

Mika Waltari

Szinuhe

Fordította
Gombár Endre

TARTALOM

ELSŐ RÉSZ

Első könyv
A nádcsonak
Második könyv
Az Élet Háza
Harmadik könyv
A lázas Théba
Negyedik könyv
Nefernefernefer
Ötödik könyv
A habiruk
Hatodik könyv
Az álkirály napja
Hetedik könyv
Minea
Nyolcadik könyv
A sötét ház
Kilencedik könyv
Krokodilfarok

MÁSODIK RÉSZ

Tizedik könyv
Az Égi Magasságok Városa
Tizenegyedik könyv
Merit
Tizenkettedik könyv
A vízóra méri az időt
Tizenharmadik könyv
Atón birodalma a földön
Tizennegyedik könyv
A szent háború
Tizenötödik könyv
Horemheb

ELSŐ RÉSZ

Első könyv

A nádcsónak

1

Én, Szinuhe, írom e sorokat, Szenmutnak és asszonyának, Kipának a fia. Nem azért, hogy Kemet földjének isteneit dicsőítsem, mert az istenekből elegendem van. Nem akarom dicsőíteni a fáraókat sem, mert megelégtettem az ő tetteiket is. A magam kedvére írom csupán. Nem keresem isteneknek és uralkodóknak kegyét, nem vezet félelem vagy a jövő reménysége. Életemben oly sokat láttam és vesztettem, hogy nem gyötör hiábavaló félelem, és a halhatatlanság reményére éppúgy ráuntam, mint ahogyan ráuntam az istenekre és a királyokra. Mindezt csupán a magam kedvére írom, és ez különböztet meg minden más írótól, a múltban és a jövőben egyaránt. Mert mindent, amit valaha leírtak, vagy az istenek, vagy az emberek kedvéért írtak le. Én a fáraókat is embernek akarom tekinteni, hiszen haragjukban, félelmükben, szenvedélyükben vagy csalódásukban éppolyanok, mint mi vagyunk. Bizony, semmiben sem különböznek tőlünk, hiába jegyzik be őket akár ezerszer is az istenek közé. Ezer meg ezerszer beírhatják őket az istenek családjába, mégis emberek maradnak, hasonlóak a többiekhez. Megvan a hatalmuk, hogy haragjukat kitombolják és a félelem elől elmeneküljenek, de a szenvedélytől és a csalódástól nem védi őket semmi. S amit eddig írtak, vagy az uralkodó parancsára írtak, vagy az isteneknek akartak hízelegni, vagy az embereket rászedni, hogy elhiggyenek olyasmit, ami nem történt meg. Vagy éppen azért, hogy elhiggyék: minden másképpen történt, mint a valóságban.

Én, Szinuhe, láttam egy fiút, aki az utcasarkon agyonverte apját. Láttam, hogyan támadnak szegények gazdagok ellen, istenek istenek ellen. Láttam olyan férfit, aki egykor aranyserlegből itta borát, nyomorúságában pedig térdre ereszkedve, tenyérrel mert vizet a folyóból. Azok, akik egykor aranyat mértek, később az utcán koldultak, feleségük pedig hitvány rézkarika árért adta el magát kifestett négereknek, hogy kenyeret vehessen a porontyainak. Szemem előtt tehát nem történt semmi új, ami pedig azelőtt megtörtént, megtörténik a jövőben is. Ahogyan az ember azelőtt sem változott, éppúgy nem változik meg a jövőben sem. Akik utánam jönnek, ugyanolyanok lesznek, mint azok, akik előttem éltek. Hogyan érthetnék hát meg az én bölcsességemet? Miért remélném, hogy elolvassák szavaimat?

De én, Szinuhe, a magam kedvére írom ezeket, mert a tudás úgy marja szívemet, akár a lág, és minden öröm kiveszett az életemből.

Száműzetésem harmadik évében kezdem írni ezt a könyvet, a keleti tengernek partján, ahonnan Punt földjére vitorláznak a hajók, sivatagok és hegyek közelében, ahonnan az uralkodók köveket bányásztattak egykor, hogy megörökíttessék képmásukat. Azért írom, mert torkomban megkeseredett a bor. Azért írom, mert elvesztettem a vágy örömét, és nem vidámítja fel többé arcomat a szép kert és a halakkal teli tó. Télidőben, hideg éjjeleken fekete leány melegíti ágyam, de nem telik örömem benne. Elűztem magamtól az énekeseket, fületem ingerli a lantok és sípok hangja. Ezért írom le mindezt, én, Szinuhe, aki nem veszem hasznát a gazdagságomnak, az aranyserlegeknek, a mirhának, sem az ébenfának és az elefántcsontnak.

Mert mindenem megvan, nem vettek el tőlem semmit. Pálcámat még most is félik a rabszolgák, az örök is fejet hajtának előttem, és kezüket térdükhöz kapják, ha látnak. Ám kimérték lépteim terét, és semmiféle hajó nem jöhet ide, a parti vizekig. Soha többé nem érezhetem a fekete föld illatát tavaszi éjszakán, ezért is írom ezt.

Pedig nevemet valamikor a fáraó aranykönyvébe is beírták, és aranyos házban laktam, a fáraó jobbjára felől. Szavam súlyosabb volt, mint a hatalmasoké, ajándékokat küldözgettek nekem az előkelők, nyakamat aranyláncok fonták körül. Mindenem megvolt, amit ember megkívánhat, de ember lévén, többet kívántam, mint amit ember elérhet. Ezért vagyok itt, ahol vagyok. Horemheb fáraó uralkodásának hatodik évében száműzték Théba városából azzal, hogy mint a kuttyát, agyonvernek, ha visszatérnék; azzal, hogy mint a békát, úgy lapítanak szét, ha elhagyom azt a helyet, amelyen élnem megszabattott. Az uralkodó parancsa ez, a fáraóé, aki egykor barátom volt.

De mielőtt elkezdeném könyvem, hadd panaszolja el szívem a panaszát, mert a száműzöttnek szíve, mely a bánatban megfeketült, egyre panaszkodik. Aki ivott a Nílus vizéből, az visszakívánczik hozzá, mert szomját nem oltja semmiféle más föld vize.

Aki Théba városában született, az visszakívánczik falai közé, mert nincs a föld színén Thébához fogható város.

Aranyserlegemet szívesen cserélném cserépkorsóra, csak még egyszer taposhatnám Kemet országának puha földjét. Lenruhámat is felcserélném a rabszolga cserzett bőrével, csak még egyszer hallanám, hogyan susog a folyam menti nádas a tavaszi szélben.

Tiszta volt ifjúságom vize, kedves volt bolondsága. Keserű és fanyar öregségem bora, és a legfinomabb mézes lepény sem teheti ízesebbé nyomorúságom sanyarú kenyerét. Térjetek vissza, forduljatok meg, elmúlt éveim; hajózzál, ó, Ámon, a magas égen nyugatról kelet felé, hogy visszakaphassam újra az ifjúságomat! Egyetlen szót sem másítok meg, minden tettemet úgy vallom, ahogyan volt. Ó, te karcsú nádtoll, ó, sima papirusz, adjátok vissza hiábavaló tetteimet, ifjúságomat és a bolondságomat.

Szinuhe írta ezt, a száműzött, aki szegényebb Kemet földjének minden szegényénél.

2

Szenmut, akit apámnak neveztem, a szegények orvosa volt Thébában. Kipa, akit anyámnak neveztem, a felesége. Gyermekük nem volt, én is csak öreg napjaimra kerültem hozzájuk. Egyszerűségükben az istenek ajándékának tartottak, nem is sejtve, mit hozott nekik ez az ajándék. Anyám, Kipa, egy mese nyomán adta nekem a Szinuhe nevet, mert kedvelte a meséket, és az ő felfogása szerint veszélyek elől menekülve jutottam hozzájuk, a mesebeli Szinuhéhoz hasonlóan, aki a fáraó sátrában véletlenül szörnyű titkot tudott meg, ezért elmenekült, elbujdosott és százféle kaland közepette hosszú éveket töltött idegen országokban.

Ám ez csak együgyű fecsegés volt, megfelelt az ő gyermekes észjárásának. De remélte, hogy mindig megmenekülhetek a veszedelmektől, és kikerülöm a balszerencsét. Ezért nevezett el Szinuhénak. Igaz, Ámon papjai úgy mondták, az ember neve előjel. Ki tudja, talán éppen a nevem sodort veszélyek közé, kalandokba, és idegen földekre. Talán a nevem tett szörnyű titkok tudójává, az uralkodó és felesége titkainak részesévé - s e titkok halált hozhattak fejemre. És végül, a nevem miatt lett belőlem üldözött és számkivetett.

Ámbár, amilyen gyerekes volt Kipa részéről ez a névadás, éppoly gyerekes azt képzelni, hogy a névnek van valami jelentősége az ember sorsában. Ugyanúgy jártam volna akkor is, ha Hepru vagy Kafran, vagy Mósze a nevem. Igaz, nem lehet tagadni, hogy Szinuhe száműzött lett, Hebet viszont, a sólyom fiát, vörös és fehér koronával Horemheb néven Felső- és Alsó-Egyiptom uralkodójává koronázták. Tehát a név végzetszerűségéről higgye mindenki, amit akar, mert hitében vigasztalást talál az élet viszontagságai és bajai közepette.

Én a nagy király, III. Amenhotep fáraó uralkodásának idején születtem, és ugyanabban az évben született ő is, aki az igazságnak akart élni, akinek nevét említeni többé nem szabad, mert átkozott név, habár akkor még senki sem tudta ezt. Születésekor tehát nagy örömujjongás töltötte be a palotát, a király sok áldozatot mutatott be Ámon hatalmas templomában, amelyet maga építtetett, és a nép is örült, anélkül, hogy sejtette volna a jövőndőt. Hiszen a nagy királyi hitves, Teje, hiába várt fiúgyermeket, pedig huszonkét esztendeje volt már a nagy király felesége, és nevét az uralkodó neve mellé írták a templomokban és a képeken. Ezért őt, kinek nevét nem szabad említeni, nagy ünnepségek közepette a királyi hatalom örökösévé nyilvánították, alighogy a papok elvégezték a körülmetélést.

De ő csak tavasszal, a vetés idején született meg, én, Szinuhe, viszont az előző év őszen láttam meg a napvilágot, amikor a legnagyobb volt az áradás. Születésem napját azonban nem ismerem, mert egy szurokkal bemázolt kis nádcsonakon érkeztem a Níluson, és anyám, Kipa, a parti nádasban talált rám, nem messze háza küszöbétől: oly magasra emelkedett akkortájt a víz. A fecskék épp akkor tértek vissza, és csicseregtek a fejem körül, én viszont olyan csendes voltam, hogy Kipa halottnak vélt. Bevitt a házukba, szénparáznál megmelegített, szájamba lehelt, míg csak halkán nyöszörögni nem kezdtem.

Apám, Szenmut, beteglátogatásáról két kacsával és egy véka liszttel tért haza. Amikor meghallotta vinnyogásomat, azt hitte, hogy anyám, Kipa egy macskát szedett fel, és ezért korholni kezdte. De anyám így szólt: „Nem macska az! Egy fiút kaptam! Örvendj, uram, Szenmut, fiunk született!”

Apám méregbe jött, és bolondnak nevezte, de Kipa ekkor előhozott engem, és tehetetlenségem megindította a szívét. Ilyenformán gyermeküké fogadtak, és a szomszédokkal is elhitették, hogy Kipától születtem. Anyám hiúságból tette, és nem tudom, sokan hittek-e neki. De a nádcsonakot, amelyen érkeztem, megőrizte, és felakasztotta szobánk mennyezetére, az ágy fölé. Apám pedig vette a legszebb rézedényét, elvitte a templomba, s engem, mint Kipától született saját gyermekét, beíratott a születések könyvébe. A körülmetélést azonban ő maga végezte, hiszen orvos volt és félt a papok késétől, amely gennyesedő sebeket hagyott hátra. Ezért nem engedte meg nekik, hogy hozzám nyúljanak. De talán takarékoságból is tette, mert a szegények orvosa lévén, egyáltalán nem volt jómódú ember.

Ezekre a dolgokra én persze nem emlékszem, de anyám és apám oly sokszor mesélték el nekem ugyanazokkal a szavakkal, hogy hinnem kell, s nem is lett volna okuk, hogy becsapjanak. Mégis, egész gyermekkorom idején azt hittem, hogy ők az igazi szüleim, és semmiféle bánat nem homályosította el gyermekségemet. A valóságot csak akkor mondták meg, amikor felserdültem, és levágták gyermekfürtjeimet. Azért tették ezt, mert félték, meg tisztelték is az isteneket, és apám nem akarta, hogy egész életemet hazugságban éljem. De hogy ki vagyok, honnan jöttem, és kik voltak a szüleim, ezt sohasem tudhattam meg. Mégis, bizonyos okokból, amelyeket később el is mondok, gyanítom, bár lehet, hogy csupán saját feltevésem ez. Egyet azonban biztosan tudok: nem én voltam az egyetlen, aki szurkozott nádcsonakon jött erre, a folyón lefelé. A templomokkal, palotákkal teli Théba óriási város volt, a templomok és paloták körül a szegények sárkunyhói sorakoztak végeláthatatlanul. A nagy fáraók idejében Egyiptom számos országot hajtott uralma alá, s a nagyság, a gazdagság megváltoztatta a

szokásokat, az erkölcsöket. Idegen kereskedők és kézművesek telepedtek le Thébában, s templomokat építettek az isteneiknek. Amilyen nagy volt a pompa, a gazdagság és csillogás a templomokban és palotákban, éppolyan nagy volt a szegénység a falakon kívül. Sok szegény kitette gyermekét, viszont sok gazdag asszony is, akinek férje távol volt, nádcsonakon küldte el házasságtörésének bizonyítékát a folyón lefelé. Ki tudja, talán egy hajós felesége dobott ki engem, miután megcsalta férjét egy szíriai kereskedővel. Ki tudja, talán idegeneknek vagyok a gyermeke, mivelhogy nem estem át a körülmételésen. Amikor levágták gyermekfürtjeimet, és anyám, Kipa, egy kis faládikába rakta el őket, első sarum mellé, sokáig nézegettem a csónakot, amelyet megmutatott nekem. A nádszálak már megsárgultak, töredezték, és rég bekormozódtak a parázstartó füstjétől. A madarászok csomózásával voltak egymáshoz kötözve, de a szüleimről, e kis apróságon kívül, semmi mást nem mondhattak. Ilyenképpen szereztem szívem első sebtét.

3

Amidőn közeleg az öregkor, a gondolat, akár a madár, úgy repül vissza a gyermekkor napjai felé. Öregségem napjaiban világosan és fényesen ragyog gyermekségem kora, mintha akkor minden jobb és szebb lett volna, mint ma. Ebben nincs különbség szegény és gazdag között, hiszen senki sem lehet annyira szegény, hogy öregkorában a gyermekségre visszaemlékezvén, ne fedezné fel a fénynek és örömnök futó visszfényét.

Apám, Szenmut, a templom falaitól a folyó mentén felfelé terjedő lármás, szegény városrészben lakott. Háza közelében húzódtak a Felső-Nílus kövezett rakpartjai, ahová a bárkák kirakták terhüket. A szűk sikátorokban sör- és bormérések voltak a hajósok és kereskedők számára, meg örömtanyák, ahová a belváros tehetősebbjei is ellátogattak hordszékeiken. Szomszédaink között adószedők, altisztek, dereglyevezetők és az ötödik rend papjai laktak. Apámmal együtt ők jelentették a szegények negyedének legtekintélyesebb lakóit; olyanok voltak, akár a víztükör fölé emelkedő kőfal.

A legszegényebb sárkunyhókhoz mérten, amelyek egymáshoz simulva vigasztalan sorokban szegélyezték a szűk sikátorokat, a mi házunk tágas, levegős volt. Előtte még néhány lépésnyi kertcske is akadt, amelyben ott zöldellt az apám ültette szikomorfa. Akácbokrok választották el a kertet az utcától. Egy kis tó is volt ott, kőmedence, amely csak áradáskor telt meg vízzel. Magában a házban négy helyiség volt, ezek egyikében készítette anyám az ételt. Étkezni a verandán szoktunk, amelyről apám fogadószobájába is be lehetett jutni. Anyám minden héten kétszer súrolóasszonyt fogadott, mert szerette a tisztaságot, egyszer meg a mosóasszony jött, kivitte ruháinkat a folyópartra és ott mosta ki. Az idegenekkel egyre inkább elárasztott szegény és nyugtalan városrészben, amelynek romlottságát csak felserdülve értettem meg világosan, apám és szomszédai képviselték a hagyományokat és a régi idők tiszteletre méltó erkölcsait. Amikor Théba városában a gazdagok és előkelők között erősen meglazult az erkölcs, csak ő és az ő néposztálya őrizte rendíthetetlenül, sziklaszilárdan az ősi Egyiptomot, az istenek tiszteletét, a szív tisztaságát és igénytelenségét. Úgy látszott, mintha szemben állnának az egész városnegyeddel és az emberekkel, akik között élniük és dolgozniuk rendeltetett, és szokásaikkal, viselkedésükkal azt akarnák hangsúlyozni, hogy nem tartoznak közéjük.

De miért meséljek olyan dolgokról, amelyeket csak később értettem meg? Miért ne emlékezzem inkább a szikomorfa érdes törzsére, susogó lombjára, mely oly hűs árnyékot borított reám a perzselő nap hevében. Miért is ne emlékezzem kedvenc játékszeremre, fából készült krokodilomra, amelyet szíjon húzgáltam magam után a köves utcákon. De szép is volt az, amikor fa állkapcsát csattogtatva, kitátotta vörösre mázolt torkát, és csak úgy rohant mögöt-

tem! Hogy csodálták a szomszédok gyerekei, amikor összeverődtek. Rengeteg édességet, csillogó kavicsot és egy rézdarabot is szereztem, mert megengedtem a többieknek, hogy húzzák a krokodilt. Ilyen játékok csak az előkelők gyermekeinek juthattak, de a krokodilust apám a királyi udvar egyik ácsától kapta ajándékba, akit annak idején borogatással gyógyított ki súlyos ülőtályogjából.

Reggelenként anyám kivitt a zöldségpiacra. Valójában nem volt sok vásárolnivalója, mégis egy vízmértéknyi időt töltött el azzal, míg kiválasztott egy koszorú hagymát, és arra is képes volt, hogy akár egy héten keresztül minden délelőtt lábbelít keresgéljen. Szavaiból mindenki azt gondolhatta, hogy gazdag, aki mindig a legjobb árut akarja választani. Ha nem is vett meg mindent, ami szemének tetszett, csak azért volt, mert takarékosagra akart szoktatni. Azért mondogatta gyakran: „Nem az a gazdag ember, akinek aranya, ezüstje van, hanem az, aki beéri kevéssel is.” Így oktatgatott engem, szegény öreg szeme mégis megcsodálta a szidóni és a bübloszi tarka szöveteket, amelyek olyan vékonyak voltak, mint a lehelet, és könnyűek, mint a pehely. Munkától kérges, barna kezével simogatóan tapogatta meg az elefántcsont ékszereket meg a strucc tollakat. „Mindez felesleges és semmirevaló” - bizonygatta nekem, és nyilván saját magának is. Ám az én gyermeki észjárásom fellázadt az efféle tanítások ellen, s nagyon szerettem volna, ha enyém lehetne a cerkófmajom, amely karját gazdája nyaka köré fonta, vagy a cifra tollú madár, amely szíriai és egyiptomi szavakat fecsegett. Nem bántam volna azt sem, ha nyakláncot vagy szép aranyozott sarut kapok. Csak sokkal később értettem meg, hogy a szegény öreg Kipát is kimondhatatlan vágy fűtötte a gazdagság után.

De hát ő csak a szegények orvosának felesége volt, s ezért az álmaikat mesékbe temette. Esténként, mielőtt elaludtunk, halk hangon elmondott nekem minden mesét, amit csak ismert. Színuhe történetét, meg annak a hajótöröttnék kalandjait is, aki a kígyókirály országából mérhetetlen sok kincset hozott magával. Mesélt nekem istenekről és boszorkányokról meg varázslókról, és régi fáraókról. Apám gyakran morgott is emiatt, és szemére vetette, hogy hiábavaló ostobaságokkal terheli a fejemet, de mihelyt horkolni kezdett, Kipa folytatta meséit, azt hiszem, a maga öröme és az én szórakoztatásomra egyaránt. Ma is emlékszem azokra a forró, fülledt nyári éjszakákra, amikor az ágy szinte perzselte meztelen testemet, s nem jött szememre álom; még mindig hallom álomba ringató, halk hangját, és újra ott érzem magam, az ő védő oltalmában. Saját anyám aligha lehetett volna jobb és gyengédebb hozzám, mint ez az egyszerű és babonás asszony, akinél a vak, nyomorék, öreg mesemondók mindig számíthattak valami jóféle ennivalóra.

A meséket szerettem, de ellensúlyozásukra ott volt az élő utca, az illatoktól meg bűzöktől egyformán terhes utca, ahol legyek ezrei tanyáztak. A kikötő felől érkező szél néha cédrus és szagos gyanta átható illatát hordta az utcánkba. Vagy illatos kenőcs cseppent ki egy előkelő hölgy hordszékéből, amikor kihajolt, hogy az utcagyerekeket elkergesse. Estefelé, amikor Ámon aranycsónakja elvitorlázott a nyugati hegyek felé, minden verandáról és sárkunyhóból olajban sült hal és friss kenyér szaga áradt. Théba szegénynegyedének szagát már gyermekkoromban megszerettem, és azóta sem felejtettem el soha.

A verandánkon, étkezés idején kaptam apámtól az első tanácsokat is. Fáradtan lépett be a kertbe, néha meg a fogadószobájából jött az asztalhoz, s ruhájában gyógyszerek és kenőcsök fanyar illatát hordozta. Anyám vizet öntött a kezére, aztán leültünk a zsámolyra, és Kipa kiszolgálta bennünket. Egyszer, amint ott üldögéltünk, az utcán sörtől lerészegedett tengerészek lármás csapata rohant végig. Botokkal handabandáztak, verték a házfalakat, aztán éppen a mi akácbokraink alatt álltak meg, hogy szükségüket elvégezzék. Apám óvatos ember volt, ezért egy szót sem szólt egészen addig, míg el nem tűntek. Csak aztán kezdett oktatni

engem: „Csupán nyomorult néger vagy koszos szíriai képes arra, hogy utcán végezze a dolgát. Az egyiptomi falak között csinálja!”

Ilyeneket is mondogatott: „A bor isten adománya, és ha mértékkel élvezed, szívderítő. Egy serleggel senkinek sem árt, ha kettőt ürítesz ki, beszédes lesz a nyelved, ám ha egész korsóval iszol, csak az utca árkában térsz magadhoz, kifosztva és összeverve.”

Időnként drága kenőcs illata szállt a verandáig, amikor valami áttetsző ruhába burkolódzott, kíváncsi asszony sétált el a ház előtt. Az ilyen nők erősen festették ajkukat, arcukat, szemöldöküket, és nedves szemükben olyan csillogás vibrált, amelyet tisztességes asszonyoknál sohasem láthatunk. Amikor túlontúl eltátottam a szájamat, apám komolyan így szólt:

- Óvakodj az olyan nőtől, aki szép fiúnak nevez, és magához akar édesgetni, mert szíve helyén háló és kelepce rejtezik, és az őle jobban éget, mint a tűz!

Nem csoda hát, hogy ilyen kioktatás után már gyermekésszel irtózni kezdtem a boroskorsóktól és a szép nőktől, akik másmilyenek voltak, mint a többiek. Ugyanakkor titokban veszedelmesen vonzott mind a kettő.

Apám még kisgyermek koromban megengedte, hogy részt vegyek a betegfogadásain. Megmutatta műszereit, a késeket és az edényeket, és mindről elmondta, hogyan, mire használják. Mialatt a beteget vizsgálta, ott álltam mellette, kezébe adtam a vizesedényeket, a kötszert, az olajokat és a bort. Anyám, mint általában az asszonyok, nem bírta elviselni a sebek és gennyes kelések látását, és sohasem értette meg a betegségek iránt való gyermeki érdeklődésemet. A kisgyermek nem is fogja fel, mi az a fájdalom és a betegség, amíg csak maga is el nem szenved. Egy kelés felszúrása nekem izgalmas volt, és büszkélkedve meséltem el a fiúnak mindent, amit csak láttam, hogy ezzel is tiszteletet ébresszek magam iránt. Ha új beteg érkezett, mindig nagy figyelemmel követtem apám munkáját és kérdéseit, míg csak ezt nem mondta: „A betegség múltóban van”, vagy „elvállalom a kezelését”. De voltak olyan betegek is, akiknek kezeléséhez nem mert hozzáfogni. Ezeknek egy papiruszcsikra felírt néhány sort és elküldte őket abba a templomba, amelyet úgy hívtak, hogy Élet Háza. Amint az ilyen beteg elment, rendszerint szomorúan felsóhajtott, és fejcsóválva kifakadt: „Szegény szerencsétlen!”

Apámnak nem mindegyik betege volt szegény ember. Az örömtanyákról gyakran hoztak elébe kötözésre férfiakat, akik a legfinomabb lenvászon ruhát hordták, időnként meg szíriai hajósok is érkeztek, daganatokkal, vagy közönséges fogfájással. Így aztán nem lepődtem meg azon sem, hogy valamelyik nap egy fűszerkereskedő felesége jött el vizsgálatra, a legdrágább ékszerekkel, csillogó drágakövekkel teleaggatva. Az asszony sóhajtozott és nyöszörgött, panaszkodva sorolta el százféle baját, apám pedig figyelmesen hallgatta. Nagy volt a csalódásom, amikor elővett egy papiruszcsikot, és ráírt valamit; azt reméltem, hogy meg tudja gyógyítani, amiért aztán sok finom ajándékot kaptunk volna viszonzásul. Ezért én is sóhajtottam egyet, megcsóváltam a fejem és halkán mormoltam magam elé: „Szegény szerencsétlen!”

A beteg asszony ijedten összerezsent, és aggódva leste apámat. Szenmut egy régi, elsárgult tekercsről ősi betűket meg jelképes ábrákat másolt át egy papiruszcsikra, aztán olajat és bort öntött egy keverőedénybe, és belemártotta a papírt, míg a tintát el nem mosta a bor. A folyadékot cserépkorsóba öntötte és orvosságul odaadta az asszonynak, azzal a figyelmeztetéssel, hogy ebből vegyen be, mielőtt megfájdul a feje és a gyomra. Ahogy a beteg elment, kérdően néztem fel apámra. Zavartnak látszott, néhányat köhintett, aztán megszólalt:

- Sok-sok betegséget lehet legyűrni ezzel az erős varázssítalként használt tintával. - Mást nem is mondott, de kis idő múlva, mintegy magának, ezt motyogta: - Végül is, a betegnek ettől semmi baja nem lesz.

Midőn betöltöttem hetedik életévemet, én is megkaptam a fiúknak kijáró ágyékkendőt, és anyám elvitt a templomba, hogy áldozaton vehessek részt. A thébai Ámon-templom abban az időben Egyiptom leghatalmasabb temploma volt. A Holdistennő szentélyétől és a mellette levő tó partjától vezetett hozzá egy út a városon keresztül, véges-végig kőből faragott kosfejekkel szegélyezve. Ámon templomát hatalmas téglafal vette körül. A körülötte emelkedő épületekkel külön várost alkotott a városban. A hegymagasságú oszlopokról tarka szalagok libegtek, és az isteni lakhelyet a hatalmas rézkapu két oldalán régvolt királyok óriás szobrai őrizték.

Alighogy a kapun beléptünk, megrohanták anyámat a Halottak Könyvének árusítói, és hol halkabban, hol meg harsány kiáltásokkal kínálták árujukat. Anyám kézen fogott és megmutatta a fafaragók műhelyét, ahol sok-sok fából készült szobor hevert, amelyek szolgálókat és rabszolgákat ábrázoltak. Ezek, a papok varázslata folytán, a másvilágon is gondoskodnak tulajdonosaikról, dolgoznak, úgyhogy nekik az ujjukat sem kell többé mozdítaniuk. De minek is mondjam el azt, amit már mindenki tud, hiszen minden újra ismétlődik, s az emberi szív sem változik meg soha. Anyám kifizette a pénzt, amit kértek, hogy jelen lehessünk az áldozatnál. Láttam, amint a fehér ruhás, ügyes kezű papok egy szempillantás alatt levágták és feldarabolták az áldozati ökröt. Az ökör szarvai közé csavart nádfonaton pecsét bizonyította, hogy az állat hibátlan és nincsen egyetlen fekete szőrszála sem. A szent papok kövérek voltak, csupaszra borotvált fejük olajtól csillogott. Több száz néző vett részt az áldozaton, ám a papok jóformán figyelemre sem méltatták őket, inkább a saját ügyeikről beszélgettek fesztelenül, amíg csak az áldozat tartott. Én, a magam részéről, a templom falára festett hadijeleneteket nézegettem és elámultam az óriási oszlopokon. Sehogy sem bírtam megérteni, miért hatódott meg anyám, miért csillogtak könnyek a szemében, amikor kézenfogva hazavezetett. Otthon a gyermeki sarut levette a lábamról és új lábbelit kaptam, ami kényelmetlen volt, törte a lábam, míg meg nem szoktam.

Amikor emiatt panaszkodni kezdtem, apám jóakaratóan elmosolyodott és azt mondta, hogy ma már egy jó családból való fiú nem járhat a városban mezítláb, mert nagyon megváltoztak az idők. Elmesélte, hogy nagyapja idejében sokszor még a legelőkelőbb urak is nyakukba akasztva hordták a sarut, és mezítláb jártak. A szokások akkor egyszerűbbek és egészségesebbek voltak, mint manapság. Az asszonyok akkor megelégedtek egy ujjatlan, szűk ruhával, most meg minden valamirevaló nő bő ruhára, tarka nyakbavalóra vágyik. Régen kinevették volna azt a férfit, aki keményített és redőkbe szedett alsóruhát hord, vagy a bő ujjakat kedveli. Bizony, való igaz, hogy az a nagyapa, ha felkelt volna sírjából, többé nem ismer rá Théba városára, és még a mindennapi beszédet sem érti meg, olyan sok szíriai szó keveredett már az ősi város nyelvébe. Minél több idegen szót használ az ember, annál előkelőbbnek képzei magát - magyarázta apám.

Étkezés után elkomolyodott, ügyes, nagy kezével jobb halántékomon megsimogatta gyermekfürtjeimet.

- Hétéves vagy, Szinuhe. Döntened kell, hogy mi lesz belőled.

- Katona leszek - mondtam én tétovázás nélkül, és nem értettem, miért komorodik el jószágos arca. Hiszen kint az utcán a fiúk legkedvesebb játéka a háborúsdi volt, és magam is sokszor megfigyeltem az igazi katonákat, amint birkóztak és a fegyverforgatást gyakorolták szálláshelyük előtt. Nagy hadiszekereket is láttam: lengő tolldiszekkel, dübörgő kerekkel robogtak

ki a városból gyakorlatozni. Igazán nem volt pompásabb, tiszteletre méltóbb pálya, mint a katonáé. A katonának nem kellett írni tudni sem, s ez tetszett nekem a legjobban, mert az idősebb fiúk ijesztő dolgokat meséltek arról, hogy milyen nehéz az írás tudománya, meg a tanítók milyen kegyetlenül megtépzazzák tanítványaik üstökét, ha az agyagtáblát elejtik, vagy a nádtollat ügyetlenül fogják, s megreped.

Apám, ifjúkorában, minden bizonnyal gyengébb tehetség volt, hiszen másképpen többre viszi, és nem a szegények orvosa lesz. Igaz, munkáját mindig lelkiismeretesen végezte, betegeinek soha nem ártott, és az évek hosszú során át végül is sok-sok tapasztalatot szerzett. Jól tudta, milyen érzékeny és makacs vagyok, ezért elhatározásomhoz egy szót sem szólt. Egy kis idő múltán azonban anyámtól kért egy edényt, bevitte dolgozószobájába, és teletöltötte olcsó borral.

- Gyere, Szinuhe - szólt oda hozzám, kézen fogott, és elindultunk a folyópart felé. Csodálkozva lépkedtem utána. A kikötőben aztán megállt, s egy dereglyét vett szemügyre, amelyről a verejtékező, görnyedt hátú teherhordók épp akkor cipelték partra a gyékényekbe varrt árut. A nap már lebukott a nyugati hegyeknél a Holtak Városa mögé. Mi jóllakva álldogáltunk ott, ám a teherhordók egyre csak cipekedtek, tüdejük zihált, oldalukról csurgott a veríték. A felügyelő korbáccsal noszogatta őket, egy ernyője alatt ülő írnok pedig minden kihordott árut sorra feljegyzett.

- Ilyen akarsz lenni, mint ezek? - kérdezte apám.

Nagyon ostobának tartottam ezt a kérdését, és nem is szóltam rá semmit, csak csodálkozva bámultam őt, hiszen senki sem szeretne olyan lenni, mint a teherhordók.

- Ezek a szerencsétlenek kora reggeltől késő estig kínlódnak - szólalt meg Szenmut. - Bőrük kemény és cserzett, mint a krokodilbőr, tenyerük olyan durva, akár a krokodilmancs. Csak sötétedés után jutnak haza nyomorult sárkunyhóikba, egész vacsorájuk egy darab kenyér, hagyma és egy korty savanyú házisör. Ilyen a teherhordó élete. Nem jobb a földművesé sem. Egyformán nyomorultul élnek mind, akik a kezük munkájával tartják el magukat. Talán csak nem irigyled őket?

Tagadóan ráztam meg a fejemet, és tanácstalanul meredtem apámra. Hiszen én katonának készültem, és egyáltalán nem teherhordónak, földet túró parasztnak, öntözőmunkásnak vagy koszos pásztornak.

- Látod, fiam, ezek az emberek sohasem képesek sorsukon változtatni - folytatta apám komolyan. - Ha meghalnak, még jó, ha besózzák és legalább homokkal betakarják a holttestüket. Őket nem várja halhatatlanság és kifogyhatatlan öröm, mint a többieket, akik maradandó nyughelyét tudnak építeni maguknak, s van elég vagyonuk arra is, hogy testüket bebalzsamoztassák, s így az örökkévalóságig megmaradjon. Vajon mi ennek az oka, tudod-e, Szinuhe?

Sírásra görbült a szájam, úgy fordultam a Holtak Városa felé, ahol a lenyugvó nap vérvörösre festette a fáraók hófehér templomait. Értettem már, hogy Szenmut mire céloz.

- Ezek az emberek nem tudnak írni. - Apám újra nagyon komoly lett. - Aki pedig írni nem tud, sem az életben, sem a halálban nem boldogul.

Elgondolkozva emelte fel a borosedényt, hátrapillantott, mert félt, hogy Kipa utánunk leselkedik az utcasarkon, aztán kortyintott egyet a borból. Megfontolt, lassú mozdulattal megtörülte száját, kézen fogott, és sétáltunk tovább. Szívem elnehezült a bánattól, de nem engedtem abból az elhatározásomból, hogy katona leszek.

- Apám - mondtam séta közben -, a katonák élete nagyon kellemes. A fegyverházban laknak, jó ételeket esznek, esténként bort isznak az örömtanyákon, és a nők kedvesen néznek rájuk. A magasabb rangúak nemegyszer aranyláncot viselnek, pedig írni ők sem tudnak. A hadjáratokból mindig sok zsákmánnyal meg rabszolgával térnek vissza. A rabszolgák aztán kiszolgálják őket, és nekik dolgoznak egész életükön át. Miért ne legyek én is katona?

Szenmut egy szóval sem válaszolt, csak sietősebbre fogta lépteit. Egy nagy szemétdomb közelében, ahol zümmögő legyek felhői vettek minket körül, egyszer csak megállt. Alacsony sárkunyhó lapult ott meg. Apám lehajolt, és bekandikált az ajtónyíláson.

- Barátom, Inteb, itthon vagy-e? - kiáltott félhangosan, és nemsokára meg is jelent egy botra támaszkodó, feregcsípésekkel teli öregember, akinek jobb karját a válla alatt valamikor levágták, s akinek olyan piszkos volt az ágyékkötője, hogy szinte már megkeményedett. Arcát kiszáraitotta, és összezsugorította az öregség, fogai rég kihullottak már.

- Ez... ez lenne Inteb? - kérdeztem suttogva apámat, és megdöbbenten néztem a vénembert. Hiszen Inteb hős katona volt, aki minden fáraók legnagyobbjának, III. Thotmesznek híres szíriai hadjáratában is részt vett, s hőstetteiről és kitüntetéseiről még mindig sokat beszélt a nép. Az öreg a katonák szokása szerint emelte kezét üdvözlésre, apám pedig odanyújtotta neki a borosedényt. Aztán leültek a földre, mert Intebnek még padja sem volt a kalyibája előtt. Remegő kézzel emelte ajkához az edényt, és mohón szürcsölte a bort, miközben erősen ügyelt, nehogy egy cseppet is kicsurrantson.

- Színuhe fiam katona akar lenni - mondta apám elmosolyodva. - Elhoztam tehozzád, Inteb, mert egyedül te élsz még a nagy háborúk hősei közül. Mesélj hát neki a katonák pompás életéről, és a hőstetteikről.

- Széthre, Baálra, és minden gonosz szellemre! - fakadt ki az öreg, és élesen felnevetett. Rám meredt rövidlátó szemével. - Megbolondult a fiad?

Fogatlan szája, homályos tekintete, himbálódzó karcsónkja és ráncos, piszkos melle olyan ijesztő volt, hogy apám mögé bújtam, és belekapaszkodtam a ruhaujjába.

- Fiú! Hallgass meg! - kiáltotta, és vihogott hozzá. - Ha minden átkomért, amellyel megátkoztam életem napjait és szerencsétlen sorsomat, hogy katonát csinált belőlem, csak egyetlen korty bort kapnék, könnyűszerrel teletölthetném azt a tavat is, melyet a fáraó építtetett a hitvesének. Igaz, a tavat még nem láttam, mert arra nincs pénzem, hogy a vizeinken hajókázzam, de biztos vagyok benne, hogy színültig megtelne borral, sőt maradna még annyi korsóval, hogy egy egész hadsereg lerészegedhetne tőle.

Elhallgatott, és mohón szürcsölte tovább a bort.

- De hát... - kezdtem remegő szájjal - mégiscsak a katona foglalkozása a legdicsőbb...

- Hajaj, fiam, dicsőség és hírnév? - válaszolt erre Thotmesz vitéz harcosa. - Tudod mi az? Mocsok és szenny, amiből csak a legyek tudják fenntartani magukat. Elhiheted, én már életemben sok hazugságot meséltem a háborúról, meg a hősi tettekről. Tátva is maradt a legtöbb ostobának a szája, aztán hálából borral kínáltak mindig. De a te apád becsületes ember, és én nem akarom megcsalni őt. Ezért elárulom neked, hogy minden mesterség között a katonáé a legeslegutolsó, a legnyomorultabb.

A bor elsimította arcán a ráncokat, és tüzet gyújtott fénytelen szemében. Felemelkedett, és egyetlen kezével a nyakát kezdte markolászni.

- Ide nézz, fiú! - kiáltotta. - Ezt a sovány nyakat valamikor ötsoros aranylánc díszítette. A fáraó saját kezűleg aggatta rám. Ki tudná megszámolni a sok levágott kezét, amelyet a sátra

előtt halmoztam fel? S vajon ki mászta meg elsőként Kádes falait? Ki rontott az ellenség sorai közé, akár egy bömbölő elefánt? Én voltam az, én, Inteb, a hős! És mit gondolsz, ki mond nekem köszönetet mindezért? Aranyam odaveszett, mint a többi múlandó földi dolog, a rabszolgák pedig, akiket hadizsákmányul szereztem, mind megszöktek, vagy belepusztultak a nyomorúságba. A jobb karomat Mitanni országában hagytam, és már régen utcasarki koldus volnék, ha jó emberek hébe-hóba nem hoznának egy kis szárított halat meg sört, hogy igaz történeteket meséljek a régi háborúkról gyermekeiknek. Inteb vagyok, a hős, de nézz rám, fiam! Az én ifjúságomat kietlen sivatagok, éhezés, ezernyi gyötrelmem és kínlás emésztette el. Akkor száradt le tagjaimról a hús, bőröm kicserződött, szívem akkor vált kőnél keményebbé. De a legborzasztóbb az volt, hogy a víztelen sivatagokban kiszáradt a nyelvem, és azóta engem is örökös szomjúság gyötör, éppúgy, mint a többieket, akik élve tértek haza a távoli harcokból. S amióta karomat elvesztettem, úgy tengődöm, mintha már a Halottak Völgyében lennék. De minek is beszéljek sebeim gyötrelmeiről, minek is beszéljek azokról a kínokról, amelyeket akkor álltam ki, amikor húsomat és csontomat vágták, s arról a rémségről, hogy sístegő olajba mártották utána a karcsonkomat. Áldott legyen a neved, Szenmut, mert te becsületes és jó ember vagy, de a borod elfogyott!

Az öreg elcsendesedett, lihegve leült a földre, aztán csüggedten lefelé fordította az agyagedényt.

A vad tűz kialudt szemében, és megint csak egy megtört, vén öregember ült előttünk.

- De... a katonának nem kell írni tudnia - suttoztam félénken.

- Hm... - mordult fel Inteb, és apámra sandított. Szenmut gyorsan lehúzott csuklójáról egy rézkarikát, és odanyújtotta az öregnek. Inteb kiáltott egyet, mire előszaladt valahonnan egy szurtos fiú, fogta a rézkarikát meg az edényt, és elrohant a bormérésbe, hogy innivalót hozzon.

- Nehogy a legdrágábbat vegyed - szólt az öreg türelmetlenül a gyerek után. - Végy inkább savanyút, abból többet kapsz érte! - Elgondolkozva nézett újra énrám. - Igazad van. A katonának nem kell írni tudnia, csak harcolni kell hogy tudjon. Mert ha írni tudna, akkor ő lenne a hadvezér, aki a legbátrabb harcosoknak is parancsol, és a többieket küldi előre a csatába. Mert akármelyik írástudó ember képes arra, hogy katonáknak parancsolgasson, és még száz embert sem vezényelhet az, aki nem tud a papiruszra szarkalábakat mázolni. Mi öröm van az aranyláncokban és a kitüntetésekben, ha az parancsol, aki a nádtollat fogja? De így volt ez mindig, és így is marad. Ezért, fiam, ha katonáknak akarsz parancsolni, először írni tanulj meg! Akkor aztán meghajolnak előtted azok is, akik aranyláncot hordanak, és rabszolgák visznek majd hordszéken a csatatérre.

Közben visszaérkezett a szurtos fiú, hozta az edény bort, és még hozott külön egy korsóval is. Az öreg arca felderült.

- Apád nagyon jó ember - mondta barátságosan. - Látod, ő írni is tud, és meggyógyított, amikor krokodilokat meg vízilovakat láttam, mert nem hiányzott a borom, amikor erős és boldog voltam. Bizony jó ember ő, habár csak orvos, és nem tudja megfeszíteni az íjat. Hála legyen neki!

Riadtan figyeltem a korsót, amelyhez Inteb éppen hozzálátott. Türelmetlenül rángatni kezdtem apám orvosságfoltos bő ruhaujját, mert attól féltem, hogy a bor miatt nemsokára mi is valamelyik utcasarkon fogunk felébredni, összeverten. Apám szintén vetett egy pillantást a korsóra, felsóhajtott, és kézen fogva elvezetett. Inteb metsző aggastyánhangján szíriai dalba fogott, a meztelen és napbarnított utcagyerek pedig nevetett rajta.

Én, Szinuhe, pedig eltemettem a katonák hősi tetteiről szőtt ábrándjaimat, és nem ellenkeztem másnap, amikor apám és anyám kézen fogva elvittek az iskolába.

4

Persze apámnak nem volt annyi vagyona, hogy a templomok nagy iskoláiba járasson, ahová az előkelők és gazdagok, meg a főpapok fiai, olykor leányai is jártak. Az én tanítóm csupán a következő utcasarkon lakó öreg Oneh pap volt, aki iskoláját egy omlatag verandán rendezte be. Tanítványai nagyrészt kézművesek, kereskedők, kikötőfelügyelők és altisztek gyermekeiből kerültek ki, akiknek a becsvágyó szülők írnoki pályát szántak. Oneh valamikor Mut istennő templomában a raktárkönyvnek volt a vezetője, és ahhoz valóban jól értett, hogy az írás mesterségéből mindazt megtanítsa a gyermekeknek, amit később áruk súlyának, gabonamennyiségeknek, állatok számának vagy a katonák porciójának feljegyzéseinél hasznosíthattak. Hasonló kis iskolák tucatjával, sőt százával akadtak a hatalmas Théba városában. A tanítás nem került sokba, mert a tanulóknak csak Oneh ellátásáról kellett gondoskodniuk. A szénkereskedő fia a hűvös téli estékre szenet hozott a parázstartójába, a takács gyereke ruhával látta el, a gabonakereskedőék lisztet adtak neki, apám pedig gondosan kezelte, sőt még fájdalomcsillapító gyógynövényfőzeteket is adott öregségének százféle bajára.

Ez a függőség okozta, hogy Oneh egyáltalán nem volt szigorú tanító. Ha valamelyik gyerek elaludt az írótabla mellett, nem cibálta meg a haját, minden büntetése az volt, hogy másnap valami nyalánkságot kellett otthonról szereznie az öregnek. A gabonakereskedő fia olykor egy egész korsó sört hozott neki, s ilyenkor feszült figyelemmel hallgattuk tanítónkat, mert nagy lelkesedéssel tudott mesélni a túlvilágról, Mut istennőről, a világ teremtőjéről, Ptahról, és más istenekről, akik közel álltak a szívéhez. Persze, közben nagyokat vihorásztunk, mert azt reméltük, hogy sikerül becsapni őt, és már egész napra megfeledkezett a nehéz feladatokról s az unalmas írásjelekről. Csak sokkal később jöttem rá, hogy az öreg Oneh bölcsebb és értelmesebb tanító volt, mint ahogy gondoltam. Meséinek, amelyekbe gyermekesen jámbor fantáziája életet öntött, határozott célja volt. Hiszen az ősi Egyiptom erkölcsi törvényeit tanította nekünk. Azt, hogy semmiféle rossz cselekedet nem marad megtorlatlanul. Azt, hogy egy napon Ozirisz ítélőszéke előtt minden ember szíve könyörület nélkül megmérietik. Azt, hogy az olyan embert, akinek gonosz cselekedeteit a Sakálfejű mérlege elárulja, a Mindent Elnyelőnek dobják eledelül. A Mindent Elnyelő pedig krokodil, meg víziló is egy személyben, de mindkettőnél rettenetesebb.

Mesélt a mérges Hátranézőről, a holtak birodalmának félelmetes révészéről is, akinek segítségével egyetlen halott sem juthat el az üdvözültek mezőire. Ez a révész evezés közben folyvást csak hátrafelé néz, nem úgy, mint a földi evezősök, akik mindig előrenéznek a Níluson. Oneh számtalanszor elismételtette velünk azokat a varázsigéket, amelyekkel a Hátranézőt ki lehet engesztelni, és le lehet csitítani. Ezeket írásjelekkel is leíratta velünk, aztán meghagyta, hogy írjuk le mindegyiket emlékezetből is. Hibáinkat kijavítgatta, és mindig szelíd korholással figyelmeztetett. Meg kellett értenünk, hogy a legkisebb hiba a túlvilági boldogságot hiúsíthatja meg. Ha a Hátranézőnek olyan levelet adunk át, melyben csak egyetlen hiba is van, már boldogtalan árnyként kell bolyonganunk örök időkre a sötét víz partján, vagy ami még rosszabb, a holtak birodalmának szörnyűséges szakadékaiba jutunk.

Sok éven át látogattam Oneh iskoláját apám kívánsága szerint. Az volt a véleménye, hogy senkit sem szabad olyan pályára erőltetni, ami ellenére van. Ha nem mutatkozom tehetségesnek, nem erőszakolja rám az írnoki pályát. Ha viszont igyekezetet és buzgalmat tanúsítok, tanítóm, Oneh, majd beajánl valamelyik templom iskolájába, és onnan aztán

megnyílik előttem az általa annyira remélt életút. De hogyha ez nem sikerülne, még mindig lehet belőlem számvivő hivatalnok vagy alacsonyabb rangú írnokféle, vagy esetleg a hadseregben is kipróbálhatom a szerencsémet az élelmiszerraktárnál. Hogy mi leszek valójában, akkor még nem is sejtettem.

Legérdekesebb iskolatársam Thotmesz volt, pár évvel idősebb nálam, egy hadiszekér-különítmény parancsnokának fia. Thotmesz már gyermekkorában megtanult bánni a lovakkal, s jól tudott birkózni is. Apja, akinek korbácsát rézfonat erősítette, híres hadvezért akart nevelni fiából, ezért taníttatta az írás tudományára. Neve, Thotmesz, a dicsőséges, mégsem bizonyult jó előjelnek, ahogyan apja remélte. A fiú, alighogy az iskolába került, nem törődött többé a gerelyhajítással, és nem vett részt a hadiszekerek gyakorlatain. Játszva megtanulta az írásjeleket, és míg a többiek kínlódva vesződtek a jelekkel, ő képeket rajzolt írótablájára: hadiszekereket, vadul ágaskodó lovakat és birkózó katonákat. Egyszer agyagot hozott az iskolába, és míg Oneh, a sörtől nekibuzdulva, mesékkel szórakoztatott bennünket, nevetségesen eltorzított szobrot formált a Mindent Elnyelőről. A Mindent Elnyelő idomtalan, hatalmasra tátott szájjal fenyegetett egy kopasz emberkét - görbe hátáról és kerek kis pocakjáról nem volt nehéz Onehre ismernünk. Tanítónk mégsem haragudott meg. Thotmeszre senki sem tudott haragudni. Termete olyan volt, mint a köznép többi gyermekének: széles, kerek arc, vastag, rövid láb, ám szemében állandóan pajkos vidám fény tanyázott, és ügyes keze agyagból olyan állatokat és madarakat formált, amelyek mindnyájunkat elszórakoztattak. Eleinte katonás természete miatt kerestem barátságát, de ez a barátság akkor is megmaradt, amikor már rég kialudt benne a katonai pálya iránt érzett becsvágy.

Ahogy haladtam a tanulásban, egyszer csak csodálatos dolog történt velem. Olyan hirtelen jött, hogy még ma is emlékszem a pillanatra, amely olyan volt, akár a váratlan jelenés. Emlékszem, üde tavaszi nap volt, madarak csiviteltek az égen, a vályogkunyhók tetején pedig gólyák tapasztgatták fészkeiket. A víz leapadt, élénkzöld színben pompázott a föld. A kertekben magokat vetettek, palántákat ültettek ki. Hancúrozásokra, kalandokra való idő volt, s alig tudtunk nyugton maradni Oneh rozzant verandáján, amelynek falai minden kopogtatásra jobban omladoztak. Szórakozottan rajzolgattam az unalmas írásjeleket, a betűket, melyeket kőbe vésnek, és melléjük a papíron használt rövidítéseket. Ekkor hirtelen Onehnek egy már-már elfelejtett szava, valami különös dolog, élővé változtatta bennem a betűket, a szavakat. A képből szó lett, a szóból szótagok, a szótagokból betűk. Miközben a képek betűit egymás mellé sorakoztattam, új szavak keletkeztek, különös, élő szavak, amelyeknek a képekhez már semmi közük sem volt. Egy képet még a legegyszerűbb öntözőmunkás is megért, de kettőt egymás mellett nem ért meg senki más, csak az írástudó. Azt hiszem, aki valaha írást és olvasást tanult, jól ismeri ezt a különös élményt. Ez az élmény kaland volt számomra, izgalmasabb és csábítóbb, mint egy gránátalma elcsenése a gyümölcskereskedő kosarából, édesebb, mint a szárított datolya, üdítőbb, mint víz a szomjazónak.

Ettől fogva többé nem kellett engem buzdítani. Valósággal magamba szívtam Oneh minden szavát, akár a Nílus áradó vizét a kiszáradt föld. Gyorsan megtanultam írni, s lassanként azt is el tudtam olvasni, amit mások írtak. A harmadik évben már régi papirusztekercseket kaptam, és tanulságos történeteket olvastam fel a többieknek, hogy leírassák.

Akkortájt azt is észrevettem, hogy nem vagyok olyan, mint a többi fiú. Arcom keskenyebb, bőröm világosabb volt, és tagjaim is karcsúbbak, mint az itteni fiúké. Sokkal inkább az előkelők gyermekeire hasonlítottam, mint azokéra, akik közt éltem, és ha nekem is lettek volna drága ruháim, senki sem különböztet meg a gazdag fiúktól, akiket gyaloghinton hordoztak, vagy rabszolgák kísérték végig az utcán. Ez aztán mindenféle gúnyolódásra adott okot. A gabonakereskedő fia ölelgetni akart és lánynak nevezett, mire kénytelen voltam

megdöfködni az íróvesszővel. Ha közelembe került, már viszolyogtam, mert kellemetlen szagot árasztott. Inkább kerestem Thotmesz társaságát, aki egy ujjal sem ért hozzám soha.

Egyszer viszont félénken megkérdezte:

- Akarsz-e nekem modellt ülni? Formálok egy szobrot rólad.

Elvittem hozzánk, és az udvarban a szikomorfa alatt elkészítette a szobrot, amely a hasonmásom volt, és íróvesszővel belevészte a nevemet. Anyám néhány lepényt hozott ki nekünk, de amikor megpillantotta a szobrot, nagyon megrémült, és azt mondta, hogy varázslat. Szenmut azonban kijelentette, hogy Thotmeszből még udvari szobrász is lehetne, ha felvinnék valamelyik templom iskolájába. Én pedig csupán játékból mélyen meghajoltam Thotmesz előtt, karomat térdemhez kaptam, úgy üdvözöltem, mint az előkelő urakat szokás. Thotmesz szeme felcsillant, de aztán sóhajtott, és megjegyezte, hogy abból ugyan nem lesz semmi, mert apja úgy akarja, hogy a harcosok házába menjen és a hadiszekér-különítmények iskoláját járja ki. Hiszen már írni is épp elég jól tudott ahhoz, hogy valamikor majd hadvezér lehessen. Apám akkor elment, anyám pedig még sokáig motyogott a konyhában, de Thotmesz és én ügyet sem vetettünk rá, csak ettük a lepényeket, mert finomak voltak és jó zsírosak, és nagyon jól éreztük magunkat.

Akkor még boldog voltam.

5

Egy napon apám felvette legjobb, frissen mosott ruháját, nyakába pedig feltette a széles sálját, amelyet Kipa hímzett. Ámon hatalmas templomába ment, bár szíve mélyén sosem szerette a papokat. De a papok segítsége és közbenjárása nélkül Thébában csakúgy, mint egész Egyiptomban nem történhetett semmi sem. Törvényt ültek, ítéleteket is hoztak, s ha akadt olyan bátor ember, aki az uralkodói törvényszék ítélete ellen fellebbezni mert, a templomokban megtehetette. Az ő kezükben összpontosult az egész felsőbb fokú oktatás. Ők jósolták meg, hogy milyen magasra emelkedik majd a víz, sőt megmondták előre, milyen termés várható, és ennek alapján ők szabták meg az adókat is egész Egyiptom területén. De minek is magyarázzam ezt tovább, hiszen mondtam már, hogy minden újra ismétlődik, és soha nem változik meg semmi sem.

Azt hiszem, apámnak egyáltalán nem volt könnyű dolog ez a papoknál tett látogatás, hiszen egész életét a szegények orvosaként élte le a szegénynegyedben, így elidegenedett a templomoktól s az Élet Házától. Most, mint a többi vagyontalan apának, neki is ott kellett várakoznia a templom igazgatási épülete előtt, hogy majd egy magas rangú pap nagy kegyesen fogadja, és meghallgassa. Még ma is magam előtt látom őket, a szegény öregeket, amint legjobb ruháikban ott ülnek sorban, és becsvággyal telve arról ábrándoznak, hogy fiaik élete jobb lesz saját nyomorúságos életüknél. Nemegyszer fárasztó hajóút volt már mögöttük, amikor kis elemőzsiás batyuikkal Théba városába érkeztek. A kapuőröknek és írnokoknak rögtön elajándékozták mindenüket, hogy bejuthassanak a templomba, és az aranyhímzéses ruhákban dölyfösködő, drága olajjal kikent-kifent papokkal beszélhessenek. A papok aztán orrukát fintorgatva, fanyarul és mogorván bántak velük. Ámon viszont egyre újabb és újabb hódolókat követelt, s ahogyan gazdagsága és hatalma növekedett, egyre több írástudóra volt szüksége. Mégis, minden apa isteni kegynek tartotta, ha fiát bejuttathatta a templomba, pedig azzal, hogy elhozta gyermekét, minden kincsnél nagyobb és értékesebb ajándékot adott az istennek.

Apámnak kedvezett a szerencse, mert alig félnapos várakozás után találkozott egy Ptahor nevű volt tanuló társával, aki az idők folyamán királyi koponyalékelővé lépett elő. Amint

közelébe ért, összeszedte magát, és megszólította. Ptahor pedig megígérte, hogy saját becses személyében meglátogat bennünket, hogy megismerkedjen velem.

A megbeszélrt napra apám libát szerzett, és a legfinomabb borból hozott. Anyám sütt-főzött, és szitkozódott. A konyhánkba kiáradó, finom libazsírralra koldusok meg vakok gyűltek oda, és énekel, zenével akarták kikényszeríteni, hogy részt vehessenek a lakomán. Amikor Kipa megelégette a lármát, rájuk rivallt, de szétszort közöttük némi zsírban sült kenyeret is, mire aztán elotródak. Mi Thotmessel a házunk előtt, sőt még azon is túl az utcát söpörtük tisztára. Thotmeszt apám figyelmeztette, hogy legyen a közelünkben, hátha vele is óhajt beszélni magas vendégünk. Apám meggyújtotta a füstölőt, hogy a veranda illatos legyen, s habár még tudatlan gyerekek voltunk, mégis olyan ünnepi hangulat fogott el bennünket, akár a templomban. Én egy illatozó vízzel teli kannát őriztem, és egy hófehér gyolcskendőt védelmeztem a legyektől, melyet anyám a temetésére tartogatott, de erre az alkalomra mégis elővett, hogy Ptahornak kéztörölőül szolgáljon.

Emlékszem, nagyon sokáig vártunk. A nap is nyugovóra tért, a levegő hűvösödni kezdett. Leégett már a tömjén, a lúd pedig csüggedten sistergett az edényben. Egyre éhesebb lettem. Anyámnak megnyúlt az arca, szeme dermedten meredt a sötétbe. Apám egy szót sem szolt, de amikor besötétedett, nem gyújtott világot. Mind együtt üldögéltünk a verandán de nem akartuk látni egymás ábrázatát. Akkor értettem meg igazán, hogy a meggondolatlan, könnyelmű gazdagok és előkelők milyen sok bánatot és keserűséget tudnak okozni a kisembernek meg a szegényeknek.

Végül mégiscsak feltűnt a lobogó fáklyafény, apám felugrott, és a konyhába sietett, hogy paraszt hozzon, aztán meggyújtotta mindkét olajmécsünket. Reszkető kézzel felemeltem a vizesedényt, Thotmesz izgatottan szuszogott mellettem.

A fáraó koponyalékelő orvosa egyszerű gyaloghintón érkezett, két fekete rabszolga cipelte. Előtte egy kövér szolga világított imbolygó lánggal, szemmel láthatóan többet ivott a kelletténél. Ptahor zsémbesen nyögve szállt le a gyaloghintóról, de aztán hangos és vidám szavakkal üdvözölte apámat, aki meghajolt előtte, és tisztelettudóan térdéhez kapta a kezét. Aztán megfogta apám vállát, talán azt jelezve, hogy nem kell ilyen ünneplésnek lennie, vagy csak azért, hogy támaszt találjon. Miközben apámra nehezedett, nagyot rúgott a fáklya-hordozóba, és meghagyta neki, hogy dőljön le a szikomorfa tövébe, és szellőztesse ki mámoros fejét. A négerék belökték a gyaloghintót az akácok közé, és parancsszó bevéása nélkül földre heveredtek.

Vendégünk továbbra is apám vállára támaszkodva, végre, a verandához ért. Láttam, hogy ellenkezik, mégis vizet csurgattam kezére, és átnyújtottam neki a gyolcskendőt. Arra kért, hogy ha már megvizeztem, hát töröljem is szárazra kezét, s amikor teljesítettem kérését, barátságosan megköszönte, és szép gyereknek nevezett. Apám a fő helyre vezette, egy nagy, támlás székhez, melyet a fűszerkereskedő házából kölcsönöztünk. Ptahor leült, apró, kíváncsi szeme vizsgálódón tekintett szét az olajmécs fényénél. Egy ideig mindenki hallgatott. Aztán bocsánatkérően köhintett, és valami innivalót kért, mert a hosszú úton kiszáradt a torka. Apám, ezt hallván, igen megörült, és bort töltött neki. Ptahor először bizalmatlanul szagolgatta, kóstolgatta, de aztán szemlátomást elégedetten ürítette fenékig a serleget, és megkönnyebbülten felsóhajtott.

Alacsony termetű, kopaszra borotvált, görbe lábú ember volt, melle és hasa petyhüdten lógott vékony szövésű ruhája alatt. Gallérján drágakövek ragyogtak, de a gallér ugyanolyan pecsétes volt, mint ruhája. Az egész ember a bor, az izzadság és a kenőcs összevegyült szagát árasztotta.

Kipa fűszeres lepényt, olajban párolt apró halat, gyümölcsöt és libapecsenyét szolgált fel. Ptahor udvariasan evett mindenből, noha bizonyosan valami bőséges lakomáról érkezett hozzánk. Minden fogást megkóstolt, és megdicsért, Kipa nagy öröme. Kérésére vittem a négereknek is ennivalót meg sört, de ők szemtelenül és gorombán utasították vissza, és azt kérdezték, hogy vajon nem készülődik-e már a pókhasú hazafelé. A szolgálja jóízűen horkolt a szikomorfa alatt, s nem volt szívem felébreszteni.

Az este nem valami szerencsésen alakult, mert apám jóval több bort ivott, mint valaha is láttam, anyám pedig kint üldögélt a konyhában, a fejét fogta, és fáradtan himbálta magát ide-oda. Amikor a boroskancsó kiürült, apám gyógyborát kezdték kóstolgatni, de nemsokára az is elfogyott, és közönséges sörrel folytatták, mert Ptahor úgy nyilatkozott, hogy italban nem válogatós.

Az Élet Házában eltöltött tanulóéveikre emlékeztek, aztán mindenféle tréfás történetet meséltek egymásnak volt tanítóikról. Ptahor azokról a tapasztalatokról is beszélt, amelyeket mint udvari koponyalékelő szerzett, és foglalkozását a legutolsó dolognak nevezte, melyet orvos csak űzhet, mert sokkal jobban illik a Halál Házához, mint az Életéhez. Igaz, nem kellett sokat dolgoznia, azonfelül mindig lusta ember is volt, amire az én béketűrő, csendes apám jól emlékezett. Ptahor véleménye szerint a fogak, a torok és a fül kivételével, amelyek külön szakorvost igényelnek, a koponyát lehet a legkönnyebben megismerni, ezért is választotta ezt a mesterséget.

- Ha elég akarat lett volna bennem - mondta Ptahor -, én is köztisztelőben álló orvos volnék, olyan, mint a többi, kezem életet osztana, nem pedig halált. Ilyen a sorsom. Halált osztogatok, ha a gyermekek megunják az öregeiket, vagy már elégük van gyógyíthatatlan hozzátartozóikból. De szívesen osztanék én is életet, úgy, ahogyan te csinálod, Szenmut barátom! Meglehet, hogy szegényebb volnék, de életem napjai becsületben és egészségben telnének.

- Ne higgyetek neki, fiúk! - szólt közbe apám, mert már Thotmesz is közöttünk ült, és teli borosserleget tartott a kezében. - Büszke vagyok, hogy barátomnak mondhatom Ptahort, az udvari koponyalékelőt, aki mesterségében a legelső ember Egyiptomban. Soha nem felejttem el nagyszerű műtéiteit, amelyekkel megmentette előkelők és alacsony rangúak életét. Nemcsak én, mindenki csodálta őt! A betegek fejéből mindig kieresztette a rossz szellemeket, amelyek megrontják az embert, és agyukból is eltávolította a gonosz daganatokat. Mennyi aranyat, ezüstöt, nyakláncot és ívődényt ajándékoztak már neki a hálás betegek!

- És még többet a hálás rokonok - fűzte hozzá Ptahor, akinek a bortól már akadozott a nyelve.
- Mert, ha mondjuk, tíz közül, vagy ötven közül, de még inkább száz közül egyet sikerül meggyógyítani, a többieknek annál biztosabb a haláluk. Hallottál te egyetlen fáraóról is, aki koponyalékelés után tovább élt volna három napnál? Bizony nem hallhattál. A gyógyíthatatlanokat és örülteket annál hamarabb küldik hozzám, hogy kovakésem tegyen rajtuk próbát, minél gazdagabbak és előkelőbbek. Kezem megszünteti a szenvedéseket, kezem örökségeket oszt, földet, vagyont, aranyat adományoz, az én kezem fáraókat képes trónra emelni. Ezért félnek engem, és szavamnak sem mer ellenszegülni emberfia, mert túl sokat tudok. De minél többet tudok, annál nagyobb a bánatom. Ezért vagyok én örökre szerencsétlen.

Ptahor elsírta magát, és orrát Kipa szemfedőjébe törülte.

- Te szegény, de becsületes ember vagy, Szenmut. Azért szeretlek téged, mert én gazdag vagyok, és mégis züllött. Hajjaj, nagyon züllött vagyok én! Nem érek semmivel sem többet, mint a ganéj, amelyet az ökör pottyant az útra.

Így szólva, levette drágakövekkel kirakott gallérját, és apám nyakára terítette. Ezek után danolászni kezdtek, de nem értettük tisztán a szavakat. Thotmesz azonban buzgón fülelt, és

megállapította, hogy ilyen trágár nótákat még a katonák házában sem énekelnek. Kipa a konyhában hangosan felzokogott. Egyszer csak megjelent az egyik néger, ölébe kapta a részeg Ptahort, és a gyaloghintó felé cipelte, mert már réges-rég aludnia kellett volna. Ám Ptahor nem hagyta magát, hangosan siránkozott, öröket hívott segítségül, és azt bizonygatta, hogy a néger meg akarja gyilkolni. Miután Szenmut nem segített, Thotmesszel botot ragadtunk, és kizavartuk a négert, aki szörnyen megdühödött és durva szitkozódás közepette társával meg a gyaloghintóval együtt eltűnt a sötétben.

Ptahor nemsokára fejére borította a söröskancsót, arcára kenőcsöt kért, és fürödni akart a kerti medencében. Thotmesz odasúgta nekem, hogy le kell fektetni az öregeket. Így történt, hogy apám és a királyi koponyalékelő, egymás nyakát átölelve, Kipa hitvesi ágyában végre nyugalóra tértek, és még az utolsó pillanatban is akadozó nyelvvel bizonygatták egymásnak örök barátságukat.

Kipa egyre jajveszékelt, haját tépte, és fejére hamut szórt a kemencéből. Engem csak az bántott, vajon mit szólnak majd a szomszédaink, mert a lárma és danolászás nagyon messzire hallatszott a csendes éjben. Thotmesz viszont teljesen nyugodt volt, és azzal biztatott, hogy sokkal bolondabb dolgokat is látott már a katonák házában, meg otthon, apjánál is, amikor a hadiszekér-hajtókkal a régi szép időkről, vagy a Szíria és Kús földjén vezetett büntető hadjáratokról adomáztak. Hozzátette, hogy az este nagyon is jól sikerült, hiszen az öregek egyetlen zenészt vagy leányt sem hoztak maguknak az örömházból. Thotmesz még Kipát is megnyugtatta, és miután legjobb tudásunk szerint eltakarítottuk a duhajkodás nyomait, aludni tértünk. A szolga ott hortyogott a szikomorfa tövében, Thotmesz pedig mellém heveredett, átkarolta a nyakam, és lányokról kezdett mesélni, mert egy kissé ő is mámoros volt. Fiatalabb lévén nála, nem nagyon érdekelt, amit mondott, így aztán hamar elaludtam.

Másnap kora reggel arra ébredtem, hogy a hálósobából éktelen zaj és csoszogás hallatszik. Amikor beléptem, apám még mélyen aludt Ptahor gallérjával a nyakában, a vendég ellenben ott ült a padlón és fejét két kezébe fogva, bánatos hangon ismételte: „Hol vagyok? Hol vagyok?” Mély tisztelettel köszöntöttem, és megnyugtattam, hogy most is itt van a kikötő-negyedben Szenmutnak, a szegények orvosának házában. Erre megnyugodott, és Ámon szent nevében rögtön sört kért tőlem. Eszébe juttattam, hogy előző nap fejére borította a sört, ami a ruháján is látszott.

Ptahor felkelt, kihúzta magát, méltóságteljesen összevonta a szemöldökét, és kilépett a verandára. Vízet öntöttem kezére, ő aztán nagyokat nyögött, előrehajolt és megkért, hogy kopasz fejét is locsoljam meg. Közben felébredt Thotmesz és egy korsó savanyú tejet, és sózott halat hozott neki. Ptahor elfogyasztotta, és újra jókedvre derült. Odasétált a szikomorfa tövében hortyogó szolgálóhoz, s botjával addig csapkodta, amíg fel nem ébredt. A szolga ruháját megfogta a zöld fű, képe tele volt földdel.

- Nyomorult disznó! - kiáltott rá Ptahor, és még egyszer megcsapta a bottal. - Így viseled te a gazdád gondját? Így hordod a fáklyát előtte? Hová lett a gyaloghintóm? Hol a tiszta ruhám? Hol vannak a gyógynövényeim? Takarodj a szemem elől, te nyomorult tolvaj, te disznó!

- Tolvaj vagyok, uram, disznó vagyok - hagyta rá a szolga alázatosan. - Mit parancsolsz, uram?

Ptahor kiadta parancsait, mire a szolga elindult, hogy megkeresse a gyaloghintót. Vendégünk kényelmesen a szikomor tövébe telepedett, hátát a fa törzsének támasztotta, elszavalt egy verset a hajnalról, a lótuszvirágról és a folyóban fürdőző királynőről, aztán mindenféle olyat mesélt nekünk, amit a fiúk szívesen hallgatnak. Ekkor már Kipa is felébredt, tüzet rakott,

majd bement a hálósobába apámhoz. Még az udvarra is kihallatszott a hangja. Apám végül is megjelent, tiszta ruhát viselt, de nagyon rosszkedvű volt.

- Szép fiad van - mondta neki Ptahor. - Tartása olyan, mint egy hercegé, szeme szelíd gazella-szem.

Bár még gyerek voltam, rögtön értettem, miért beszél így. Nyilván azért, hogy elfelejtsek, hogyan viselkedett az előző estén. Rögtön meg is kérdezte:

- Ért-e a fiad valamihez? Vajon lelki szemei éppúgy nyitva vannak-e, mint valóságos szemei?

Ekkor előhoztam az írotáblámat és Thotmesz is a sajátját. A királyi koponyalékelő szórakozottan meredt a szikomorfa csúcására, úgy mondta nekem tollba azt a kis verset, amelyre még ma is emlékszem. Így hangzott:

*Örvendj ifjúságodnak, te ifjú ember,
Mert öregnek torkát hamu kiszárítja,
S a múmia szája sem nyíl többé mosolyra
A sír sötétjében.*

Leírtam olyan szépen, ahogy csak lehetett, de először közönséges írással. Azután képekben írtam le az egészet, végül pedig az *öreg*, a *múmia* és a *sír* szavakat írtam a táblámra mindenféle írásfajtaival, ahogy csak lehetséges, szótagokkal meg betűkkel is. Amikor elkészültem, megmutattam Ptahornak, s ő nem talált benne egyetlenegy hibát sem. Jól tudtam, hogy apám büszke reám.

- No és a másik fiú? - kérdezte Ptahor, és Thotmesz írotáblájáért nyúlt. Thotmesz először vonakodott, nem akarta megmutatni a rajzait, csak a szeme mosolygott huncutul. Amikor odahajoltunk, láttuk, hogy Ptahort örököltette meg, amint a gallért apám nyakára teríti, a söröskorsót pedig saját fejére borítja. Egy másik rajzon apámmal egymást átölelve énekeltek.

Ez a rajz olyan jól sikerült, hogy szinte látni lehetett, miféle nótát fújnak. Nevethetnékem támadt, de magamba fojtottam, mert féltem, hogy Ptahor megharagszik. Hiszen Thotmesz egy cseppet sem hízelgett neki, az öreg a képen éppoly apró, kopasz, görbe lábú és lógó hasú lett, mint a valóságban.

Ptahor hosszú ideig egy szót se szólt, csak szúrós szemmel vizsgálta hol a rajzokat, hol meg Thotmeszt. Thotmesz meg is szeppent egy kicsit, s lábujjhegyre ágaskodva várta, mi lesz. Végül az öreg megszólalt:

- Mit kérsz, fiú, az írotábládért? Megveszem.

Thotmesz fülig elvörösödött, de így válaszolt:

- Írotáblám nem eladó. De barátnak szívesen odaajándékoznom.

Erre már Ptahor is felnevetett:

- Jól van. Legyünk hát barátok, és a tábla az enyém. - Aztán még egyszer figyelmesen megnézte a táblát, elmosolyodott, és nekivágta egy kőnek, hogy darabokra tört. Nagyon megijedtünk, és Thotmesz alázatosan bocsánatot kért, ha netalán megbántotta volna.

- Hát haragudhatom a víztükörrre, ha meglátom benne magamat? - kérdezte Ptahor barátságosan. - A rajzoló keze és szeme pedig még többet lát, mint a víztükör. Most már legalább tudom, hogy milyen voltam tegnap, és nem akarom, hogy rajtam kívül másvalaki megtudja. Ezért törtem össze a táblát, de elismerem, hogy igazi művész vagy.

Thotmesz örömeiben ugrándozni kezdett. Ptahor pedig apámhoz fordult, reám mutatott, és ünnepélyes hangon mondta el az orvosok ősi fogadalmát:

- Gondomba veszem, és meggyógyítom. - Aztán Thotmeszre mutatott, és így szólt: - Megteszem, amit csak tehetek. - Az orvosi nyelv birodalmába jutva, Ptahor és Szenmut elégedetten nevettek. Szenmut a fejemre tette kezét, és azt kérdezte:

- Gyermekem, Szinuhe, akarsz-e orvos lenni, olyan, mint apád?

Könnyek szöktek a szemembe, torkom elszorult, egy szót sem tudtam kinyögni, csak bólintottam, hogy igen. Körülhordoztam a tekintetem, és egyszerre minden drága lett számomra; a szikomorfa is, a kövekkel kirakott medence is, minden, amit csak láttam, az egész udvar...

- Gyermekem, Szinuhe - folytatta apám -, akarsz-e orvos lenni, különb és jobb orvos, mint én vagyok? Akarsz-e életnek és halálnak ura lenni, akire minden rendű és rangú ember egyforma hittel rábízta életét?

- Se apádhoz, se énhozzám ne légy te hasonló - vágott közbe Ptahor. - Légy igazi orvos! Az igazi orvos minden ember közt a legelső ember. Előtte még maga a fáraó is meztelen, s a leggazdagabb is csak annyi, mint a legszegényebb.

- Én igazi orvos szeretnék lenni - jegyeztem meg félénken, hiszen még gyermek voltam, nem ismertem az életet, s nem tudtam, hogy az idősebbek a saját álmaikat és csalódásaikat mindig továbbadják az ifjabbaknak.

Thotmesznek viszont Ptahor megmutatta a csuklóján levő arany karperecet, és így szólt:

- Olvasd!

Thotmesz kibetűzte a belevésett jeleket, és tétovázva olvasta:

- Teli serleget akarok mindig! - önkéntelenül elmosolyodott.

- Ne mosolyogj, gézengúz! - fedtte meg komolyan az öreg. - Nem a borról van szó. Ha művész akarsz lenni, teli serleget kell követelned. Az igazi művészen maga a teremtmény és építő Ptah jelenik meg. Az igazi művész nem víztükröz, hanem sokkal, de sokkal több annál. Igaz, hogy a művészet sokszor hízelkedik, előfordul, hogy hazudik is, de a művész maga mindig több lesz, mint a közönyös víztükröz. Követelj mindig teli serleget, fiú, ne elégedj meg azzal, amit mások mondanak, a legjobban a saját, tiszta szemednek higgy!

Ezek után megígérte, hogy nemsokára megkapom az engedélyt az Élet Házában való tanuláshoz, s ha egyáltalán lehetséges, Thotmesznek is segít, hogy felvegyék Ptah templomának művésziskolájába.

- Még egyet, fiúk! - tette hozzá sietve. - Amit mondok, hallgassátok figyelemmel, de felejtsetek is el azonnal, s felejtsetek el vele azt is, hogy a fáraó koponyalékelője mondta. Nemsokára a papok kezébe kerültek, és idővel Szinuhét magát is pappá szentelik, hiszen engem és Szenmutot is felszenteltek egykor, bár csak első fokon. Akit nem szentelnek pappá, az sohasem gyakorolhatja az orvosi mesterséget. De amikor a papok kezébe kerültek, legyetek óvatosak, mint a sakálók, és ravaszok, mint a kígyók, hogy ne veszítsétek el saját magatokat és ne legyetek vakká soha! Színre legyetek szelídek, mint a galamb, hiszen a férfi csak akkor fedheti fel magát, ha már elérte célját. Így volt ez mindig, és így lesz mindörökké. Jegyezzétek meg jól a szavamat!

Egy ideig még beszélgettünk, aztán visszajött Ptahor szolgája, és egy bérelt hordszéket megtisztítva hozott a gazdájának. A saját hordszéket a rabszolgák elzálogosították a közeli örömtanyán, és még akkor is ott aludtak. Ptahor megbízta szolgáját, hogy fizesse meg a

hordszék bérét, és váltsa ki az örömházból a rabszolgákat, aztán szívélyesen elbúcsúzott tőlünk, apámat biztosította barátságáról, és útnak indult.

Így kerültem én Ámon templomába, az Élet Házába. A következő napon Ptahor, királyi koponyalékelő, egy drágakőből csiszolt szent szkarabeuszt küldött Kipának ajándékba, hogy majd ha meghal, szemfedője alá helyezhesse a szíve felől. Ennél nagyobb örömet igazán nem szerezhettek volna Kipának, aki most mindent megbocsátott és nem szólt többé egy szót sem Szenmutnak a közös duhajkodásért.

Második könyv

Az Élet Háza

1

Théba városában akkortájt Ámon papjai ragadták kezükbe a felsőbb oktatás irányítását, és semmiféle magasabb állást nem lehetett megpályázni a papok által kiadott végbizonyítvány nélkül. Mindenki tudja, hogy az Élet Háza és a Halál Háza már ősidőktől fogva éppúgy a templomfalakon belül helyezkedett el, mint a hittudományi iskola, mely magas rangú papok képzésére szolgált. Azt még meg lehet érteni, hogy a matematikai és csillagászati oktatást a papok irányították, de amikor a kereskedelmi és jogtudományi iskolákat is megszerezték, a művelt rétegek bizalmatlanná váltak a papsággal szemben, hiszen olyan dolgokba avatkoztak, amelyek inkább a fáraóra és az adófelügyelőségre tartoztak. Igaz, hogy a kereskedelmi és jogtudományi iskolában nem követelték meg a pappá szentelést, de mivel egész Egyiptom, s így a kereskedelemnek is majdnem egyötöd része Ámon hatalmában volt, és a papok mindenütt nagy befolyással rendelkeztek, mindazok, akik nagykereskedők, vagy a közigazgatás irányítói akartak lenni, számításból letették az alsó fokú papi vizsgát, és ezzel Ámon engedelmes szolgái lettek.

Jómagam, mielőtt lábamat az Élet Házába tehettem volna, a hittudományi iskolában erősen készülődtem az alsó fokú papi vizsgára. Három évem ment rá, mert közben eljártam apámmal beteget látogatni, hogy az ő tapasztalataiból is merítsek jövőendő életpályámhoz. Otthon laktam továbbra is, úgy éltem, mint azelőtt, de mindennap részt kellett vennem valamilyen órán.

Egyre jobban megismerkedtem Ámon templomával, és a templom roppant méretei, mérhetetlen gazdagsága kitörülhetetlen nyomokat hagytak gyermeki képzeletvilágomban. Az előcsarnokban és a templom termeiben reggeltől estig tülekedő embertömeg látványosság-számba ment. Elzarándokoltak ide mindegyik társadalmi osztályból valók, jöttek mindenféle nyelvű és mindenféle színű népek, hogy leborulva tiszteljék Ámont, hogy könyörögjenek hozzá maguk és öveik boldogulásáért, s hoztak dús ajándékokat, melyeket Ámon azzal érdemelt ki, hogy megóvta boltjukat, egészségüket, és sikerre vitte kereskedői cselfogásaikat. Szemem kifáradt a kincsek, a drága edények, elefántcsont szobrocskák, és ébenfa dobozok nézésében. Orrom érzéketlenné vált a füstölőszerek és a drága gyanták illatától. Fülelem eltompult, mert annyi idegen nyelvet hallott, és olyan szent ígéket, amiket ma már nem ért meg a köznép. Ámon emberfeletti nagysága szinte agyonnyomott, éjjelente rosszkat álmodtam, és panaszosan nyöszörögtem.

Azokat, akik az alsó fokú papi vizsgára készültek, a soron következő vizsgájuk szerint csoportosították. Mi, akik az Élet Házának voltunk jövőendő tanulói, külön csoportot alkottunk, de társaim között nem találtam baráttra. Eszembe véstem Ptahor bölcs figyelmeztetését és magamba zárkóztam, alázatosan teljesítettem a parancsokat, ostobának tettettem magam a többiek élcelődései közepette, s nem törődtem azzal sem, ha az isteneket gúnyolták ki. Csoportunkban néhány fiúnak szakorvos volt az apja, akinek beteglátogatását és tanácsait arannyal fizették. Sok fiú csak egyszerű vidéki orvos apával dicsekedhetett, ezek a naptól barnára égett fiúk legtöbbször idősebbek voltak nálunk, szinte már felnőttek, esetlenül

próbálták leplezni félénkségüket, és lelkiismeretesen hadarták el számtalanszor a lecke szövegét, hogy jól megjegyezzék.

De voltak nálunk alacsonyabb származású fiúk is, akik természetes szomjúsággal vetették magukat a tanulmányaikra, akik nem akarták ott folytatni, ahol elkezdték, és más foglalkozást választottak, mint apáik. Velük azonban szigorúbbak voltak, s többet is követeltek tőlük, mert a papokban velük született bizalmatlanság élt mindazok iránt, akik nem törődtek bele helyzetükbe.

Óvatosságom hasznosnak bizonyult, mert hamar felfedeztem, hogy a papoknak besúgóí és kiszolgálói is vannak közöttünk. Minden vigyázatlan szó, és nyilvánosan elhangzó kétkedés, vagy gúnyolódás könnyűszerrel a papok tudomására jutott, ilyenkor a bűnöst kihallgatták, aztán szigorúan megbüntették. Akadt olyan, aki megúsza botozással, de olyanok is voltak, akiket kiűzték a templomból, s az Élet Háza Théba városában csakúgy, mint egész Egyiptomban, mindörökre bezárta kapuját előttük. Ezek, ha volt elég akaratuk hozzá, valamelyik gyarmati helyőrséghez kerülhettek felcsernek, vagy Kús földjén, esetleg Szíriában alapozhatták meg jövőjüket, mert az egyiptomi orvosok híre bejárta az egész világot. De a legtöbbje hamar kidőlt a sorból, és nem vitte többre egy hitvány írónoki állásnál, ha ugyan egyáltalán megtanult már írni.

Nekem nagy előnyt jelentett társaimmal szemben, hogy írni, olvasni tudtam. Ezért eléggé érettnak tartottam magamat arra, hogy az Élet Házába felvegyenek, de felszentelésem napja egyre késett, nekem pedig nem volt bátorságom, hogy megkérdezzem az okát, mert neveletlenségnek tartották volna Ámonnal szemben. Időmet halotti szövegek másolásával vesztegettem, melyeket aztán az előcsarnokokban árultak. Értelmem fellázadt, rosszkedvű, befelé forduló lettem. Sok gyengébb képességű társam már megkezdte tanulmányait az Élet Házában, de én azzal vigasztaltam magamat, hogy apám jóvoltából talán már eddig is jobb oktatást kaptam, mint akármelyikük. Később arra gondoltam, hogy Ámon papjai nyilván bölcsőbbek nálam, belém látnak, megsejtették, hogy dacos és elégedetlen vagyok, s ezért csupán próbára tesznek.

Ám a bánatom egyre nőtt, álmaim nyugtalanabbá váltak, esténként kimentem a Nílus partjára, bámultam a naplementét, és vártam, mikor gyúlnak ki a csillagok. Valósággal betegnek éreztem magamat. Az utcán sétáló lányok vidám nevetése is bosszantott, sőt feldühített. Vágytam valamire, amit még nem ismertem, a mesék és versek kábító mérge felszívódott a tudatomba, elgyengítette szívemet, és amikor egyedül voltam, könnyeket csalt a szemembe. Apám olykor csendesen elmosolyodott, ha rám nézett, anyám pedig egyre buzgóbban mesélt nekem csalfa asszonyokról, akik férjük távollétében szép ifjakat hívnak magukhoz, hogy velük szórakozzanak.

Végül aztán egyszer csak bejelentették, hogy rajtam a sor, én fogok virrasztani a templomban. Egy álló hétig a templom belső helyiségeiben laktam, és nem volt szabad elhagynom a szent területet. Meg kellett tisztulnom, s böjtölnöm kellett, apám feladata pedig az volt, hogy sürgősen levágja gyermekfürtjeimét, és összehívja szomszédainkat nagykorúságom napjának megünneplésére. Ettől fogva tehát nagykorú lettem, megértem arra, hogy pappá szenteljenek, habár a szertartás semmitmondó és jelentéktelen volt a valóságban, de még így is szomszédaink és a velem egykorúak fölé emelt.

Kipa igazán kitett magáért, nekem mégsem ízlett a mézes lepény, s nem vidítottak fel vaskos tréfáikkal a vidám szomszédok sem. Este, amikor vendégeink már hazamentek, szomorúságom Szenmutra és Kipára is átragadt. Szenmut belefogott születésem történetébe, Kipa is felidézte az emlékeket, én meg bánatosan nézegettem az ágyuk felett függő kis

nádcsonakot. Az időtől megfeketült, töredező nádszálak mély sebet ütöttek szívemen. Hiszen nem volt nekem sem igazi apám, sem anyám. Magányos vándorként álltam a csillagok alatt a hatalmas városban. Talán csak nyomorult idegen voltam Kemet földjén. Talán születésem is szégyenletes titok. Vérző szívvel indultam el a templom felé, abban a felszentelési ruhában, amelyet Kipa szerető és gondos keze készített.

2

Huszonöten készülődtünk a felszentelésre. Miután megfürödtünk a templom vízmedencéjében, és leborotválták hajunkat, durva szövetű ruhát öltöttünk fel. Az a pap, aki a mi felszentelésünket végezte, egyáltalán nem volt kicsinyes. Az ősi szokásoknak megfelelően, mindenféle megalázó ceremóniának vethetett volna alá bennünket, de voltak közöttünk előkelő fiúk és olyan férfikorban járó jogtudós jelöltek is, akik már korábban letették vizsgáikat, és csupán pályájuk biztosítására vállalták Ámon szolgálatát. Ezeknek bőségesen volt ennivalójuk, a papokat gyakorta leitatták, s néhányan közülük éjjelenként még az örömházba is elszökdöstek, hiszen a felszentelés nekik semmit sem jelentett. Szívemet folyton kínoztta valami, borongó hangulatban virrasztottam éjszakákon át. Beértem azzal a kis darab kenyérrel és pohárka vízzel, amely étkezésünket alkotta, és hol remények, hol sötét kételyek közepette vártam, hogy mit hoz a jövő.

Oly fiatal voltam még akkor, úgy szerettem volna hinni. Azt mondták, a felszenteléskor Ámon megjelenik, és beszél hozzánk, de nagyon megkönnyebbültem volna, ha megszabadulhatok saját lényemtől, és rájövök arra, hogy valójában mi rejtőzik a dolgok megett. De az orvos előtt még a fáraó is mezítelen. Apám mellett már gyermekkoromban megismerkedtem a betegséggel és a halállal egyaránt, és szemem megélesedett, hogy többet lásson, mint a velem egykorúaké. Az orvos előtt nincsenek túlságosan szent dolgok, és csupán a halál előtt hajt fejet. Ezt tanította nekem az apám. Ezért éltek bennem kételyek, és amit a templomban három éven át tapasztaltam, csak növelte őket.

Mégis, néha arra gondoltam, hogy talán a függöny mögött, a mindennél szentebb sötétségben, van valami, amit még nem ismerek. Ki tudja, egyszer talán megjelenik nekem Ámon, és békét hoz szívemnek. Ilyen gondolatok jártak a fejemben, ahogy a templomnak a világiak részére engedélyezett folyosóin bolyongtam, és a színes szent rajzokat meg a szent feliratokat nézegettem, melyekből kiderült, hogy a nagy fáraók milyen mérhetetlen sok ajándékot hoztak Ámonnak a háborúkban szerzett zsákmányukból. Egyszer csak egy szép nővel találkoztam, aki olyan vékony lenruhát viselt, hogy keble és csípője keresztülvillant az anyagon. Egyenes tartású, karcsú nő volt, ajkát, orcáját és szemöldökét festette. Megállt, és kíváncsi, elfogulatlan tekintettel nézett rám.

- Mi a neved, szép ifjú? - kérdezte aztán, és zöld szeme vállkendőmre tévedt, mely mutatta, hogy felszentelésre készülök.

- Színuhe - válaszoltam zavartan, s nem mertem a szemébe nézni. De olyan szép volt, és a homlokán csillogó olaj oly különös illatot árasztott, hogy egyre csak azt reméltem, majd engem bíz meg a templom bemutatásával. Ilyesmi gyakran megesett a templom tanulóival.

- Színuhe - ismételte elgondolkozva, és fürkészőn rám tekintett. - Tehát ha titkot bíznak rád, hamar megijedsz, és elmenekülsz.

A mondabeli Színuhe kalandjaira célzott, engem pedig nagyon felingerelt, hiszen épp eleget bosszantottak ezzel már az iskolában. Kihúztam magam, egyenesen a szemébe néztem, ám a

tekintete olyan furcsán, kíváncsian ragyogott, hogy átforrósította arcomat, lángba borította testemet.

- Miért félnék - válaszoltam. - Egy jövődő orvos nem félhet semmiféle titoktól.

- Ó! - mondta mosolyogva. - Csipog már a kiscsibe, pedig még ki se bújt a tojásból. De mondd csak, van-e a társaid között egy Metufer nevű fiatalember? Apja királyi építész.

Éppen Metufer volt az, aki leitatta a papot, és arany karperecet adott neki felszentelési ajándéknak. Fájt a szívem, mégis elárultam, hogy ismerem, és megígértem, hogy elmegyek érte. Azt hittem, hogy a szép nő testvére Metufernek, vagy valamilyen rokona. Ettől egy kissé jobb kedvre derültem, bátran belenéztem a szemébe, és rámosolyogtam.

- Csak egy baj van. Hogyan hozzam elő Metufert, ha nem tudom a nevedet, és nem tudom megmondani neki, ki hívatta őt - magyaráztam az ismeretlen nőnek.

- Ne félj, tudja ő azt jól - felelte, és színes kövekkel díszített szandáljával türelmetlenül toppantott. Így láttam meg apró lábát, élénkpirosra festett körmét, melyet sosem ért por és piszok. - Tudja ő jól, hogy ki várja. Meglehet, hogy tartozik nekem valamivel. Meglehet, hogy távol van a férjem, és azt várom, hogy Metufer megvigasztaljon bánatomban.

Újra összeszorult a szívem, amikor arra gondoltam, hogy esetleg férjes asszony. Mégis neki-bátorodtam, s így szóltam hozzá:

- Jól van, ismeretlen! Elmegyek érte. Megmondom, hogy várja őt egy nő, ifjabb és szebb, mint a Hold istennője. Akkor aztán biztosan rájön, hogy ki vagy, mert aki téged csak egyszer is látott, az nem felejt el sohasem.

Rögtön utána megdöbbsenem saját merészségemen, és gyorsan megfordultam, hogy elmenjek, de ő visszahúzott, és eltűnődve mondta:

- De sietős neked! Maradj még egy kicsit, lehet, hogy kettőnknek is van még beszélőnivalónk.

Megint rám nézett, de úgy, hogy a szívem egészen elgyengült. Előrenyújtotta gyűrűkkel és karperecekkel ékesített kezét, végigsimított a fejemen, és barátságosan folytatta:

- Nem fázik ez a szép fej, hogy a gyermeki fürtöktől megfosztották? - S azon nyomban gyöngéden érdeklődött: - Igazat beszélsz-e? Valóban szépnek tartasz? Nézz meg jobban!

Ránéztem újra, ruhája királyi szövetből készült, s ő maga is szép volt nekem, szebb minden nőnél, akit valaha láttam. Szépségét igazán nem rejtegette. Ahogyan néztem, elfeledtem szívem bánatát, elfeledtem Ámont, elfeledtem az Élet Házát. Közelsége mint lobogó tűz, égette egész testemet.

- Lám, nem szólsz semmit - mondta bánatosan. - De nem is kell, hogy válaszolj, mert biztosan öreg és csúnya vagyok neked, és szép szemednek nem telik öröme bennem. Menj hát, és keresd meg a felszentelésre váró ifjút, Metufert. Tőlem aztán megszabadulsz.

De én mégsem mentem el, csak álltam, és nem tudtam megszólalni, pedig éreztem, hogy tréfálkozik. A templom hatalmas oszlopai között félhomály borult ránk. A nő szeme csillogott a távoli kőrácsosaton átszűrődő fényben. Nem látott bennünket senki.

- Talán nem is kell megkeresned - szólalt meg csendesén, és rám mosolygott. - Talán az is elég lesz, ha te vigasztalsz meg engem, s te töltöd velem kedvedet, mert különben senkim sincs, akivel örülhetnék.

Eszembe jutott, amit Kipa mesélt azokról az asszonyokról, akik a szép ifjakat magukhoz édesgetik, hogy velük kedvüket töltsék. Oly hirtelen rémlett fel Kipa intő szava, hogy egészen megriadtam, és hátrálni kezdtem.

- Gondolhattam volna, hogy Szinuhe ijedős - mondta a nő, és közelebb lépett. Szorongva emeltem fel a karom, hogy távol tartsam, és így szóltam hozzá:

- Tudom már, ki vagy. Férjed elutazott, a szíved csalárd kelepécét rejt, és az öled jobban éget, mint a tűz. - Így szóltam, de mégsem tudtam otthagyni őt.

Egy kicsit zavartnak látszott, aztán mosolyogva egészen közel férközött hozzám.

- Azt gondolod, hogy mindez igaz? Ne hidd! Ölem nem éget meg senkit, sőt azt mondják, nagyon kellemes. Próbáld ki te magad! - Megfogta akarat nélküli kezemet, és a keblére vonta. A vékony anyagon keresztül a lüktető test szépségét tapintotta kezem, megremegtem, arcom kipirult. - Bizonyára még most sem hiszel nekem - mondta megjátszott csalódottsággal. - Biztosan útban van a ruhám, de várj csak, félrehúzó. - Szétvonta ruháját, kezemet odahúzta meztelen kebléhez, és én éreztem szíve dobogását, de azt is éreztem, hogy keble puha és hűvös.

- Jöjj, Szinuhe! - szólt egészen halkan. - Jöjj velem, bort fogunk inni, és gyönyörködünk egymásban.

- Nem hagyhatom el a templom területét - válaszoltam nyugtalanul. Szégyelltem gyávaságomat, kívántam is őt, de félttem is tőle, mint a haláltól. - Meg kell őriznem tisztaságomat, amíg fel nem szentelnek, mert különben kiűznek a templomból, és sohasem juthatok be az Élet Házába. Könyörülj hát rajtam!

Azért beszéltem így, mert tudtam, hogy követném őt, ha még egyszer kérné. Ám tapasztalt nő volt, és megértette szorongásomat. Ezért figyelmesen körülnézett. Még mindig egyedül voltunk, de tőlünk nem messze emberek járkáltak, a vezető hangos szóval magyarázta a látnivalókat a más vidékről érkezett vendégeknek, és rézpénzt koldult tőlük azzal az ígérettel, hogy további csodákat is megmutogat.

- Túl szégyellős ifjú vagy te, Szinuhe! - mondta a nő. - Az előkelők és gazdagok drága ékszereket és aranyakat kínálnak fel, hogy velük kedvemet töltsen, te meg tiszta akarsz maradni.

- Azt akartad, hogy előkerítsem Metufert - nyögtem ki kétségbeesve, mert tudtam, hogy Metufer habozás nélkül megszökne éjszakára a templomból, habár rajta volt az örökös sora. Apja királyi építész volt, így hát könnyen megtehetette, de én képes lettem volna megölni ezért.

- Talán már nem is akarom, hogy elmenj Metuferért - válaszolt, pajkosan rám kacsintva. - Talán inkább azt akarom, hogy úgy váljunk el egymástól, mint barátok. Ezért a nevemet is elárulom neked. Nefernefernefer a nevem, mert azt mondják, szép vagyok, és aki a nevem egyszer kimondja, nem állhatja meg, hogy ne ismétlje másodszor és harmadszor is. Ha barátok elválnak egymástól, ajándékot szokás adni, hogy egyik se feledje el a másikat. Kérlek tehát, Szinuhe, ajándékozz meg valamivel.

Akkor döbbsentem rá újra, hogy milyen szegény vagyok, hiszen nem volt semmim, amit neki adhattam volna, még egy aprócska ékkő vagy rézgyűrű sem. Keserűség és szégyen vett rajtam erőt, lehajtottam a fejem, egy szó sem jött ajkamra.

- Adj hát valami ajándékot, ami felvidítja szívemet - kérlelt Nefernefernefer, ujjával felemelte az államot, és arcát az enyémhez szorította. Amikor rájöttem, hogy mit kíván, ajkammal megérintettem lágy ajkát. Könnyedén felsóhajtott.

- Köszönöm, Szinuhe, ez szép ajándék volt. Sohasem felejttem el. De te biztosan távoli ország szülötte vagy, mert nem tanultál meg rendesen csókot adni. Hogyan lehet, hogy Théba leányai még nem tanítottak meg a csók művészetére, pedig a gyermekfűrtjeid is lehulltak már? - Aztán lehúzott az ujjáról egy gyűrűt, amely aranyból és ezüsből készült, közepén csiszolatlan zöld kő volt. Odanyújtotta nekem, és hozzátette: - Én is megajándékozlak valamivel, hogy ne feledkezz meg rólam. Amikor már felszentelt pap leszel, és bekerülsz az Élet Házába, pecsédet ebbe a kőbe vésetheted, s ez egyenrangúvá tesz a gazdagokkal meg előkelőkkel. De jusson eszedbe az is, hogy a kő zöld színű, mert Nefernefernefer az én nevem, s egyszer azt mondták, hogy a szemem is olyan zöld, mint a Nílus a nyári napsütésben.

- Nem fogadhatom el gyűrűdet, Nefer - válaszoltam, és hozzátettem, hogy „Nefernefer”. Nevének ismétlése valami furcsa örömmel töltött el. - Ne félj, a gyűrű nélkül sem feledkezem meg rólad soha.

- Ostoba fiú! Tartsd meg a gyűrűt, mert így akarom. Tartsd meg a kedvemért, mert egyszer még nyerni fogok rajta. Felemelte ujját és megfenyegetett, de a szeme mosolygott, amikor gúnyosan így szólt: - És ne feledd, óvakodj azoktól a nőktől, akiknek öle jobban éget, mint a tűz. - Sarkon fordult, és már nem engedte meg, hogy elkísérjem. A templom kapuján keresztül láttam, amint díszes gyaloghintóba ült. Előtte egy fullajtár loholt, és nagyokat kiáltozva csinált szabad utat neki. Az emberek félreálltak az útból, aztán a gyaloghintó után bámultak, és összesúgtak. Kimondhatatlan nagy ürességet éreztem, mintha fejfelj előre sötét szakadékba zuhantam volna.

Metufer pedig néhány nap múlva meglátta ujjamon a gyűrűt, és megragadta a kezemet, mint aki nem hisz a szemének.

- Ó, magasságos Ozirisz negyven igaz páviánja! - kiáltott fel. - Nefernefernefer van a dologban, nem igaz? Ezt igazán nem gondoltam volna rólad. - Majdnem tisztelettel nézett reám, noha a paptól én kaptam a legalantasabb munkákat, s a kövezetet is nekem kellett tisztítanom, mert nem tudtam ajándékokat hozni neki, úgy, mint mások.

Nagyon meggyűlöltem akkor Metufert, gyűlöltem azért, amit mondott, olyan szenvedélyesen, ahogyan csak egy éretlen ifjú gyűlölhet. Bármily szívesen kérdezősködtem volna tőle Nefer felől, nem alacsonyodtam odáig. Titkomat szívem legmélyére temettem el, mert a hazugság sokszor édesebb az igazságnál, s az álom pompásabb, mint a megtörtént egyesülés. Ha ujjamra néztem, s a gyűrű közepén a zöld kőre, eszembe jutott róla az ő szeme, hús mellét tapintottam újra, és kenőcsének illatát éreztem ujjaimon. Ráborultam, lágy ajka újra az enyémhez ért, és megvigasztalt, mert Ámon megjelent már nekem, és a hitem összeomlott tőle.

Amikor róla ábrándoztam, arcom forró lázban égett, s ajkam azt suttogetta: „Húgom”. Ez a szó nagyon-nagyon gyengéden hangozott szájamból, mert ősidőktől fogva azt jelenti, és örökkön örökké azt fogja jelenteni: Kedvesem.

3

De még hadd meséljem el, hogyan jelent meg nekem Ámon.

A negyedik éjszakán én voltam soron, hogy Ámon nyugalma őrizzem. Heten voltunk ott: Mata, Mósze, Bek, Szinufer, Nefru, Ahmesz és én, Szinuhe, Szenmut fia. Mósze és Bek szintén az Élet Házába készültek, ezért őket már régebből ismertem, de a többi fiú ismeretlen volt.

A böjtöléstől és izgalmaktól egészen elgyengültem. Mindnyájan komoly képpel, egyetlen mosoly nélkül követtük a papot - neve legyen a feledése -, amikor a templom zárt részébe vezetett bennünket. Ámon már elhajózott a nyugati hegyek mögé, az örök is megfújták ezüst-harsonáikat és a templom kapuit bezárták. A pap igen jóltáplált volt, áldozati állatok húsán, gyümölcsön és édes kalácson hízott arca olajtól fénylett, és piroslott a bortól. Halkan nevetgált magában, amikor felemelte a függönyt, és megengedte, hogy a szentélybe benézhesünk. Ott állt Ámon egy roppant kősziklából kivájt kamrában, süvegén és gallérján a szent lámpák világában piros, zöld és kék fénnel szikráztak a drágakövek, mint megannyi élő szem. Reggel a pap vezetésével testét be kellett kennünk és új ruhába öltöztetnünk, mert Ámonnak minden reggel új ruhára volt szüksége. Én láttam már őt régebben is. Láttam, amikor a tavaszi ünnepen aranycsónakon a külső udvarra vitték, és az emberek földre vetették magukat előtte. Láttam, amikor a legmagasabb volt a víz, cédrusfa csónakon a szent tavon hajózni. Ám akkor még, egyszerű tanuló koromban, csak messziről láthattam, és piros ruhája sohasem tett rám olyan megrázó hatást, mint most a lámpák fényében, és a szentély mélységes csendjében. Piros ruhát csupán az istenek hordanak, és amikor fenséges arcára néztem, olyan érzésem volt, mintha súlyos kölapok ereszkednének mellemre, hogy megfullasszanak.

- Virrasszatok, és imádkozzatok a függöny előtt! - mondta a pap, és megfogódzott a függöny szélében, mert nem állt biztosan a lábán. - Lehet, hogy hívni fog benneteket, mert szokása, hogy megjelenik azoknak, akik felszentelésre készülnek, nevükön szólítja őket, és beszél hozzájuk, ha méltóak rá.

Kapkodva vetette kezével a szent jeleket és közben Ámon szent neveit mormogta. Aztán helyére húzta a függönyt, de eszébe sem jutott, hogy újra meghajoljon, és kezét a térdéhez kapja.

El is ment, és otthagyt mind a hetünket a sötétben, a templom elülső csarnokába zárva, amelynek kőpadlója félelmetes hideget lehelt mezítelen lábunkra. De Mósze egy lámpát húzott elő vállkendője alól, Ahmesz pedig a legnagyobb hidegvérrel belépett a szentélybe, és hozott Ámon szent tüzéből, úgyhogy világot gyújthattunk.

- Bolondok volnánk sötétben ülni - mondta Mósze, és mindnyájan jobban éreztük magunkat, bár féltünk is kicsit. Ahmesz kenyeret és húst szedett elő, Mata és Nefru kockajátékba fogtak, és dobásaikat olyan nagy hanggal kísérték, hogy csak úgy visszhangzott a csarnok. Ahmesz, miután evett, becsavarta magát a vállkendőjébe és aludni tért, de kis ideig még átkozta a kemény kőpadlót. Nemsokára Szinufer és Nefru is melléje heveredtek, hogy egy csomóban jobban melegítsék egymást.

Én azonban fiatal voltam és virrasztottam, bár jól tudtam, hogy a pap egy kancsó bort kapott Metufertől és meghívta őt, meg vele együtt pár előkelő ifjút a cellájába, s ezért nem lephet meg bennünket. Virrasztottam, pedig mások is mondták, hogy a felszentelésre készülők titokban sokszor esznek, játszanak és alszanak. Mata az oroszlánfejű Szehmet templomáról kezdett mesélni, ahol Ámon fenséges leánya szokott megjelenni a hadviselő uralkodóknak, hogy karjába zárja őket. Ez a templom Ámon temploma mögött volt, de már elveszítette tekintélyét. A fáraó évtizedek óta nem látogatta, a gaz kisarjadt az udvar kőlapjai közt. Mata azonban kijelentette, hogy egyáltalán nem lenne ellenére a ruhátlan istennőt ölelgetni, Nefru pedig a kockát dobálta kezében, nagyokat ásított és azon búsult, hogy miért nem hozott bort magával. Később mindketten ledőltek aludni, és csak én maradtam ébren egyes-egyedül.

Az éjszaka hosszúra nyúlt, s míg a többiek aludtak, engem mély áhítat és sóvárgás kerített hatalmába, mert még fiatal voltam és azt hittem, mert tiszta maradtam, böjtöltem, és megtartottam minden régi parancsolatot, Ámonnak meg kell jelennie előttem. Szent neveit mondo-

gattam, és minden zörejre, apró neszre éberem figyeltem, de a templom üres maradt és hideg. Hajnaltájt a léghuzattól egyszer meglibbent a szentély függőnye, különben semmi sem történt. Amikor megvirradt, mérhetetlen csalódással fújtam el a mécset, aztán felébresztettem társaimat.

A katonák megfújták a kürtöt, a falakra új örök érkeztek, és a külső udvarokból újból morajlás áradt felénk, amely olyan volt, mint távoli vizek zúgása, és jelezte, hogy a templomban megkezdődött a nap és a munka. Végül, sietős léptekkel a pap is megérkezett, és vele együtt, legnagyobb csodálkozásomra, Metufer. Mindkettőből dőlt a borszag, karonfogva jöttek, a pap a szent szekrények kulcsát lóbálta kezében, és Metufer segítségével a szent igéket ismételte, mielőtt bennünket üdvözölt.

- Mata, Mósze, Bek, Szinufer, Nefru, Ahmesz és Szinuhe papjelöltek! Virrasztottatok-e, imádkoztatok-e, hogy a felszentelésre méltók legyetek?

- Virrasztottunk és imádkoztunk - feleltük kórusban.

- Megjelent-e nektek Ámon, ahogy megígérte? - folytatta, és bőföggve vizsgálgatott bennünket réveteg szemével.

Egymásra sandítottunk, és nem tudtuk, mit tegyünk. Végül Mósze bizonytalanul így szólt:

- Igen, megjelent, ahogy megígérte.

Erre aztán társaim egyik a másik után válaszolták: „Igen, megjelent.” Utolsónak Ahmesz szólt lelkes és erős hangon:

- Bizony, valóban megjelent. - Egyenesen a pap szemébe nézett, de én még egy szót se szóltam. Úgy éreztem, mintha egy marok szorítaná össze szívemet, mert társaim szavai gúnyt űztek Ámonból.

Metufer arcátlanul kijelentette:

- Én is virrasztottam és imádkoztam, hogy a felszentelésre méltó legyek, mivel holnap éjszaka van jobb dolgom is, mint hogy itt töltssem az időt. Ámon nekem is megjelent, ezt a pap bizonyíthatja. Nagy boroskancsó alakjában jelent meg, sok-sok szent dologról beszélt, amiket nektek most nem fogok megismételni, és szavait olyan édesnek érezte szájam, akár a bort, így aztán egyre jobban szomjaztam utána egész éjszakán át.

Erre aztán Mósze is felbátorodott, és így szólt:

- Nekem fiának, Hórusznak alakjában jelent meg, vállamra ült, mint a sólymok teszik, és ekképpen beszélt: „Légy áldott, Mósze, legyen áldott családod, és legyen áldott a munkád, hogy majd egyszer olyan házad legyen, amelynek két kapuja van, és számtalan szolgának parancsolhass.” Így szólt a fenséges Ámon.

Most a többiek is siettek elmesélni, mit mondott nekik az isten, és nagy igyekezettel beszéltek összevissza, amin a pap jót mulatott, és bólogatott hozzá. Nem tudom, hogy álmaikat mesélték-e, vagy csak hazudoztak. De emlékszem, hogy árván és egyedül álltam közöttük, és nem szóltam semmit.

Végül a pap hozzám fordult, összehúzta leborotvált szemöldökét és szigorúan kérdezte:

- No és te, Szinuhe, nem vagy talán méltó a felszentelésre? Vagy néked nem jelent meg a magasságos Ámon semmilyen alakban? Hát még kis egér alakjában sem láttad őt? Nem is gondold, mily számtalan alakban szokása néki megjelenni!

Az Élet Házába való felvétel forgott kockán, úgyhogy összeszedtem magam és megszólaltam:

- Pirkadatkor annyit láttam, hogy meglibbent a szentély függőnye, de mást nem tapasztaltam, és Ámon nem beszélt hozzám.

Ekkor a többiekből kitört a nevetés. Metufer úgy nevetett, hogy a térdét csapkodta, aztán így szólt a paphoz:

- Ez bolond. - Megrángatta a pap borfoltos ruhaujját, és felém kacsintva, valamit a fülébe súgott.

A pap megint szigorúan rám nézett, és kijelentette:

- Ha nem hallottad Ámon hangját, nem tudlak felszentelni. De könnyen segítünk a dolgon, mert szeretném remélni, hogy megbízható és jó szándékú ifjú vagy. - Majd bement a szentélybe, és eltűnt a szemünk előtt. Metufer odalépett hozzám és barátságos mosollyal biztatott: - Ne félj!

Ám kis idő múltán mindnyájan megrémültünk, mert a sötét csarnokban természetfeletti hang csattant fel, amely nem hasonlított semmiféle emberi hanghoz, és egyforma erővel dörgött a tetőről, a falakból, és az oszlopok közül. Ijedten forgolódtunk összevissza, és kerestük, hogy honnan szól. A hang ezt mondta:

- Szinuhe, Szinuhe, te álomszuszék, merre vagy? Lépj azonnal színem elé, borulj le előttem, mert nem sok az időm, és nem várhatok reád egész napon át!

Metufer ekkor félrehúzta a függőnyt, belökött a szentélybe, és tarkómnál fogva lenyomott a kövezetre, hogy üdvözljem Ámont, ahogyan az isteneket és fáraókat szokás. De én felemeltem a fejemet, és láttam, hogy a szentélyt vakító fény tölti be; a hang Ámon szájából jött, amint folytatta:

- Szinuhe, Szinuhe, te disznó, te pávián! Leitted magad és aludtál, amikor téged szólítottalak? Megérdemelnéd, hogy sáros kútba süllyedj és egész életedben iszapot zabálj, de fiatal korod miatt megkegyelmezek neked még akkor is, ha buta, lusta és koszos vagy, mert megkegyelmezek mindazoknak, akik hisznek bennem, a többieket viszont az alvilág mélységébe taszítom.

Még sok mindent beszélt a hang, ordítozott, gyalázkodott, és nagyokat káromkodott. Ma már nem emlékszem mindenre, de nem is akarok emlékezni, olyan megalázó és keserű érzés lett rajtam úrrá. A természetfeletti hangból néha mintha a pap hangját hallottam volna kicsengeni. Ez megdermesztett és rémülettel töltött el, annyira, hogy nem is bírtam hallgatni tovább. Ott maradtam Ámon szobra előtt arcra borulva még akkor is, amikor a hang már elhallgatott. Aztán megjelent a pap, félrerúgott az útból, társaim pedig sietve kezdték hordani befelé a tömjént, a kenőcsöket, szépítőszeret, és végül behozták Ámon piros ruháit.

Már régebben megkapta mindegyikünk a maga feladatát, én is emlékeztem az enyémre, és az előcsarnokból behoztam a szent vízzel teli edényt meg a szent törülközőket, hogy megmossuk az isten arcát, kezét és lábát. De ahogy visszafelé jöttem, már ott állt a pap, odaköpi egyet Ámon arcára, majd pecsétes ruhaujjával végigtörülte. Aztán Mósze és Nefru kifestették ajkát, arcát és szemöldökét. Metufer bekente szent kenőccsel, de nagy vigyorgás kíséretében a pap olajos képére, meg a sajátjára is kent belőle. Végül a szobrot levetkőztették, megmosták és megszáritották, mintha szükségét végezte volna, aztán alsóruhát és redőkebe vont köntöst aggattak rá.

Amikor elkészültek, a pap összeszedte a régi ruhadarabokat, és magához vette a mosdatáshoz használt vizet meg a törülközőket. A vizet gyógyvízként adták el bőrkiütésben szenvedő betegeknek, a törülközőket pedig apró darabokra vagdosva a tehetősebb látogatóknak

árusították a külső udvaron. Szabadok voltunk tehát, kitódultunk a napfényes udvarra, és én öklendezni kezdtem.

Szívem is megüresedett, akár a gyomrom és a fejem, mert az istenekben már nem hittem többé. De egy hét múltán fejemet bekenték olajjal, és Ámon papjává szenteltek. Elmondtam a papi esküt, és erről díszes írást kaptam. Az íráson ott ékeskedett Ámon templomának pecsétje és az én nevem, és ezzel jogot nyertem ahhoz, hogy átlépjem az Élet Házának küszöbét.

Így jutottunk az Élet Házába, Mósze, Bek meg én. Kapuja megnyílt előttünk, és nevemet beírták az Élet könyvébe, mint ahogyan előttem beírták apámnak, Szenmutnak, előtte pedig az ő apjának nevét. De én már nem voltam boldog.

4

Az Élet Házában az oktatást névleg a királyi orvosok irányították, ki-ki a saját szakterületén. Ám velük csak nagy ritkán találkoztunk, mert sok betegük volt, a gazdagabbaktól értékes ajándékokat kaptak, és nagy kőházaikat a városon kívül építették fel. De amikor olyan beteg érkezett az Élet Házába, akinek betegsége zavarba hozta az állandó orvosokat, vagy pedig nem merték vállalni a kezelését, eljött a királyi orvos, és bemutatta tudását a hozzá tartozó tanulóknak. Ilyenkor, Ámon jóvoltából, a legnincstelenebb beteg is élvezhette a királyi orvos kezét Ámon dicsőségére.

Az Élet Házának betegeitől vagyonuk arányában ajándékokat szedtek, de többen magukkal hozták a városi orvosok igazolását, amely azt bizonyította, hogy közönséges orvos nem tud segíteni bajukon, így a legszegényebbek is egyenesen az Élet Házába jöttek, és nem kértek tőlük semmiféle ajándékot. Mindez nagyon szép és igazságos volt, mégse kívántam volna szegény emberként megbetegedni, mert az ügyetlenek rajtuk próbálták ki tudásukat, a tanulók pedig rajtuk tanulták a mesterséget. Fájdalomcsillapító szereket sem pazaroltak rájuk, érzéstelenítés nélkül kellett tűrniük a csipeszek és kések okozta kínokat. Ezért hallatszott oly gyakran keserves jajgatás és üvöltés az Élet Házának külső csarnokaiból, ahol a szegényebb betegeket kezelték.

A tanulás és gyakorlás ideje a tehetségtelenebbeknek is ugyanolyan hosszú volt, mint a többieknek. Meg kellett ismernünk a gyógyszereket és a növényeket, sőt azt is, hogy mikor gyűjtsük őket. Megtanultuk a gyógynövények szárítását és kifőzését, mert az orvost gyakran kényszeríti arra a szükség, hogy saját kezűleg készítsen orvosságot. Néhányan zúgolódtunk ellene, nem fogtuk fel hasznosságát, mert írott orvosi rendelésre az Élet Házában minden ismert gyógyszert teljesen készre keverve és adagolva meg lehetett kapni. Ebből a tanulmányból nekem mégis sok hasznom származott, majd később elmondom, miért.

Ismernünk kellett a test minden részének nevét, a különböző szervek működését és célját. Megtanultunk bánni a késsel, a foghúzóval, de elsősorban azt tanultuk meg, hogyan kell kézzel kitapogatni a bajokat a bőrön keresztül, meg a test belsejében. Megtanultuk azt is, hogyan lehet a bajt már a beteg szeméből kiolvasni. Tudnunk kellett olyan szüléseket levezetni, ahol a baba már nem segíthetett. Tudnunk kellett előidézni a fájdalmat, de tudnunk kellett csillapítani is. A kisebb fájdalmat megtanultuk megkülönböztetni a nagyobbaktól, a lélek okozta sebeket a test sebeitől. A beteg panaszaiban a hazugságokból megtanultuk kiszűrni az igazságot, és megismertük azokat a kérdéseket, amelyekkel a beteg a feje búbjától a lába ujjáig ellenőrizhető, s amelyek segítségével rátalálhatunk a nyavalyára.

Érthető tehát, hogy minél előbbre jutottam tanulmányaimban, annál jobban éreztem, milyen keveset tudok. Minden orvos talán csak akkor válik igazi orvossá, amikor alázattal eltelt

bevallja magának, hogy valójában semmit se tud. Erről persze idegeneknek nem szabad beszélni, mert mindennél fontosabb, hogy a beteg higgyen orvosának, és megbízzék tudásában, hiszen minden gyógyításnak ez az alapja. Ezért az orvosnak sohasem szabad hibáznia, mert aki egyszer hibát követ el, elveszti tekintélyét, és lejárhatja a többiét is. Így hát, amikor gazdagabb házakba valami nehéz esethez az első orvos után még egy másodikat, vagy harmadikat is kihívnak, az orvostársak inkább elleplezik az első hibáját, sem hogy felfedjék az egész orvostársadalom szégyeneként. Ezért azt is mondják, hogy az orvosok együttesen temetik el betegüket. De akkor én még semmit sem tudtam az ilyen dolgokról. Tisztelettel telve és azzal a hittel léptem át az Élet Házának kapuját, hogy minden földi bölcsességet és jóságot megtalállok ott. Az első hetek nehezen múltak, mert a kezdő tanulót mindenki a szolgájának tekintette, és nem volt egyetlen olyan alacsony rendbeli sem, aki ne állt volna magasabban és ne parancsolgatott volna neki. A tanuló első leckéje a tisztaság volt, mégis minden piszkos munkát vele végeztettek, úgyhogy az undortól valósággal megbetegedtem, míg végül érzéketlenné vált minden iránt. De hamarosan még álmában is tudta, hogy a kést tűzben kell megtisztítani, a ruhát pedig lúgban és vízben kell kifőzni, hogy tiszta legyen.

Mindazt, ami az orvosi mesterséghez tartozik, elmondják másféle könyvek, ezért nem is beszélek többé ilyesmiről. Helyette azt mondom el, ami velem történt meg, amit én magam láttam, és amiről mások nem írtak.

Végre, mikor letelt a hosszú próbaidő, szent ceremóniák során megtisztultam, fehér ruhába öltöztettek, és megengedték, hogy a betegfogadó teremben megtanuljam, hogyan húzzák ki nagydarab emberek fogát, hogy kötözik be a sebeket, hogyan szűrik fel a keléseket, és a törött végtagokat hogyan rakják sínbe. Sok újat nem tudtak mutatni nekem, hiszen apám mindenre megtanított. Ezért gyorsan haladtam előre, társaim parancsolója és tanítója lettem. Néha én is kaptam ajándékokat, akár az orvosok. Bevéstem nevemet a zöld kőbe, amellyel Nefernefernefer ajándékozott meg, hogy orvosi javaslatom alá pecsétet nyomhassak.

Egyre nehezebb feladatokat bízta reám, felügyeltem a gyógyíthatatlan betegek csarnokában, részt vettem híres orvosok műtétjein, melyekbe tíz beteg belehal, és egy felgyógyul. Megtanultam azt is, hogy az orvos szemében a halál nem félelmetes, a betegnek pedig sokszor legnagyobb jótevője, mert a halálán levő ember arca gyakran boldogabb, mint életének nyomorúságos napjaiban.

És mégis, vakon és süketen éltem egészen addig, míg el nem jött felébredésem napja, éppúgy, mint egyszer kisfiú koromban, amikor megelevenedtem előttem a képek, a szavak és a betűk. Eljött a pillanat, midőn megnyíltak szemeim, mintha álomból ébredtem volna fel, midőn mámoros szívvel kérdeztem magamtól: Miért? Mert minden igazi tudás félelmetes kulcsa ez a kérdés: Miért? Erősebb ez a fenséges Thot íróvesszőjénél, előbbre való ez minden kőbe vésett írásnál.

Ez így történt. Jött hozzánk egy asszony, akinek nem volt gyermeke, és azt hitte magáról, hogy terméketlen, mert már betöltötte negyvenedik évét. Havibaja megszűnt, ezért nagyon megrémült, eljött az Élet Házába, mert azt hitte, hogy a testébe gonosz szellem bújott, és megmérgezte. Úgy tettem, ahogy parancsolták: magokat vettem és egy darab földbe nyomkodtam őket. Néhány magot a Nílus vizével, néhányat az asszony vizeletével öntöztem meg. Aztán a maroknyi földet kivettem a napra, az asszonynak pedig meghagytam, hogy néhány nap múlva újra jöjjön el. Amikor eljött, a magok már kicsíráztak, de amelyet tiszta vízzel öntöztem meg, csak apró szárat hajtott, a többi viszont buján zöldellt. Tehát igazat mondott az írás, ahogyan magam is mondtam az ámuló asszonynak:

- Örvendj, asszony, mert a fenséges Ámon az ő nagy irgalmasságában megáldotta méhedet, és gyermeked születik, mint a többi áldott asszonynak.

A szegény nő sírt örömében, csuklójáról lehúzott egy két deben súlyú ezüst karkötőt, és nekem ajándékozta, mert visszaadtam rég elvesztett reményét. Alighogy lecsillapodott, már megkérdezte:

- Fiam fog születni?

Nyilván azt gondolta, hogy mindentudó vagyok. Nekibátorodtam, és a szemébe nézve feleltem: - Igen, fiad születik.

Az esélyek egyformák voltak, és akkoriban nekem mindenben szerencsém volt. Az asszony még jobban örvendezett, és másik csuklójáról is odaadta két deben súlyú ezüst karkötőjét.

De amikor elment, magamnak feltettem a kérdést: „Hogyan lehetséges, hogy az árpaszem tudja azt, amit orvos nem tudhat, orvos nem láthat, mielőtt a terhesség jelei megmutatkoznak?”

Összeszedtem magam és feltettem a kérdést tanítómnak is, de ő úgy nézett rám, mint a bolondra szokás, és csak ennyit mondott:

- Így van előírva.

Ezzel aztán igazán nem kaptam választ örökké nyugtalanító kérdéseimre, a miéltre. Még egyszer összeszedtem bátorságomat és a királyi szülészorvostól is megkérdeztem, hogy miért van ez. Ő így válaszolt:

- Ámon minden istenek királya. Az ő szeme belelát az asszony méhébe, ahová bejut az életet fakasztó mag. És ha megengedi, hogy az asszony méhe megtermékenyüljön, miért ne engedné meg azt, hogy az árpaszem is kicsírázzék a földben, ha a megtermékenyült asszony vizeletével megöntöződik? - Közben beszélt, úgy nézett rám, mintha azt gondolta volna: ostoba fickó. Ő sem adott tehát választ a kérdéseimre: miért?

Ekkor kinyílt a szemem, és rájöttem, hogy az Élet Házának orvosai csak a régi írásokat és szokásokat ismerik, semmi többet. Ha megkérdeztem, hogy a tályogos sebet miért kell kiégetni, az egyszerű sebet viszont bekenni és bekötözni, vagy hogy a keléseket miért penésszel és pókhálóval gyógyítják, csak annyit feleltek: „Mindig így cselekedtek ezt régen is.” A gyógyító késsel dolgozó orvosnak joga volt ahhoz, hogy megcsinálja azt a száznolcvankét vágást és metszést, ami elő volt írva. Tapasztaltságától, tudásától függően jól vagy rosszul, gyorsabban vagy lassabban, fájdalom nélkül, vagy fölösleges kínokat okozva meg is csinálta, de semmi mást nem tudott tenni, mert a régi könyvek írásban és képben csak erről beszéltek, nem mondtak semmi többet. Voltak emberek, akik megsoványodtak és arcuk színét is elvesztették, az orvos mégsem talált bennük semmiféle betegséget. Ha viszont drága pénzen áldozati állatból nyers májat szereztek, és megették, egyszeriben meggyógyultak. Akadtak olyanok is, akiknek a gyomruk fájt, és tüzelt arcuk és kezük. Ezeknek hashajtó és fájdalomcsillapító szereket adtak, mire az egyik meggyógyult, a másik meghalt, de az orvos nem tudta előre megmondani, ki gyógyul majd meg és kinek puffad fel a hasa, hogy végül is belehal. Azt, hogy miért gyógyul meg az egyik, és miért hal meg a másik, nem kérdezte meg senki, de nem is volt szabad megkérdezni. Hamar észrevettem, hogy túlzásba viszem a kérdezősködést, mert görbe szemmel kezdtek nézni, és akik messze elmaradtak mögöttem, most megelőztek, és parancsokat adtak. Akkor levettem fehér ruhámat, megmosakodtam és elhagytam az Élet Házát. Két ezüst karkötő volt nálam, összesen négy deben súlyú.

Amint fényes nappal, hosszú évek múltán először kiléptem a templom kapuján, szemem újra felnyílt, és csodálkozva láttam, hogy a tanulásban és munkában töltött évek alatt Théba városa megváltozott. Észrevettem a változást mindenütt, amerre csak jártam, a Kosok útján, meg a tágas tereken egyaránt, mert mindenbe valami szokatlan nyugalanság vegyült. Az emberek drágább és előkelőbb ruhákat hordtak, mint régen, a redőkbe vont ruhák meg a vendéghaj miatt nem lehetett a nőket és a férfiakat megkülönböztetni egymástól. A bormérésekből és örömházakból nyekergő szíriai muzsika áradt, az utcákon egyre több volt az idegen szó, a szíriaiak és a gazdag négek egyre szemtelenebbül tolakodtak az egyiptomiak közé. Egyiptom mérhetetlenül gazdag és hatalmas volt, városaiba már évszázadok óta nem tört be az ellenség, és a javakorabeli férfiak nagy része még sohasem látott háborút. Nem tudom, hogy boldogabbak lettek-e az emberek ettől, mert mindenki nyugtalan tekintettel, sietősen járt-kelt, és elégedetlenül várt valami újat.

Keresztül-kasul jártam Théba utcáit, egyedül voltam, szívemben dac és bánat tanyázott. Aztán hazamentem, és azt láttam, hogy Szenmut megöregedett, hátát meggömbítték az évek, szeme már nem tudta kibetűzni az írást. Látnom kellett, hogy anyám, Kipa is öregasszony lett azóta, néhány lépés után már nehezen lélegzett, és örökké csak a sírjáról beszélt. Apám, megtakarított pénzecskéjén, már mindkettőjüknek megvette a nyughelyét a folyó nyugati oldalán elterülő Halottak Városában. Láttam a sírt, agyagtéglából épült tisztességes sír volt, oldalán a szokásos rajzokkal és feliratokkal. Mellette és körülötte száz meg ezer hasonló sír sorakozott, melyeket Ámon papjai drága áron adtak el jóra való és takarékos embereknek, hogy azok elnyerhessék vele a halhatatlanságot. Anyám kedvéért elkészítettem a sírjukba a Halottak Könyvét, hogy majd ne tévedjenek el hosszú útjukon a túlvilágon. Hibátlan, szép írással írtam meg, pompás Halotti Könyv lett belőle, ha festett rajzok nem is voltak benne, mint az Ámon templomában kapható könyvekben.

Anyám ételt hozott, apám pedig a tanulmányaimról kérdezgetett, de aztán semmi több nem jött a szánkra. Idegen volt nekem a ház, és az utca, és az utcán járkáló emberek is mind idegenek voltak. Szívem egyre bánatosabb lett, mígnem eszembe jutott Ptah temploma és Thotmesz barátom, aki művésznek készült. Ekkor azt gondoltam: „A zsebemben van négy deken ezüst. Elmegyek és felkutatom Thotmeszt, hogy együtt mulassunk, együtt vidítsuk fel borral a kedvünket, mert kérdéseimre úgysem kapok választ senkitől.”

Ezért elbúcsúztam az öregektől, azt mondtam nekik, hogy vissza kell ténnem az Élet Házába. Napnyugta körül találtam meg Ptah templomát, a kapuőrnek megmondtam, hogy a művészek iskoláját keresem, aztán beléptem a kapun és kértem, hogy szóljanak Thotmesznek. Azt a választ kaptam, hogy Thotmeszt már rég kizárták az iskolából. A tanulóknak, akikkel beszéltem, agyagos volt a kezük, és amikor kimondták Thotmesz nevét, nagyot köptek a földre. Az egyik közülük így szólt:

- Ha Thotmeszt keresed, legjobb, ha sörmérésben, vagy örömtanyán nézel utána.

Egy másik hozzátette:

- Ha meghallod valahol, hogy az isteneket gyalázzák, akkor Thotmesz bizonyára a közelben van.

A harmadik meg azt mondta:

- Ahol nyomorékra és véresre verik egymást, ott biztosan megtalálod Thotmesz barátodat.

Mivel Thotmesz barátjának mondtam magamat, kiköptek előttem a földre, de csak a tanítójuk miatt tették, mert amikor elfordult, azt tanácsolták, hogy menjek a „Szíriai korsó” nevű borozóba.

El is indultam, és hamarosan ráakadtam a borozóra, amely a szegénynegyed és az előkelő városrész határán állt. A bejárat felett díszelgő felirat Ámon szőlődombjainak és a kikötőnek borait dicsérte. Belsejében a falakon mindenféle vidám képek sorakoztak: táncosnőket ölelgető páviánok és sípon játszó kecskék váltogatták egymást. A földön művészek ültek, és buzgón rajzolgatták papírra, amit láttak, egy öreg férfi pedig bánatosan nézegette üres borospoharát.

- A fazekaskorongra esküszöm, Szinuhe az - szólalt meg valaki és amikor felugrott, hogy üdvözljön, csodálkozva tárta szét a karját. Azonnal megismertem Thotmeszt, pedig szakadt és piszkos vállkendő volt rajta, a szeme vérekes, és a homlokán jókora púp éktelenkedett. Lefogyott és meg is öregedett, szája szegletén már megjelentek a ráncok, pedig még fiatal volt. De amikor rám nézett, szemében ugyanaz a merész és vidám mosoly csillogott, mint régen. Közelebb húzódott és lehajtotta fejét, úgyhogy összeért az arcunk. Ebből értettem meg, hogy barátom maradt.

- Bánatos a szívem, és minden hiábavaló - mondtam Thotmesznek. - Azért jöttem utánad, hogy együtt vidítsuk fel borral a szívünket, mert nem válaszol nekem senki, amikor azt kérdezem: miért?

Thotmesz felemelte a felsőruháját és mutatta, hogy nincsen semmije, amin bort vásárolhatna.

- A csuklómon négy deben ezüst van - jelentettem ki büszkén. De Thotmesz a fejemre mutatott, amelyet most is simára borotváltattam, hogy mindenki lássa: alsó fokozatú pap vagyok. Nem is volt másom, amivel büszkélkedjek. Most azonban bosszantott, hogy nem hagytam a hajamat megnőni. Ezért türelmetlenül mondtam Thotmesznek:

- Orvos vagyok, nem pedig pap. Kint olvastam, hogy itt kikötői bort is árulnak. Kóstoljuk meg, ha jóféle! - Megcsörgettem az ezüst karkötőket, mire a tulajdonos nagy sietve odajött hozzám, meghajtotta magát, és kezét térdéhez kapta.

- A pincében vannak szidóni és búbloszi borok, amelyeknek még nem nyitottam fel a pecsétjét. Édesek a mirhától, mint a méz - kezdte mondókáját. - Ajánlom kevert boraimat is, színes poharakban. Úgy elbódítják az ember fejét, mint a szép leány mosolya, a szívét pedig felvidítják. - Még nagyon sokáig beszélt, egy szuszra sorolta a borokat, úgyhogy zavaromban kérdően néztem Thotmeszre. Thotmesz kevert bort rendelt. Egy rabszolga vizet öntött a kezünkre, és az asztalunkra pörkölt lótszmagot tett. A tulajdonos hozta a tarka poharakat. Thotmesz felemelte a sajátját, és egy kevés bort a földre lötytyintve, így szólt:

- Az istenek fazekasának egészségére! Enné meg a döghalál a művészek iskoláját a tanítóival együtt! - Aztán név szerint felsorolta mindazokat a tanítókat, akiket legjobban gyűlölt.

Én is felemeltem a poharamat, és egy kis bort a földre öntöttem.

- Ámon tiszteletére - kezdtem - kapjon a csónakja örökös léket, pukkadjon szét papjainak kövér hasa, és egye meg a döghalál az Élet Házának tudatlan tanítóit! - Mindezeket fojtott hangon mondtam és körül is kémleltem, nehogy valami idegen meghallja.

- Ne félj! - nyugtatott meg Thotmesz. - Ebben a kalyibában Ámon fülei közül már oly sokat szétverték, hogy felhagytak a hallgatódzással. Mi, akik idejutottunk, különben is el vagyunk veszve. Én se keresném meg a sörömet és a kenyereimet sem, ha nem segítek úgy magamon, hogy képeskönyveket rajzolok a gazdagok gyerekeinek.

Megmutatta a papirusztekercset, amelyre képeket rajzolt, amikor megérkeztem. Nevetnem kellett, mert egy erőd volt rajta, amelynek falait egy félelemtől reszkető macska védelmezte hevesen támadó egerek ellen. Egy másik rajz vízilovat ábrázolt, amely a fa tetején énekelt, egy galamb viszont létrán mászott nagy kinnal a fára felfelé.

Thotmesz rám nézett, és barna szeme mosolygott. De aztán kigöngyölytette a tekercset és komolyra vált az arca, mert a következő képen egy aprócska pap kötélén vonszolta a nagy fáraót a templom felé, ahogy az áldozati állatokat szokás. Még egy képet mutatott, amelyen a fáraó apró termetű figurája volt látható, amint leborul Ámon hatalmas szobra előtt. Kérdően néztem rá, ő pedig bólogatva mondta:

- Talán nem így van? A felnőttek is megmosolyogják ezeket, mert olyan bolondosak. Hát nem nevetséges, hogy az egér nekimegy a macskának, és a pap fáraót vonszol? De azok, akik megértik rajzaimat, gondolkozni kezdenek. Ezért csak addig lesz kenyérem és söröm, amíg a papok ki nem veretik belőlem a lelket az örökkel valamelyik utcasarkon. Ilyesmi megesett már.

- Igyunk! - mondtam neki, de hiába ittunk, a szívemet nem vidította fel a bor. - Hiba-e, ha azt kérdezzük: „miért”? - faggattam Thotmeszt.

- Hát persze hogy hiba - válaszolta -, mert annak az embernek, aki ezt meg merészeli kérdezni, nincs többé otthona, és még nyugovóra se hajthatja le fejét Kemet földjén. Hiszen te is tudod, hogy mindennek úgy kell lennie, ahogy régen volt. Biztosan emlékszel még arra, hogy amikor a művészek iskolájába bejutottam, valósággal reszkettem örömben és büszkeségemben. Olyan voltam, mint a szomjazó vándor, aki forrásra talált. Olyan voltam, mint a puha kenyérre áhítozó koldus. Az iskolában sok szépet és jót tanultam. Megtanultam bánni a rajztollal meg a vésővel is, megtanultam azt, hogy miképpen készül a mintáról a viaszlenyomat, mielőtt kőből kifaragnák, hogyan csiszolják a követ, hogyan illesztik egymáshoz a színes köveket, és hogyan festik az alabástromot. De amikor aztán elfogott a munka láza, és szemem gyönyörködtetésére olyasmit akartam megformálni, amit magam álmodtam meg, egyszerre rideg fal emelkedett az utamba, elzavartak, hogy agyagot dagasszak a többieknek. Mert a megszabott forma mindennél előbbre való. A művészetben is megvannak a formák, akárcsak a betűk írásában. Mindennek megvan a maga mintája, és aki a régi mintától eltér, nem alkalmas arra, hogy művész legyen. Az idők kezdetétől előírták, hogy miképpen kell rajzolni az álló embert és miképpen az ülőt. Az idők kezdetétől előírták, miképpen emeli fel lábát a ló és hogyan húzza az ökör a kocsit. Az idők kezdetétől előírták, hogy miképpen kell a művésznek dolgoznia, és aki az előírásokat megszegi, az nem juthat be a templomba, és sohasem kaphat kezébe vésőt és követ. Ó, barátom, Szinuhe, én is azt kérdeztem: miért? Ezért ülök itt, ezért van összevissza verve a fejem.

Ittuk a bort, s a kedvem felderült, szívem megkönnyebbült, mintha valami kelést szúrtak volna fel benne, mert már nem voltam egyedül. Thotmesz így szólt:

- Barátom, Szinuhe, különös korban jöttünk mi a világra. Minden mozog és változtatja formáját, éppúgy, mint a fazekas korongján forgó agyagdarab. Megváltoznak a ruhák, megváltoznak a szavak és a szokások is, az emberek nem hisznek már az istenekben, ha még félnek is tőlük. Talán akkor születünk meg, amikor az egész világnak leáldozik a napja, hiszen már ezer vagy kétezer év is eltelt azóta, hogy megépítették a piramisokat. Amikor erre gondolok, legszívesebben tenyerembe hajtanám a fejemet, és sírnék, sírnék, mint egy gyermek.

Mégsem fakadt sírásra, mert kevert bort ittunk színes poharakból, és ahányszor csak kiürültek, mindannyiszor mély meghajlással, kezét térdéhez kapva odajött hozzánk a Szíriái korsó

tulajdonosa, és újra töltött. Időnként rabszolga szaladt hozzánk, hogy vizet öntsön a kezünkre. Szívem könnyű volt és szárnyaló, akár a fecske a tél küszöbén, verseket szerettem volna mondani fennhangon, szívesen megöleltem volna az egész világot.

- Menjünk el egy örömházba! - javasolta Thotmesz, és felnevetett. - Menjünk zenét hallgatni és táncoló lányokat nézni, hogy a szívünket felvidítsuk, és ne kérdezzük többé azt, hogy miért, és ne akarjunk teli serleget sem.

Sok-sok utcán mentünk keresztül, a nap már nyugovóra tért, és én most kezdtem csak igazán megismerni Thébát, ahol soha nincsen éjszaka, mert a mulatozók jóvoltából olyan fényben ragyog, mint nappal. A nyilvánosházak előtt fáklyák világítottak, az utcasarki oszlopokon lámpások szórták fényüket. Rabszolgák rohantak hordszékekkel, a fullajtár kiáltozása egybevegyült a házakból áradó muzsika hangjával és a részek ricsajozásával. Bekandikáltunk a Kús nevű borozó ajtaján, és négereket láttunk bent, amint kézzel és botocskákkal dobokat püföltek. A dobok döngő hangja ijesztően hullámozott végig a környéken. Hangjukkal versenyre kelt a kezdetleges és nyekergő szíriai muzsika, amelynek idegensége ugyan fülsértő, de ritmusa fülbemászó és vérpezsdítő volt.

Még sohasem tettem be lábamat örömházba, ezért féltem egy kicsit, de Thotmesz karon fogott és bevitt arra az örömtanyára, amelynek „Macska és szőlő” volt a neve. A „Macska és szőlő” takaros házikó volt, a székeket puha szőnyegek borították, a falakon kellemes sárga fény áradt szét. A fuvolák és húros hangszerek zenéjéhez fiatal, és az én szememben szép leányok ütötték a taktust pirosra festett tenyerükkel. Amikor a zene elhallgatott, odatelepedtek mellénk, és megkértek, hogy kínáljam meg őket borral, mert a torkuk olyan száraz, akár a szalma. Aztán újra megszólaltak a hangszerek, és két meztelen táncosnő körülményes és nagy tudást igénylő táncot mutatott be, amelyet kíváncsian néztem végig. Mint orvos hozzászoktam már a meztelen lánytestekhez, de azoknak sosem ugrált úgy a keble, és nem mozgott kis hasuk és fenekük sem olyan csábítón, mint ezeknek a táncosnőknek.

De a muzsika megint elszomorított, és vágyakozni kezdtem valami után, pedig magam sem tudtam, hogy mi az. Az egyik szép leány megfogta kezemet, az oldalamhoz simult és azt mondta, hogy okos szemem van. De az ő szeme, sajnos, nem volt olyan zöld, mint a Nílus vize nyári napsütésben, és ruhája sem készült lenvászonból, habár szabadon hagyta formás keblét. Ezért tovább borozgattam, nem néztem a szemébe, nem volt kedvem húgomnak nevezni, és arra kérni, hogy együtt örvendezzen velem. Az utolsó, amire emlékszem, az, hogy egy néger dühösen hátsó felembe rúgott, és amikor legurultam a lépcsőn, púposra vertem a fejemet. Úgy jártam, ahogyan Kipa megjósolta. Az utcasarkon feküdtem, zsebemben egyetlen rézpénz sem volt, a vállkendőm szétszakadt, fejemen öklömnyi púp. Thotmesz támogatott erős karjával, úgy kísért a rakpartra, ahol a Nílus vizével szomjamat olthattam és megmoshattam magam.

Reggel visszaérkeztem az Élet Házába, a szemem dagadt volt, fejemen sajgó púp éktelenkedett, a vállkendőm összemocskolódott, és már egy cseppet sem vágytam arra, hogy megkérdezzem: miért? A fülbetegek és nagyothallók között kellett felügyelnem, ezért gyorsan megmosdottam, magamra vettem a fehér orvosi ruhát, és elindultam. De a folyosón talákoztam a tanítómmal és felügyelőmmel, aki rám nézett, aztán szidni kezdett, de amit mondott, azt már olvastam a könyvekben és betéve is tudtam.

- Mi lesz belőled - kezdte -, ha éjszaka a falakon kívül csavarogsz és mértéktelenül iszol? Mi lesz belőled, ha örömházakban töltöd az időt, korsókat csapkodsz bottal és ijesztgeted az embereket? Mi lesz belőled, ha megsebesítesz embereket, aztán menekülsz az örök elől?

De miután ilyenformán teljesítette kötelességét, magában mosolyogva, megkönnyebbült sóhajtással vitt a szobájába, és valami italt adott, hogy megtisztítsa a gyomromat. Felfrissültem és hirtelen rájöttem, hogy az Élet Házában elnézik az ivást és az örömházat, csak hagyjam abba a kérdezősködést: „miért?”

6

Így tüzesítette fel az én véremet is a lázas Théba, és most már jobban szerettem az éjszakát, mint a nappalt, jobban szerettem a fáklya lobogó fényét, mint a napsugarakat, jobban tetszett a szíriai muzsika, mint a betegek jajgatása, és a széplányok sugdolódzása kedvesebb volt szívemnek, mint a megsárgult papiruszok ősi írásjelei. De azért mégsem mondtam rá senki semmi rosszat, mert továbbra is elláttam a kötelességemet, a kikérdezéseken megfeleltam, és a kezem nem veszített biztonságából. Ilyen volt a felszenteltek élete, és kevés olyan tanuló akadt, aki házat szerzett, és megnősült, amíg az Élet Házában tanult. Ezért engedték meg a tanítóim, hogy magam jöjjek rá arra, hogy a legjobb, ha levetkőzöm a vadságomat, ha könnyíték testemen és a szívemet felvidítom. De nőt még nem érintettem, pedig úgy gondoltam, hogy ők nem olyan forró, mint a tűz.

Nyugtalan, zavaros idők jártak, és a nagy fáraó megbetegedett. Láttam töpörödött, öreg arcát, amikor az őszi ünnep idején arannyal és drágakövekkel teleaggatva a templomba vitték. Olyan mozdulatlan volt, mint az istenek, fejét lenyomta a kettős korona súlya. Nagyon beteg volt, a királyi orvosok gyógyszerei sem tudták többé meggyógyítani, ezért azt rebesgették, hogy elmúlt már az ő ideje, és az uralkodói széket nemsokára elfoglalja a trónörökös. A trónörökös viszont olyan fiatal lehetett, mint én voltam.

Ámon templomában egymás után tartották az áldozatokat és istentiszteleteket, de Ámon nem tudott isteni fián segíteni, pedig III. Amenhotep építette neki minden idők leghatalmasabb templomát. Arról is beszéltek, hogy a fáraó megharagudott Egyiptom isteneire, és gyorsfutárt küldött apósához, Mitanni királyához azzal, hogy indítsa hozzá Ninive csodatevőjét, Istárt. De ez olyan szégyen volt Ámonra nézve, hogy az Élet Házában csak suttogva mertek róla beszélni.

Istár szobra meg is érkezett, láttam, amint göndör szakállú papok furcsa alakú süvegben és vastag gyapjúköpenyben verejtékezve végigcipelték Théba városán. Amerre vitték a szobrot, szóltak a rézharsonák, és döngtek az apró dobok. De a papok öröme az idegen föld istenei sem segítettek a fáraó baján, ezért, amikor a folyó áradni kezdett, elhívták a palotába a királyi koponyalékelőt.

Az Élet Házában sohasem találkoztam Ptahorral, mert koponyalékelések ritkán fordultak elő, és tanulóéveim alatt nem juthattam be a különleges műtétekhez. Most sietve hozták Ptahort otthonából az Élet Házába. A mosdószobában megtisztította kezét, én pedig gondosan ügyeltem arra, hogy ne veszítsem el szem elől. Nem lett kopaszabb, mint volt, de arca megráncosodott, és elégedetlen vénemberszájának két oldalán petyhüdten lógott az arca. Rögtön megismert, és mosolyogva szólított meg:

- Te vagy az, Szinuhe, csakugyan? Hát ilyen sokra vitte már Szenmut fia? - Aztán kezembe nyomott egy ébenfa ládikát, amelyben műszereit tartotta, és felszólított, hogy kövessem. Nem érdemeltem meg ezt a nagy tisztességet, amelyet még királyi orvos is megirigyelhetett volna, ezért igyekeztem szerényen viselkedni.

- Meg kell próbálnom, hogy milyen biztos a kezem - mondta Ptahor. - Előbb lékeljünk meg itt néhány koponyát, aztán majd meglátjuk, hogyan megy a munka. - Ptahornak vizenyős volt a

szeme, keze egy kicsit remegett. Beléptünk abba a csarnokba, ahol a gyógyíthatatlan betegek feküdtek, teljesen bénák és olyanok, akiknek koponyasérülésük volt. Ptahor néhányat megvizsgált, aztán kiválasztott egy vénembert, akinek a halál megváltást jelentett, és egy izmos rabszolgát, aki elvesztette beszélőképességét és tagjait sem tudta mozdtítani, mert egy utcai verekedés alkalmával kövel fejbe vágták. Bódító italt adtak nekik, aztán mindkettőt bevitték abba a terembe, ahol a műtéteket végzik, és megmosdatták őket. Orvosi szerszámaikat Ptahor maga mosta és tűzben tisztította meg.

Az én feladatom az volt, hogy a legfinomabb beretvéval leborotváljam mindkét beteg haját. Aztán a fejüket megtisztították, és még egyszer megmosták, a fejbőrön megjelölték az eltávolítandó részt. Ptahor először a vénemberhez fogott hozzá. Kivágott egy darabot a fejbőréből, és ügyet sem vetve a bőségesen csurgó vérre, a nyílást mindkét oldalon kitágította. Aztán gyors mozdulatokkal egy üreges fúróval lyukat fűrt a lecsupaszított koponyába, és kiemelte a meglazult csontdarabot. Az öreg zihálni kezdett, és arca elkékült.

- Nem látok semmi bajt ennek a fejében - jelentette ki Ptahor, a csontdarabot visszarakta a helyére, a bőrt néhány öltéssel összevarrta, aztán bekötötte a fejet. Alighogy elkészült, az öreg kilehelte a lelkét.

- Úgy látszik, reszket a kezem - jegyezte meg Ptahor. - Talán valamelyik fiatal lesz olyan kedves hozni nekem egy pohár bort. - A műtét nézői között, a tanítókön kívül, mindenki jelen volt, aki a koponya tudósának készült. Miután a bort megkapta, Ptahor a rabszolgának szentelte figyelmét, aki ülő helyzetben megkötözve, dühösen forgó szemmel nézegetett körül, hiába itta meg a bódító italt. Ptahor megparancsolta, hogy erősebben kötözzék meg, mire úgy odaerősítették fejét a koponyatartó állványhoz, hogy még egy óriás sem tudta volna elmozdtítani. Aztán felnyitotta a rabszolga fejbőrét, de most gondosan ügyelt a kiserkenő vérre. A bőr szélén az ereket égetéssel elzárták és gyógyszerrel is csillapították a vérzést. Ptahor ezeket a dolgokat átengedte más orvosoknak, mert nem akarta a kezét elfárasztani. Volt az Élet Házának hagyományos vérzésselállítója is, akinek pusztja jelenléte néhány pillanat alatt megszüntette a vérzést, most azonban a műtéttel Ptahor oktatni akart, ugyanakkor a vérzésselállító erejét is meg akarta őrizni a fáraó számára.

Miután a koponyát megtisztította, mindenkinek megmutatta azt a helyet, ahol a csont benyomódott. Fúrót, csontfűrész és csipeszeket használt, nemsokára tenyérynyi nagyságú csontdarabot távolított el a koponyából, és megmutatta, hogy miképpen került a megalvadt vér az agyvelő fehér barázdái közé. A legnagyobb óvatossággal szedte ki a vérrögdarabocskákat egymás után, aztán kifejtette az agyállományba befürödött csontszilánkot. A művelet elég soká tartott, úgyhogy mindegyik tanuló jól megfigyelhette Ptahor módszerét, és emlékezetébe vészhette, milyen az élő agy a valóságban. Ptahor utána befedte a nyílást egy tűzben fertőtlenített ezüstlapocskával, amelyet olyan alakúra készítettek, mint az eltávolított csontdarab. Az ezüstlapot apró szegecsekkel szilárdan odaerősítette a koponyacsonthoz. Miután összevarrta a fejbőrt, és bekötötte a vágás helyét, így szólt: „Ébresszétek fel!” A beteg ugyanis már régóta eszméletlen volt.

Most megszabadították kötelékeitől, bort öntöttek a szájába és valami átható illatú szert szagoltattak vele. A rabszolga nemsokára felült, és káromkodni kezdett. Ez olyan csoda volt, hogy ha saját szememmel nem látom, nem hiszem el, mert ez az ember a koponyalékelés előtt nem tudott beszélni és tagjait sem tudta megmozdtítani. Most nem kellett megkérdeznem, „miért?”, mert Ptahor maga magyarázta meg, hogy a benyomódott koponyacsont és az agy felszínére folyt vér okozta ezeket a látható tüneteket.

- Ha nem hal meg három napon belül, meggyógyul biztosan - mondta Ptahor - és két hét múlva már ellátja a baját annak, aki beverte a fejét. Életben marad, majd meglátjátok.

Ezután barátságosan megköszönte mindenkinek a segítséget, nekem is, pedig én csak a műszereit adogattam a kezébe. De egyáltalán nem sejtettem, mi volt a célja, amikor ezzel a feladattal bízott meg, mert amikor kezembe adta ébenfa ládikóját, egyúttal engem választott ki segítőül a fáraó palotájába. Igaz, hogy már két műtétjénél segédkeztem, ily módon beavatottá váltam, és koponyalékelésről lévén szó, több segítséget tudtam nyújtani, mint a királyi orvosok. Akkor azonban ezt még nem értettem, ezért nagyon meglepett, amikor így szólt:

- No talán már megértünk arra, hogy királyi koponyához nyúljunk. Kész vagy-e, Szinuhe?

Így kerültem egyszerű orvosi köpenyemben Ptahor oldalán a királyi gyaloghintóba. A vérzés-elállítónak meg kellett elégednie a gyaloghintó rúdjaival. A fáraó rabszolgái olyan egyenletes futással vittek a rakpartra, hogy a gyaloghintó egy cseppet sem rázott. A partnál már várt bennünket a fáraó hajója, amelynek válogatott rabszolgák voltak az evezősei. Ütemesen, gyorsan eveztek, úgy éreztük, hogy a hajó nem is úszik, hanem valósággal repül a hullámokon. A fáraó kikötőjéből rohanvást vittek az aranyházba. Nem is csodálkoztam a sietségen, mert a város utcáin már katonák meneteltek, a kapukat bezárták, a kereskedők raktáraikba hordozták áruikat, beretesztek minden ajtót és ablakot. Mindebből már láttam, hogy a nagy fáraónak nemsokára meg kell halnia.

Harmadik könyv

A lázas Théba

1

Előkelőkből és szegényekből álló hatalmas tömeg gyűlt össze az aranyház előtt, és a máskor szigorúan elzárt part mentén számtalan csónak sorakozott, gazdagok evezősbárkái, meg szegények szurkozott nádcsonakjai egyaránt. Midőn megláttak bennünket, a tömegben izgatott sustorgás támadt, olyan volt, mint távoli vizek zúgása. Szájról szájra terjedt a hír, hogy megérkezett a királyi koponyalékelő. Az emberek a bánat jeléül magasba emelték kezüket, panaszos kiáltozás és jajveszékelés kísért bennünket egész a palotáig, mert mindenki tudta, hogy koponyalékelés után egyetlen fáraó sem ért meg többet három napkelténél.

A lilomkapun keresztül bevezettek minket a fáraó szobáiba, ahol az udvari előkelőségek versenyezve siettek szolgálatunkra, és mélyen meghajoltak előttünk, hiszen kezünkben hordoztuk a halált. Egy alkalmi mosdószobát készítettek számunkra, de miután Ptahor néhány szót váltott a fáraó személyi orvosával, a bánat jeléül egyszerűen felemelte a kezét, aztán közönyösen végezte el a mosdást. Mögöttünk szent tüzet hordoztak, úgy mentünk a fáraó csodálatos szobáin keresztül, és beléptünk a hálósobába.

Ott feküdt a nagy fáraó az ágyban, aranymennyezet alatt, ágyát oroszlánok tartották, oszlopai pedig istenek voltak, akik védelmezték őt.

Minden hatalmi jelvényétől megfosztottan, eszméletlenül feküdt, mezítelen, vézna teste itt-ott puffadt volt, összeaszott, öreg feje félrebillent. Hangosan hörgött, elernyedő szája szélén kicsordult a nyál. Olyan esendő és üres árnyékhoz hasonló a földi hatalom és dicsőség, hiszen a fáraó miben sem különbözött az Élet Házának haldokló öregeitől. Ám a szoba falain királyi kocsiban bóbitás fejű paripák repítették az uralkodót, izmos keze még íjat feszített, és lába előtt nyilától átdöfött oroszlánok adták ki párájukat. A falak vörös, arany és kék színben ragyogtak, a padlózaton halak úszkáltak, suhogó szárnyú vadkacsák repültek, nádszálak hajladoztak a szélben.

Földig hajoltunk a fáraó előtt, de mindenki, aki ismerte a halált, tudta, hogy Ptahor minden tudása hiábavaló. Ősidőktől fogva az volt szokásban, hogy ha a fáraó nem érte meg a természetes halált, végső eszközhöz folyamodván, meglékelték a koponyáját. Ennek kellett most megtörténnie, és mi munkához láttunk. Felnyitottam az ébenfa ládikót, újra kiégettem a késeket, fűrókat és csipeszeket, aztán odanyújtottam Ptahornak a szent kovakést. A fáraó személyi orvosa megnyírta és lemosta az uralkodó fejét, mire Ptahor megparancsolta a vérzésselállítónak, hogy üljön az ágyra, és fogja ölébe a királyi főt.

Ekkor a nagy királyi hitves, Teje, odalépett az ágyhoz, és megtiltotta, hogy a fáraóhoz hozzáérjen. Eddig ott állt a fal mellett, kezét a bánat jeléül magasra emelve, mozdulatlanul, mint egy istenszobor. Mögötte állt a trónörökös, Amenhotep, és nővére, Baketamon, de mostanáig nem mertem szememet feléjük fordítani. Most egyszerre felismertem őket, mert emlékeztem a templomban látott képeikre. A trónörökös korombeli volt, de nálam magasabb. Emelt fővel állt, hosszú állát előrefeszítette, szemét szorosan lehunyta. Tagjai betegesen véznák voltak, szemhéja és arca idegesen remegett. Baketamon hercegnő szép és előkelő arcvonásai, mandula alakú, vágott szeme azonnal felkeltették figyelmemet. Száját és arcát sárgászörsre festette, ruhája királyi vászonból készült, és olyan áttetsző volt, hogy tagjai, akár az isteneké,

keresztüllátszottak rajta. Ám Teje, a nagy királyi hitves, mindkettőnél dolyfősebben állt ott, habár alacsony termetű volt és elhízott a kortól. Bőre erősen sötét, arccsontja széles és kiugró volt. Azt beszélték, hogy az egyszerű népből származik, és néger vér is csörgedezik benne, de ennél többet én sem tudok, mert magam is csak másoktól hallottam. Csupán azt tudom, hogy bár az írásokban szülei rang nélkül szerepeltek, szeme okos, bátor és éles volt, és tartásából hatalom sugárzott. Most felemelte kezét, és úgy nézett a vérzésselállítóra, mintha az az ember csak por volna széles, sötétbarna lába alatt. Megértettem őt, hiszen a vérzésselállító alacsony származású ökörhajcsár volt, írni, olvasni sem tudott. Nyakát behúzva, keresztbe tett kézzel ült, alsó ajka ernyedten lógott, és valami bamba kifejezést tükrözött az arca. Igazán nem volt sok esze szegénynek, de képes volt arra, hogy pusztán jelenlétével elállítson mindenféle vérzést. Ezért elhozták ekéje és ökrei mellől, és alkalmazták a templomban. Minden mosdás és tisztálkodás ellenére állandóan marhatrágya bűze terjengett körülötte. Maga sem tudta megmagyarázni, honnan ered a tudománya. Pedig nem volt tehetséges, sem akaraterős. Mint ahogyan közönséges kavicsdarabban is lehet néha drágakövet találni, úgy lelték fel benne is képességét, amelyet sem tanulás, sem az értelem gyakorlása árán megszerezni nem lehet.

- Megtiltom, hogy az istenhez hozzáérjen - jelentette ki a nagy királyi hitves. - Majd én tartom a fejét, ha szükséges.

Ptahor ellenkezni kezdett és értésére adta, hogy a műtét véres és visszataszító látvány. Teje nem törődött intelmével, leült az ágy szélére, és haldokló hitvesének a fejét nagy óvatossággal az ölébe fektette, ügyet sem vetve arra, hogy a fáraó nyála a kezére csorog.

- Ő az enyém - mondta -, ne nyúljon hozzá senki más. Az én ölemből lépjen a halál birodalmába.

- Ő, az isten, majd atyjának, a Napnak csónakjába száll, és egyenesen az üdvözültek honába hajózik - szólt Ptahor, és kovakésével felmetszette a fáraó fejbőrét. - A Napból született, és a Napba kell visszatérnie, s nevét minden nép dicsérni fogja örökkön örökké. Széthre és minden gonoszra! Miért késlekedik a vérzésselállító? - Ptahor azért beszélt mindenféle közömbös dologról, hogy elterelje a fáraó hitvesének figyelmét a műtétről. Úgy tett, mint az ügyes orvos, aki szóval tartja a beteget, amikor fájdalmat okoz neki. Amit utoljára mondott, az már a vérzésselállítónak szólt, aki az ajtónak támasztva hátát, álmosan pislogott. Már szükség volt rá, mert a vér lassacskán folydogálni kezdett Teje ölébe. Teje megrázkódott, arca elszürkült. A vérzésselállító is felriadt gondolataiból. Az imént talán ökreire és az öntözőcsatornákra gondolt, de most rádöbben kötelességére, közelebb lépett és kezét felemelve, ránézett a fáraóra. A vérzés azonnal megszűnt, és én lemoshattam a fáraó fejét.

- Bocsánat, néném - folytatta Ptahor, és elvette kezemből a fűrőt. - Bizony, visszatér ő a Napba, és aranycsónakján egyenesen atyjához hajózik. Ámon áldása legyen rajta. - Közben a tenyere közt ügyes, gyors mozdulatokkal forgatta a fűrőt, amely csikorogva mélyedt a csontba. Ekkor a trónörökös kinyitotta szemét, előrelépett, és remegő arccal így szólt:

- Nem Ámon, hanem Ré-Harahti fogja őt megáldani, és Atón képét ölti majd magára.

A tisztelet jeléül magasba emeltem kezemet, bár nem tudtam, miről beszél, hiszen ki ismerné Egyiptom ezernyi istenét. Különösen én, Ámon felszentelt papja, akinek éppen elég volt Ámon szentséges három és kilenc személyisége felett elmélkedni.

- Legyen Atón - mormogta Ptahor békítően. - Hát persze hogy Atón. Az előbb csak megbotlott a nyelvem. - Újra megmarkolta a kovakést és az ébenfa nyelvű kalapácsot, és apró ütésekkel vésni kezdte a fáraó koponyáját. - Valóban, hiszen én is emlékszem arra, hogy isteni bölcsességében éppen Atónnak emeltetett templomot, nem sokkal a herceg születése után. Vagy nem így volt, szép Teje? No, még pár pillanat. - Ptahor nyugtalanul pislantott a trón-

örökösre, aki ökölbe szorított kézzel, remegő arccal állt az ágy mellett. - Nem mondom, egy kortyocska bor megerősítené a kezem, és a hercegnek sem ártana. Érdemes lenne most akár egy királyi korsót is felbontani. Hopp! - Kezébe adtam a fogót, és ő kiemelte a meglazult csontdarabot. A fáraó feje megreccsent Teje ölében. - Világíts ide, Szinuhe!

Ptahor fellélegzett, mert a nehezén már túljutottunk. Mintegy ösztönösen én is sóhajtottam egyet, és mintha a fáraó testébe költözött volna ugyanaz a megkönnyebbülés, tagjai megremegtek, lassabban lélegzett és még mélyebb ájulásba süllyedt. A ragyogó fényben Ptahor egy darabig tűnődve nézegette a fáraó agyát, amely a meglékelt koponyacsont mögül elénk tárult. Az agy szürkés-kék színű volt, és remegett.

- Hm! - töprengett Ptahor. - Amit megtehettünk, azt megtettük. Viselje most már gondját Atón, mert a többi már az istenek dolga, és nem az embereké. - Könnyed kézzel, óvatosan tette vissza helyére a csontdarabot, ragasztót kent a repedésekbe, összehúzta a fejbőrt, aztán bekötözte a sebet. A fáraó hitvese visszafektette a haldokló fejet a drága fából készített fejtámlára, és Ptahorra nézett. A vér rászáradt ruhájára, de ügyet sem vetett rá. Ptahor reá emelte merész tekintetét, és anélkül, hogy meghajolt volna, halkan így szólt:

- Hajnalhasadásig fog élni, ha istene megengedi.

Aztán a bánat jeléül felemelte kezét, és én is hasonlóképpen cselekedtem. De amikor a részvét jelét mutatta kezével, már nem mertem a példáját követni, hisz hogyan lettem volna méltó arra, hogy a fáraót sajnáljam. A műszereket kiegészítettem, és visszaraktam Ptahor ébenfa ládikójába.

- Jutalmad gazdag lesz - mondta Teje és intett, hogy elmehetünk.

A fáraó egyik termében terítettek nekünk, Ptahor örömmel nézegette a fal mellett sorakozó boroskorsókat, gondosan megvizsgálta az egyik korsó pecsétjét, aztán kinyitatta a rabszolgákkal, akik vizet öntöttek a kezünkre. Megkérdeztem tőle, hogyan mert olyan tiszteletlenül beszélni a fáraó hitvesével és a trónörökössel.

- Igaz, hogy a fáraó már életében is isten - válaszolta és úgy vigyorgott, akár egy öreg pávián. - Igaz, hogy a tiszteletére templomokat építenek, és áldozatokat mutatnak be neki, de én, az orvos, rájöttem, hogy ő is csak ember, halandó és éppen olyan, mint mi vagyunk. A nagy királyi hitves is csak ember, ugyanolyan asszonyi tulajdonságok lakoznak benne, mint a többi asszonyban. Az én beszédem csak annyi a fülükben, mint a légyzűmmögés, és ha zűmmögtem is, mint a körülöttük repkedő többi légy teszi, ügyet sem vetnek rá. Azt mondják csak: Ptahor egy kicsit hóbotos, de azért jóra való ember. Bocsássuk meg a bolondságait, öregsége és jó szándéka kedvéért. És nem feledkeznek meg rólam, hanem megajándékoznak gazdagon. Vésd jól te is az eszedbe: ha azt akarod, hogy az uralkodó meghallja szavadat, akkor másképp beszélj hozzá, mint a többiek. Beszélj hozzá egyszerűen, úgy, mint emberhez, aki hozzád hasonló. Akkor vagy meghallja a szavadat, vagy bottal kergettet ki a palotából, ám mindenképpen emlékezni fog rád. És ha a fáraó emlékszik az alattvalójára, az igen nagy dolog.

Ptahor ivott, és jókedvre derült. A vérzésselállító két kézzel tömte magába a mézes húst, és álmos mogorvaságáról megfeledkezve, így örvendezett:

- Soha többé nem leszek sárkunyhóban! - Ő is ivott, úgy nyakalta a bort, mintha sör lett volna. Szeme kidülledt, és kivörösödött az arca, úgy ismételte: - Nem vagyok már sárkunyhóban, hej!

Egy szolga vizet öntött a kezére, mire ő telefröcskölte vele a termet. Ptahor elnézően tekintett rá, és azt tanácsolta, hogy nézze meg a fáraó istállóját, amíg alkalma van rá, mert a palotából

addig úgysem távozhatunk, amíg a fáraó utolsót nem lélegzik, vagy amíg fel nem gyógyul. Ez itt a szokás. És ha a fáraó meghal, nekünk is meg kell halnunk.

A vérzésselállító elhitte, amit Ptahor mondott, és nagyon elszomorodott. Később mégis megvigasztalta az a gondolat, hogy nem sárkunyhóban kell meghalnia, és elment megnézni a fáraó istállóját. Ptahor figyelmeztette a szolgát, aki elkísérte, hogy legjobb lesz, ha ott hagyja aludni az istállóban, mert legalább otthon érzi magát.

Amikor ketten maradtunk, nekibátorodtam és kérdezősködni kezdtem Atón felől, mert az igazat megvallva, nem tudtam, hogy III. Amenhotep neki is állíttatott templomot Thébában. Ptahor elmondta, hogy Ré-Harahti az Amenhotep dinasztia családi istene, mivel a legnagyobb hadvezér-fáraó, I. Thotmesz, a sivatagban a szfinx lábánál álmot látott, amelyben megjelent neki ez az isten, és megjósolta, hogy egyszer mindkét birodalom koronáját ő fogja viselni, bár abban az időben Thotmesz előtt igazán nem mutatkozott semmiféle lehetőség arra, hogy elnyerje a trónt. Túlságosan sok trónkövetelő volt még öelőtte. Ptahor igazat beszélt, hiszen ifjú és bohó éveiben maga is járt a piramisoknál, és saját szemével látta az óriási szfinx mancsai közé épített templomot, és falán a táblát, melyre a fáraó bevéselte a jelenés történetét. Ettől az időtől fogva pártolt a család Ré-Harahtihoz, aki Héliopoliszban lakozott, és Atón képében jelent meg. Atón ősi isten volt, öregebb még Ámonnál is. Az emberek már elfeledkeztek róla, de amikor a fáraó hitvese Héliopoliszba zarándokolt, hogy könyörögjön hozzá, Atón meghallgatta és fiúgyermekkel ajándékozta meg. Ezért Théba városában is templomot emeltek a tiszteletére, bár oda az uralkodói család tagjain kívül más nem nagyon járt. Ott Atónt a szarván napot hordozó bika ábrázolta, és a képen Hórusz is jelen volt sólyom alakjában.

- A trónörökös tehát Atónnak menyei fia - mondta Ptahor, és jót húzott a borból. - A fáraó hitvese persze Ré-Harahti templomában látta a jelenést és azután szülte meg fiúgyermekét. A templomból egy nagyratörő papot is hozott magával, akibe ott beleszeretett. Eje, a pap, hitvesét bejuttatta dajkának a trónörökös szoptatására. Ejének van ugyanis egy lánya, Nefertiti, aki ily módon a trónörökössel együtt ugyanazt az emlőt szopta, és gyerekkorában együtt játszott vele a palotában, mintha a húga volna. Remélem, érted már, hogy miről van szó. - Ptahor újra ivott, aztán így szólt: - Ó, egy vénembernek az a legkellemesebb, ha bort ihat, meg olyan dolgokról fecseghet, amelyek nem őrá tartoznak. Ó, fiam, ha tudnád, mennyi titok van a vén koponyalékelő homloka mögött eltemetve! Meglehet, hogy a fáraó titkai közül is rejtőzködik néhány a fejében. Sokan csodálkoznak azon, hogy az udvar ágyasházában sohasem születik élő fiúgyermek, hiszen ez ellenkezik az orvostudomány minden törvényével. És aki most meglékelte koponyával fekszik itt, erejének és boldogságának napjaiban, bizony, nem volt göthös ember. Nagy vadász volt ő, ezer oroszlánt és ötszáz vadbivalyt ejtett el, azt pedig, hogy hány fiatal leányt tett magáévá mennyezetes ágyának árnyékában, még az ágyasház felügyelője is bajosan tudná összeszámolni. Fiúgyermek azonban csak a felséges Tejétől született.

Nyugtalan lettem, mert én is ittam már a borból. Nagyot sóhajtottam, és rápillantottam az ujjamon levő gyűrű zöld kövére. De Ptahor kérlelhetetlenül folytatta:

- A fáraó egy vadászkörútján fedezte fel későbbi hitvesét. Azt beszélnek, hogy Teje a Nílus nádasából való egyszerű madarászlány volt, de okossága miatt az uralkodó magához emelte, és még érdemtelen szüleit is megtisztelte azzal, hogy sírjukat drágábbnál drágább ajándékokkal rakta tele. Teje nem törődött a fáraó mulatságaival, egészen addig, amíg az ágyasok fiúgyermeket nem szültek. Pedig ebből kijutott neki, az ember el se hinné, hányszor. De amikor a fáraó a görbe botot és korbácsot tartotta kezében, Teje irányította őt. Amikor a fáraó birodalmi okokból elvette Mitanni királyának leányát, hogy örökre megszabaduljon a

háborúktól, Teje elhitette vele, hogy a hercegnő testén, azon a helyen, ahová a férfi vágya igyekszik, kecskepata nőtt, és egész testének kecskeszaga van, úgyhogy a szegény hercegnő később megőrült.

Ptahor rám sandított, körülnézett, és gyorsan hozzátette:

- Te azért, Szinuhe, ne higgy az ilyen történeteknek soha, mert mind csak rosszindulatú emberek fecsegései. Az emberek jól ismerik a fáraó hitvesének szelídségét, bölcsességét, és azt is tudják, hogy nagyon jól ki tudja választani maga és a trón köré a tehetséges férfiakat. Bizony így van ez.

A földre lötytyintett egy kis bort, és jámbor arcot vágva feltekintett. Aztán oldalra pillantott és hangos nevetésben tört ki.

- Üdvözöllek, légycsapóhordozó! - kiáltotta. - Hát te vagy az? Ül csak ide mellém, igyál egy kortyot! Száz éve nem láttuk egymást.

Gyorsan felugrottam, és meghajoltam, olyan mélyen, hogy kezem a földet érintette, mert maga a fáraó botjának hordozója és pecsétőre jött oda hozzánk, hogy jelenlétével megtiszteljen. Egyedül jött, kezében ijesztőn ünnepélyesek voltak a hatalom jelvényei. Öreg arcát elhomályosította a bánat, szeméből könnyek peregtek. A könny őszinte bánatból fakadt, mert legalább annyit sírt saját sorsán, mint az uralkodóén. Énrám egyetlen pillantást sem vetett, hiszen az volt szokásban, hogy az előkelőnek nem kellett ránéznie az alacsony rangúakra. Az alacsony rangúak olyanok voltak számára, akár a levegő. Leült, és kiejtette kezéből a hatalom jelvényét és a korbácsot. Sóhajtott egyet, és dühösen válaszolta Ptahornak:

- Botorságodért sok mindent megbocsátanak neked, koponyalékelő, de nevetni mégsem illene a bánat és jajgatás házában. - Kezével választ váró mozdulatot tett.

- Reggelig - mondta Ptahor. - De mivel nem vagyunk sárkunyhóban, mint régen egy bölcs ember mondotta, te is nyugodtan megihatsz velünk egy pohár bort, mert a bor ugyanúgy illik a bánathoz, mint az örömhöz. De miért vagy egyedül, barátom, és miért állsz úgy, mint egy árnyék? Miért nem rajzanak körülötted a szolgák meg az előkelők, mint a legyek a lépesméz körül?

A pecsétőr letörölte arcáról a könnyeket, és elmosolyodott.

- A hatalom olyan, akár a nádszál az ember kezében. A nádszál eltörik, de az okos madár idejében egy másikra ugrik át hintázni. Ezért lehet, hogy iszom veled, Ptahor, bár nem szokásom, de jól mondtad, hogy a bor meggyógyítja a bánatos szívet.

- Máris? - kérdezte Ptahor. A pecsétőr tehetetlensége jeléül széttárta karját.

- Többé nem virraszthatok haldokló uram ágyánál - válaszolta. - Ámonra mondom, a világ hálátlansággal fizet. A fáraó pecsétjét Teje vette magához, és a palotaőrség egyedül neki engedelmeskedik. Mellette áll egy gonosz pap és a trónörökös. A trónörökös csak bámult maga elé, mint a borjú, akit úgy vezetnek orránál fogva, ahogyan akarnak.

- A papokról szólva - kezdte Ptahor, és maga töltött a pecsétőrnek, mert amikor odajött, a szolgák mind eltűntek. - A papokról szólva - ismételte - éppen most meséltem Szinuhe barátomnak, hogy ifjúkoromban a piramisoknál, mint a többi látogató, én is bekarcoltam nevemet a nagy szfinx mancsába, hogy soha el ne feledjék.

A pecsétőr udvariasan felém fordult, de nem vett rólam tudomást.

- Érdekes fejed van - folytatta Ptahor, és végigtapogatta a pecsétőr fejét. - Szívesen felnyitnám neked tisztán hivatásszeretből, és még fizetned sem kellene. - A pecsétőr elrántotta fejét, és ijedten meredt rá. Ptahor félreértette mozdulatát, és behízeltgően ajánlotta:

- Komolyan mondom, hogy régi barátságunk kedvéért minden ajándék nélkül kész vagyok felnyitni a fejedet, mert érdekes koponyád van. - A pecsétőr felállt, megkapaszkodott az asztalban, és vad tekintettel meredt maga elé, de Ptahor elkapta a karját és makacsul igyekezett rábeszélni: - Egyetlen kézmozdulat az egész. Fájdalom nélkül megcsinálom, és talán már holnap elindulhatsz urad után a sötétség földjére.

- Gúnyolódsz - szólalt meg a pecsétőr, aki most újra méltóságteljes képet vágott, és felvette a földről korbácsát. - Te nem hiszel Ámonban - folytatta, és amikor meghajolt, biztonság kedvéért megint megkapaszkodott az asztalban. - Ez bizony rossz dolog, nagyon rossz. De én megbocsátok neked a botorságod miatt, mert nincs többé hatalmam a büntetésre. - Így szólt a pecsétőr, aztán bal kezébe fogva a görbe botot és a korbácsot, elballagott. Hátát bánat és gond görnyesztette meg. Amint eltűnt, újra megjelentek a szolgák, vizet öntöttek kezükre, és drága kenőcsöket kentek ránk.

- Karolj belém, Szinuhe, mert már vénember vagyok, és gyenge a lábam - kérte Ptahor. Kivezettem őt a friss levegőre. Kint már leszállt az éj, a keleti égen pirosan izzottak Théba fényei. A borivás után újra véremben éreztem Théba lázas nyugtalanságát, benne volt ez a virágok illatában éppúgy, mint a fejem felett rezgő, remegő csillagokban.

- Ptahor - szólaltam meg -, én szomjazom a szerelemre, amikor éjszaka felragyognak az égre Théba fényei.

- Szerelem nem létezik - felelte határozottan. - A férfi bánatos, ha nincsen nő, akivel lefekhetne. De amikor akad, és lefekszik vele, utána még bánatosabb lesz. Így volt ez mindig, és így lesz a jövőben is.

- De miért? - kérdeztem.

- Azt még az istenek sem tudják - válaszolta Ptahor. - Ne beszélj nekem a szerelemről, mert meglekelem a koponyádat! Fizetség és ajándék nélkül teszem, mert ezzel sok-sok bánattól kíméllek meg.

Legjobbnek láttam, ha én végzem el a rabszolgák feladatát, ezért ölembe fogtam Ptahort, és bevittem a szobába, melyet számunkra kijelöltek. Olyan kicsi és öreg volt, hogy még csak ki sem fulladtam, mire a szobába értünk. Amikor az ágyra fektettem, hiába keresgélte a borospoharat, úgyhogy azonnal el is aludt. Puha prémekkel betakartam, mert hideg volt az éj, aztán kimentem a teraszos parkba, mert fiatal voltam, és a fáraó utolsó éjszakáján nem vágyott álomra szemem.

A kőfal lábánál éjszakázó emberek fojtott hangja úgy szállt felém, mint távoli nádasból a szélzúgás.

2

Ott virrasztottam az illatozó virágok között, felettem a keleti égbolton Théba fényei piroslottak, és én arról a szempárról ábrándoztam, amely olyan zöld volt, mint a Nílus vize a nyári napsütésben. Egyszer csak észrevettem, hogy nem vagyok egyedül. A hold egészen keskeny volt, a remegő csillagfény is gyengén világított, úgyhogy nem tudtam, vajon férfi, vagy nő közeledik felém. De valaki odajött hozzám és arcomat kutatta, hogy megismerjen. Megrezzentem, mire gyerekesen éles, parancsoló hangon kérdezte:

- Te vagy az, Magányos?

Hangjáról és vézna alakjáról ráismertem a trónörökösre, mélyen meghajoltam, de egy szó sem jött a számra. Erre türelmetlenül megasztította a lábával, és így folytatta:

- Emelkedj már fel, ne tátsd a szád! Senki nem lát bennünket, nem kell hajlonganod előttem. A hajlongásokat őrizd meg az istennek, akinek én a fia vagyok, mert csak egy isten van, és az összes többi csak az ő megjelenési formája, kivéve Ámont, aki hamis isten.

Karomat védekezőn előrenyújtottam, és hogy jelét adjam az ilyen beszédűtől való félelmemnek, csak ennyit mondtam: „Ó!”

- Ugyan már! - mondta a trónörökös. - Láttalak téged apám ágyánál, amikor a bolond Ptahor kezébe adtad a kést meg a kalapácsot. Akkor neveztelek el Magányosnak. Ptahort az anyám Vén Majomnak nevezte el. Azért kaptátok ezeket a neveket, mert mielőtt kijuttok a palotából, meg kell halnotok. A te nevedet én magam találtam ki.

Arra gondoltam, hogy azért beszél ilyen ostobaságokat, mert bolond. De aztán eszembe jutott Ptahor, aki szintén azt mondta, hogy meg kell halnunk, ha a fáraó meghal, és a vérzéselállító el is hitte neki. Szinte éreztem, hogyan merednek égnek a hajszálaim, annyira megremegtem. Védekező mozdulattal nyújtottam előre karomat, hiszen nem akartam még meghalni.

A trónörökös szaggatottan és nagyokat lélegzett, magában motyogott valamit, keze remegett.

- Nyugtalan vagyok - mondta -, valahol másutt szeretnék lenni, mint ahol vagyok. Tudom, hogy meg fog jelenni nekem az isten, de én félek. Maradj velem, Magányos, mert az isten hatalmas erejével szétzúzza testemet.

Egész testemben reszkettem, mert azt hittem, hogy eszelős. De amikor rám parancsolt, hogy kövessem, engedelmeskedtem neki. Elhagytuk a virágágyakat, és elhaladtunk a királyi tó mellett. A kőfal mögül az ott éjszakázó emberek bánatos, gyászos suttogása hallatszott. Elmaradtak mögöttünk az istállók és a kutyaólak, míg végül a szolgák kapuján keresztül kijutottunk az udvarból, anélkül, hogy az örök megállítottak volna. Nagyon féltem, mert Ptahor azt mondta, hogy amíg a fáraó meg nem hal, nem szabad elhagynunk a palota területét. De a trónörökössel nem lehetett ellenkeznem.

Ő pedig görcsösen, merev tartással, de nyugtalan, sietős léptekkel ment, úgyhogy komoly fáradságomba került lépést tartanom vele. Csupán egy ágyékkötő volt rajta, és a hold megvilágította fehér bőrét, vékony lábszárát, és combját, amely izmos volt, akár a női combok. A fényben jól látszott elálló füle és arca, amely szenvedő és egyben izgatott kifejezést sugárzott, mintha olyasvalamit látott volna, amit más nem láthat.

Amikor a folyópartra értünk, megszólalt:

- Elkötünk egy csónakot. Mennem kell keletre, apám elé.

Habozás nélkül beszállt a legközelebbi nádcsósnakba, én követtem, aztán evezni kezdtünk a túlsó part felé. Senki nem állt az utunkba, pedig a csónakot úgy oroztuk. Az éjszaka nyugtalan volt, más csónakok is jártak a folyón, és Théba fényei egyre erősebben piroslottak előttünk az égbolton. Miután kikötöttünk, otthagyta a csónakot az árnak, és vissza sem nézve, sietett előre, mintha már ki tudja, hányszor megjárta volna ezt az utat. Nem tehettem mást, követtem, de szívem teli volt félelemmel. Mások is járkáltak az éjszakában, és nem kiáltottak utánunk az örök, hiszen tudta az egész város, hogy a fáraó még az éjjel meg fog halni.

A trónörökös szinte rohant, és én csodáltam vézna testének szívósságát. Hideg volt az éjszaka, mégis izzadság csurgott végig a hátamon, és alig bírtam követni. Már a csillagok is nagy utat

tettek meg az égen, a hold is lebukott, de ő csak ment tovább. A völgyből egy megműveletlen pusztaságra jutottunk, Thébát már messze elhagytuk, előttünk a sötét égbolton Théba őrzői emelkedtek: a három keleti hegy. El sem tudtam képzelni, honnan szerezhetünk majd gyaloghintót a visszatéréshez, hiszen nem gondoltam arra, hogy a trónörökös képes visszafelé is gyalog megtenni az utat.

Végül, lihegve a fáradtságtól, leült a homokra, és ijedten így szólt:

- Fogd meg a kezem, Színuhe, mert nagyon remeg, és a szívem is erősen dobog. Közel a pillanat, mert a világ üres és elhagyatott, és nincs rajta senki más, csak te meg én. De ahová én megyek, te nem követhetsz engem. Pedig nem akarok egyedül lenni.

Megfogtam a csuklóját, éreztem, hogy egész testében reszket, és hideg verejték lepi el. Üres pusztaság volt körülöttünk, valahol a távolban sakál üvöltött fel halált várón. Nagyon lassan a csillagok is sápadni kezdtek, és halotti szürkévé vált a lég. A trónörökös egyszer csak kirántotta kezét, felemelkedett, és arcát a keleti hegyek felé fordította.

- Jön az isten! - szólalt meg halkan. Arca szenvedélyes, beteges pírban égett. - Jön az isten! - ismételte hangját felemelve. - Jön az isten! - kiáltotta a pusztába, és felragyogott körülöttünk a fény, a hegyek aranyló színben égtek, felkelt a nap.

Ekkor éles, átható hang tört ki a száján, lerogyott a földre és elvesztette eszméjét. Tagjai görcsösen rángatództak, szája is meg-megmozdult, lába a homokot rugdalta. Már nem féltem, mert az Élet Házában éppen elégszer hallottam efféle kiáltást, és jól tudtam, mi a teendő.

Nem volt fadarabom, amit a foga közé dughattam volna, hát letéptem egy darabot az ágyékkötőmből, és összegyömöszölve szájába nyomtam, aztán dörzsölni kezdtem a tagjait. Tudtam, hogy beteg és zavaros marad akkor is, ha felébred, ezért segítség után néztem, de Thébát messze magunk mögött hagytuk, és a közelben háznak nyoma sem volt.

Hirtelen egy sólyom repült el mellettünk, és felvilljogott. Egyenesen a felkelő nap sugárkoszorújából vágódott elő, aztán magasan, széles ívben körözött felettünk. Majd lejjebb ereszkedett és úgy tett, mintha a trónörökös fejére akarna telepedni. Annyira megrémültem, hogy ösztönösen Ámon szent jelét vettem magamra. Ki tudja, a herceg Hóruszról beszélt, és talán maga Hórusz jelent most meg nekünk sólyom képében. A herceg jajgatni kezdett, és én lehajoltam hozzá. Amikor fejemet felemeltem, láttam, hogy a sólyom emberré változott. Fiatal férfi állt előttem a felkelő nap sugaraiban, szép volt és olyan természetű, akár egy isten. Kezében lándzsát tartott, vállát szegényes lepel borította. Nem hittem az istenekben, de a biztonság kedvéért mégis földig hajoltam előtte.

- Mi a baj? - kérdezte az Alsó Birodalom nyelvjárásában és a trónörökösre bökött az ujjával. - Beteg a fiú?

Lesütöttem a szemem, és térdre ereszkedtem előtte, ahogyan üdvözléskor szokás.

- Ha rabló vagy - mondtam neki -, nem sokat rabolhatsz tőlünk, de a társam beteg, és tán megáldanak az istenek, ha segítesz rajtuk.

Rikoltó hangot hallatott, mire a levegőégből hirtelen előtűnt a sólyom, és mint egy kődarab, olyan gyorsan vágódott alá, a fejére szállt, aztán letelepedett a vállára. Gondoltam, jó lesz továbbra is óvatosnak lennem, mert ki tudja, talán mégiscsak isten, ha akár a kisebbek közül is. Ezért tisztelettel beszéltem vele és udvariasan megkérdeztem, ki ő, honnan jön, és hová igyekszik.

- Horemheb vagyok, a sólyom fia - válaszolta büszkén. - Szüleim egyszerű sajtkészítők csupán, de nekem már születésem napján megjósolták, hogy egyszer sokak parancsolója

leszek. A sólyom előttem repült, ő vezetett, azért jöttem ide, mert a városban nem találtam szállást. Ha besötétedik, Théba lakói rettegnek a lándzsától. De én el akarok szegődni a fáraó seregébe katonának, mert azt mondják, hogy beteg, és gondolom, most erős karokra van szüksége, hogy megvédje hatalmát.

Termete délceg volt, akár egy fiatal oroszláné, pillantása villant, mint a repülő nyíl. Irigyen gondoltam arra, hogy milyen sok asszony mondaná neki: szép fiú, akarsz-e engem magányomban felvidítani?

A trónörökös szájából nyöszörgés tört elő, arcát kaparászta, lába vonaglott. Kivettem a rongyot a szájából, és arra gondoltam, hogy bárcsak vizet kaphatnék valahonnan, hogy magához térítsem. Horemheb kíváncsian nézte, és hidegvérűen érdeklődött:

- Meghal?

- Nem hal meg - válaszoltam türelmetlenül. - Szent betegsége van.

Horemheb rám nézett, és megragadta a lándzsáját.

- Igazán nem kell lebecsülnöd engem - kezdte -, ha mezítláb járok is, és szegény vagyok. Elég jól tudok írni, el is olvasom a betűket, és egyszer még sokak parancsolója lesz belőlem. Melyik isten szállt belé?

Azért kérdezte, mert a nép azt hiszi, hogy a szent betegségben levő emberből maga az isten beszél.

- Neki saját istene van - válaszoltam. - Azt hiszem, bolond egy kicsit. Ha magához tér, segíthetnél nekem bevinni a városba. Ott már találunk gyaloghintót és én hazakisérhetem.

- Fázik - mondta Horemheb, levette saját leplét és betakarta vele a trónörököst. - Théba reggelei hűvösek, de engem melegít a vérem. Aztán sok istent ismerek én, sokat fel is tudnék sorolni neked, akik mindig kegyesek voltak hozzám. De az én igazi istenem Hórusz. Ez a fiú biztosan gazdagok gyermeke, mert a bőre fehér és finom, és a keze sem durvult el a munkától. De ki vagy te?

Horemheb sokat és gyorsan beszélt, mert szegény fiú volt, aki hosszú utat járt meg, hogy Théba városába jusson, és éppen ezért elég ridegséget, sőt megaláztatást kellett útközben elszenvednie.

- Orvos vagyok - válaszoltam -, Ámon templomában alsó fokon pappá is szenteltek.

- Akkor biztosan azért hoztad a pusztába, hogy meggyógyítsd - vélte Horemheb. - De jobban fel kellett volna öltöztetned. Sajnálom, hogy kénytelen vagyok bírálni az orvosok tudását - tette hozzá udvariasabban.

Körülöttünk a hideg vörös homok izzott a napfényben, Horemheb lándzsája is vörösen csillogott. Feje körül ríkoltozva keringett a sólyom. A trónörökös felült, fogai vacogtak, szeme riadtan meredt előre.

- Láttam! - szólalt meg hirtelen. - Egy pillanat évszázadnak tűnt fel, időtlen voltam magam is. Ezer áldó kezét fejemre tette, és mindegyik kéz az örök élet jelét nyújtotta felém. Hát hogyan hinnék benne?

- Remélem, nem haraptad el a nyelvedet - mondtam gondterhelten. - Megpróbáltam vigyázni rád, de nem akadt fadarab, amit a fogad közé szoríthattam volna.

Beszédem annyi volt csak a fülében, mint a légyzűmmögés. Merően nézte Horemhebet, szeme kitágult, csak úgy ragyogott, és ahogy meglepődött mosolyra nyílt a szája, egészen megszépült.

- Hát téged küldött Atón, az egyedülvaló? - kérdezte csodálkozva.

- Elöttem repült a sólyom, és én követtem őt - válaszolt Horemheb. - Ezért vagyok itt, egyebet nem tudok.

Ekkor a trónörökös észrevette kezében a lándzsát, és homlokát ráncolva, feddő hangon mondta:

- Nálad lándzsa van!

Horemheb előrenyújtotta a lándzsát.

- Lándzsámnak finom fából készült a nyele. Rézhegye a fáraó ellenségeinek vérére szomjazik. Bizony, szomjas a lándzsám, és úgy hívják, hogy Torokhasító.

- Hát ne szomjazzék vére! - mondta a trónörökös. - Atón előtt szörnyű a kiontott vér. Nincs a vérontásnál szörnyűbb dolog a világon.

Bár láttam, hogy a trónörökös behunyja szemét Ptahor műtétjénél, akkor még nem tudtam, hogy azok közé tartozik, akiket a kifolyó vér beteggé tesz, és eszméletlenségbe sodor.

- A vér megtisztítja és erőssé teszi a népeket - vélte Horemheb. - A vértől meghízna az istenek és jól érzik magukat. Addig, amíg háborúk vannak, folynia kell a vének.

- Soha többé nem lesz háború - mondta a trónörökös.

Horemheb felnevetett:

- Bolond a fiú. Háborúk mindig voltak és mindig lesznek, mert a népeknek próbára kell tenniük egymás életrevalóságát, éppen azért, hogy élni tudjanak.

- Minden nép az ő gyermeke, tőle származik minden nyelvű és minden színű ember, tőle származik a fekete föld országa és a vörös föld országa - mondta a trónörökös, és belebámult a napba. - Felépíttetem az ő templomát minden országban, és minden uralkodónak elküldöm az élet jelét, mert én láttam őt. Tőle születtem, és hozzá fogok visszatérni.

- Bolond szegény - mondta Horemheb, és sajnálkozva csóválta a fejét. - Értem már, hogy orvosra van szüksége.

- Az ő istene most jelent meg neki - jegyeztem meg komolyan, hogy Horemhebet figyelmeztessem. - A szent betegségben megláthatta őt, és nem tudhatjuk, hogy mit mondott neki. Mindenki a saját hite által üdvözülni.

- Én a lándzsámban és a sólyomban hiszek - jelentette ki Horemheb.

A trónörökös magasba emelt karral üdvözölte a napot, arca újra megszépült, és rajongó kifejezés ömlött el rajta, mintha valami egészen más világot látna, mint mi. Hagytunk neki időt, hogy imádkozzék, aztán elindultunk vele a városba, és ő nem is ellenkezett. De a roham annyira meggyöngítette tagjait, hogy jajgatni kezdett, és minduntalan megingott. Végül közrefogtuk, és együtt cipeltük tovább, a sólyom pedig előttünk repült.

Amint az öntözőcsatornákkal szabdaltszántóföldek határához érkeztünk, egy királyi gyaloghintót pillantottunk meg, amely bennünket várt. Körülötte rabszolgák heverték a földön. A gyaloghintóból egy tagbaszakadt pap indult felénk; kopaszra volt borotválva a feje, de arca, sötét komorságában, egészen szépnek tetszett. Kezemet térdemhez kaptam, mert arra gondol-

tam, hogy Ré-Harahti papja, akiről Ptahor beszélt. A pap azonban ügyet se vetett rám. Leborult a trónörökös előtt, és uralkodóként üdvözölte. Így tudtam meg, hogy III. Amenhotep fáraó meghalt. A rabszolgák odasiettek, hogy gondozásba vegyék az új fáraót. Megmosták és megmasszírozták, aztán kenőcsökkel bekenték tagjait, királyi gyolcsruhába öltöztették, fejére királyi süveget húztak.

Közben Eje megszólított:

- Találkozott-e az ő istenével, Szinuhe?

- Igen, találkozott - válaszoltam. - De vigyáztam reá, hogy semmi baja ne történjék. Honnan tudod a nevemet?

Mosolyogva felelt:

- Az én teendőm az, hogy mindenről tudjak, ami a palotában történik. Tudom a nevedet, és azt is tudom, hogy orvos vagy. Ezért hiszem el azt is, hogy vigyáztál reá. Tudom, hogy Ámon papja vagy, és esküt tettél neki. - Ez utóbbit, hangját felemelve, fenyegetően mondta, mire én karomat széttárva, így szóltam:

- Vajon mit jelent az Ámonnak tett eskü?

- Igazad van - válaszolt Eje -, sose bánkódj miatta. Tudd meg hát, hogy ő mindig nyugtalan lesz, amikor az isten közeleg hozzá. Olyankor semmivel nem lehet visszatartani, hiszen az öröknek sem engedi meg, hogy kövessék. Persze azért mégiscsak biztonságban voltatok egész éjjel, semmiféle veszély nem fenyegetett, és mint látod, már várja őt a gyaloghintó. De ez a lándzsás mit keres itt? - Horemhebre mutatott, aki lándzsájának hegyét tapogatva, sólymával a vállán, álldogált ott. - Talán a legjobb lesz, ha meghal, mert a fáraók titkát nem kell tudni mindenkinek.

- Betakarta a fáraót a ruhájával, amikor hideg volt - mondtam. - Arra is kész, hogy lándzsáját a fáraó ellenségei ellen fordítsa. Szerintem, élve több hasznod lesz belőle, mint holtan.

Ekkor Eje levett csuklójáról egy arany karkötőt, hanyagul odadobta Horemhebnak és így szólt:

- Eljöhetsz, lándzsás, valamelyik nap az aranyházba, és megkereshetsz engem.

Ám Horemheb hagyta, hogy a karkötő lába elé hulljon a homokba, és dacosan Eje szemébe nézett.

- Parancsolóm csak a fáraó lehet - jelentette ki. - Ha nem tévedek, az a fáraó, aki a királyi süveget viseli. A sólymom őhöz vezetett, és ez éppen elég nekem.

Eje nem dühödött meg.

- Az arany drága dolog, és mindig szükség van rá - mondta, felvette a karkötőt a homokból, és újra csuklójára húzta. Engedelmeskedj hát a fáraódnak, de amikor ő jelen van, dobd félre a lándzsát!

A trónörökös odalépett hozzánk. Arca sovány volt és sápadt, de egyre az a rajongó kifejezés tüzelt rajta, amely annyira felmelegítette a szívemet.

- Kövessetek engem! - parancsolta. - Kövessetek mindnyájan az új úton, mert megvilágosodott előttem az igazság.

Köveltük őt a gyaloghintóhoz, csak Horemheb motyogta magában:

- Az igazság a lándzsában van.

Aztán mégis beletörődött abba, hogy a lándzsát a fullajtár vigye, letelepedtünk a gyaloghintó rúdjára, és a rabszolgák elindultak velünk.

Valósággal száguldottak, és amikor a folyópartra értünk, már készen állt a csónak. Ugyanazon az úton tértünk vissza a palotába, amelyiken észrevétlenül eljöttünk, pedig rengeteg ember vette körül a falakat.

Bent a palotában bemehettünk a trónörökös szobáiba, ahol halakkal és állatokkal díszített krétai korszakat mutatott nekünk. Örültem volna, ha Thotmesz is látja őket, mert arról tanúskodtak, hogy van másféle művészet is, mint Egyiptomban. Miután kifáradt és megnyugodott, a trónörökös egészen természetesen beszélt, úgy viselkedett, mint bármely más korunkbeli ifjú, és nem követelt tőlünk túlzott udvariasságot vagy tiszteletadást. Nemsokára jelentették, hogy anyja jön hódolni színe elé. Ekkor elbúcsúzott tőlünk, de megígérte, hogy nem fog bennünket elfelejteni. Amikor kiléptünk a szobájából, Horemheb tanácstalanul tekintett rám.

- Nagy bajban vagyok, mert nincs hová mennem.

- Maradj csak itt nyugodtan - tanácsoltam neki. - Ő megígérte, hogy nem felejt el. Azért a legjobb, ha kéznél vagy, amikor eszébe jutsz, mert az istenek szeszélyesek és gyorsan felejtenek.

- Maradjak itt ezekkel a nyüzsgő legyekkel? - kérdezte Horemheb, az udvari emberekre mutatva, akik zsibongva tolakodtak a trónörökös ajtaja előtt. - Azt már nem! Van okom az aggodásra - folytatta borús arccal. - Mi lesz Egyiptomból, akinek uralkodója fél a vértől, akinek szemében egyforma minden nép, minden nyelv és mindenféle színű ember?! Én katonának születtem, és katonaeszem azt mondja, hogy ez rosszat jelent a katonáknak. A lándzsámat mindenestre elmegyek megkeresni. Ott maradt a fullajtárnál.

Elbúcsúztam tőle és figyelmeztettem, hogy ha barátra van szüksége, keressen meg az Élet Házában.

Ptahor már várt a számunkra kijelölt szobában, vörös volt a szeme, és rosszkedvűen fogadott.

- Távol voltál, amikor hajnalban utolsót lélegzett a fáraó. Te távol voltál, én meg aludtam. Most aztán egyikünk sem látta, hogyan repült el a fáraó lelke madár képében az orrából egyenesen a napba. Sok tanúja van már ennek, és én is szívesen megnéztem volna, hogy tanúskodhassam róla, mert nagyon szeretem az efféle csodákat, de te nem voltál itt, hogy felébresszél. Miféle lány mellett töltötted az éjt?

Elmeséltem, hogy mi történt az éjjel, mire megütközve emelte fel karját.

- Ámon segíts! - kiáltott fel. - Tehát az új fáraó bolond.

- Nem hiszem, hogy bolond - mondtam bizonytalanul, mert szívem különös módon a beteg ifjú felé húzott, akinek gondját viseltem, és aki barátságos volt hozzám. - Én azt hiszem, hogy egy új istenről szerzett tudomást. Ha majd saját maga előtt is megvilágosodnak a gondolatai, ki tudja, nem leszünk-e csodáknak tanúi Kemet földjén.

- Ámon mentsen meg tőle! - felelte Ptahor megborzadva. - Inkább adj egy kis bort, mert a torkom már olyan száraz, mint az országút pora.

Egy szolga előhozta az istállóból a vérzésselállítót, aki elragadtatással fecsegett arról, hogy a fáraó lovai rézvályúból isznak, meg hogy a rekeszek képekkel, és színes kövekkel vannak díszítve.

- De ökröket nem láttam sehol - jegyezte meg bánatosan. - Félek, hogy a fáraónak egyáltalán nincsenek is ökrei. De ahogy az almon háltam, sok-sok különöset álmodtam. Láttam Szinuhét,

amint hófehér kancát vitt feláldozni, és láttam anyámat is, szakasztott olyan volt, mint életében, és süített-főzött a halottak országában.

- Könnyű az álmodat megmagyarázni - szólalt meg Ptahor. - Te magad vagy az a fehér kanca, anyád meg neked készíti az ételt a halottak országában, mert ha nem tévedek, nemsokára mindhármunknak meg kell halnunk.

De a vérzésselállítót már a saját gondolatai foglalták el.

- Azt hiszem, a halottak földjén nagy és pompás ökrök lehetnek - mondta -, mert amikor anyám hozzám szólt, és figyelmeztetett, hogy ne piszkítsam össze a kötényemet, mély és erős marhabögést hallottam a közelben. Erre a hangra felébredtem, a hasam megszólalt, és vizet eresztettem magam alá. Ez persze a bortól volt. Nem szoktam hozzá a boriváshoz, jobban szeretem a sört.

Még sok bolondságot beszélt összevissza, amíg el nem vittek bennünket az Igazság Házába, ahol egy teremben az öreg pecsétőr ült az igazság székén, és előtte hevert a negyven bőrtkeercs, amelyekre a törvények voltak leírva. Fegyveres katonák vettek körül, úgyhogy lehetetlen volt menekülnünk. A pecsétőr a bőrtkeercsekből felolvasta nekünk a törvényt, és kijelentette, hogy meg kell halnunk, mert a fáraó a koponyalékelés után nem maradt életben. Ptahorra néztem, de ő csak mosolygott, amikor a karddal előlépett a hóhér.

- Kezdje a sort a vérzésselállító - mondta vidáman. - Neki sürgősebb, mint nekünk, mert anyja már főzi neki a borsót a másvilágon.

A vérzésselállító barátságosan elbúcsúzott tőlünk, Ámon szent jelét vetette magára, és alázatosan letérdelt a bőrtkeercsek elé. A hóhér megforgatta kardját az elítélt feje felett. Csak úgy sziszegett a levegő, de aztán a hóhér visszafogta a kardot, úgyhogy élével éppen csak érintette a vérzésselállító nyakát. A vérzésselállító mégis lerogyott a földre, és mi azt gondoltuk, hogy csupán az eszméletét veszítette a félelemtől, mert a nyakán nem látszott a legapróbb sérülés sem. Amikor én kerültem sorra, minden félelem nélkül letérdeltem, a hóhér rám nevetett, és kardjával egyszerűen megérintette nyakamat, mert nem akart már ijesztgetni. Ptahor úgy vélte, elég alacsony ahhoz, hogy ne kelljen letérdelnie, a hóhér pedig az ő nyaka felé is odacsapott egyet a karddal. Így haltunk meg, az ítélet végrehajtatott, és mi új nevet kaptunk, amelyet nehéz arany karkötőbe véstek. Ptahor karkötőjén ez állt: „Ő, aki páviánhoz hasonló.” Az enyémen pedig ez: „Ő, aki magányos.” Eztán kimérték az aranyat Ptahor szolgálataiért. Én is kaptam aranyat, sőt új ruhát is, és életemben most hordtam először királyi gyolcsból készült, redőkbe vont köntöst, meg ezüstsálakkal gazdagon átszőtt és drágakövekkel telirakott gallért. De amikor a szolgák megpróbálták a vérzésselállítót felemelni és életre kelteni, meg sem mozdult. Halott volt, akár a kő. Saját szememmel láttam ezt, és bármikor tanúsíthatom. Hogy miért halt meg, egészen érthetetlen, ha csak nem azért, mert maga is hitt a halálában. Ostobasága ellenére képes volt arra, hogy megállítson bármiféle vérzést, és az ilyen ember más, mint a többi.

A fáraó halálát gyászoló országban az ő különös halálának is elterjedt a híre, és azok, akik meghallották, nem tudták megállni nevetés nélkül. Az emberek térdüket csapkodva hahotáztak, mert csakugyan bolond egy eset volt.

Hivatalosan, persze, engem is halottnak tekintettek, és nem írhattam le többé a nevemet anélkül, hogy hozzá ne tettem volna: ő, aki magányos. Az udvarban pedig nem is volt szabad engem más névvel illetni.

Amikor új ruhámban, csuklómon arany karkötővel visszatértem az Élet Házába, tanítóim meghajoltak, és kezüket térdükhöz kapták előttem. De azért továbbra is tanuló maradtam, s részletes, pontos jelentést kellett írnom a koponyalékelésről, meg a fáraó haláláról, és írásomat nevemmel megerősítenem. Feladatomnak sok-sok időt áldoztam, és azzal fejeztem be a történetet, hogy miképpen szállt el a fáraó lelke madár képében az orrából egyenesen a napba. Aztán azzal zaklattak, vajon igaz-e, hogy a fáraó az utolsó pillanatban magához tért és azt sóhajtott: „Áldott legyen Ámon!” Merthogy a többi szemtanú ezt bizonygatta. Úgy gondoltam, legjobb lesz, ha én is jóváhagyom a dolgot, és nagy örömet szerzett nekem, amikor a külső udvarokban hetven napon át, amíg a Halál Házában a fáraó testét bebalzsamozták, mindennap felolvasták a népnek elbeszélésemet. A gyászidő alatt Théba minden örömháza, bor- és sörkimérése zárva volt, úgyhogy bort kapni és zenét hallgatni csak úgy lehetett, ha a vendégek a hátsó ajtón mentek be.

De a hetven nap elteltével bejelentették, hogy immár kész orvos vagyok, és megkezdhetem orvosi gyakorlatomat, abban a városrészben, amelyikben akarom. Ha viszont folytatni szeretném a tanulást valamilyen szakterületen, és akár fogorvos, fülorvos, szülész, kézráhelyezéssel gyógyító, késsel dolgozó orvos, vagy bármi más szeretnék lenni a tizennégy orvosi foglalkozás közül, amelyet az Élet Házában a legjobb orvosok vezetésével és a királyi orvosok felügyelete mellett tanítanak, csak mondjam meg, hogy melyiket akarom választani. Ez igazán különös kegy volt, és azt bizonyította, hogy Ámon szépen jutalmazza a szolgálait.

Ám én fiatal voltam, és nem vonzott többé az Élet Házának tudománya. Magával ragadott Théba láza, gazdag és híres akartam lenni, és hasznomra felhasználni azt az időt, mikor még mindenki ismeri e nevet: „Szinuhe, Ő, aki magányos.” Volt aranyam, vásároltam egy kis házat az előkelő városnegyed szélén, képességem szerint berendeztem, és vettem egy rabszolgát is, aki sovány és félszemű volt ugyan, de céljaimnak egyébként megfelelt. Neve Kaptah volt, és meggyőződtem arról, hogy csak jó, ha fél szeme van, mert a reám várakozó betegeknek legalább elmesélheti, hogy mindkét szemére vakon vásároltam, és most egyik szemének visszaadtam a látását. Ezért aztán megvettem Kaptahot. Az előcsarnokba, ahol a betegeknek kellett majd várakozniuk, képeket csináltattam. Az egyik képen az orvosok istene, a bölcs Imhotep, oktatott engem. Én kicsi voltam mellette, ahogy illik, de a kép alatt a következő felirat díszelgett: „Tanítványaim között a legbölcsebb és legügyesebb Szinuhe, Szenmut fia, Ő, aki magányos.” A másik képen áldozatot mutattam be Ámonnak, hogy iránta is lerőjam tiszteletemet, és a betegek bízzanak bennem. De a harmadik képen maga a fáraó tekintett le rám az égből madár képében, szolgálai pedig aranyat mértek nekem, és új ruhákba öltöztettek. Ezeket a képeket Thotmesszel készíttettem, aki nem volt törvényesített művész, és nevét sem írták be Ptah templomának a könyvébe, de a barátom volt. Barátságunk kedvéért régi szokás szerint festette meg a képeket, és olyan nagyszerűen, hogy még a legolcsóbb színek, vörös és a sárga is csak úgy tüzeltek rajtuk. Aki először pillantotta meg őket, elámulva emelte fel karját, és így szólt: „Szinuhe, Szenmut fia, Ő, aki magányos, valóban bizalmat keltő ember, és tudásával meggyógyítja betegét.”

Amikor minden készen volt, leültem, és vártam a betegeket, hogy gyógyíthassak, de hiába ültem és várakoztam sokáig, egyetlen beteg sem érkezett.

Leszállt az est, és én elmentem egy borozóba, hogy borral vidámitssam fel szívemet, mert a fáraó ajándékából maradt még egy kevés aranyam meg ezüstöm. Fiatal voltam, és saját véleményem szerint ügyes orvos, így aztán nem féltem a jövőtől. Thotmesszel együtt borozgattunk, és fennhangon vitattuk a két birodalom dolgait, mert akkoriban csak erről folyt

a szó mindenfelé, a tereken, a kereskedők házai előtt, a borozókban, de még az örömházakban is.

Amikor a fáraó testét bebalzsamozták, és sírjába helyezték a Királyok völgyében, aztán lepecsételték a sírt a királyi pecséttel, a nagy királyi anya felült a trónra, kezében korbácsot és görbe botot markolt, állán ott díszelgett a királyi szakáll, derekát az oroszlánfarokból készült királyi öv szorította. A trónörököszt pedig egyelőre nem koronázták meg, mert azt beszéltek, hogy mielőtt a trónra lépne, még meg akar tisztulni, és imádkozni kíván az istenekhez. De amikor a nagy királyi anya elűzte az öreg pecsétőrt, és jobbra mellé rendelte az ismeretlen papot, Ejét, aki ezáltal Egyiptom összes előkelősége fölé emelkedett, és jogot nyert arra, hogy az aranyházban, az Igazság Termében a törvényeket tartalmazó negyven bőrtekerics mögé üljön és kinevezze az adószedőket meg a fáraó építőmestereit, zúgni kezdett az egész Ámon templom, akár a méhkas. Számtalan rossz előjelet láttak, a királyi áldozatok balul sikerültek, és sok különös álmot kellett a papoknak megfejteni. A szelek, a természet törvényeivel ellenkezve, megváltoztatták irányukat, úgyhogy az országban két napon át szakadt az eső, a kikötőkben heverő áruk tönkrementek, a gabonakazlak eláztak. Théba határain túl néhány tó vize vérré vált, és sok ember csődült oda, hogy megnézze. Ám az emberek egyelőre nem ijedtek meg, mert hasonló esetek máskor is történtek már, ha a papok megharagudtak.

Persze, mégis mindenfelé nyugtalanság és sok felesleges mendemonda terjedt a nép között, de a fáraó zsoldosai, az egyiptomiak, Szíriaiak, négerek és sardánok bőséges ajándékokat, parancsnokaik pedig aranyláncokat és kitüntetések kaptak Tejétől, úgyhogy a rend nem bomlott fel. Nem is fenyegette semmi Egyiptom hatalmát, mert a helyőrségek Szíriában is ügyeltek a rendre, és Büblosz, Szimirra, Szidón és Gáza fejedelmei, akik gyermekkorukat a fáraó lábánál töltötték el, s akiket az aranyházban neveltek, mind gyászolták a fáraót, és leveleket írtak a királyi anyának, biztosították arról, hogy csupán porszemek a lába alatt. Mitanni királya pedig elküldte leányát feleségül az új fáraónak, ahogyan apja is tette valamikor, és ahogyan a megboldogult fáraóval még halála előtt megbeszélték. Taduhepa hercegnő számtalan szolgával, rabszolgával és drága árukat cipelő számmal meg is érkezett Théba városába. Gyermek volt még, alig töltötte be hatodik évét, de a trónörökös feleségül vette, mert Mitanni földje védőfalat jelentett Szíria és az északi országok között, s a két folyó földjétől egészen a tengerig megóvott minden karavánutat. Ennek az lett a következménye, hogy Ámon égi leányának, az oroszlánfejű Szehmetnek, a háború istennőjének papjai minden örömeiket elvesztették, templomuknak kapuin pedig berozsdásodtak a sarokvasak.

Ezekről a dolgokról beszéltünk fennhangan Thotmesz meg én, borral vigasztaltuk szívünket, szíriai muzsikát hallgattunk, és nézegettük a táncoló lányokat. Véremben Théba láza égett, de minden reggel egyformán megjelent ágyamnál a rabszolgám, kezét térdéhez kapta, aztán kenyeret és sózott halat tett elém, és sört öntött a serlegembe. Én pedig megmosdottam, és vártam a betegeket, aztán amikor megérkeztek, meghallgattam panaszait, és meggyógyítottam őket.

4

Újra beköszöntött az áradás ideje, és a víz egészen a templom kőfaláig emelkedett, de amikor végül leapadt, ragyogó zöldben pompáztak a földek, a madarak fészket raktak, a tavakban kinyíltak a lótoszok, a levegőben akácillat szállt. Egy napon meglátogatott házamban Horemheb. Királyi gyolcsba volt öltözve, nyakában aranylánc lógott, kezében pedig korbács volt, annak jeléül, hogy a fáraó tisztje. Ám a lándzsája nem volt már nála. Karomat üdvözlésre emeltem, hogy jelezzem, mennyire örülök neki, mire ő is hasonlóképpen cselekedett, és rám mosolygott.

- Tanácsot kérni jöttem hozzád, Szinuhe, aki magányos vagy - kezdte.
- Nem értem - válaszoltam. - Erős vagy, mint a bivaly, és bátor, mint az oroszlán. Én, az orvos, aligha tudok segíteni rajtad.
- Nem orvosi, hanem baráti tanácsot kérek tőled - mondta erre, és leült. Félszemű szolgám, Kaptah, vizet öntött a kezére, én pedig lepénnyel kínáltam, amit Kipa küldött, és drága kikötői borral, mert szívem örült az ő látásán.
- Szép rangod van - lelkesedtem. - Királyi tiszt vagy, és a nők is biztosan rád mosolyognak.

De Horemheb elkomorult, és így fakadt ki:

- Ganaj dolog az egész! - Egészen nekihevült, arca kipirult, ahogy folytatta. - A palota legyekkel van teli, amelyek a fejemre piszkítanak. Théba utcái kemények nekem, és lábujjamat felsérti a szandál. - Lerúgta lábáról a szandált és nyomkodni kezdte az ujjait. - A testőrök tisztje vagyok, de az ottani tisztok mind tízéves kölykök, akiknek homlokáról még le se vágták a haját. Azért, mert előkelő származásúak, gúnyolódnak velem, és kinevetnek. Bezzeg meg se tudják feszíteni az íjat, és a kardjuk is arannyal meg ezüsstel bevont játékszer, amellyel pecsenyét talán lehet vágni, de az ellenség vérének aligha lehet kiontani. Rend és fegyelem nélkül száguldoznak harci szekerekükön, belegabalyodnak a saját kantárszárukba, és kerekük megakasztja a többi kocsit is. A katonák meg bort isznak, lefekszenek a palotában levő rabszolganőkkel, és nem engedelmeskednek senkinek. A hadiiskolájukban csupa olyan férfi böngészi a régi írásokat, aki soha életében nem látott háborút, és fogalma sincs arról, hogy mit jelent éhezni, szomjazni és reszketni az ellenség előtt.

Haragosan rázta meg a nyakát övező aranyláncot, és így folytatta:

- Mi értéke van a láncoknak és a kitüntetéseknek, ha nem csatákban kell megszerezni, hanem elég, ha földre borulsz értük a fáraó előtt. Igaz, a királyi anya szakállt kötözött állára, és derekát oroszlánfarokkal övezte, de hogyan tisztelhet a katona egy asszonyt az uralkodójaként... Tudom, tudom - vetette oda és legyintett, amikor a nagy királynőre emlékeztettem, aki hajókat küldött Punt földjére. - Úgy lesz minden, ahogy régen volt. De azt mondom, hogy a nagy fáraók idején nem becsülték le a katonát, mint manapság. A thébaiak szemében a katonai foglalkozás minden foglalkozás között a legalávalóbb, ezért bezárják házukat a katonák előtt. Az én időm haszontalanságokra fecsérlődik. Fiatalságom és erőm napjait tékozlom, amikor olyanoktól tanulom a hadi tudományt, akik ordítva futnának el a harcmezőről, ha egyszer meghallanák a négerék csatakiáltását. Bizony elájulnának a félelemtől, ha egy sivatagi nyílvevő elsüvöltene a fülük mellett. És ha meghallanák a támadó hadiszekerek dübörgését, menten elbújnának az anyjuk szoknyája alá. Sólymomra mondom, háborúban tanul a katona, és csak a fegyverek csörgésében lehet kipróbálni, hogy mennyit ér. Hát ezért akarom otthagyni őket. Korbácsával akkorát csapott az asztalra, hogy feldültek a serlegek, szolgám pedig rémült kiáltással szaladt ki a szobából.

- Mégiscsak beteg vagy, Horemheb barátom - mondtam erre. - A szemed úgy ég, mint a lázas betegé, és folyik rólad a veríték.

- Talán nem vagyok én férfi? - kiáltott, aztán felállt és öklével a mellére csapott. - Hiszen felemelek a levegőbe mindkét kezemmel egy-egy megtermett rabszolgát, és össze is töröm a koponyájukat. Elbírok bármilyen terhet, amit egy katonának el kell bírnia, futni is tudok lihegés nélkül, és nem félek az éhségtől, a szomjúságtól, de még a perzselő sivatagi naptól sem. Ám az ő szemükben mindez szégyellni való, és az aranyház asszonyai csak azokat a férfiakat csodálják, akiknek nincs szükségük arra, hogy leborotválják a szakállukat. Azok a férfiak tetszenek nekik, akiknek karja vékony, mellükön nem nőtt ki a szőr, és csípőjük olyan,

mint a lányoké. Azok a férfiak tetszenek nekik, akik napernyőt hordanak, pirosra festik a szájukat, és szelíden csacsognak, mint a madarak a fákon. Engem lebecsülnek, mert erős vagyok, mert a nap barnára égette a bőrömet, és a kezemen meglátszik, hogy nem ijedek meg a munkától.

Elhallgatott, és sokáig meredt maga elé. Aztán ivott, és így szólt:

- Te magányos vagy, Színuhe. Én is magányos vagyok, magányosabb, mint bárki más, mert sejtem, mit hoz a jövő, és tudom, hogy sok ember parancsolójának születtem, és egyszer mindkét birodalomnak szüksége lesz rám. Ezért vagyok magányosabb mindenkinél, de már nem bírom tovább a magányt, mert a szívemben szikrák izzanak, a torkom megszűkül, és nem tudok többé nyugodni éjszakánként.

Orvos voltam, és azt hittem, hogy tudok már valamit férfiakra és nőkre, ezért így szóltam:

- Biztosan férjes asszony, és a férje szigorúan őrzi. Nemde?

Horemheb rám nézett, és olyan gonoszul villant meg a szeme, hogy gyorsan felvettem a földről egy serleget és bort töltöttem neki. Erre aztán megnyugodott, mellét és torkát simogatta, és így szólt:

- El kell hagynom Thébát, mert belefutok itt a ganajba, és azok a legyek lepiszkítanak engem.

De később meghunyászkodva, halkán kérte: - Színuhe, te orvos vagy. Adj hát nekem orvosságot, hogy legyőzhessem a szerelmet.

- Mi sem könnyebb annál - válaszoltam. - Adhatok neked gyógyító bogyókat, amelyek borba keverve erőssé és tüzessé tesznek téged, olyanná, mint egy hím pávián, és a nők nyögdecselni fognak öledben, és fennakad a szemük a gyönyörtől. Ha akarod, mi sem könnyebb ennél!

- Nem, dehogy! Nem értettél meg, Színuhe - mondta Horemheb. - Az erőmmel nincs semmi baj. Olyan orvosságot akarok, ami kigyógyít örültségemből. Olyat akarok, ami megnyugtató a szívemet, és olyan érzéketlenné teszi, mint a kő.

- Olyan orvosság nem létezik. Elég egy mosoly és egy zöld szem pillantása, s az orvostudomány már tehetetlen. Ezt jól tudom magam is. De a bölcsek azt mondják, hogy az egyik ördögöt kiűzi a másik. Hogy így van-e, nem tudom, de azt hiszem, hogy a másik ördög még az elsőnél is rosszabb lehet.

- Miről beszélsz? - kérdezte dühösen. - Megelégettem már a szavaidat, mert csak csürik-csavarják a dolgot, és csomót kötnek az ember nyelvére.

- Keresned kell egy másik nőt, aki az első kiűzi szívedből - magyaráztam neki. - Erről beszéltem. Théba tele van szép és csábító nőkkel, akik kifestik arcukat, és a legvékonyabb vászonruhákat öltik magukra. Talán csak akad köztük olyan, aki hajlandó a szemedbe mosolyogni. Hiszen fiatal vagy és erős, karcsúak a tagjaid, és nyakadban aranylánc lóg. De nem értem, hogy mi választ el attól a nőtől, akire áhítozol. Még ha férjes asszony is, nincs az a köfal, amely elég magas ahhoz, hogy a szerelmet meggátolja, és ha a nő férfi után epekedik, a ravaszsága minden akadályt legyőz. Ezt bizonyítják mindkét birodalom meséi is. Azt mondják, hogy a nő hűsége olyan, mint a szél. Mindig egyformán fúj, csupán az irányát változtatja. Azt is mondják, hogy az erénye olyan, mint a viasz. Ha felmelegítik, elolvad. Nem az kerül szégyenbe, aki csal, hanem az válik nevetségessé, akit megcsaltak. Így volt ez mindig, és így lesz a jövőben is.

- Nincs neki férje - mondta Horemheb ingerülten. - Hiába beszélsz hűségről, erényről meg szegénységről. Még csak észre sem vesz engem, pedig ott vagyok a szeme előtt. Nem érinti meg a kezem, ha kinyújtom, hogy felsegítsem a gyaloghintóba. Talán piszkosnak vél, mert a nap feketére sütötte a bőrömet.

- Előkelő származású talán? - kérdeztem.

- Felesleges beszélni róla - intett le Horemheb. - Szebb ő, mint a hold meg a csillagok, de messzebb is van tőlem, mint azok. Bizony, könnyebb lenne a holdat karomba zárnom, mint őt. El kell hát felejtennem, és el kell hagynom Thébát, különben elpusztulok.

- Talán csak nem a nagy királyi anya után lobbant fel a vágyad? - kérdeztem tréfálkozva, hogy megnevettessem. - Azt hittem eddig, hogy túl öreg és túl kövér egy fiatalember számára.

- Ott van neki a papja - mondta fitymálva Horemheb. - Azt hiszem, jócskán paráználkodhatott vele már a fáraó életében is.

Akkor felemeltem a kezem, és így szóltam:

- Bizonyosan sok mérges kútból ittál már azóta, hogy Thébába jöttél.

Horemheb ekkor elárulta titkát:

- Ő, aki után epekedem, ajkát és arcát sárgászörszre festi, szeme keskeny és sötét, és tagjait a királyi gyolcs alatt még nem érintette senki sem. Baketamon a neve, és ereiben a fáraók vére csörgedezik. Most már te is ismered az örökségemet, Szinuhe. Ám ha bárkinek is elmondanád, vagy csak egy szóval is eszembe juttatnád, eljövök és megöllek, akárhol légy, fejedet a lábaid közé dugom, és a testedet kihajítom a falakra. Többé a nevét sem említheted előttem, mert különben csakugyan megöllek.

Megijedtem, mert szörnyű volt, hogy egy alacsony származású ember a fáraó leányára merte vetni a szemét, és őutána vágyakozott. Ezért így szóltam Horemhebhez:

- Senki emberfia nem érintheti őt, és ha majd valaki feleségül veszi, az csak fivére, a trónörökös lehet, aki királyi hitvesként emeli magához. Így lesz ez, kiolvastam a hercegnő tekintetéből a fáraó halottaságánál, mert nem nézett senki másra, csak a fivérére. Félttem is tőle, mert ő olyan nő, akinek teste senkit sem melegít, s keskeny szemében üresség van és halál. Ezért én is azt tanácsolom neked: menj utadra barátom, Horemheb, mert Théba nem neked való.

De Horemheb türelmetlenül legyintett.

- Mindezt én is tudom, jobban, mint te, és beszéded csak olyan a fülemben, mint a légyzűmmögés. Beszéljünk inkább arról az ördögről, amit az előbb emlegettél, mert a szívem tele van, és most, hogy bort is ittam, nem bánám, ha bármilyen nő is a szemembe mosolyogna. De a ruhájának királyi gyolcsból kell lennie, vendéghaját viseljen, arca és szája sárgászörszre legyen festve, és ha a szeme nem olyan keskeny, mint a holdsarló az égen, bizony nem gyulladok vágyra utána.

Mosolyogva feleltem:

- Bölcsen beszélsz. Fontoljuk meg tehát együtt, barátok módjára, hogy mi lesz a leghelyesebb. Mennyi aranyad van?

Horemheb fennhéjázón válaszolt:

- Nem szoktam méregetni, mert nekem az arany csak olyan, mint a lábamra ragadt ganéj. De a nyakamon van egy lánc és a csuklómon karkötők. Elég lesz?

- Talán arany nem is kell. Talán okosabb lesz, ha csupán mosolyogsz, mert a királyi gyolcsba öltözött nők kiszámíthatatlanok, és talán a mosolyoddal is lángra tudod gyújtani valamelyiket. Biztosan akad olyan nő a palotában, és akkor nem kell elvesztegetned az aranyadat, amire még máskor szükséged lehet.

- Köpök a palotára - mondta Horemheb. - De tudok másvalamit. Tisztársaim között van egy Kefta nevű krétai, akit megrúgtam, amikor kinevetett. Azóta nagyon tisztel engem. Ez a Kefta ma meghívott előkelő lakomára egy házhoz, amely valamilyen macskafejű isten temploma mellett áll, de az isten nevére már nem emlékszem, mert nem akartam elmenni.

- Biztosan Basztet istennőre gondolsz. Ismerem azt a templomot, és az a hely éppen megfelel neked, mert a könnyűvérű nők gyakran imádkoznak a macskafejűhöz és áldozatot mutatnak be neki, hogy gazdag szeretővel áldja meg őket.

- De ha nem jössz velem, Szinuhe, egyedül nem megyek oda - jelentette ki Horemheb, és egészen elbátortalanodott. - Alacsony származású vagyok, és tudom, hogyan kell rúgásokat osztani és korbácsot suhogtatni, de nem tudom, mik a szokások Thébában, és hogyan kell viselkedni itt a nőkkel. Te sokat látott ember vagy, Szinuhe, és Thébában születél. Velem kell jönnöd.

Bor volt bennem, és Horemheb bizalma is nagyon hízelgett. Sehogyan sem akartam beismerni, hogy magam is éppoly keveset értek a nőkhöz, mint ő. Elég bort ittam ahhoz, hogy Kaptahot hordszékért küldjem, és miközben Horemheb, szívének bátorítására, tovább ivott, meg is egyeztem a teherhordókkal a fizetségben. A teherhordók elvittek bennünket Basztet templomához, de amikor látták, hogy a ház előtt, ahová igyekeztünk, fáklyák és lámpák égnek, hangosan veszekedni kezdtek a bér miatt, amíg Horemheb néhány korbácsütéssel hallgatásra nem bírta őket. A templom kapujánál fiatal nők álldogáltak, reánk mosolyogtak, és hívtak, hogy áldozzunk velük együtt az isteneknek, de testüket nem királyi gyolcs takarta, és a hajuk is közönséges volt, így hát ott hagytuk őket.

Beléptünk a házba, én előrementem, és senki sem csodálkozott látogatásunkon, sőt vidám arcú szolgák vizet öntöttek kezünkre. A házból egészen a verandáig áradt a forró ételek, finom kenőcsök és virágok illata. Rabszolgák virágfüzerekkel ékesítettek fel bennünket, azután beléptünk a terembe, mert a bor elűzte félelmünket.

Ahogy a terembe léptem, szemem nem látott mást, csak egyedül azt a nőt, aki odajött elénk. Fején nehéz, kék színű vendéghead hordott, sok vörös ékszer díszítette testét, szeme sarkát feketére, szeme alját zöldre festette. De mindennél zöldebb volt két szeme, olyan, mint a Nílus a nyári napsütésben, és menten magukhoz láncolta szívemet, mert a nő Nefernefernefer volt, akivel egyszer Ámon templomának oszlopcsarnokában találkoztam. Már nem ismert meg, kérdően tekintett ránk, és rámosolygott Horemhebre, aki üdvözlés gyanánt felemelte tisztí korbácsát. Kefta, a fiatal krétai is odafutott hozzá, útközben minduntalan belebotlott a zsámolyokba, megölelte és barátjának nevezte Horemhebet. Velem senki sem törődött, így kedvemre nézegethettem szívem hűgát. Öregebbnek látszott, mint annak idején, szeme sem mosolygott többé, hanem merev volt, mint a zöld kő. Szeme már nem mosolygott, csak a szája, és elsőnek a Horemheb nyakát övező aranyláncot nézte meg. Nekem mégis elgyengült a térdem Nefernefernefer láttán.

A teremben más vendégek is voltak, a falakat a legjobb művészek festették, és a mennyezet tarka liliomos oszlopokon nyugodott. Férjes és férjetlen asszonyok egyaránt akadtak, mindegyik a legvékonyabb vászonból készült ruhát viselt, mindegyiknek vendégheadja és sok ékszere volt. Az asszonyok ránevettek a körülöttük legyeskedő férfiakra, akik között egyaránt voltak fiatalok és öregek, szépek és csúnyák. Rajtuk is sok aranyékszer csillogott, gallérjuk

nehéz volt a drágakövektől és az aranytól. Mindenki kiabált és nevetett, a földön felfordított boroskorsók, serlegek, és széttaposott virágok heverték, s a szíriai zenészek olyan vadul játszottak hangszereiken, hogy a zajban elveszett a beszéd. Nagyon sok bort ittak már, mert az egyik asszony rosszul lett, és mivel a szolgál későn nyújtotta oda az edényt, beszenyezte a ruháját, s mindenki kinevette.

Kefta, a krétai, engem is megölelt, bekente az arcomat kenőccsel, és barátjának nevezett. De Nefernefernefer ekkor, szemét reám emelve, így szólt:

- Szinuhe! Egy Szinuhét ismertem valamikor. Az is orvosnak készült.

- Az a Szinuhe én vagyok - válaszoltam, belenéztem a szemébe, és közben egész testemben reszkettem.

- Nem, te nem az a Szinuhe vagy - ellenkezett Nefernefernefer, és elutasítón emelte karját maga elé. - Az a Szinuhe, akit én ismertem, fiatal volt, szeme pedig úgy ragyogott, mint a gazella szeme. Te pedig már férfi vagy, férfi módra viselkedsz, két ránc van a homlokodon, és arcod sem sima, mint az övé volt.

Ekkor megmutattam neki a zöld köves gyűrűt az ujjamon, de ő tanácstalanul csóválta fejét.

- Rablót fogadtam hát házamba, mert biztosan megölted azt a Szinuhét, akinek láttán szívem öröme gyúlt. Biztosan megölted őt, és elloptad tőle ezt a gyűrűt, amelyet hüvelykujjamról ajándékoztam neki barátságunk emlékéül. Még nevét is elraboltad tőle, és az a Szinuhe, akit szerettem, már nincs többé. - Amint ezeket mondta, a bánat jeléül felemelte karját. Keserű lett a szívem, és bánat áradt szét tagjaimban. Ujjamról lehúztam a gyűrűt, és azon nyomban odanyújtottam neki.

- Vedd hát vissza a gyűrűdet! Elmegyek, hogy ne zavarjam örömedet, mert nem akarok utadban lenni.

De ő így szólt:

- Ne menj el! - kezét könnyedén vállamra tette, mint valamikor régen, és gyengéden ismételte:

- Ne menj el!

Ekkor már tudtam, hogy az öle jobban égetne, mint a tűz, és hogy nélküle soha többé nem tudnék boldog lenni. A szolgák bort töltöttek nekünk, mi pedig ittunk, hogy szívünket felvidítsuk, és én sohasem éreztem olyan édesnek a bort, mint akkor.

Az az asszony, aki korábban rosszul volt, kiöblítette száját, és tovább ivott. Aztán levette magáról bepiszkított ruháját, és elhajította, sőt a vendégáját is levette fejéről, úgyhogy egészen meztelen lett. Ekkor kezével mellének két dombját egymáshoz nyomta, megparancsolta a szolgáknak, hogy öntsenek közé bort, és két tenyeréből itatott mindenkit, aki inni akart. Imbolygó lépésekkel ment végig a termen, és hangosan kacagott. Fiatal volt, szép és féktelen. Horemhebhez is odament, hogy mellének két dombja közül bort kínáljon neki. Horemheb odahajolt hozzá, és ivott, de amikor fejét újra felemelte, arca sötétvörös volt. Belenézett a nő szemébe, fejét két kezébe fogta, és csókot nyomott rá. Mindenki nevetett, a nő is, de aztán hirtelen elszégyellte magát, és másik ruhát kért. A szolgák felöltöztették, és ő újra fejére húzta a vendégáját, leült Horemheb mellé, de már nem ivott többet. A szíriai zenészek tovább játszottak, és én véremlen, és minden tagomban éreztem Théba lázát, s tudtam, hogy a világ hanyatlásának korában születtem, de nem törődtem semmivel, mert szívem húga mellett voltam, és kedvemre bámulhattam zöld szemét és piros ajkát.

Így találkoztam újra Neferneferneferrel Horemheb jóvoltából, bár jobb lett volna, ha sohasem találkozom vele.

5

- Tiéd ez a ház? - kérdeztem tőle, midőn mellettem ült, és zöld, kemény szemével fürkészőn nézett rám.

- Enyém - válaszolta -, és a vendégek is az én vendégeim. Minden este vannak nálam vendégek, mert nem akarok egyedül lenni.

- És Metufer? - kérdeztem erre, mert mindent tudni akartam, még akkor is, ha fájdalmat okoz. Újra fürkészőn nézett rám, és összeráncolta szemöldökét.

- Hát nem tudod, hogy Metufer meghalt? Metufer meghalt, mert elverte a pénzt, amit a fáraó adott apjának, hogy templomot építsen belőle. Metufer meghalt, és apja sem királyi építőmester többé. Hát nem tudod ezt?

- Ha ez igaz - mondtam mosolyogva -, még képes volnék azt hinni, hogy Ámon büntette meg, mert valamikor kigúnyolta őt. - És elmeséltem neki, hogyan köpdöste le Metufer és a pap Ámon szobrát, hogyan mosták le aztán, és hogyan kenték be magukat Ámon szent kenőcsével. Nefernefernefer elmosolyodott, de szeme hideg maradt, és valahová a messzeségbe meredt. Aztán hirtelen megszólalt:

- Miért nem jöttél hozzám akkor, Szinuhe? Ha kerestél volna, bizonyosan megtalálasz. Rosszul tetted, hogy nem jöttél hozzám, hanem inkább más nőt kerestél fel az én gyűrűmmel ujjadon.

- Fiatal voltam még, és talán féltem is tőled - válaszoltam. - De álmaimban téged láttalak, húgom, Nefernefernefer, és kinevethetsz, de még sohasem töltöttem kedvemet nővel, mert arra vártam, hogy egyszer találkozzunk.

Elmosolyodott, és kezét felemelve így szólt:

- Most biztosan nem mondtál igazat. Bizonyára öreg és csúnya vagyok a szemedben, és örömet szerez neked, ha gúnyolódhatsz és hazudhatsz előttem. - Rám nézett, és a szeme olyan vidáman mosolygott, mint régen. Megfiatalodott, és olyan volt, mint amikor először láttam, úgyhogy szívemet összeszorította a fájdalom.

- Az igaz, hogy még sohasem érintettem nőt - mondtam. - De az talán nem igaz, hogy csupán reád vártam. Azért mondom, mert most őszinte akarok lenni hozzád. Sok nő került már utamba, fiatal és öreg, szép és csúnya, okos és buta, de mindegyiket csak az orvos szemével néztem, és szívemet egyik sem gyújtotta lángra. Hogy miért, azt nem tudom.

- Gyermekkorodban talán kocsirúdra estél és megütött lábad között a rúd. Azért lettél bánatos, és azért tudsz meglenni egyedül is - mondta tréfálkozva, és gyengéden meg-simogatott, úgy, ahogyan még egyetlen nő sem tette. Felesleges volt válaszolnom, mert maga is jól tudta, hogy nem így van. Gyorsan visszahúzta a kezét, és odasúgta: - Igyunk bort, hogy felvidítsuk a szívünket. Meglehet, hogy még kedvemet töltöm veled, Szinuhe.

Ittunk, és a rabszolgák néhány vendéget már elcipeltek a gyaloghintóikba, Horemheb pedig átölelte a mellette ülő nőt, és húgának nevezte. A nő mosolygott, kezét Horemheb szájára tette, és azt mondta, hogy ne beszéljen bolondságokat, amelyeket másnap úgyis megbánna. De Horemheb felállt, és borospoharával kezében kiáltotta:

- Bármit teszek is, sohasem fogom megbánni, mert mától kezdve csak előrenézek, hátra soha! Sólýmomra és mindkét birodalom ezer istenére esküszöm, akiknek nevét most nem fogom elsorolni, de azért hallják meg mind az eskümet! Nyakáról levette az aranyláncot, és a nő nyakára akarta akasztani. A nő azonban félretolta, és haragosan így szólt:

- Én tisztességes nő vagyok, nem pedig utcalány. - Megsértődve felállt, és elment, de az ajtóból, anélkül, hogy a többiek észrevették volna, odaintette Horemhebet, az pedig követte őt. Aznap este nem láttam többé egyiket sem.

Távozásukat senki nem vette észre, mert már későre járt az idő, és a vendégeknek amúgy is indulni kellett volna hazafelé. A vendégek, persze, egyre csak ittak, a zsámolyokban botladozva tántorogtak végig a termen, s a zenészekről zsákmányolt csörgőket lóbálták. Egyszer ölelgették, és testvérnek, barátnak nevezték egymást, a következő pillanatban pedig összeverekedtek és kandisznónak, meg heréknek nevezték a másikat. A nők szégyenkezés nélkül vették le vendéghajukat, és megengedték a férfiaknak, hogy csupasz fejüket simogassák, mert attól kezdve, hogy a gazdag és előkelő nők csupaszra borotváltatták fejüket, a férfiakat semmi más nem izgatta fel jobban, mint az ilyen fej simogatása. Néhány férfi megkísérelt odajutni Neferneferneferhez is, de ő visszalökdöste őket, én pedig, amikor már túlságosan tolakodóak lettek, a lábukra tapostam. Nem törődtem se rangjukkal, se állásukkal, hiszen mindegyik részeg volt a bortól.

Én is részeg voltam, de nem a bortól, engem Nefernefernefer közelsége és kezének érintése részegített meg. Nefernefernefer nemsokára jelt adott, és a szolgák kezdték kioltogatni a fénycsálakat, az asztalokat és zsámolyokat félrehordták, a padlóról felszedték az összetaposott virágokat és koszorúkat, és gyaloghintóikba cipelték a boroskorsók mellett elaludt vendégeket. Ekkor így szóltam:

- Nekem is mennem kell. - De mindegyik szó úgy marta szívemet, ahogy a sebet marja a só, mert nem akartam elveszíteni őt, és nélküle haszontalan volt életem minden pillanata.

- Hová akarsz menni? - kérdezte színlelt csodálkozással.

- Megyek örködni a házad elé - válaszoltam. - Megyek, hogy áldozatot mutassak be Théba minden templomában azért, hogy újra találkozhattam veled, mert megint hiszek az istenekben. Megyek virágokat szakítani a fákról, hogy lábad elé szórjam, ha kilépsz a házadból. Megyek mirhát vásárolni, hogy bekenjem vele ajtófélfádat.

Nefernefernefer elmosolyodott.

- Jobb, ha nem mégy el, mert virágom és mirhám nekem is van. Jobb, ha nem mégy el, mert a bortól mámorosan még idegen nőkhöz tévedsz, és én azt nem akarom.

Szavai annyira megörvendeztettek, hogy meg akartam ragadni a kezét, de ő eltolt magától.

- Hagyj! Nem akarom, hogy meglássák a szolgák, mert bár egyedül élek, mégsem vagyok akármilyen utolsó nő. De mert őszinte akartál lenni hozzám, én is őszinte akarok lenni tehozád. Nem foghatunk még hozzá ahhoz, amiért jöttél, hanem inkább elmegyünk a kertembe, és ott elmondok neked egy mesét.

Kimentünk a kertbe, amelyet beragyogott a holdfény. Mirtuszok és akácbokrok illata áradt felénk, a tarka kövekkel szegélyezett medence vizén a lótuuszvirágok éjszakára becsukták kelyhüket. A szolgák vizet öntöttek kezünkre, aztán sült libahúst és mézben megforgatott gyümölcsöt hoztak elénk. Nefernefernefer így szólt:

- Egyél, és örvendezz velem, Színuhe! - De a sóvárgástól összeszorult a torkom, és egy falatot sem tudtam lenyelni, ő pedig pajkosan mosolyogva nézegetett, és jó étvágygal evett. Vala-

hányszor rám nézett, megcsillant szemében a holdfény. Amikor befejezte az evést, azt mondta:

- Megígértem, hogy elmondok neked egy mesét. Most el is mondom, mert reggelig még sok idő van, én pedig nem vagyok álmos. A mese Szetna Hamuasról és Tabuburól, Basztet papnőjéről szól.

- Hallottam már ezt a mesét - szakítottam félbe, mert már alig bírtam magammal. - Sokszor hallottam már, húgom. Gyere velem, hogy ölembe zárjalak és elaltassalak karjaim között! Gyere már, húgom, mert testem beteg a sóvárgástól, és ha nem jössz, kövel sebet szakítok arcomon, és kiáltani fogok a vágytól.

- Csitt, Szinuhe! - mondta Nefernefernefer, és gyengéden megérintett. - Túl heves vagy, és én félek tőled. Hogy megnyugodjál, elmondom a mesét. Az úgy volt, hogy Szetna Hamuas, egy alkalommal, amikor Thot elzárt könyvét kereste, meglátta a templomban Basztet papnőjét, Tabubut, és annyira megtetszett neki, hogy utánaküldte a szolgáját azzal a parancssal, kínáljon fel tíz deben aranyat, ha hajlandó egy órát vele tölteni, és gyönyört ajándékozni neki. De Tabubu azt válaszolta: „Papnő vagyok, nem pedig valami utolsó nőszemély. Ha urad valóban kívánja azt, amit mond, jöjjön maga hozzám, az én házamba, ahol senki sem lát bennünket, és ahol nem kell utcalány módjára viselkednem.” Szetna nagyon boldog volt, el is ment gyorsan Tabubu házába, ahol a papnő kedvesen üdvözölte, és borral kínálta. Amikor azonban Szetna felvidította szívét borral, és ahhoz akart kezdeni, ami végett eljött, Tabubu így szólt: „A házba bizony bejutsz, hiszen bent vagy már, de én papnő vagyok, nem pedig valami utolsó nőszemély. Ha valóban azt kívánod tőlem, amit mondasz, ide kell adnod vagyonedat és minden tulajdonodat, házadat, földedet, és mindent, ami csak tiéd.” Szetna ránézett, aztán törvénytudó írnokért küldött, és elkészítette az írást, amelyben minden vagyonát Tabubunak adományozta. Akkor Tabubu felkelt, és királyi gyolcsba öltözött, amelyen át tagjai olyanak látszottak, mint az istenek tagjai, és ragyogóan feldíszítette magát. De amikor Szetna ahhoz akart kezdeni, ami végett eljött, Tabubu eltolta magától, és így szólt: „Tüstént bejutsz a házamba, hiszen már ott vagy! De papnő vagyok, nem pedig valami utolsó nőszemély. Ezért el kell küldened a feleségedet a házadból, mert biztos akarok lenni afelől, hogy szíved nem fog visszahúzni hozzá.” Szetna ránézett, és elküldte szolgálait, hogy elkeressék feleségét. Akkor Tabubu azt mondta: „Jöjj szobámba, heveredj ágyamra, és megkapod jutalmadat.” Szetna örömtől mámorosan ment Tabubu szobájába, és leheveredett az ágyra, hogy megkapja jutalmát, de akkor egy szolga jött hozzá, és így szólt: „Itt vannak a gyermekeid, és a kapu előtt jajgatva siratják anyjukat!” Szetna azonban nem látott, nem hallott, hanem egyre csak ahhoz akart hozzákezdeni, ami végett eljött. Akkor Tabubu kijelentette: „Papnő vagyok, nem pedig valami utolsó nőszemély. Félek, hogy gyermekeid összevesznek az örökségen az én gyermekeimmel. Ennek nem szabad megtörténnie, ezért meg kell engedned, hogy gyermekeidet megöljem.” Szetna megengedte, hogy a papnő ott, előtte, megölje gyermekeit, aztán kidobja őket kutyák és macskák étkéül az udvarra. És amint Tabubuval együtt itta a bort, hallotta a gyermekei húsán marakodó kutyák és macskák üvöltését.

Félbeszakítottam Nefernefernefert, mert a szívem éppúgy elszorult, mint amikor gyerekkoromban hallottam ezt a mesét, és így szóltam:

- De mindez csak álom volt. Mert Szetna az ágyon Tabubu sikítását hallotta, és felébredt. Úgy érezte magát, mintha tüzes kemencében volna, és nem volt rajta egy szál ruha sem. Mindez csak álom volt, és ezt az álmot Nanoferkaptah varázslata idézte elő, akiről egy másik mese szól.

De Nefernefernefer békítően megjegyezte:

- Szetna valóban álmot látott, aztán felébredt, de sokan csak a Halottak Házában ébrednek fel álmukból. Bizony, Színuhe, azt kell mondanom neked, hogy én is papnő vagyok, nem pedig valami utolsó nőszemély, és akár az én nevem is lehetne Tabubu. - De amikor rám nézett, szemében megcsillant a holdfény, és én nem hittem neki. Megpróbáltam ölembe vonni, de ő eltolt magától, és azt kérdezte: - Tudod-e, miért ábrázolják macskafejűnek Basztet istennőt, a szerelem istennőjét?

- Nem érdekelnék sem a macskák, sem az istenek - válaszoltam, és újra megpróbáltam ölembe vonni. Szemem már könnyes volt a kínzó vágytól. Ő azonban ellökte kezemet.

- Nemsokára megérintheted tagjaimat - mondta -, és ha megnyugtat, azt is megengedem, hogy kezedet melleimre és ölembe tegyed, ám először meg kell hallgatnod engem, és meg kell tudnod, hogy a nő olyan, mint a macska, és a szenvedély is olyan. Mert a macskának a mancsa lágy és puha, de éles és marcangoló karmok rejtőznek benne, amelyek könnyörtelenül hatolnak egészen a szívig. És a nő is olyan, mint a macska, mert a macska is élvezettel kínozza, karmával élvezettel gyötri áldozatát, és nem unja meg ezt a játékot sohasem. Aztán amikor áldozatát már megbénította, akkor falja fel és elindul újabb áldozatot keresni. Azért mondom el neked mindezt, hogy őszinte legyek hozzád, mert semmiképpen sem akarok neked rosszat okozni... Bizony, semmiképpen sem akarok neked rosszat okozni - ismételte, aztán szórakozott mozdulattal megfogta egyik kezemet, és a mellére tette, a másikat pedig ölébe húzta. Remegni kezdtem, és szememből könnyek peregtek. De rögtön utána türelmetlenül félretolta kezemet, és így szólt: - Az én nevem Tabubu, és mivel már te is tudod, menj el innen és ne térj sohase vissza, hogy ne árthassak neked. Ha pedig nem mégy el, ne engem okolj, hogyha bajod történik.

Hagyott egy kis időt, hogy elindulhassak, de én ott maradtam. Akkor könnyedén felsóhajtott, mintha már elege lenne a játékból.

- Hát legyen. Meg kell adnom neked azt, amiért jöttél. De ne légy túl heves, mert fáradt vagyok, és félek, hogy elalszom karjaid közt.

Bevezetett a szobájába. Elefántcsontból és ébenfából volt az ágya, s ő levette ruháját, és megnyitotta nekem az ölet. Úgy éreztem, mintha szívemmel együtt mindenem porrá égett volna az ölében. De ő nemsokára ásitott egyet, és így szólt:

- Csakugyan fáradt vagyok, és most már elhiszem, hogy még sohasem érintettél nőt, mert szörnyen esetlen vagy, és nem szerzel gyönyört nekem. Ám az olyan ifjú, aki életében először van nővel, pótolhatatlan ajándékot ad neki. Ezért nem is kérek tőled semmi mást. De most már menj utadra, és hagyj aludni, mert megkaptad, amit kerestél!

Amikor újra át akartam ölelni, visszalökött, és elküldött magától, így hát elindultam hazafelé. De testemet, mintha tűz égette volna, minden forrt és zúgott bennem, és tudtam, hogy sohasem tudnám Nefernefernefert elfeledni.

6

Másnap meghagytam Kaptahnak, hogy ezután küldje el az összes beteget, magam pedig türelmetlenül tanácsoltam, hogy keressenek másik orvost. Aztán borbélyhoz mentem, megmosdottam, illatos olajjal kentem be testemet, és felöltöztem.

Gyaloghintót rendeltem, és sietésre nógattam a teherhordókat, mert Nefernefernefer házához igyekeztem, és nem akartam ruhámat és lábamat az utca porában beszennyezni. Fél szemű szolgám, Kaptah, aggódva lesett utánam, és erősen csóválta fejét, mert a nap kellős közepén

még sohasem hagytam el orvosi szobámat, és attól félt, hogyha elhanyagolom a betegeket, majd elmaradnak az ajándékok. De az én fejemben csak egyetlen gondolat lakozott, és testem forró volt, mintha tűz égette volna. S nekem olyan jólesett ez a forróság.

Egy szolga nyitott ajtót, aztán bevezetett Nefernefernefer szobájába. Nefernefernefer tükör előtt szépítgette magát, rám nézett, de szeme merev volt és közönyös, mint a zöld kő.

- Mit kívánsz, Szinuhe? - kérdezte. - Untatsz a jelenléteddel.

- Jól tudod, hogy mit kívánok - feleltem, és át akartam ölelni, mert a múlt éjjeli engedékenységére gondoltam. De ő kelletlenül eltolt magától.

- Buta vagy, vagy rosszakaró, hogy zavarsz engem? - kérdezte indulatosan. - Hát nem látod, hogy ki kell szépítenem magamat? Szidónból egy kereskedő érkezett a városba, és van nála egy sírból való királynői fejdísz. Ma este nekem ajándékozta valaki azt a fejdísz, mert már régóta vágyom olyan ékszer után, amilyen nincs senki másnak. Ezért kell kiszépítenem magam, és ezért kell testemet bekenetnem kenőccsel.

Szégyszerűen nélkül vetette le ruháit, aztán leheveredett az ágyra, hogy rabszolgánője kenőccsel bedörzsölje tagjait. Szívem a torkomban dobogott, tenyerem izzadni kezdett szépségének láttán.

- Mit késlekedsz, Szinuhe? - kérdezte, amikor a rabszolgánő elment, ő pedig gondtalanul hevert tovább az ágyán. - Miért nem mentél már el? Nekem öltözködnöm kell.

Akkor elragadt a szenvedély, és odarohantam hozzá, de ő ügyesen félretolt, úgyhogy nem tudtam hozzáférni. Tehetetlen vágyamban sírni kezdtem. Végül azt mondtam neki:

- Ha módomban állna, tudod jól, vennék neked fejdísz. De nem engedem meg senki másnak, hogy hozzád érjen. Inkább meghalok.

- Komolyan mondd? - szólt gyengéd hangon, és félig behunyta szemét. - Valóban nem engedem meg senki másnak, hogy megöleljen? Mi lenne, ha neked áldoznám a mai napot? Mi lenne, ha ennék, innék és kedvemet töltönném veled, Szinuhe? És mi lenne, ha ma csinálnám, mert senki sem tudja, mit hoz a holnap? Mit adnál érte, Szinuhe? - Széttárta karját, és kinyújtózott az ágyon, sima hasa besüllyedt, egyetlen szőrszál nem volt testén, sem fején, sem másutt, ahol rendszeren nőni szokott. - Mit adnál érte? - ismételte, újra nyújtózott egyet, és rám nézett.

- Hiszen semmim sincsen, amit neked adhatnék - válaszoltam és körülnéztem szobájában, mert ágya elefántcsontból és ébenfából készült, a padozat türkizzal díszített lapisz lazuli kőből volt, és mindenfelé aranyserlegek heverték. - Bizony semmim sincsen, amit neked ajándékozhatnék - mondtam újra, térdem elgyengült, és el akartam menni. De ő visszatartott.

- Sajnálak téged, Szinuhe - jelentette ki gyengéden, és puhán nyújtózott egyet. - Igaz, hogy odaadtad nekem azt, ami felér egy ajándékkal, bár utólag úgy érzem, eltúlozzák ennek az ajándéknak az értékét. De hát végül is van házad, ruhád, és vannak orvosi szerszámaid. Mégsem vagy egészen szegény.

Egész testemben megremegtem, de így szóltam:

- Mindenem a tiéd, Nefernefernefer, ha úgy akarod. Mindenem a tiéd, ha a mai napon kedvedet töltöd velem. Nem sok értékem van, de házam el van látva orvosi felszereléssel, és biztosan akad olyan tanuló az Élet Házában, aki jó pénzt ad érte, ha szüleinek vagyona megengedi.

- Gondolod? - kérdezte Nefernefernefer, és meztelen hátát felém fordítva, nézegette magát a tükörben, hosszú ujjjaival szemöldökének fekete ívét simogatta. - Legyen hát, ahogyan kívánod! Eredj írnokért, hogy papírra vesse a dolgot, és nevemre íráshassam minden vagyonomat! Mert ha egyedül élek is, nem vagyok akármilyen utolsó nő, és gondoskodnom kell a jövőmről, ha egyszer elhagynál engem, Színuhe.

Meztelen hátát nézegettem, és a nyelvem megduzzadt számban, a szívem pedig olyan vadul kezdett verni, hogy azonnal elrohantam, és szereztem egy törvénytudó írnokot, aki rövid idő alatt megírta az összes szükséges papírt, aztán elküldte megőrzésre a királyi levéltárba. Amikor visszaértem, Nefernefernefer már királyi gyolcsba öltözött, fején vendégfej volt, vörös, mint az arany, nyakát, csuklóját és bokáját gyönyörű ékszerek díszítették, háza előtt előkelő gyaloghintó várakozott. Áadtam neki a törvénytudó írnokkal megíratott okmányt, és azt mondtam:

- Minden vagyonom a tiéd most már, Nefernefernefer, még a rajtam levő ruhák is. Együnk, igyunk és töltsük el együtt örömben ezt a napot, mert senki sem tudja, mit hoz a holnap!

Ő pedig fogta az okmányt, és bezárta egy ébenfa ládikába, aztán felém fordult:

- Nagyon sajnálom, Színuhe, de az előbb vettem észre, hogy havibajom elkezdődött, így hát nem érinthetsz engem, ahogy szeretném. Jobb, ha most elmégy és magamra hagysz, hogy tisztálkodhassak, mert nehéz a fejem, és az ágyékom is fáj. Majd egy másik napon újra eljöhetsz, és akkor megkapod, amit kívánsz.

Ránéztem, és szívembe halál költözött, nem tudtam megszólalni. Türelmetlen lett, néhányszor toppantott, és így szólt:

- Menj utadra, mert nincs sok időm! - Amikor kezemmel érinteni akartam, azt mondta: - Ne mázold el arcomon a festéket!

Ekkor hazamentem és elrendeztem a holmimat, hogy minden rendben legyen az új tulajdonos jövetelére. Félszemű szolgálóm minden lépésemét követte és csóválta fejét, míg egyszer csak megelégttem, és dühösen kifakadtam:

- Ne járkálj utánam, mert nem vagyok többé a gazdád! A te gazdád már másvalaki. Légy hozzá engedelmes, és ne lopj tőle olyan sokat, mint éntőlem, mert meglehet, hogy az ő botja keményebb, mint az enyém.

Akkor Kaptah a földig hajolt előttem, bánata jeléül feje fölé emelte karját, keservesen sírva fakadt, és így szólt:

- Ne küldj el magadtól, uram, mert öreg szívem nagyon megszeretett, és megszakad bánatában, ha elhagysz. Mindig hűséges voltam hozzád, bár fiatal és egyszerű ember vagy, és amit elloptam tőled, azt úgy loptam el, hogy gondosan szem előtt tartottam a te érdekeidet, és azt, hogy mennyit lehet ellopni tőled. Öreg lábammal a déli forráságban róttam az utcákat, nevedet és orvosi tudásodat kiáltoztam az emberek fülébe, még akkor is, amikor a többi orvos szolgálói bottal vertek és ganajjal dobáltak meg.

Szívemet mintha só marta volna, szájamban pedig megkeseredett a nyál, amikor az arcára néztem. Megindultan érintettem meg a vállát.

- Kelj fel, Kaptah! - mondtam. A vételleivelben Kaptah volt a neve, de én sohasem szólítottam így, nehogy túl nagy legyen az önbizalma és hozzám hasonlónak képzelje magát. Ha hívni akartam, csak azt kiáltottam neki, hogy „rabszolga”, „mihaszna”, vagy „tolvaj”.

Most, hogy valódi nevét hallotta számból, még keservesebb sírásra fakadt, homlokával megérintette kezemet és lábamat, aztán pedig lábamat a fejére tette, mire végül is megdühödtem, belerúgtam és megparancsoltam, hogy keljen fel.

- Itt már nem használ a sírás. De talán jobb, ha megmondom, hogy nem haragomban adtalak másnak, mert bár szégyentelenül csapkodtad az ajtókat és csörömpöltél az edényekkel, ha valami nem tetszett neked, mégis meg voltam elégedve szolgálatoddal. Ha loptál is tőlem, nem haragudtam rád, mert a lopás a rabszolga joga. Így volt ez a múltban és így lesz a jövőben is. De mégis oda kellett téged adnom, mert más adnivalóm nem volt. Odaadtam a házamat is, odaadtam mindenemet, még a ruha sem az enyém, amit hordok. Fölösleges hát sírnod előttem.

Kaptah akkor felkelt, és vakargatni kezdte fejét.

- Gonosz nap van ma. - Mélyen eltűnődött, és így folytatta: - Nagy orvos vagy, Szinuhe, pedig még fiatal vagy, és nyitva áll előtted a világ. Azért a legjobb lesz, ha gyorsan összeszedem a legértékesebb holmikat, és éjszaka, amikor sötét van, elmenekülünk és elrejtőzünk valami hajón, amelyiknek nem válogatós a parancsnoka, aztán elvitorlázunk a folyón lefelé. Mindkét birodalomban akad éppen elég város, és ha a törvény emberei felfedeznének téged, vagy az én nyomomra jutnának a szökött rabszolgák jegyzékéből, elmehetünk a vörös föld országaiba, ahol senki nem ismer. A tengeri szigetekre is elmehetünk, ahol fanyar borok és vidám nők teremnek. Vagy akár Mitanni országába és Babilóniába is, ahol fordítva folynak a vizek, és nagyra becsülik az egyiptomi orvostudományt, tehát gazdag ember lehet belőled, én pedig akkor tiszteletben álló úr szolgálja lehetek. Siess hát, uram, hogy még sötétedés előtt összeszedhessem a holmidat! - S ujjamnál fogva rángatni kezdett.

- Kaptah! Kaptah! Ne zavarj ostoba beszédeddel, mert szívem szomorú, mint a halál, és már a testem sem az enyém. Olyan láncok kötnek, amelyek erősebbek, mint a rézlánc, ha nem is látni őket. Ezért nem menekülhetek el, mert Thébától távol minden pillanatom olyan lenne, mintha tüzes kemencében ülnék.

Kaptah letelepedett a földre, mert lábán sok fájós csomó volt, amelyeket időnként én gyógyígtattam.

- Ámon nyilván elhagyott minket, amin nem is csodálkozom, mert olyan ritkán jártál hozzá áldozatot bemutatni. Én viszont mindig hűségesen feláldoztam neki az ötödét annak, amit tőled loptam, hogy megköszönjem, amiért fiatal és egyszerű gazdát adott, de engem is elhagyott. Bizony, bizony... Keresnünk kell egy másik istent, és áldozatot kell bemutatnunk neki, hogy elűzze fejünk felől a rosszat, és a dolgokat újra jóra fordítsa.

- Ne beszélj bolondságokat - szóltam rá, és már megbántam, hogy nevén szólítottam, mert azonnal bizalmas hangot ütött meg. - Beszéded csak olyan a fülemben, mint a légyzümmögés. Nem gondolsz arra, hogy már semmink nincsen, amit áldozatként bemutatathatnánk, hiszen minden, ami itt van, már másé?

- És férfi vagy nő az? - kérdezte Kaptah egyszerre kíváncsian.

- Nő - válaszoltam, hiszen miért is titkoltam volna. Amint ezt meghallotta, újból sírva fakadt, és haját tépve kiáltozta:

- Bárcsak soha ne jöttem volna erre a világra! Bárcsak megfojtott volna anyám a köldökzsinórommal még a születésem napján! Mert semmi nincsen keserőbb annál, mint szívtelen nőt szolgálni, és szívtelen kell hogy legyen, ha egyszer így bánt veled. Majd azt parancsolja, hogy fájós lábammal reggeltől estig ugráljak és szaladjak, és tüvel fog szurkálni és bottal fogja verni öreg hátamat, amíg ordítani és sírni nem kezdek. Ez lesz a sorsom, pedig áldottam Ámont és áldoztam is neki hálából azért, hogy fiatal és tapasztalatlan gazdát adott nekem.

- Ne félj, új gazdád nem szívtelen - szólaltam meg, mert az ember néha ostoba tud lenni, és mivel nem volt más, aki előtt kiönthettem volna szívemet, rabszolgámnak kíváncszott beszélnem Neferneferneferéről. - Amikor meztelenül fekszik ágyán, szebb ő, mint a hold, tagjai selymesek a finom olajoktól, és a szeme zöld, mint a Nílus a nyári napsütésben. Irigylésre méltó és boldog ember leszel, Kaptah, ha közelében élhetsz, és azt a levegőt szívhatod, amelyet ő.

Kaptah erre még nagyobb sírásba fogott.

- Majd elad engem teherhordónak vagy kőfejtőnek, hogy a tudóm kifulladás, körmöm alól kiserken a vér, és úgy halok meg a mocsokban, mint egy kiebrudalt számár.

Szívem mélyén én is úgy éreztem, hogy nem jár messze az igazságtól, mert Nefernefernefer házában aligha jut szállás és kenyér olyanféléknek, mint ő. Az én szememet is elöntötte a könny, bár nem tudtam, hogy Kaptahot, vagy magamat siratom-e. Ezt látván, Kaptah rögtön elhallgatott, és ijedten vizsgálgatta arcomat. De én két kezem közé szorítottam a fejemet és nem törődtem azzal sem, hogy rabszolgám szeme előtt sírok. Kaptah, széles tenyerével, megsimogatta fejemet, és bánatosan mondta:

- Én vagyok a hibás mindenben, mert nem őriztem eléggé uramat. De hát nem is sejtettem, hogy olyan fehér és tiszta, mint a ruha, melyet még egyszer sem mostak. Mert másképp nem értem az egészséget. Igaz, nagyon csodálkoztam, hogy gazdám, ha éjszakánként megjött a borozóból, sohasem küldött lányokért. Azok a nők pedig, akiket elküldtem hozzád, hogy levetkőzzenek előtted, és kedvüket töltsék veled, elégedetlenül jöttek ki szobádból és patkánynak meg szemétező madárnak neveztek engem. Pedig fiatal, sőt szép nők is akadtak közöttük. Minden törődésem kárba veszett, és már örülni kezdtem szívemben, hogy talán soha nem fogsz asszonyt hozni a házába, aki fejemre csapna, és forró vizet öntene a lábamra, ha már veled kiveszekedte magát. Én bolond! A nádkunyhó rögtön porrá ég az első tüzes üszöktől is.

Még sokáig fecsegett, míg beszéde végül csak olyan volt fülemben, mint a légyzümmögés. Később megnyugodott, ennivalót készített nekem, és vizet öntött kezemre, de én nem tudtam enni egy falatot sem, mert testem tűzben égett, és amikor leszállt az est, szüntelen csak ugyanarra a dologra gondoltam.

Negyedik könyv

Nefernefernefer

1

Már korán reggel elmentem Nefernefernefer házához, de ő még aludt, és a szolgálai is aludtak. Amikor felébresztettem őket, szitkozódni kezdtek, és piszkos vizet öntöttek a fejemre. Így aztán koldus módjára üldögéltem a kapunál, egészen addig, míg a házból mozgást és hangokat nem hallottam, és újra megkísérelhettem a bejutást.

Nefernefernefer ágyban feküdt, arca kicsi volt és sápadt, szeme sötétzöld a bortól.

- Untatsz engem, Szinuhe - mondta. - Nagyon untatsz. Mit akarsz tőlem?

- Enni, inni akarok és kedvemet akarom veled tölteni - válaszoltam bánatos szívvel -, ahogyan megígérted.

- Az tegnap volt, ma pedig már új nap van - jelentette ki Nefernefernefer.

Egy rabszolgalány lehúzta róla összegyűrődött ruháját, aztán bekente, és megmasszírozta tagjait. Akkor megnézegette magát a tükörben, kifestette arcát, feltette a vendéghajat, és elővett egy fejéket, amelynek régi, finom aranyát gyöngyök és drágakövek díszítették, s a homlokára csatolta.

- A fejdíszem szép - mondta -, és biztosan megéri az árát, bár igaz, hogy fáradt vagyok, és tagjaim olyan erőtlének, mintha egész éjjel birkóztam volna. - Ásított egyet, és bort ivott, hogy felfrissítse magát. Engem is kínált, de benne gyönyörködve, nekem nem ízlett a bor.

- Tegnap tehát hazudtál nekem, és nem volt semmi bajod, ami megakadályozta volna, hogy kedvedet töltsd velem. - Mindezt felesleges volt mondanom, hiszen szívem már tegnap is tudta.

- Tévedtem - válaszolta Nefernefernefer -, de már valóban itt volna az ideje. Félek, hogy teherbe ejtettél, Szinuhe, mert elgyengültem az öledben, és te nagyon heves voltál hozzám. - Miközben ezt mondta, mosolygott és incselkedve nézett rám, úgyhogy tudtam, csak gúnyolódik.

- A fejdíszed biztosan Szíriából, királyi sírból való - folytattam -, emlékszem, hogy tegnap ilyesmiről beszéltél.

- Ó - sóhajtott bágyadtan. - Fejdíszem egy szíriai kereskedő fejpárnája alól való, de nem kell aggódnod, mert nagy hasú ember, hájas, mint egy disznó és hagymaszagú. Megkaptam, amit akartam, de nem akarom látni többé.

Levette fejéről vendéghaját és a fejdíszet, közönyösen ledobta a padlóra, és újból végignyújtózott az ágyon. Feje sima volt és szép, kihúzta magát, és a tarkója alá tette kezét.

- Gyenge és fáradt vagyok, Szinuhe - mondta. - Visszaélsz a helyzetemmel, amikor így nézegetsz engem, és én nem tudom megakadályozni. Emlékezned kell arra, hogy nem vagyok akármilyen utolsó nő, ha egyedül élek is, és meg kell őriznem jó híremet.

- Jól tudod, hogy nincs semmim, amit neked ajándékozhatnék, mert már mindenem a tiéd - válaszoltam, fejemet lehajtottam ágya szélére, és éreztem kenőcseinek és bőrének illatát.

Megérintette hajamat, de rögtön vissza is húzta kezét, felnevetett és fejét csóválta.

- Milyen álnokok és csalfák a férfiak - szólalt meg. - Te is hazudtál nekem, de nem tehetek róla, hogy kedvellek, mert gyenge vagyok. Azt mondtad egyszer, hogy ölem jobban éget, mint a tűz, de ez éppen nem igaz. Kipróbálhatod, és meglátod magad is, hogy hús és kellemes. A mellemet is megsimogathatod, mert fáradt és simogatásra vágyik.

De amikor kedvemet akartam vele tölteni, ellökött magától, felült az ágyon és rám förmedt:

- Bár gyöngé vagyok és magányos, mégsem engedem meg, hogy egy álnok férfi hozzám nyúljon. Eltitkoltad előttem, hogy apádnak, Szenmutnak is van egy háza, a kikötői szegény-negyedben. Nem sokat ér, de közel van a rakparthoz, és talán a berendezésért is lehet kapni valamit, ha a piacon eladjuk. Ha azt is ideadnád, talán ennék, innék és kedvemet töltenem veled még ma, mert senki nem tudja, mit hoz a holnap, és nekem meg kell őriznem jó híremet.

- Apám tulajdona nem az én tulajdonom - mondtam megrémülve. - Nem követelhetsz tőlem olyat, ami nem az enyém, Nefernefernefer!

Megrázta fejét, és rám nézett zöld szemével. Arca sápadt és kicsi volt, amikor így szólt:

- Apád tulajdona a te törvényes örökséged, Szinuhe. Ezt jól tudod magad is, mert szüleidnek nincsen leányuk, akinek elsőbbségi joga volna veled szemben, te vagy egyetlen gyermekük. Azt is eltitkoltad, hogy apád vak, és ezért rád bízta pecsétjét és egész vagyonát, hogy úgy rendelkezze vele, mintha sajátod volna.

Igazat beszélt, mert Szenmut, midőn látása meggyengült, rám bízta pecsétjét, és arra kért, hogy törődjem vagyonával és ingóságaival, mert már a nevét sem tudta leírni többé. Kipával együtt gyakran beszéltek arról, hogy a házat jó pénzért el kellene adni, s aztán vehetnének a városon kívül egy parasztházacskát, és ott élnének egészen addig, amíg elkerülnek sírjukba, és megkezdik útjukat az örökkévalóság felé.

Szólni se tudtam, olyan rémület fogott el, amikor arra gondoltam, hogy becsapjam apámat és anyámat, akik megbíztak bennem. De Nefernefernefer félig behunyta szemét, és így kérte:

- Vedd kezedbe a fejem, és érintsd meg ajkaddal mellemet, mert van benned valami, ami elgyengít engem, Szinuhe, ezért nem is gondolok magammal, és egész nap kedvedet töltheted velem, ha ideadod apád nem is sokat érő vagyonát.

Kezembe vettem sima és kicsiny fejét, és ekkor kimondhatatlan szenvedély lett úrrá rajtam.

- Legyen, ahogy akarod! - mondtam, és saját hangom szinte recsegett a fülemben. De amikor meg akartam érinteni, így szólt:

- Mindjárt, mindjárt! Előbb keress egy törvénytudó írnokot, hogy a törvény szerint megírja a szükséges papírokat, mert nem bízom a férfiak ígéretében. A férfiak mind álnokok, és nekem meg kell őriznem jó híremet.

Kerestem egy törvénytudó írnokot, de Nefernefernefertől távol, minden perc szenvedés volt számomra. Siettettem hát az írnokot, ahogy csak bírtam, rányomtam a papírra apám pecsétjét, és aláírtam helyette nevét, hogy az írnok még aznap elküldhesse megőrzésre a királyi levéltárba. De már nem volt sem ezüst-, sem rézpénzem, hogy megfizethessem munkáját.

Elégedetlen volt, de végül is beleegyezett, hogy amíg el nem adják a házat, vár a pénzére, és ezt is írásba foglalta.

Amikor visszatértem, a szolgák azt mondták, hogy Nefernefernefer alszik, és nekem késő estig kellett várnom, amíg felébredt. Akkor végre fogadott engem, én átadtam neki az okmányt, ő pedig közönyösen zárta el fekete ládikójába.

- Szörnyen makacs vagy, Szinuhe - mondta -, de én becsületes nő vagyok, és mindig megtartom ígéretemet. Vedd hát, amiért jöttél!

Végigfeküdt az ágyon, és megnyitotta nekem ölét. Ám ő nem örült velem együtt, félrefordította fejét, nézegette magát a tükörben, és kezét szája elé tette, mert ásítozott. Az öröm, ami után annyira epekedtem, semmivé lett. Amikor felemelkedtem mellőle, így szólt:

- Megkaptad, amit akartál, Szinuhe, most már hagyj nyugodni, mert nagyon untatsz. Nem szerzel semmiféle gyönyört, mert esetlen és féktelen vagy, és a kezed is fájdalmat okoz. Mégsem panaszkodom, mert hát ügyetlen vagy. De most már igazán hagyj nyugodnom. Majd egy másik napon újra eljöhetsz, bár bizonyára meguntál már.

Olyan lettem, akár egy üres tojáshéj, tántorogva távoztam Nefernefernefertől, és hazamentem. Minél hamarabb sötét szobámba akartam jutni, hogy fejemet kezembe temethessem s kisírájam szívem bánatát és csalódását. A verandán azonban egy idegen várakozott reám, fonott vendéghaját viselt és tarka szíriai ruhát. Fennhéjázón üdvözölt és orvosi segítséget kért.

- Nem fogadok már betegeket - mondtam -, mert a ház nem az enyém.

- Fájós csomók vannak a lábamon - magyarázta, szíriai szavakat keverve beszédébe. - Okos rabszolgád, Kaptah, ajánlott tégedet, azt mondta, hogy jól értesz a kelések gyógyításához. Szabadíts hát meg a bajomtól, és biztosan nem fogod megbánni!

Olyan makacs volt, hogy végül is bevittem fogadószobámba, és kiszóltam Kaptahnak, hogy hozzon meleg vizet kézmosáshoz. De Kaptah nem jelentkezett, és amikor vizsgálni kezdtem a szíriai lábát, csak akkor vettem észre, hogy Kaptah bütykös lábát tartom kezemben. Kaptah levette vendéghaját, megmutatta arcát, és hangosan kinevetett.

- Miféle bolondság ez? - kiáltottam, és rásóztam botommal, mire a nevetése egyszerre jajgatássá változott. Amikor eldobtam a botot, végre megszólalt:

- Mivel már nem a te rabszolgád vagyok, hanem másé, bevallhatom, hogy szökni akarok, és most kipróbáltam, hogy felismersz-e ilyen viseletben.

Emlékeztettem a büntetésekre, amelyek a szökött rabszolgákat fenyegetik, és figyelmeztettem, hogy egyszer biztosan elfogják, mert nem is tudja magát eltartani. De ő így válaszolt:

- Mivelhogy sok sört ittam, álmodtam az éjjel. Álmomban te, uram, tüzes kemencében feküdtél, de én odamentem és kemény szavakat mondtam neked, aztán megragadtalak, és gyorsan folyó vízbe dobtalak, és a víz magával sodort téged. Elmentem a piacra, és megkérdeztem az álmofejtőt, vajon mit jelent az álmod. Azt mondta, hogy a gazdám veszélyben forog, én pedig sok botütést kapok a merészségemért. Azt is mondta, hogy hosszú utazás vár a gazdámra. Igazat mondott az álom, mert csak arcodra kell nézni, uram, és rögtön látszik, hogy nagy veszélyben forogsz, én pedig már meg is kaptam a botütéseket. Azért szereztem magamnak ezt a ruhát, hogy ne ismerjenek fel, mert követni akarlak utadon.

- Hűséged megindít, Kaptah - próbáltam gúnyolódni. - Meglehet, hogy valóban hosszú út áll előttem, de ha így van, az az út a Halál Házába vezet, és oda aligha akarsz velem jönni.

- Senki nem tudja, mit hoz a holnap - mondta Kaptah szemtelenül. - Fiatal vagy még, és zöld, mint a borjú, akit az anyja nem nyalt tisztára. Nem merlek egyedül elengedni arra a fáradságos útra, amely a Halál Házába és az alvilágba vezet. Veled maradok, ha kell, és segítek tapasztalataimmal, minden bolondságod ellenére, mert szívem ragaszkodik hozzád. Nekem nem volt fiam, és bár biztosan sok gyermeket nemzettem, sohasem láttam őket, ezért szeretném azt gondolni, hogy te vagy a fiam. Ezt igazán nem azért mondom, hogy megszágyenítselek, hanem csak azért, hogy lássad, mit érzek irántad.

Kaptah arcátlanságában túl messzire merészkedett, de nem akartam már megverni, hiszen nem volt többé az én rabszolgám. Bezárkóztam szobámba, fejemet betakartam egy ruhával, és úgy aludtam reggelig, mintha meghaltam volna, mert ha az embernek a bánata és szégyene nagyon nagy, úgy hat rá, akár a bódító gyógyszer. Ám reggel, alighogy felébredtem, első gondolatom Nefernefernefer szeme és teste volt, úgy éreztem, mintha újra kezemben tartanám sima fejét, mintha melle most is ott volna az enyém alatt. Miért volt így, nem tudom, de talán Nefernefernefer megigézett valami ismeretlen varázslattal, bár többé nemigen hiszek a varázslatokban. Csak azt tudom, hogy megmosakodtam, felöltöztem, bekentem arcomat, és elindultam hozzá.

2

Nefernefernefer kertjében fogadott, a lótuszvirágos kis tó partján. Szeme vidáman ragyogott és zöldebb volt, mint a Nílus vize. Amikor meglátott, felkiáltott és így szólt:

- Szinuhe! Hát mégis visszajöttél hozzám? Talán mégsem vagyok öreg és csúnya, hiszen nem untál még meg. Mit akarsz tőlem?

Úgy néztem rá, mint az éhező a kenyérre, de ő megrázta fejét, és haragosan kérdezte:

- Szinuhe, Szinuhe csak nem kedvedet akarod tölteni velem újra? Igaz, hogy egyedül élek, de nem vagyok akármilyen utolsó nő és meg kell óvnom a híremet.

- Tegnap odaadtam neked apám minden vagyonát - mondtam. - Most már szegény ember, pedig régen tiszteletben álló orvos volt, és ki tudja, hogy öregségének napjaira nem kell-e majd kenyerét vak koldusként megszereznie, anyámnak pedig mosóasszonyként tengetnie életét.

- Tegnap az tegnap volt, ma pedig ma van - válaszolt Nefernefernefer, és szeme sarkából nézegetett. - De én nem vagyok követelődző és szívesen megengedem, hogy mellém ülj, és kezemet is megfoghatod, ha akarod. Szívem ma örvendezik, és örömet veled is meg akarom osztani, bár másképpen nem akarom kedvemet tölteni veled. - Pajkosan rám nézett, elmosolyodott, és könnyedén végigsimított mellén. - Nem is kérdezed, hogy szívem miért örvendezik? - fordult hozzám neheztelően. - Nem baj, elmondom neked. Tudd meg hát, hogy az alsó birodalomból előkelő férfi érkezett a városba, és egy majdnem száz deben súlyú aranyedényt hozott magával, amelynek oldala tele van gyönyörű és szórakoztató képekkel, öreg már és olyan sovány, hogy a csontjai biztosan szűrni fogják a derekamat, de azért remélem, holnap már az én házamat díszíti az az aranyedény. Utóvégre is nem vagyok akármilyen utolsó nő, és nagyon kell vigyáznom jó híremre.

Mivel nem szóltam semmit, nagyot ásított, s álmodozó szemmel nézegette a lótuszokat és a kert többi virágát. Aztán lassan levette ruháit, és a tó vizébe ereszkedett. Feje a lótuszok mellett bukkant fel a hullámokból, és szebb volt, mint azok. A vízen lebegett előttem, s kezét tarkója alá tette.

- Nagyon hallgatag vagy ma, Szinuhe - jegyezte meg. - Csak nem én rontottam el a kedvedet? Ha jóvátehetem, szívesen megteszem.

Akkor már nem bírtam szó nélkül megállni, és azt mondtam:

- Jól tudod, hogy mit akarok, Nefernefernefer.

- Arcod piros és a halántékodon kidagadnak az erek, Szinuhe - válaszolta. - Jobban tennéd, ha levetnéd ruhádat és bejönnél te is a vízbe hűsölni, mert ma valóban meleg nap van. Itt nem lát bennünket senki, ne félj.

Levettem a ruhámat, és beereszkedtem a tóba Nefernefernefer mellé. A vízben egymáshoz ért a testünk, de amikor meg akartam fogni, nevetve úszott el, és vizet fröcskölt a szemembe.

- Jól tudom, hogy mit akarsz, Szinuhe, s én is elgyengülök, ha rád nézek. De először ajándékot kell adnod, mert tudod, hogy nem vagyok akármilyen utolsó nő.

- Esztelen vagy, Nefernefernefer - kiáltottam izgatottan -, hisz magad is tudod, hogy mindenemből kiforgattál. Szégyellem magamat, és nem merek többé szüleimmel találkozni. De azért orvos vagyok most is, és a nevem be van írva az Élet Könyvébe. Talán egyszer lesz anyyim, hogy illő ajándékot adjak, most azonban könyörülj meg rajtam, mert a vízben is tüzes a testem, és ha rád nézek, véresre harapom a kezemet.

Nefernefernefer mélyebbre merült, és mellbimbói úgy emelkedtek a víztükör fölé, mint pirosuló virágok.

- Az orvos kezével és szemével gyakorolja mesterségét, nemde, Szinuhe? - szólalt meg. - Kéz és szem nélkül aligha lennél már orvos, legyen bár ezerszer beírva neved az Élet Könyvébe. Talán ennél, innél és kedvemet töltenem veled ma, ha megengednéd, hogy kiszúrjam a szemedet, és a kezedet levágjam. Diadaljelvényül felakasztanám az ajtófélfára, hogy vendégeim tiszteljenek és lássák, hogy nem vagyok akármilyen utolsó nő.

Rám pillantott zöldre festett szemhéja alól, és közönyösen folytatta:

- Nem, mégse kívánom ezt, mert a szemeddel nem tudok mit csinálni, a kezed meg csak bűzlene és legyeket csalogatna a szobámba. Hát valóban nem tudunk már semmit se kitalálni, amit nekem adhatnál? Nagyon elgyengítesz, Szinuhe, és most, hogy meztelenül látlak a tavacskámban, egészen elvesztem a fejemet. Igaz, hogy esetlen és tapasztalatlan vagy, de azt hiszem, egyetlen nap alatt meg tudlak tanítani sok olyan dologra, amit még nem ismersz, mert nem egy módot tudok, amelyet a férfiak kedvelnek és a nők is örömet szerez. Gondolkozz hát egy kicsit, Szinuhe!

De amikor meg akartam ragadni, fürgén kiugrott a tóból, és megállt egy fa alatt, hogy karjáról lerázza a vizet.

- Én csupán gyenge nő vagyok, a férfiak pedig álnokok és csalfák - kezdte újra. - Te is ugyanolyan vagy, Szinuhe, mert mindig csak hazudsz nekem. Ha erre gondolok, bánatos lesz a szívem, és majdnem könnyezem, mert látni való, hogy meguntál. Másképp nem titkoltad volna el, hogy a szüleid szép sírt vettek maguknak a Holtak Városában, és a templomban letétbe helyeztek annyi pénzt, hogy testüket bebalzsamozzák, és megkapjanak minden szükségeset a halottak birodalmába vezető újukra.

Ezt hallva, körmömmel felhasítottam mellemet, hogy a vér csak úgy ömlött belőle és így kiáltottam fel:

- A te neved valóban Tabubu! Most már elhiszem!

De ő bánatosan mondta:

- Nem vádolhatsz engem azért, mert nem akarok akármilyen utolsó nő lenni. Hiszen nem én hívtalak magamhoz, te magad jöttél. Jól van. Most már tudom, hogy egy cseppet sem szeretsz, csak azért jöttél, hogy kigúnyolj, hisz ilyen semmiség is elválaszthat tőlem.

Könnyek csorogtak végig arcomon és zihálni kezdtem a fájdalomtól, de odaléptem hozzá, ő pedig gyengéden hozzám érintette testét.

- Már maga a gondolat is bűnös és istentelen - mondtam. - Fosszam meg szüleimet az örök élettől? Hagyjam, hogy testük szétporladjon, mint a rabszolgák és nyomorultak teste, meg azoké, akiket gonoszságukért a folyóba vetnek? Ilyet nem kérhetsz tőlem.

De ő meztelen testével hozzám simult, és így kérlelt:

- Add nekem szüleid sírját! Azt fogom súgni a füledbe, hogy: bátyám, az ölem neked adja forró gyönyörét, és ezer dologra is megtanítalak, amit még nem ismersz, és amit kedvelnek a férfiak.

Nem tudtam többé uralkodni magamon, csak sírva fakadtam.

- Legyen hát, ahogyan akarod, és legyen az én nevem mindörökre átkozott! Nem tudok neked ellenállni, olyan erős varázslattal bűvöltél el.

Nefernefernefer azonban így szólt:

- Ne beszélj előttem varázslatról, mert nagyon megsértesz vele! Tudod, hogy nem vagyok akármilyen utolsó nő, a saját házamban lakom, és vigyázok a jó híremre. De mert rosszkedvű és szomorú vagy, elküldöm egy szolgámat a törvénytudó írnokért, addig meg eszünk, iszunk, hogy szívünk vidám legyen, és majd kedvedet is töltheted velem, ha a papírok készen lesznek.

- Vidáman felnevetett, és befutott a házba.

Felöltöztem, és bementem utána. A szolgák vizet öntöttek kezemre, és kezüket térdükhöz kapva meghajoltak előttem. Ám a hátam mögött kinevettek, és gúnyosan beszéltek rólam. Jól hallottam, bár úgy tettem, mintha beszédük olyan lenne csak fülemben, mint a légyzümmögés.

Amikor Nefernefernefer bejött, rögtön elhallgattak, mi pedig ettünk és ittunk. Ötféle hús, tizenkétféle sült tészta között lehetett válogatni, és kevert bort ittunk hozzá, ami gyorsan az ember fejébe száll. Aztán megérkezett a törvénytudó írnok, és megírta a szükséges papírokat. Odaadtam Nefernefernefernek szüleim sírját minden felszereléssel együtt, és odaadtam a templomban levő pénzüket is. Szüleim ily módon elvesztették az örök életet, és haláluk után nem indulhattak többé a halottak birodalmába. Az iratokra rányomtam apám pecsétjét, és aláírtam a nevét, az írnok pedig még aznap elvitte őket a királyi levéltárba, hogy az ajándékozás törvényessé váljék. Nefernefernefer is kapott mindegyikből egy másolatot, amiket közönyösen bezárt fekete ládikójába, aztán az írnoknak megfizette munkáját, mire az hajlongva és kezét térdéhez kapva távozott a házból.

Ekkor én így szóltam: - Ettől a pillanattól átkozott és gyalázatos vagyok emberek és istenek előtt, Nefernefernefer. Bizonyítsd be hát, hogy tettem megérte az árát!

Ám ő mosolyogva azt mondta:

- Igyál bort, fivérem, hogy szíved vidám legyen! - Amikor meg akartam érinteni, ügyesen kikerült, és a korsóból bort töltött poharamba. Kis idő múlva a napra nézett. - Lám, elmúlt az idő, és mindjárt este lesz. Mit akarsz még, Szinuhe?

- Tudod te, mit akarok - válaszoltam.

Erre azonban megkérdezte:

- Tudod-e, hogy nincs olyan mély kút, amely egyszer meg ne telne? Öltözködnöm kell, ki kell festenem arcomat, mert egy aranyserleg vár reám, hogy holnap házamat díszítse. - Amikor meg akartam fogni, újra kikerült, bántóan felnevetett, aztán nagyot kiáltott, úgy, hogy a szolgák berohantak. Akkor így szólt hozzájuk:

- Honnan került a házamba ez az undok koldus? Dobjátok ki innen, ne engedjétek többé ajtómon belülre, és ha makacskodnék, verjétek ki bottal!

A szolgák kidobták a házból, mert a bortól és a dühtől egészen elerőtlenedtem. Amikor kövel kezdtem verni a bezárt kaput, kijöttek, és bottal estek nekem. Én egyre üvöltöttem és kiabáltam, a nép odacsődült körém, és a szolgák azt mondták:

- Ez a részeg férfi megsértette úrnőnket, aki saját házában lakik, és nem akármilyen utolsó nő.

Végül botjaikkal eszméletlenre vertek és otthagytak fekvé az utcán, ahol az emberek fejemre köptek és a kutyák rávizek a ruhámra.

Amikor magamhoz tértem és rádöbbsentem nyomorult helyzetemre, nem is kívántam felkelni, s ott feküdtem mozdulatlanul egészen reggelig. Oltalmába vett a sötétség, és én úgy éreztem, hogy soha többé nem mutakozhatom emberek előtt. A trónörökös az „Ő, aki magányos” nevet adta nekem, és valóban, azon az éjjelen én voltam a legmagányosabb az egész világon. De pirkadatkor, midőn újra megjelentek az emberek az utcán, a kereskedők kirakták áruikat a boltjuk elé, és az ökrök elindultak taligaikkal, felkeltem, és elmentem messze a városon kívülre. Három napig étlen-szomjan bujkáltam a nádasban. Testem és lelkem kegyetlen sebet kapott, és ha valaki akkor megszólít, üvölni kezdek. Már attól félttem, hogy megőrülök.

3

A harmadik napon megmostam arcomat és lábamat, kimostam a megszáradt vért ruhámból, visszatértem a városba és a házamba mentem. De a ház már nem volt az enyém, a kapun idegen orvos táblája függött. Előhívtam Kaptahot, és ő futva jött hozzám; örömeiben, hogy láthat, elsírta magát, és karjával átkulcsolta térdemet.

- Uram - kezdte -, mert szívemben most is te vagy az uram, akárki jön ide nekem parancsolgatni. Egy fiatal férfi jött házába, aki azt gondolja magáról, hogy nagy orvos, és sorra felpróbálja ruháidat és vidáman nevetgél. Az anyja már járt a konyhában, forró vizet öntött a lábamra és patkánynak meg ganajlégynek nevezett. De a betegek mind utánad áhítoznak, és azt mondják, hogy az új orvos keze nem olyan könnyű, mint a tied, túl nagy fájdalmakat okoz, és a bajaikat sem ismeri úgy, mint te.

Még sokáig fecsegett, vörös szélű fél szeme tele volt félelemmel, amikor rám nézett. Végül is így szóltam:

- Mondj csak el mindent, Kaptah! A szívem olyan, mint a kő, nem bánt már engem semmi sem.

Akkor mély bánata jeléül felemelte a karját.

- Egyetlen szememet is odaadnám, ha elűzhetném a szomorúságodat. Gonosz nap van ma, és jó, hogy megjöttél. Mert tudd meg, hogy szüleid meghaltak.

- Apám, Szenmut, és anyám, Kipa! - szólaltam meg döbbsenten, karomat felemeltem, ahogyan szokás, és a szívem megdobbant.

- Ma reggel a törvény szolgálai feltörték ajtajukat, mert tegnap már kilakoltatták őket - mondta Kaptah -, de szüleid az ágyban feküdtek és nem volt már élet bennük. Ma el kell vinned őket a Halál Házába, mert holnap lebontják a házat, így rendelkezett az új tulajdonos.

- Tudták a szüleid, hogy mi történt? - kérdeztem és nem bírtam ránézni Kaptahra.

- Atyád, Szenmut, keresett téged - válaszolt Kaptah. - Anyád vezette őt, mert már nem látta maga előtt az utat. Mindketten öregek és gyengék voltak, remegett a lábuk. De én nem tudtam, merre vagy. Akkor atyád azt mondta, hogy talán jobb is így. Elmesélte, hogy a törvény szolgálai kilakoltatták házából, és lepecsételték ládját és minden holmiját, úgyhogy nem maradt

egyebük, mint a rajtuk levő rongyos ruha. Amikor megkérdezte, miért lakoltatják ki, a törvény szolgálai nevetni kezdtek, és azt mondták, hogy fia, Szinuhe, eladta a házat, eladott minden holmit, és eladta sírjukat is, hogy egy rosszféle nőnek aranyat adhasson. Atyád sokáig této-vázott, végül néhány rézpénzt kért tőlem, hogy egy írnnokkal levelet írathasson neked. De a házadba új gazda érkezett, anyja éppen akkor hívott valamiért, és bottal megvert, amiért koldusokkal töltöttem időmet. Elhiheted, ha mondom, hogy szívesen adtam volna rézpénzt atyádnak, mert bár új gazdámtól még nem tudtam lopni, abból, amit tőled meg előző gazdáimtól loptam, megtakarítottam magamnak valamicske rézpénzt, sőt még ezüstöt is. Ám amikor visszamentem az utcára, szüleid már eltávoztak, új gazdám anyja pedig nem engedte, hogy utánuk siessek, hanem bezárt a sütőverembe éjjelre, hogy meg ne szökhessenek.

- Atyám tehát semmiféle üzenetet nem hagyott nekem? - kérdeztem.

- Apád semmiféle üzenetet nem hagyott neked, uram - felelte Kaptah.

Szívem már nem vert úgy, mint az előbb, és a gondolataim tiszták és békések voltak, akár a hideg levegőben szálló madarak. Elgondolkoztam, aztán azt mondtam Kaptahnak:

- Add nekem az összes rézpénzedet és ezüstödet. Add nekem, és talán majd Ámon, vagy valamelyik másik isten megjutalmaz érte, ha én nem tudnálak megjutalmazni. Szüleimet el kell vinnem a Halottak Házába, és nincsen semmim, amivel megfizethetném bebalzsamozásukat.

Kaptah sírva fakadt, óbégatni kezdett, és mély bánata jeléül felemelgette karját, de végül is elindult a kert egyik zuga felé, és közben hátra-hátranézett, mint a kutya, amely az elásott csontot megy megkeresni. Ott aztán félretolt egy követ és előszedte alóla a rongyot, amelybe rézpénze és ezüstje volt belecsavarva. Nem nyomott még két debent sem, pedig egy rabszolga egész életén át megtakarított vagyonszája volt. De Kaptah az egészet nekem adta, még ha sírt és szörnyen bánkódott is érte. Legyen ezért áldott az idők végéig, és maradjon meg épségben a teste örökké!

Igaz, voltak barátaim, és talán Ptahor vagy Horemheb is kölcsönözhetett volna aranyat, és Thotmesz is segíthetett volna, de fiatal voltam még, és azt hittem, hogy szégyenem híre már minden ember fülébe eljutott, és nem nézhetek többé barátaim szemébe, inkább meghalok. Azért, amit tettem, átkozott lettem az emberek és istenek előtt. Kaptahnak sem tudtam megköszönni a segítségét, mert a verandán megjelent az új gazda anyja, és gonosz hangon beparancsolta rabszolgáját. Arca olyan volt, mint a krokodilé, kezében botot tartott. Kaptah azonnal elrohant mellőlem és már a veranda lépcsőjén jajgatni kezdett, még mielőtt a bot hozzáért volna. Most még tettetnie sem kellett magát, mert rézpénze és ezüstje miatt jajgatott olyan keservesen.

Ezután apám házába siettem, és láttam, hogy az ajtókat feltörték és minden holmin rajta van a törvény szolgálainak pecsétje. A szomszédok az udvaron álltak, karjukat emelgették a bánat jeléül, de senki nem szólt hozzám egy szót sem, hanem elborzadva tértek ki utamból. A belső szobában ott feküdt Szenmut és Kipa, arcuk piros volt, mintha még élnének. A padlón most is izzott a parázstartó, amelynek gázától örökre elaludtak a szorosan bezárt ajtók és ablakok mögött. Ügyet sem vetve a törvény szolgálainak pecsétjeire, takaróba göngyöltem testüket, és kerestem egy számárhajcsárt, aki hajlandó őket elszállítani. A hajcsár segítségével a számár hátán elvittem apámat és anyámat a Halottak Házába, de ott nem fogadták be őket, mert még a legolcsóbb balzsamozásra sem futotta ezüstjeimből. Akkor így szóltam a halottmosókhoz:

- Szinuhe vagyok, Szenmut fia. Nevemet beírták az Élet Könyvébe, bár olyan kegyetlen volt hozzám a sors, hogy nincs elég ezüstöm szüleim temetését megfizetni. Ámon és Egyiptom

minden istenének nevére könyörögve kérlek benneteket, balzsamozzatok be szüleim testét, és én minden tudásommal szolgálni fogok nektek egészen addig, amíg csak a balzsamozás tart!

A halottmosók átkoztak makacsságomért, és durván szidalmaztak, de végül is himlőhelyes vezetőjük elvette Kaptah rézpénzét és ezüstjét, beakasztotta horogját apám állába és belódította testét a szegények hatalmas medencéjébe. Aztán anyám testébe is belevágta a horgot, és őt is bedobta ugyanabba a medencébe. Összesen harminc medence volt, és közülük egy mindennap megtelt, egy pedig megürült, így hát a szegények teste harminc napon és éjjelen át hevert sóban és lúgban. Ezenkívül a halottmosók nem is csináltak semmit, hogy a szegények holttestét tartósítsák, de akkor én még nem tudtam ezt.

Nekem még vissza kellett mennem apám házába, hogy a törvény szolgálai által lepecsételt takarókat visszavigyem. A halottmosók vezetője gúnyosan nevetett, és így szólt hozzám:

- Aztán reggel gyere vissza szolgálni minket, mert különben kihúzzuk a medencéből szüleid testét és kutyáknak dobjuk oda eledelül! - Ebből megértettem: nem hitte el, hogy törvényes orvos vagyok, azt gondolta, csak hazudtam.

Visszamentem apám házába, és szívem olyan volt, akár a kő, bár a falak töredezett agyagtéglaí szinte beszéltek hozzám. Beszért mindegyik téglá, beszért a vén szikomorfa az udvaron, és gyermekségem apró tavacskája is. Ezért aztán, amint helyére raktam a takarót, gyorsan elindultam, de a kapunál összetalálkoztam azzal az írnnal, aki az utcasarkon, a fűszerkereskedő boltja mellett gyakorolta mesterségét. Amint meglátott, a bánat jeléül magasba emelte karját és azt kérdezte:

- Te vagy Színuhe, a derék Szenmut fia?

- Én vagyok - feleltem.

Az írnn folytatta:

- Ne siess, mert atyád üzenetet hagyott nálam, melyet maga akart neked elmondani, de nem talált otthon.

Akkor lerogytam a földre, és kezembe rejtettem arcomat, de az írnn elővette papírját, és olvasni kezdte:

- Szenmut, akinek nevét beírták az Élet Könyvébe, és felesége, Kipa, üdvözlök fiukat, Színuhét, aki a fáraó házában az „Ő, aki magányos” nevet kapta. Az istenek küldtek téged hozzánk, életed minden napján csak örömet szereztél nekünk, bánatot sohasem; ezért nagy volt a mi büszkeségünk. Most bánatosak vagyunk, mert sok viszontagságon mentél keresztül, és mi nem tudunk segíteni rajtad, ahogyan szeretnénk. Hisszük, hogy mindazt, amit cselekedtél, helyesen cselekedted, és nem is tehetted másképpen. Ne bánkódj miattunk, ha el is kellett adnod sírunkat, mert biztosan nem tetted volna, ha nincsen rá okod. De a törvény szolgálai sürgetnek bennünket, és nincs már türelmünk megvárni halálunk napját. Nekünk a halál olyan kedves, mint az elcsigázottnak az álom, és mint az üldözöttnak a menedék. Életünk hosszú volt és sok örömmel teli, de a legnagyobb örömet te ajándékoztad nekünk, Színuhe, aki a folyón érkezted hozzánk öregségünk és magányunk napjaiban. Ezért megáldunk téged, és arra kérünk, ne legyen szíved bánatos, ha nincs is sírunk, mert az élet hiábavalósága határtalan, és talán jobb, ha eltűnünk a semmiben, és nem kell többé félnünk a sok bajtól és veszedelemtől, amely a halottak birodalmába vezető úton várna reánk. Ne feledd el soha, hogy halálunk könnyű volt, és távozásunk előtt megáldottunk téged. Óvjanak meg

Egyiptom istenei a veszélyektől, szívedet ne érje bánat soha, és legyen gyermekeidben éppolyan sok örömed, mint amennyi örömünk nekünk volt benned. Ezt kívánják neked atyád, Szenmut, és anyád, Kipa.

Szívem már nem volt olyan, mint a kő, hanem hevesen dobogni kezdett, ellágyult, és ömlöttek a könnyeim a föld porába. Az írnok pedig így szólt:

- Ím, itt van a levél. Nincs ugyan rajta atyád pecsétje, nevét sem tudta aláírni, de hihetsz nekem, mert szórul szóra azt írtam le, amit ő mondott, és bizonyítéku anyád könnyei mázolták el itt is, meg amott is. - Megmutatta nekem a papírt, de szemem megvakult a könnyektől, és semmit sem láttam. Aztán megint összecsavarta, kezembe tette. - Atyád, Szenmut, derék ember volt és anyád, Kipa is jó asszony, ha néha civakodott is, ahogyan asszonyoknál szokás. Ezért írtam le mindezt atyádnak, noha nem tudott érte még egy aprócska ajándékot sem adni. A papírt is neked adom, bár finom papír, és az írást le is lehet törölni róla, és újra lehet írni rá.

Eltűnődtem egy pillanatra, és azt mondtam az írnoknak:

- Nekem sincsen semmim, amit neked ajándékozhatnék, jóember. Fogadd el hát a vállkendőmet, mert bár szennyes és gyűrött, de legalább jó anyagból van. - Levettem vállkendőmet, és odaadtam neki, mire gyanakvóan tapogatta meg az anyagot, de aztán bámulva emelte fel karját.

- Igazán bőkezű vagy, Szinuhe - jelentette ki -, mondjanak az emberek rólad, amit akarnak. Még ha azt mondanák is, hogy kifosztottad atyádat és anyádat, és ruhátlanul a halálba kergetted őket, én megvédelek. De vállkendődet nem fogadhatom el, mert drága anyagból való, és nélküle vörösre süti hátadat a nap, bőröd felhólyagzik és a hólyagok kegyetlenül fognak fájni.

- Fogadd csak el - válaszoltam -, és áldjon meg téged Egyiptom minden istene, és maradjon meg tested épségben örökké, mert magad sem tudod, milyen jót tettél nekem!

Akkor elvette vállkendőmet, és magasra emelve feje fölé, boldogságában nevetve elment. Én pedig elindultam a Halál Házába egyetlen szál ágyékkötőben, mint a rabszolgák és ökorhajcsárok, hogy harminc napon és harminc éjszakán át a halottmosókat szolgáljam.

4

Orvos lévén, azt gondoltam, hogy éppen elég halált és gyötrelmet láttam már, és megedződtem a bűzös szagok, kelések, gennyes sebek közepette, de midőn a Halál Házában megkezdtem szolgálatomat, rádöbbenem, hogy még csak gyermek vagyok, és nem ismerek semmit. A szegények holttestével nem volt sok vesződés, mert nyugodtan heverték a lúgtól és sótól fanyar szagú medencékben, és a horog használatát is gyorsan megtanultam, amivel ide-oda lehetett rakosgatni őket. De a magasabb rangúak holttestéhez már több ügyesség és munka kellett, és a belső részek kiszedése és korszókba gyömöszölése érzéketlen szívet kívánt. A legnagyobb érzéketlenség azonban ahhoz kellett, hogy szemtanúja legyek, miképpen fosztja ki Ámon a halottakat, még jobban, mint az élőket. Mert a balzsamozók becsapták a halottak hozzátartozóit, és mindenféle drága olajat, kenőcsöt és tartósító anyagot soroltak fel, mintha elhasználták volna, pedig mindegyik ugyanaz a szezámolaj volt. Igazán alaposan csak az előkelők holttestét készítették ki. A többi holttestbe olajat fecskendeztek, amely feloldotta a belső részeket, aztán gyantázott nádat tömtek a helyükre. A szegényekkel még ennyit sem

vesződtek. Harminc nap múlva kihúzták holttestüket és száradni hagyták, azután átadták hozzátartozóiknak.

A papok felügyelete ellenére a halottmosók és balzsamozók ott loptak, ahol tudtak, és a lopást saját joguknak tartották. Szagos füvektől drága olajokig, kenőcsökig és lenpólyáig mindent elloptak, és a papok sem tudták őket megakadályozni, mert csak akkor végezték jól a munkájukat, ha kedvük volt hozzá. A Halál Házába különben sem volt könnyű embereket szerezni. Csak az istenek kitagadottjai, meg a törvény elől menekülő gonosztevők szegődtek el halottmosónak. Már messziről jelezte őket a só, a lúg és a hullák szaga, amely a Halál Házában evődött beléjük. Az emberek kitértek előlük, és megtiltották, hogy bormérésbe vagy örömházba belépjenek.

A halottmosók azt hitték, hogy hozzájuk hasonló vagyok én is, hiszen magam ajánlkoztam a szolgálatra, és nem titkolták előttem munkájukat. Ha nem történt volna velem olyasmi, ami még sokkal rosszabb volt, bizonyosan megrémülök és elszaladok, amikor látom, hogyan üznek csúfot még az előkelők holttestéből is, és hogyan marcangolják őket széjjel, hogy varázslóknak eladhassák azokat a testrészeket, melyekre szükségük van. Ha létezik a halottak országa, mint szüleim kedvéért magam is szeretném, gondolom, sok halott igen megdöbbenne, amint meglátná, milyen hiányosan kezdi meg fárasztó útját, bár a temetésére aranyat helyezett letébe a templomban.

De a Halál Házában az jelentette a legnagyobb örömet, ha fiatal nő holtteste került hozzájuk, akár szép volt, akár csúnya. Az ilyen holttestet nem lökték be rögtön a medencébe, hanem a halottmosók hálótársaként tölthette el az első éjszakát, és veszekedtek, sőt kockát is vetettek azért, hogy ki kapja meg elsőnek. Mert a halottmosóktól annyira iszonyodott mindenki, hogy még a legutolsó utcalány sem volt hajlandó kedvét tölteni velük, hiába kínáltak akár aranyat is. Még a néger nők sem kívánták meg őket, mert nagyon is félték tőlük. Régebben pénzt gyűjtöttek össze, és a nagy hadjáratok után, amikor olcsó áron adták a rabszolgákat, rabszolgányokat vettek közös szórakozásra. De a Halál Házában olyan szörnyű volt az élet, hogy az odavitt rabszolgányok elvesztették eszüket, lármát csaptak és olyan megbotránkozást keltettek, hogy a papoknak végül meg kellett tiltaniuk, hogy rabszolganőket a Halál Házába eladjanak. Ezután a halottmosók maguk készítették ételüket, maguk mosták ruháikat, és beérték azzal, hogy holttestekkel töltsék kedvüket. Mesélték, hogy valamikor a nagy fáraó idejében egy nő életre kelt a halottmosók kezei közt, ami Ámon dicsőségét hirdette, és nagy örömet szerzett a nő szüleinek és férjének. Ezért aztán jámbor kötelességük volt, hogy továbbra is megpróbálkozzanak a csodatevéssel, és borzalmas meleggel hevítsék a Halál Házába kerülő nőket, hacsak nem olyan öregek, hogy életre keltésük már senkinek nem hoz örömet. Hogy a papok tudtak-e erről, azt nem tudom megmondani, mert mindez a legnagyobb titokban és éjjelente történt, amikor a Halál Háza zárva volt.

Aki egyszer belépett a Halál Házának kapuján, és elszegődött halottmosónak, az csak ritka esetben ment el onnan, hogy az emberek gúnyolódását elkerülje, többnyire ott élte le életét a holttestek között. Az első napokban azt gondoltam, hogy mindegyikük amolyan istenektől megátkozott ember, és a holttestek gúnyolása és gyalázása elborzasztotta fületem. Ám az első napokban csak a legerkölcstelenebbeket és legocsmányabbakat láttam közülük, akik boldogan parancsolgattak nekem, és a legpiszkosabb munkákkal bíztak meg. Csak később vettem észre, hogy a halottmosók és balzsamozók seregében ügyes, hozzáértő emberek is vannak. Ezek nagy tiszteletben tartották foglalkozásukat, és tudásukat mindig a legjobbak útján örökítették a következő nemzedékre. Mindegyiknek megvolt a maga területe és feladata, éppúgy, mint az orvosoknak az Élet Házában. Egyik a halott fejét, másik a gyomrát, harmadik a szívét, negyedik a tüdejét készítette ki, míg végül minden testrészt örök időkre tartósítottak.

Volt közöttük egy Ramósze nevű idős férfi, neki jutott mindegyik közt a legnehezebb feladat. A holtak agyát távolította el fogókkal az orron keresztül, aztán tisztító olajjal kiöblögette koponyájukat. Észrevette kezem ügyességét, nagyon elcsodálkozott rajta, és tanítani kezdett. Amikor a Halál Házában szolgálatom idejének fele eltelt, maga mellé vett segítségnek, és attól kezdve tűrhetőbb lett a sorsom. Én minden halottmosót gonosznak láttam, és olyannak, akár az állat, mert gondolkodásuk és beszédük egészen más volt, mint azoké az embereké, akik a napvilágon éltek. Ramósze leginkább a teknősbékára emlékeztetett, amely csendesen éldegél páncélja rejtekében. Nyaka görbe volt, mint a teknősbékáé, arca és keze olyan ráncos, mint a teknősbéka pofája és mancsai. Az ő munkáját segítettem tehát, amely a legtisztább és legbecsesebb munka volt ezen a helyen. Ramósze hatalma olyan nagy volt, hogy a többiek már nem mertek ijesztgetni és nem mertek a belső részekkel meg a holttestek piszkával dobálni. Hogy ezt a hatalmat hogyan szerezte, nem tudom, mert egyszer sem hallottam, hogy hangosan beszélt volna.

Amikor láttam, hogy a halottmosók mennyire lopnak, és milyen keveset törődnek a szegények holttestének tartósításával, bár a fizetség sok érte, elhatároztam, hogy bármi módon is segítek szüleimen, és ellopom számukra az örök életet. Mert úgy véltem, hogy az ellenük elkövetett bűnöm már oly nagy, hogy bűnösségemet a lopás sem tudja súlyosbítani. Ramósze jólelkűen kioktatott arra, hogy mit és mennyi aranyat lophatok az előkelők holttestéről, mert ő csupán ilyen holttestekkel foglalkozott, én pedig segítőtársa voltam. Így aztán a horoggal kihúztam szüleim holttestét a szegények medencéjéből, belsőjüket kitömtem gyantás náddal, aztán lenpólyába csavartam őket, de ennél többet nem tudtam tenni értük, mert a lopásnak szigorú határai voltak, melyeket még Ramósze sem léphetett át.

Szüleimnek egyetlen vágya és öröme az volt, hogy testüket örök időkre tartósítsák. Vágyukat Ramósze segítségével teljesítettem is, és negyven napot és negyven éjszakát töltöttem a Halál Házában, mert másképp nem tudtam volna elegendőt lopni ahhoz, hogy holttestüket rendesen tartósítsam. De sírhelyem, sőt még egy fakoporsóm sem volt, amelybe belefektethettem volna őket, ezért mindkettőjüket bevarrtam ugyanabba a marhabőrbe, hogy együtt élhessenek örök időkhöz.

Amikor időm a Halál Házában letelt, tétovázni kezdtem, hogy elmenjek-e, és szívem reszketett. Ramósze is, aki felfedezte kezem ügyességét, kért, hogy maradjak mellette segítőtársaként. Ha itt maradok, jól kereshetek, lophatok is eleget, és a Halál Házának üregeiben leélhetem életemet anélkül, hogy barátaim tudnák, hol vagyok, és nem kell elszenvednem a mindennapi élet szomorúságát és kínjait.

De én, amennyire lehetett, megmosdottam, letisztítottam magam, és a halottmosók káromkodásai és gúnyolódása közepette kiléptem a Halál Házának kapuján. Nem akartak rosszat, az ilyesmi csupán szokás volt náluk, és más szokást nem ismertek. Még segítettek is kivinni a marhabőrt, amelybe szüleim testét belevarrtam.

Bár megmosdottam, az emberek kikerültek, és gyalázkodva mutogattak rám, oly erősen belém evődött a Halál Házának büze, és nem akadt senki, aki átvitt volna csónakon a folyó másik partjára. Ezért megvártam, míg leszállt az éj, és az örökre ügyet sem vetve, loptam a partról egy nádcsonakot, aztán szüleim holttestével áteveztem a Halottak Városába.

5

A Halottak Városát éjjel is szigorúan őrizték. Nem találtam egyetlen őrizetlen sírhelyet sem, ahová elrejtettem volna szüleim testét, hogy elnyerjék az örök életet, és elfogyaszthassák az áldozati ételeket, melyeket a gazdagoknak és előkelőknek hoznak. Ezért hátamon elcipeltem

őket a sivatagba, ahol a nap megperzselte a bőrömet, és kiszívta az erőt tagjaimból. Zihálni kezdtem, és azt hittem, már meghalok. De csak cipeltem a marhabőrt, olyan veszedelmes ösvényeken másztam a hegyekre, melyeket csak a hullarablók mernek használni, s végül a tiltott völgybe vittem szüleim testét, ahol a fáraók nyugodtak. Sakálok üvöltöttek éjszaka, a sivatag mérges kígyói rám sziszegtek, skorpiók tekeregtek a forró sziklákon, de nem féltem, mert szívem érzéketlenné vált a sok-sok veszélytől, és bár fiatal voltam, örömmel fogadtam volna a halált, ha megkíván engem. Amint visszatértem a napvilágra és újra találkoztam az emberekkel, szégyenemet olyan keserűnek éreztem, mint a lúgot, nekem már az élet nem tudott kínálni semmit.

Akkor még nem tudtam, hogy a halál elkerüli azt, aki vágyódik utána, és csak olyat ragad magához, akinek szíve telve van az élettel. A kígyók kitértek utamból, a skorpiók sem bántottak, és a sivatagi forró napsütés sem ölt meg. A tiltott völgy őrei is vakok és süketek voltak, és amint a völgybe ereszkedtem, nem láttak meg, és nem hallották a guruló kövek zörgését. Ha meglátnak, nyomban megölnek, és ott hagyják testemet a sakálok étkéül. De éjszaka volt, amikor jöttem, és az örök talán féltek a völgytől, melyet őriztek, mert a papok az uralkodók sírját a legerősebb bűvölettel varázsolták el. Ha mégis megláttak a holdfényes völgyben, amint hátamon a marhabőrt cipeltem, vagy meghallották a hegyoldalon guruló kövek zaját, meglehet, hogy félelmükben elfordították arcukat, és fejüket betakarták ruháikkal, mert azt hitték, a halottak bolyonganak ott. Így hát nem kellett kitérnem senki elől, de nem is térhettem volna ki, mert nem tudtam, merre állanak az örök. Csak mentem, és nem rejtőzködtem. Feltáruult előttem a tiltott völgy, amely halálos csendjében, komorságában fenségesebb volt szememben, mint bármelyik trónján ülő fáraó, akit életemben láttam.

Egész éjjel jártam a völgyet, hogy megtaláljam a nagy fáraó sírját és sírjának befalazott, és a papok pecsétjével lezárt kapunyílását. Ilyen messzire jutván, úgy gondoltam, hogy szüleimnek csak a legelőkelőbb sír lesz megfelelő. Olyan sírt akartam találni, melynek lakója nem túlságosan régen szállt Ámon csónakjába, így a neki hozott áldozati ételek még frissek, és folyóparti templomában még buzgón szolgálgják. Szüleim számára csak a legjobb sírt tartottam megfelelőnek, hiszen saját sírhelyet nem tudtam adni nekik.

Midőn a hold lebukott, a nagy fáraó sírjának kapunyílása mellé a homokba mélyedést vájtam, és belétem a marhabőrt, melybe szüleim testét bevarrtam, aztán betakartam homokkal. Távol a sivatagban sakálüvöltés hangzott, ebből tudtam, hogy Anubisz jár arrafelé, gondját viseli szüleimnek és elkíséri őket utolsó útjukon. Tudtam azt is, hogy a nagy Ozirisz előtt szüleimnek szíve ki fogja állni a mérlegelés próbáját a papok halotti könyve és olyan betéve ismert hazugságok nélkül is, melyekhez a gazdagok folyamodnak. Nagyon megkönnyebbültem tehát, amikor homokot szórtam szüleim testére. Tudtam, hogy az idők végezetéig a nagy fáraó közelében fognak élni és élvezni fogják a neki hozott finom áldozati holmikat is. A halottak birodalmában a fáraó hajóján utazhatnak, ehetnek kenyereből, ihatnak borából. Kitettem értük magamat az örök lándzsájának, ám cselekedetemet nem lehet érdemnek tekinteni, mert nem féltem lándzsáiktól, és azon az éjszakán a halál a mirhánál is kedvesebb lett volna nekem.

De amint a homokot bekapartam, kezem valami keménybe ütközött. Egy szent szkarabeuszt találtam, szemei apró drágakövek voltak, vörös kőből faragott testét szent jelek borították. Reszketés fogott el, könnyezni kezdtem, s a homokba csurogtak könnyeim, mert ott a halál völgyének közepén azt hittem, szüleim üzenete ez, amellyel jelzik, hogy elégedettek velem, és jól vannak. Ezt akartam hinni, pedig tudtam, hogy a szkarabeusz nyilván a fáraó sírjából esett ki, s úgy került a homokba.

Lement a hold, és az ég halotti szürkére változott. Lehajoltam a homokra, kezemet felemeltem, és elbúcsúztam apámtól, Szenmuttól, és anyámtól, Kipától. Maradjon meg testük épségben az idők végezetéig, életük legyen kellemes a halottak országában! Mert csak az ő kedvükért kívánom, hogy legyen halottak országa, én magam nem hiszek benne többé. Elindultam, és vissza se néztem már. De kezemben volt a szkarabeusz, és nagy lehetett az ereje, mert az örök nem láttak meg, bár én láttam őket, amint felkeltek, és tüzet raktak, hogy elkészítsék ételüket. Nagy erő lakozott a szent bogárban, hiszen lábam egyszer sem csúszott meg a sziklákon, és nem bántottak sem a kígyók, sem a skorpiók, pedig már nem volt hátamon a marhabőr. Aznap este visszaértem a Nílus partjára, ittam vizéből, aztán lerogytam a földre, és a nádasban töltöttem az éjt. Lábam véres volt és sebes, kezem is vérzett, és lejött róla a bőr. A sivatag megvakította a szememet, a nap pedig testemet vörösre és hólyagosra égette. De mégiscsak éltem, és a fájdalom sem űzte el álmomat, mert nagyon fáradt voltam.

6

Reggel a nádasban kacsák hápogása ébresztett fel. Ámon már hosszú utat tett meg az égen aranycsónakjában, a folyó másik partjáról hallatszott a város lármája. Csónakok és hajók úsztak a folyón tiszta vitorlákkal, mosóasszonyok sulykolták a ruhát, nevetgéltek, és hangosan kiáltoztak egymásnak. Ragyogó reggelre ébredtem, de szívem üres volt, életem hamuvá égett.

Testem kínjai örömet szereztek, mert adtak valami értelmet életemnek. Eddig egyetlen célom és feladatom az volt, hogy megszerezsem szüleimnek az örök életet, melytől az idő előtti halálba hajszolva megfosztottam őket. Bűnömöt, ahogyan tudtam, jóvá tettem, de életemnek most már nem volt semmi célja. Rongyos ágyékkötő volt csupán rajtam, mint a rabszolgákon, hátam sebesre égett, és egyetlen rézpénzem sem akadt, amin ennivalót vehettem volna. Tudtam, hogy ha kimerészkedem a nádasból, gyorsan az örök karjaiba kerülök. Rám kiáltanak, megkérdik, ki vagyok, honnan jövök, én pedig nem tudok válaszolni, mert úgy éreztem, hogy a Szinuhe név örökre átkozott és meggyalázott. Barátaimhoz sem mehettem, mert nem akartam, hogy szegyenemet megosszák velem, és azt sem akartam, hogy kezüket elutasítón nyújtsák felém, és hátat fordítsanak, mert ez elkeserítette volna szívüket. Éppen elég rosszat tettem már addig is.

Ilyen dolgok fordultak meg fejemben, amikor egyszer csak észrevettem, hogy a közelemben valami élőlény mozog. Amikor megláttam, azt hittem, nem is ember, hanem rossz álomból való szörny. Orra helyén lyuk tátongott, füle hiányzott, ijesztően sovány volt. De midőn figyelmesebben megnéztem, láttam, hogy nagy, erős, bütykös keze van, teste pedig inas, és tele van teher vagy kötél okozta sebhelyekkel.

Amikor rájött, hogy észrevettem, megszólalt:

- Mit tartasz a kezedben, hogy így ökölbe szorítod?

Kinyitottam kezemet, és megmutattam neki a fáraó szent bogarát, melyet a tiltott völgy homokjában találtam, mire így szólt:

- Add ide, hogy szerencsét hozzon nekem, mert szegény ember lévén, nagy szükségem van a szerencsére!

De én azt válaszoltam:

- Magam is szegény vagyok, és nincsen semmim, csak ez a bogár. Meg akarom tartani talizmánnak, hogy szerencsét hozzon.

- Szegény és nyomorult vagyok - mondta -, mégis adok érte egy darab ezüstöt, bár egy ilyen színes kő igazán nem ér annyit. De odaadom az ezüstöt, mert sajnállak szegénységedért. - Öve alól elővett egy ezüstöt, de én még jobban megfogadtam, hogy megtartom a szkarabeuszt, mert úgy éreztem, egyszer még boldogságot hoz nekem. Meg is mondtam neki, mire dühösen így szólt:

- Elfelejtetted, hogy álmodban megölhettelek volna, mert sokáig néztelek, míg aludtál, és csodálkoztam, vajon mit tartasz öködbe szorított kezeden. Megvártam, amíg felébredsz, de már bánom, hogy nem öltelek meg, mert hálátlan vagy.

- Orrodról és füledről látom, hogy kőfejtőből megszökött gonosztevő vagy - feleltem. - Ha megöltél volna, míg aludtam, csak jót teszel velem, mert senkim sincsen, és nincs hová mennem. De vigyázz magadra, és menekülj innen, mert ha az örök meglátnak, elfognak, megbotoznak, aztán fejjel lefelé felakasztanak a falra, vagy visszavisznek a kőfejtőbe, ahonnan megszöktél.

- Ha akarnálak, megölhetnélek most is, mert nyomorúságom ellenére erős ember vagyok - jelentette ki. - De egy haszontalan kődarabért nem teszek ilyet, mert közel van a Halottak Városa, és az örök meghallanák jajszódat. Tartsd hát meg a szerencsédet, mert talán valóban nagyobb szükséged van rá, mint nekem. De mondd csak, miféle országbeli vagy? Nem tudod, hogy nem kell félnem az öröktől, mert nem vagyok többé rabszolga, hanem szabad ember? Elmehetnék a városba is, de nem akarok, mert az utcán a gyerekek megrémülnének arcomtól.

- Hogyan lehet egy egész életére bányamunkára ítélt ember szabad? Mert, hogy elítélt vagy, azt látom orrodról, meg levágott füledről - mondtam gúnyosan, mert azt hittem, hogy csak kérkedik előttem.

- Beszéded nem haragít meg, mert jámbor ember vagyok és istenfélő. Azért is nem öltelek meg, amikor aludtál. De csakugyan nem tudod, hogy a trónörökös, midőn a két birodalom koronájával megkoronázták, megparancsolta, hogy oldják meg az összes láncokat és szabadítsák fel a bányákban és kőfejtéseken dolgozó rabokat? Akik ma ott dolgoznak, azok már szabad és fizetségért dolgozó emberek. - Hosszan maga elé nevetett, és így folytatta: - Vagyunk is itt a nádasban erős legények éppen elegendően. A Halottak Városában megesszük a gazdagok asztaláról odavándorló áldozatokat, mert az örök félnek tőlünk, mi pedig nem félünk a holtaktól. Az olyan ember, aki megjárta a bányákat, nem fél többé semmitől, mert annál rosszabb nem történhet vele. Legtöbbször közülünk már az istenektől sem félnek, de szerintem legjobb a biztonság, ezért vagyok jámbor ember, bár mint látod, tíz évig éltem bányában magam is.

Ekkor tudtam meg, hogy a trónörökös IV. Amenhotep néven elfoglalta uralkodói székét, és minden rabszolgát és elítéltet szabadon bocsátott, úgyhogy a bányák és kőfejtők a keleti tengerparton mind kiürültek, és kiürültek Szináj bányái is. Egyiptom földjén nem volt senki sem olyan bolond, hogy saját jószántából bányába menjen dolgozni. Mitanni királyának leánya, a nagy királyi hitves, babákkal játszott, a fáraó pedig új istennek szolgált.

- Az ő istene biztosan furcsa isten - jegyezte meg a volt bányarab -, hiszen megengedi, hogy a fáraó esztelenségeket csináljon. Mindkét birodalomban szabadon járkálnak a rablók és a gyilkosok, a bányák pedig üresek, és nem gazdagítják többé Egyiptomot. Én magam ártatlan vagyok, és igaztalanul szenvedtem, de ilyen mindig volt, és mindig lesz. Esztelen dolog elengedni gonosztevők százait meg ezreit, csak azért, hogy egyetlen ártatlan megszabaduljon. De ez a fáraó dolga, nem az enyém. Gondolkodjék helyettem ő!

Beszéd közben megnézegetett, megfogta kezemet és sebhelyes hátamat tapogatta. A Halál Házának bűze nem ijesztette el, és látnivalóan sajnált fiatalságomért, mert így szólt:

- A bőröd bizony leégett. Nálam van olaj. Talán megengeded, hogy bekenjelek vele. - A férfi bekente hátamat, lábamat és kezemet, de közben egyre átkozódott és azt dörögte: - Ámonra mondom, igazán nem tudom, miért teszem ezt veled, hiszen nem kapok érte semmit. Amikor megverték, és teli voltam sebekkel, átkoztam az isteneket azért az igazságtalanságért, ami velem történt, engem senki sem kent be olajjal.

Tudtam, minden rabszolga és elítélt esküszik arra, hogy ártatlan, de mert barátságos volt hozzám, én is az akartam lenni őhöz. Nagyon egyedül voltam, féltem, hogy elhagy, és újra magamra maradok fájó szívemmel. Ezért így szóltam:

- Meséld el, milyen igazságtalanság történt veled, hadd osszam meg a bánatodat!

- A bánatot már az első évben kiverték belőlem a botok a rézbányában - mondta a férfi. - A gyűlölet makacsabb volt, mert öt évig eltartott, míg kiverték belőlem, s míg szívemből minden érzés kihalt. De miért ne mesélnék el neked mindent, hogy szórakoztassalak, hiszen kezem biztosan fájdalmat okoz, amikor sebhelyeidet dörzsölöm. Tudd meg, hogy valamikor szabad ember voltam, saját földemet műveltem, volt kunyhóm, ökröm, asszonyom, és sör is akadt korsóban. Ám volt egy szomszédom, hatalmas ember, Anúkisznak hívták. Porladjon el a teste! Földjeit nem mérhette meg, marhája annyi volt, mint a homok a sivatagban, bőgésük úgy hangzott, mint a tenger zúgása, mégis az én földecskémre vágyott. Ezért folyvást bosszúságokat okozott nekem, és minden áradás után, midőn a földeket újra felmérték, közelebb rakta kunyhóhoz a határkövet. Nem tehettem semmit, a földmérők nem törődtek velem, csak az ő parancsainak engedelmeskedtek, mert gazdag ajándékot adott nekik. Aztán betömte öntözőárcsatornát, elzárta földjeimről a vizet, mire ökreim szomjazni kezdtek, gabonám kiégett és korsómból elfogyott a sör. De panaszomat nem hallotta meg soha, mert télen Thébában élt nagy házában, nyáron pedig, midőn eljött birtokára, hogy felfrissítse magát, szolgálói bottal támadtak nekem, és rám uszították a kutyákat, ha közeledni mertem feléje.

Az Ornnélküli mélyet sóhajtott, és olajat kent a hátamra. Aztán így folytatta:

- Mégis ott élnék talán kunyhómban, ha az istenek nem átkoznak meg és nem adnak nekem egy szép leánygyermeket. Öt fiam és három lányom volt, mert a szegény gyorsan szaporodik. Amikor felneveltem őket, sokat segítettek rajtam, és nagy örömöm telt bennük, bár az egyik fiamat még kiskorában ellopta egy szíriai vándorkereskedő. Legkisebb lányom nagyon szép volt. Büszke voltam rá, és nem engedtem, hogy nehéz munkát végezzen, leégesse bőrét a földeken, és vizet hordjon. Okosabban tettem volna, ha levágom a haját, és bekормozom az arcát, mert Anúkis meg látta, és megtetszett neki. Attól kezdve nem volt egyetlen nyugodt napom. Törvénybe idézett, esküdözött, hogy ökreim összetaposták földjét, fiaim garázda módon betömtek öntözőárcsatornát, és dögöket dobáltak kútjaiba. Arra is esküt tett, hogy szűkös években gabonát kölcsönöztem tőle, és mindent, amit mondott, szolgálói esküvel bizonyították, engem pedig meg sem hallgatott a bíró. De földemet meghagyta volna, ha odaadom neki a lányomat. Nem egyeztem bele, mert abban reménykedtem, hogy lányom szépségével olyan tisztességes férfit szerez, aki öregségem napjaiban majd kegyes lesz hozzám, és eltart. Végül nekem rontottak a szolgálói. Nem volt nálam más, csak a botom, de azzal úgy fejbe vertem az egyiket, hogy nyomban meghalt. Akkor levágták fülemet, orromat, és bányába vittek. A kifizetetlen adósságok fejében asszonyomat és gyermekeimet eladták rabszolgának. De legkisebb lányomat Anúkis megtartotta és miután kedvét töltötte vele, odaadta szolgálóinak szórakozására. Hát ezért mondom, hogy igazságtalanság történt velem, amikor bányába kerültem. Most, hogy tíz év után a fáraó felszabadított, azonnal hazasiettem, de kunyhómat szétrombolva találtam, rétemen idegen marha legelt, és lányom sem akart megismerni, hanem forró vizet öntött a lábamra a marhapásztorok házában. De hallottam, hogy Anúkis már meghalt, nagy sírja van Thébában a Halottak Városában, és sírjának bejáratát hosszú felirat

ékesíti. Eljöttem hát, hogy szívemet felvidítsam azzal, amit sírjának bejáratára felírtak, de nem tudok olvasni, és bár megtaláltam a sírt, senki nem olvasta el nekem a feliratot.

- Ha akarsz, én elolvasom neked - mondtam -, mert tudok olvasni.

- Maradjon meg tested épségben örökké - hálálkodott az ember -, ha megteszed! Szegény ember vagyok, és mindenben hiszek, ami írva van. Ezért akarom megtudni, mit írtak Anúkisról, még mielőtt meghalok.

Egész testemet bekente olajjal, ágyékkötőmet pedig kimosta a vízben. Aztán együtt mentünk el a Halottak Városába, és az örök nem állítottak meg utunkon. Addig jártunk a sírok között, míg az ember rá nem mutatott egy nagy sírra. A sír előtt hús, sült tészta, gyümölcs és virág hevert, de még egy lepecsételt boroskorsó is volt ott. Az Ornnélküli evett az áldozati ételekből, nekem is adott belőlük, aztán megkért, hogy olvassam el, mi van a sír kapujára írva. Én pedig elolvastam:

- Én, Anúkis, gabonát termesztettem, gyümölcsfákat ültettem, és termésem mindig bőséges volt, mert istenfélő voltam, és minden termésem ötödrészét feláldoztam az isteneknek. A Nílus kegyes volt hozzám, és míg éltem, nem éheztek sem a földemen élők, sem a szomszédaim, mert földjeikre vezettem a vizet, és a szűkös esztendőben elláttam őket gabonával. Az árvák könnyeit felszárítottam, s nem raboltam meg az özvegyeket, sőt elengedtem adósságukat, és ezért szerte az országban áldották a nevem. Aki elvesztette ökrét, annak én másik ökröt adtam. A határköveket nem raktam máshová, és nem zártam el a vizet szomszédaim földjéről, hanem egész életemben igazságos és jámbor voltam. Így cselekedtem én, Anúkis, hogy az istenek kegyesek legyenek hozzám és megkönnyítsék utamat a holtak birodalmába.

Az Ornnélküli figyelmesen hallgatta, s amikor a végére értem, keservesen sírva fakadt.

- Szegény ember vagyok, és mindenben hiszek, ami írva van. Látom tehát, hogy Anúkis jámbor ember volt, és halála után is tisztelik. A jövő nemzedékek is elolvassák majd a sírfeliratot, és tisztelni fogják őt. Én viszont nyomorult gonosztevő vagyok, nincsen fülem, nincsen orrom, ezért minden ember láthatja szégyenemet, és amikor meghalok, testemet a folyóba vetik, és többé nem létezem. Hát nem hiábavaló minden ezen a világon?

Feltörte a boroskorsó pecsétjét, és inni kezdett. Ekkor megjelent egy ör, és megfenyegette botjával, de ő így szólt:

- Anúkis, míg élt, sok jót tett velem. Evéssel és ivással akarom hát tisztelni emlékét itt a sírja előtt. De ha bántani merészsél engem, vagy barátomat, aki mellettem áll, s aki tanult ember, mert el tudja olvasni a feliratokat, vagy ha segítségért kiabálsz a többi örnek, vigyázz, mert sok erős férfi van még a nádasban, sokunknak kése is van és éjjel eljövünk, és elvágjuk a torkodat. Sajnálám, ha így kellene bánni veled, mert jámbor ember vagyok és nem akarok rosszat tenni senkinek. A saját érdekedben jobb lesz tehát, ha békében hagysz, és nem veszel észre minket.

Szemét kidüllesztve meredt az örre, rongyaiban, orr és fül nélkül, szörnyű látvány volt. Az ör elhitte, amit mondott, körülnézett és elment. Mi pedig ettünk, ittunk Anúkis sírja mellett, az áldozati tető hús árnyékában. A bor után az Ornnélküli megszólalt:

- Már tudom, hogy jobb lett volna, ha önként odaadom lányomat Anúkisznak. Talán akkor meghagyta volna kunyhómat, talán ajándékot is adott volna, mert a lányom szép volt és ártatlan, bár azóta Anúkis szolgálainak elhasznált ágyrongya lett. Már tudom, hogy a világon

nincsen más igazság, csak a gazdagok és erősek igazsága, és a szegények szavát nem hallja meg a fáraó.

Magasra emelte a korsót, hangosan felnevetett, és így folytatta:

- Egészségedre, derék Anúkis! Maradjon tested épségben örökké, mert nem akarok utánad menni a halottak birodalmába, ahol te, és a hozzád hasonlók boldogan élnek, anélkül, hogy az istenek megakadályoznák. De azt hiszem, rendjén való lenne, ha még itt a földön folytatnád jótekonyságodat, és megosztanád velem az aranyserlegeket és az ékszereket, melyeket sírodba raktak. Éjjel, ha a hold felhőkbe bújik, meglátogatlak.

- Mit beszélsz, Orrnélküli? - kérdeztem ijedten, és ösztönösen Ámon szent jeleit vetettem magamra. - Csak nem akarsz sírrabló lenni? Hiszen ez minden gátlástalanabb istenek és emberek előtt.

Ám az Orrnélküli megvadult a bortól.

- Tanult ember létedre badarságokat beszélsz! Anúkis tartozik nekem, és én nem leszek olyan jószágos, mint ő, hanem elveszem, ami az enyém. Ha akadályozol, elvágom a nyakadat. De ha okos vagy, segítesz nekem, mert négy szem többet lát, mint kettő, és ha éjjel nem világít a hold, és a sírt feltörjük, ketten többet bírunk elvinni.

- Nem akarok megkorbácsoltni, fejjel lefelé lógni a falakon - feleltem megrémülve. De midőn tűnődni kezdtem, rájöttem, hogy szegyenemet aligha nagyobbítaná, ha barátaim látnának a falakon lógni, a haláltól meg amúgy se félttem.

Ettünk, ittunk tehát, s mikor a korsó kiürült, összetörtük, és a cserepekkel dobálni kezdtük a sírokat. Az örök nem kiáltottak ránk, inkább hátat fordítottak, mert féltek. Éjjelre katonák eveztek át a folyón, a Halottak Városába, hogy a sírokra vigyázzanak, de az új fáraó nem ajándékozta meg őket, mint a koronázás után szokásban volt. Ezért zúgolódva fáklyákat gyújtottak, és miután az áldozati tetők védelmében heverő boroskorsókat kiürítették, feltörték, és fosztogatni kezdték a sírokat. Nekünk sem állt utunkba senki, amikor feltörtük Anúkis sírját, felborítottuk koporsóját, és annyi aranyserleget meg más kincset vittünk magunkkal, amennyit csak elbírtunk. Hajnalban a folyóparton már egy sereg Szíriai kereskedő várakozott, hogy megvásárolja a sírokból elrabolt holmikat, és csónakon elszállítsa a folyón lefelé. Eladtuk nekik a zsákmányt, és majdnem kétszáz deben aranyat meg ezüstöt kaptunk érte, amit a beléjük pecsételt súlyjelek alapján elfeleztünk. De a fizetség, amit a kincsekért adtak, csak elenyésző része volt igazi értéküknek, és a kapott arany is kevert arany volt.

Az Orrnélküli így is igen örvendezett, és kijelentette:

- Gazdag ember lesz belőlem, mert ez a munka kifizetődőbb, mint a teherhordás a rakparton, vagy mint a víz kimérése az öntözőárkokból.

Én azonban így szóltam:

- A korsó addig jár a kútra, míg eltörik.

Elváltunk tehát, én egy kereskedő csónakján átjutottam a másik partra, és visszatértem Thébába. Új ruhát vásároltam, borozóban ettem és ittam, mert a Halál Házának büze már kezdett rólam eloszlani. De egész nap áthallatszott a folyón keresztül a Halottak Városából a kürtök hangja és a fegyverek csörgése. Hadiszekerek száguldoztak ott a sírok között, s a fáraó testőrei vadásztak lándzsáikkal a fosztogató katonákra, meg a bányákból kiszabadult férfiakra, akiknek halálüvöltése elhangzott egészen a városig. Aznap este a város fala telis-teli volt fejjel lefelé lógó holttestekkel, s a rend ismét helyreállt Thébában.

Az éjszakát egy fogadóban töltöttem, aztán másnap elmentem hajdani házamhoz és bekiáltottam Kaptahnak. Kaptah sántikálva jött elő, arca dagadt volt a sok veréstől, de midőn meglátott, egyetlen szeme könnyezni kezdett örömeiben. Lábam elé vetette magát, és így szólt:

- Uram, hát visszatértél, pedig már azt hittem, halott vagy. Azt gondoltam, hogyha élnél, visszajönnél hozzám rezet és ezüstöt kérni. Mert aki egyszer ad, annak máskor is adnia kell. De sokáig nem jöttél, pedig új gazdámra - porladjon el a teste - annyit loptam, amennyit csak bírtam. Láthatod ezt az arcomon és térdemen is, mert tegnap megrugdosott. Anyja, a krokodil - porladjon el ő is - megfenyegetett, hogy elad, s ezért most nagyon félek. Hagyjuk itt ezt a gonosz házat, én elszököm veled, uram.

Haboztam, s ő nyilván félreértett, mert így folytatta:

- Eleget loptam ahhoz, hogy egy ideig eltarthassalak, uram, és ha elfogy, dolgozni fogok érted, csak vigyél magaddal és szabadíts ki ennek a nőtény krokodilnak és a fiának kezéből.

- Azért jöttem csupán, hogy megfizessem neked adósságomat, Kaptah - válaszoltam és tenyerébe számoltam aranyat meg ezüstöt, sokszorosát annak, amit egyszer adott nekem. - De ha akarod, megveszem uradtól a szabadságodat is, és akkor oda mehetsz, ahová tetszik.

Kaptah, az arany és ezüst súlyát érezvén tenyerében, egészen magánkívül volt, öreg ember léteire ugrándozni kezdett örömeiben, és még a sántikálásról is megfélemedezett. De aztán elszégyellte magát.

- Igaz, hogy keservesen sírtam, amikor odaadtam neked, amim volt, de ne ródd fel bűnömül - mondta. - Ha most felszabadítanál, hova is mennék, hiszen világéletemben rabszolga voltam. Nélküled olyan vagyok, mint a tehetetlen macskakölyök, vagy mint a kisbárány, kit anyja elhagyott. Nem szabad a drága aranyat arra költened, hogy kiválts, hiszen minek is fizetnél azért, ami már úgyis a tiéd. - Hamiskásan hunyorgatott egyetlen szemével, és igyekezett okos arcot vágni. - Amikor vártalak, mindennap érdeklődtem a hajók felől. Éppen most indul Szimirrába egy nagy, erős hajó. Ha elég áldozatot mutatott be valaki az isteneknek, rábízhatja magát. Csak azt sajnálom, hogy mióta Ámont, aki csak rosszat tett nekem, elhagytam, még nem leltem egy eléggé hatalmas másik istent. Pedig folyvást kutatom, és már a fáraó új istenét is kipróbáltam, akinek templomát újra kinyitották. Rengeteg nép jár oda, hogy elnyerje a fáraó kegyét. De azt beszélik, hogy a fáraó maga mondta: az ő istene az igazságból él, így aztán félek, hogy egészen rossz isten, és aligha tud rajtam segíteni. Akkor eszembe jutott a szkarabeusz, amit találtam, odaadtam Kaptahnak, és hozzáfűztem:

- Itt van neked egy isten, aki nagyon hatalmas, bár termetre kicsi. Őrizd gondosan, mert hiszem, hogy szerencsét hoz nekünk, hiszen kis zsákom máris tele van arannyal. Ölts hát magadra szíriai ruhát és szökj meg, ha akarsz, de ha elfognak, ne engem okolj érte. Segítsen téged ez a kis isten, mert talán valóban jobb, ha vagyonunkat megőrizzük, hogy megfizethessük az utat Szimirrába. Théba városában nem nézhetek többé senkinek a szemébe, de ugyanúgy másutt sem Egyiptom földjén. Elmegyek hát, mert valahol élnem kell, és soha többé nem térek vissza Thébába.

De Kaptah így szólt:

- Legjobb uram, ha nem fogadkozol annyira, mert senki sem tudja, mit hoz a holnap, és az az ember, aki egyszer ivott a Nílus vizéből, nem tudja szomját oltani más föld vizével. Különbözik a gondolatod és még bölcsebben cselekszel, ha elviszel magaddal, mert nélkülem olyan vagy, mint a csecsemő, aki maga nem képes pólyáját megkötni. Nem tudom, mi rosszat tettél, bár elfordítod a szemedet, ha arról beszélsz. De fiatal vagy még, és egyszer úgyis elfelejtéd.

Az ember tette olyan, mint a kő, melyet vízbe hajítanak. Hangosan csobban, s gyűrűket vet a vízben, de néhány pillanat múlva elsimul a víz, és a kőnek nyoma sem marad. Ilyen az emberek emlékezete is. Ha elég idő telik el, mindenki elfelejt és mindenki elfelejti tetteidet. Akkor nyugodtan visszatérhetsz, és remélem, addigra már olyan hatalmas és gazdag leszel, hogy engem is meg tudsz védelmezni, ha netalán a szökött rabszolgák jegyzéke bajt hozna rám.

- Elmegyek, és nem jövök vissza soha - mondtam határozottan, de abban a pillanatban az új gazdasszony harsány hangon kiáltott Kaptah után. Ott hagytam a házat, és az utcasarkon várakoztam Kaptahra. Nemsokára meg is érkezett, kosarat hozott, benne egy kis batyut, s markában rézpénzt csörgetett.

- Minden krokodilok anyja a piacra küldött, hogy bevásároljak - mondta nagy vígan. - Igaz, hogy most is alig adott valamicske pénzt, de még azzal is jól járunk az úton, mert gondolom, Szimirra nagyon messzire van innen.

Kosarában magával hozta ruháját, meg vendéghaját. Elmentünk a partra, ott a nádasban ruhát váltott, én pedig díszes botot vásároltam neki, amelyet az előkelők szolgálai és fullajtárjai használnak. Utána a rakpartra indultunk, ahol a szíriai hajók szoktak kikötni. Találtunk egy nagy, háromárbocos hajót, melynek orrán derékvastagságú kötél lógott, s árbocán ott lengett az indulást jelző zászló. A szíriai kapitány nagyon megörült, amikor megtudta, hogy orvos vagyok, mert nagyra becsülte az egyiptomi orvostudományt és sok hajósembere volt beteg. A szent bogár csakugyan szerencsét hozott nekünk, mert beírt minket a hajó könyvébe, és nem fogadott el tőlünk semmit az utazásért, csupán az étkezésről kellett magunknak gondoskodni. Ettől kezdve Kaptah istenként tisztelte a szkarabeuszt, bekente mindennap jóféle kenőccsel, és drága szövetbe csavarta.

A hajó eltávolodott a parttól, a rabszolgák evezni kezdtek, és tizennyolc nap elmúltával megérkeztünk a két birodalom határához. Újabb tizennyolc napi hajózás után arra a helyre értünk, ahol a folyó két ágra szakad, s két nap múlva a tengeren voltunk. Utunk közben számtalan várost és templomot hagytunk magunk mögött, láttunk szántóföldeket és nyájakat, de Egyiptom gazdagsága nem vidította fel szívemet. Türelmetlenül vártam utunk végét, s azt a pillanatot, midőn végleg elkerülök a fekete föld országából.

A hajó most már himbálódzni kezdett, Kaptah megfogódzkodott a kötelekben, s arca elsűrült. Nemsokára bánatos hangon kijelentette, hogy gyomra a füléig vándorolt, és tudja, hogy meg fog halni. Bár én csaltam el erre az útra, ő nem akar vádolni, hanem megbocsát nekem, hogy az istenek majd kegyesen bánjanak vele. Remélte, hogy a tengervíz sója elégséges lesz testének épségben tartására, ha a tengerbe fül, s aztán eljut a Holtak Földjére. De a hajósok hallották szavait, és kinevették, azt mondták neki, hogy a tenger teli van szörnyekkel, melyek bekapják őt, mielőtt fenékre érne.

Közben megerősödött a szél, és a hajó egyre vadabban himbálódzott. A kapitány olyan messzire vezette, hogy a partból már nem látszott semmi. Ekkor én is aggódni kezdtem, mert nem tudtam megérteni, hogyan találhat majd vissza a partra, ha egyszer elvesztette szem elől. Már nem nevettem Kaptahon sem, fejem szédülni kezdett, s furcsán éreztem magam. Kaptah hányt, végigvágódott a fedélzeten, arca zöld lett, és meg sem szólalt többé. Nagyon megrémültem, és látván, hogy sok más utas is háyni kezd, arcuk elváltozik, s azt jajgatják, hogy meghalnak, a kapitányhoz siettem. Megmondtam neki, hogy az istenek bizonyára megátkozták a hajóját, mert minden orvosi tudományom ellenére félelmetes járvány tört ki a fedélzeten. Kérleltem, hogy fordítsa vissza a hajót, míg csak partot nem ér, mert különben nem felelhetek a következményekért. Azzal is érveltem, hogy szörnyű vihar tombol

körülöttünk, s úgy dobálja a hajót, hogy csak úgy recsegnek az eresztékei, de hozzátettem, hogy nem akarok beleavatkozni abba, ami az ő dolga.

A kapitány azonban megnyugtatót, és kijelentette, hogy nincsen semmi baj, sőt, kedvező szelet kaptunk, ezért hát ne káromoljam az isteneket azzal, hogy viharról beszélek. A betegség pedig szerinte abból eredt, hogy az utasok, akik az étkezésért is fizettek, a hajó tulajdonosainak rovására, túlságosan teleették magukat.

Szavai mégsem nyugtattak meg, és megkérdeztem, vajon reméli-e, hogy visszatalál a parthoz, mert már erősen sötétedett. Azt válaszolta, hogy őrhelyén egész sereg isten segíti őt, hogy megtalálja a helyes irányt. Azt mondta, hogy az istenek éjjel-nappal segítenek, ha süt a nap, s ha éjjel látszanak a csillagok. Ám biztosan hazudott, mert ilyen istenek aligha léteznek.

Megpróbáltam Kaptahon és a beteg utasokon segíteni, ahogy csak tudtam, de midőn megérintettem őket, átkozni kezdtek. Amikor étellel kínáltam Kaptahot, hogy megerősödjék, elfordította fejét és olyan hangokat hallatott, mint a víziló, midőn gyomrát kiüríti, pedig az ő gyomrában már semmi kiüríteni való nem volt. Soha még nem történt meg, hogy Kaptah az ételt visszautasította volna. Félni kezdtem, hogy igazán meghal, és el voltam keseredve, mert ostoba fecsegésével már nagyon szívemhez nőtt.

Leszállt az éj, és végül is elaludtam, bár sokáig rémisztett a hajó hánykolódása, meg a hullámcsapások után felhangzó szörnyű vitorlacsattogás. Teltek a napok, de az utasok közül nem halt meg senki, sőt a legtöbbje újra enni kezdett, és sétákat tett a fedélzeten. Csupán Kaptah feküdt a helyén, anélkül, hogy ételhez nyúlt volna, ám valami életjelt mégiscsak adott magáról, mert újra imádkozni kezdett a szkarabeuszhoz. Ebből láttam, hogy felébredt benne a remény: mégis eljut élve a szárazföldre. Hét nap elmúltán ismét előbukkant a part, s a kapitány bejelentette, hogy Joppe és Türosz mellett hajózunk el, és kedvező széllel haladunk egyenesen Szimirra felé. Hogy mindezt honnan tudta, még ma sem értem. Mindenesetre a következő napon megláttuk Szimirrát, és a kapitány bőséges áldozatokat mutatott be a tenger és saját őrhelye isteneinek. Bevonták a vitorlákat, az evezősök vízbe merítették lapátjukat, s a hajó befutott Szimirra kikötőjébe.

Amint csendes vizekre értünk, Kaptah feltápáskodott, és megesküdt a szkarabeusz nevére, hogy soha többé nem teszi lábát hajóra.

Ötödik könyv

A habiruk

1

Szíriáról és azokról a városokról kell most mesélnem, melyekbe eljutottam. Legjobb, ha elmondom, hogy a vörös föld országaiban minden másképp van és másképp történik, mint a fekete föld országaiban. Nincsen ott folyó, de a víz az égből árad a földre, és úgy nedvesíti meg. Mindegyik völgy mellett hegy emelkedik, a hegy mögött újra völgy nyújtózik, s mindegyik völgyben más nép él, s felette önálló fejedelem uralkodik. A fejedelem adót fizet a fáraónak, legalábbis abban az időben még fizetett. Mindegyik nép más nyelvet beszél, s a part mentiek halászáttal, vagy kereskedéssel a tengeren keresik kenyerüket, a belső részek lakói pedig földművelésből, vagy egymás kifosztásából élnek, amit az egyiptomi helyőrség nem képes megakadályozni. Ezek az emberek tarka ruhákat hordanak, melyeket gyapjúból szőnek ügyesen, s a testüket tetőtől talpig befedik vele. Gondolom, azért teszik ezt, mert országukban hidegebb van, mint Egyiptomban, meg azért is, mert testük meztelenségét szégyennek tartják, kivéve, amikor a szabad ég alatt végzik szükségüket. Ez viszont szörnyű dolog egy egyiptomi ember szemében. Hosszú hajat hordanak, és szakállukat is megnövesztik. Mindig házaikban étkeznek, s isteneik, melyek minden városban mások, emberáldozatot is követelnek. Mind-ebből, amit elmondtam, már bárki megérti, hogy a vörös föld országaiban minden másképp van, mint Egyiptomban, de hogy miért van így, nem tudom megmondani, mert magam sem ismerem okát.

Azt is megértheti mindenki, hogy azok az egyiptomi előkelők, akiket akkortájt Szíria városaiba küldtek, hogy az adófizetést ellenőrizzék, s a helyőrségeket irányítsák, feladatukat inkább büntetésnek, semmint kitüntetésnek tartották. Mindnyájan visszavágytak a Nílus partjára, s csak néhány akadt, aki már annyira elpuhult, hogy engedett az új és idegen szokások csábításának, felcserélte ruháját, gondolkodását, és áldozni kezdett az idegen isteneknek. A szíriaiak furcsa szokásai, folytonos ármánykodásuk és huzavonájuk az adófizetés körül, s a fejedelmek közötti viszálykodások mind megkeserítették az egyiptomi előjárók életét. Ám megvolt Szimirrában is Ámon temploma, s az egyiptomiak lakomát tartottak, összejöttek, s közösen ülték meg ünnepeiket, ekképpen őrizvén meg saját szokásaikat, és amennyire csak tehették, megpróbálták azt képzelni, hogy Egyiptomban vannak.

Két évig éltem Szimirrában, s ezalatt megtanultam a babiloni nyelvet és írást, mert azt mondták, hogy aki ezt tudja, beutazhatja az egész ismert világot, és mindenütt szót érthet a művelt emberekkel. A babiloni írásjegyeket, mint ismeretes, hegyes íróvesszővel agyagtáblára vésik, s a királyok levélváltása is ezeken a táblákon történik. Hogy miért van ez így, nem tudom, de talán azért, mert a papír eléghet, ám az agyagtábla örökké megőrzi, és elmeséli, hogy a királyok és uralkodók milyen gyorsan elfelejtik szövetségüket és szent egyezményeiket.

Amikor azt mondtam, hogy Szíriában minden másképp van, mint Egyiptom földjén, arra is gondoltam, hogy ott az orvosnak kell beteget keresnie, s nem a betegnek orvost. Ott, ha valaki megbetegszik, azzal az orvossal gyógyíttatja magát, aki éppen eljön hozzá, mert azt gondolja,

hogy istene küldte. Az ajándékot is előre odaadják, s ez nagyon előnyös az orvosnak, mert a meggyógyult beteg könnyen megfélelkezik a háláról.

Szokásban van, hogy az előkelők és gazdagok saját orvost tartanak, s míg egészségesek, ajándékokat adnak neki, de amint megbetegszene, többé nem adnak semmit, s csak felgyógyulásuk után ajándékozzák meg ismét.

A legnagyobb csendben akartam megkezdeni orvosi munkámat Szimirrában, de Kaptah más véleményen volt. Azt akarta, hogy minden vagyonomat drága ruhákra és kikiáltókra költssem, akik a város forgalmas helyein elterjesztenék híremet. A kikiáltóknak azt kell mondaniuk, hogy én nem keresem fel a betegeket, ellenkezőleg, nekik kell eljönniük hozzám. Kaptah nem engedte meg, hogy beszéljek olyasvalakivel, aki nem hozott ajándékul legalább egy darab aranyat. Megmondtam neki, hogy ebben a városban ez igazán ostobaság, hiszen senki nem ismeri tudásomat, s a szokások is másfélék, mint a fekete föld országaiban. De Kaptah nem engedett, s én nem tehettem semmit, mert ha valamit egyszer fejébe vett, olyan csökönyös volt, mint a számár.

Végül is rávett arra, hogy elmenjek Szimirra legjobb orvosaihoz, és elmondjam nekik: „Szinuhe egyiptomi orvos vagyok, akinek a fáraó e nevet adta: Ő, aki magányos. Hazámban nagy az én hírem. A holtakat felélesztem, a vakoknak visszaadom látását, ha istenem úgy akarja, mert utazóládikómban magammal hordok egy kicsiny, de erős istent. Ám az ismeretek s a betegségek mégsem mindenütt egyformák. Azért jöttem tehát városotokba, hogy megismerjem és gyógyítsam a betegségeket, s tanuljak tudásotoktól és bölcsességetektől. Semmiképpen nem akarom zavarni törvényes mesterségeket, hiszen hogyan is versenyezhetnék veletek. Az arany is olyan nekem, mint a por, melyen lábam tapos, ezért azt kérem, hogy küldjétek hozzám mindazokat a betegeket, akikre istenetek megharagudott, tehát nem tudjátok meggyógyítani őket, és küldjétek hozzám azokat, akiknek gyógyításához elő kell venni a kést. Ti kést nem használtok, hát küldjétek hozzám ezeket, hogy megtudhassam, meggyógyítja-e őket az én istenem. Ha egy ilyen beteget meggyógyítok, odaadom nektek a felét az ajándéknak, melyet kapok tőle, mert nem aranyért, hanem a tudásért jöttem ide. Ha viszont nem sikerül meggyógyítanom, nem fogadok el tőle semmit, hanem ajándékoszul visszaküldöm őt hozzátok.”

Szimirra orvosai, akikkel az utcákon és tereken találkoztam, midőn betegeket kerestek, meglengették palástjukat, és szakállukat markolászva kijelentették: „Igaz, hogy fiatal vagy, de istened bizonyára bölcs ésszel áldott meg, mert beszéded tetsző a mi fülünknek. Különösen bölcsen szóltál, amikor az aranyról és az ajándékokról beszéltél. Az is tetszik nekünk, amit a késről mondtál, mert a beteg gyógyítására kést sohasem használunk, hiszen ha késsel illetik, biztosabban meghal, mint akkor, ha nem éri kés. Csupán egyet kérünk tőled, s ez az, hogy senkit ne gyógyíts varázslattal, mert a mi varázslatunk igen hathatós és ebben már éppen elég nagy a versengés Szimirrában, meg a többi tengerparti városban.”

Amit a varázslatokról beszéltek, igaz volt, mert az utcákon a tanulatlan emberek egész serege kódorgott, írni ugyan nem tudtak, de azt ígérték a betegeknek, hogy varázslattal meggyógyítják. Ezek a léhűtők háborítatlanul híztak a hiszékeny emberek házában, míg a beteg meggyógyult, vagy meghalt. Ebben is mások voltak a szokások, mint Egyiptomban, mert mindenki tudja, hogy ott a varázslatot csak templomban szabad gyakorolni, és csak magas rangú papok foglalkoznak vele, a többieknek titokban, büntetéstől félve kell üzniük.

Mindennek következménye az lett, hogy eljöttek hozzám azok, akiket mások már nem tudtak meggyógyítani, s én meggyógyítottam őket. Akiket mégsem sikerült meggyógyítanom, azokat visszaküldtem Szimirra orvosaihoz. Ámon templomából szereztem magamnak szent tüzet,

hogy megtisztuljak, mint illő. Kést is mertem használni és különféle műtéteket végeztem, amin a szimirrai orvosok szakállukat vakarászva csodálkoztak. Sikerült egy vaknak is visszaadnom a látását, bár orvosok és varázslók egyaránt sikertelenül próbálták meggyógyítani a szemébe mázolt por és köpet keverékével. Én, mint Egyiptomban szokás, túvel gyógyítottam meg, s ezzel nagy hírnévre tettem szert, bár a beteg később újra elvesztette látását, mert az ilyen műtétek hatása sohasem tartós.

Szimirra kereskedői és gazdagjai szerfölött tunyán és mértéktelenül éltek, kövérebbek voltak, mint az egyiptomiak, és nehéz légzés meg gyomorbajok kínozták őket szüntelenül. Ezeket késsel gyógyítottam, s úgy ömlött belőlük a vér, akár a disznókból. Amikor gyógyszereim elfogytak, nagy hasznát vettem, hogy megtanultam, hogyan kell gyógyfüveket gyűjteni akkor, midőn a hold és a csillagok állása kedvező. A szimirrai orvosok oly kevésbé ismerték ezt, hogy semmiképpen sem bízhattam meg orvosságaikban. A kövéreknek olyan gyógyszert adtam, melyek csillapították gyomorfájásukat és megakadályozták a megfúlást. Ezeket a gyógyszereket drága áron adtam el, mindenkinek vagyona szerint, s igyekeztem mindenkivel jó viszonyban lenni, ajándékokat küldtem a város orvosainak és előjáróinak. Kaptah egyre terjesztette híreimet, házamban koldusokat és mesemondókat tartott, hadd dicsérjenek ők is az utcákon és tereken, hogy ne feledjék el nevemet a város lakói.

Egész halom aranyat szereztem. Mindazt, amit nem költöttem el, s nem osztogattam szét ajándék gyanánt, a szimirrai kereskedőházak vagyonába fektettem, amelyek Egyiptomba, a tenger szigeteire és a hettiták földjére küldték hajóikat. Ilyenképpen számtalan hajónak lettem a résztulajdonosa, hol egy századrész, hol egy ötszázad rész volt az enyém, befektetett vagyonomtól függően. Voltak olyan hajók, amelyek soha nem tértek vissza, de a legtöbb hajó mégis visszatért, s a kereskedőházak könyveibe bejegyzett aranyam kétszeresére meg háromszorosára nőtt. Szimirrai szokás volt ez, amelyet Egyiptomban nem ismertek. Még a szegények is foglalkoztak vele, és vagy gyarapították, vagy pedig elvesztették még azt is, amijük volt. Tíz-húsz szegény gyűjtött össze annyi rézpénzecskét, hogy megvásárolhatták egy hajónak és rakományának egy ezredrészét. Nekem viszont nem kellett aranyamat tolvajok és rablók prédájául otthon tartanom, mert minden aranyam be volt jegyezve a kereskedőházak könyveibe. Amikor más városba, Búbloszba vagy Szidónba utaztam betegekhez, nem kellett aranyat vinnem magammal, hanem kaptam egy agyagtáblát, s ha valamire szükségem volt, vagy vásárolni akartam valamit, az ottani kereskedőházakban bemutattam, és azonnal kifizették az aranyakat. Legtöbbször azonban nem volt szükségem erre, mert elég aranyat kaptam betegeimtől, akik saját városuk orvosaiban nem bízva többé, értem küldtek Szimirrába.

Jól ment tehát a sorom, vagyonom gyarapodott, Kaptah pedig hízott, drága ruhákat öltött magára, finom kenőcsökkel kente testét, és velem is fennhézázón kezdett viselkedni, míg rá nem vertem a bottal. Hogy miért ment a sorom ilyen jól, nem tudom megmondani.

2

Ám továbbra is magányosan éltem, és az élet nem adott nekem örömet. Ráuntam a borra is, mert nem vidította fel szívemet; arcom elkomorult, s ha bort ittam, szerettem volna meghalni. Ezért inkább tudásomat gyarapítottam, megtanultam a babiloni írást és nyelvet, egyetlen munkátlan pillanatom sem volt, és éjjelenként mély álomba merülve aludtam. Mert ha nem akadt munkám, eszembe jutott, hogy mit tettem, és szívemet lúgnál keserűbben marta a bánat.

Megismerkedtem Szíria isteneivel is, hadd lássam, mondhatnak-e nekem valamit. Csakúgy, mint minden, az istenek is másfélék voltak Szimirraban, mint Egyiptomban. Nagy istenük, Baál, kegyetlen isten volt, akinek papjai kiherélték magukat, s aki embervért kívánt, hogy

kegyes legyen Szimirra városához. A tenger is sok áldozatot követelt, Baál pedig azt kívánta, hogy apró gyermekeket áldozzanak neki, ezért a szimirrai kereskedőknek és előljáróknak szakadatlanul áldozatok után kellett járniuk. Ily módon Szimirrában nem élt egyetlen testi hibás rabszolga sem, s a szegény népet a legkisebb bűnökért is szörnyű büntetések fenyegették. Azt, aki halat lopott, hogy családjának enni adhasson, áldozatképpen feldarabolták Baál oltárán, aki viszont meghamisította a mérleget, vagy ezüstöt kevert az aranyba, s így csapta be a másikat, nem bűnhődött, hanem csupán ravasz kereskedőnek számított. Ilyenkor így szóltak: „Az ember azért született, hogy megcsalják.” Hajósembereik és hajóskapitányaik gyermekeket raboltak Egyiptomból s a tengerparti helyekről, hogy feláldozhassák őket Baálnak, és ezt mindenki igen nagy érdemnek tartotta.

Istennőjük Astarte volt, s miként a ninivei Istárt, Istárnak is hívták. Astarténak sok keble volt, mindennap lenge ruhákba öltöztették és ékszereket aggattak rá, és olyan nők szolgálták, akiket valamiféle okból a templom szüzeinek neveztek, bár egyáltalán nem voltak szüzek. Éppen ellenkezőleg, az ő feladatuk a templomban az öröm szolgálata volt, melyet az isten előtt kedvesnek tartottak, s annál kedvesebbnek, minél több ezüstöt vagy aranyat ajándékozott a vendég a templomnak. Ezek a nők versengtek abban, hogy miképp tegyenek a férfiak kedvére. Gyermekkoruk óta arra nevelték őket, hogy gyönyörködtessék a férfiakat, hadd áldozzanak a kedvükért sok aranyat az istennőnek. Ilyen sem fordulhatott elő Egyiptomban, ahol nővel szórakozni a templom területén nagy bűn volt, s akit ezen rajtakaptak, azt bányába vitték, a templomot pedig megtisztították utána.

Ám saját asszonyaikat Szimirra kereskedői szigorúan, zárt kapuk mögött őrizték, és tetőtől talpig vastag ruhákba burkolták, hogy látásuk ne csábítsa az idegen férfiakat. Maguk mégis eljárógattak a templomba, a változatosság kedvéért, s azért, hogy kedvesek maradjanak az istenek előtt. Ezért Szimirrában nem voltak örömházak, mint Egyiptomban, s aki nem elégedett meg a templom szüzeivel, feleséget vett magának, vagy rabszolgányt vásárolt szórakozására a piacon. Rabszolgákat bármelyik nap lehetett kapni eleget, mert a szimirrai kikötőbe szakadatlanul érkeztek a hajók, és minden kívánságot és ízlést kielégítettek a különféle színű, termetű, kövér és sovány rabszolgák, gyermekek és fiatal lányok. A testi hibás rabszolgákat a városi kormányzat vette meg olcsó áron, hogy feláldozza Baálnak, s miután ez megtörtént, a város urai vidáman mosolyogtak és mellüket verdestek, szörnyű ravasznak képzeltek magukat, hogy ily módon sikerült becsapni az istent. Ha pedig a rabszolga már túlságosan vén, fogatlan, láb nélküli, vagy halálosan beteg volt, bekötötték az isten szemét, hogy ne lássa az áldozat hibáit, hanem csak orra élvezze a tiszteletére kiömlő vér szagát.

Én is áldoztam Baálnak, mint a város istenének, mert legbiztonságosabb volt jó viszonyban lenni vele. De egyiptomi lévén, nem vásároltam emberáldozatot, hanem aranyat adtam neki. Néha Astarte templomát is meglátogattam, melyet esténként nyitottak meg, hallgattam a zenét, és elnéztem, hogy a templombeli nők, akiket nem akarok szüzeknek nevezni, miképpen járják buja táncaikat istennőjük tiszteletére. Mert az volt a szokás, kedvemet töltöttem velük, és nagyon elcsodálkoztam, amikor számtalan olyan dologra tanítottak, amit nem ismertem. Ám a szívem nem örült velük, mindent csak kíváncsiságból csináltam, és amikor megtanítottak mindenre, amire megtaníthattak, meguntam őket, nem jártam el többé a templomukba, mert semmi sem volt számomra egyhangúbb, unalmasabb, mint az ő mesterségük.

Kaptah nagyon aggódott értem, és ha rám nézett, rosszállón csóválta fejét, mert arcom megöregedett, homlokomon a ráncok mélyebbek lettek, és szívem elzárkózott a világ elől. Azt akarta, hogy vásároljak egy rabszolganőt, s ha időm engedi, vele töltssem kedvemet, hiszen az

idegen népből nem vehettem feleséget, az ottani egyiptomiakkal pedig nem jöttem össze, ezért nem tölthettem kedvemet azokkal az asszonyokkal sem, akiknek férje elutazott, vagy katonai szolgálatot teljesített az ország belsejében. Mivel Kaptah vezette háztartásomat és aranyam is önála volt, egy napon vásárolt nekem egy ízlésének megfelelő rabszolgalányt. Megmosdatta, bekente kenőccsel és felöltöztette, aztán este bemutatta nekem, amikor a napi munkától kimerülve nyugovóra akartam térni.

A leány valamelyik szigetről származott, bőre világos volt, fogai hibátlanok, teste telt. Szeme kerek és szelíd volt, mint egy üsző szeme. Tisztelettudóan nézett rám, látszott, hogy fél ebben az idegen városban. Kaptah buzgón sorolta fel bájait, én pedig, hogy örömet szerezzek neki, megpróbáltam kedvemet tölteni a leánnyal. Bár mindent megtettem, hogy ne legyek oly egyedül, szívemet nem vidította fel, s én a legjobb akarattal sem tudtam őt húgomnak nevezni.

Ám rosszul tettem, hogy barátságos voltam hozzá, mert ezzel csak elkapattam, és amikor betegeimet kezeltem, állandóan zavart. Sokat evett, hízni kezdett, és szakadatlanul ékszereket meg új ruhákat kért tőlem. Állandóan a nyomomban volt, bánatosan nézett rám, és folyton-folyvást kedvét akarta velem tölteni. Az sem segített, ha az ország belsejébe, vagy a tengerparti városokba utaztam, mert hazatérvén, elsőnek üdvözölt, sírt örömeiben, hogy újra láthat, és megint csak járt utánam, hogy kedvemet töltsen vele. Mit sem használt, ha mérgemben elvertem, mert ettől még jobban tűzbe jött, és csodálta erőmet. Ily módon házamban kibírhatatlan lett az életem.

De a szkarabeusz végül mégis szerencsét hozott, mert egy napon eljött hozzám az amorriták fejedelme, Aziru, aki már hallott rólam. Elefántcsontból új fogat faragtam annak a fognak a helyére, melyet a szomszédaival vívott küzdelemben elvesztett, hibás fogait pedig bevontam arannyal. Mindezt a legjobb tudásom szerint csináltam. Aziru Szimirraban lakott, mert a város előljáróival Szimirra és az amorriták közös ügyeiről tanácskozott, és mindennap eljött hozzám. Meglátta a rabszolgalányt, akit a tenger szigeteiről Keftiunak neveztem el, mert nem tudtam kimondani az ő pogány nevét, és szerelmes lett bele. Aziru erős volt, mint egy bika, és világos bőrű. Szakálla kékesfeketén fénylett, szeme vadul csillogott, s Keftiu egyre sóvárbabb pillantásokat vetett rá, hiszen a nőket minden idegen érdekli. Azirunak pedig különösen Keftiu kövérsége tetszett, hiszen a leány még fiatal volt, s ruhái is nagyon feltűzték, mert Keftiu krétai módon öltözködött: nyakát eltakarták a ruhák, de mellét szabadon hagyták, és a fejedelem csak ahhoz volt hozzászokva, hogy asszonyát tetőtől talpig beburkoltan lássa. Végül is nem tudta legyűrni vágyakozását, sóhajtozni kezdett és így szólt:

- Barátod vagyok, Szinuhe, meggyógyítottad fogaimat, és neked köszönhetem, hogy aranytól csillog a szájam, ha kinyitom, ezért nagy lesz a hírem az amorriták országában. Mindezt olyan gazdagon megajándékozlak, hogy az ámulattól magasba emeled karodat. Mégis meg kell téged bántanom, mert megszerettem azt a nőt, aki házában lakik, és vágyamat nem tudom elfojtani, mert úgy marcangolja testemet, akár egy vadmacska, s ebből a betegségből nem tud kigyógyítani a te tudományod. Oly nagyon vágyódom e nő után, hogy úgy érzem, beteg vagyok. Sohasem láttam még hozzá foghatót, és megértem, hogy nagyon szereted, midőn éjjel az ágyadban testedet melegíti. Mégis elkérem őt tőled, hogy feleségemmé tegyem többi feleségem között, s hogy ne legyen többé rabszolga. Azért mondom el neked mindezt őszintén, mert becsületes ember és a barátod vagyok, s mindent megadok érte, amit csak kérsz. De azt is őszintén megmondom, hogy ha nem adod ide szépszerével, erőszakkal fogom elrabolni, és elviszem országomba, ahol még akkor sem találod meg többé, ha bátorságot vennél ahhoz, hogy keresésére indulj. Ha megszöknél vele Szimirrából, akkor is megtalálnálak. Követeim a föld alól is előkerítenék, és elhoznák nekem a leányt, téged pedig

megölnének. Mindezt előre megmondom neked, mert becsületes vagyok, és a barátod vagyok, és nem akarlak álnok szavakkal megcsalni.

Szavainak annyira megörültem, hogy örömben magasra emeltem karomat, de Kaptah, aki szintén hallotta, amit Aziru mondott, haját kezdte tépni, és jajgatva így beszélt:

- Gonosz nap van ma, és jobb lett volna, ha gazdám sohasem születik meg, mert el akarod venni tőle az egyetlen nőt, aki szívének kedves. Ilyen veszteségért nem kárpótolhatod semmivel, mert gazdámnak a leány drágább minden aranytól, drágakőnél és tömjénnél, hiszen szebb ő a teliholdnál is. Hasa kerek és fehér, mint egy halom búza, bár még nem láttad, fejedelem, keble pedig olyan, mint a dinnye, ahogy a szemed is bizonyíthatja.

Kaptah azért beszélt így, mert Szimirraban megtanulta a kereskedők fogásait, és sokat akart kapni a leányért, pedig egyetlen vágyunk az volt, hogy megszabadulhassunk tőle. Ezt hallván, Keftiu is sírva fakadt, és kijelentette, hogy nem hagy el soha, de azért sírás közben, ujjai között, csodálva nézte Azirut és göndör szakállát.

Akkor felemeltem a kezemet, csendre intettem őket és komolyságot erőltetve, így szóltam:

- Aziru fejedelem, amorriták királya és barátom! Ez a nő valóban drága szívemnek, és húgomnak nevezem őt, ám a te barátságod mindennél drágább számomra. Ezért barátságunk zálogául odaadom neked, nem fizetségért, hanem ajándékképpen. Kérlek, bánj vele jól, és tedd vele meg mindazt, amire testedben az a vadmacska vágyik, mert ha nem tévedek, szíve máris hozzád húz, és azok a dolgok tetszeni fognak neki, hiszen amennyire én ismerem, az ő testében is több vadmacska bujkál.

Aziru felkiáltott örömeiben.

- Bár egyiptomi vagy, Szinuhe, és minden rossz Egyiptomból jön, a mai naptól fogva testvérem és barátom vagy, és nevedet áldani fogják az amorriták földjén. Ha eljössz hozzám vendégségbe, jobбом felől fogsz ülni, minden előkelő emberem és vendégem előtt, még akkor is, ha királyok a vendégeim. Erre esküszöm neked!

Amint ezt elmondta, felnevetett, fogai csillogtak az aranytól. Ránézett Keftiura, aki már elfelejtette a sírást, és komoly arcot vágott. Szeme izzani kezdett, akár a parázs, úgy rántotta ölébe a lányt, hogy annak csak úgy ringtak a dinnyéi, aztán pehelyként dobta hordszékébe. Így ment el Aziru, s így vitte magával Keftiut. Három napig sem én, sem más nem látta őt Szimirra városában, mert három napra és három éjjelre bezárkózott a házába. Kaptahhal együtt nagyon boldogok voltunk, hogy megszabadultunk ettől a rettenetes leánytól. Később azonban Kaptah mégis szemrehányást tett nekem amiatt, hogy nem kértem érte semmit, pedig Aziru mindent megadott volna. De én azt mondtam:

- Ajándékba adtam Keftiut Azirunak, s ezzel megszereztem a barátságát. Senki nem tudja, mit hoz a holnap. Bár kicsiny az amorriták országa, és népe csak szamarakat meg juhokat nevel, egy király barátsága mégiscsak király barátsága, és tán többet ér, mint az arany.

Kaptah csóválta a fejét, de azért szent bogarunkat bekente mirhával és hálából, amiért megszabadultunk Keftiutól, friss trágyát rakott eléje.

Aziru, mielőtt visszatért volna országába, még egyszer eljött hozzám, földig hajolt előttem, és így szólt:

- Nem kínálok ajándékot neked, Szinuhe, mert olyasvalamit adtál nekem, amit nem lehet ajándékkal viszonzni. A leány még csodálatosabb, mint gondoltam. Szeme olyan, akár a feneketlen kút, és soha nem tudok betelni vele, pedig már kisajtolta belőlem a magot, miként bogyóból az olajat. Őszintén bevallva, országom nem túl gazdag. Nem tudok aranyat szerezni

másképpen, csak úgy, hogy megadóztatom az országomon átutazó kereskedőket, és háborúkat indítok szomszédaim ellen, de akkor az egyiptomiak tüstént a nyakamon teremnek, akár a bögöly, s legtöbbször nagyobb a kár, mint a haszon. Ezért nem tudok neked olyan ajándékot adni, amilyet érdemelnél. Szívem haragszik Egyiptomra, mert elvette ősi szabadságunkat, nem viselhetünk többé háborút, s nem foszthatjuk ki a kereskedőket, mint apáink tették. De megígérem, hogyha bármikor jössz is hozzám, és bármit kérsz is tőlem, odaadom neked, ha módomban van, csak ezt a nőt ne kérd és lovat se kérj, mert a ló kevés és az is kell a hadiszekereinkhez. Bármilyen mást kérsz, megadom neked, ha módomban van. S ha valaki megbánt, üzenj csak nekem, s az embereim megölik őt, bárhol legyen, mert Szimirraban és Szíria más városaiban is vannak embereim, bár nem mindenki tudja, és remélem, te is titokban fogod tartani. Megmondom neked, hogy tudjad: bárkit megöletek, ha akarod, úgy, hogy nem fog tudni róla senki, és nevedet nem keverik a dologba. Ilyen nagy az én hozzád való barátságom.

Így szólt Aziru, aztán szíriai módra megölelt. Látni való volt, hogy tisztel és becsül, mert nyakáról levette aranyláncát és az én nyakamba akasztotta, noha nyilván nagy áldozatot hozott ezzel, mert közben nagyokat sóhajtozott. Ezért odaadtam neki saját aranyláncomat, melyet Szimirra leggazdagabb hajókészítőtől kaptam, amikor megmentettem felesége életét egy nehéz szülés alkalmával. Így hát az ajándékozással nem járt rosszul, ami nagy örömet szerzett neki. Azzal elváltunk.

3

Keftiutól megszabadulván, szívem könnyű lett, mint a madár, szemem új után vágyakozott, nyugtalanság fogott el. Nem volt többé maradásom Szimirraban.

Újra eljött a tavasz, a kikötőben a hajók hosszú utakra készülődtek, s a papok, midőn a fű kizöldült, kimentek a város falain túlra, és kiásták istenüket, Tammúzt, akinek őszi temetésénél oly rémesen jajgattak, és olyan sebeket hasítottak testükön, hogy csak úgy ömlött a vérük.

Nyugtalanságomban a papok után mentem, együtt a tömeggel. A föld élénkzöld színben virított, a fák lombosodni kezdtek, galambok búgtak mindenütt, s a tavakban békák lármáztak. A papok félregördítették a követ a sír szájáról, kiemelték istenüket, s kijelentvén, hogy feltámadt és újra él, harsány örömkialtásokban törtek ki. A tömeg is velük ujjongott, majd tombolni és üvölteni kezdett s a fák ágait tördelte. Az emberek sört meg bort ittak a piaci sátraknál, melyeket a kereskedők vertek fel gyorsan a sír körül. A nők pedig szekérféle alkalmatosságokon fából készült hatalmas férfitagot vonszoltak maguk után nagy örömujjongással, s midőn leszállt az éj, ledobták ruháikat, s meztelenül futkostak a réteken. Nem volt különbség házasok és nem házasok között, mindenki ott kerített magának párt, ahol éppen talált, s a rétek és hegyoldalak megteltek zsibongással. Ebben is mások voltak ők, mint az egyiptomiak. Amint elnéztem őket, irigység fogott el, és arra gondoltam, hogy jómagam már születésem pillanatában öreg voltam, éppúgy, mint ahogy a fekete föld országa is öregebb minden más országnál, s íme, ezek fiatal nép gyermekei, és istenüket is úgy szolgálják, mint fiatalok.

A tavasz jöttével egyidőben elterjedt a hír, hogy a habiruk elhagyták a sivatagot, és Szíria határföldjeit fosztogatják északtól délig, felperzselik a falvakat, s a városokat körülzárják. Ugyanakkor a fáraó seregei is megérkeztek Tanisz városából a Szináj sivatagon keresztül, felvették a harcot a habirukkal, vezérüket vasra verték, és visszakergették őket oda, ahonnan jöttek. Ilyesmi más tavaszokon is megtörtént, most azonban Szimirra lakosai nagy aggodalom-

ban voltak, mert a habiruk kifosztották Katna városát, ahol egyiptomi helyőrség tartózkodott, fejedelmét megölték, és levágták az összes egyiptomit. Nem kegyelmeztek a nőknek és a gyermekeknek sem, s nem vitték el őket rabszolgának, hogy váltságdíjat kapjanak értük. Emberemlékezet óta nem fordult még elő ilyen eset, mert a megerősített városokat a habiruk mindig elkerülték.

Így tört ki a háború Szíriában. Én még sohasem láttam háborút, ezért elutaztam a fáraó seregeihez, mert meg akartam nézni, vajon a háború mond-e valami újat nekem, s mert tanulmányozni akartam a vágófegyverek és buzogányok okozta sebeket. Ám főképpen azért utaztam oda, mert a fáraó seregeinek vezére Horemheb volt, s magányomban látni vágytam barátom arcát, hallani vágytam hangját. Szívemben harc dúlt, s arra gondoltam, hogy Horemheb nem köteles többé megismerni engem, ha szégyelli tettemet. De azóta sok idő eltelt már, és két év alatt sok minden történt velem. Talán szívem is megkeményedett, mert szégyenletes tettem emléke nem borzasztott már annyira, mint régen.

Nemsokára egy kis városba érkeztem, mely egy hegy tetején épült, és falakkal volt körülvéve. A várost Jeruzsálemnek hívták. Kiszámú egyiptomi helyőrség védelmezte Jeruzsálemet, ahol Horemheb a háború idejére felütötte hadiszállását. A szóbeszéd Szimirrában igen eltúlozta a fáraó seregének nagyságát, mert egyetlen hadiszekérsapatból és néhány ezer íjászból meg lándzsásból állt csupán, míg a habiruk seregében ezen a tavaszon a hírek szerint több harcos volt, mint ahány homokszem a sivatagban.

Horemheb egy szurtos sárkunyhóban fogadott ezekkel a szavakkal:

- Ismertem valamikor egy Szinuhét, aki szintén orvos volt, és az én barátom. - Megnézett, s a szíriai köpeny, melyhez már egészen hozzászoktam, igen meglepte. Akárcsak ő, én is megöregedtem azóta, arcom megváltozott. Ám mégiscsak felismert, mert üdvözlésül felemelte arannyal átfont vezéri korbácsát, elmosolyodott, és így szólt: - Ámonra mondom, te vagy az, Szinuhe, pedig már azt hittem, hogy meghaltál! - A törzstiszteket és az írnokokat térképeikkel és papírjaikkal együtt kizavarta, aztán bort hozatott, megkínált, és így folytatta: - Különösek Ámon útjai, hogy a vörös föld országának ebben a mocskos fészkeben kell találkoznunk.

Szavainak hallatára megdobbant a szívem, és most jöttem rá, mennyire hiányzott nekem Horemheb. Meséltem neki életemről, viszontagságaimról annyit, amennyit helyénvalónak tartottam, mire azt mondta:

- Ha akarod, eljöhetsz velünk orvosnak, és osztozhatsz dicsőségünkben, mert ezeknek a piszkos habiruknak olyan verést akarok adni, hogy megemlegessék a nevemet, és megsirassák azt is, hogy világra jöttek. - Aztán hozzátette: - Amikor először találkoztunk, még bizonyára ostoba fiú voltam, és még nem mostam ki a ganajt a lábujjaim közül. Te viszont már akkor is érett férfi voltál, és okos tanácsokat adtál nekem. Ma már többet tudok, és mint látod, aranyos korbácsot tartok kezemben. Ám mindezt nyomorúságos munkával szereztem meg. A fáraó őrcsapatában kellett vadásznom azokra a rablókra és gonosztevőkre, akiket esztelenségében szélnek eresztett a bányákból. Fárasztó munka volt, míg megöltük őket. De amikor a habiruk támadásáról hírt vettem, azonnal seregeket kértem ellenük a fáraótól. Egyetlen rangosabb tiszt sem versengett velem, mert a fáraó közelében több az arany meg a kitüntetés, mint a sivatagban, s mint már magam is tapasztaltam, a habiruknak hegyes a lándzsájuk és szörnyű a harci üvöltésük. Így végre sikerült tapasztalatokra szert tennem, és seregemet most igazi harcokban gyakoroltatom. De a fáraó egyetlen gondja csak az, hogy istenének templomot emeljek itt Jeruzsálemben, és a habirukat vérontás nélkül kergessem vissza.

Horemheb felnevetett, és a korbáccsal meglegyintette lábát. Én is nevettem, de ő hirtelen elkomolyodott, ivott egy kortyot, és így szólt:

- Őszintén bevallom, Szinuhe, azóta nagyon megváltoztam. Hiszen aki a fáraó közelében él, akkor is megváltozik, ha nem akarja. A fáraó nyugtalanná tesz, mert állandóan csak töpreng és istenéről beszél, aki más, mint a többi isten. Thébában gyakran úgy éreztem, mintha fejemben hangyák nyüzsögnének, és éjjelenként csak akkor tudtam aludni, ha előbb bort ittam, és növel töltöttem kedvemet, hogy fejemet megtisztítsam. Hát ilyen furcsa az ő istene. Nem jelenik meg semmilyen alakban, mégis jelen van mindenütt. Képe kerek, keze áldást oszt minden teremtményre, és nem tesz különbséget rabszolgák és előkelők között. Hát mondd, Szinuhe, nem egy beteg ember beszéde ez? Nem tudok mást gondolni, mint azt, hogy veszett majom harapta meg kiskorában, mert csak egy örültnek juthat eszébe, hogy a habirukat vérontás nélkül kell elűzni. Ha meghallanád harci üvöltésüket, belátnád, hogy igazam van. Ám, ha a fáraó úgy akarja, csak mossa a kezét. Én szívesen magamra vállalom istene előtt a vétket, és a habirukat hadiszekereimmel fogom összetiporni.

Újra húzott egyet a borból.

- Az én istenem Hórusz - folytatta -, és Ámon ellen sincsen semmi kifogásom, mert Thébában számtalan remek átkozódást tanultam meg az ő nevével, amivel hatni lehet a katonákra. De megértem, hogy Ámon túl hatalmassá lett, és az új isten azért harcol ellene, hogy megerősítse a fáraó hatalmát. Ezt a nagy királyi anya mondta nekem, és Eje, a pap is megerősítette, aki most a fáraó jobbján a görbe botot hordja. Atón segítségével akarják megdönteni Ámont, vagy legalább hatalmát korlátozni, mert nem jó, hogy a fáraó felett Ámon papjai uralkodnak Egyiptomban. Ez bölcs, és rendjén való dolog, katona lévén, meg tudom érteni, miért van szükség az új istenre. Nem is volna ellene semmi kifogásom, ha a fáraó megelégednék templomok építésével és papok tartásával, de ő túl sokat töpreng istenén, túl sokat beszél róla, és semmi nem történhet anélkül, hogy előbb vagy utóbb szóba ne kerülne az új isten. Ezzel a körülötte levő embereket még saját magánál is bolondabbá teszi. Azt vallja, hogy az igazságért él, ám az igazság olyan, mint a gyermek kezében az éles kés, és egy örült kezében még annál is veszedelmesebb, mert a kést tokban kell tartani, és használni csak akkor szabad, ha valóban szükség van rá. Bizony, ilyen az igazság, és senkinek se veszedelmesebb, mint az uralkodónak és vezérnek.

Ivott, és hozzátette:

- Hálás vagyok sólymomnak, hogy elkerültem Thébából, mert Théba az ő istene miatt úgy felbolydult, akár egy kígyófészek, és nekem semmi kedvem ahhoz hogy belekeveredjem az istenek viszályába. Ámon papjai különféle szemérmetlen dolgokat terjesztenek a fáraó származásáról, és a népet fellázítják az új isten ellen. A fáraó házassága is nagy felháborodást keltett, mert Mitanni királyának a lánya, ki még babákkal játszott, hirtelen meghalt, és a fáraó egy Nefertiti nevű lányt tett hitvesévé, aki Ejének a gyermeke. Igaz, hogy Nefertiti szép lány és jól öltözködik, de nagyon önfejű, és mindenben hasonlít apjára.

- Miben halt meg a királylány? - kérdeztem, mert magam is láttam ezt a tágra nyílt szemű gyermeket, amint ijedten szemlélte a várost, midőn isten módjára felöltöztetve és feldíszítve a Kosok útján a templomba vitték.

- Az orvosok azt mondják, hogy nem bírta Egyiptom éghajlatát - felelte Horemheb, és nevetni kezdett. - Badarság, hiszen mindenki tudja, hogy egyetlen országban sincs olyan egészséges éghajlat, mint Egyiptomban. De te is tudod, hogy a fáraó ágyasházában több gyermek hal meg, mint a szegények városnegyedében, noha ezt senki sem hinné. Legokosabb, ha neveket nem

említünk, bár én a magam részéről, ha volna hozzá merszem, hadiszekeremmel Eje háza ellen rontanék.

Ezután nyugovóra tértünk. Reggel kürtök hangjára ébredtem. A katonák csoportokba gyűltek, aztán sorokba rendeződtek. A sorok között alacsonyabb rangú tisztek és parancsnokok futkostak, ordítottak, oldalba bökték és korbáccsal csapkodták őket. Amikor mindenki a helyén volt, megérkezett Horemheb. Kezében tartotta aranyos korbácsát, egy szolga pedig napellenzőt emelt feje fölé és egy légycsapóval a legyeket hessegette körülötte. Horemheb így szólt a katonákhoz:

- Egyiptomi katonák! Egyiptomi katonákat mondok, és titeket is így nevezlek, koszos négerek, piszkos szíriai lándzsások, meg titeket is, sardánok és hadiszekérhajtók, akik leginkább hasonlítok katonákra meg egyiptomiakra ebben az egész mekegő és bőgő csordában. A mai napon harcba viszlek titeket, mert kémeim jelentették, hogy a habiruk tábort vertek a hegyek mögött. Azt, hogy mennyien vannak, nem tudom megmondani, mert a kémek, mielőtt megszámálhatták volna őket, megijedvén, futásnak eredtek. Ám remélem, elegen vannak ahhoz, hogy mindnyájatokat megöljenek, hogy végre megszabaduljak csúf és gyáva pofátok látásától, és visszatérhessek Egyiptomba olyan sereget gyűjteni, amelyben igazi férfiak vannak, akik szeretik a zsákmányt és a dicsőséget. Te altiszt ottan, te bevert orrú, rúgj bele abba a disznóba, aki a fenekét vakarja, amikor én beszélek! Ma utoljára adok nektek lehetőséget arra, hogy megpróbáljatok tisztességesen verekedni!

Horemheb zordan nézett a katonákra, pillantása mindenkit elért. Moccanni sem mertek, amikor folytatta:

- Harcba viszlek benneteket, és tudja meg mindenki, hogy elsőként fogok a harcba hajtani, s nem állok meg, hogy azt lessem, ki jön és ki nem jön utánam. Mert én Hórusz fia vagyok, előttem sólyom repül, és ma meg akarom verni a habirukat még akkor is, ha egyedül kell megtennem. De azt is megmondom előre, hogy korbácsom este vért fog fakasztani, mert saját kezemmel korbácsolom meg azokat, akik nem követnek a harcban, hanem megpróbálnak elbújni vagy elszaladni az ellenség elől. Azt is megbánják, hogy meglátták a napvilágot, és biztosítalak benneteket arról, hogy a korbácsom jobban harap, mint a habiruk lándzsái, mert azok csak ócska rézből vannak és könnyűszerrel eltörnek. Nincs is a habirukban semmi félelmetes, csak a hangjuk ijesztő, de aki fél az üvöltésüktől, dugjon sarat a fülébe. Nem lesz abból semmi baj, mert a habiruk üvöltése közepette amúgy sem fogjátok meghallani a parancsokat. Mindenki kövesse a maga parancsnokát, és az egész sereg kövesse sólymomat! Még azt is elmondom nektek a habirukról, hogy rendetlenül, összevissza harcolnak, olyanok, mint a csorda. Benneteket viszont megtanítotalak sorokban harcolni, s az íjászokat megtanítottam, hogy adott parancsra, vagy jelre egyszerre lőjenek. Hát azért mondom, hogy Széth és összes ördöge pörkölje meg mindegyiket, aki hamarabb kilövi a nyilat, vagy célzás nélkül pazarolja el a nyílvesszőjét. És nehogy jajgatva induljatok a harcba, mint holmi vénasszonyok, hanem igyekezzetek férfiak módjára viselkedni, akik nem szoknyát, hanem ágyékkötőt hordanak. Ha legyőzitek a habirukat, tiétek lesznek a marháik, tiétek lesz minden holmijuk, és gazdagok lesztek, mert sok zsákmányt raboltak össze a felperzselt falvakból. Nekem nem kell egyetlen rabszolga és egyetlen ökör sem, mindent eloszthattok egymás között. Az asszonyaikon is osztozhattok, és azt hiszem, szívesen fogtok henteregni velük majd este, mert a habiru asszonyok szépek és tüzesek, és szeretik a bátor katonákat.

Horemheb végignézett seregén, s a harcosok torkából hirtelen kiáltás tört elő. Lándzsával verték a pajzsukat, íjokkal hadonásztak, és kiabáltak torkuk szakadtából. Horemheb elmosolyodott, hanyagul a levegőbe suhintott korbácsával, és folytatta:

- Látom, már égtek a vágytól, hogy megverjenek benneteket, de előbb fel kell szentelnünk a fáraó új istenének, Atónnak a templomát. Igaz, hogy Atón olyan isten, aki ellenzi a háborút, így hát nem hiszem, hogy sok örömetek lesz belőle. Ezért a főszereg induljon előre, a hátvéd pedig maradjon itt templomot szentelni, hogy elnyerjük a fáraó kegyét. Hosszú menetelés áll előttetek, mert azt akarom, hogy olyan fáradtan harcoljatok, amennyire csak lehet, s ne legyen erőtök elszaladni, hanem annál hősiebben küzdjete a bőrötökért.

Ismét suhintott egyet aranyos korbácsával, s a főszereg lelkes kiáltozás közepett elindult a városból. Szörnyű összevisszaságban vonultak kifelé, mindenki a saját csapatának hadijelvényét igyekezett követni, melyet hosszú rúdon a csapatok élén hordoztak. Oroszlánfarkat, sólymokat, krokodilfejeket követtek ekképpen a harcba, s előttük könnyű hadiszekerek haladtak, hogy az utat biztosítsák. De a főtisztek és a hátvéd Horemheb vezetésével a templomba mentek, mely a város szélén egy magas sziklára épült. Útközben hallottam, amint a tisztek elégedetlen hangon beszéltek Horemhebről, és azt mondták:

- Rendjén van-e, hogy a hadvezér elsőnek hajt a harcba? Ezt ugyan nem fogjuk csinálni, mert minden időkből az volt a szokás, hogy a vezéreket és tiszteket hordszéken vitték a sereg után. Hiszen az íráshoz egyedül ők értenek, és másképpen hogyan is tudnák feljegyezni, mit csinálnak a katonák, és hogyan tudnák megbüntetni a gyávákat?

Horemheb jól hallotta beszédüket, de csak korbácsát lóbálta, mosolygott magában, és nem szólt semmit.

A templom aprócska volt, sebtiben tákolták össze fából és agyagból. Nem hasonlított a többi templomhoz, mert középen nyitott volt, és ott állt az oltár, az istent meg egyáltalán nem lehetett látni sehol. A katonák álmélkodva forgolódtak, hogy megpillantsák az istent és ekkor Horemheb így szólt hozzájuk:

- A fáraó istene kerek és olyan, mint a napkorong. Keressétek hát meg az égen, ha szemetek bírja! A fáraó istene megáld benneteket, bár úgy vélem, hogy a mai menetelés után az ujjait forró tűknek fogjátok érezni a hátatokon.

A katonák morogni kezdtek és azt mondták, hogy a fáraó istene túlságosan messze van. Ők olyan istent akartak, aki előtt leborulhattak a földre, s akit, ha bátorságot vesznek hozzá, meg is érinthetnek kezükkel. De amikor megjelent a pap, elhallgattak. Vézna, fiatal férfi volt, borotvátlan fejjel, fehér vállkendővel. Szeme fényesen, lelkesen tüzelt. Tarka tavaszi virágokat, olajat és bort áldozott az oltáron, mire a katonák hangosan nevetni kezdtek. Azután himnuszt énekelt Atónhoz, melyről azt beszéltek, hogy maga a fáraó írta. Mindenesetre nagyon hosszú volt és egyhangú, s a katonák nyitott szájjal hallgatták és nem értettek belőle semmit. A pap így énekelt:

*Szép vagy, midőn felkelsz az ég partja mögül, élő Atón,
élők között első!
Míg feljössz a keleti égre
minden földet betölt a pompád,
mert szép és nagy vagy, s magasan ragyogsz a föld felett.
Sugaraid átölelnék minden birodalmat, melyet teremtettél,
melyet a szeretet sugaraival összekötsz,
s bár távol vagy, sugaraid itt ragyognak,
bár szentséges vagy, lábad földi rögöket érint.*

Énekelt még az éj sötétségéről, az oroszlánokról, melyek éjjel előbújnak barlangjukból, és énekelt még a kígyókról is. Sok katonát ezeknek hallatán elfogott a félelem. Énekelt a nap

ragyogásáról, énekelt arról, hogy a madarak reggelenként Atón dicséretére csattogtatják szárnyukat. Arról is énekelt, hogy az új isten ad életet az asszonyok méhében levő magzatnak, s ő ad teremtető erőt a férfi magjának is. Énekét hallgatván, azt hihette az ember, hogy nincs a világon egyetlen olyan apróság, amelyhez Atónnak ne volna köze, mert szerinte még a csirke sem képes kibújni a tojásból, s nem képes csipogni Atón segítsége nélkül. Aztán így folytatta:

*Te lakozol szívemben egyedül,
és nem ismer téged senki más,
csak fiad, a fáraó.
Te megosztod véle titkaidat,
és megáldod őt hatalmaddal.
Kezedben olyan a világ,
amilyenre alkottad azt,
fényed élteti az embereket,
s ha lenyugszol, meghalnak ők,
mert te vagy az élet,
s általad élnek az emberek.
Minden szem a te szépségedet nézi,
míg ragyogsz az égen,
s minden munkának vége van,
midőn lenyugszol nyugaton.
Mióta a világot alkottad,
Fiad kedvére tettél itt mindent,
aki öledből jött a világra,
a fáraó kedvére, aki az igazságért él,
a két birodalom urának, Ré fiának kedvére,
aki az igazságért él,
a koronák urának kedvére alkottad a világot,
s az ő nagy királyi hitvesének kedvére,
a két birodalom szeretett uralkodónőjének,
Nefertitinek kedvére, ki éljen és viruljon örökkön-örökké.*

A katonák, lábukkal a homokot turkálva, hallgatták a papot, aztán megkönnyebbülten nagyot kiáltottak a fáraó tiszteletére, mert a himnuszából csupán egyetlen dolgot értettek meg, s ez az volt, hogy a himnusz dicsőítette, és az isten fiának nevezte a fáraót. Ezt helyesnek és rendjén valónak tartották, hiszen mindig így volt, és mindig így is lesz szokásban. Horemheb elbocsátotta a papot, mire az ifjú a katonák lelkesedésétől elragadtatva távozott, hogy a fáraónak levelet írjon a történeletről. De nem hiszem, hogy a himnuszából és annak gondolataiból sok öröme lett volna a katonáknak, akik a homokot turkálták lábukkal, s nem egy közülük az erőszakos halál elé ment.

4

A hátvédssereg elindult, s követték az ökrök a taligáikkal, meg a teherhordó szamarak. Horemheb előrehajtott kocsiján, a főtisztek pedig, a hőségre panaszkodván, beültek hordszékeikbe. A sereg egészen délutánig menetelt, és csak rövid pihenőt tartott, amikor megengedték a katonáknak, hogy éhüket és szomjukat csillapítsák. Egyre többen dőltek ki az útszélre fájós lábuk miatt, s nem is keltek fel többé, pedig a tisztek korbáccsal és rúgásokkal nógatták őket. A katonák felváltva énekeltek és káromkodtak, s midőn megnyúlt az árnyék, a környező

hegyoldalokról láthatatlanul süvöltő nyilak kezdtek röpdösni felénk. A zilált sorok között egy-egy ember időnként a vállához kapott, amelyben ott rengett a nyílvevő. Sokan arccal az útra zuhantak. De Horemheb nem állt meg, hogy a halottakat elhordassa, hanem meggyorsította a menetet, mire a katonák futólépésben mentek tovább. A könnyű hadiszekerek feltúrták az utat. Az út szélén nemsokára néhány habiru holttestét pillantottuk meg. Rongyos ruha volt rajtuk, szájukon és szemükön legyek nyüzsögtek. Néhány katona lemaradt, hogy a holttesteket megforgatva valami emlékhöz jusson, de már nem akadt semmi fosztogatnivaló.

Végül elénk tárult a széles rónaság, amelyen a habiruk táboroztak. Horemheb megfújta a kürtöket, és előkészítette seregét a támadásra. A lándzsásokat középre, az íjászokat pedig a sereg két szárnyára állította fel. A hadiszekereket azonban elküldte, mire mindegyik féktelen gyorsasággal elszáguldott, s olyan porfelhőt kavart, amely egészen eltakarta a szem elől. Körülötte csupán néhány nagyobb hadiszekér maradt. A hegyek mögül, a távoli völgyekből, égő falvak füstje szállt az ég felé. A síkságon táborozó habiruk serege mérhetetlen nagynak látszott. Midőn elindultak felénk, ordításuk és kiáltásuk úgy betöltötte a levegőt, akár a tenger harsogása. Pajzsaik és lándzsáik hegye félelmetesen villogott a nap sugaraiban. De Horemheb érces hangon kiáltotta harcosainak:

- Ne remegjen a térdetek, mert nincsenek sokan, amit láttok, csupa barom, nő meg gyerek, és mielőtt eljön az este, mind a ti zsákmányotok lesz! A fazekaikban már vár rátok a jó meleg étel, hát igyekezzetek, hogy még sötétedés előtt ehessünk, mert olyan éhes vagyok, mint egy krokodil!

De a habiruk serege félelmetesen özönlött felénk, nagyobb volt, mint a mi seregünk, s lándzsáik a napsugárban oly hegyesnek látszottak, hogy már egyáltalán nem volt kedvemre az egész háború. Lándzsásaink sorai meginogtak, s hátrafelé kezdtek nézegetni, akár csak én, de az altisztek megsuhogtatták korbácsukat, szitkozódtak, a katonák pedig bizonyára túl fáradtak és éhesek voltak ahhoz, hogy megfutamodjanak a habiruk elől, mert soraikat csakhamar újra rendezték. Az íjászok izgatottan pengették íjukon a húrt, s várták a jeladást.

A habiruk, midőn már elég közel jutottak hozzánk, olyan félelmetes üvöltésben törtek ki, hogy fejemből kifutott a vér, s a lábam remegni kezdett. Ugyanakkor rohanvást megindultak, nyilakat lödöztek felénk, és én hallottam a fülem mellett süvítő nyilakat, amint legyek módjára „pzz, pzz” hangon zümmögtek a levegőben. A nyilak süvöltésénél és zümmögésénél idegesítőbb hangot életemben soha nem hallottam, de nagyon felbátorított, amint észrevettem, hogy nem tesznek sok kárt, mert vagy fölöttünk repülnek el, vagy pedig beleütköznek a pajzsokba. Horemheb ekkor elkiáltotta magát: „Katonák, kövessetek!” Kocsihajtója nekieresztette a lovakat, s a többi hadiszekér is nyomába eredt. Az íjászok egyszerre kilőtték nyilaikat, a lándzsások pedig a hadiszekerek után rohantak. Ugyanabban a pillanatban minden torokból kiáltás tört elő, amely félelmetesebb volt még a habiruk üvöltésénél is, mert mindenki a saját életéért kiabált, hogy félelmét csillapítsa. Én is azon kaptam magamat, hogy teli torokból ordítok, s ez nagyon könnyített rajtam.

A hadiszekerek szörnyű dübörgéssel vágattak bele a támadó habiru seregbe, legelő, a porfelhő és a ringó lándzsaerdő felett, Horemheb strucc tollas sisakja csillogott. Mögöttük oroszlánfarkas és sólymos jelvényeiket követve a lándzsások rohantak, az íjászok pedig előzőnlőtték a mezőt, és egyszerre lőttek a habiruk zilált csoportjaira. Ettől fogva minden egyetlen szörnyű összevisszaságba, lármába, dobogásba, ordításba és halálüvöltésbe olvadt össze. A vérszag elnyomta az izzadságnak és a katonáknak a szagát, s az égből növekvő rajokban hollók ereszkedtek alá a síkságra. Mire leszállt a nap, a csatatér tele volt levágott

kezü holttestekkel. A habiruk tábora kigyulladt, s körülötte mindenfelé szétszéledt marhák bőgtek.

Ám a katonák a győzelemtől megrészegeülten tovább folytatták az öldöklést, lándzsájukat mindenbe belevágták, ami csak eléjük került, s megölték azokat is, akik már eldobták a fegyvert. A gyerekekből buzogánnyal verték ki a lelket, s nyíllal lödöztek az eszeveszetten menekülő marhacsorda után, mígnem Horemheb újra megfújatta a kürtöket. Ekkor a parancsnokok és altisztek végre észhez tértek, és korbácsukkal nekiláttak a katonák egybeterelésének.

Aztán összegyűjtötték a foglyokat és egy bekerített helyre hajtották őket. A fegyvereket halomra rakták, az elszéledt marhák összeszedésére pásztorokat küldtek szét. A habiruk olyan sokan voltak, hogy nagy részüknek sikerült elmenekülniük, de Horemheb úgy vélte, hogy egész éjjel futni fognak, és egyhamar nem is lesz kedvük visszatérni. Égő takarmányszekerek és sátrak fényében hozták Horemheb elé az istent tartalmazó ládikát. Horemheb felnyitotta, és kivette belőle Szehmetet, az oroszlánfejűt, aki a tűz fényében büszkén düllesztette ki famellét. A katonák örömujjongás közepette fröcskölték le a sebeikből ömlő vérrrel, s győzelmi jelvény gyanánt levágott kezeket dobáltak eléje. A levágott kezekből magas halom emelkedett, s voltak olyanok is, akik négy vagy öt kezet dobtak a halomra. Horemheb nyakláncokat és karpereceket osztott szét közöttük, s a legbátrabbaknak altiszti rangot adományozott.

Jómagamnak sok munkám volt, mert a habiruk lándzsái és buzogányai szörnyű sebeket ejtettek. Égő sátrak fényében dolgoztam. A sebesültek üvöltése egybevegyült azoknak a nőknek a jajgatásával, akiket a katonák magukkal vonszoltak, hogy sorshúzás után kedvüket töltsék velük. Kimostam és összevarrtam a tátongó sebeket, a kicsüngő beleket visszadugtam a szétnyílt hasakba, s visszahajtottam a helyére a sebesültek szemébe lógó fejbőrt. Azoknak, akiket már nem lehetett megmenteni, sört és bódító szereket adtam, hogy békében haljanak meg éjjel.

Azokat a habirukat is gyógyítottam, akik sebük miatt nem tudtak elmenekülni és összevarrtam sebeiket, de hogy miért tettem, nem tudom. Talán azért, hogy Horemheb jobb áron adhassa el őket rabszolgának. Ám sokan közülük nem törődtek a segítségemmel. Amint gyermekük sírását, s az egyiptomiak által megerőszakolt feleségük jajgatását meghallották, újra feltépték sebüket. Lábukat maguk alá húzták, fejüket betakarták ruhájukkal, aztán amikor vérük elfolyt, meghaltak.

Amint elnéztem őket, már nem voltam olyan büszke a győzelmünkre, mint rögtön a csata után. Hiszen a habiruk csupán nyomorult sivatagi nép volt, amelyet éhségében hívogatón csábított a völgyek sok marhája és gabonaföldje. Hát ezért támadtak Szíriára, hogy kifosszák. Soványak voltak, és sokuk szembetegségben kínlódott. Igaz, hogy a harcban vadak és félelmetesek voltak, igaz, hogy égő falvak füstje és sírás meg jajgatás követte őket, de szívem mégis elszorult, amikor nagy, széles orruk elfehéřült, és haldoklás közben fejükre húzták rongyos ruháikat.

Másnap találkoztam Horemhebbel, aki megköszönte segítségemet. Azt tanácsoltam neki, hogy építtessen itt egy megerősített tábornak, amelyben a súlyos sebesültek felgyógyulhatnak, mert ha Jeruzsálembé vinnénk őket, meghalának az úton. Horemheb újra hálálkodott, és így szólt:

- Nem gondoltam, hogy olyan bátor vagy, mint tegnap saját szememmel láttam. Ha akarod, egyszer a saját hadiszekeremen viszlek a harcba. Úgy látszik, veled van a jó szerencse, hiszen sem lándzsa, sem buzogány nem volt nálad, mégis életben maradtál.

- Katonáid dicsérik nevedet s esküdznek, hogy követnek bárhová - válaszoltam hízelegve. - De miképpen van az, hogy egyetlen seb nem esett rajtad, pedig amikor elsőként hajtottál a

lándzsák és nyilak ellen, biztosra vettem, hogy meghalsz? Meleg a bőröd, s alatta vér folyik, mint a többi embernek. Elvarázsoltad talán magadat valami erős varázslattal, hogy nem kapsz sebet? Mitől van az, hogy nem félsz soha?

- Én is hallottam varázslatokról, sok katonám hord varázszacskót a nyakában, hogy megvédelmezze őt - mondta. - De a csata után most is sok varázszacskót szedtek össze az elesettek nyakából, és ezért én nem hiszek az erejükben. Annyi hasznuk van csupán, hogy bátorságot öntenek a tanulatlan katonába, aki nem tud olvasni és írni. Őszintén szólva, az egész csak ganaj, Színuhe. Én egészen más vagyok, mert tudom, hogy nagy tetteket kell végrehajtanom. De azt, hogy honnan tudom, képtelen vagyok neked megmondani. A katonának vagy van szerencséje, vagy nincs. Mellém pedig már akkor odaszegődött a szerencse, amikor sólymom a fáraóhoz vitt. Igaz, hogy a sólyom nem szerette a palotát, elrepült, és többé nem tért vissza. De midőn a Szináj sivatagban meneteltünk Szíria felé, és éhség meg szomjúság gyötört bennünket, mert magam is együtt szenvedtem katonáimmal, hogy megtudjam, mit éreznek, s ily módon parancsolni tudjak nekik, egy völgyben égő bokrot pillantottam meg. Élő tűz volt, s nagy bokorhoz, vagy fához volt hasonló, nem aludt ki, de még csak nem is kisebbedett, hanem éjjel-nappal szakadatlanul lángolt. Körülötte olyan szag terjengett, amely fejembe szállt, és bátorrá, vakmerővé tett. A sereg előtt hajtottam akkor, és a sivatag fenevadjaira vadásztam. Csak én láttam a tüzet, meg a kocsihajtóm, aki bizonyítani is tudja, senki más. De attól kezdve már tudtam, hogy korábban, mielőtt időm betelik, nem fog engem a lándzsa, a nyíl s a buzogány. Azt, hogy honnan tudom, képtelen vagyok megmondani, mert az ilyesmit titok borítja.

Hittem Horemheb beszédének, és nagyon tiszteltem őt, hiszen semmi oka sem volt, hogy szórakoztatásomra ilyen dolgot kitaláljon. Még ha akarta volna is, akkor sem találja ki ezt a történetet, mert olyan ember volt, aki csak azt hitte el és vallotta, amit látott, és amit kezével megfoghatott.

Három nap múlva Horemheb feloszlatta seregét. A katonák egy részét Jeruzsálembe küldte vissza, hogy elvigyék, ami a zsákmányból megmaradt, mert a csatatérre nem érkezett elegendő kereskedő ahhoz, hogy meg tudják vásárolni a rabszolgákat, a főzőedényeket, és a gabonát. Másik részüket elküldte marhát legeltetni. A sebesülteknek tábort építettek, melynek védelmére oroszlánfarkas katonák maradtak hátra, de a legtöbb beteg belehalt sebeibe. Horemheb hadiszekerével a habiruk üldözésére indult, mert a foglyok vallatásánál megtudta, hogy a menekülő habiruknak sikerült magukkal vinni istenüket.

Engem is elvitt magával, bár én nem akartam vele tartani. Derekába kapaszkodva álltam mögötte a kocsiban, s magamban azt kívántam, bárcsak soha ne jöttem volna a világra. Úgy hajtott, akár egy örült, és én minden pillanatban attól féltem, hogy felborulunk, s fejjel a kövek közé esem. De Horemheb csak nevetett, és gúnyolódott, azt mondta, hogy megkóstoltatja velem a háborút, hiszen azért jöttem, hogy meglássam, mond-e valami újat nekem.

A háborút megkóstoltatta velem alaposan. Láthattam az orkán gyanánt támadó hadiszekereket, amint belegázoltak a habiruk tömegébe, akik örömittasan énekeltek, s pálmaágakkal csapkodva hajtották a lopott marhákat a sivatagi rejtekhelyek felé. Lovai öregeket, asszonyokat, meg gyerekeket tiportak össze, körülötte égő sátrak füstje gomolygott. Vér és könnyek árán tanította meg a habirukat, hogy jobban teszik, ha megmaradnak szegénynek a sivatagban, éhen halnak a rejtekhelyükön, és nem támadják meg a termékeny és gazdag Szíriát, hogy beolajozhassák napégett bőrüket, s meghíz hassanak a lopott gabonán. Ily módon kóstoltam bele a háborúba, amely most már nem háború, hanem csupán üldözés és gyilkolás volt. Aztán Horemheb is megelégtelt már, és újra felállította a határköveket, amelyeket a

habiruk kidöntöttek. Eszébe sem jutott, hogy beljebb helyeztesse a sivatagba, pedig megtehetette volna.

- Meg kell őriznem a habiruk magját - mondta -, hogy seregemet igazi harcban gyakoroltassam, mert ha az összezt elpusztítom, nincs olyan hely a föld színén, ahol háborúzhatok. Hiszen már negyven esztendeje béke uralkodik a világon, minden nép egyetértésben él, és a nagy birodalmak uralkodói leveleikben testvérnek meg barátanak nevezik egymást, a fáraó pedig aranyat küld nekik, hogy elkészíthessék belőle a szobrát és felállíthassák templomaikban. Meg kell hát őriznem a habiruk magját, mert az éhség néhány év múlva újra kihajtja őket a sivatagból, és akkor elfelejtik, amit most kaptak tőlem.

Horemheb a habiruk istenét is elvette, sólyomként csapott le rá, mire hordozói ledobták a földre, otthagyták, és elmenekültek a hegyekbe. Az istent apró darabokra töregette, aztán Szehmet színe előtt elégette. A katonák pedig mellüket verték és büszkén mondogatták: „Így égetjük el a habiruk istenét.” Az isten neve Jéhu vagy másként Jahve volt, rajta kívül nem is volt a habiruknak más istene. Ily módon isten nélkül, és még nyomorultabban kellett visszatérniük a sivatagba, mint ahogyan onnét elindultak, pedig már énekeltek, és pálmaágakat lengettek örömeikben.

5

Horemheb visszatért Jeruzsálembe, ahol időközben a határvidék minden menekültje összegyűlt, és újra eladta nekik marháikat, gabonájukat és főzőedényeiket. Azok pedig megszagatták ruhájukat, és így kiáltoztak: „Ez a rabló rosszabb a habiruknál is!” Nagy bajba mégsem jutottak, mert templomaik, a kereskedők, meg az adóhivatalok kölcsönöztek nekik pénzt a vásárláshoz. Azt, amit nem tudtak visszavásárolni, Horemheb eladta a Szíria minden zugából odagyűlt kereskedőknek. Ily módon réz és ezüst formájában oszthatta fel a zsákmányt katonái között, és ekkor értettem meg, hogy miért halt meg a legtöbb sebesült, minden fáradozásom ellenére. Társaik ellopták tőlük ruháikat, fegyvereiket, s a rajtuk található ékszert, és sem vizet, sem ételt nem adtak nekik, úgymint meghaltak, és a társaiknak több jutott a zsákmányból. Most értettem csak meg, hogy a tudatlan mészárosok miért jöttek oly szívesen a háborúba, s miért tértek vissza Egyiptomba oly gazdagon.

Jeruzsálem tele volt lármával, sikoltozással és a szíriai hangszerek nyekergésével. A katonáknak már volt rezük és ezüstjük, így hát sört ittak, és kedvüket töltötték a kifestett lányokkal, akiket a kereskedők hoztak Jeruzsálembe. Aztán birkóztak, vagy verekedtek, megsebesítették és kirabolták egymást, de kirabolták a kereskedőket is, aminek az lett a következménye, hogy a város falain mindennap fejjel lefelé lógó katonákat lehetett látni. Ám ez sem vette el kedvüket, csupán ennyit mondtak rá: „Így volt mindig, és így lesz a jövőben is.” Rezüket és ezüstjüket elköltötték sörre és lányokra, aztán a kereskedők elmentek és a pénzt magukkal vitték. Horemheb a kereskedőket jöttük és távozásuk alkalmával egyaránt megadóztatta, és habár a katonák javára lemondott a zsákmányrészről, ugyancsak meggazdagodott. Gazdagsága mégsem töltötte el örömmel, mert amikor el akartam tőle búcsúzni, hogy visszatérjek Szimirrába, így szólt hozzám:

- Ez a háború befejeződött, még mielőtt elkezdődött volna. Levelében megfedd a fáraót, mert tilalma ellenére vért ontottam. Vissza kell térnem Egyiptomba, vissza kell vinnem katonáimat, és el kell őket bocsátanom. Sólyom és oroslánfarkas jelvényeiket a templomok őrzetére kell bíznom, de hogy mi lesz ennek a vége, azt komolyan nem tudom megmondani, mert ez volt az egyetlen gyakorlott sereg egész Egyiptomban. Mások csak ahhoz értenek, hogy a falakra csináljanak, meg a nőket csipkedjék a piacon. Ámonra mondom, könnyű a fáraónak aranyos

palotájában énekeket költeni az isten dicsőségére, de ha csak egyszer hallaná az égő falvakban felkoncolt emberek üvöltését és az asszonyok jajgatását, amikor az ellenség átzúdul a határokon, akkor talán másképp gondolkodnék.

- Egyiptomnak nincsenek ellenségei, hiszen ahhoz túlságosan gazdag és hatalmas - feleltem. - A te híred is elterjedt Szíria földjén, és a habiruk nem merik többé kidönteni a határköveket. Miért is ne oszlatnád szét seregedet? Hiszen amikor lerészegednek a katonáid, őszintén szólva, úgy garázdálkodnak, akár a fenevadak, szállásuk bűzlik a vizelettől, ruhájuk teli van nyüzsgő férgekkel.

- Nem tudod, mit beszélsz - vágott közbe. Maga elé meredt, és dühösen vakarta meg a hónalját, mert a város királyának vályogháza is teli volt férgekkel. - Egyiptom nagyon elbízta magát, és ez nem jó dolog, mert a világ nagy, és nem látjuk, hogy hol vetik el azokat a magokat, melyekből tűz és romlás terem. Hallottam, hogy az amorriták királya lovakat gyűjt, és hadiszekereket vásárol, ami igazán nem helyénvaló, mert jobban tenné, ha rendesebben fizetné az adót a fáraónak. Lakomáin az előkelők arról beszélnek, hogy egykor az amorriták uralkodtak az egész világ felett, amiben annyi igazság van, hogy az utolsó hikszoszok az ő földjükön laknak.

- Aziru király a barátom. Hiú ember, mert azt kívánta, hogy arannyal vonjam be a fogát - mondtam. - Azt hiszem, más gondja van most neki, mert hallottam, hogy olyan feleséget szerzett, aki elszívja derekából az erőt, és előbb-utóbb elgyengíti a térdét.

- Sok dolgot tudsz, Szinuhe - kezdte Horemheb, és vizsgálódva nézett rám. - Szabad ember vagy, magad döntöd el, hogy mit cselekedj, és városról városra utaztadban sok olyat hallasz, amit mások nem hallanak. Ha én a te helyedben lennék, és szabad volnék, mint te, beutaznék minden országot, hogy tanuljak. Elutaznék Mitanni földjére, meglátogatnám Babilont, és talán azt is megnézném, hogy a hettiták miféle hadiszekereket használnak, és hogyan képzik ki seregeiket. Ellátogatnék a tenger szigeteire, és megnézném, milyen nagyok a hadihajóik, melyeket oly sokszor emlegetnek. De én nem tehetem ezt, mert a fáraó hazarendelt. A nevemet is ismerik már egész Szíriában, és talán nem is hallanám meg, amit akarok. De te, Szinuhe, szíriai ruhát viselsz és olyan nyelvet beszélsz, melyet a tanult emberek mindenütt beszélnek. Aztán meg orvos vagy, és senki sem hiszi rólad, hogy máshoz is értesz, mint amihez az orvosnak értenie kell. A beszéded is egyszerű és sokszor gyerekes a fülemnek, és nyílt szemmel nézel rám, de mégis tudom, hogy szíved zárkózott, és tudom, olyasvalami lakozik benned, amit egyetlen ember sem ismer. Igazat beszélek?

- Talán igazat beszélsz - mondtam -, de mit akarsz tőlem?

- Mi lenne, ha adnék neked sok aranyat - folytatta -, és elküldenélek azokba az országokba, amelyekről beszéltem, hogy foglalkozásodat gyakoroljad, és Egyiptom orvosi tudományának meg saját tudásodnak hírét terjesszed? A gazdagok és előkelők minden városban meghívnanak, beleláthatnál szívükbe, és talán még királyok és fejedelmek is meghívnanak magukhoz, és az ő szívükbe is beleláthatnál. Ám miközben foglalkozásodat gyakorolnád, szemed az én szemem, füled az én fülem lenne, és mindent az eszedbe vésnél, amit látsz és hallasz, hogy visszatérve Egyiptomba, elmondhasd nekem.

- Sohasem akarok visszatérni Egyiptomba - válaszoltam. - Egyébként pedig olyan dolgokról beszélsz, amelyek veszélyesek, és nekem semmi kedvem ahhoz, hogy egy idegen város falán lójak fejjel lefelé.

- Senki sem tudja, mit hoz a holnap - mondta Horemheb. - Hiszem, hogy vissza fogsz térni Egyiptomba, mert aki ivott egyszer a Nílus vizéből, annak szomját nem oltja semmiféle más víz. A fecskék és darvak is minden télen visszatérnek Egyiptomba, mert más országban nem

érzik jól magukat. Ezért a beszéded olyan a fülemben, mint a légyzümmögés. Az arany is csak annyi nekem, mint a por, melyen lábam tapos, és inkább tudásra cserélem. Ugyanúgy ganaj dolog az is, amit az idegen város faláról beszélsz, mert nem azt kérem tőled, hogy kárt vagy bármiféle rosszat tegyél, vagy megsértsed az idegen országok törvényeit. Hát talán nem hívogatja minden nagyobb város az utazókat, hogy templomaikat megmutassa nekik? Talán nem rendez mindenféle ünnepségeket a csalogatásukra, hogy otthagyják arányaikat a lakosoknak? Minden országban tárt karokkal fogadnak, ha van nálad arany. Gyógyító tudományodat is szívesen fogadják azokban az országokban, ahol - mint hallottam - az öregeket agyonütik, a betegeket meg a sivatagba viszik, hogy meghaljanak. A királyok büszkék a hatalmukra, és gyakran parádéztatják katonáikat, hogy az idegenek is tiszteljék azt a hatalmat. Nem teszel azzal semmi rosszat, ha megnézed, hogyan menetelnek, milyen fegyvereket hordanak, vagy ha megszámlálod, hány hadiszekerük van. Nincs abban semmi rossz, ha eszedbe vésed, nagyok és nehezek, vagy pedig kicsik és könnyűek-e azok a hadiszekerek, és két vagy három embert visznek-e, mert azt hallottam, hogy némelyek a hajtón kívül pajzshordozót is visznek magukkal a harcba. Fontos azt is tudni, hogy a katonák jól tápláltak, olajtól csillogók-e, vagy pedig soványak, férgesek és szembajosok, mint az én katonáim. Aztán mondják, hogy a hettiták új fémeket varázsoltak elő a földből, s a fegyver, melyet abból kovácsolnak, még a legjobban kovácsolt rézbaltát is kicsorbítja. Állítólag kékes színű és vasnak nevezik, de hogy igaz-e, nem tudom, mert talán csak új módot tanultak meg a réz edzésére és keverésére. Szeretném tudni, hogyan csinálják. A legfontosabb pedig, hogy megtudjam, milyen az uralkodók szíve, és milyen a tanácsadók szíve.

Ránéztem, de ő már ügyet sem vetett rám, csak közönyösen lóbálta az aranyos korbácsot, és az ablaknyíláson át Jeruzsálem vályogfalait és szikláit nézegette, amelyek vörösen égtek a napsugarakban, meg az olajfákat, melyeknek levelei szürkék voltak a portól. Ám éppúgy elnézett ezek felett is, mint énfelettem, mintha távoli földeket figyelt volna. Nyaka kiegyenesedett, szemében komor fény villogott.

- Értem már a beszédedet - szólaltam meg hosszú tűnődés után. - Mostanában az én szívem is nyugtalan és heves, akár a kalitkába zárt madár. Ezért jöttem hozzád megízlelni a háborút, bár a szolgálom óva intett tőle. Nincs is ellenemre, hogy messzi földekre utazzam, ahol még kevés egyiptomi járt, mert Szimirra kicsi és már nagyon meguntam. Beszéded közben elcsodálkoztam azon, hogy miképpen is bírhattam ki ott olyan sokáig. De talán az ember lassan határoz, és nem egykönnyen indul útnak, ha valaki nem parancsol rá és nem küldi el. Te mégsem vagy a parancsolóm, és azt sem értem, hogy miért akarod mindezt megtudni, mi hasznod van belőle, amikor a fáraó aranyházában ülsz és nőekkel játszadozol.

Horemheb csak ennyit mondott:

- Nézz reám!

Ránéztem, és hirtelen mintha megnőtt volna előttem. Szeme komor lánggal égett, istenre hasonlított most. Szívem reszketni kezdett, meghajoltam előtte és kezemet térdemhez kaptam.

- Elhiszed már, hogy a parancsolód vagyok? - kérdezte ekkor.

- Szívem azt mondja, hogy parancsolóm vagy, de hogy miért van így, nem tudom - válaszoltam, s nyelvem megduzzadt szájamban, reszkettem a félelemtől. - Talán az is igaz, hogy sokak parancsolójának születél, mint mondottad. Útnak indulok hát, és szemem a te szemed, fülem a te füled lesz, de nem tudom, hasznodra válik-e, amit látok és hallok, mert abban, amit tudni akarsz, ostoba vagyok, és csak orvosi tudásom jobb, mint másoké. Mégis meg akarok tenni mindent, ami csak erőmből telik, és nem aranyért, hanem azért, mert barátom vagy, és mert nyilván az istenek is így rendelték, ha ugyan léteznek egyáltalán.

Horemheb pedig így szólt:

- Nem hiszem, hogy valaha is megbánod, hogy a barátom vagy, de mindenesetre adok aranyat is neked, mert szükséged lesz rá, ahogy az embereket ismerem. Ne kérdezd, miért drágábbak nekem az aragnál is azok a dolgok, melyeket tudni szeretnék. Annyit mégis elmondhatok neked, hogy a nagy fáraók mindig elküldték eszes, ügyes férfiakat más birodalmak udvaraiba, de a mostani fáraó követei ostoba emberek, nem értenek máshoz, csak ahhoz, hogy miképpen ráncolják köntösüket, miképpen hordják a kitüntetést, és hogy a különféle szertartások alkalmával melyik álljon a fáraó jobb vagy bal oldalán. Ha ezekkel találkozol, ne törődj velük, beszédük csak annyit jelentsen fülednek, mint a légyzümmögés.

A búcsúzásnál Horemheb már nem viselkedett méltóságteljesen, hanem megsimította arcomat, és fejét vállamra hajtotta.

- Szívem nehéz, midőn elindulsz, Szinuhe, mert ahogyan te magányos vagy, ugyanúgy én is magányos vagyok, és szívem titkait élő ember nem ismeri. - Így szólván, azt hiszem, még mindig Baketamonra gondolt, akinek szépsége egykor rabul ejtette.

Horemheb sok aranyat adott nekem, többet, mint gondoltam volna. Azt hiszem, az összes aranyat ideadta, amit a háború idején Szíriában szerzett. Aztán fegyveres kíséretet rendelt mellém a tengerpartig, úgyhogy nem kellett tartanom a rablóktól. A tengerparton aranyamat egy nagy kereskedőházban helyeztem el, és agyagtáblákra váltottam, amelyeket biztonságosabb volt az útra vinni, mint az aranyat, mert a rablók semmit sem érthettek vele. Aztán hajóra szálltam, hogy visszatérjek Szimirrába.

Hatodik könyv

Az álkirály napja

1

Mielőtt az új könyvet elkezdem, dicsérettel kell megemlékezni arról az elröppent időről, mely alatt sok-sok országot utaztam be szabadon, és sok bölcsességet tanultam, hiszen az az idő aligha tér már vissza. Olyan világban jártam-keltem, mely már negyven éve nem látott háborút. A királyok őrei a karavánutakat és kereskedőket, a fáraó és a királyok hadihajói pedig a folyókat és tengereket védték a rablók ellen. Nyitva állt minden határ, és a kereskedőket és utazókat, akik aranyat vittek magukkal, minden város szívesen fogadta. Az emberek nem szidalmazták egymást, hanem meghajoltak, és kezüket térdükhöz kapva üdvözölték a másikat, és tanultak egymás szokásaiból. Sok művelt ember akadt, aki több nyelven is beszélt, és kétféle írást ismert. A földeket rendszeresen öntözték, és azok bőséges termést hoztak, s a vörös föld országaiban a Nílus helyett az égi Nílus öntözte meg a szántókat. A marhacsordák nyugodtan legelésztek a réteken, s a pásztorok nem hordtak lándzsát, hanem sípjukat fújták és vidám dalokat énekeltek. Virultak a szőlődombok, gyümölcsfák roskadoztak a fák, a papok kövérek voltak, és fénylettek a sok olajtól meg kenőcstől, s a templomok udvaraiból minden országban számtalan áldozat füstje szállt az ég felé. Jól érezték magukat az istenek is, kegyesek voltak az emberekhez, és a bőséges áldozatoktól egyre jobban híztak. A gazdagok még gazdagabbak, a hatalmasok még hatalmasabbak, és a szegények még szegényebbek lettek - ahogyan az istenek rendelték -, így hát minden ember elégedett volt, és senki sem zúgolódott. Így látom magam előtt azt az elröppent időt, amely bizonyára soha nem tér már vissza, amidőn férfierőm még ifjú volt, és a hosszú úton nem fáradtak el tagjaim, szemem kíváncsi volt és epedve vágyott újat látni, szívem tudásra vágyott, és habzsolta a tudást.

Most, hogy dicsérettel idéztem fel azt a boldog időt, midőn a nap is fényesebben sütött, s a szellő is lágyabban simogatott, mint a mai rossz napokban, utazásaimról fogok mesélni, és mindarról, amit szemem látott és a fülem hallott.

De először még azt kell elmondanom, hogy mi történt, amikor Szimirrába visszatértem.

Amint odaértem házamhoz, elém szaladt Kaptah, nagy hangon kiáltozott, és sírt örömeiben, lábamhoz borulva így szólt:

- Áldott legyen a nap, mely gazdátat visszahozta! Hát visszajöttél mégis, pedig már azt hittem, hogy meghaltál a háborúban. Biztosra vettem, hogy lándzsával agyonszúrtak, mert nem törődöttél figyelmeztetésemmel, hanem elmentél, hogy megkóstold a háborút. De a bogarunk valóban hatalmas isten, és megvédett téged. Ezért jó nap van ma. Szívem tele van örömmel, mert újra látlak, és az öröm könnyeket fakaszt a szememből, bár azt hittem, hogy én fogom örökölni vagyondat és az összes aranyat, amit a kereskedőházba vittél. Nem siratom elveszett gazdagságomat, mert nélküled olyan vagyok, mint a bárány, amely elbolyongott az anyjától. Nélküled csak keservesen bégetnék, és életem napjai sötétségben telnének. És míg távol voltál, akkor sem loptam tőled többet, mint máskor, hanem vigyáztam házadra, holmidra, és minden javadra, és ezért most gazdagabb vagy, mint voltál.

Megmosta lábamat, vizet öntött a kezemre, mindenféleképpen gondoskodott rólam, és szakadatlanul siránkozott, míg hallgatásra nem intettem, és azt mondtam neki:

- Készíts el minden szükségeset, mert hosszú útra indulunk, amely talán több évig is eltart, és teli van fáradsággal, mert Mitanni országába, Babilóniába és a tengeri szigetekre fogunk utazni.

Rögtön elhallgatott, arca elvesztette fényét, és szürkére vált a félelemtől. Aztán így kiáltott:

- A szent bogárra mondom, uramnak elment az esze, és legjobb lesz, ha összekötözöm, és karjára meg térdére piócákat rakok. Hiszen Szimirrában jó dolgunk van, kenyerünket mézben áztathatjuk, s a kereskedők meg az előljárók tisztelnek bennünket. Aztán meg Istár templomának szüzei a hajósoktól számtalan új dolgot tanultak, melyek a férfiaknak nagyon tetszenek, s melyektől úgy fickándoznak, mint a halak a szárazon. Ezért a legjobb lesz, ha sürgősen elmegy a templomba áldozatot bemutatni, hogy elfelejtsd ezeket a bolond beszédeket.

- Utamat többé nem magam szabom meg - szóltam. - Hogy miért, azt nem akarom neked elmondani, mert rabszolga és ostoba vagy. De legyen, amint akarsz, maradj te itt, őrizd házamat és vagyonomat, míg távol vagyok, és töltsd kedvedet legjobb tudásod szerint a templom nőivel, akiket nem kívánok szüzeknek nevezni. Ha nem akarsz velem jönni, egyedül indulok útnak, és igazán nem kényszerítelek, mert a hosszú úton biztosan több bajom lenne miattad, mint hasznom.

Ekkor Kaptah újra jajgatni kezdett.

- Bárcsak sohase láttam volna meg ezt a világot! Bárcsak sohase híztam volna kövérré, és sohase láttam volna jó napokat, mert minél jobb dolgunk van, annál nehezebben mondunk le róla. Ha egy vagy két hónapra utaznál el, mint máskor, nem szólnék semmit, hanem nyugodtan itt maradnék Szimirrában. De ha évekig tart az utad, az is lehet, hogy soha nem térsz vissza, és én többé nem látalak téged. Ezért el kell hogy kísérjelek utadon szent szkarabeuszunkkal együtt, mert most minden jó szerencsédre szükséged lesz, és a bogár nélkül szakadékba esnél, és a rablók agyonszűrnének lándzsáikkal. Ám mégis jobb lenne, ha Szimirrában maradnánk, a házukban.

Kaptah évről évre arcátlanabbul viselkedett, és már „a mi házukról”, a „mi bogarunkról” beszélt, és ha kifizetett valamit, azt mondta: „a mi aranyunk”. Nagyon megelégedtem már, és siránkozását is untam, ezért elővettem a botomat, és megcsapkodtam kövér fenekét, hogy legyen igazi oka a jajgatásra. Aztán így szóltam:

- Szívem azt mondja, hogy arcátlanságod miatt egyszer még a városfalon fogod végezni, fejjel lefelé. Dönts el hát végre, velem jössz-e, vagy itt maradsz, de mindenekelőtt hagyj fel örökös siránkozásoddal, amely sérti a fületem, midőn hosszú útra készülődöm.

Ekkor Kaptah végre megnyugodott, kibékült sorsával, és felkészültünk az utazásra. Mivel megesküdt, hogy többé nem teszi hajóra a lábát, egy Észak-Szíria felé tartó karavánhoz csatlakoztunk, mert meg akartam nézni Libanon cédruserdeit, hiszen ezek fáiból építették a palotákat, és ezekből készült Ámon szent csónakja is. Az útról nem tudok sokat mesélni, mert egyhangú volt, és rablók sem támadtak meg. Szállásaink jól el voltak látva mindennel, sokat ettünk, ittunk, és akadt olyan pihenőhely is, ahol betegek jöttek hozzám, és én meggyógyítottam őket. Hordszéken vitettem magamat, s bár Kaptah nem volt elragadtatva a szamaraktól, nem vehettem fel hordszékembe, mert elveszítettem volna tekintélyemet a többi utazó előtt. Ezért szüntelenül jajgatott, és azt kívánta, bárcsak meghalna. Emlékeztettem arra, hogy hajón gyorsabb és kényelmesebb lett volna utunk, de ez se nagyon vigasztalta meg. A száraz szél kimarta arcomat, ezért állandóan kenőcsökkel kellett zsíroznom, torkom tele lett porral, és a sivatagi bolhák is kínoztak, de ezeket a bajokat mégis elfeledtem, és szemem gyönyörködött az idegen vidékek látásában.

Láttam cédrusokat, és egyéb fákat is, amelyek oly hatalmasak voltak, hogy egyetlen egyiptomi sem hinné el. Mégis el kell mondanom, hogy ezek az erdők csodálatos illattal illatoztak, és patakocskáik vize oly csillogó volt, hogy azt gondoltam, ebben a gyönyörű országban senki sem lehet egészen boldogtalan. Így gondolkoztam, míg meg nem láttam azokat a rabszolgákat, akiknek az volt a feladatuk, hogy a fákat kidöntsék, legallyazzák, és a hegyekről lehordják a tengerpartra. Nagyon nyomorultul éltek. Karjuk és lábuk teli volt a fakéreg és a szerszámok ütötte gennyes sebekkel, hátukon legyek mászkáltak vidáman a korbácsnyomokban. Midőn megláttam őket, megváltozott a véleményem.

Végül Kádes városába érkeztünk, melynek erődtítménye és nagy egyiptomi helyőrsége volt. De az erőd falain nem álltak örök, az árkokat benőtte a gaz, a tisztek meg katonák családotul a városban laktak, és csak akkor jutott eszükbe katona mivoltuk, amikor gabonát, hagymát meg sört osztottak a fáraó raktárából. Egy ideig itt maradtunk, hogy Kaptah alfelén begyógyuljanak a szamaragolás okozta sebek. Sok beteget gyógyítottam meg, mert Kádes egyiptomi orvosai használhatatlanok voltak, nevüket már régen törölték az Élet Könyvéből, ha ugyan valaha is beírták. Ezért a betegek, ha volt aranyuk, Mitanni országába vitették magukat, és olyan orvosokhoz folyamodtak, akik tudásukat Babilonjában szerezték. Láttam a városban emlékműveket is. Ezeket a nagy fáraók emeltették, és én elolvastam felirataikat, melyekben győzelmekről és elefántvadászatokról számoltak be. Itt vésettem magamnak pecsétet értékes kőből, hogy tiszteljenek ezekben az idegen országokban, mert errefelé a pecsétek is másfajtaak voltak, mint Egyiptom földjén.

De Kádes örömtelen, szomorú és gonosz város volt, szinte egészen kiégette a nap, úgyhogy még Kaptah is minél hamarabb útra akart kelni, pedig nagyon félt a szamarától.

Folytattuk utunkat, és átkelve a határon, Naharaniba érkeztünk. Senki sem bántott bennünket, és eljutottunk egy folyóhoz, amely nem lefelé folyt, mint a Nílus, hanem felfelé. Azt mondták nekünk, hogy Mitanni országában vagyunk, és mi befizettük az utazókra rótt adót a király kincstárába. De mivel egyiptomiak voltunk, az emberek tisztelettudón bántak velünk, odajöttek hozzánk az utcán, és így szóltak: „Üdvözlét nektek! Örvendezünk, hogy egyiptomiakat látunk, mert már régóta nem láttuk őket. Szívünk teli van nyugalansággal, mert fáraótok nem küld országunkba se katonát, se fegyvert, se aranyat, és azt beszélnek, hogy királyunknak új istent kínál, akiről mi nem tudunk semmit, bár a ninivei Istárt, meg egész sereg más hatalmas istent is szolgálunk, akik mindeddig megvédelmezték bennünket.” Meghívtak házaikba, ételt, italt adtak nekem, Kaptahot is itatták, mert egyiptomi volt, ha csak a szolgám is, úgyhogy kijelentette:

- Ez jó ország, uram. Maradjunk itt, hogy mesterségedet gyakoroljad, mert ezek tudatlan és jóhiszemű emberek, akiket könnyen be lehet csapni.

Mitanni királya és udvari népe a forráság idejére északra, a hegyekbe költözött, de nem volt kedvem utánuk menni; türelmetlen voltam, és meg akartam látni Babilónia csodáit, amelyekről oly sokat hallottam már. De eleget téve Horemheb parancsának, beszéltem az előkelőkkel meg az alacsony rendűekkel egyaránt, s mindegyikük ugyanazt mondta, én pedig megértettem, hogy a szívük valóban teli van nyugalansággal. Mert Mitanni országa egykor hatalmas volt, de most csak a levegőben lógott, és keleten Babilónia, északon mindenféle barbár népek, nyugaton pedig a hettiták vették körül, akiknek birodalmát Hattinak hívták. Minél többet hallottam a félelmetes hettitákról, annál jobban megértettem, hogy Hatti országába is el kell utaznom. Ám először Babilóniát akartam bejárni.

Mitanni lakói kistermetűek voltak, az asszonyok szépek és kecsesek, a gyerekek akár a babák. Lehet, hogy egykor erős nép volt Mitanni népe, mert saját szavaik szerint egy időben északon,

délen, keleten és nyugaton minden népet uralmuk alá hajtottak, de ugyanezt állította magáról a többi nép is. Bár azt állították, hogy egykor még Babilóniát is legyőzték és kifosztották, nem hittem el, mert ha valóban így volt, akkor csak a fáraók segítségével teheték. Mitanni a nagy fáraók korától fogva Egyiptomtól függött, és uralkodóinak leányai már két emberöltő óta a fáraó aranyházában éltek a fáraó feleségeként. Hallván a mitanniak beszédét és panaszait, megértettem, hogy Babilónia hatalmával és a barbár népekkel szemben országuk csupán ütközőként szolgál Egyiptom és Szíria védelmére, és Szíria pajzsaként saját testével kell felfognia azokat a lándzsákat, melyek Egyiptom földjét fenyegették. Ám a mitanniak ezt nem látták, ellenkezőleg, igen büszkék voltak országukra és erejére.

Én azonban észrevettem, hogy országuk fáradt, és haldokló ország, templomaik és szép házaik felett a halál árnyéka lebeg. Ők ezt nem látták, nem értették, és csupán az ennivalóval törődtek, melyet különféle érdekes módon készítettek el, s idejüket azzal töltötték, hogy új ruhákat, kunkori orrú lábravalókat és magas süvegeket próbáltak magukra, meg az ékszereikkel foglalkoztak. Karjuk éppolyan vékony volt, mint az egyiptomiaké, asszonyaik bőre pedig annyira finom, hogy látni lehetett, mint áramlik kék ereikben a vér. Az asszonyok kedvesen beszéltek, bájosan viselkedtek, és miként a férfiak is, gyermekkoruk óta tanulták a szép járás művészetét. Ebben az országban kellemes volt élni, fületem még az örömházakban sem sértette lárma és kiáltozás, mert minden csendben és finoman történt. Szinte nagynak és esetlennek éreztem magamat, midőn velük beszélgettem, vagy boroztam. De ahogy elnézegettem őket, elszorult a szívem, mert én már belekóstoltam a háborúba, és ha igaz volt mindaz, amit Hattiról beszéltek, országukra pusztulás várt.

Orvostudományuk magas fokon állt, orvosaik ügyes emberek voltak, jól értették a mesteriségüket, és sok olyat tudtak, amit én nem tudtam. Kaptam tőlük például olyan orvosságot, amely kevesebb veszéllyel és kisebb fájdalommal űzte ki a férgeket, mint bármi más gyógyszer, amit ismertem. Ahhoz is értettek, hogy a vakoknak tüvel visszaadják a látását, és én megtanultam tőlük a tű ügyesebb használatát. De a koponyalékelést egyáltalán nem ismerték, és nem is hitték el, amit róla mondtam; kijelentették, hogy a fejbajosokat csak az istenek tudják meggyógyítani, de többé már nem lesznek olyanok, mint régen, ezért jobb, ha meghalnak.

Mitanni lakói mégis kíváncsiak voltak, eljöttek hozzám, és elhozták betegeiket, mert minden vonzotta őket, ami idegen. Ahogyan idegen ruhákat öltöttek magukra, idegen ételeket ettek, hegyi borokat ittak, és idegen ékszerekért rajongtak, ugyanúgy idegen orvossal akarták magukat gyógyíttatni. Asszonyok is jöttek hozzám, rám mosolyogtak, elmondták bajaikat, és elpanaszolták, hogy férjük hideg, tunya és fáradt. Jól tudtam, mit akarnak, de nem nyúltam hozzájuk, hogy velük kedvemet töltsen, mert nem akartam megsérteni az idegen ország törvényeit. Ehelyett olyan orvosságokat adtam nekik, melyeket titokban belekeverhettek férjük borába. Szimirra orvosaitól olyan szereket kaptam, amelyek még a haldoklót is ráveszik, hogy asszonnyal töltse kedvét, mert ebben a szíriai orvosok voltak a legügyesebbek az egész világon, és szereik is erősebbnek bizonyultak, mint az egyiptomiak. Azt, hogy az asszonyok férjüknek adják-e be a gyógyszereket, vagy idegen férfiaknak, nem tudom, bár úgy vélem, férjük rovására inkább az idegeneket kedvelték, mert nagyon szabadok voltak a szokásaik. Gyerekük kevés volt, és én ebből is azt láttam, hogy Mitanni földjére a halál veti árnyékát.

El kell még mondanom, hogy Mitanni lakói már országuk határait sem ismerték, mert a határkövek szakadatlanul vándoroltak egyik helyről a másikra. A hettiták elvitték a köveket hadiszekereiken, aztán ott állították fel őket, ahol éppen akarták. Ha a mitanniak ellenkeztek, a hettiták csak nevettek rajtuk, és azt mondták: vigyék vissza a köveiket, ha annyira kell nekik. De nekik nem sok kedvük volt hozzá, mert ha igaz, amit a hettitákról beszéltek, a föld kerekén

még soha nem élt ilyen kegyetlen és rettenetes nép. Mint mesélték, a hettiták legnagyobb öröme az volt, ha felkoncolt emberek üvöltését hallhatták, és nézhették, hogyan ömlik a vér a tátongó sebekből. A határvidéken lakó mitanniaknak, akik panaszkodtak, hogy marháik összetapossák a földet és a vetést lelegetik, levágták a kezét, aztán gúnyolódva nógatták őket, hogy emeljék fel a határköveket, és vigyék vissza a helyükre. Soknak lábát is levágták, aztán biztatták, hogy fusson királyához panaszkodni, soknak meg felmetszették a fejbőrét és szemére húzták, hogy ne lássa, hogyan viszik el a határköveket. Azt is beszélték, hogy a hettiták gúnyolják Egyiptom isteneit, ezzel Egyiptomot mélyen megsértik, és már ez elegendő ok arra, hogy a fáraó aranyat, lándzsát és zsoldos seregeket küldjön Mitanni földjére, hogy háborút indíthassanak ellenük. Igaz, nem szerették a háborút, és remélték, hogy a hettiták visszavonulnak, ha látják, hogy a fáraó Mitanni segítségére siet. Nem tudom megismételni és elsorolni mindazt a szörnyűséget, azokat a kegyetlenségeket és szégyenletes dolgokat, amelyeket a hettiták elkövettek. De azt mondták, hogy rosszabbak a sáskánál is, mert a sáskák pusztítása után újra kivirul a föld, de ahol a hettiták hadiszekerei végigrontanak, ott fű nem terem többé.

Nem akartam tovább Mitanni országában maradni, mert úgy véltem, hogy már mindent tudok, amit akartam, de orvosi becsületemet sértette orvosainak kétkedése, hiszen nem hitték el, amit a koponyalékelésről beszéltem. Egy napon előkelő férfi érkezett szállásomra. Elpanaszolta, hogy fülében szakadatlanul a tenger zúgását hallja, gyakran összeesik, elveszti eszméletét, és oly szörnyű fájdalmakat érez a fejében, hogy nem akar élni többé, ha senki sem tudja meggyógyítani. Mitanni orvosai nem akarták kezelni őt, ezért meg akart halni, mert kín volt számára az élet.

- Ha megengeded, hogy felnyissam koponyádat, lehet, hogy meggyógyulsz, de valószínűbb, hogy meghalsz, mert koponyalékelés után száz ember közül csupán egy gyógyul meg - mondtam.

- Bolond volnék, ha nem fogadnám el javaslatodat, hiszen van egy lehetőségem arra, hogy élve maradok, de ha magam szabadítom meg fejemet a fájdalmaktól, elesem, és nem kelek fel többé. Igaz, nem hiszem, hogy meg tudsz gyógyítani, de ha te nyitod fel a koponyámat, akkor nem vétkezem az istenek ellen, miként vétkeznék, ha napjaimnak magam vetnék véget. Ha várakozásom ellenére mégis meggyógyítasz, örömmel neked adom vagyonom felét, és az nem kevés. Ha pedig meghalok, akkor sem fogsz csalódni bennem, mert gazdagon megajándékozlak - válaszolta.

Gondosan megvizsgáltam, közben végigtapogattam a fejét, de érintésem nem okozott fájdalmat, s fejének egyik pontja sem különbözött a többitől. Akkor Kaptah így szólt:

- Kopogtasd meg a kalapáccsal. Úgysincs vesztenivalód.

Meg is ütöttem a kalapáccsal a fejét mindenfelé, de nem jajdult fel. Végül hirtelen felkiáltott, lerogyott a földre, és elveszítette eszméletét. Úgy véltem, talán megtaláltam azt a helyet, ahol legjobb lesz felnyitni a koponyáját. Összehívtam az orvosokat, akik nem hittek nekem, és így szóltam hozzájuk:

- Akár hiszitek, akár nem, én felnyitom e férfi koponyáját, bár nagyon valószínű, hogy belehal.

Ám az orvosok csak csúfondárosan nevettek.

- Ezt valóban látni szeretnénk! - mondták.

Ámon templomából tüzet szereztem, megtisztítottam magamat, megtisztítottam betegemet, és mindent a szobában. Amikor a déli napfény a legragyogóbb volt, megkezdtem a munkát. Fel-

nyitottam a fejbőrt, és az erős vérzést tüzes vassal csillapítottam, bár sajnáltam, hogy fájdalmat okozok neki. De a férfi azt mondta, hogy ez a fájdalom semmi ahhoz képest, amit mindennap érez. Böven itattam vele bort, melybe bódító gyógyszereket kevertem, mire szeme olyan lett, mint a kimúlt hal szeme, és nagyon vidáman érezte magát. Aztán oly óvatosan, ahogy csak a nálam levő műszerekkel lehetséges volt, felnyitottam a koponyáját. Nem vesztette el eszméletét, hanem mélyeket lélegzett, és azt mondta, hogy egészen megkönnyebbült, amikor a kivésett csontdarabot leemeltem. Szívem örvendezett, mert - mint Ptahor tanította - a gonosz, vagy a betegség ördöge éppen oda rakta le tojását, amely csúnya és vöröses volt, s akkora, mint egy fecsketojás. Legjobb tudásom szerint eltávolítottam, és mindent elégettem, ami az agyhoz kötötte. Aztán megmutattam az orvosoknak, és már nem nevettek. A nyílást ezüstlapocskával befedtem, és a fejbőrt újra összevarrtam. A beteg egész idő alatt eszméletlen volt, sőt, midőn munkámat befejeztem, felkelt és járni kezdett, s nagyon hálálkodott nekem, amiért nem hallott már zúgást a fülében, és fájdalmai is megszűntek.

Ez a tettem nagy hírt szerzett nevemnek egész Mitanniában, és hírem egészen Babilóniáig eljutott. De a férfi inni kezdett és addig vidította szívét, míg tüzes nem lett a teste. Nemsokára félrebeszél, a harmadik napon önkívületében kiugrott az ágyból, a falakról lezuhant, kitorpte a nyakát, és meghalt. Ám az emberek azt mondták, hogy ez nem az én hibám, és dicsérték tudásomat.

Kaptah meg én evezősbárkát béreltünk, és elindultunk a folyón lefelé, Babilóniába.

2

Azt a földet, melyen Babilon városa uralkodik, sokféle névvel illetik. Egyesek Káldeának, mások az ott lakó kassukról Kassuországnak hívják. De én Babilóniának nevezem, hogy mindenki tudja, melyik országról van szó. Babilónia virágzó ország, földjét mindenfelé öntöző-csatornák szántják keresztül, és a föld sík, ameddig csak a szem ellát. Minden másképpen van itt, mint Egyiptomban. Az egyiptomi nők, ha gabonát örölnek, letérdelnek a földre, és kerek köveket forgatnak. Babilóniában ülnek a nők, és két követ egymáshoz dörzsölnek, ami sokkal nehezebb munka.

Fa sem nő itt, oly kevés van, hogy bűnnek tartják emberrel és istennel szemben, ha valaki egyet kivág, és a törvény büntetést szab érte. Aki viszont fákat ültet, az elnyeri az isten kegyét. Babilóniában az emberek kövérebbek és zsírosabbak, mint bárhol másutt, és sokat nevetnek, ahogyan a kövér emberek teszik. Nehéz, lisztes ételeket esznek, és én láttam náluk egy madarat, amelyet tyúknak neveznek, s amely nem tudott repülni, hanem az emberekkel lakott, és mindennap egy tojást tojt nekik ajándékba. Ez a tojás csaknem akkora volt, mint a krokodilé, bár tudom, hogy senki sem hinné el, ha hallana róla. Engem is megkínáltak a ritka csemegének tartott tojással, de nem mertem hozzányúlni, mert a biztonság a legjobb, és beértem azokkal az ételekkel, amelyeket ismertem, vagy legalább tudtam, miképpen készülnek.

Azt állították, hogy a világ minden városa között Babilon a legrégebb és a legnagyobb, de én nem hittem nekik, mert tudtam, hogy Théba a legrégebb és a legnagyobb város. Thébához hasonló nem volt a világon, bár elismerem, hogy Babilon is ámulatba ejtett nagyságával és gazdagságával, mert falai hegymagasságúak és félelmetesek voltak, és tornya, melyet isteneik tiszteletére építettek, az égbe nyúlt. Házait négy- meg ötemeletesre építették, ily módon az emberek egymás felett és egymás alatt éltek, és sehol másutt, de még Thébában sem láttam olyan gazdag és fényes boltokat, mint itt, és olyan sok árut, mint a babiloni templomok kereskedőházaiban.

Istenüket Marduknak hívták. Istár tiszteletére pedig olyan kaput építettek, amely nagyobb volt a thébai Ámon-templom oszlopainál is. Ezt a dískaput színes, fénylő mázzal bevont kövekkel borították, melyeknek rajzai vakítóan csillogtak a napfényben. Innen széles út vezetett Marduk Tornyához. A Torony több emeletből állt, s a tetejére út vitt, amely olyan lassan emelkedett és olyan széles volt, hogy egymás mellett néhány kocsi kényelmesen végighajthatott rajta. A Torony tetején csillagjósok laktak, akik az égbolt minden csillagát ismerték, megmondták a kedvező és a baljóslatú napokat, s az emberek ennek megfelelően intézhették életük irányítását. Beszélték, hogy a csillagjósok az ember sorsát is meg tudják jövendőlni, ha az illető megmondja születésének napját és óráját. Ily módon - bár szívesen tettem volna - nem próbálhattam ki művészetüket, hiszen születésem pontos idejét nem ismertem.

Annyi aranyam volt, amennyit csak ki akartam venni agyagtábláimért a templom kincstárából, ezért Istár kapuja közelében béreltem szállást egy nagy vendégfogadóban. Ez a ház több emeletes volt, és a tetején gyümölcsfák és mirtuszbokrok nőttek, apró csermelyek folydogáltak, tavacskaiban halak fickándoztak. Birtokukról a városba érkező előkelő urak laktak itt, akiknek nem volt saját házuk Babilonban, meg idegen birodalmak követői, s a szobák tele voltak vastag szőnyegekkel, a fekvőhelyeket finom prémek borították, a falakat pedig apró, mázos cserepekből kirakott színes, vidám, pajkos képek díszítették. Ezt a házat úgy hívták, hogy „Istár nyaralója”, és miként minden más jelentős épület Babilonban, ez is az isten tornyának birtokában volt. Ha szobáinak minden lakóját és a szolgaszemélyzetet is beleszámítjuk, azt hiszem, annyi ember élt benne, mint egy egész thébai városrészben, bár ezt csak az hiszi el, aki már lakott ott.

Sehol a világon nem volt olyan sokféle népség, mint Babilóniában, sehol másutt nem hallatszott egyszerre oly sokféle nyelv, mint itt az utcákon. Babilon lakói maguk is mondták, hogy minden út az ő városukba vezet, és hogy Babilon a világ közepe. Azt bizonygatták, hogy Babilónia nincs a világ szélén - miként Egyiptomban hiszik -, hanem tőlük keletre a hegyek mögött még hatalmas birodalmak vannak, melyeknek fegyveres karavánjai időnként csodálatos árukat, finom kelméket, és drága, törékeny edényeket szállítanak hozzájuk. El kell mondanom, hogy láttam Babilonban olyan embereket, akiknek sárga bőrük, és ferde szemük volt, arcukat egy csepp sem festették; kereskedelemmel foglalkoztak, s olyan kelméket árultak, melyek vékonyak voltak, akár a királyi gyolcs, de még annál is finomabbak, és ezerféle színben csillogott mindegyik, mint a tiszta olaj.

Babilon lakói elsősorban kereskedelemből éltek, és semmit sem tiszteltek jobban, mint a kereskedelmet, hiszen még isteneik is kereskedtek egymással. Nem szerették a háborút, és katonákat csak azért tartottak, falakat csak azért emeltek városuk köré, hogy üzleteiket megvédelmezzék. Azt akarták, hogy minden országba megnyissák az utakat, és mindenütt szabadon kereskedhessenek, mert tudták, hogy ők a legjobb kereskedők, és több hasznuk van a kereskedelemből, mint a háborúból.

Babilónia királya pelyhes arcú fiú volt, akinek hamis szakállt kellett állára kötnie, midőn trónjára ült. Úgy hívták, hogy Burraburias. Szerette a játékszereket és az érdekes históriákat. Hírem Mitanniból már ide is eljutott, s mivel Istár nyaralójában laktam, jártam a templomban, és beszéltem a Torony papjaival és orvosaival is, egy napon a király maga elé hívatott. Kaptah, szokása szerint izgatott lett:

- Ne menj el, hanem szökjünk meg innen minél gyorsabban, mert a királyoktól nem származik semmi jó - mondta.

- Hát elfelejtetted, te féleszü, hogy velünk van a bogár? - szóltam.

De Kaptah így válaszolt:

- A bogár az csak bogár, és nem feledkeztem meg róla, de a biztonság mindig a legjobb, jobb, mint a bizonytalanság, és a szkarabeusz türelmét sem szabad túlságosan próbára tennünk. Ha mégis erős az elhatározásod, hogy elmegy, nem állhatok utadba, és elkísérlek, hogy legalább együtt pusztuljunk el. De ha elmegyünk, meg kell őriznünk méltóságunkat, és királyi hordszéket kell kérned. S a mai napon akkor se menjünk, mert ma az ország hagyományai szerint rossz nap van, a kereskedők bezárták boltjaikat, az emberek házaikban pihennek és nem dolgoznak, mert minden munka balszerencsésen végződne, hiszen ma van a hét utolsó napja.

Elgondolkoztam Kaptah szavain, és rájöttem, hogy igaza van, mert bár az egyiptominak minden nap egyforma, kivéve azt, amely a csillagok állása szerint rossz, meglehet, hogy ebben az országban minden hetedik nap valóban balszerencsés az egyiptominak is. Leghelyesebb volt tehát a biztonságot választani a bizonytalanság helyett. Ezért így szóltam a király szolgájának:

- Nyilván azt hiszed, bolond vagyok és idegen, hogy ilyen napon hívsz a királyod elé. Holnap elmegyek, ha királyod hordszéket küld értem, mert nem vagyok akármilyen utolsó ember, és nem akarok számárganajos lábbal megjelenni előtte.

- Félek, te piszkos egyiptomi, hogy szavaidért lándzsahegyek fogják böködni a hátsó feledet, és úgy visznek a király elé - válaszolt a szolga. De mégis elment, és bizonyosan tisztelt szavaimért, mert másnap megérkezett hozzám a királyi hordszék, hogy elvigyen Istár nyaralójából.

Ám a hordszék közönséges hordszék volt, amilyenen a kereskedőket és más alantas népséget szoktak a palotába vinni, hogy bemutassák ékszereiket, tollaikat és majmaikat. Ezért Kaptah haragosan ráförmedt a teherhordókra és a fullajtára:

- Széthre és minden gonoszra! Csapkodjon meg titeket Marduk skorpiókorbácsával, és tűnjetek el azonnal, mert az uram nem fog ilyen tákolmányba beleülni!

A teherhordók megütdöttek Kaptah beszédén, a fullajtár pedig botjával fenyegette; egész sereg ember csődült a ház elé, nevettek és így kiáltoztak: „Igazán szeretnénk látni az uradat, akinek a király hordszéke is túl alantas.” De Kaptah a vendégfogadó hordszékét vette bérbe, melynek hordásához negyven erős rabszolga kellett. Ezt a gyaloghintót a nagy birodalmak követői használták ügyes-bajos dolgaikban, s ezen hordozták az időnként Babilonba érkező idegen isteneket is. Midőn szobámból lejöttem, az emberek egyszerre abbahagyták a nevetést. Olyan ruha volt rajtam, melybe ezüsttel és arannyal különféle képeket hímeztek orvosi mesterséggemről, galléromon arany és drágakő csillogott a napfényben. A vendégfogadó rabszolgái elefántcsontberakással ékesített ébenfa és cédrusládikókat hoztak utánam; ezekben voltak a gyógyszerek és a műszereim. Bizony, az emberek most már nem nevettek, hanem mélyen meghajoltak előttem, és azt mondogatták: „Ez az ember bizonyára olyan bölcs, mint a kisebbfajta istenek. Kövessük őt a palotába!”

A palota bejáratánál a katonák lándzsával kergették vissza a tömeget, s felemelték pajzsukat, hogy a kaput megvédjék; a pajzsok aranyból és ezüsből való falat alkottak. Az utat, melyen a hordszéken a palota udvarára vittek, szárnyas oroszlánok őrizték. Ott egy öreg férfi jött szembe velem, a tanult emberek szokása szerint simára volt borotválva az álla. Fülében aranykarikák csilingeltek, arca az elégedetlenségtől hosszúra nyúlt. Dühösen nézett rám, és így szólt:

- Elöntött az epe, hogy ilyen lármával és hiú zsvajjal érkezel, mert a négy világrész ura már megkérdezte, hogy ki az a férfi, aki nem akkor jön, amikor a király akarja, hanem amikor neki tetszik, s ilyen gonosz lármát és dobogást csap?

- Öreg ember! - válaszoltam - beszéded olyan a fülemben, mint a légyzümögés, de mégis megkérdezem, ki vagy, hogy így mersz velem beszélni.

- Én a négy világrész urának személyi és legelső orvosa vagyok, de miféle csavargó vagy te, aki furfangokkal akarsz aranyat, ezüstöt kicsalni a királytól? Tudd meg, ha kegyességében pecséttel hitelesített ezüstöt, vagy aranyat adna, a fele engem illet.

- Az epéd nem érdekel - mondtam -, és azt hiszem, jobb lenne, ha szolgálomhoz fordulnál, mert az ő dolga, hogy elzavarja utamból a zsarolókat és élősködőket. Mégis, a barátod akarok lenni, mert öreg vagy már, és más szóból úgysem értesz. Ezért hát neked adom csuklómról ezeket az arany karpereceket, hogy lássad, az arany és ezüst csak olyan nekem, akár a por, melyen lábam tapos, s hogy nem aranyért jöttem ide, hanem tudást gyűjtök.

Odaadtam neki a karpereceket, mire mélységesen megdöbbsent, és meg sem tudott többé szólalni. Ezért megengedte, hogy Kaptah is velem jöjjön, és bevezetett a királyhoz. Burraburias puha párnákon ült egy szellős szobában, melynek falai szinte tüzeltek a mázzal bevont téglák tarka színeitől. Elkényeztetett fiú volt, kezét arcára szorította, mellette oroszlán feküdt, amely fojtott hangon morogni kezdett, midőn bennünket meglátott. Az öreg férfi leborult a földre, s szájával végigtörölte a földet a király előtt. Kaptah ugyanúgy cselekedett, de amikor meghallotta az oroszlán morgását, ijedtében négykézláb felugrott a levegőbe, akár egy béka, és nagyot ordított. A király ezt látván, hahotázni kezdett, hátravetette magát a párnákon, és csak úgy hempergett a nevetéstől. De Kaptah megdühödött, és így szólt:

- Vigyétek el innen ezt az ördög barmát, mielőtt még megharapna, mert ijeszteőbb szörnyeteget még nem láttam életemben! - Aztán felült és kezét védekezőn maga elé tartotta, s az oroszlán is felült, és nagyot ásított.

A király úgy nevetett, hogy még a könnyek is potyogtak szeméből, de aztán eszébe jutottak fájdalmai, felnyögött, és tenyerét ismét arcára nyomta. Arca olyan dagadt volt, hogy egyik szeméből csak a fele látszott. Összeráncolta homlokát, az öreg férfi pedig feléje fordult, és sietve így szólt:

- Íme, itt van az egyiptomi, aki nem jött el, midőn parancsoltad. Csak egy szavadba kerül, és odaadom a katonáknak, hogy lándzsát döfjenek a májába.

De Burraburias belerúgott.

- Nincs most idő felesleges beszédre - kiáltotta. - Gyógyítson meg minél gyorsabban, mert kínjaim borzalmasak, és félek, hogy meghalok, mert sok-sok éjszakán át nem aludtam, és enni sem bírok mást, csak meleg levest.

Akkor az öreg férfi óbégatva a földhöz verte a fejét.

- Négy világrész ura! Mindent megtettünk már, hogy meggyógyítsunk. A templomban állkapcsokat és fogakat áldoztunk, hogy kiűzzük a szájadba bújó ördögöt, dobokat püföltünk, harsonákat fújtunk, és piros ruhában táncoltunk előtted. Mást már nem tudunk tenni, hiszen nem engedted illetnünk szentséges álladat, hogy meggyógyítsunk. Nem hiszem, hogy ez a piszkos idegen többet tehetne, mint amire mi vagyunk képesek.

Én azonban azt mondtam a királynak:

- Szinuhe vagyok, az egyiptomi, Ő, aki magányos. Nem szükséges, hogy megvizsgáljalak, máris látom, hogy a zápfogadtól dagadt meg az arcod, mert nem engedted idejében kitisztítani, vagy kihúzni, mint orvosaid bizonyára tanácsolták. Ez a betegség gyermekek és gyávák betegsége, de igazán nem illik a négy világrész urához, akitől reszketnek a népek, s aki előtt még az oroszlán is meghajtja a fejét. De tudom, hogy nagyon kínlódsz, és segíteni akarok rajtad.

A király, arcát tapogatva, így válaszolt:

- Beszéded vakmerő, és ha egészséges volnék, tudom, kitépetném a szádból szemtelen nyelvedet, és feldaraboltatnám a májadat. De erre most nincs idő, ezért csak gyógyíts meg minél gyorsabban, és gazdagon meg foglak ajándékozni. Ám ha fájdalmat okozol, azon nyomban megöletlek.

- Legyen úgy, ahogy mondtad - folytattam. - Van nekem egy őrzőm, egy kicsi, de igen erős isten. Őmiatta nem jöttem el tegnap, hiszen hiába jöttem volna. Most már azonban vizsgálat nélkül is úgy vélem, a daganatod megérett arra, hogy felvágjam. Meg is teszem, ha akarod, ám tudd meg, hogy a fájdalomtól még a királyt sem tudják megóvni az istenek. De biztosítalak, utána annyira megkönnyebbülsz, hogy kínod többé eszedbe sem fog jutni, és azt is megígérem, hogy olyan könnyű kézzel csinálom meg, ahogyan csak emberi tudással lehetséges.

A király egy pillanatig habozott, kezét arcára szorította, és összehúzott szemmel nézett rám. Ha nincsen arcán a daganat, biztosan szép lett volna, s bár végtelenül önérzetes volt, úgy éreztem, hogy megkedveltem őt. Amikor észrevette, hogy figyelem, ingerülten szólt rám:

- Tedd már gyorsan, amit tenned kell!

Az öreg férfi jajgatni kezdett, és a földhöz verdeste homlokát, de nem törődtem vele, hanem megparancsoltam, hogy melegítsenek bort. A borba bódítószert kevertem, aztán megittattam a királlyal. Burraburias nemsokára felvidult tőle.

- Fájdalmam csillapodik, már nem kell késeddal és fogóddal idejönnöd - jelentette ki.

De az én akaratom erősebb volt, mint az övé, rábírtam hogy kinyissa száját, fejét a hónom alá szorítottam, és felvágtam a daganatot. A kést abban a tűzben tisztítottam meg, melyet Kaptah hozott magával. Nem Ámon szent tüze volt, mert azt gondatlanságában még a hajón ki hagyta aludni. Az új tüzet tűzcsiholóval gyújtotta Kaptah a szobámban, hiszen bolond feje azt hitte, hogy a szkarabeusz is éppolyan erős, mint Ámon.

A király, midőn a kés hozzáért, rettenetesen feljajdult. Az oroszlán pedig felállt, elbődült, s miközben szeme zöld fényben izzott, farkával csapkodni kezdte az oldalát. Burraburiasnak éppen elég baja volt azzal, hogy kiköpje a sok gennyet, ami a szájából folyt. Sokkal jobban érezte már magát, én pedig arcát gyöngéden nyomogatva segítettam neki. Egyre köpte a gennyet, sírt örömeiben, s azt mondta:

- Szinuhe, te egyiptomi! Bár fájdalmat okoztál nekem, mégis áldott ember vagy. - Aztán tovább köpködött.

De ekkor megszólalt az öreg férfi:

- Ezt éppolyan jól megcsináltam volna én is, sőt még jobban, mint ő, ha megengeded, hogy illessem szentséges álladat. A fogorvosod pedig mindenkinél jobban megcsinálta volna.

Nagyon elképedt, amikor így szóltam:

- Ez az öreg ember igazat beszél, mert ő éppolyan jól meg tudta volna tenni, mint én, és legjobban a fogorvosod csinálta volna. De az ő akaratuk nem olyan erős, mint az enyém, s ezért nem tudtak megszabadítani bajodtól. Mert az orvosnak merni kell fájdalmat okozni még a királynak is, ha elkerülhetetlen, és nem szabad magát féltenie. Ezek féltek, de én nem féltem, mert nekem minden egyre megy, és ha akarod, a katonáiddal nyugodtan feldaraboltathatod a májamat, hiszen már megszabadítottalak fájdalmadtól.

Burraurias újra köpött, és arcát nyomogatta, melyből már kiállt a fájás.

- Még sohasem láttam olyan embert, aki így beszélt volna, mint te, Szinuhe - mondta. - Ha ez igaz, nem érdemes feldaraboltatnom a májadat - még ha nem is bánnád -, mert mi hasznom lenne belőle. Valóban nagy megkönnyebbülést szerezte nekem, és ezért megbocsátom arcátlanságodat. Szolgádnak is megbocsátok, pedig látta fejemet a hónod alatt, és hallotta jajgatásomat is. De őneki azért bocsátok meg, mert bolondos ugrásával megnevette. Csináld csak még egyszer!

De Kaptah sértődötten válaszolta:

- Nem rangomhoz illő.

Burraurias elmosolyodott, és így szólt:

- No majd meglátjuk!

Odahívta az oroszlánt. Az állat felkelt, nagyot nyújtózott, hogy még a csontjai is ropogtak, és okos szemével gazdájára nézett. A király Kaptahra mutatott, mire az oroszlán lomha léptekkel, farkát csóválva megindult szolgám felé. Kaptah hátrálni kezdett, és úgy meredt rá, mint akit megbűvöltek. Az oroszlán hirtelen kitátotta száját, és elbődült. Ekkor Kaptah megfordult, megragadta az ajtófüggönyt, felmászott rajta az ajtófélfá tetejére, és ott jajgatott, mert az oroszlán megpróbálta mancsával lehúzni. A király még jobban nevetett, mint az előbb.

- Ennél bolondabbat még nem láttam soha - mondta.

Kaptah az ajtófélfá tetején reszketett, az oroszlán pedig leült a földre, és a szája szélét nyalogatta. A király ekkor enni, inni kért.

- Éhes vagyok - mondta.

Az öreg ember sírva fakadt örömében, hogy a király meggyógyult. Burraurias elé vésett képekkel cifrázott ezüsttálakon hozták a töméntelen sok ételt, aranyserlegekben bort, és ő azt mondta:

- Egyél velem, Szinuhe, bár ez nem illő méltóságomhoz, de ma elfelejtem királyi rangomat, hiszen hónod alatt tartottad fejemet, és ujjaddal beletűrtál a szájamba.

Ily módon a királlyal ettem és ittam, és így beszéltem:

- A bajod most elmúlt, de bármikor kiújulhat, ha nem engeded kihúzatni azt a fogat, amelytől származik. Ezért meg kell engedned fogorvosodnak, hogy kihúzza, mielőtt lelohadt arcodon a daganat, mert bátran meg lehet tenni, anélkül, hogy egészségednek kárt okozna.

Burraurias elkomorodott:

- Gonoszul beszélsz, és elrontod kedvemet, ostoba idegen. - De aztán rövid ideig tűnődve, így szólt: - Meglehet, igazad van, mert bajom valóban minden őszen és tavaszon kiújul, midőn lábam az esőtől nedves lesz, és olyan fájdalmakat okoz, hogy legszívesebben meghalnék. De

ha így kell tenni, neked kell kihúznod a fogamat, mert a fogorvosomat többé látni sem akarom, olyan sok felesleges kínt okozott már nekem.

- Nem akarom kihúzni a fogadat - mondtam határozottan. - Ez a fogorvosod dolga, mert ehhez országodban ő ért a legjobban - nyilván nálam is jobban érti a dolgát -, és nem szeretném haragját magamra zúdítani. De ha akarsz, odaállok melléd, megfogom a kezedet, és bátorítalak majd közben. A fájdalmadat is csillapítani fogom, ahogy sok országban és sok nép között járva megtanultam. Történjék ez mához két hétre, mert jobb, ha előre meghatározzuk a napot, nehogy meggondold magad.

A király elképedten nézett:

- És ha nem így teszek?

- Királyi szavadat kell adnod, hogy így cselekszel, mert azt még a négy világrész ura sem szegheti meg - válaszoltam.

- Ha így teszel, el foglak szórakoztatni, a vizet szemed láttára vérré változtatom, és meg is tanítalak erre, hogy alattvalóidat bámolatba ejthesd. De meg kell ígéred, hogy ezt a titkot nem mondd el senki másnak, mert ez Ámon papjainak szent titka. Magam se tudnám, ha nem lennék első fokozaton felszentelt pap, és nem is mernék megtanítani rá, ha nem volnál király.

Alighogy ezt elmondtam, az ajtófélfája tetején ülő Kaptah kétségbeesetten felkiáltott:

- Vigyék el innét ezt az ördög barmát, különben leászom és megölöm, mert a karom már elzsibbadt, és a hátsó felem is fáj, ezen a kényelmetlen helyen, mely egyáltalán nem rangomhoz illő. Komolyan leászom innét, és megölöm, ha nem viszitek el azonnal!

Fenyegetődzését hallván, Burraburias még jobban nevetett, de aztán komoly arcot vágott.

- Valóban kár lenne, ha oroszlanomat megölnéd, mert kölyökkora óta itt nőtt fel a szemem előtt, és a barátom lett. Inkább elhívom onnan, nehogy gyilkosságot kövess el a palotámban. - Odahívta magához az oroszánt, Kaptah pedig leászott a függönyön, zsibbadt lábát dörzsölgette, és olyan dühösen nézte az oroszánt, hogy a király a térdét csapkodta nevetésben. - Ennél bolondosabb figurát még életemben nem láttam - mondta. - Add el nekem, és gazdaggá teszek!

Én nem akartam eladni Kaptahot, s ő sem makacskodott. Midőn az álom már követelte a magáét, s a király feje előrebillent, szeme le-lecsukódott, barátok módjára váltunk el egymástól. Fájdalmai miatt Burraburias bizony már régóta nem tudott aludni éjszakánként. Orvosa, az öreg férfi kikísért, és így szólt:

- Viselkedésedből és szavaidból látom, hogy nem vagy csavargó, hanem tanult ember, aki érti a mesterségét. Mégis csodálom azt a merészséget, mellyel a négy világrész urának színe előtt beszéltél, mert ha saját orvosai közül így merészelt volna szólni valamelyik, már régen atyái társaságában pihenne egy agyagurna fenekén.

- Legjobb, ha mindent megbeszélünk, ami két hét múlva történni fog - mondtam -, mert az gonosz nap lesz, és legokosabb, ha előtte áldozatot mutatunk be minden istennek.

Beszédem nagyon tetszett az öregnek, mert jámbor ember volt, és megegyeztünk, hogy az áldozatok bemutatására találkozni fogunk a templomban, aztán összehívjuk az orvosokat, hogy a király fogairól tanácskozzunk. De mielőtt elindultunk volna a palotából, megvendégelte a teherhordóimat, akik az udvaron ettek, ittak, és buzgón dicsérték nevemet. Hangos énekszóval vittek vissza a vendégfogadóba, és nagy tömeg jött utánam az utcákon.

Ettől a naptól fogva híres orvos voltam Babilonban. De Kaptah nagyon mogorván szamaragolt utánam a fehér csacsin, és nem beszélt hozzám, mert megsértették méltóságában.

3

Két hét múlva Marduk Tornyában találkoztam a király orvosaival. Együtt áldoztunk juhot az isteneknek, és a máját megnéztük a papokkal, hogy jósoljanak nekünk, mert Babilonban a papok az áldozat májából jövendölnek, és sok mindent meglátnak belőle, amihez mások nem értenek. Azt jósták, hogy a király nagyon megharagszik majd ránk, de egyikünk sem veszti el életét, és egyikünk sem szerez maradandó sebeket, bár karmoktól és lándzsától óvakodnunk kell. A csillagjósokat is megkértük, olvassák ki az Ég könyvéből, hogy szerencsés napot választottunk-e. Azt mondták, hogy jó napot választottunk, bár választhattunk volna jobbat is. Azután a papokkal olajat öntöttünk vízbe, hogy feltűnjék a jövendő, de ők kijelentették, hogy nem láttak az olajból semmi említésre méltót, legalábbis semmi rossz előjelet. Amint kiléptünk a templom kapuján, egy keselyű repült el felettünk. Karmai közt egy emberfejet tartott, melyet a falakról ragadt el. Ezt a papok kedvező jelnek tekintették, bár szerintem minden másnak lehetett nevezni, csak éppen kedvezőnek nem.

Megfogadva a papok tanácsát, elküldtük a király testőreit, és az oroszlánnak sem hagytuk, hogy kövesse őt, hanem kizártuk az ajtón kívülre, hiszen Burraburias ránk uszította volna haragjában, s akkor széttép bennünket, amire az orvosok szerint már volt példa. De a király bátran jött elő, előzőleg bort ivott, hogy, mint Babilonjában mondják, máját felvidítsa. Amint azonban meglátta a fogorvos székét és felismerte, elsápadt, és azt mondta, hogy fontos ügyei vannak, melyekről borivás közben elfeledkezett.

El akart menni, de midőn az orvosok hasra vágódtak előtte, és szájukkal a földet érintették, megfogtam a karját, lelket öntöttem belé, és azt mondtam, hogy ha bátor marad, mindennek gyorsan vége lesz.

Az orvosoknak megparancsoltam, hogy tisztítsák meg magukat, magam pedig a szkarabeusz tűzével a fogorvos szerszámaikat tisztítottam meg. Azután zsibbasztó kenőcsöt dörzsöltem a király fogínyébe, míg rám nem szólt, hogy hagyjam abba, mert arca olyan, akár a fa, és nyelve sem forog már. Akkor beültettük őt a székbe, fejét a támlához kötöttük, és éket szorítottunk a két állkapcsa közé, ily módon száját nem tudta becsukni. Megfogtam a kezét, bátorítottam, a fogorvos pedig fennhangon kiáltva Babilónia összes isteneinek segítségéért, fogóját a szájába dugta, és oly ügyesen rántotta ki a fogát, ahogyan még soha életemben senkitől sem láttam. Burraburias az ék ellenére rettenetes jajgatásba fogott, és az oroszlán felüvöltött az ajtó másik oldalán, sőt nekiugrott, hogy csak úgy dongott, és karmaival kaparni kezdte.

Félelmetes pillanat volt ez, mert midőn eloldoztuk a király fejét, és kivettük szájából az éket, vért köpött a tálba, jajgatott és kiabált, s könnyek csurogtak végig az arcán. Amikor a vért kiköpte, sírva kiabált testőreinek, hogy öljenek meg mindnyájunkat, oroszlánját hívta, felrúgta a szent tüzet, és botjával verni kezdte az orvosokat. Akkor elvettem tőle a botot, és megparancsoltam, hogy öblögesse ki a száját. Megtette, amit mondtam, miközben az orvosok, minden ízükben reszketve, lábánál feküdtek. A fogorvos már azt hitte, hogy eljött a vég. De Burraburias megnyugodott. Fanyalogva bár, de ivott egy kevéske bort, és kérte, hogy szórakoztassam, ahogy megígértem.

Átmentünk a szórakozóterembe, mert az a helyiség, ahol a foghúzás történt, többé nem tetszett neki. Ezért örök időkre bezáratta és átkozott szobának nevezte el. A szórakozóteremben egy edénybe vizet öntöttem, aztán a vizet megkóstoltattam a királlyal, és az orvosokkal is, mindegyik meggyőződhetett tehát róla, hogy közönséges víz. Aztán lassan egy

másik edénybe öntöttem át, és amint a másik edénybe csurgott, vérré változott. A király és orvosai felkiáltottak bámulatukban, és elfogta őket a félelem.

Akkor Burraburias gazdagon megajándékozta orvosait, és fogorvosából is vagyonos embert csinált, majd elbocsátotta őket. Engem viszont ott marasztalt, én pedig megtanítottam, miképpen kell a vizet vérré változtatni, és adtam neki abból az anyagból, melyet a vízbe kevernek, mielőtt a csoda megtörténik. Ez a mesterség nagyon egyszerű, mint mindenki tudja, aki ismeri. De minden tudomány egyszerű, és a király nagyon csodálkozott, és dicsért engem. Nem is nyugodott addig, míg udvarának előkelőit össze nem hívta palotájának kertjébe, s míg a falak tövéből nem csődítette oda a népet is. Akkor aztán a medence vizét mindenki szeme láttára átváltoztatta vérré. Előkelők és szegények egyaránt felkiáltottak félelmükben, és arcra borultak előtte, ami a királynak nagyon kedvére volt.

A fogáról már régen elfeledkezett, és így szólt:

- Szinuhe, te egyiptomi! Megszabadítottál gonosz bajomtól, és felvidítottad a májamat. Ezért kérj tőlem, amit csak akarsz! Nevezd meg bármilyen ajándékot, amit szeretnél, és odaadom neked, mert én is fel akarom vidítani a te májadat.

Akkor én így válaszoltam:

- Burraburias király, négy világrész ura! Mint orvos, fejedet a hónom alatt tartottam, s kezedet fogtam, míg gonoszul jajgattál. Nem illő, hogy nekem, idegennek ilyen emlékeim maradjanak Babilónia királyáról, midőn hazámba visszatérek. Ezért jobb, ha mint embert, elrémítesz hatalmad megmutatásával, és felkötöd szakálladat, oroszlánfarokkal övezed derekadat, és seregedet felvonultatod színed elé, hogy érezzem erődet, alázattal tudjak leborulni előtted, s szájjammal feltörülhessem a földet lábad előtt. Ez az egyetlen kérésem.

Tetszett neki a dolog, mert azt mondta:

- Bizony még senki sem beszélt velem így, mint te, Szinuhe. Ezért teljesítem a kérésedet, bár számomra unalmas lesz, mert egész nap az aranytrónon kell ülnöm, a szemem elfárad, és ásítózni kezdek. De legyen, ahogyan mondtad! - Az ország minden részébe parancsot küldött a sereg összegyűjtésére, és meghatározta a napot, melyen el kell vonulnia színe előtt.

A felvonulást Istár kapujánál rendezték meg. A király aranytrónján ült, lábánál feküdt az oroszlán, és körülötte álltak teljes fegyverzetben az előkelők. Olyan volt, mintha aranyból, ezüstből és bíorból való felhő vette volna körül. Lent, a széles úton, sebesen vonult a sereg. A lándzsások és íjászok hatvanas sorokban, a hadiszekerek hatos sorokban haladtak, és egy teljes napig tartott, amíg mind elvonultak a király előtt. A hadiszekerek kerekei úgy dübörögtek, akár a mennydörgés, és a futó lábak csattogása, meg a fegyvercsörgés olyan volt, mint a tenger háborgása vihar idején. Mindezt látván, elszédültem, és reszketni kezdett a lábam.

De Kaptahnak azt mondtam:

- Nem elég, ha így szólunk: Babilónia harcosai annyian vannak, mint amennyi homokszem van a tengerben, vagy csillag az égen. Nekünk meg kell számolnunk őket!

Kaptah azonban morgolódott:

- Uram, az lehetetlen, mert olyan sok szám nincs is a világon!

Én mégis megszámláltam őket, ahogyan csak tudtam, és hatvanszor hatvanszor hatvan gyalogost, és hatvanszor hatvan hadiszekeret számláltam össze. A hatvan szent szám

Babilóniában, és szent szám az öt, a hét, és a tizenkettő is, de hogy miért van így, azt nem tudom, bár a papok megmagyarázták. Úgy látszik, nem értettem meg a magyarázatukat.

Láttam, hogy a király testőreinek pajzsait és fegyvereit arany és ezüst borította, arcuk olajtól fénylett, s amint a király előtt fegyveresen végigfutottak, kövérségükben fújtak, szuszogtak, akár egy ökörcsorda. De ők nem voltak sokan. Az ország különböző részeiből érkezett katonák napégettek, szurtosak voltak, és vizeletbűzt árasztottak maguk körül. Sokuknak még lándzsája sem volt, oly váratlanul érte őket a király parancsa. Szemük tájkát összecsipkedték a legyek, és én arra gondoltam, hogy a katonák minden országban hasonlítanak egymáshoz. Azt is megfigyeltem, hogy sok hadiszekér már kivénhedt, nyikorgó alkotmány, nem egynek menet közben kiesett a kereke, és a hozzájuk erősített kaszákat már zöld rozsda lepte be.

Este a király maga elé hívott, és mosolyogva kérdezte:

- Hát láttad-e a hatalmamot, Szinuhe?

Leborultam eléje, szájjammal feltöröltem a padozatot lába előtt, és azt mondtam:

- Valóban nincsen nálad hatalmasabb király, és nemhiába neveznek a négy világtáj urának. Szemem elfáradt és káprázni kezdett, tagjaim elgyengültek a félelemtől, mert katonáid oly számosak, akár a tenger homokja, vagy az ég csillagai.

Burraburias elégedetten mosolygott.

- Megkaptad, amit kértél, Szinuhe. Igyunk hát, vidítsuk fel májunkat e fárasztó nap után, mert sok kérdeznivalóm van tőled.

Ittam a királlyal, és ő sok dolgot kérdezett tőlem, ahogyan gyermekek és ifjak kérdeznek, akik még nem ismerik a világot. De a válaszaim tetszetek neki, és végül azt mondta:

- A bor felfrissített és felvidította májamat, és amit a fáraó leányáról és annak szépségéről beszéltél, egészen feltüzelt. Ezért, úgy hiszem, visszavonulok az ágyasházamba. De jöjj velem te is, hiszen orvos lévén, megteheted. Annyi asszonyom van, hogy még sok is, és nem haragszom meg, ha kiválasztasz egyet közülük, és kedvedet töltöd vele. Csak arra vigyázz, hogy ne csinálj neki gyereket, mert az rengeteg bonyodalmat okozna. Arra is kíváncsi vagyok, hogy miképpen fekszik asszonnyal egy egyiptomi, hiszen minden népnek megvan a maga szokása. Nem is hinnél nekem, ha elmondanám, hogy miféle szokásaik vannak az én messziről hozott asszonyaimnak. Bizony, nagyon csodálkoznál.

Tiltakozásomra ügyet sem vetve, bevitt az ágyasházba. A falakon képeket mutatott, melyeket művészei készítettek égetett téglából, s melyeken férfiak és nők töltötték kedvüket egymással különféle módon. Néhány feleségét is megmutatta. Ezek finom ruhákat, ékszereket és drágaköveket hordtak, és akadtak közöttük érett nők, meg fiatal lányok az összes ismert országból, sőt barbár nők is, akiket a kereskedők hoztak magukkal. Színük és formájuk számtalan volt, és számtalan sok nyelven fecsegték egymással, akár a majmok. Hasukat lemeztelenítve táncoltak a király előtt, és sokféle módon szórakoztatták, mert mindegyik versengett Burraburias kegyéért. A király folyvást erőszakoskodott, hogy válasszak közülük, míg végül azt mondtam:

- Megfogadtam az isteneknek, ha gyógyítandó betegem van, mindig tartózkodni fogok az asszonyoktól. Másnapra egy előkelő embernek, akinek heredaganata van, megígértem, hogy késsel meggyógyítom, ezért nem érintkezhetem nőkkel, jobb elmennem, nehogy gyógyító tudományomat szégyen érje. - A király hitt nekem, és elengedett, de az asszonyok nagyon haragudtak, és nemtetszésüknek élénk taglejtésekkel és nagy hangon adtak kifejezést. A király

heréltjein kívül az ágyasházban még soha nem láttak férfit, s különösen olyat nem, aki férfierejének teljében lett volna, a király pedig fiatal, gyenge testű és még pelyhes állú volt.

De mielőtt elmentem, Burraburias magában nevetgélve így szólt:

- Megáradtak a folyók, megjött a tavasz. Ezért a papok a mától számított tizenharmadik napot megtették a tavaszünnep és az álkirály napjává. Erre a napra tartogatok számodra egy meglepetést. Remélem, nagyon elszórakoztat majd téged, és remélem, sokat fogok én is szórakozni rajta, de hogy mi az, nem akarom előre megmondani, nehogy elrontsád a mulatságomat.

Rosszat sejtve búcsúztam el a királytól, mert féltem, hogy ami mulatság öneki, az egyáltalán nem mulatság nekem. Ebben ez egyszer Kaptah is hasonló véleményen volt.

4

A király orvosai nem is tudták, hogy miképpen bizonyítsák jóindulatukat irányomban, hiszen nekem köszönhették, hogy nem csapott le rájuk Burraburias haragja. Ehelyett gazdag ajándékokat kaptak, és én megvédtem őket a király előtt, dicsértem tudásukat. Azért cselekedtem így, mert saját mesterségében mindegyik ügyes orvos volt, tudásukból sokat meríthettem, és nem is titkoltak el előttem semmit. A legfontosabb, amit tőlük tanultam, az volt, hogyan folytatnak tejet a mák magházából, és hogyan főznek belőle olyan orvosságot, amely az adagolástól függően mély álmot, eszméletlenséget vagy halált okoz. Ezt a szert Babilóniában sokan fogyasztották, borral, meg anélkül, és azt mondták, hogy nagy élvezetet ad annak, aki használja.

Nekem, aki Egyiptom bölcsességét egyesítettem Babilónia tudásával, reszketett szívem az örömtől, mert éreztem saját tudásomat, és azt hittem, hogy minden ismeret, amelyet az ember évezredek alatt a négy világrészben összegyűjtött, most a sajátommá vált. Ha erre gondoltam, növekedni éreztem az erőmet, önteltség fogott el, és azt képzeltem, hogy számomra nincs többé lehetetlen. Hiszen minden tudásom és tapasztalatom ellenére oly fiatal voltam még!

De mielőtt elmesélném, mi történt a tavaszünnepen és az álkirály napján, meg kell emlékezni egy különös dologról, amely születésemmel volt kapcsolatban. Mert midőn a papok juhok májából és vízbe öntött olajból jósoltak nekem, így szóltak: „Születésedet félelmetes titok borítja, melyet nem tudunk felderíteni, és ebből következik, hogy valójában nem is egyiptomi vagy, mint gondolod, hanem idegen az egész világon.” Akkor elmondtam nekik, hogy én nem úgy születtem, mint más emberek, hanem nádcsónakban érkeztem a folyón egy éjszaka, és anyám a nádasban talált rám. A papok pedig egymásra néztek, mélyen meghajoltak előttem, és azt mondták: „Gondoltuk.” És elmesélték, hogy nagy királyuk, Szargon, aki mind a négy világtájat hatalma alá hajtotta, akinek hatalma az északi tengertől a déli tengerig terjedt, s aki a tenger szigetei felett is uralkodott, újszülöttként szintén a folyón érkezett egy szurkozott nádcsónakban. Születéséről senki nem tudott semmit, míg nagy tettei be nem bizonyították, hogy az istenektől származott.

Ezt hallván, szívem elszorult, de nevetni próbáltam, és azt kérdeztem: „Csak nem azt hiszitek talán, hogy én, az orvos, istenektől származom?” Ám ők nem nevettek, hanem komolyan kijelentették: „Nem tudjuk, de a biztonság a legjobb, ezért meghajtjuk fejünket előtted.” És újra meghajoltak előttem, mígnem megelégedve hajlongásukat, így szóltam: „Hagyjuk a tréfát, és folytassuk dolgunkat!” Visszamentünk az agyagmintához, és ők újra magyarázni kezdték a juhmáj erezetét, de lopva tiszteletteljes pillantásokat vetettek rám, és összesúgtak egymás között.

Ettől fogva születésem titka gyötörni kezdett, és szívem nehéz lett, mint az ólom, ha arra gondoltam, hogy mind a négy világrészben idegen vagyok. Erős vágy fogott el, hogy a csillagjósokat megkérdezzem születésemről, de mert nem ismertem világrajövetelem pontos idejét, nem kérdezhettem tőlük semmit, és ők sem adhattak útbaigazítást. A papok kérésére mégis előkeresték agyagtábláikat, melyek arról az évről és azokról a napokról beszéltek, midőn a folyón megérkeztem Théba városába. Születésemre a papok is nagyon kíváncsiak voltak. De a csillagjósok csak annyit tudtak, hogy ha a napnak ebben, vagy abban a pillanatában születtem volna, királyi vér csörgedezne ereimben, és sok-sok nép felett uralkodnék. Ez sem könnyített szívemen, mert amennyiben a múlton akartam elmélkedni, éppen elég volt, ha arra a gonoszságra és szegyenre gondoltam, melyet Théba városában hagytam hátra. Ám eszembe ötlött, hogy talán a csillagok átkoztak meg már a születésem napján, és küldtek nádcsonakban a világra, hogy idő előtti halálba hajszoljam Szenmutot és Kipát, s hogy elraboljam tőlük öreg napjaik boldogságát, és még a sírjukat is. Akkor remegés fogott el, mert arra gondoltam, hogy ha a csillagok egyszer megátkoztak, sorsomat úgysem tudom elkerülni, és a jövőben is csak romlást és szenvedést hozok mindazokra, akik szeretnek. Szívemet a jövő terhe nyomta, rettegetem tőle, és tudtam, hogy mindennek, ami velem történt, egyetlen célja volt. Az, hogy szívemet elfordítsam embertársaimtól, és magányosan éljek, mert úgy nem hozhatok romlást senkire.

5

De még el kell mondanom, mi történt az álkirály napján. Amikor a gabona zöldellni kezdett, és a szigorúan hideg éjszék langyosra váltak, a papok kivonultak a város falain túlra, előásták sírjából az istent, és hangos szóval hirdették, hogy feltámadt. Babilon városa pedig kavargó, zajos ünnepség színhelyévé változott, az utcákon mindenütt ünneplő ruhás tömegek hömpölyögtek, a söpredék kifosztotta a kereskedéseket, és nagyobb lármát csapott, mint a hadsereg katonái, mielőtt a nagy felvonulásról visszatértek volna otthonukba. Nők és fiatal lányok mentek Istár templomába, hogy kelengyájukra ezüstöt gyűjtsenek: bárki kedvét tölthette velük, ez nem volt szegény. Mindenki annyit szórakozott és annyszor töltötte kedvét, amennyi ereje és vágya volt hozzá. Az ünnepség utolsó része az álkirály napja volt.

Már sok különös szokást ismertem meg Babilóniában, mégis megdöbbenem, amikor a király testőrei pirkadat előtt részegen benyomultak Istár nyaralójába, erőszakkal felnyitották az ajtókat, és a szembejövőket lándzsanyéllel ütlegelve, teli torokból ordították: „Merre bujkál a királyunk? Adjátok elő hamar a királyunkat, mert megvirrad nemsokára, és igazságot kell osztania a népnek!”

Rémületes nagy volt a láрма, lámpákat gyújtottak, és a vendégfogadó szolgálai ijedten rohanguáltak a folyosókon. Kaptah azt hitte, hogy lázadás tört ki a városban, és az ágyam alá bújt. Én meg ruhátlanul, gyapjútakarómba burkolózva, ahogyan ágyamból kikeltem, odaléptem a katonák elé.

- Mit akartok? - kérdeztem. - Jó lesz óvakodnotok haragomtól, mert én Szinuhe vagyok, az egyiptomi, és bizonyára ismeritek a nevemet.

Mire a katonák így kiáltottak:

- Ha te vagy Szinuhe, hát éppen téged keresünk! - Letépték rólam a takarót, úgyhogy meztelenül álltam előttük, s ők csodálkozva mutogattak rám, mert még sohasem láttak körülmetélt embert. - Engedhetjük-e szabadon járkálni? - mondták egymásnak. - Hiszen ez a férfi veszélyes az asszonyainkra, mert az asszonyok mindent nagyon szeretnek, ami új és különös. - Aztán hozzátették: - Ennél furcsábbat valóban nem láttunk ama göndör hajú, fekete férfi óta,

aki a meleg tenger szigetéről érkezett, és csontpálcikát meg csörgőt fűzött át a szerszámján, hogy az asszonyok kedvében járjon.

De miután eleget gúnyolódtak, felhagytak bosszantással, és azt mondták:

- Ne vedd el az időnket, hanem add elő szolgálodat, mert el kell vinnünk a palotába! Ma van az álkirály napja, és királyunk akarata, hogy a palotába vezessük őt. - Amint ezt Kaptah meghallotta, minden tagja reszketni kezdett, de annyira, hogy megbillent az ágy is, és a katonák felfedezték. Aztán nagy örömujjongás közepette előrángatták, és mélyen meghajoltak előtte. - Nagy örömnap van ma, mert végre megtaláltuk királyunkat, aki elrejtőzött és eltűnt szemünk elől - mondogatták. - Látásán örvendezik szemünk, és reméljük, hogy hűségünkért gazdagon meg fog ajándékozni.

Újra mélyen meghajoltak előtte, akik pedig mögötte álltak, megrugdalták a hátsó felét, hogy indulásra bírják. Ekkor Kaptah így szólt hozzám:

- Ez a város és vele együtt az egész ország romlott, bolond, és tele van gonoszsággal, és úgy látszik, már a szkarabeusz sem véd meg többé, hisz ilyen sorsra jutottam. Azt se tudom, hogy a fejemen vagy a lábamon állok-e, vagy talán mélyen alszom abban az ágyban, és álmodom, s mindez álom csupán. De akárhogy is, követnem kell őket, mert erős emberek. Te csak mentsd meg az életedet, uram, ha tudod, és vidd el a falakról a testem, ha fejjel lefelé kiakasztanak majd, és balzsamozd be a biztonság kedvéért, ne engedd, hogy bedobjanak a folyóba.

A katonák csak úgy vonaglottak a nevetéstől, térdükre estek, és egymás hátát ütögették, mert féltek, hogy megfulladnak. - Mardukra! - kiáltották. - Ennél jobb királyt nem is találhattunk volna, hiszen már csoda az is, hogy nem csomózódik össze a nyelve a sok beszédben. - Közben már pirkadni kezdett, és nógatásul lándzsájuk nyelével megcsapkodták Kaptahot, aztán magukkal vitték. Sietve felöltözködtem, és utánuk indultam a palotába. Nem állt utamba senki. A külső udvarok és a palota külső szobái tele voltak zajgó néppel. Biztosra vettem, hogy lázadás tört ki a városban, és hogy nemsokára vér folyik majd az utcákon, amint vidékről megérkeznek a csapatok.

De amikor a katonák nyomában bejutottam a nagy trónterembe, láttam, hogy Burraburias ott ül oroszlántalpakon nyugvó aranytrónján, testét királyi ruha borítja, és kezében ott vannak a hatalom jelvényei. Körülötte Marduk főpapjai, a királyi tanácsadók és az ország előkelői. Ám a katonák, rájuk ügyet sem vetve, lándzsával csináltak utat maguknak, odavonszolták Kaptahot, és a trón előtt várakozón megálltak. Hirtelen nagy csend lett, senki nem beszélt. Ekkor megszólalt Kaptah:

- Vigyétek el innen azt az ördög barmát, mert különben abbahagyom ezt a játékot, és elmegyek!

Abban a pillanatban a keletre néző ablakok rácsán keresztül betört a fény a szobába. Felkelt a nap. A papok, az előkelők, a királyi tanácsadók és a katonák egyszerre kiáltották:

- Igaza van! Vigyétek el azt az állatot, mert elégünk van a pelyhes arcú fiú uralmából. E férfi viszont bölcs, ezért királlyá tesszük, hogy parancsolhasson nekünk.

Nem hittem a szememnek, midőn láttam, hogy egymást taszigálva, nevetgélve, és veszekedve nekiesnek a királynak. Kitépték kezéből a hatalom jelvényeit, lerángatták testéről a királyi ruhát, és Burraburias csakhamar éppolyan meztelen lett, mint én, amikor a katonák felzavartak álmomból. Karját csipkedték, combjának izmait tapogatták, és így gúnyolódtak:

- Látszik rajta, hogy nemrég választották el anyjától, szája még nedves az anyatejtől. Itt az ideje, hogy az ágyasház asszonyainak jusson valami élvezet, és reméljük, hogy ez az öreg fickó, ez az egyiptomi Kaptah, az asszony nyergében is tud lovagolni.

Burraburias egy szóval sem ellenkezett, csak nevetett a többiekkel. Oroszlánja egészen megzavarodott, és a hatalmas tömegtől megriadtan, farkát lába közé húzva, félrevonult.

De ezután már magam sem tudtam, vajon a fejemen, vagy a lábamon állok, mert odarohantak Kaptahhoz, ráhúzták a királyi öltözetet, kezébe nyomták a hatalom jelvényeit, és erőszakkal ráültették a trónra. Azután leborultak előtte, és szájukkal törölték a földet. Első volt közöttük az anyaszült meztelen Burraburias, és így kiáltott fel:

- Jól van ez így! Ő legyen a mi királyunk, mert jobb királyt nem is tudtunk volna választani.

Mind felemelkedtek, kikiáltották Kaptahot királyuknak, közben hasukat fogták, és rángatóztak a nevetéstől.

Kaptah egy pillanatig kétkedve eltűnődött. Végül azt mondta:

- Ha valóban király vagyok, érdemes inni egyet ennek örömére. Hozzatok hát, szolgák, bort, ha van itt efféle, mert különben botom fog táncolni hátatokon és kiakasztatlak benneteket a falakra, ha már egyszer király vagyok. Sok bort hozzatok, mert ezek az urak és a barátaim, akik királyt csináltak belőlem, velem fognak inni, én pedig a mai napon nyakig akarok úszni a borban.

Szavai nagy örömet keltettek. A zsibongó tömeg magával sodorta őt egy nagy terembe, ahol rengeteg finom étel és bor volt az asztalokon. Ki-ki abból vett, ami eléje került, Burraburias pedig, szolgaruhába öltözve, ostoba szolga módjára szaladgált, feldöntötte a serlegeket és leöntötte mártással a vendégek ruháját. Rengetegen szidták, és lerágott csontokat hajigáltak utána. A palota külső udvarán is enni-innivalót adtak a népnek. Egész ökröket és birkákat sütöttek, sört és bort ihattak nagy agyagedényekből, megtölthették hasukat tejszínnel és édes datolyával ízesített kásával. Mire a nap delelőre ért, a palotában olyan szörnyű dobogás, lármá, kiáltozás, nevetés és zúgás uralkodott, amelyet sohasem tudtam volna elképzelni.

Mihelyt alkalom nyílt rá, odamentem Kaptahhoz, és halkán, hogy mások ne hallják, azt mondtam:

- Kaptah, kövess! Elrejtőzünk és megszökünk innen, mert nem lesz ennek jó vége.

De Kaptah már jócskán ivott a borból, hasa is teli volt finom ételekkel, ezért így válaszolt:

- Beszéded olyan a fülemben, mint a légyzűmmögés, mert bolondabbat még sohasem hallottam. Most menjek el innen, amikor ez a kedves nép királyt csinált belőlem, és mindenki meghajol színem előtt?

Megtörölte zsíros száját, hozzám vágott egy lerágott szamárcsontot, és így kiáltott:

- Vigyétek el innen ezt a koszos egyiptomit, mielőtt feldühödöm, és megtáncoltatom botomat a hátán!

Akkor üvöltve rám vetette magát egy oroszlánnak öltözött ember, beleharapott a lábamba, feldöntött, és körmével végighasította arcomat. Rosszul járhattam volna, de abban a pillanatban megfújták a kürtöket, és kihírdették - eljött az ideje, hogy a király igazságot osszon a népnek. Így hát megfélekeztek rólam.

Kaptah kissé meghökkent, amikor az igazság házába vitték, és kijelentette, hogy a bíraskodást szívesen rábízza az ország bíraira, akik becsületes emberek, s akikben megbízik. Ám a nép hevesen ellenkezett, és azt ordította: „Mi a király bölcsességét akarjuk látni, hogy meg-

győződhessünk róla, igazságos-e, és ismeri-e a törvényeket.” Ekképpen Kaptahot felültették az igazság trónjára, eléje fektették az igazságszolgáltatás jelvényeit, a korbácsot és a rabláncot, a népet pedig felszólították, hogy ki-ki lépjen elő, és mondja el panaszát a királynak. Elsőnek egy férfi rohant Kaptah elé, látszott, hogy megszággatta a ruháját, és hamut szórt a fejére. Arcával feltörölte a földet Kaptah lába előtt, és sírva kiáltotta:

- Senki sincs oly bölcs, mint királyunk, a négy világrész ura. Ezért tőle kérek igazságot. Van egy feleségem, akit négy éve vettem. Gyerekünk nincsen, de most a feleségem teherbe esett. Tegnap megtudtam, hogy megcsal egy katonával, sőt rajta is kaptam őket, de a katona nagy volt és erős, nem bírtam vele. Most májám bánattal és kétségekkel van tele, mert hogyan is tudhatnám meg, hogy a születendő gyerek az én gyerekem-e, vagy a katonáé. Ezért kérek igazságot a királytól, és biztosan akarom tudni, kié a gyerek, hogy tudjam magamat mihez tartani.

Kaptah hallgatott, és nyugtalanul tekingetett körül, de végre határozottan így szólt:

- Fogjatok botot, és verjétek el ezt a férfit úgy, hogy megemlegesse a mai napot!

A törvény szolgálai megfogták a férfit, és úgy elverték, hogy jajgatott, ordított fájdalomában, és a néphez fordult:

- Hát igazság ez? - kérdezte. A nép is zúgni kezdett, és magyarázatot kért. Kaptah azt mondta:

- Ez a férfi már azért is megérdemelte a verést, mert ilyen semmiséggel zavart engem. De még inkább megérdemelte azért, mert ostoba! Ki hallott olyat, hogy panaszra jön az, kinek bevetetlen földjét jósból más beveti, és otthagyja neki a termést? Nem a nő bűne, ha máshoz húzott, hanem a férfié, mert nem adta meg neki, amit kívánt tőle, és ezért bizony megérdemelte a botot.

Ennek hallatára a nép nagy kiáltozásban és nevetésben tört ki, és dicsérte a király bölcsességét.

Most drága ruhákba öltözött kövér kereskedő lépett a király elé. - Három nappal ezelőtt Istár kapujához mentem - kezdte. - Ott jöttek össze a tavaszünnepek éjszakáján a város szegény leányai, hogy amint írva vagyon, feláldozzák szüzességüket az istennőnek, és hozományra valót gyűjtsenek maguknak. Volt köztük egy leány, aki nagyon megtetszett nekem. Egy ideig alkudoztam vele, aztán egész csomó ezüstöt adtam neki, és megegyeztünk a dologban. De amikor annak akartam nekilátni, ami végett jöttem, hirtelen olyan hasfájás fogott el, hogy el kellett sietnem megkönnyebbülni. Mire visszatértem, a leány már megegyezett egy másik férfival. Tőle is kapott ezüstöt, és vele tette meg azt, ami végett Istár kapujához eljött. Igaz, hogy később nekem is felkínálta magát, de én visszautasítottam, mert már nem volt szűz, és visszakertem az ezüstömet, de nem adta vissza. Ezért kérek igazságot a királytól. Mert nemde, nagy igazságtalanság történt velem, midőn elveszítettem ezüstjeimet anélkül, hogy bármit is kaptam volna cserébe? Hiszen ha veszek egy korsót, a korsó enyém, amíg én magam össze nem töröm, de az eladónak nincs joga ahhoz, hogy összetörje, és a cserepeit kínálja nekem.

Erre már Kaptah nagyon megdühödött, felugrott az igazság trónjára, és a korbáccsal a levegőbe suhintva, így kiáltott:

- Szavamra mondom, még sehol se láttam ilyen ostobaságot, mint ebben a városban, és nem tudok mást gondolni, mint azt, hogy ez a vén bakkecske gúnyt űz belőlem! Mert a leány nagyon jól tette, hogy mást keresett magának, hiszen ez a bolond nem vette el, ami végett odament. És szép volt, hogy kárpótlást ajánlott neki, de ez meg sem érdemelte. Meg kellett volna köszönnie, hogy a leány és az a másik férfi - hogy ő szórakozhasson - együttes erővel eltávolították az akadályt, ami ilyen dolgokban csak gondot és veszélyt okoz. És még ide

merészel jönni eléem, panaszkodik, és korszokról fecseg! Ha azt képzelem, hogy a fiatal lányok olyanok, mint a korszok, arra ítélem, hogy máától fogva csak korszokkal töltheti kedvét, de lányokhoz többé nem érhet.

Kimondván ítéletét, Kaptah megunta a bíraskodást, és nagyot nyújtózott a trónon.

- Ettem és ittam, s véleményem szerint már eleget dolgoztam is ma - jelentette ki. - Igazságot osztottam, és eleget törtem a fejemet. Folytassák hát dolgomat a bírák, ha még akad panaszos, mert az előbbieket eszembe juttatták, hogy király lévén, én vagyok az úr az ágyasházban is, ahol tudomásom szerint négyszáz asszony vár reám. El kell mennem, hogy megsejleljem őket, és nem lepne meg, ha közben összetörnének néhány korszokkát, mert az uralkodás és a bor olyan különös erőt adtak, hogy erősnek érzem magam, mint egy oroszán.

Erre a nép olyan rivalgásba kezdett, hogy nem akart vége szakadni. Kaptahot visszakísérték a palotába, aztán az ágyasház előtt és a külső udvaron várakoztak rá. De Burraburias már nem nevetett. Idegesen topogva dörzsölgette a kezét. Amikor megpillantott, odasietett hozzám és megszólított:

- Színuhe! Barátom vagy, és orvos lévén, bemehetsz az ágyasházba. Menj utána, és ügyelj rá, nehogy olyat tegyen, amit nagyon is megbánná később, mert ha hozzányúl asszonyaimhoz, bizony elevenen megnyúzatom, és a bőrét kiakasztatom száradni a falakra, de ha rendesen viselkedik, könnyű halált adok neki.

- Burraburias, én valóban a barátod vagyok, és jót akarok neked, de mondd már meg, mit jelent mindez, mert májam szomorú, midőn téged szolgáskorban látlak, és mindenki csúfot üz belőled.

- Ma van az álkirály napja - válaszolta türelmetlenül -, és mindenki tudja ezt, de menj már utána, nehogy valami baj történjék!

Bár türelmetlenül rángatta karomat, nem engedelmeskedtem, hanem így szóltam:

- Nem ismerem országod szokásait, ezért meg kell magyaráznom, hogy mindez mit jelent.

Burraburias ekkor elmondta:

- Minden évben, az álkirály napján, kiválasztják Babilonban a legostobább és legnevetesebb embert. Ennek az embernek egy napon át, napkeltétől napnyugtáig teljes királyi hatalom van a kezében, és maga a király is köteles szolgálni őt. Kaptahnál nevetesebb királyt még sohasem láttam, ezért magam választottam ki. Ő persze nem tudja, hogy mi történik vele, és éppen ez a legnevetesebb.

- Hát mi történik vele? - kérdeztem.

- Amikor a nap lenyugszik, éppolyan gyorsan megölik őt, mint ahogyan reggel megkoronázták - felelte Burraburias. - Megölelhetem kegyetlenül is, ha akarom, de az álkirályokkal legtöbb-ször bort itatnak, melybe enyhe méreg van keverve. Ettől elalszanak, és maguk sem tudnak a halálukról. Mert aki király módján uralkodott egy teljes napon át, nem maradhat életben. De siess már szolgálád után, nehogy valami ostobaságot tegyen, amit majd este megbán.

Mégsem kellett Kaptahot megkeresnem, mert nagy haraggal maga rohant ki az ágyasházból, kezét egyetlen szemére szorította, orrából vér csöpögött.

- Nézzétek, mit csináltak velem - jajveszékelt. - Vénasszonyokat és kövér néger nőket kínáltak, de amikor a fiatal gödölyét akartam megköstolni, tigrissé változott, egyetlen látó szememet kékre verte, és orra vágott a papucsával.

Burraburias úgy nevetett, hogy mindkét kezével belém kellett kapaszkodnia, hogy el ne düljön. De Kaptah tovább jajgatott.

- Ki sem merem nyitni annak a háznak az ajtaját - panaszkolta -, mert az a fiatal nő úgy tombol, mint egy vadállat. Nem tudok mást kitalálni, csak azt, hogy menj be hozzá te, Szinuhe, és lékeld meg a koponyáját, amilyen ügyesen csak tudod, és akkor a gonosz szellem eltávozik belőle. Biztos, hogy gonosz szellem bűjt belé, mert másképp hogyan merészelte volna királyát megbántani, és papucsával orrba vágni, hogy vér folyjék belőlem, mint egy ledöfött ökörből.

Burraburias előretaszigált engem.

- Menj, Szinuhe, nézd meg, mi történt, mert ismered már a házat - mondta. - Én ma nem léphetek be oda, ezért neked kell elmondanod, hogy mi baj van. Gondolom, kiről van szó, mert tegnap a tengeri szigetekről hoztak egy lányt, akitől sok örömet várok, bár először el kellene máktejjel bódítani.

Addig makacskodott, míg bementem. Az ágyasházban nagy volt a felfordulás. A király heréltjei szabad utat engedtek, mert tudták már, hogy orvos vagyok. Díszes ruhákba öltözött, ékszerekkel teliaggatott öregasszonyok vettek körül, akik a mai nap tiszteletére még ráncos arcukat is kifestették. - Hová szökött a mi drágaságunk, a mi galambocskánk, a mi kis bakunk, akit már várunk reggel óta? - kérdezték egyszerre.

De a heréltek gondterhelten mondták: - Ne törődj ezekkel a némberekkel, mert csak azért kerültek ide, hogy az álkirály szórakozhasson velük. Amíg vártak rá, tele is itták magukat borral. De nagyon kell már nekünk egy orvos, mert az a lány, akit tegnap hoztak, megbolondult. Erősebb, mint mi, fájósakat rúg belénk, és nem tudjuk, hogy mi lesz, mert valahonnan egy kést kerített, és úgy dühöng, mint egy fenevad.

Kivezetek az ágyasház udvarára, amely a napsütésben izzott a mázos téglák színeitől. Az udvar közepén kerek medence volt, a medence közepén pedig víziállatok szobrai, melyeknek torkából vízszugár lövellt. Ezekre mászott fel a dühöngő leány. A heréltek, amint igyekeztek lerángatni onnan, szétépték ruháját, ő maga vizes volt, mert már úszott a medencében, és körülötte sok-sok vízszugár fröcskölt. Egyik kezével - hogy le ne csússzék - egy vizet fröcskölő delfin fejébe kapaszkodott, másik kezében fénylő kést tartott. Emelt fővel énekelt, szeme zölden égett, akár a macskaszem, arca piros volt az izgalomtól. Dühösen kiáltottam rá:

- Hagyd abba a vonítást, te nőtény macska! Dobd el a kést, és gyere ide, hogy beszélhessek veled, és meggyógyíthassalak, mert bizonyára bolond vagy.

A lány abbahagyta az éneklést, és még jobban törve a babiloni nyelvet, mint én, így válaszolt:

- Ugorj a medencébe, te pávián, és ússzál hozzám, hadd folyassam ki a vért a májadból, mert nagyon dühös vagyok.

- Nem akarok rosszat tenni neked! - kiáltottam.

- Sok férfi mondta már ezt, és mégis rosszat akart. Bár kedvemre volna, nem szabad férfit érintenem, mert engem az isten táncosnőjének szenteltek fel.

- Táncolj, csak táncolj, bolond leány - mondtam neki. - Az már nem érdekel, de a kést le kell tenned, mert kárt tehetsz vele magadban is. Az pedig baj volna, mert a heréltektől hallottam, hogy a rabszolgapiacon egész csomó aranyat fizettek érted a király nevében.

- Én nem vagyok rabszolga! Engem gyalázatosan elraboltak. Magad is láthatnád, ha volna szemed. De nem beszélsz valami tisztességes nyelven, amit ezek a heréltek nem értenek?

Látom, ott sompolyognak az oszlopok mögött, és fülüket hegyezik, hogy meghallják, mit beszélünk.

- Egyiptomi vagyok - feleltem anyanyelvemen - és a nevem Szinuhe, Ő, aki magányos. Orvos a mesterségem, ezért nem kell félned.

Akkor a leány a vízbe ugrott, a késsel kezében, csapkodva odaúszott hozzám, és leborult elé.

- Tudom, hogy az egyiptomi férfiak gyengék, és nem csinálnak rosszat a nőnek, ha az maga nem akarja - kezdte. - Ezért megbízom benned, és remélem, azt is megbocsátod, hogy nem teszem le a kést, mert alighanem még ma fel kell fakasztanom ütőeremet, hogy ne gyalázhassák meg bennem az istent. De ha istenfélő vagy, és jót akarsz nekem, szabadíts ki innen, és vigyél el ebből az országból, ha nem is tudlak érdemed szerint megjutalmazni, mert nem szabad férfit érintenem soha.

- Igazán nem vágyom arra, hogy hozzád nyúljak - válaszoltam. - Efelől nyugodt lehetsz. De a szökésben nem fogok neked segíteni, mert vétenék vele a király ellen, aki a barátom, s aki egész csomó aranyat fizetett érted. Azt is megmondhatom, hogy az a dagadt bőrzsák, aki az imént itt járt, csak álkirály volt, és az uralma csak estig tart. Az igazi király holnap jön hozzád. Még szakálltalan, tetszetős külsejű ifjú, és sok gyönyörűséget remél tőled, ha majd megszelídít. Nem hiszem, hogy az istened hatalma elér idáig, és semmit se vesztenél, ha alávetnéd magadat sorsodnak. Legjobb lesz, ha abbahagyod ezt a bolondozást, ledobod a kést, felöltöazol és kiszépíted magadat, mert csapzott hajjal igazán nem vagy szép, és a szemedről meg ajkadról egészen a füledig mázoltad a festéket.

Ez hatott rá, mert végigsimította haját, ujja hegyét nyállal megnedvesítette, és letörölte ajkát és szemöldökét. Azután rám mosolygott. Arca kicsi volt és szép. Bájosan mondta:

- Minea a nevem, így hívhatsz, ha majd elviszel innen, és megszökünk ebből a gonosz országból.

Merészségén megdöbbenve felemeltem a kezemet, és sietve otthagytam, de arca annyira rabul ejtett, hogy mindjárt vissza is tértem hozzá.

- Minea, elmegyek, hogy beszéljek érdekedben a királlyal, de többet nem tehetek. Közben öltözz fel, és nyugodj meg. Ha akarod, adok neked olyan gyógyszert, amely megnyugtat, és ha beveszed, többé nem törödsz azzal, hogy mi történik veled.

- Tedd, ha mered - mondta Minea. - De mert gondomat megosztod velem, odaadom ezt a kést, mely mostanáig megvédelmezett. Tudom, hogy ha odaadom, te megvédsz engem, és nem fogsz becsapni, hanem elviszel ebből az országból, és elmenekülsz velem. - Rám mosolygott, és kezembe nyomta a kést, hiába kiabáltam:

- Nem kell a késed, bolond leány! - Hiába erőszakoltam, nem vette vissza, csak mosolygott rám vizes hajfürtjei alól. Akkor zavartan ott hagytam, kezemben a késsel. Rájöttem, hogy okosabb nálam, mert midőn a kést nekem adta, sorsát hozzákötötte az én sorsomhoz. Többé nem térhettem ki előle.

Amikor visszatértem az ágyasházból, Burraburias sietett hozzám - igen kíváncsi volt -, és megkérdezte, mi történt.

- Heréltjeid rossz vásárt csináltak - mondtam neki -, mert az a lány, akit vettek neked, őrvjög és nem akar férfit érinteni, mert istene megtiltotta. Azért jobb lesz békében hagynod, míg észhez nem tér.

De Burraburias vidáman nevetett.

- Valóban sok örömöm lesz belőle, mert jól ismerem az efféle lányokat. Legjobban bottal lehet megszelídíteni őket. Én még fiatal vagyok, még a szakállam se nőtt ki. Ezért, amikor kedvemre töltöttem a nőkkel, legtöbbször elfáradok, és nagyobb örömet szerez nekem, ha szememet legeltethetem rajtuk, és hallgathatom jajgatásukat, midőn a heréltek vékony botokkal csapkodják őket. Ez a makacskodó lány nagyon kedvemre való. Meg is veretem heréltjeimmal a szemem láttára, és ígérem, hogy már az első éjszaka úgy feldagad a bőre, hogy nem tud a hátára feküdni. Akkor pedig még nagyobb lesz az örömöm. - Ezzel otthagytott. Kezét dörzsölte, és úgy vihogott, akár egy lány. Midőn utána néztem, tudtam már, hogy többé nem lehet a barátom. Már nem akartam a javát. Kezemben volt Minea kése.

6

Ezután nem tudtam többé örülni semminek. Nevetni sem tudtam, pedig a palota és a külső udvarok teli voltak zsidobongó néppel, az emberek bort és sört ittak, és megvadultan tomboltak mindenféle ostoba tréfán, amit Kaptah eszelt ki megállás nélkül. Ő is elfelejtette már az ágyasházban elszenvedett kudarcát, kékre vert szemét friss húsdarabbal borogatták, így hát nem okozott már fájdalmat neki, bár kék és foltos volt továbbra is. De azt, hogy engem mi gyötört, képtelen vagyok megmondani, mert magam sem tudom.

Eszembe jutott, hogy Babilonban még sok a tanulnivalóm, hiszen a juh májából való jósolás tanulása félbemaradt, és még olajat sem tudok a vízbe önteni, ahogyan a papok csinálják. Burraburias is sokkal tartozott nekem a gyógyításért, és barátságomért, és tudtam, hogy gazdagon megajándékozna, ha megmaradnék barátjának. De minél többet gondolkoztam, annál jobban gyötört Minea emléke, pedig a lány arcátlanul viselkedett velem. Kaptah is eszembe jutott, akinek a király ostoba szeszélye miatt még este meg kell halnia, mert bár az én szolgám volt, Burraburias engedélyem nélkül álkirályt csinált belőle.

Akkor megkeményítettem a szívemet. Úgy gondolkoztam, hogy ha Burraburias bűnt követett el ellenem, én is helyesen teszem, ha bűnt követek el őellené, bár szívem azt súgta, hogy ily módon a barátság minden törvénye ellen vétkezem. De idegen voltam és magányos, és az illem nem kötötte meg kezem. Ezért, midőn leszállt az est, elmentem a folyópartra, béreltem egy tízevezős csónakot, az evezősökhöz pedig így szóltam:

- Ma az álkirály napja van, és tudom, hogy részegek vagytok az örömtől meg a sörtől, nem szívesen indultok útnak. De kétszeres fizetséget kaptok tőlem, mert gazdag nagybátyám meghalt, és a testét el kell vinnem oda, ahol apái nyugosznak. Oda kell érnem sürgősen, még mielőtt a gyerekei meg a testvéreim civódni kezdenek az örökségen, és engem kisemmiznek. Gazdagon megjutalmazlak benneteket, ha gyorsabban célhoz érünk, bár az út hosszú. Őseink egykori birtokunkon, Mitanni határa közelében vannak eltemetve.

Az evezősök morogni kezdtek, de két korsó sört vásároltam nekik, és azt mondtam, hogy naplementéig ihatnak, ám ha beáll a sötétség, legyenek készen az indulásra. Hevesen vitatkoztak.

- Sötétben egyáltalán nem indulunk el, mert az éjszaka tele van mindenféle nagyobb és kisebb ördöggel, és gonosz szellemekkel, amelyek ijesztő hangon sivítanak és talán a csónakunkat is felfordítják, s megölnek bennünket - mondták.

Én azonban így válaszoltam:

- Áldozatot mutatok be a templomban, hogy ne történjék velünk az úton semmi rossz. A sok ezüst, amit kaptok tőlem, szépen csörög majd, és nem halljátok tőle a gonosz szellemek üvöltését.

El is mentem Marduk Tornyához, és az udvarban juhot áldoztam az istennek. Kevesen voltak ott, mert az álkirály ünnepére mindenki a palota köré gyűlt. Megnéztem a juh máját, de gondolataim annyira összezavarodtak, hogy semmi figyelemre méltót nem mondott nekem. Azt láttam csak, hogy feketébb a szokásosnál, és éreztem, hogy nagyon bűzös. Balsejtelem töltötte el szívemet. De az állat vérének kifolyattam egy börtömlőbe, és hónom alá fogva, a palotába vittem. Midőn a király ágyasházába léptem, egy fecske repült el felettem. Szívem átmelegedett, felbátorodott, mert hazám madara volt, és arra gondoltam, hogy jót jelent.

Az ágyasházban így szóltam a heréltekhez:

- Hagyjatok magamra ezzel a bolond leánnyal, hogy kiűzhessem belőle az ördögöt!

Engedelmeskedtek, és bevezettek egy kis szobába, ahol megmagyaráztam Mineának, hogy mit kell tennie, és ott hagytam neki a kését, meg a vérrel teli börtömlőt. Minea megígérte, hogy megfogadja tanácsaimat, így hát ott hagytam, becsuktam az ajtót, és figyelmeztettem a herélteket, hogy egyikük se zavarja, mert olyan orvosságot adtam neki, amely kiűzi belőle az ördögöt, és a kiszabadult ördög kárt tehet abban, aki parancsom nélkül ki merészelné nyitni az ajtót. Nem kellett többet mondanom, a heréltek hittek nekem.

Lemenőben volt a nap, a palota minden szobáját vörös fénnel világította meg, amely olyan volt, mint a vér. Kaptah egyre evett és ivott, Burraburias pedig nevetgélve szolgálta ki, s közben vihogott, akár egy lány. A földön bortócsákban előkelő és alantas férfiak heverték álomba merülten. Akkor azt mondtam Burraburiasnak:

- Meg akarok bizonyosodni afelől, hogy Kaptah fájdalom nélkül fog meghalni, mert mint úr a szolgájáért, felelős vagyok érte.

- Siess hát - válaszolta Burraburias -, mert a vénember már keveri a borba a mérget, s a szolgád, mint az illendőség megkívánja, napnyugtakor meghal.

Ráakadtam a vénemberre, a király orvosára, és ő elhitte, hogy a király küldött.

Dúdolt, és motyogott magában, aztán kijelentette:

- Jobb is lesz, ha te kevered a mérget, mert kezem reszket a bortól, és a szemem is nedves, nem látok semmit. Sokat nevettem annak a balga szolgádnak a csínytevésein.

Kiöntöttem, amit összekotyvasztott, és máktejet kevertem a borba, de vigyáztam, hogy meg ne ölje majd Kaptahot. A borral teli serleget odavittem hozzá, és így szóltam:

- Kaptah! Lehet, hogy soha többé nem találkozunk, mert már egészen fejedbe szállt a dicsőség, és holnap már bizonyára nem ismeresz meg engem. Ürítsd hát ki ezt a serleget, hogy midőn visszatérek Egyiptomba, elmondhassam, hogy a négy világrész urának voltam a barátja. Gondolj arra, hogy mindig a legjobbat akarom neked, bármi legyen is a sorsod, és gondolj a szent bogarunkra!

- Ennek az egyiptominak beszéde annyi lenne csak fülemben, mint a légyzümmögés, ha nem zúgna benne a bor, és nem nyomná el azt, amit mond - válaszolt Kaptah. - De amint azt mindenki tudja, a bort sohasem vettem meg. Amennyire erőmtől telt, a mai napon igyekeztem ezt alattvalóimnak is bebizonyítani, akiket nagyon megszerettem. Ezért kiiszom a serleget, bár tudom jól, hogy holnap szegény fejemet vad szamarak fogják rugdosni. - Kiitta a bort, de ugyanabban a pillanatban lebukott a nap is, fáklyákat hoztak, meggyújtották a

lámpákat, mindenki felállt, és elhallgatott. A palotában teljes csend honolt. Akkor Kaptah levette fejéről a királyi koronát, és azt mondta:

- Ez az átkozott korona nyomja a fejemet, és megelégteltem már. Lábam elzsibbadt, szempillám nehéz, mint az ólom, legjobb lesz, ha elmegyek aludni. - Magára rántotta a nehéz asztalterítőt, végigdőlt a földön, és elaludt. A terítővel együtt ráborultak a korszók meg a serlegek is. Nyakig úszott a borban, ahogy reggel megígérte. A király szolgálai pedig levetkőztették, és a bortól nedves ruhákat ráhúzták Burraburiasra, fejére rakták a koronát, kezébe adták a hatalom jelvényeit, és a trónjára ültették.

- Fárasztó nap volt ez - mondta Burraburias. - Verjétek ki a részegeket, takarítsátok ki a termet, kergessétek ki a népet az udvarból, és zárjátok urnába örök időkre ezt a bolondot, mert ha már meghalt, nincsen szükségem rá!

Kaptahot hátára fordították, a király orvosa bortól remegő ujjával, elhomályosult szemével megnézte, és megerősítette, amit a király mondott:

- Ez a férfi valóban halott, akár egy ganajtúró.

Akkor a szolgák behoztak egy nagy agyagkorsót. A babiloniak ilyen urnákba zárják halottaikat. Kaptahot belerakták, aztán a korsó száját agyaggal betömtek. A király megparancsolta, hogy vigyék le a palota pincéjébe a többi álkirály mellé, mint a szokás kívánja, de én így szóltam:

- Ez a férfi egyiptomi, és körülmetélt, mint én. Ezért be kell balzsamoznom a testét egyiptomi módra, és el kell készítenem számára mindazt, amire a holtak birodalmában szüksége lesz, hogy ehessék, ihassék, és dolog nélkül élhessen. Mindez harminc vagy hetven napig tart, attól függően, hogy milyen rangja volt életében az elhunyt. Erre a Kaptahra, azt hiszem, harminc nap is elég lesz, mert csak a szolgám volt. Ha elkészültem, visszahozom őt, és eltemetem a palotád alatt elődei közé, a többi álkirály sírboltjába.

Burraburias kíváncsian hallgatott.

- Legyen akaratod szerint - mondta -, bár azt hiszem, felesleges fáradoznod, mert a halott ember fekve marad, de a lelke nyugtalanul bolyong mindenfelé, és utcai hulladékot eszik, hacsak a hozzátartozói nem tartják a házukban, mert akkor a ház ennivalójából vesz magának. Mindenkinek ez a sorsa, csak nekem nem, mert én király vagyok, halálom után az istenek maguk közé vesznek és nem kell nyugtalankodnom kásám és söröm miatt, mint a többieknek. De tedd vele azt, amit akarsz, mert a hazád szokása, és én nem akarok beleavatkozni, hiszen azokhoz az istenekhez is imádkozom, akiket nem ismerek, és engeszteltem őket olyan bűnökért, amelyekről nem tudom, hogy elkövettem-e, mert a biztonság a legjobb. A Kaptah testét rejtő korsót a palota falához rendelt hordszékbe vittem, de mielőtt elindultam volna, azt mondtam Burraburiasnak:

- Harminc napig most nem látsz engem, mert amíg a szolgálomat bebalzsamozom, nem mutatkozhatom más emberek előtt, nehogy rájuk szabadítsam a holttest körül rajzó ördögöket.

Burraburias nevetve válaszolt:

- Legyen, amint mondtad, de ha mégis meglátnálak, szolgálaimnak megparancsolom, hogy bottal üzenek ki, nehogy ördögöket hozzá a palotámba.

A gyaloghintóban felszúrtam az agyagpecsétet, amely még puha volt, hogy Kaptah levegőhöz jusson. Aztán titokban visszalopóztam a palotába, és az ágyasházba mentem. A heréltek nagyon megörültek, amikor megláttak, mert minden pillanatban attól féltek, hogy megjön a király.

De kinyitván annak a szobának ajtaját, amelybe Mineát bezártam, azonnal visszaléptem, hajamat kezdtem tépni, és panaszosan így kiáltottam:

- Jöjjetek ide, és nézzétek, mi történt! Ott fekszik a lány mozdulatlanul, mellette a földön a véres kés, és még a haja is véres. - Akkor a heréltek odaszaladtak, és a vért látván, rettenetesen megrémültek, mert féltek a vértől, és meg sem merték érinteni. Nagy jajgatásba és sírásba fogtak, mert rettegtek a király haragjától. De én azt mondtam nekik:

- Egyformán benne vagyunk a bajban, ti is meg én - szóltam. - Kerítsetek gyorsan egy szőnyeget, hogy belevarrhassem a testét, és mossátok fel a követ, hogy senki ne tudhassa meg, mi történt. A király sok gyönyörűséget várt ettől a lánytól, bár még nem is látta, és haragja szörnyű lenne, ha megtudná, hogy ügyetlenségünk miatt halt meg, ahogy istene követelte. Menjetek hát gyorsan és szerezzetek helyette egy másik lányt. Legjobb, ha olyat szerezzetek, aki távoli országból való, és nem érti a nyelveteket.

Akkor a heréltek odahoztak egy szőnyeget, amelybe belecsavartam Mineát, és segítettek kivinni a sötét udvarokon keresztül a hordszékbe, amelyben már ott volt Kaptah. Így menekültem el Babilonból az éj leple alatt, sok aranyat és ezüstöt elveszítve, pedig meggazdagodhattam volna, és még sok tudást szerezhettem volna magamnak. De a teherhordók morogni kezdtek, és így beszéltek:

- Ki ez a férfi, aki fáklya nélkül indít minket útra az éj sötétjében, és halottaskorsót, meg királyi szőnyeget cipeltet velünk, hogy a nyakunk is belegörnyed, akár az ökör nyaka az iga alatt, s a tartórudak sebesre dörzsölik a vállunkat? Májunk fekete a félelemtől, hiszen az éj sötétjében holttesteket cipelünk, és a szőnyegből vér csurog a nyakunkba. Bizony, gazdagon meg kell fizetnie mindezt.

Amikor a folyópartra értünk, a korszót velük emeltettem be a csónakba, de a szőnyeget magam vittem, és elrejtettem az ülések alá.

- Ti rabszolgák és kutyaafiak! - fordultam hozzájuk. - Ha valaki kérdez benneteket, ma éjjel nem láttatok, nem hallottatok semmit! Hogy így legyen, mindegyiktek egy ezüstöt kap tőlem.

A teherhordók ugrálni kezdtek örömeikben, és így kiáltottak:

- Bizony, előkelő urat szolgáltunk, de a fülünk süket, és szemünk vak, s nem láttunk, nem hallottunk semmit ezen az éjszakán.

Ezzel el is bocsátottam őket, bár tudtam, hogy a teherhordók örök szokása szerint leisszák magukat, és részeg fejjel mindent kifecsegnék, amit láttak. Ezt nem bírtam megakadályozni, hiszen nyolc erős férfi volt egy ellen, nem ölhettem meg, és nem dobhattam a folyóba mindegyiket, bár legszívesebben ezt tettem volna.

Midőn elmentek, felébresztettem az evezősokeket. Feljött a hold, és az evezősök ásítózva bemeztették a lapátokat a vízbe, és sorsukat átkozva - mert fejük zúgott a sok sörtől - eleveztek velem a városból. Így menekültem el Babilonból, de hogy miért tettem mindezt, képtelen vagyok megmondani, mert nem tudom. Talán már születésem napja előtt így volt megírva a csillagokban. Sorsomat nem kerülhettem el.

Hetedik könyv

Minea

1

Kijutottunk a városból anélkül, hogy megállítottak volna az örök, mert a folyót éjszakára szabadon hagyták. Bemásztam a bárka belsejébe, hogy fáradt fejemet nyugovóra hajtsam. Mégsem tudtam elaludni, mert Minea előbújt a szőnyegből, és kezével vizet merítve, mosni kezdte magáról a vért. A tenyeréből lecsurgó vízen csillogott a hold fénye. Minea rám nézett, és mosolygás nélkül, szemrehányóan mondta:

- A te tanácsodra teljesen bemocskoltam magamat, bűzlöm a vértől, és bizonyára nem is leszek tiszta soha. Mindez a te bűnöd. És amikor a szőnyegben vittél, sokkal erősebben magadhoz szorítottál, mint kellett volna, alig kaptam levegőt.

De én megelégteltem szavait, mert nagyon fáradt voltam. Ásítózva feleltem:

- Elhallgass, átkozott leány, mert ha arra gondolok, hogy mire készítettél, sajog a szívem, és legszívesebben bedobnálak a folyóba, melynek vizében, kívánságod szerint, biztosan megtisztulnál. Nélküled most is ott ülnék Babilonban a király jobbjára mellett, és Marduk Tornyának papjai mindenféle bölcsességre tanítanának, nem titkolnának semmit se előlem, s én lennék a világ legbölcsebb orvosa. Miattad veszítettem el az orvosi tudásommal kiérdemelt ajándékokat is. Alig van már aranyam, és agyagtábláimat se merem elővenni, hogy a templomok kincstárából kérjek. Mindez miattad történt, és én átkozom a napot, amelyen megláttalak, minden évben úgy fogok róla megemlékezni, hogy zsákba öltözöm, és hamuval hintem be a fejemet.

Minea a holdfényes folyóban úsztatta kezét, és a víz, amint kezétől megnyílt, olyan volt, mint a tiszta ezüst. - Ha így van, talán legjobb, ha beugrom a folyóba, ahogy szeretnéd - mondta halkán, de nem nézett rám. - Akkor megszabadulsz tőlem.

Felemelkedett, hogy a folyóba ugorjon, de én jó erősen megfogtam. - Hagyd abba a bolondságaidat, mert ha beugrasz a vízbe, minden, amit tettem, hiábavaló, és minden esztelenségnek legnagyobbika lenne. És az istenek kedvéért, hagyj már végre aludnom, ne zavarj a hóbertajaidal, mert nagyon fáradt vagyok.

Bebújtam a szőnyeg alá, és a fejemre húztam, mert bár kitavaszkodott, és a gólyák lármáztak a nádasban, az éjszaka hideg volt. De Minea is mellém bújt a szőnyeg alá, és gyengéden így szólt:

- Ha már semmi mást nem tehetek érted, talán megengeded, hogy testemmel melegítselek, mert hideg az éj.

Már nem volt erőm az ellenkezésre. Elaludtam, és ő testével melegített engem, s álmom jó volt, mert Minea fiatal teste úgy simult oldalamhoz, mint egy kis kályha.

Reggel, mire felébredtem, már messzire jutottunk a folyón, de az evezősök zúgolódni kezdtek: - Vállunk érzéketlen, akár a fa, és hátunk is fáj. Evezéssel akarsz megölni bennünket? Hisz nem házat oltani megyünk!

De én megkeményítettem szívemet, és így fenyegetőztem:

- Aki abbahagyja az evezést, botomat fogja megkóstolni! Majd megpihenünk, ha eljön a dél. Akkor ehettek, ihattok, és mindegyikötök kap egy korty datolyabort is, amitől felfrissültök, és olyan könnyűnek fogjátok érezni magatokat, mint a madár. De ha lázadozni merészeltek, minden ördögöt rátok szabadítok, mert tudjátok meg, hogy pap és varázsló vagyok, és számtalan ördögöt ismerek, akik örömmel esznek emberhúst. - Azért beszéltem így, hogy megfélemlítsem őket, ám a nap fényesen ragyogott, és az evezősök nem hittek szavaimnak. - Ő csak egymaga van, mi meg tízen vagyunk! - kiáltották. Amelyik legközelebb állt hozzám, fejbe akart csapni az evezőlapáttal.

De ekkor a csónak orrában megzörrent a korsó. Kaptah belülről kopogtatni kezdett, felordított és rekedt hangon átkozódott. Az evezősök arca elszürkült a rémülettől, egymás után ugráltak a vízbe, és úszva menekültek, aztán a víz mindegyiket elsodorta szemem elől. A csónak is elfordult, megbillent és sodródni kezdett, de sikerült a parthoz irányítanom, és a vízbe dobtam a kőnehezéket. Minea kijött a csónaktető alól, haját fésülgetve. Már nem féltem semmitől, mert Minea szép volt, ragyogott a nap, és a nádasban vidáman zajongtak a golyák.

Odaléptem a halottaskorsóhoz, letörtem szájáról az agyagpecsétet, és nagy hangon kiáltottam:

- Kelj fel fektedből!

Kaptah felemelte a korsóban összekócolódott fejét, és ámulva nézett körül. Talán sohasem láttam döbbenetebb arcot, mint az övé volt abban a pillanatban.

- Miféle tréfa ez? - kérdezte siránkozva. - Hol vagyok én, és hol van királyi koronám, hová dugták hatalmam jelvényeit, miért kell anyaszült meztelenül lennem, és vacognom a hidegtől? Fejem tele van darazsakkal, tagjaim nehezek, akár az ólom, mintha mérges kígyó mart volna meg. Vigyázz a tréfáiddal Szinuhe, mert királyokkal nem lehet játszani!

Azt akartam, hogy bűnhődjék előző napi arcátlanságáért, és mintha nem tudnék semmit, azt mondtam neki:

- Nem értem, miről beszélsz, Kaptah. Bizonyára a bortól vagy még mindig zavaros. Talán emlékszel rá, hogy amikor tegnap Babilonból elindultunk, túl sok bort ittál, és olyan lármát csaptál a csónakban, hogy az evezősök kénytelenek voltak bezárni téged ebbe a korsóba, nehogy kárt tegyél bennük. Valami királyról meg bírálóról beszéltél, és összevissza fecsegtél mindenfélét.

Kaptah behunyta szemét, és sokáig gondolkozott.

- Uram, soha többé, míg élek, nem akarok bort inni - mondta -, mert a bor és az álmom rettenetes kalandokba sodortak, olyan szörnyű dolgokba, hogy nem is tudom neked elmesélni. Annyit elmondhatok, hogy a szent bogár kegyességéből királynak képzeltem magamat, a királyi trónról igazságot osztottam, sőt még a király ágyasházában is jártam, és jól elszórakoztam egy szép leánnyal. Még sok más is történt velem, de nem tudok tovább gondolkodni, mert nagyon fáj a fejem, és kegyes lennél, uram, ha adnál olyan orvosságot, amit ott, abban az átkozott Babilonban használnak másnap a borisszák.

Alighogy befejezte, megpillantotta Mineát, hirtelen visszahúzta fejét a korsóba, és nyöszörögve így szólt:

- Uram, biztosan valami bajom van, vagy még most is álmodok, mert ott a csónak végében, úgy hiszem, azt a lányt látom, akivel álomban a király ágyasházában találkoztam. A szkara-beusz óvjon meg, mert félek, megőrülök! - Megtapogatta kékre vert szemét, dagadt orrát, és nagy hangon jajgatni kezdett. De akkor Minea odalépett a korsóhoz, hajánál fogva előráncigálta, és nagy mérgesen rákiáltott:

- Nézz rám! Én vagyok az a leányzó, akivel a múlt éjjel szórakoztál?

Kaptah rémulten meredt rá, és lehunyta szemét.

- Irgalmazzanak nekem Egyiptom istenei, és bocsássák meg, hogy idegen isteneknek szolgáltam, és áldoztam! Te vagy az, de bocsásd meg nekem, mert csak álom volt.

Minea lehúzta a papucsot lábáról, és jobbról, balról akkorát vágott vele Kaptah arcára, hogy csak úgy csattant.

- Nesze, büntetésül illetlen álmodért, hogy tudd meg, most nem álmodol! - mondta neki.

Én pedig kíségettem a korszóból, és gyomortisztító orvosságot adtam neki. Aztán kötelet hurkoltam a dereka köré, és bár ordított, bedobtam a vízbe, és úszni hagytam, hogy a máktej és a bor mámorából észhez térjen. De amikor kiemeltem a vízből, megsajnáltam.

- Legyen ez tanulság számodra, Kaptah, mert arcátlan voltál hozzám, a te uradhoz. De tudd meg, hogy ami veled történt, az mind valóság, és nélkülem most holtan feküdnél a korszóban, az álkirályok sírjában. - Ezután elmeséltem neki mindent, és többször is el kellett ismételnem, míg megértette, és elhitte.

Hajába túrt, hosszan tűnődött, végül kijelentette:

- Ha jól értettem szavaidat, minden igaz, ami velem történt, és nem álmod láttam, nem a bor zavart meg. Ha így van, áldom ezt a napot, mert akkor nyugodtan ihatok bort fejem gyógyítására, hiszen már azt hittem, hogy soha életemben nem nyúlhatok boroskorszóhoz. - Azzal bemászott a csónaktető alá, feltört egy korszót, és inni kezdett. Közben Egyiptom és Babilónia összes isteneit fennhangon dicsérte, és azokat az isteneket is dicsőítette, akiknek nem ismerte a nevét.

Én Mineával a folyóban úszkáltam. A napsütésben megszáritottuk ruháinkat, ettünk, bort ittunk, és Minea áldozatot mutatott be istenének, és eltáncolta nekem a csónakban istenének táncait. Amint néztem őt, keblem elszorult, lélegzésem elnehezült. Ezért így szóltam: - Életemben még csak egyetlen nőt neveztem húgomnak, de őle olyan volt, mint tüzes kemence, teste pedig mint a száraz sivatag, és nem adott felüdülést. Könyörgök hát, Minea, szabadíts meg a varázslattól, mellyel tagjaid megigéztek, és ne fordítsd felém szemedet, mely úgy csillog, mint a holdfény a folyó tükrén, mert különben húgomnak nevezlek, és te is gyalázatba, és halálba kergetsz, mint ahogy az a gonosz nő tette.

Minea kíváncsian nézett rám.

- Bizonyára különös nővel barátkoztál - mondta -, hogy ilyeneket beszélsz, de meglehet, hogy a te hazádban ilyenek a nők. Éntőlem azonban nem kell félned, mert igazán nem akarlak elcsábítani. Istenem megtiltotta, hogy férfihoz érjek, és ha megteszem, meg kell halnom.

Két keze közé fogta fejemet, térdére vonta, aztán megsimogatta arcomat, hajamat és így szólt:

- Bizony, nagyon ostoba a fejed, ha ilyen rosszakat mondasz a nőkről, mert bár akadnak köztük olyanok, akik minden kutat megmérgeznek, bizonyára vannak olyanok is, kik a sivatagban előtörő forráshoz, vagy a kiégett mezőre leszálló harmathoz hasonlóak. Igaz, hogy homlokod kemény, és értetlen, s a hajad fekete és kócos, mégis szívesen tartom kezemben a fejedet, mert szemedben, karjaidban olyasvalami van, ami édesen hívogat feléd. Ezért nagyon szomorkodom, hogy nem ajándékozhatlak meg azzal, amit szeretnél, és nemcsak téged, de magamat is sajnálom, ha ugyan e szemérmetlen vallomás örömet szerez neked.

A víz zöld és arany hullámokban csapódott csónakunkhoz. Megfogtam Minea kezét. Szép és erős volt. Úgy kapaszkodtam bele, akár egy fuldokló. És szemébe néztem, amely csillogott, mint holdfény a folyó tükrén, s meleg volt, mint a simogatás.

- Minea! - szóltam. - Húgom! A világon sok isten van mindenütt. Minden országnak megvannak a saját istenei, számuk végtelen, és nekem már mindegyikből elegendem van, mert azt hiszem, az emberek csupán félelmükben teremtték meg őket. Hagyd ott az istenedet, mert amit ő kíván, az kegyetlen és haszontalan, és mindennél kegyetlenebb éppen most! Én elviszlek oda, ahová istened hatalma nem ér el, még akkor is, ha a világ végére kellene utaznunk, még akkor is, ha a barbárok országában füvet és száraz halat kellene ennünk, és ha életünk végéig nádasban kellene eltöltenünk az éjt, mert valahol biztosan ott van a határ, melyen túl nem ér istened hatalma.

De Minea erősen megszorította kezemet, szemét elfordította.

- Istenem az ő hatalmának határait szívembe véste, bárhová megyek, hatalma elér, és meg kell halnom, ha férfihoz érek. Most, amint téged nézlek, elhiszem, hogy istenem talán kegyetlen és haszontalan isten, mert ezt követeli, de nem tehetek semmit ellene, és meglehet, hogy holnapra már minden másképp lesz, megunsz, és elfelejtesz engem, mert a férfiak olyanok.

- Senki sem tudja, mit hoz a holnap - mondtam türelmetlenül, és minden lángra gyúlt bennem, mintha testem nádszál volna, melyet évről évre perzsel a nap, aztán egyetlen szikra fellobbantja. - Minden szavad csak üres kifogás, és a nők szokása szerint csak kínozni akarsz, hogy gyönyörködhess szenvedéseimben.

Ekkor elhúzta kezét, és rosszállóan nézett rám.

- Igazán nem vagyok tanulatlan lány - kezdte -, anyanyelvemen kívül Babilónia nyelvét és a te nyelvedet is beszélem, és nevemet háromféle írással egyformán jól le tudom írni agyagtáblára és papiruszra is. Jártam sok nagy városban, jártam Egyiptomban, istenemmel sok ember előtt táncoltam, akik csodálták ügyességemet. Aztán hajótörést szenvedtem, és a kereskedők elraboltak. Tudom jól, hogy a férfiak és nők minden országban egyformák, még akkor is, ha más a bőrük színe, más nyelvet beszélnek, és más isteneket szolgálnak. Mindezt jól tudom, de engem gyermekkorom óta az isten istállóiban neveltek, beavattak titkos szertartásaiba, és nincsen a világon olyan hatalom, vagy varázslat, amely elválaszthatna tőle. Ha magad is táncoltál volna bikák előtt, ha magad is ugrottál volna valaha hegyes szarvuk közé, ha magad is megrugdostad volna játékból tájékozott szájukat, már értenél valamit abból, amiről beszélek. De azt hiszem, még sohasem láttál bikák előtt táncoló leányokat és ifjakat.

- Hallottam már ilyesmiről - válaszoltam. - Azt is tudom, hogy Alsó-Egyiptomban üznek ilyen játékokat, de azt hittem, csupán a nép szórakoztatására csinálják. Igaz, gondolhattam volna, hogy miként minden másban, ebben is benne van az isten keze. Ha így van, szolgáljuk hát Egyiptomban is a bikát, mely az isten jeleit viseli magán, és egy emberöltő alatt csak egyszer születik. De ha azt akarod velem megértetni, hogy szüzességedet is meg kell őrizned a bikának, akkor már soha nem hallott ostobaságot beszélsz, bár jól tudom, hogy Szíriában a földanya titkos szertartásain szűz leányokat áldoznak a bakkecskéknek.

Ekkor Minea jobbról-balról arcomba csapott úgy, hogy keze nyomán felsajgott az arcom. Szeme szikrázott, akár a vadmacska szeme a sötétben. Dűltől remegve kiáltott rám:

- No, ha ilyeneket mondasz, már tudom, hogy a férfiak meg a bakkecskék között semmi különbség nincsen! Neked csak testi dolgokon jár az eszed, és egy nőstény kecske éppúgy ki tudja elégíteni vágyadat, mint egy nő.

Beszéde gonosz volt, ütése égette arcomat; lehültem és elhúzódtam tőle a csónak végébe. Hogy valamivel az időt töltssem, kinyitottam orvosi ládikámat, műszereimet kezdtem tisztogatni, és orvosságokat méregettem. Ő a csónak orrában ült, és sarkával dühösen rugdosta a csónak fenekét. Kis idő múlva azonban haragjában ledobálta magáról a ruháit, bekente testét olajjal és olyan féktelen táncba és ugrándozásba kezdett, hogy a csónak ide-oda billegett. Nem álltam meg, hogy titokban oda ne pillantsak, mert hihetetlenül ügyes volt. Kezére támaszkodva, könnyedén hátradobta magát, testét íjként megfeszítve, ebből a helyzetből felemelkedett, és kezére állt. Olajtól csillogó bőre alatt minden izma remegett, nehezen, kapkodva szívta a levegőt, hajtincsei repdestek feje körül. Amikor kitáncolta magát, ruhájába burkolózott, és még a fejét is betakarta. Hallottam, hogy sír. Akkor elfeledkeztem orvosságaimról, meg a műszereimről, odasiettem hozzá, gyengéden megérintettem a vállát és megkérdeztem:

- Beteg vagy talán? - Nem válaszolt, hanem félrelökte a kezemet, és még nagyobb sírásba fogott.

Leültem melléje, és bánatos szívvel mondtam neki:

- Minea, húgom, ne sírj, és főleg miattam ne sírj, mert nem akarok hozzád nyúlni soha, még akkor sem, ha magad kérnéd. Meg akarlak óvni minden szenvedéstől és bánattól, és azt akarom, hogy mindig olyan maradj, mint most.

Minea felemelte fejét, szeméből kitörölte könnyeit.

- Cseppet sem félek szenvedéstől és bánattól, mint te gondolod, ostoba! - támadt rám. - És nem miattad sírok, hanem saját sorsomat siratom, amely elszakított istenemtől, és elgyengített, mint egy vizes rongyot, úgyhogy egy botor férfi pillantása ellágyítja térdemet, mintha csak puha tészta volna. - Miközben beszélt, nem nézett rám, hanem makacsul elfordította fejét, és folytak a könnyei.

Megragadtam a kezét, és most nem húzta vissza, hanem felém fordult és így szólt:

- Színuhe, bizonyára úgy gondolod, hogy hálátlanul és bosszantóan viselkedem, de nem tehetek róla, mert már nem ismerem magamat. Ha lehetne, szívesen mesélnék neked istenemről, hogy jobban megérts, de avatatlanoknak nem szabad beszélni róla. Csak annyit mondhatok, hogy ő a tenger istene, és hegy mélyén, egy sötét házban lakik, s aki oda belép, soha többé nem tér már vissza, hanem együtt él vele örökké. De egyesek azt beszélik, hogy az isten bikához hasonló, bár a tengerben él, és bennünket, kiket az ő szolgálatára szenteltek fel, ezért nevelnek arra, hogy bikák előtt táncoljunk. Azt is mondják, hogy ember formájú, csak bikafeje van, de jóllehet sok országot és várost bejártam már, úgy gondolom, ez csak mese. Annyit tudok csupán, hogy a felszenteltek soraiból sorshúzással minden évben kiválasztanak tizenkettőt, akik közül minden holdtöltekor egy beléphet az ő házába. Számukra ennél nagyobb öröm nem létezik. Engem is kijelölt a sors, de mielőtt sorra kerülhettem volna, hajómat szerencsétlenség érte, kereskedők elraboltak, és Babilon rabszolgapiacán eladtak. Egész ifjúságom idején az isten csodálatos termeiről, ágyáról, és az örök életről álmodoztam. Midőn a felszentelt ifjú vagy leány egy hónapot már eltöltött nála, visszatérhet, ha akar, de még soha nem akadt olyan, aki visszatért volna. Azt hiszem, a földi élet semmit sem nyújthat annak, aki már egyszor az istennel találkozott.

Amíg Minea beszélt, mintha árnyék telepedett volna a napra, minden halottszürkére változott előttem, és remegni kezdtem, mert tudtam, hogy Minea nem lehet az enyém. Meséje éppen olyan volt, amilyeneket mindenütt elterjesztenek a papok, de ő hitt benne, és ez választotta el mindörökre tőlem. Nem akartam már megrendíteni hitében, és nem akartam elkéséríteni. Kezét kezemben melengettem, és csak ennyit mondtam:

- Megértem, hogy visszakívánczol istenedhez. Ezért a tengeren visszaviszlek Krétába, mert most már tudom, hogy onnan kerültél ide. Sejtettem már akkor is, amikor a bikáról beszéltél, de most, hogy a sötét házban lakó istent emlegeted, biztosan tudom, mert a kereskedők és hajósok meséltek róla Szimirrában. Mostanáig nem hittem, amit mondtak. Igaz, úgy beszéltek, hogy a papok ölik meg azokat, akik el akarják hagyni az isten házát, hogy senki ne tudhassa meg, milyen a tenger istene. De ez természetesen csak a tengerészek meg az alacsony rendűek fecsegése, és te mindent jobban tudsz, hiszen felszentelt vagy.

- Vissza kell térnem, jól tudod - mondta kérően. - Nem találnék nyugtot sehol a föld kerekén, ha nem térnék vissza, mert gyermekkorom óta az isten istállóiban nevelkedtem. Mégis örvendek minden napnak, amelyet veled tölthetek, Szinuhe, és örvendek minden pillanatnak, melyben még láthatlak. Nem azért, mert megmentettél a bajtól, hanem azért, mert még senki sem volt hozzám olyan, mit te. Már nem epekedem az isten háza után, mint régen, hanem bánatos szívvel indulok oda. Ha engedik, visszatérek onnan tehozzád, midőn a szolgálat letelt, bár nem tudok hinni benne, hiszen még senki sem tért vissza soha. De időnk rövid, és mint mondtad, senki nem tudja, mit hoz a holnap. Örülünk hát, Szinuhe minden napnak, örülünk a vadkacsáknak, amelyek itt röpködnek felettünk csattogó szárnyakkal, örülünk a folyónak és a nádasnak, az ételnek és a bornak, és ne gondoljunk arra, hogy mit hoz a jövő. Így a legjobb.

Ha más ember lettem volna, megszöktetem, erőszakkal magammal viszem hazámba, és vele töltöm el életem napjait. Ám tudtam, hogy igazat beszél, és ha megcsálná istenét, nem volna többé egyetlen nyugodt pillanata sem, hiszen érte élt és neki nevelkedett. Tudtam, hogy eljönne a nap, melyen megátkozna, és örökre elhagyna engem. Mert hatalmas az istenek ereje, ha az ember hisz bennük, de azokat, akik nem hisznek, az istenek hatalma nem éri el. Tudom, hogy talán valóban meghalt volna, ha hozzá nyúlok, mert az Élet Házában magam is láttam olyan embereket, akik lassan elsorvadtak, és meghaltak minden kézzelfogható baj és betegség nélkül, csupán azért, mert vétkeztek valamelyik isten ellen, akiben hittek.

Mindez bizonyára már születésem napja előtt meg volt írva a csillagokban, s én nem változtathattam rajta. Ettünk és ittunk hát a csónakban, a nádas rejtekén és a jövővel nem gondoltunk. Minea lehajtotta fejét, hajával legyezgette arcomat, és mosolyogva nézett rám. Ivott, azután bortól illatos ajkát ajkamhoz érintette, és a fájdalom, melyet szívemnek okozott, édes volt, talán édesebb, mintha hozzányúltam volna, bár akkor nem gondoltam erre.

2

Midőn leszállt az est, Kaptah felébredt, kimászott a szőnyeg alól, kitörölte szemét, és ásítózva megszólalt:

- A szkarabeuszra és Ámonra mondom, akit szintén nem szabad elfelejteni, már nem olyan a fejem, mint a kovácműhelyben az üllő! Újra rendben érzem magamat a világgal, csak valamit ehetnék, mert a gyomromban mintha néhány kiéhezett oroszlán tombolna. - Kérdés nélkül nekilátott az ennivalónknak, ropogtatni kezdte az agyagban sütött madarakat, a csontokat pedig a vízbe köpködté.

Amint néztem, újra eszembe jutott nyomorúságos helyzetünk, és feldühödtem.

- Te részeg denevér - mondtam neki. - Neked bátorítani kellett volna bennünket okos tanácsokkal, és segítened, hogy kijussunk a bajból, nehogy hamarosan fejjel lefelé lógjunk a falakon mindhárman. Ahelyett elmentél, és olyan részegre ittad magad, hogy a földön

fetrengtél, mint egy disznó a sárban. Most aztán mondd meg gyorsan, mit tegyünk, mert a király katonái már biztosan nyomunkban vannak, hogy megöljenek!

Kaptah megvakarta a fejét.

- Bizony ez a csónak túl nagy ahhoz, hogy hárman felfelé evezhessünk vele. Őszintén szólva, az evezőlapátokat sem kedvelem, mert hólyagot növesztenek a tenyeremre. Ezért partra kell szállnunk, és lopnunk kell valahonnan két szamarat, hogy a holminkat rájuk rakhassuk. Hogy ne legyünk feltűnőek, legjobb, ha rongyos ruhákba öltözünk, és mindenért alkudozunk a fogadóknak és falvaknak, te pedig elhallgatod orvos voltodat, s valami más foglalkozást választasz helyette. Legyünk mutatványosok, akik esténként elszórakoztatják a parasztokat a falvak szérűjén, hiszen az ilyeneket senki sem üldözi, és még a rablók sem tartják őket érdemesnek a kifosztásra. Te olajból jósolsz a dőréknek, ahogy megtanultad, én vidám történeteket mesélek nekik, hiszen te is tudod, hogy vég nélkül képes vagyok ilyeneket mesélni, a lány meg táncol. De evezőseket is bérelhetünk, és ugyanezen a csónakon elutazhatunk a határig, mert végső soron minden a szent bogártól függ, és ő a folyón éppúgy megvédelmezhet bennünket, akár a karavánúton. Ám a biztonság mégis a legjobb, és nem lenne szép tőlünk, ha elrabolnánk a csónakot azoktól a szegény evezősektől, akik biztosan itt sompolyognak körülöttünk a nádasban, és csak a sötétedést várják, hogy megölhessenek. Ezért legokosabb, ha azonnal indulunk.

Az este már a nyakunkon volt, és sietnünk kellett, mert Kaptah jogosan gondolta, hogy az evezősek, félelmüket legyőzve, megkísérelhetik visszaszerezni a csónakot, és akkor tíz erős férfi támad hármunk ellen. Bekentük magunkat az evezősek olajával, aztán besároztuk arcunkat és ruháinkat. Ami aranyam és ezüstöm még volt, elosztottuk egymás között, és ruhánkba meg övünkbe rejtettük. Orvosi ládikámat, melytől nem akartam megválni, belekötöttem a szőnyegbe, és Kaptah minden tiltakozása ellenére a hátára raktam. Kigázoltunk a partra, a csónakot pedig visszalöktük a nádas felé. Benne maradt az élelem, meg néhány boroskorsó, és Kaptah úgy gondolta, hogy az evezősek beérik azzal, majd részegre isszák magukat, és nem jut eszükbe, hogy bennünket üldözzenek. Ha pedig kijózanodva bíró elé mennének, hogy feladjanak, mind a tízen másképp mesélnék el a dolgot, és úgy összezavarnák, hogy a törvényszolgák bottal kergetnék el őket. Ebben reménykedtem én is.

Így indultunk el, és nemsokára megművelt földekre érkeztünk, rátaláltunk a karavánútra, és egész éjjel azon mentünk, bár Kaptah zúgolódott, és születésének napjátátkozta, mert a csomag egészen ferdére nyomta a nyakát. Reggelre egy faluba érkeztünk, melynek lakói kedvesen fogadtak, és nagy tisztelettel vettek körül bennünket, mert a gonosz szellemekkel nem törődve, éjnek idején neki mertünk vágni az útnak. Tejben főzött kásával kínáltak, eladtak nekünk két szamarat, és távozásunk előtt nagy örömnepet tartottak. Egyszerű emberek voltak, hónapokig nem láttak pecséttel hitelesített ezüstöt, adójukat gabonában és marhában fizették, és sárkunyhóikban együtt laktak állataikkal.

Így vándoroltunk napról napra Babilónia útjain. Találkoztunk kereskedőkkel, az előkelők hordszékei elől pedig az út szélére húzódtunk, és meghajoltunk előttük. A nap lesütötte bőrünket, ruháink elrongyolódtak, és megszoktuk a falvak népének szórakoztatását. Olajat öntöttem vízbe, és örömteli napokat, gazdag termést, fiúgyermeket, és gazdag házasságokat jósoltam nekik, mert sajnáltam őket szegénységük miatt, és nem akartam semmi rosszat jövedőlni. Ők pedig hittek nekem, és nagyon boldogok voltak. De ha igazat jövedőltem volna, akkor gonosz adószedőket, botütést, csalfa bírákat, éhínséget, szűk esztendőknél sáskákat, lázbetegséget, áradás idején legyeket, nyarakra tüzes szárazságot, és mindent elrothasztó esőket, sok vesződéses munka után halált kellett volna jövedőlnöm, mert ez volt az igazi

sorsuk. Kaptah varázslókról, királylányokról és idegen birodalmakról mesélt nekik, ahol az emberek a fejüket a hónuk alatt hordják, és minden évben egyszer farkassá változnak. Elhitték Kaptah meséit, nagy tisztelettel bántak vele, és kövérré hízlalták. Minea is táncolt előttük a szérűn, mert mindennap táncolnia kellett, hogy tudását megőrizze istene számára, és ők csodálták ügyességét.

- Ilyet még soha nem láttunk életünkben - mondogatták egymás között.

Ez a vándorút nagyon hasznos volt számomra, mert megtanultam, hogy miként lényegében egyformák és egyformán gondolkodnak minden országban és minden nagy városban a gazdagok és előkelők, éppen úgy a szegények is egyformák, és ők is egyformán gondolkodnak mindenütt, bár mások a szokásaik és isteneiknek is más nevük van. Megtanultam, hogy a szegények adakozóbbak, mint a gazdagok, mert szegénynek gondolván bennünket, kásával és szárított hallal ajándékoztak meg, csupán jószívűségből, anélkül, hogy bármit is kívántak volna érte. Ám a gazdagok bottal verték el őket házaiktól, és megvetették mindegyiket. Megtanultam, hogy a szegények is ismerik az örömet és a bánatot, a vágyat és a halált, és a szegény ember gyermeke, midőn meglátja a világot, éppolyan, mint a gazdag ember gyermeke. Szívem megesett rajtuk, sajnáltam egyszerűségüket, és nem tudtam továbbmenni anélkül, hogy a betegeket meg ne gyógyítsam, fel ne szűrjam keléseiket, és ki ne tisztítsam szemüket, hiszen segítségem nélkül nemsokára megvakultak volna. Semmi ajándékot nem kértem tőlük, mindezt saját jószántamból cselekedtem.

Végül a határvidékre érkezünk, melyet az ellenség teljesen felperzselt, de a pásztorok, azt gondolván, hogy szegények vagyunk, megmutatták az utat, és ily módon eljutottunk Mitanni és Naharani földjére, anélkül, hogy megfizettük volna az adót, és kikerültük mindkét király katonáit is. Midőn egy olyan nagy városba jutottunk, ahol az emberek már nem ismerték egymást, elmentünk a kereskedésekbe, új ruhákat vásároltunk magunknak, megmosakodtunk, rangunkhoz illően felöltöztünk, és az előkelők vendégfogadójában szálltunk meg. Aranyam fogytán volt, ezért egy időre itt maradtam, hogy orvosi mesterségemet űzzem. Sokan jöttek hozzám, és számos beteget meggyógyítottam, mert Mitanni lakói még mindig nagyon kíváncsi emberek voltak és szerettek mindent, ami idegen. Minea szépsége is nagy érdeklődést keltett, és sokan ajánlották, hogy megveszik tőlem. Kaptah kipihente fáradalmait, meghízott, és számtalan nővel akadt össze, akik történeteinek derülve, kegyesek voltak hozzá. Midőn az örömházakban megmámorosodott a bortól, elmesélte, hogyan volt egy napig Babilónia királya, és az emberek hangosan nevettek, térdüket csapkodták, és így szóltak: „Ilyen hazudozót még nem láttunk életünkben. A nyelve hosszú és sebes, akár a folyó.”

Így telt-múlt az idő, s Minea tekintete mind szomorúbb lett, szemében nyugtalanság fénye gyulladt, éjjelenként virrasztott, és sírdogált magában. Végül azt mondtam neki:

- Tudom, hogy hazádba vágyódsz már, és istened után epekedsz, s hosszú út áll előttünk. Nekem mégis előbb Hatti földjére kell utaznom, ahol a hettiták élnek. Olyan okok késztetnek erre, amelyekről nem beszélhetek neked. Kereskedőktől, s utazóktól, és vendégfogadókban is kérdezősködtem, és sok útbaigazítást kaptam, amelyek ugyan ellentmondóak, mégis úgy vélem, hogy az ő országukból elhajózhatunk Krétába. De ebben nem vagyok biztos, ezért ha akarod, egyenesen Szíriába viszlek a tengerpartra, ahonnan minden héten indulnak hajók hazádba. Ám hallottam, hogy nemsokára küldöttség indul innen, hogy elvigye Mitanni királyának évi ajándékát a hettiták királyához. Velük biztonságban utazhatunk, sok mindent láthatunk és tapasztalhatunk, amit régebben nem láttunk és nem ismertünk. Ilyen lehetőségem csak egy év múlva lesz ismét. Mégsem akarok magam dönteni efelől, hanem dönts te, kívánságod szerint.

Szívemben tudtam, hogy becsapom őt, hiszen csak azért akartam Hattiba utazni, hogy tovább lehessek mellette, mielőtt kénytelen leszek tőle istene kedvéért megválni. De Minea így válaszolt:

- Ki vagyok én, hogy megváltoztassam terveidet? Szívesen követlek, bárhová mennél is, hiszen megígérted nekem, hogy elviszel hazámba. Ahova te mégy, oda megyek én is, és ha meghalunk, nem magamat fogom sajnálni, hanem téged.

Ily módon elhatároztam, hogy a királyi küldöttséghez csatlakozom mint orvos, így biztonságban utazhatunk Hatti országába, amelyet egyesek Kheta névvel is illettek. De alighogy Kaptah értesült a dologról, éktelen szitkozódásba fogott, és az isteneket hívta segítségül.

- Éppen csak megmenekültünk az egyik halál torkából, s a gazdám már másik után vágyódik. Mindenki tudja, hogy a hettiták olyanok, mint a vadállatok, és még rosszabbak is, emberhúst esznek, és kiszúrják az idegenek szemét, aztán befogják őket nagy kőmalmaik forgatására. Az istenek örültséggel büntették meg gazdámot, és te bolond vagy, Minea, hogy őt véded. Jobb lenne, ha megkötnénk, bezárnánk egy szobába, és piócákat raknánk a térdére, hogy megnyugodjék. A szent bogárra mondom, alig nyertem vissza régi súlyomat, és már megint veszélyes útra kell indulnom minden ok nélkül. Legyen átkozott az a nap, melyen világra jöttem, hogy esztelen gazdám ostoba szeszélyeit kelljen túrnóm!

Ezek után nem tehettem mást, mint hogy újra elvertem a bottal, míg el nem csitult. Akkor azt mondtam neki:

- Legyen, ahogyan akarod. Elküdelek innen a kereskedőkkel egyenesen Szimirrába, és kifizetem az utadat. Gondozd ott a házam, amíg vissza nem térek, mert igazán elegendem van örökös jajgatásodból!

De Kaptah újból tűzbe jött.

- Értelmes dolog-e, hogy gazdámot egyedül hagyjam elmenni a hettitákhoz? Hiszen az éppen olyan lenne, mintha most született bárányt eresztenék kutyák közé. Ilyen bűnért örökké mardosná szívemet az önvád. Csak egy dolgot kérdezek tőled, felelj rá őszintén. Tengeren utazunk-e Hatti országába?

Megmondtam neki, hogy tudomásom szerint Hatti és Mitanni között nincsen tenger, mire Kaptah hozzáfogott holmink csomagolásához, és készülődni kezdett az utazásra. Mindent az ő gondjára bízam, mert ilyesmihez jobban értett, mint én.

3

Az utazás Mitanni királyának követeivel, eléggé egyhangú volt. Nincsen sok mesélni való róla, mert a hettiták hadiszekerei állandóan követtek minket, és gondoskodtak arról, hogy szálláshelyeinken legyen ételünk és italunk. A hettiták edzett emberek voltak, nem féltek sem a hidegtől, sem a forróságtól, hiszen terméketlen hegyek között élén, gyermekkoruk óta megszokták a küzdelmes élet viszontagságait. Ezért a harcban rettenthetetlenek voltak, nem kímélték magukat; az elpuhult népeket, melyeket leigáztak, mélyen megvetették, de a bátrakat tisztelték és keresték barátságukat.

Népük számtalan törzsre és falura oszlott, melyek felett teljhatalmú fejedelmek uralkodtak. A fejedelmek felett nagy királyuk volt az úr, aki saját városában, Hattusasban lakott a hegyek közt. Ő volt népének legfőbb papja, legfőbb hadvezére, és legfőbb bírása, az ő kezében egyesült minden hatalom, az emberek és istenek hatalma egyaránt. Nem tudom, melyik királynak a hatalma volt olyan teljes, mint az övé, bár úgy mondják, hogy a királyok hatalma

végtelen. Hiszen más országokban - Egyiptomban is - a papok és bírák sokkal jobban beleszólnak a király tetteibe, mintsem az emberek gondolnák.

Ha a világ nagy városairól esik szó, Thébáról és Babilonról beszélnek, némelyek Ninivét is megemlítik, amelyben még nem jártam soha. De még senkitől sem hallottam Hattusasról, a hettiták nagy városáról, amely hatalmuk fészke, éppolyan, akár a sas madaré, mely vadászterülete felett, a hegycsúcson emelkedik. Bizony Hattusas megállja a helyét, ha összehasonlítjuk Thébával és Babilonnal. Midőn eszembe jut, hogy hatalmas épületei természetkövekből épültek, és olyan magasak, akár a hegyek; hogy falai szétrombolhatatlanok és erősebbek minden falnál, mit életemben láttam, az egyik legnagyobb csodának kell tartanom ezt a várost, mert nem is gondoltam, hogy ilyet valaha láthatok. Ám a város titokzatossága abból eredt, hogy a király elzárta az idegenek elől, és csak a királyok követői juthattak be, hogy eléje járuljanak, és ajándékaikat átadják, de amíg Hattusasban tartózkodtak, nekik is figyelték minden lépésüket. Ezért a lakosok nem szívesen álltak szóba idegennel, még akkor sem, ha értették nyelvét, és ha valamit kérdeztek tőlük, azt válaszolták: „Nem értem”, vagy „Nem tudom” - és lopva körülnézegettek, mert féltek, hogy valaki meglátja, amint idegennel beszélgetnek. De azért nem látszottak rosszindulatúnak, sőt természetük barátságos volt, érdeklődéssel szemlélték az idegenek díszes ruháit, és követték őket az utcákon.

A hettiták nem tartottak fizetett hadsereget, mint más művelt népek, hanem mindegyikük katona volt, és a férfiakat katonai rangjuk szerint osztályozták. Legmagasabb rangúak azok voltak, akik vagyonukból hadiszekereket tudtak tartani, és helyüket nem a származás, hanem a fegyverforgatásban tanúsított ügyesség határozta meg. Ezért a férfiak vezéreik és fejedelmek vezetésével minden évben harci gyakorlatra gyűltek össze. Hattusas nem kereskedelemről élt, mint a többi nagy város, hanem műhelyekkel volt tele, amelyekből szakadatlanul a kovácsmunka csörömpölő zaja áradt az utcákra, mert ezekben a műhelyekben lándzsa- és nyílhegyeket kovácsoltak, és itt készítették a hadiszekerek kerekeit és vázait is.

Amikor Hatti országába érkeztem, nagy királyuk, Suppiluliuma már huszonnyolcadik éve uralkodott. Neve annyira rettegett volt, hogy hallatára az emberek meghajoltak, felemelték kezüket, és nagyot kiáltottak a tiszteletére, mert szigorú rendet tartott az országban, és sok-sok népet hajtott uralma alá. Kőpalotában lakott a város közepén, és hőstetteiről meg a születéséről számtalan történetet meséltek, mint ahogyan minden nagy királyról mesélni szoktak. Nem sikerült meglátnom őt, de még Mitanni követői sem látták, csupán annyit tehettek, hogy a testőrök nevetése és gúnyolódása közben otthagyják ajándékaikat fogadótermének padlóján.

Kezdetben nem sok orvosi munka adódott Hattusasban, mert mint megfigyeltem, a hettiták szégyelltek betegségüket, és olyan sokáig titokban tartották, ameddig csak bírták, a nyomorék és gyenge gyermekeket pedig rögtön születésük után megölték, s így bántak el a megbetegedett rabszolgákkal is. Így, mint magam is láttam, orvosai sem tudtak sokat. Tanulatlan emberek voltak, nem ismerték a betűket, de a sebeket és zúzódásokat ügyesen gyógyították, és a hegyvidéki betegségek ellen jó orvosságokat tudtak készíteni, amelyek gyorsan csillapították a test forróságát. Ezt megtanultam tőlük. De ha valaki olyan betegségbe esett, amely halállal fenyegetett, inkább a halált választotta, mint a gyógyulást, mert attól félt, hogy erőtlen vagy nyomorék marad örökre. A hettiták nem rettegettek a haláltól, miként a többi művelt nép. Jobban féltek attól, hogy testük elerőtlenedik.

Ám minden nagy város végül is egyforma, és a gazdagok és előkelők is egyformák minden országban. Ezért, amint elterjedt a hírem, egész sereg hettita jött hozzám a fogadóba, hogy gyógyulást keressen. Ismertem bajaikat és mindegyiket meg tudtam gyógyítani. Mégis legszívesebben álruhában, a sötétség leple alatt kerestek fel, nehogy jó hírüket elveszítsék. Bőséges

ajándékokat adtak, így Hattusasban egész halom aranyat kerestem, pedig eleinte azt gondoltam, hogy koldusként fogok majd innen útra kelni. Mindebben nagy érdeme volt Kaptahnak, aki szokása szerint sörmérésekben, kereskedésekben, meg csupa olyan helyen töltötte idejét, ahol sok ember gyűlik össze, nagy hangon kérkedett, dicsőítette híremet és tudásomat, ahány nyelven csak tudta; a szolgák pedig elmondták gazdáiknak, amit rólam hallottak.

A hettitáknak szigorúak voltak az erkölceik, és előkelő ember nem mutatkozhatott részegen az utcán, mert elvesztette jó hírét, de minthogy az előkelők és gazdagok minden nagy városban bőségesen isznak, és veszélyes kevert borral is élnek, sokat meggyógyítottam közülük, gondoskodtam arról, hogy kezük ne remegjen, midőn a király elé lépnek, egyeseken meg fürdőkkel, nyugtató gyógyszerekkel segitettem, mert úgy érezték, hogy egerek rágják a testüket. Mineának is megengedtem, hogy táncoljon szórakoztatásukra, és ők megcsodálták ügyességét, anélkül, hogy valamit is kértek volna tőle, drága ajándékokkal halmozták el, mert a hettiták, ha valami kedvükre volt, nagyon bőkezűen viselkedtek. Ily módon megnyertem barátságukat, és sok olyan dolgot mertem tőlük kérdezni, amihez nyilvánosan nem lett volna bátorságom. A legtöbb értesülést a királyi levéltár intézőjétől szereztem, aki számos nyelven írt és beszélt. Ő intézte a király külföldi országokkal folytatott levelezését, és egyáltalán nem volt a merev szokások embere. Elhittem vele, hogy száműztek Egyiptomból, és soha nem is térhetek vissza, azért járom az országokat, hogy aranyat szerezzek és tudásomat gyarapítsam, más célom nincsen. Ily módon megbízott bennem, és válaszolt kérdéseimre, csak jóféle borral kellett megkínálnom, és Mineát meg kellett kérnem, hogy táncoljon neki.

- Miért van Hattusas elzárva az idegenek elől, és a karavánokat és kereskedőket miért csak a kijelölt utakon engedik közlekedni? Hiszen országotok gazdag, és városotok a látványosságok terén bármelyik más várossal felveszi a versenyt. Nem lenne jobb, ha más népek is megismerhetnék nagyságotokat, hogy dicsérhessenek benneteket egymás között, mint ahogy országotok megérdemli?

Megízlelte a bort, mohón nézegette Minea hajlékony tagjait, és így válaszolt:

- Nagy királyunk, Suppiluliuma, midőn trónra lépett, azt mondta: „Adjatok nekem harminc évet, és Hattiból hatalmasabb birodalmat csinállok, mint amilyet valaha látott a világ!” Ez az idő nemsokára lejár, és azt hiszem, hogy a világ hamarosan többet fog tudni Hatti országáról, mint amennyit szeretne.

- Babilonban hatvanszor hatvanszor hatvan katonát láttam elvonulni a király előtt - szóltam közbe -, és amint futásnak eredtek, úgy robajlottak a lépéseik, mint a tenger hullámai. Itt meg egyszerre talán tízszer tíz katonát láttam. Azt sem értem, hogy mit csináltok azokkal a hadiszekerekkel, amelyek városotok műhelyeiben készülnek, hiszen mit kezdhettek velük a hegyeitek között, amikor csak a sík földön használhatók.

- Orvos létedre nagyon kíváncsi vagy, Szinuhe, te egyiptomi - felelt nevetve. - Ki tudja, talán szűkös kenyérünket úgy keressük meg, hogy a hadiszekereket eladjuk a sík országok királyainak. - Szemével hunyorított, és ravasz képet vágott hozzá.

- Azt ugyan nem hiszem - mondtam merészen. - Éppoly szívesen adja oda fogait meg karmait a farkas egy nyúlnek, ahogyan benneteket ismerlek.

Hangos kacagásban tört ki, térdét csapkodta, hogy a bor kiloccsant serlegéből, és így szólt:

- Ezt el kell mesélnem a királynak! Talán még megéred, hogy nagy nyúl vadászatot láss, mert a hettiták igazsága másféle, mint a síkságok igazsága. Mint látom, a ti országotokban a gazdagok uralkodnak a szegények felett, de nálunk az erősek uralkodnak a gyengéken, és azt hiszem, hogy a világ új tanokat fog megismerni, még mielőtt megszürkülne a hajad, Szinuhe.

- Az új fáraó is új istent talált Egyiptomban - mondtam, ostobának tettetvén magamat.

- Tudom - válaszolta -, mert királyom minden levelét elolvasom. Ez az új isten nagyon szereti a békét, és azt hirdeti, hogy nincs a népek között olyan viszály, amelyet ne lehetne békés úton elsimítani. Nincs is ellenünk ez az isten, sőt nagyon kedvünkre van, amíg csak Egyiptom földjén és a síkságokon uralkodik. Fáraótok a mi nagy királyunknak egyiptomi keresztet küldött, amelyet az élet jelének nevez. Tőlünk bizonyára még békében lehet néhány évig, ha elég aranyat küld, hogy a raktárainkban még több rezes, vasat meg gabonát tudjunk összegyűjteni, hogy új műhelyeket építhessünk, és még erősebb hadiszekereket készíthessünk. Mindehhez sok aranyra van szükség, és királyunk bőséges fizetség fejében Hattusasba hozatta a világ legjobb fegyverkovácsait, de hogy miért, erre, azt hiszem, egy orvos bölcsessége nem ad választ.

- Az a jövő, amelyet te jószol, talán tetszik a hollóknak, meg a sakáloknak, de nekem ugyan nem, és nem látok benne semmi nevetségeset. Észrevettem, hogy malmainkban kiszúrt szemű foglyok forgatják a köveket, és a határvidéken elkövetett rémtetteikről Mitanniban olyan dolgokat mesélnek, melyeket el sem akarok ismételni, nehogy megsértsem füledet, mert művelt néphez igazán nem illők.

- Mi az a műveltség? - kérdezte, és ismét töltött magának. - Mi is tudunk olvasni meg írni, és mi is gyűjtünk levéltárunkban számozott agyagtáblákat. Az, hogy kiszúrjuk a foglyok szemét, csak emberbaráti cselekedet, hiszen egész életünkben malomköveket kell forgatniuk, és munkájuk nagyon fárasztó, de még fárasztóbbnak éreznék akkor, ha látnák az eget és a földet, meg az égen repkedő madarakat. Csak hiábavaló gondolatok ébrednének bennük, és végül meg kellene ölnünk őket szökési kísérlet miatt. Ha katonáink a határvidéken néhány embernek levágják a kezét, néhánynak meg feje bőrét a szemére húzzák, egyáltalán nem kegyetlenkedésből teszik, hiszen magad is láttad, hogy otthonunkban vendégszerető és barátságos emberek vagyunk, szeretjük a gyermekeket és az apró állatokat, és feleségünket nem ütjük meg soha. Csupán az a célunk, hogy félelmet és rémületet keltsünk az ellenséges népekben, hogy idővel harc nélkül meghódoljanak hatalmunk előtt, s ne okozzanak maguknak felesleges kárt és pusztulást. Egyáltalán nem szeretjük az értelmetlen kártevést, azt akarjuk, hogy az idegen országok és városok minél sértetlenebbül kerüljenek uralmunk alá. Az olyan ellenség, amelyik retteg, már félig legyőzöttnek számít.

- Minden nép az ellenségeitek? - kérdeztem gúnyosan. - Barátotok nincs is?

- Barátunk minden olyan nép, amely aláveti magát hatalmunknak, és adót fizet - magyarázta. - Megengedjük nekik, hogy éljék életüket, szokásaikba, és isteneik dolgába se nagyon avatkozunk, csak az a fő, hogy uralkodhassunk felettük.

- És isteneitek ehhez semmit nem szólnak? - kérdeztem. - Mert más országokban gyakran ők határozzák meg, hogy mi a helyes, és mi a helytelen.

- Mi a helyes, és mi a helytelen? Nekünk az a helyes, amit mi akarunk, és az a helytelen, amit a szomszéd népek akarnak. Ez nagyon egyszerű tan, megkönnyíti az életet és az államvezetést. Egyébként úgy gondolom, hogy nem sokban különbözik a sík országok istentanától, mert ha jól értettem, az ottani istenek azt tartják helyesnek, amit a gazdagok akarnak, és azt helytelennek, amit a szegények akarnak. De ha igazán tudni akarsz valamit isteneinkről, hát elmondom, hogy csak két istenünk van, a földanya, és az ég, és minden tavasszal megünnepeljük őket, midőn az ég első esője megtermékenyíti a földet, ahogy a férfi magja megtermékenyíti a nőt. Ezeken az ünnepeken lazítunk szigorú szokásainkon, mert egy évben egyszer a népnek is ki kell magát tombolnia. Ilyenkor mindig sok gyermeket nemzenek, ami nagyon jó, mert a gyermekek és a korai házasságok erősítik az országot. De már túl sok időt töltöttem el veled.

Vissza kell mennem, hogy ráncba szedjem az írnoomat, és tovább nyomogassam az ékjeleket a puha agyagba, mert kötelességem minden népet meggyőzni jó szándékainkról.

Eltávozott, én pedig aznap este így szóltam Mineához: - Eleget tudok már Hatti országaról, és megtaláltam, amit kerestem. Ezért kész vagyok arra, hogy veled együtt elhagyjam ezt a földet, ha az istenek megengedik, mert itt a levegőben hullaszag van, és a halál bűze elfullasztja a torkomat. Bizony, fekete felhő gyanánt lebeg felettem a halál, amíg csak itt vagyunk, és nem kétlem, hogy a királyuk karóba húzatna, ha megtudná, mi mindenről szereztem én tudomást.

Előkelő betegek segítségével hozzájutottam az engedélyhez, amely feljogosított, hogy egy kijelölt úton a tengerpartra utazzam, és ott hajóra szállva, elhagyjam az országot. Indulásomkor a betegek nagyon sajnálkoztak, kérték, hogy maradjak, és bizonygatták, hogy ha tovább gyakorolnám foglalkozásomat, néhány év múlva gazdag ember lehetnék. Ám távozásomat senki sem akadályozta meg, és én velük nevettem, tréfálkoztam, és olyan történeteket meséltem nekik, melyek kedvükre voltak. Ily módon barátok módjára váltunk el egymástól, és gazdag ajándékokat kaptam. Így hagytuk hátunk mögött Hattusas félelmetes falait, melyek a jövő világot rejtették magukba. Szamárháton döcögtünk nyikorgó kőmalmok mellett, amelyeket megvakított rabszolgák hajtottak. Utunkat kétoldalt karóba húzott varázslók holtteste szegélyezte, mert Hattusasban varázslónak tartottak és megöltek mindenkit, aki el nem fogadott tanokat hirdetett, és az állam csak egy tant ismert el. Siettettem utazásunkat, amennyire csak bírtam. Húsz nap múlva megérkeztünk a kikötővárosba.

4

Bár lármás, és gonoszszaggal, bűnnel teli város volt, egy ideig itt maradtunk, mert ha megláttunk egy Krétába induló hajót, Minea azt mondta: „Ez nagyon kicsi, bajba kerülhet, és nem akarok újra hajótörést szenvedni.” Ha pedig nagyobb hajót láttunk, így szólt: „Ez szíriai hajó, és szíriai hajón nem utazom.” A harmadik hajóról ez volt a véleménye: „A kapitánynak gonosz szeme van, és félek, hogy eladja az utasokat rabszolgának.”

Így időztünk a városban, és nem is haragudtam érte, mert bőven akadt munkám: sebeket kellett varnom, és tisztítanom, betört koponyákat felnyitnom. A kikötő őrpáncsnoka is hozzám folyamodott segítségért, mert kikötői betegségben szenvedett, és nem tudott lányokhoz nyúlni, mert az nagy fájdalmakkal járt. Én már Szimirrából ismertem ezt a betegséget és a szimirrai orvosok gyógyszerével sikerült is meggyógyítanom az őrpáncsnokot, aki határtalanul hálás volt nekem, midőn minden baj nélkül újra kedvét tölthette a kikötőbeli lányokkal. Ez különben a járandóságai közé tartozott, mert minden lány, aki a kikötőben foglalkozását akarta üzni, köteles volt fizetség nélkül odaadni magát neki, és írnokeinak. Ezért nagyon el volt keseredve, mikor járandóságát nem tudta tetszése szerint élvezni.

Gyógyulása után megkérdezte:

- Milyen ajándékot adhatok neked, Szinuhe, a te ügyességedért? Arannyal mérjem gyógyításod értékét, és arannyal jutalmazalak?

Én azonban azt válaszoltam:

- Nem kell az aranyad. Csak add ide azt a kést övedből, és én leszek hálás neked, nem pedig te énnekem, mert akkor maradandó emlékem lesz tőled.

Ám ő ellenkezett.

- Ez a kés túl egyszerű, pengéjébe nincsenek farkasok vésve, markolata nem ezüstözött.

De csak azért beszélt így, mert a kés a hettiták fémjéből készült, és ilyet nem volt szabad odaajándékozni, vagy eladni idegeneknek. Hattusában nem is sikerült ilyen fegyvert szerezni, hiszen nem akartam erőszakoskodni, nehogy bizalmatlanságot keltsék. Hasonló késeket csak Mitanni legelőkelőbb embereinél lehetett látni, és értékük aranyban súlyuk tízszerese, ezüstben tizennégyszerese volt. Tulajdonosaik mégsem akarták őket eladni, mert az ismert világban csak kevés ilyen akadt. De a hettita előtt nem volt nagy értéke, mert nem adhatta el idegennek.

Ám a kikötő őrpáncsnoka tudta, hogy nemsokára elhagyom az országot, és úgy vélte, aranyát jobban is fel tudja használni, mintsem egy orvosnak ajándékozza. Ezért végül nekem adta a kést, amely olyan éles volt, hogy könnyebben levágta a szakállt, mint a legjobb kovakés, és rovátkát lehetett vele a rézbe vágni anélkül, hogy az éle kicsorbult volna. Nagyon örültem neki, elhatároztam, hogy bevonatom ezüsttel és arany markolatot csináltatok rá, ahogyan Mitanni előkelői tették, ha ilyen kést szereztek. Az őrpáncsnok is elégedett volt, barátok lettünk, hiszen tartósan kigyógyítottam betegségéből. Még figyelmeztettem, hogy kergesse el a kikötőből azt a lányt, akitől a betegségét szerezte, de ő megnyugtatóan, hogy a lányt már karóba húzatta, hiszen ilyen betegség csakis varázslat műve lehet.

A kikötővárosban, mint az akkori legtöbb tengerparti városban, volt egy mező, ahol vad bikákat tartottak, és a fiatalok ügyességüket és bátorságukat gyakorolták. Harcot vívtak a bikákkal, dárdákat szúrtak a nyakukba, és keresztülugrották őket. Minea, midőn a bikát meglátta, nagyon megörült, és ki akarta próbálni tudását. Így láttam őt először vad bikák előtt táncolni. Ehhez foghatót még nem láttam soha, de amint néztem, szívem megdermedt a félelemtől. Hiszen a vad bika félelmetesebb minden vadállatnál, még az elefántnál is, mert az elefánt, ha nem zavarják, békés természetű. A bika szarva hosszú és hegyes, mint a tű, könnyen átdöfi vele az embert, aztán magasba dobja, és összetiporja.

De Minea csak egy könnyű ruhában táncolt, és midőn a bikák bömbölve leszegték fejüket, hogy nekirontsanak, minden erőlködés nélkül ugrott félre az útjukból. Arca kipirult, egyre tüzebben táncolt, ledobta ezüst hajhálóját, és haja lobogott a szélben. Táncra olyan gyors volt, hogy a szem nem tudta mozdulatait követni. Az egyik nekítámadó bika szarva közé ugrott, szarvát erősen megragadta, aztán felegyenesedve elrúgta magát, megfordult a levegőben, és állva esett vissza az állat hátára. Bámultam ügyességét, és azt hiszem, csodálatom arra ösztönözte, hogy olyat tegyen, amire sohasem hittem képesnek élő embert. Néztem izzadságtól nedves testét, és nem tudtam ülve maradni az emelvényen, bár a mögöttem ülők szitkozódtak, és vállkendőm szegélyét rángatták.

Amikor Minea elhagyta a mezőnyt, zajosan ünnepezték, fejét és nyakát virágkoszorúkkal övezték, és a fiatalemberek gyönyörű serleget ajándékoztak neki, amelyet piros és fekete színekkel festett bikák díszítettek. Mindenki azt mondta: „Ilyet még nem láttunk soha életünkben.”

És a hajóskapitányok, akik már jártak Krétában, borgőzősen kijelentették: „Aligha van Krétában hozzá hasonló táncosnő.” Minea odajött hozzám, testét az enyémhez szorította, vékony ruhája nedves volt az izzadságtól. Miközben karcsú, erős teste reám támaszkodott, kimerültség és büszkeség remegett minden izmában.

- Még sohasem láttam olyat, akit hozzá lehetne hasonlítani - mondtam, de szívem nehéz volt a bánattól, mert a bikák előtt látván, úgy éreztem, hogy közénk állnak, mint gonosz varázslat.

Ezután nemsokára hajó érkezett Krétából a kikötőbe, nem túl nagy, és nem túl kicsi, kapitánya sem volt gonosz tekintetű, hanem Minea nyelvén beszélt. Ezért a lány így szólt hozzám.

- Ez a hajó biztonságban visszavisz hazámba istenemhez, és most bizonyára elhagysz és szívedben örvendezel, hogy megszabadulsz tőlem, hiszen annyi vesződséget és kárt okoztam neked.

- Jól tudod, Minea, hogy követlek Kréta szigetére - mondtam.

Minea rám nézett, szeme csillogott, mint a tenger a holdfényben, ajka pirosra volt festve, szemöldöke éjfékete vonalként húzódott szeme felett.

- Igazán nem értem, miért akarsz követni engem, Szinuhe, hiszen a hajó biztonságban visszavisz hazámba, és nem történhet már semmi bajom.

- Éppolyan jól tudod, hogy miért, akárcsak én - válaszoltam.

Akkor hosszú, erős ujjaival átfonta kezemet, és felsóhajtott.

- Sok viszontagságot éltem meg veled, Szinuhe, sokféle népet láttam, hazám képe elhomályosult szívemben, akár egy szép álom, és már nem vágyódom úgy istenemhez, mint régen. Ezért halasztottam üres kifogásokkal az indulást, mint te is tudod. De midőn táncoltam a bikák előtt, újra éreztem, hogy meg kell halnom, ha hozzám nyúlsz.

- Igen, igen. Erről már százszor is beszéltünk. Nem is akarok hozzád nyúlni, mert talán meg sem érné, hogy megharagítsd istenedet, hiszen bármelyik rabszolgálad megadhatja nekem, amit te megtagadsz, és mint Kaptah mondja, egy rabszolgáladtól ugyanazt kapom.

Minea szeme zöld lángra gyúlt, mint a vadmacskáé a sötétben. Körmét tenyerembe mélyesztette, és így kiáltott:

- Menj hát azonnal a rabszolgáladhoz, mert irtózom, ha rád kell néznem! Fuss egyenesen a kikötőbeli szennyes lányokhoz, ha arra van kedved, de tudd meg, hogy azután nem ismerlek többé, és talán még véredet is kiontom a saját késeddel. Ami nélkül én is megvagyok, anélkül te is meglehetsz!

- Nekem nem tiltja semmiféle isten - jegyeztem meg mosolyogva.

- De én megtiltom! Próbálj csak hozzám jönni, ha ilyet teszel.

- Légy nyugodt, Minea - mondtam -, mert abból a dologból, amiről beszélsz, már éppen elegendem van. Talán semmi sincsen egyhangúbb annál, mint amikor az ember kedvét tölti egy nővel. Ha már egyszer megpróbáltam, nem kívánom újra megpróbálni.

Minea újra megdühödött:

- Beszéded mélyen megbántja bennem a nőt, és biztos vagyok benne, hogy engem aligha unnál meg, ha arról volna szó. Így aztán semmi kedvére valót nem tudtam mondani, hiába igyekeztem. Éjjelre sem feküdt mellém, mint máskor, hanem fogta a szőnyegét, a másik szobába ment, és betakarta a fejét, hogy elaludjon.

- Minea - hívtam -, miért nem melegíted oldalamat, mint régen? Hiszen fiatalabb vagy, mint én, az éjszaka pedig hideg, és reszketek szőnyegemen.

- Nem beszélsz igazat, mert az én testem olyan forró, mintha beteg volnék, és ebben a fullasztó hőségben még lélegzeni is alig tudok. Ezért alszom inkább egyedül, és ha fázol, kérj a szobádba egy parázstartót, vagy végy egy macskát magad mellé, de engem hagyj békén.

Átmentem hozzá, megtapintottam, teste valóban forró volt, és reszketett a takaró alatt.

- Lehet, hogy beteg vagy - mondtam. - Engedd meg, hogy meggyógyítsalak.

De ő lerúgta takaróját, ellökött, és dühösen válaszolt:

- No és aztán! Menj csak a dolgodra, engem istenem fog meggyógyítani. - De kis idő múlva már így kérlelt: - Adj mégis valami orvosságot, mert különben a mellem megszakad, és sírni fogok.

Adtam neki nyugtató gyógyszert, mire végül elaludt, de én ott virrasztottam mellette, míg a virradat halálszürke fényében ugatni nem kezdtek a kikötő kutyái.

Így jött el indulásunk napja, amikor megparancsoltam Kaptahnak:

- Szedd össze holminkat, mert hajóra szállunk, és elutazunk Keftiu szigetére. Ott van Minea hazája.

Kaptah így szólt:

- Rögtön sejtettem, de nem téptem meg ruhámat, mert úgyis össze kell varrni újra, és olyan hitszegő vagy, hogy nem érdemled meg azt sem, hogy hamut szórjak a fejemre. Hát amikor Mitanniból eljöttünk, talán nem esküdtél meg rá, hogy nem kell tengerre szállnunk? Csak annyit mondok, hogy előre tudom, ez lesz az utolsó utazásom, mert a gyomrom már megmondta nekem. De már nincs kedvem ahhoz, hogy vádoljalak, mert még pusztá látásod, és orvosságszagod is visszataszító. A holmit azonban összeszedtem, és kész vagyok az indulásra, mert a szent szkarabeusz nélkül nem indulhatsz tengerre, viszont nélküle én sem jutnék vissza élve Szimirrába. Így hát követem a szent bogarat, és meghalok a hajón, vagy belefúlok veled együtt a tengerbe. Nincsen más vigaszom, csak az a tudat, hogy te mindezt már aznap hátsó felemre írtad a botoddal, midőn megvásároltál Théba rabszolgapiacán.

Nagyon csodálkoztam Kaptah engedékenységén, míg végül rájöttem, hogy a kikötőben a hajósoktól már sokféle ellenszer után kérdezősködött, és drága áron talizmánt is vásárolt tőlük a tengeribetegség ellen. Mielőtt elindultunk, nyakába kötötte talizmánját, bőjtöt tartott, hasa köré szoros övet kötött, aztán bódító fűszeres italt ivott, amitől szeme kidülledt, akár a főtt halé. Később vastag hangon zsíros disznóhúst kért, mert a hajósok megesküdték rá, hogy az a legjobb orvosság a tengeribetegség ellen. Akkor kuckójába dült és egyik kezében egy disznólapockát, másik kezében a szent bogarat szorongatva, elaludt.

Az őrparancsnok elvette agyagtáblánkat, elbúcsúzott tőlem, aztán az evezősök vízbe merítették a lapátokat, s a hajó kifutott a kikötőből. Így kezdtük meg utunkat Kréta felé. A nyílt tengeren a hajó kapitánya áldozatot mutatott be a tenger istenének, meg hajószobája titokzatos isteneinek, aztán felvonatta a vitorlákat. A hajó megdőlt, és gyorsan kezdte szelni a vizet, gyomrom pedig felemelkedett derekamtól a torkomig, mert a végtelen tenger hullámozott előttünk, és föld nem látszott sehol.

Nyolcadik könyv

A sötét ház

1

Sok-sok napig hullámozott előttünk és körülöttünk a végtelen tenger, és nem látszott a part, de nem féltem, mert velem volt Minea. A friss tengeri levegő új életre keltette őt, szemében megcsillant a holdfény, midőn a hajóorr faragott díszénél előrehajolt, és teli tüdővel szívta magába a levegőt, mintha saját erejével akarta volna siettetni a hajó járását. Kék volt felettünk az ég, ragyogott a nap, a szél sem volt túl féktelen, hanem egyenletesen duzzasztotta a vitorlákat, és az óhajtott irányba vitt. Legalábbis így állította a kapitány, és nem volt semmi okom, hogy szavaiban kételkedjem. Megszoktam a hajó mozgását, és nem lettem beteg, bár a második napon, amikor a körülöttünk keringő utolsó fehér szárnyú sirályok is elhagyták hajónkat, szívemet elszorította az ismeretlentől való félelem. Helyettük a tenger istenének delfinjei kezdték követni a hajót, csak úgy fénylett a hátuk, amint a vízben fickándoztak.

Minea anyanyelvén hangosan köszöntötte őket, mert üdvözlét hoztak istenétől.

Nem volt üres a tenger, mert nemsokára egy krétai hadihajóval találkoztunk, melynek oldalát rézpajzsok szegélyezték. Miután meggyőződött róla, hogy nem vagyunk kalózhajó, zászlójellel üdvözölt bennünket. Látván, hogy van ereje a járkáláshoz, Kaptah is előjött fülkéjéből, és azzal kezdett dicsekedni a tengerészeknek, hogy milyen sok országban megfordult már. Amikor felfedezte, hogy nem betegedett meg, elmesélte utazását Egyiptomból Szimirrába, beszélt a viharról, amely letépte a hajó vitorláit, és kijelentette, hogy csupán a kapitány és ő volt képes az evésre, a többiek jajgatva hevertek a fedélzeten, és a szélbe hányták, ami bennük volt. Borzalmas tengeri szörnyekről is mesélt, melyek a Nílus torkolatát őrzik, és könnyűszerrel lenyelnek egy egész halászcsonakot, ha túl messzire merészkedik. A tengerészek sem maradtak adósok. Beszéltek neki hatalmas oszlopokról, melyek a tengeren túl az égboltot tartják, meséltek halfarkú leányzókról, akik lesnek a hajósokra, hogy elbűvölve őket, kedvüket tölthessék velük.

Meséltek neki mindenféle történeteket a tengeri szörnyekről is, úgyhogy Kaptahnak minden haja szála az égnek állt. Végül halálsápadt arccal odaszaladt hozzám, és belekapaszkodott vállkendőmbé. A disznólapockát behajította a hullámokba, mert már képtelen volt megenni.

Minea napról napra elevenebb lett, haja lobogott a szélben, szeme úgy csillogott, akár a tenger tükrében a holdfény, teste üde volt, fiatal, és szép, s amint elnéztem őt, és arra gondoltam, hogy milyen gyorsan elveszítem, szívem hevesen megdobbant. Nagyon megszoktam már Mineát, és úgy éreztem, hogy nélküle hiábavaló a visszatérés Szimirrába és Egyiptomba. Az egész élet íze olyan volt szájamban, mint a hamué, midőn rádöbbsentem, hogy eljön az idő, amikor többé nem láthatom, amikor már nem csúsztatja kezét a kezembe, és nem érinti derekát az én derekamhoz. De a kapitány és emberei, hallván, hogy Minea bikák előtt táncol, és a sorsa abban a szerencsében részesítette, hogy telihold idején beléphet az isten házába - bár a hajótörés eddig megakadályozta -, nagy tisztelettel vették körül. Amikor kérdezősködni próbáltam istenük felől, nem válaszoltak nekem. „Nem tudjuk” - mondták. Néhányan így szóltak: „Nem értjük nyelvedet, idegen.” Csupán annyit tudtam meg, hogy Kréta istene a tenger felett uralkodik, és a tenger szigetei elküldik ifjaikat és leányaikat, hogy bikái előtt táncoljanak.

Azután eljött a nap, amikor Kréta kék felhőként előbukkant a tengerből. A tengerészek örömkialtásokban törtek ki, a kapitány pedig áldozatot mutatott be a tenger istenének, aki kedvező szelet és szép időt adott nekünk. Szemem előtt Kréta hegyei és olajfákkal szegélyezett magas partja emelkedtek az ég felé, és én úgy néztem, mint idegen földet szokás, melyről nem tudok semmit, pedig szívemet oda kellett eltemetnem. De Mineának a szülőföldje volt, és újra látván zordon hegyeit, meg a föld szelíd zöldjét a tenger ölen, örömeiben sírva fakadt. Akkor bevonták a vitorlákat, az evezősök lapátjaikat vízbe merítették, és a lehorgonyzott hajók mellett elhaladva, amelyek között akadtak hajók a világ minden tájáról, sőt még hadihajók is, odaeveztünk a parthoz. Kréta kikötőjében ezernyi hajó horgonyzott, és Kaptah, midőn megpillantotta őket, kijelentette, hogy sohasem hiszi el, ha valaki azt mondja neki, hogy ilyen rengeteg hajó van a világon. Nem volt a kikötőben torony, fal, vagy erődítmény. A város mindjárt a kikötőnél kezdődött. Ilyen tökéletesen uralkodott Kréta a tengeren, és ilyen erős volt az ő istene.

2

Krétáról fogok most mesélni, és csak azt akarom elmondani, amit saját szememmel láttam. Azt, amit Krétáról és istenéről gondolok, nem akarom elmondani, inkább bezárom szívembe, és csak annyit mondok, amennyit szemem látott. Be kell vallanom, hogy minden ismert országot bejárva, sehol a világon nem láttam olyan szépet, és különöset, mint amilyen Kréta volt. Ahogy a tenger partján megtörő habok fénylenek, ahogy a szivárvány minden színében izzanak a vízcseppek, ahogy gyöngyházfényben ragyognak a kagylók, úgy ragyogott és pompázott szememben Kréta. Mert az életöröm és élvezet sehol sem volt olyan természetes és szeszélyes, mint Krétában. Mindenki azt csinálta, ami éppen eszébe ötlött. Nehéz volt egyezséget kötni velük vagy szavukat venni, hiszen a hangulatuk szerint egyszer így, másszor amúgy határoztak. Ezért mindenféléről beszéltek, ami szép volt, és kedvükre való - ha nem is igaz -, mert tetszett nekik a szavak csengése. Nem ismerték a halált, és azt hiszem, nyelvükben nem is volt rá kifejezés. Inkább eltitkolták, és ha valaki meghalt, lopva vitték el, nehogy elrontsa a többiek kedvét. Bár nem tudom bizonyosan, azt hiszem, elégették a halottaikat, mert míg Krétában voltam, nem láttam egyetlen halottat, és egyetlen sírt sem. Csak régi királyaiknak voltak sírjaik, amelyeket hajdanán óriási kövekből építettek, de azokat is messze elkerülték, mert még gondolni sem akartak a halálra. Mintha bizony ily módon megmenekültek volna előre!

Művészetük is csodálatos és szeszélyes volt, a művészek úgy festettek, ahogyan akartak, nem törődtek a szabályokkal, és csak azt szerették, ami szemüknek tetszett. Korsóik, vázaik lángoltak a ragyogó színektől, oldalukon mintha élne, ott úszott a tenger minden csodálatos lény, virágok voltak rajtuk, és repkedő pillangók. Az olyan ember, aki megszokta, hogy a művészetben szabályok uralkodnak, nyugtalan lesz, és azt gondolja, álmot lát, midőn az ő művészetüket szemléli.

Épületeik nem voltak nagyok és vaskosak, miként más országok templomai és palotái. Csupán a kényelemre és pompára törekedtek, a külső alak nem volt számukra fontos. Szerették a levegőt és a tisztságot, ablakrostélyaik ritkák voltak, és a szél befűjt szobáikba. Házaikban számos fürdőszoba volt, melyeknek csillogó medencéibe ezüstcsőből meleg és hideg víz csurgott, ha egy csapot elfordítottak. Árnyékszékük medencéit is zuhogó víz tisztította, és én sehol sem láttam olyan fényűzést, mint Kréta házaiban.

De nemcsak az előkelőknél és a leggazdagabb embereknél volt így, hanem mindenkinél, aki nem a kikötőben lakott, ahol az idegen munkások éltek.

Asszonyaik szüntelenül azzal töltötték az időt, hogy mosakodtak, szőrszálaikat tépdesték, arcukat gondozták, szépítkeztek, és festették magukat. Ha öltözni kezdtek, sohasem készültek el idejében, és mindig elkéstek a vendégségből. De elkéstek még királyuk vacsoráiról is, és ezt senki sem tartotta illetlennek. A ruháik csodálatosak voltak. Ezüsből és aranyból szőtt, szorosan testhez simuló ruhákat hordtak, karjukat és mellüket szabadon hagyták, mert nagyon büszkéek voltak szép mellükre. Bő és redőkbe vont szoknyáikat ezernyi hímzéssel díszítették, és a díszes képeket művészek festették rájuk. Testük hajlékony és kecses volt, csípőjük keskeny, mint a fiúké, ezért nehezen szültek, és kerülték a gyermekáldást. Nem szégyelltek, ha egyáltalán nem volt gyermekük, vagy ha csupán egy vagy kettő született.

A férfiak térdig érő cifra csizmában jártak, de ágyékkötőjük egyszerű volt. Szoros övet kötöttek maguk köré, mert karcsú derekukkal, és széles vállukkal büszkélkedtek. Fejük kicsi volt és csinos, tagjaik és csuklójuk vékony, és akárcsak a nők, semmiféle szőrt nem tűrtek a testükön. Csak kevesen beszéltek idegen nyelveken, mert többnyire saját országukban éltek, és nem is vágytak idegen földekre, amelyek nem kínáltak olyan kényelmet, és olyan örömeket, mint szülőföldjük. Jóllehet minden gazdagságukat a kikötőből, meg a kereskedelemből szerezték, találkoztam olyanokkal, akik még sohasem szánták rá magukat arra, hogy a kikötőbe menjenek, mert ott bűzös volt a levegő, némelyikük pedig még a legegyszerűbb számításokat sem tudta elvégezni, hanem mindent a házvezetőjére bízott. Ezért az ügyes idegenek, ha megelégedtek a kikötői étellel, gyorsan meggazdagodtak Krétában.

Voltak olyan zenélő alkotmányaik, amelyek muzsikáltak, ha nem volt a házban zenész. Kréta lakói bizonygatták, hogy a zenét le is tudják jegyezni, és abból olyan is megtanulhatja, aki azelőtt még sohasem hallotta. Babilónia zenészei is állították, hogy képesek ilyesmire, és én nem akarom ezt sem tőlük, sem a krétaiaktól elvitatni, mert magam nem vagyok zeneértő, és az idegen országok muzsikája megzavarta fületem. De most már értem, hogy miért mondják mindenütt: „Hazudik, mint a krétai.”

Látható templomok nem voltak a szigeten, és az emberek nem sokat törődtek az istenekkel, hanem megelégedtek azzal, hogy a bikákat szolgálják. Ám ezt a legnagyobb szenvedéllyel tették, és jóformán nem múlt el nap, hogy ne lehetett volna őket látni a bikák mezejének nézőterén. De nem hiszem, hogy az istenek iránti tiszteletből, sokkal inkább az izgalom és a felfokozott élvezet miatt, melyet a bikák előtt való tánc kínált.

Azt sem mondhatom, hogy királyukat nagyon tisztelték volna, mert bár alattvalóinál sokkalta nagyobb házban élt, mégiscsak hasonló volt hozzájuk. Úgy beszélgettek vele, mint maguk-fajtaival, mókáztak, tréfás történeteket meséltek neki, és olyankor érkeztek lakomáira, amikor éppen odaértek, és olyankor mentek haza, amikor nekik tetszett, amikor már unatkoztak, és valami más jutott az eszükbe. Értően itták a bort, hogy viduljanak, és erkölceik szabadok voltak, de sohasem itták magukat részegre, mert azt barbárságnak tartották, és egyet sem láttam közülük a mértéktelen ivástól öklendezni, ami Egyiptomban és más országokban gyakran előfordul. Ahelyett beleszerettek egymásba - nem törődve vele, hogy kinek férje, vagy felesége a másik -, és úgy szerettek, ahogyan kedvük kerekedett rá, és akkor, amikor eszükbe jutott. A nők kedvelték a bikák előtt táncoló ifjakat, ezért sok előkelő férfi gyakorolta ezt a művészetet, ha nem is volt felszentelve. Ezek a férfiak csupán saját szórakozásukra táncoltak a bikák előtt, de néha éppolyan nagy ügyességgel, mint az istennek szentelt ifjak, akiknek tilos volt nőhöz érniük, miként a felszentelt szüzek sem érinthettek férfit.

Megérkezvén a kikötőbe, az idegenek vendégfogadójában szálltunk meg, amely, ha nem is túlságosan nagy, a legnagyobb kényelemmel berendezett vendégfogadó volt, amit valaha is láttam. Istár nyaralója, Babilonban, poros diszeivel, ostoba rabszolgáival barbár helynek rémlett mellette. Megmosakodtunk, felöltöztünk, Minea kibodrosíttatta haját, és új ruhát

vásárolt, hogy megmutathassa magát barátainak. Meglátván őt, elámultam, mert fején lámpásra emlékeztető kicsi sapka volt, és lábán magas sarkú cipő, melyben nehéz a járás. De nem akartam elrontani kedvét azzal, hogy megjegyzést tegyek öltözetére, ezért fülönfüggővel és nyakláncsal ajándékoztam meg, amelyet különböző színű kövekből csiszoltak. A kereskedő azt mondta, hogy ilyen nyaklánc van divatban azon a napon, de a holnapról nem tudott semmit sem mondani. Csodálkozva néztem Minea csupasz keblét is, amely ezüstlepleből kibukkant, s melynek két csúcsát pirosra festette. Minea kerülte tekintetemet, és dacosan kijelentette, hogy keblén nincsen semmi szégyenkeznivalója, mert hiszen Kréta bármelyik asszonyának keblével versenyezhet.

Figyelmesen megnéztem, és nem mondtam ellent, mert ebben alighanem igaza lehetett.

A kikötőből hordszéken vitettük magunkat a város magaslaton elterülő központjába, amely könnyed épületeivel, kertjeivel olyan volt a zsúfolt, lármás, halszagú és adásvételtől zajló kikötő után, akár egy egészen másik világ. Minea bemutatott egy előkelő idősebb embernek, aki különösen nagy pártfogója és barátja volt, s fogadásokat kötött Minea művészetére a bikák mezején. A lány nála is lakott, és úgy használta egész házát, mintha sajátja lett volna. Ez az ember éppen a bikák jegyzékét tanulmányozta, és jeleket rótt egy papírra a másnapi fogadásokhoz, de midőn meglátta Mineát, elfeledkezett papírájáról, roppant megörült, és szégyenkezés nélkül átölelte.

- Merre bujkáltál - kérdezte -, hogy már oly régóta nem láttalak? Azt gondoltam, már rád került a sor az isten házában. Mégsem választottam új védencet, így hát szobád megvan változatlanul, ha a szolgák nem feledkeztek meg a rendben tartásáról, és ha a feleségem nem bontotta még széjjel, és nem építtetett a helyére vízmedencét, mert mindenféle halakat kezdett nevelni és mostanában szüntelenül csak ezen jár az esze.

- Halakat kezdett nevelni Helea? - kérdezte Minea meglepetten.

- Az már nem Helea - mondta kissé idegesen az öregember. - Új feleségem van, most éppen meglátogatta őt egy felszenteletlen ifjú bikatáncos, hogy megnézzé a halait, és nem hiszem, hogy örvendene, ha megzavarnánk. De mutasd be barátodat, hogy az én barátom is legyen, és a házam az ő háza is legyen.

- Barátom Színuhe, az egyiptomi, Ő, aki magányos, és orvos a mestersege.

- No nem hiszem, hogy sokáig magányos marad itt - szólta az öreg tréfálkozva. - De talán csak nem vagy beteg, Minea, hogy orvossal jársz együtt, mert azt nem szeretném. Remélem, már holnap újra táncolsz a bikák előtt, és visszahozod a szerencsém. A házvezetőm állandóan panaszkodik, hogy bevételem nem elég a kiadásokra, vagyis a kiadásaim a bevételekre, vagy mit tudom én, mert semmit sem értek bonyolult számításaiból, melyeket szüntelenül az orrom elé rak, hogy csak ideges leszek tőlük.

- Egyáltalán nem vagyok beteg - felelte Minea. - De a barátom számtalan veszélytől mentett meg, és sok országon utaztunk át, amíg visszajutottam hazámba. Hiszen amikor Szíria felé tartottam, hogy ott bikák előtt táncoljak, hajótörés ért.

- Valóban? Így történt? - kérdezte az öreg nyugtalanul. - Remélem, azért minden barátság ellenére érintetlen maradtál, mert különben kizárnak a versengésből, és más bajok is történnek, jól tudod. Komolyan aggódom, mert észrevettem, hogy melled gyanúsán megduzzadt és kifejlődött, és a szemed nedvesen csillog. Minea, Minea! Csak nem tetted tönkre magad?

- Nem! - válaszolt a lány dühösen. - És ha azt mondom, hogy nem, akkor hihetsz a szavamnak, és senkinek sem kell megvizsgálnia engem, mint Babilon rabszolgapiacán teszik.

Aligha vagy képes felfogni, hogy ezer veszély között csupán barátom segítsége juttatott hazámba. Azt gondoltam, hogy barátaim örvendeni fognak visszatértemnek, de neked mindig csak bikáidon, meg a fogadásaidon jár az eszed! - Sírva fakadt dühében, s a könnyek elmázolták arcán a festéket.

Az öreg nagyon megdöbbsent, bánta a dolgot, és így szólt:

- Nem kétlem, hogy az utazás kimerített, hiszen az idegen országokban aligha fürödhetél mindennap. Nemde? És azt sem hiszem, hogy a babiloni bikák felérnek a mieinkkel. De most jut eszembe, hogy már Minósznál kellene lennem, én meg elfelejtettem az egészet. Elmegyek hát, és még ruhát sem váltok. Nyilván senki nem veszi észre, hogy nem öltöztem át, mert ott mindig rengetegen vannak. Egyetek, igyatok hát, kedves barátaim, te pedig, Minea, igyekezz megnyugodni. Ha feleségem keresne, mondjátok meg neki, hogy Minószhoz mentem, mert nem akartam zavarni együttlétét a bikatáncos ifjúval. Őszintén szólva, éppúgy mehetnék aludni is, mert Minósznál aligha veszik észre, ott vagyok-e vagy sem, de most eszembe jutott, hogy benézhetnék az istállóba is, és megkérdezhetném, milyen erőben van a foltos hátú új bika. Így talán mégis az lesz a legjobb, ha elmegyek. Az a foltos hátú egészen különleges bika.

- Szórakozottan elbúcsúzott tőlünk, ám Minea azt mondta:

- Veled megyünk Minószhoz, mert ott minden barátommal találkozhatom, és be tudom mutatni nekik Szinuhét is.

Ily módon elindultunk Minósz palotájába, és végül is gyalog mentünk, mén az öreg nem tudta eldönteni, érdemes-e ilyen kis útra hordszéket bérelni, vagy sem. Csak midőn megérkeztünk, akkor tudtam meg, hogy Minósz a királyuk. Minden királyukat Minósznak nevezik, hogy megkülönböztessék őket a többi embertől. De hogy ez hányadik Minósz, senki sem tudta, mert senki nem volt képes megszámolni, és eszébe vésni őket, hiszen Minósz egy napon meghalt, és jött helyébe egy új Minósz, aki mindenben hasonlított elődjéhez. Ezért nem változott semmi Krétában.

Minea sok barátjának bemutatott, akik mind egyforma udvariasak és szórakozottak voltak, Minósz király pedig egyiptomi nyelven néhány barátságos szót intézett hozzám, és megköszönte, hogy megmentettem és visszahoztam Mineát istenüknek, amiért is már a legközelebbi alkalommal beléphet az isten házába, jóllehet a sors kegyéből kapott lehetőség már régen elmúlt.

Ezután félrehúzódtam, és körülnéztem. Idegennek éreztem magamat ebben a társaságban, mert sem nyelvét, sem vidámságának forrásait nem ismertem. Végül egy ékeesebb nő jött oda hozzám, akinek haja olyan magas volt, akár egy torony, és élő virágok díszítették, s akinek - véleményem szerint kár volt csupaszon hagynia keblét. Tört egyiptomi nyelven megszólított:

- Egészen bizonyos, hogy már találkoztunk, bár a neved nem jut eszembe, de bizonyára ama egyiptomi pap vagy, aki beavatott bennünket Ízisz titkos szertartásaiba.

Azt válaszoltam, hogy nem emlékszem rá, pedig emlékeznék, ha már egyszer láttam volna. Ez igaz is, mert ha beszélt, szakasztott olyan volt, mint egy szénacsomót rágó kecske. Hozzátettem, hogy nem pap vagyok, hanem orvos, mire megkérdezte:

- Bikákat is gyógyítasz?

Megsértődtem, bár egyáltalán nem volt rá okom, hiszen a bikák Krétában nagyobb becsben álltak, mint a legelőkelőbb emberek, és gyógyításuk és megvadításuk maga is művészet volt. De én ezt nem tudtam, ezért így feleltem neki:

- Igaz, hogy meggyógyítottam már néhány kecskét, meg nőstény páviánt, de bikákkal még nem volt dolgom.

Akkor játékosan megveregetett legyezőjével, és azt mondta, hogy haszontalan férfi vagyok. Azt hiszem, sohasem szabadulok meg tőle, ha Minea nem ment meg, és nem visz el a közeléből.

Minea úgy járt-kelt a palotában, mintha otthon lett volna, szobáról szobára vitt, és meglátván az ismerős tárgyakat, örömeiben hangosan kiáltozott. Üdvözölte a szolgákat is, akik úgy köszöntötték, mintha sohasem lett volna távol. Minea elmondta, hogy Kréta előkelői akkor indulnak utazni, vagy a birtokukra, amikor éppen eszükbe jut, és mindig elfelejtik, hogy közöljék barátaikkal is. Ily módon senki sem csodálkozott és senki sem lepődött meg távollétükön, s midőn visszatértek, úgy üdvözölték ismerőseiket, mintha közben mi sem történt volna. Ez a szokás bizonyára a halált is könnyebben elviselhetővé tette számukra, mert ha valaki eltűnt, senki sem kérdezősködött felőle, és végül teljesen elfelejtették. Ha pedig valaki a megbeszélrt találkozóra, vagy meghívásra nem érkezett meg, szintén nem csodálkozott senki, hiszen az illetőnek eszébe juthatott valami más is.

Minea végül egy gyönyörű épületbe vitt, amely a hegyoldalon emelkedett, s magasabban volt a környező házaknál. Széles ablakaiból mosolygó mezőket, szántóföldeket, olajfaerdőcskéket, és a városon kívül ültetvényeket láthatott a szem. Elmondta, hogy ez az övé, s minden a helyén volt, mintha Minea csak tegnap hagyta volna el, igaz, ládái és dobozai mélyén a ruhák és ékszerek már elavultak, és nem használhatta egyiket sem. Akkor tudtam csak meg, hogy ő is a Minósz uralkodócsalád sarja, noha ezt már nevéből sejthettem volna. Ezért az arany és ezüst, és a drága ajándékok semmit sem jelentettek számára, hiszen gyermekora óta megszokta, hogy mindent megkapjon, amit csak kíván. De már gyermeksege idején felszentelték az istennek, ezért a bikák házában nevelték, és ott is lakott, ha nem tartózkodott a palotában, vagy öreg pártfogójánál, vagy valamelyik barátnőjénél, mert a krétaiak éppoly szeszélyesen váltogatták lakóhelyeiket, mint amilyen szeszélyesen egész életüket élték.

Kíváncsi voltam már a bikák házára, ezért visszamentünk a fogadóterembe, hogy elbúcsúzzunk Minea pártfogójától. Az öreg, meglátván engem, nagyon csodálkozott, és udvariasan megkérdezte, hogy találkoztunk-e már valahol, mert nagyon ismerős az arcom. Azután Minea elvitt a bikák házába, amely istállóival, mezőivel, lelátóival, kifutóival, iskolaépületeivel és a papok lakásával szinte maga egy külön város volt. Istállóról istállóra jártunk a bikák undorító bűzében, és Minea nem győzte őket becézgetni és hívogatni, jöllehet megkísérelték szarvukkal megdöfni a kerítésen át, tompán bögtek, éles patájukkal a homokot kapálták, közben vörösen villogott a szemük.

Ifjakkal és leányokkal is találkoztunk, akiket Minea jól ismert, bár a bikatáncosok között ritkán volt barátság, mert féltékenykedtek egymás tudására, és fortélyait sosem árulták el a másoknak. De a papok, akik a bikákat gyakoroltatták, és a táncosokat nevelték, barátságosan fogadtak bennünket, s megtudván, hogy orvos vagyok, számtalan dolgot kérdezgettek tőlem a bikák emésztéséről, a takarmány keveréséről, és az állatok szőrének fényéről, bár nyilván sokkal jobban értettek az ilyesmihez, mint én. Minea a kegyükben állt, mert azonnal kapott tőlük egy bikát, és a következő nap műsorában már helyet biztosítottak neki. A lány égett a vágytól, hogy a legjobb bikák előtt bemutathassa nekem tudását.

Végül egy kis épülethez vezetett, abban lakott magányosan Kréta istenének és a bikáknak legfőbb papja. Igaz, hogy névleg Minósz is legfőbb pap volt, de a kereskedés és a kormányzás nem adott neki időt arra, hogy a bikákkal foglalkozzék, csupán fogadásokat kötött, mint a többi krétai. Éppúgy, ahogy a király neve mindig Minósz, a legfőbb pap neve mindig

Minótauros volt. Valami oknál fogva ő volt a legrettegettebb és a legjobban tisztelt ember Krétában, ezért nem szívesen ejtették ki hangosan a nevét, inkább a kis bikaház emberének hívták. Minea is félt a látogatástól, noha nem vallotta be, de én láttam a szeméből, melynek már minden rebbenését ismertem.

Miután bejelentettek Minótaurosznak, egy homályos szobában fogadott bennünket; én első pillantásra azt hittem, hogy valamiféle isten, és hinni kezdtem az összes krétai mondában, mert olyan férfit láttam, aki emberre hasonlított, de a feje arany bikafej volt. De midőn meghajoltunk előtte, levette a bikafejet, és megmutatta igazi arcát. Bár udvariasan rám mosolygott, nem tetszett nekem, mert valami keménység és kegyetlenség volt kifejezésten arcán. Nem tudtam megmagyarázni, honnan eredt ez az érzésem, hiszen egészen barna bőré, szép férfi volt, szemmel láthatóan parancsolásra termett. Mineának nem kellett semmit elmesélni, mert már mindent tudott hajótöréséről és utazásáról, nem is kérdezősködött feleslegesen, csupán megköszönte barátságomat, amelyet Minea s ekképpen Kréta és istene iránt tanúsítottam, azután kijelentette, hogy a vendégfogadóban bőséges ajándék vár reám, reméli, meg leszek vele elégedve.

- Nem törődöm ajándékokkal - szóltam -, számomra az aranynál fontosabb a tudás, azért jártam be sok-sok országot, hogy tudásomat gyarapítsam, és most már ismerem Babilónia és a hettiták isteneit. Remélem, megismerkedhetem Kréta istenével is, akiről már oly sok csodálatosat hallottam, s aki az érintetlen leányokat, meg az ártatlan ifjakat kedveli.

- Sok istent szolgál nálunk a nép - válaszolta. - A kikötőben idegen országbeli isteneknek is építettek templomokat. Ha akarsz, áldozhatsz nálunk Ámonnak, vagy akár a kikötői Baálnak is. Mégsem kívánlak félrevezetni, ezért bevallom neked, hogy Kréta hatalma attól az istentől függ, akit titokban szolgálunk, amióta csak eszünket tudjuk. Egyedül a felszenteltek ismerik, ők is csak találkozásuk után ismerkednek meg vele, és még senki nem tért vissza, hogy elmesélje, milyen ő valójában.

- A hettitáknak az ég és a földanya az isteneik, meg az égből ömlő eső, amely megtermékenyíti a földet - mondtam. - Megértem, hogy Kréta istene a tenger, hiszen Kréta hatalmának és gazdagságának a tenger a forrása.

- Meglehet, igazad van, Szinuhe - szólt a főpap, és szája különös mosolyra húzódott. - De tudd meg, hogy mi, krétaiak, élő istent szolgálunk, nem pedig holtat, vagy fából faragott szobrokat, miként a szárazföldi népek. A mi istenünk nem szobor, még akkor sem, ha bikák jelképezik. És ameddig él, addig marad fenn Kréta uralma is a tengeren. Így mondja a jóslat, és mi tudjuk ezt, ha bízunk is hadihajóinkban, amelyekkel egyetlen más tengeri nép sem versenyezhet.

- Úgy hallottam, hogy istenek egy sötét ház labirintusaiban él - folytattam makacsul. - Nagyon szeretném látni azt a házat, hiszen már olyan sokat hallottam róla. Csak azt nem értem, hogy a felszenteltek miért nem térnek onnan vissza sohasem, jöllehet ha egyhónapnyi időt ott töltöttek, engedélyük van a visszatérésre.

- A krétai ifjú és leány számára a legnagyobb megtiszteltetés, és a legcsodálatosabb boldogság, hogy az isten házába léphet - jelentette ki Minótauros, ugyanazokat a szavakat ismételve, amelyeket már számtalanszor hallottam. - Ezért a tenger más szigetei is versengve küldik bikatáncosnak legszebb szüzeit és legderekbabb ifjaikat, hogy részt vehessenek a sorshúzásban. Nem tudom, talán hallottál már a tenger istenének termeiről, amelyekben annyira más az élet, mint a földön, hogy aki már meglátta őket, soha többé nem akar visszatérni a földi kínok és bánatok közé. Vajon te, Minea, félsz-e belépni az istenek házába?

Minea nem válaszolt, de én így szóltam:

- A szimirrai tengerparton láttam egyszer megfúlt hajósok holttestét. Fejük dagadt, hasuk puffadt volt, és bizony, arcuk sem mutatott semmi örömet. Ez minden, amit a tenger istenének termeiről tudok, de mégsem kételkedem szavaidban, és Mineának a legjobbakat kívánom.

Minótauros hidegen mondta:

- Ha kívánod, megnézheted a labirintust, hiszen már nem sok idő van a holdtöltéig, melynek éjjelén Minea belép oda.

- És mi lesz, ha Minea ellenkezni fog? - kérdeztem felindultan, mert szavai nagyon megrémítettek, és kétségbeesésbe sodorták szívemet.

- Ilyen még sohasem történt - felelte Minótauros. - Légy nyugodt, Szinuhe! Ha Minea bikáink előtt táncolt, saját akaratából fog belépni az isten házába. - Ismét fejére húzta az arany bikafejet, jelezvén, hogy időnk lejárt. Minea megfogta kezemet, és kivezetett: már nem látszott boldognak.

3

Kaptah a vendégfogadóban volt, midőn visszatértem. A kikötő borméréseiben jócskán teleitta magát, és most így szólt:

- Uram, ez a föld a szolgák számára az üdvözültek földje, mert senki sem veri őket bottal, és senki sem emlékszik, mennyi arany van az erszényükben, vagy hogy milyen ékszereket vásároltak gazdájuknak. Bizony, uram, a szolgák számára ez az üdvözültek hona, mert ha a gazda megharagszik és elkergeti őket - ami itt a legnagyobb büntetés -, csak elbújnak, és másnap visszatérnek, s a gazda már elfelejtett mindent. De a kikötőbeli tengerészeknek, meg rabszolgáknak gonosz föld ez, mert a házvezetők zsugori emberek, és csípős botokat használnak, a kereskedők pedig éppoly könnyen becsapják a szimirraiakat, mint a szimirraiak az egyiptomiakat. De vannak apró halaik, melyeket olajban agyagkorsóban tesznek el, és borhoz nagyon ízletesek. Ezeknek a halaknak a finom ízeért megbocsátok nekik.

Mindezt, szokása szerint úgy mondta el, mintha részeg volna, de aztán becsukta az ajtót, meggyőződött arról, hogy senki nem hallhat bennünket, és így folytatta:

- Uram, ebben az országban különös dolgok történnek, mert a bormérésekben a tengerészek azt mondják, hogy Kréta istene meghalt, és a papok most szorultságukban új istent keresnek. De ezek veszélyes szavak, mert miattuk már jó néhány tengerészt bevetettek a sziklákról a vízbe, a tintahalaknak. Hiszen megjósolták, hogyha istenük meghal, megsemmisül Kréta hatalma.

Ekkor esztelen remény gyújtotta lángra szívemet, és azt mondtam Kaptahnak:

- Holdtölte éjszakáján Mineának be kell lépnie az isten házába. De ha az isten valóban meghalt - és meglehet, hogy így van, mert a nép végül is mindenről tudomást szerez, még akkor is, ha semmit sem mondanak meg neki -, Minea talán visszatér az isten házából, ahonnan máig senki nem tért még vissza.

- Hát nem okozott nekünk már éppen elég bajt és vesződséget az az átkozott lány? - felelte. - Nagyon sajnálalak téged, és már sokszor mondtam, hogy egy rabszolgalánytól, vagy utcalánytól kevesebb vesződséggel ugyanazt megkapod. Aztán, mint a bormérésekben hallottam, nem hiszem, hogy ezek a csupasz mellű krétai nők túlságosan összezárnák a combjukat.

Másnap jó helyet kaptam Minea táncára a nagy bikamező lelátóján, amelynek padjai lankásan emelkedtek felfelé, olyképpen, hogy minden köpad magasabban volt az előzőnél, és mindenki akadály nélkül láthatott. Meglepett és csodálatot keltett bennem ez a bölcs elrendezés, mert még sehol másutt nem láttam ilyet. Hiszen Egyiptomban az istenek körmenetei és a látványosságok idején magas emelvényeket építettek, hogy mindenki láthassa az istent, a papokat és a táncosokat. Most egymás után beeresztették a bikákat a mezőre, és sorban mindegyik táncos elvégezhetette mutatványát, amely bonyolult volt és nagy ügyességet igényelt. Minden mutatvány több különböző részből állt, amelyeket hiba nélkül, meghatározott sorrendben kellett végrehajtani. A bika szarva közé ugrani, onnan elrugaszkodni, hirtelen megfordulni a levegőben úgy, hogy állva essenek vissza a rohanó bika hátára: ez volt mindegyik közt a legnehezebb feladat. De a mutatványok még a legügyesebbeknek sem sikerültek hibátlanul, mert sok függött a bikától is, attól, hogy miképpen futott, miképpen állt meg, és hogyan szegte le fejét. Kréta előkelői és gazdajai a különböző mutatványokra, meg a kedvenceikre fogadásokat kötöttek egymás között, de miután már számtalan mutatványt láttam, nem tudtam megérteni szakadatlan lelkesedésüket, a bikák untatni kezdtek, és nem tudtam egyiket a másiktól megkülönböztetni. Nekem mindegyik bika egyforma volt.

Minea is táncolt, és én nagyon féltettem őt, mígnem csodálatos ügyessége és testének hajlékonysága annyira megbűvölt, hogy elfelejtettem, milyen veszélynek teszi ki magát, és lelkesen ünnepeltem a többi nézővel együtt. Itt a lányok és ifjak egyaránt meztelenül táncoltak a bikák előtt, mert játékuk oly veszedelmes volt, hogy a legkisebb ruhadarab is akadályozhatta mozgásukat, és még életüket is veszélybe sodorhatta volna. De az én szememben az olajtól fénylő testű Minea volt a legszebb, bár el kell ismernem, hogy más szép lányok is táncoltak közöttük, akik nagy tetszést arattak. Az én szemem mégiscsak Mineában gyönyörködött. Hosszú távolléte után, a többiekkel ellentétben, még nem volt elég gyakorlata, és nem nyert egyetlen koszorút sem. Öreg pártfogója, aki reá fogadott, nagyon elkeseredett emiatt, de aztán elfelejtette az elveszített ezüstöket, és elment az istállóba, hogy új bikákat, és új mutatványokat válasszon. Ehhez, mint Minea pártfogójának, joga volt.

A bemutató után a bikák házában találkoztam Mineával. Körülnézett, és hidegen így szólt hozzám:

- Szinuhe, nem találkozhatom többé veled, mert barátaim meghívtak lakomáikra, és készülődnöm kell az istenhez is, mert már holnapután beköszönt a holdtölte éje. Ezért feltehetően már nem találkozunk addig, míg el nem indulok az isten házába, s akkor, ha van kedved, elkísérsz majd többi barátommal együtt.

- Legyen, ahogy mondtad! - hagytam rá. - Bizony van elég néznivaló még Krétában, s hazád szokásai, és a nők ruhái nagyon kedvemre valók. Mutatványaid közben nem egy barátnőd meghívott házába, és én szívesen néztem arcukat és keblüket, noha valamivel kövérebbek és könnyűvérűbbek nálad.

Szenvedélyesen megragadta karomat, szeme megvillant, és lélegzete zihált.

- Nem engedem, hogy barátnőimhez menj szórakozni, amikor én nem vagyok ott - mondta. - Az én kedvemért igazán várhatnál addig, amíg el nem távozom, Szinuhe. Ha túlságosan sovány is a testem a szemedben, amiről régen sohasem esett szó, tedd meg, kérlek, barátságunk kedvéért!

- Csak tréfáltam! - feleltem neki. - Igazán nem akarom megzavarni nyugalmadat, hiszen nyilván sok tennivalód van, mielőtt belépsz az isten házába. A fogadóba megyek hát, és gyógyítani fogok, mert a kikötőben bőségesen akad beteg, és nagy szükségük van tudásomra.

Elmentem, de még sokáig orromban maradt a bikák szaga. Kréta bikaházának szagát sohasem fogom elfelejteni, s ma is, ha meglátok egy bikacsordát, és megérezem szagát, szinte beteg leszek tőle, nem tudok lenyelni egy falatot sem, és a szívem szűrni kezd. Elmentem, és betegeket fogadtam szállásomon, meggyógyítottam őket, és enyhítettem fájdalmaikat, míg be nem köszöntött az est és a sötétség, midőn a kikötői örömházakban meggyújtották a fényeket.

Egészen besötétedett, és én szobámban ültem. Kaptah már leterítette a szőnyeget az alváshoz. Nem kívántam lámpafényt, inkább sötétben maradtam. Feljött a hold, nagy volt és ragyogó, noha tányérja még nem teljes, és én gyűlöltem, mert elválasztott engem az egyeden lénytől, akit életemben húgomnak mondhattam. De gyűlöltem magamat is, mert gyáva és gyenge voltam, és nem tudtam, mit akarok. Egyszer csak megnyílt az ajtó, és belépett rajta Minea. Óvatosan hátrapillantott és körülnézett. Már nem krétai ruha volt rajta, hanem ugyanaz az egyszerű öltözék, amelyben sok idegen országban előkelőknek és alacsony rendűeknek egyaránt táncolt. Hajába aranyszalagot kötött.

- Minea! - kiáltottam meglepetten. - Hogyan jöttél ide? Azt hittem, hogy istenedhez készülödsz!

- Beszélj halkabban, mert nem akarom, hogy mások is meghalljanak bennünket! - Odaült mellém, a holdra nézett, és szeszélyesen kijelentette: - Nem szeretem az ágyamat a bikák házában, és barátaim körében sem érzem jól magam, mint azelőtt. De hogy miért jöttem éppen hozzád, és ebbe a kikötői vendégfogadóba, bár igen illetlen dolog, igazán nem tudom megmondani. Ha aludni akarsz, nem zavarlak, inkább elmegyek. Én nem tudtam aludni, felébredt bennem a vágy, hogy még egyszer érezhessem körülöttem a gyógyszerek és gyógyfüvek illatát, hogy még egyszer megcibálhassam Kaptah fülét, hogy még egyszer megráncigálhassam haját ostoba beszédéért. Az utazás és az idegen népek nyilván felkavarták a szívemet, mert a bikák házát már nem érzem otthonomnak, és nem örülök a sikernek sem, ha előttük táncolok. Nem vágyódom az isten házába, mint azelőtt, és az emberek beszéde körülöttem olyan a fülemnek, mintha együgyű gyermekek gagyogását hallanám, az örömük pedig olyan nekem, mint a hullám tájtéka a tengerparton, és szórakozásaik nem tudnak már gyönyörködtetni. Szívem üres odúhoz hasonlít, fejem is egészen üres, nincsen már egyetlen gondolatom, amit a magaménak mondhatnék. Minden csak fájdalmat okoz, és még soha nem voltam ilyen bánatos. Kérlek hát, fogd meg egy pillanatra kezemet, mint régen, mert semmi gonosztól, még a haláltól sem félek, ha kezem a kezeden van, Színuhe, noha jól tudom, hogy szívesebben nézel olyan nőkre, akik kövérebbek, és szebbek nálam, s szívesebben fogod meg az ő kezüket.

Ekkor így szóltam hozzá:

- Minea, húgom! Gyermekségem és ifjúságom olyan volt, mint a tiszta vízű, mély csermely. Ám férfikorom olyan, mint egy nagy folyó, amely messzi vidékeken szétterül, és sok-sok földet eláraszt, de vize sekély, végül elakad és posványba fül. De midőn hozzám jöttél, Minea, összegyűjtöttél minden vizet, és a víz ujjongva elindult, hogy mély mederbe siessen újra. Minden megtisztult bennem, a világ mosolyogni kezdett, és minden rossz olyan volt szememben, mint a pókháló, melyet a kéz könnyedén szétszakít. A te kedvedért akartam jó lenni, a te kedvedért akartam meggyógyítani az embereket, anélkül, hogy ajándékaikkal törődtem volna. A gonosz istenek hatalma már nem fogott rajtam. Igen, így volt, midőn hozzám jöttél, de most, hogy elhagysz, minden elsötétül körülöttem, szívem olyan, mint a sivatag magános hollója, és már nem akarok többé jót az embereknek. Gyűlölöm az embereket, gyűlölöm az isteneket, és nem is akarok hallani róluk. Így van, Minea, és ezért hallgasd meg, mit mondok neked. Sok-sok ország van a világon, de csak egyetlen folyó. Engedd meg, hogy magammal vigyelek a fekete föld országába, annak a folyónak a partjára, amelynek nádasában vadkacsák kiáltoznak, és ahol aranycsónakon evez végig az égen a nap.

Jöjj velem, Minea! Összetörjük majd a korsót, így férj és feleség leszünk, és nem válunk meg egymástól soha. Könnyű lesz életünk, és a halál után testünk megmarad, hogy az üdvözültek honában újra találkozzunk, és együtt éljünk örökkön örökké!

De ő megszorította kezemet, s ujja hegyével végigsimította szememet, ajkamat, nyakamat.

- Szinuhe, többé nem követhetlek téged, jóllehet szívesen követnélek. Egyetlen hajó sincsen többé, amely elvinne bennünket Krétából, és egyetlen kapitány sem merne elbújtatni bennünket hajóján. Engem már örök vigyáznak az isten számára, és bizony nem engedem meg, hogy miattam elvegyék életedet. Szeretnék veled menni, de nem lehet, mert már táncoltam a bikák előtt, és a bikák akarata legyőzte az én akaratomat. Megmagyarázni ezt nem tudom, mert magad még sohasem éltél át ilyet. Holdtölte éjjelén be kell lépnem az isten házába, és sem én, sem te, sem a világ bármilyen hatalma nem képes ezt megakadályozni. Miért van így, megmagyarázni nem tudom, és talán nem tudja senki más, csak Minótauros. Gyermekkorom óta az isten árnyékában nevelkedtem, és ma, midőn táncoltam a bikák előtt, a bikák legyőztek engem. Ám szívemben most mégis keserű gyűlölet ébredt ellenük, mert ők választanak el tőled. Saját népemet is gyűlölni kezdtem, mert örömük csak árnyék, gyermeteg játék az egész életük, és gyermekeik kegyetlenséggel vágynak arra, hogy vért lássanak a bikák előtt. Ma is biztosan elégedetlenek, és sajnálják, hogy a bikák senkit sem döftek fel, vagy senki nem csúszott meg, hogy patáikkal összetiporják, és szarvukkal kiontsák a belét. Ez az igazság fogadásaikban, ez az igazság nagy bikaszeretetükben, még akkor is, ha másoknak vagy maguknak nem vallják be, hanem azt mondják, hogy csupán a nagy művészet gyönyörködteti őket.

Minea ajkát ajkamhoz és nyakamhoz érintette, karját körém fonta, és szorosan hozzám simult.

- Mindezért, Szinuhe, elhatároztam, hogy visszatérek hozzád az isten házából, mert jóllehet onnan nem tért vissza még senki, a bikák törvénye megengedi nekem. Első akarok lenni, aki visszatér. Azután megteheted velem azt, amit kívánsz, és a te életed az én életem, a te néped az én népem, és a te istened az én istenem lesz, Szinuhe.

De szívem üres volt, akár a sír, és így feleltem:

- Senki nem tudja, mit hoz a holnap és nem hiszem, hogy visszatérnél onnan, ahonnan máig még senki nem tért vissza. Tudd meg, ha a mondott időre nem térsz vissza hozzám, utánad megyek az isten házába, és elhozlak, így kívánok cselekedni, Minea, még akkor is, ha utolsó tettem lenne itt a földön.

Ijedten szájamra tapasztotta a kezét, és körülnézett.

- Hallgass! Ilyet nem szabad kimondani, de még gondolni sem, mert az isten háza sötét ház, semmiféle idegen nem tud benne eligazodni, és az ajtaján belépő felszenteletlen szörnyű halállal hal meg. De még be sem juthatsz oda, mert a világ elől rézkapu zárja el, s én örülök ennek, hiszen tudom, hogy esztelenségedben valóban megtennéd, amit mondasz, és pusztulásba sodornád magad.

- Higgy nekem, saját akaratomból visszatérek hozzád, istenem nem lehet olyan kegyetlen, hogy ne engedné, ha úgy akarom. Hiszen ő csodálatos, és szépséges isten, ő vigyázza Kréta hatalmát, mindenkinek jót akar, hogy virágozzanak az olajfák, hogy beérjen a gabona a földeken, és hogy kikötőből kikötőbe vitorlázzanak a hajók. Ő küld kedvező szelet a vitorláknak, ő irányítja a hajókat a ködben, és akit ő oltalmaz, annak semmi baja nem történhet. Miért is akarna hát rosszat nekem?

Minea gyermekora óta az isten árnyékában nevelkedett, szeme megvakult, és én nem tudtam látóvá tenni, jóllehet tümmel számos vakot meggyógyítottam már. Ezért tehetetlen dühömben

magamhoz szorítottam, és megcsókoltam. Simogattam tagjait, amelyek simák voltak, akár az üveg, és ölemben olyan volt ő, mint sivatagban vándornak a forrás. Nem is ellenkezett, hanem nyakamhoz szorította arcát, remegett, és szeméből forró könnyek hullottak rám, amikor így szólt:

- Szinuhe, barátom, ha kételkedsz benne, hogy visszatérek, nem akarok megtiltani már semmit. Tégy velem, amit akarsz, ha neked örömet szerez. Tégy velem, amit akarsz, még ha meg is kell érte halnom, mert öledben nem félek a haláltól, és minden dolog jelentéktelen semmiség számomra, ahhoz képest, hogy istenem elválaszt tőled.

- És neked vajon örömet szerezne? - kérdeztem.

- Nem tudom - mondta tétovázva. - Azt tudom csupán, hogy testem nyugtalan és vigasztalan, ha nem vagyok nálad. Azt tudom csupán, hogy szemem elfátyolosodik, és térdem elgyengül, ha megérintesz. Régen haragudtam magamra ezért, és féltem az érintésedtől, mert akkor minden ragyogott bennem, és örömeimet nem homályosította el semmi. Büszke voltam ügyességemre, testem hajlékonyságára és tisztaságára. De most már tudom, hogy érintésed gyönyörűsége, még akkor is, ha fájdalmat okozna, ám nem tudom biztosan mégsem, hogy örülnék-e, ha megtennéd azt, amit akarsz. Meglehet, hogy utána bánatos lennék. De ha neked öröm, ne tétovázz, mert a te örököd az én örömöm, és semmit sem akarok jobban, mint hogy neked örömet szerezzek.

Akkor elbocsátottam ölemből, megsimogattam haját, szemét és nyakát.

- Nekem elég, hogy ma is úgy jöttél hozzám, amilyen babilóniai vándorlásunk idején voltál. Add nekem hajadból az aranszalagot, az elég nekem. Nem kérek tőled semmi mást.

Minea kérdően nézett rám, és kezével derekát próbálgatta.

- Talán túl soványnak tartasz, és úgy véled, hogy testem nem adna gyönyört neked, s bizonyára jobban szereted a könnyűvérűbb nőket. De ha akarod, igyekezem olyan könnyűvérű lenni, amilyen csak tudok, és igyekezem mindent megtenni, ahogyan kívánod, hogy ne csalódj bennem, mert annyi gyönyört akarok szerezni neked, amennyi csak erőmből telik.

Rámosolyogtam, és megsimogattam bársonyos, sima vállát.

- Minea, nincsen olyan nő, aki szebb volna szememnek, mint te, és senki sem adhatna nálad nagyobb gyönyört. De csupán a magam gyönyörűségére én nem akarlak érinteni, mert neked nem volna benne örömed, hiszen istened miatt nyugtalanokodsz. Ám tudok valamit, amit megtehetünk, s ami örömet szerez mindkettőnknek. Hozatunk egy korsót, és hazám szokása szerint együtt összetörjük. Így férj és feleség leszünk, bár még nem érintettelek, és nincsenek papok sem jelen, akik nevünket a templom könyvébe beírhatnák. Keressen hát Kaptah egy korsót, hogy így cselekedhessünk!

Minea szeme kitágult, és csillogott a holdfényben, összecsapta kezét, és boldogan mosolygott. Elmentem Kaptahért, de Kaptah az ajtó mögött ült a földön és keservesen sírt; keze fejével könnyes arcát törölgette, és amikor meglátott, hangos jajgatásban tört ki.

- Mi bajod, Kaptah? - kérdeztem. - Miért sírsz?

Szégyenkezés nélkül válaszolta:

- Uram, érzékeny szívem van, és nem tudtam megállni sírás nélkül, amikor meghallottam mindazt, amit azzal a vékony derekú lánnyal beszéltetek a szobádban, mert ilyen megindító dolgokat még soha nem hallottam.

Megdühödtem, és belerúgtam.

- Tehát az ajtó mögött kihallgattál bennünket, és mindent hallottál, amit beszéltünk?

De Kaptah ártatlan képpel így szólt:

- Igen. Hiszen szobád elé más hallgatódzók is odatolakodtak, akiknek semmi dolguk nem volt veled, csupán a lány után akartak leskelődni. Hát ezért botoddal megfenyegetvén elkergettem őket, és ide ültem ajtód elé, hogy nyugalmaidat őrizzem, mert úgy gondoltam, hogy igazán nem örülnél, ha ilyen fontos beszélgetés közben megzavarnának. De minthogy itt ültem, nem lehetett nem meghallanom, amit beszéltetek, és minden olyan szép volt, bár gyermeteg beszéd, hogy nem tudtam sírás nélkül megállani.

Már nem haragudtam rá, hiszen oly együgyű volt, hanem azt mondtam: - Ha már egyszer hallgatództál, tudod, hogy mit akarok. Menj hát késedelem nélkül, és szerezz egy korsót!

De ő húzta az időt.

- Milyen korsót kívánsz, uram? Agyagkorsó legyen, vagy kőkorsó? Festett vagy festetlen? Magas vagy alacsony? Széles vagy szűk nyakú?

Rácsaptam a botommal, igaz, hogy nem erősen, mert szívem eltelt jósággal minden ember iránt.

- Jól tudod, mit akarok - mondtam. - És tudod, hogy ahhoz megfelel akármilyen korsó. Ne kertelj tovább, hanem hozd ide gyorsan az első korsót, ami kezédbe kerül.

- Már megyek is - felelte Kaptah -, sietek, rohanok, és csak azért beszéltem az előbb, hogy időt hagyjak neked, amíg meggondolhatod, mit is akarsz cselekedni, mert a korsó összetörése egy nővel fontos lépés a férfi életében, és nem szabad megfontolatlanul elhamarkodni. De természetesen szerzek egy korsót, ha úgy kívánod, hiszen úgysem tudom a dolgot megakadályozni.

Szerzett egy régi, halszagú olajos korsót, és Mineával közösen összetörtük. Kaptah volt a tanúnk, midőn férj és feleség lettünk. Leborult, Minea lábát rátette a nyakára, és így szólt:

- Mostantól fogva úrnőm vagy, és éppúgy parancsolsz nekem, mint az én uram, sőt valószínűleg még jobban is, de remélem, nem öntesz forró vizet a lábamra, ha megharagszol, és remélem, hogy majd puha papucsokat hordasz, amelyen nincs sarok, mert a sarkos papucsot nem szeretem, karmolásokat meg púpokat csinál a fejemen. Minden körülmények között éppoly hűségesen akarlak szolgálni, mint uramat, mert valami különös oknál fogva szívem nagyon megszeretett téged, noha sovány vagy, és melled kicsiny, és sehogy sem értem, mit lát benned az én uram. De remélem, hogy ezeken a dolgokon majd segíteni fog, ha megszülsz első gyermekedet. Tőled is éppoly gondosan akarok lopni, mint uramtól, és ezt cselekedvén, mindig csak a te javadat fogom szolgálni, nem pedig az enyémet. - Így szólt Kaptah, és oly nagyon elérzékenyült, hogy újra sírni és jajgatni kezdett. Minea megsimogatta a hátát, megérintette kövér arcát, és addig vigasztalta, amíg meg nem nyugodott. Ezek után összeszedtettem vele a korsó cserepeit, és kizavartam a szobából.

Azon az éjszakán újra együtt aludtunk, Minea, és én; ölemben nyugodott, nyakamon éreztem leheletét, és hajfürtjei arcomat simogatták. De nem érintettem őt, mert ami neki nem hoz örömet, számomra sem öröm. Mégis, úgy vélem, hogy ily módon mélyebb és nagyobb volt az örömöm, mintha érintettem volna, jóllehet nem merem biztosan állítani, hiszen nem tudom, milyen érzés érinteni őt. Egy dolgot tudok csupán: azon az éjjelen minden emberhez jó akartam lenni, szívemben nem fordult meg egyetlen rossz gondolat. Minden férfi a fivérem, minden asszony az anyám, és minden leány a húgom volt a holdfényes égbolt alatt, a fekete és vörös föld országaiban egyaránt.

A következő napon Minea újra táncolt a bikák előtt, és szívem reszketett érte, de szerencsére semmi baja sem történt. Viszont az egyik ifjú lecsúszott a bika homlokáról, és a földre zuhant, a bika pedig átdöfte testét, és összetiporta. A nézők körös-körül felugráltak, és a félelem és elragadtatás hangos kiáltozásra indította őket. Amikor a bikát elvezették, és az ifjú holttestét bevitték az istállóba, a nők utánaszaladtak, hogy megnézzék. Megtapogatták véres tagjait, miközben meggyorsult a lélegzésük, és így szóltak egymáshoz: „Micsoda látvány!” De a férfiak azt mondták: „Már régóta nem láttunk ilyen jól sikerült versenyt, mint ma.” Nem bántódtak, midőn elvesztett fogadásaikat megfizették, és aranyat, ezüstöt mértek a másiknak, hanem házaikban borivásba, és nagy dőzsölésbe kezdtek. Késő éjszakáig égtek a fények a városban, az asszonyok otthagyták férjüket, és idegen ágyakba tévedtek, de senki sem neheztelt érte, hiszen ilyenek voltak a szokásaik.

Én azonban egyedül feküdtem szőnyegemen, mert azon az éjszakán Minea már nem jöhetett hozzám. Korán reggel a kikötőben hordszéket béreltem, és elindultam, hogy elkísérjem az isten házába. Mineát aranyos kocsiban vitték, melyet tollbokrétás lovak vontattak. Barátai hordszékeken, vagy gyalogosan követték őt, zajongtak, nevetgéltek, virágokat dobáltak reá, és időnként meg-megálltak az útfélen, hogy igyanak egyet. Az út hosszú volt, de mindenki jól ellátta magát élelemmel.

Az olajfákról ágakat törtek, és egymást csapkodták, ijesztgették a szegény parasztok birkáit, és százféle más csínyt eszeltek ki. Az isten háza sivár helyen, egy hegy lábánál állt, közel a tengerparthoz. Amint feléje közeledtek, abbahagyták a hangoskodást, suttogva kezdtek beszélni, és nem nevettek többé.

Nehéz elmondanom, milyen volt az isten háza, hiszen leginkább egy alacsony hegyhez hasonlított, melyet teljesen benőtt a fű és a virág. A bejáratot óriási rézkapu zárta el. Előtte kis templom állt, ott végezték el a felszentelést, és ott laktak az isten házának őrei. Estére járt, midőn a menet megérkezett. Minea barátai leszálltak hordszékeikről, letelepedtek a fűre, ettek, ittak, és dévajkodtak egymással, megfélemedtek az ünnepélyességről, hiszen a krétaiak gyorsan felejtene. Midőn beállt a sötétség, fáklyákat gyújtottak, játszodozni, táncolni kezdtek a bokrok között, és nők sikongatása, férfiak nevetése szállt a sötétben. De Minea egyedül ült a templomban, és senki sem mehetett többé a közelébe.

Néztem őt, amint ott ült. Aranyba öltöztették, mint egy istenszobrot, fejére óriási aranysüveget húztak. Igyekezett messziről is mosolyogni reám, de mosolyában nem volt semmi öröm. Amikor feljött a hold, levették róla az aranyos ruhákat és ékszereket, helyette vékony ruhába öltöztették, és haját ezüsthálóval leszorították. Akkor az örök félrehúzták a reteszt, és kinyitották a kaput. A rézkapu döngve-kongva nyílt meg, mindkét szárnyát tíz férfi húzta. Mögötte éjfélete sötétség tátongott. Egyetlen mukkanás sem hallatszott már, mindenki elcsendesedett. Minótauros aranyövet csatolt a derekára, kardot kötött rá, és fejére húzta az arany bikafejet. Többé nem volt emberi formája. Minea kezébe égő fáklyát adtak, Minótauros pedig bevezette a sötét házba. Nemsokára eltűntek, és a fáklya fénye is kihunyott. A döngő kapuszárnyakat összecsukták, és a hatalmas reteszt visszatolták a helyére. Sok erős férfi kellett hozzá, akkora volt. Mineát nem láttam többé.

Ekkor olyan kimondhatatlan reménytelenség kerített hatalmába, hogy úgy éreztem, szívem nyílt seb, melyből minden csepp vérem elfolyt. Erőm elhagyott, térdre estem, és a földhöz szorítottam arcomat. Mert abban a pillanatban biztosan éreztem, és tudtam, hogy soha többé nem látom Mineát, még ha szavát is adta, hogy visszatér az isten házából, követ engem, és életének napjait velem tölti. Tudtam, hogy nem tér vissza többé, de hogy honnan tudtam,

képtelen vagyok megmondani, hiszen addig a pillanatig nem voltam benne biztos. Hittem, féltem, és reméltem, és azt akartam képzelni, hogy Kréta istene más, mint az összes többi isten, és szerelmünk kedvéért elengedi majd Mineát. Ám most már nem reméltem, hanem arcra borulva hevertem a földön, Kaptah pedig keze közt ingatva fejét, mellettem ült, és jajgatott. Kréta előkelői és gazdagjai fáklyákat gyújtottak, és táncolva, énekelve vonultak el előttem, de énekükből nem értettem semmit. A rézkapu bezárásával féktelen láz ragadta el őket: vadul táncoltak, ugrándoztak, erejük fogytaig rohangáltak, és kiáltozásuk olyan volt fülemnek, akár a hollók rikoltozása a falakon.

De egy idő múlva Kaptah abbahagyta a jajgatást és így szólt:

- Ami történt, azon már nem tudunk segíteni, és senki sem tudja, mit hoz a holnap. De ha szemeim nem csálnak, márpedig nem hiszem, mert feleannyi bort sem ittam még, hogy kétszeresen lássak, akkor a bikafejú visszajött. Nem értem, hogyan lehetséges ez, hiszen a rézkaput senki sem nyitotta ki.

Igazat beszélt, mert Minótauroszt valóban visszatért az isten házából, arany bikafeje ijesztően villogott a holdfényben, amikor a többi táncoló között hol egyik, hol másik lábával dobbanva, az ünnepi táncot járta. Meglátván őt, nem tudtam többé uralkodni magamon, felkeltem a földről, odarohantam hozzá, megragadtam karját, és megkérdeztem:

- Hol van Minea?

Minótauroszt lerázta kezemet, megcsóválta bikafejét, de amikor nem tágitottam, felfedte arcát, és dühösen így szólt:

- Nem illik megzavarni a szent szertartásokat, de te nyilván nem tudod, mert idegen vagy, és ezért megbocsátok neked, csak ne érh hozzáam még egyszer.

- Hol van Minea? - kérdeztem tőle egyre, míg végül válaszolt:

- Mineát az isten házának sötétjében hagytam, ahogyan írva vagy, magam pedig visszatértem, hogy istenünk tiszteletére ünnepi táncot járjak. De mit akarsz még Mineától? Hiszen megkaptad már ajándékokat, akkor, amikor visszahoztad!

- Hogyan jöhettél vissza nélküle? - kérdeztem, és odatolakodtam hozzá. De Minótauroszt visszalökött, a táncolók pedig elválasztottak bennünket. Kaptah megragadta karomat, erőszakkal elrángigált onnan, s ezt bizonyára jól tette, mert különben nem tudom, mi történik.

- Ostoba és bolond vagy, ha feltűnést keltesz - mondta. - Jobb volna, ha együtt táncolnál, nevetnél és dalolnál a többiekkel, mert máskülönben még bajod lehet. Azt is megmondhatom, hogy Minótauroszt egy kis kapun jött ki az isten házából; ott van a rézkapu mellett. Semmi csodálatos nincsen benne, mert magam is megnéztem, s láttam, amikor az örök bezárták, és a kulcsát magukkal vitték. De igyál egy kis bort, hogy megnyugodj, mert az arcod úgy eltorzult, akár egy veszettnek az arca, és a szemed úgy forog, mint a bagolyé.

Itatott velem egy kevés bort, s szemem előtt táncolni kezdtek a fáklyák, elaludtam a fűvön, a holdfényben. Kaptah álnokul máktejet kevert a boromba, így bosszulta meg magát azért, amit én tettem vele Babilonban, hogy életét megmentsem.

Korsóba ugyan nem zárt, hanem rám terített egy takarót, és vigyázott, nehogy a táncolók összetapossanak. Meglehet, hogy ezúttal ő mentette meg az én életemet, mert elkeseredésemben talán kést döftem volna Minótaurosztba, és megöltem volna őt.

Kaptah egész éjjel mellettem ült, míg végül kiürült a boroskorsó, és ő is elaludt, borgőzt lehelve a fülembe.

Másnap későn ébredtem. A gyógyszer oly erős volt, hogy először azt se tudtam, hol vagyok. Amikor ráeszméltem, és eszembe jutott az is, hogy mi történt, már nyugodt és tiszta volt a fejem, s hála a gyógyszernek, nem dühöngtem többé. A menet résztvevői közül már sokan visszatértek a városba, de jó néhányan még ott aludtak a bokrok között; férfiak, nők egybevegyülten, szégyentelenül meztelen testtel, mert egészen reggelig ittak, táncoltak, és ünnepeltek. Felébredvén, új ruhát öltöttek magukra, a nők pedig rendbe hozták hajukat, és azt panaszolták, hogy nem tudnak megfürödni, hiszen a patak vize túl hideg volt nekik. Ők fürdőszobáikban ezüstcsövekből ömlő meleg vízhez voltak hozzászokva.

De azért kiöblítették szájukat, bekenték arcukat, ajkukat, szemöldöküket kifestették, ásítottak, és megkérdezték egymástól: „Ki marad itt, hogy megvárja Mineát, és ki tér vissza a városba?” Már nem sokan leltek örömet a fűvön és a bokrok között folyó játékban, hancúrozásban sem, ezért a nap folyamán a legtöbben visszamentek a városba. Minea barátai közül csak a legfiatalabbak és legbuzgóbbak maradtak az isten háza előtt, azért, hogy egymással vigadjanak. Úgy mondták, Minea visszatértét várják, noha jól tudta mindegyikük, hogy az isten házából még sohasem tért vissza senki, így tettek, mert éjszaka mindegyikük beleszeretett valakibe, az asszonyok pedig felhasználták az alkalmat, hogy a városba visszaküldvén férjüket, megszabaduljanak tőle. Akkor értettem meg, miért nincs a városban egyetlen örömház, csupán a kikötőben. Látván játékaikat, nappal és éjjel, afelől is megbizonyosodtam, hogy a krétai nőkkel még a szeretkezést foglalkozásképpen üző leányok is nehezen versenyezhetnek.

Mielőtt Minótauroszt elment volna, így szóltam hozzá:

- Itt maradhatok-e, hogy megvárjam Minea visszatértét barátaival együtt, jóllehet idegen vagyok?

Gonoszan nézett rám.

- Senki sem akadályozza meg, hogy itt maradj, de azt hiszem, éppen most horgonyoz a kikötőben egy hajó, amely elvinne Egyiptomba, mert hiába vársz. Az isten házából még egyetlen felszentelt sem tért vissza.

De én együgyűséget színleltem, és hízelegve így folytattam:

- Igaz ugyan, hogy megszerettem Mineát, de később meguntam, mert nem érinthettem őt istene miatt. Őszintén szólva, egyáltalán nem Minea visszatértét várom, csupán úgy teszek, mint a többiek, mert itt sok bájos leányzó és asszony akad, aki szívesen néz a szemembe, és olyanok is vannak, akik mellüket csábosan nyomják a kezembe. Nekem még újdonság az ilyesmi. Az igazat megvallva, Minea rettenetesen féltékeny és veszélyes leány, csak zavarja örömeimet, pedig még nem is érinthettem. És talán bocsánatot kell kérnem tőled, mert a múlt éjjel részegre ittam magam, és meglehet, akaratlanul megsértettelek valamivel. Igaz, nem emlékszem rá világosan, mert a fejem még most is zavaros. Arra emlékszem csupán, hogy megfogtam a nyakadat, és megkértelek, hogy taníts meg annak a táncnak a lépéseire, amelyet oly nagyon szépen és ünnepélyesen táncoltál, hogy hozzá foghatót még sohasem láttam. De ha megsértettelek, akkor szívem mélyéből bocsánatot kérek tőled, hiszen idegen lévén, nem ismerem szokásaitokat eléggé, és nem tudom, hogy nem illik hozzád érni, mert olyan szent a te személyed.

Így fecsegtem összevissza, dadogva, és hunyorgatva hozzá, és egyre panaszkodtam, mennyire fáj a fejem. Ő pedig mosolygott, azt gondolta, hogy elment az eszem, és azt mondta:

- Nos, ha így van, igazán nem akarom elvenni tőled az örömet, mert mi, krétaiak, nem vagyunk szűkkeblűek. Maradj csak itt, és várj Mineára, amíg akarsz, de vigyázz, hogy senkit

se ejts teherbe. Nem volna illő, hiszen idegen vagy. Nem akarlak megbántani tanácsommal, csupán úgy mondom neked, mint férfi a férfinak, hogy te is tudd, mi itt a szokás.

Biztosítottam róla, hogy óvatos leszek, és mindenfelét fecsegetem még neki a szíriai meg babilóniai templomszüzekről, mire még nagyobb bolondnak tartott, rám unt, megveregette a vállamat, és elindult, hogy visszatérjen a városba.

Mialatt az örök nappali álmukat aludtak, odamentem a réz kapuhoz, megtaláltam mellette a kis kaput, de kulcs nélkül nem lehetett kinyitni. Számat mégis az ajtóhoz szorítottam, és Minea nevét suttogtam, mert hangosan nem mertem kimondani. Amikor az örök felébredtek, boroskorsóval kezemben odamentem hozzájuk, megkínáltam őket, és elbeszélgettem velük. Viselkedésemen nagyon csodálkoztak, hiszen Krétában az előkelők nem álltak szóba az alacsony rendűekkel, hanem úgy éltek életüket, mintha alacsony rendűek és szegények nem is volnának a világon. Ám tudván, hogy idegen vagyok, ostobának tartottak emiatt, és miközben boromat itták, krétai nyelven gúnyolódtak rajtam egymás között.

Megirigyelte őket a templom papja is, kijött házából közénk, és inni kezdett boromból. Öreg ember volt már, egész életét a templomban töltötte, s őrizte a rézkaput. Amikor megkérdeztem tőle, hogy járt-e már az isten házában, szörnyülködni kezdett, és kijelentette, hogy oda csak a felszenteltek és Minótauroszt léphetnek be, mindenki más rettenetes halállal lakol, ha megkísérli. Azon a véleményen volt, hogy felesleges őrizni, hiszen úgysem mer belépni oda senki. Magával vitt házába, minden titkolódzás nélkül megmutatta a kisebbik kapu kulcsát, és elárulta: azt vette magához Minótauroszt, hogy midőn a nagy rézkapu becsukódott, észrevétlenül visszatérhessen.

Vásároltam tőle néhány talizmánt, meg apró bikaszobrot, melyeket ő maga faragott kőből, hogy idejét elüsse. Ennek nagyon megörült, és barátok lettünk. De midőn az isten házáról beszélt, lehalkította hangját, és láttam, hogy nagyon fél tőle. Így telt el a nap. Akkor már beleuntam szórakozásukba, elegendő volt gondtalan játékaikból, szabados erkölcsükből, mert rájöttem, hogy ennél unalmasabb életet el sem lehet képzelni. Hiszen a semmiféle törvénynek sem engedelmeskedő szeszély egy idő múlva sokkal egyhangúbb lesz, mint a rendezett élet. Az éjszakát éppúgy töltötték el, mint az előzőt. Nyugtalan álmomat a nők sikoltozása szakította meg; a fák és bokrok között szaladgálva, kacérkodtak az ifjakkal, akik vaktában kergették őket, és ruháikat ráncigálták, hogy lehúzhassák róluk. De reggelre belefáradtak és beleuntak ebbe is, mert nem tudtak megfürdeni, s a legtöbben még aznap vissza tértek a városba. Csupán a legifjabbak és legtüzesebbek maradtak ott.

Ám a harmadik napon mind egy szálíg útnak indultak, én pedig hordszékemet, mely reám várakozott, odaadtam nekik, mert akik gyalogosan jöttek, a mértéken felüli mulatozástól és virrasztástól alig álltak a lábukon. Céljaimnak nagyon jól megfelelt, hogy elvitték, mert így legalább nem várt rám senki. Az öröket mindennap megkínáltam borral, nem is csodálkoztak, midőn esténként odavittem nekik a korsót, hanem örömmel fogadták, hiszen nem sok örömet nyújtott meg-megújuló hónapos magányuk, amely mindig addig tartott, amíg az ünnepi menet új felszenteltet nem hozott az isten házába. Ha csodálkoztak valamin, csak az lehetett, hogy miért maradtam ott egyedül, mert ilyesmi bizonyára még sohasem történt. Ám idegen voltam, és ők ostobának tartottak engem, s egyre itták a bort. Amidőn láttam, hogy a pap szintén csatlakozik hozzájuk, odamentem Kaptahhoz és így szóltam:

- Úgy döntöttek az istenek, hogy most el kell válnunk egymástól, mert Minea nem tért vissza, és nem is hiszem, hogy visszatér, ha nem indulok magam érte. De azok közül, akik abba a sötét házba beléptek, még senki nem tért vissza, ezért valószínű, hogy én sem fogok visszatérni. Ily módon az lesz a legjobb, ha elrejtőzöl a fák között, és ha reggelig nem érkezem

meg, visszamégy a városba. Ha valaki kérdezősködik, mondd azt, hogy a meredély széléről belezuhantam a tengerbe, vagy mondj bármit, amit jónak látsz, mert ilyesmit okosabban ki tudsz találni, mint én. De biztosan tudom, hogy nem jövök vissza, ezért felőlem, ha úgy akarod, akár nyomban elindulhatsz. Írtam számodra egy agyagtáblát, és bizonyságul lepecsételtem szíriai pecsétemmel, hogy visszautazhass Szimirrába, és örökölhess a kereskedők házában levő járandóságomat. Ha akarod, a házamat is eladhatod. Utána szabadon mehetsz, ahová akarsz, és ha attól félsz, hogy Egyiptomban szökött rabszolgaként bajod lenne, maradj Szimirrában, lakj a házamban, és élj vagyonomból tetszésed szerint. Ne legyen gondod testem balzsamozására sem, mert ha nem találom meg Mineát, számomra mindegy, megőrződik-e testem, avagy elporlad. Hűséges szolgám voltál, bár gyakran megharagítottál óbégatásoddal. Ezért bánom, hogy túl sokszor és túl erősen elvertelek, de mégis bízom benne, hogy javadra szolgált. Jó szándékkal cselekedtem, és remélem, hogy nem haragszol érte. Menj hát, és segítsen a szent bogár, amelyet magaddal vihetsz, mert jobban hiszel benne, mint én. Ott, ahová én megyek, nemigen lesz szükségem rá.

Kaptah sokáig hallgatott, és nem nézett rám, végül azt mondta:

- Uram, egyáltalán nem haragszom reád, még ha olykor szükségtelenül keményen vertél is meg a bottal, mert jó szándékkal cselekedted. De legtöbbször meghallgattad tanácsaimat, és sokszor úgy beszéltél velem, mint barátoddal, nem pedig úgy, mintha szolgád, vagy rabszolgád lettem volna. Néha már aggódtam is, hogy ez rangodon alul való, míg a bot vissza nem állította köztünk az istenek által megszabott rendet. Most úgy áll a dolog, hogy Minea is a parancsolóm lett, hiszen áldott, apró lábát a fejemre tettem. Felelnem kell hát érte, hiszen a szolgája vagyok. Különben sem engedhetlek be egyedül abba a sötét házba. Sok különböző okom van rá, amelyeket most nem kívánok neked elsorolni, és ha szolgaként nem is követhetlek, mert megtiltod - és nekem engedelmeskednem kell parancsodnak, bármily ostoba -, akkor mint barátod foglak követni téged.

Olyan komolyan és megfontoltan beszélt, hogy szinte nem ismertem rá, és már nem jajgatott, mint régen tette. De úgy gondoltam, hogy esztelen dolog két embernek halálba indulni, mert egy is elég. Ezt megmondtam neki, s ráparancsoltam, hogy menjen el, és ne beszéljen ostobaságot. De ő makacszkodott, és így válaszolt:

- Ha megtiltod, hogy veled menjek, követni foglak messziről, és azt nem tudod megakadályozni. De szívesebben mennék veled együtt, mert nagyon félek a sötétben. Különben is attól a sötét háztól annyira rettegek, hogy ha csak eszembe jut, már vízzé olvadnak a csontjaim. Remélem hát, megengeded, hogy magammal vigyek egy boroskorsót, és útközben olykor-olykor felbátorítsam szívemet, mert különben félok, hogy ijedtemben jajgatni kezdek, és azzal megzavarlak.

Tudtam, ha Kaptah belekezd, akár reggelig is képes beszélni, minthogy most a félelem a szokásosnál még fürgébbé tette a nyelvét.

- Fejezd be a locsogást - mondtam -, és hozz egy boroskorsót, ha akarsz, de most már induljunk, hogy végére járjunk a dolognak, mert azt hiszem, az örök elaludtak a bortól, amit kevertem nekik.

Mély álomban hortyogtak az örök, és aludt a pap is, így hát könnyen elvehettem helyéről Minótauroszt kapujának a kulcsát, amelyet a pap mutatott meg annak idején. Vittünk magunkkal parázstartót és fáklyákat is, de egyelőre nem gyújtottunk világot, mert a holdfényben jól látszott minden, és a kis kapu könnyen megnyílt a kulcs segítségével. Beléptünk az isten házába, bezártuk magunk mögött a kaput, és a sötétben hallottam, amint Kaptah fogai megkoccantak a boroskorsó száján.

Miután Kaptah a borral felbátorította szívét, elhaló hangon megszólalt:

- Uram, gyújtsunk fáklyát, mert a fény úgyse látszik ki innen, és ez a sötétség szörnyűbb az alvilág sötétségénél, amit senki sem kerülhet el. Gyújtsunk fáklyát, hiszen ebbe a sötétségbe mi a saját akaratunkból jöttünk!

Megfűjtam a parazsat, fáklyát gyújtottam, és láttam, hogy egy hatalmas barlangban vagyunk, amelynek száját a rézkapu zárta el. A barlangból tíz folyosó nyílt, mind különböző irányba haladt, s vaskos téglafalak választották el őket egymástól. Ez nem ért váratlanul, mert hallottam, hogy Kréta istene labirintusban él, Babilon papjai pedig megtanítottak arra, hogy a labirintusokat az áldozati állatok beleinek mintájára építik. Ily módon reméltem, hogy megtalálom a helyes utat, hiszen sokszor láttam már áldozati bikáknak a belét, és úgy gondoltam, hogy Kréta labirintusát hajdanában bizonyára a bika beleinek mintájára építették. Ezért megmutattam Kaptahnak a legszélső folyosót, és így szóltam:

- Arra megyünk.

De Kaptah ellenkezett.

- Nem kell oly nagyon sietnünk, az óvatosság sohasem árt. Ezért jobb lesz megbizonyosodnunk afelől, hogy visszatalálunk-e, ha ugyan épségben maradunk. Ebben - igaz - nem nagyon bízom, mert rettenetesen félek, hogy nem térünk vissza soha többé.

Így szólván, egy fonalgombolyagot vett elő zsákjából, rákötötte egy csontdarabra, és a csontot erősen beverte a téglák közé. Ez az ötlete egyszerűségében is olyan bölcs volt, hogy nekem sohasem jutott volna eszembe. Mégsem szóltam neki semmit, nehogy elveszítsem előtte a tekintélyemet, csak mogorván siettettem. Így indultam el a sötét ház útvesztőibe, emlékezetembe idézván a bika beleinek csavarodását. Kaptah pedig tekerte a gombolyagot, amint előrehaladtunk.

Egyre csak mentünk, mentünk a vég nélküli sötétségben, újabb és újabb folyosókra tértünk, amelyekből ismét más folyosók nyíltak, olykor visszafordultunk rajtuk, ha fal állta utunkat, és más folyosón mentünk tovább, míg egyszer csak Kaptah megállt, beleszagolt a levegőbe, fogai vacogni kezdtek, és a fáklya megremegett a kezében.

- Uram, érzed a bikák szagát? - kérdezte.

Én is éreztem a szörnyű, undorító szagot, amely a bikákra emlékeztetett, de ez a szag még fullasztóbb volt. Maguk a falak is árasztották, mintha az egész labirintus egy óriási bikaistálló lett volna. De megparancsoltam Kaptahnak, hogy fogja be az orrát, és menjen csak előre, mire hosszasan ivott a korsóból, és gyorsan továbbmentünk. Egyszer csak valami síkos került a lábam alá, és megcsúsztam. Lehajolván, rothadó női koponyát vettem észre a földön, még rajta volt a haj. Akkor már tudtam, hogy élve nem látom meg többé Mineát, de a bizonyosság esztelen vágya tovább hajtott előre. Odább löktem Kaptahot, megtiltottam, hogy jajgasson, és a fonalat lefelé tekerve, folytattuk az utat. De nemsokára ismét fal emelkedett előttünk, és vissza kellett fordulnunk, hogy új folyosót keressünk magunknak.

Kaptah hirtelen megállt, a földre mutatott, ritka haja égnek meredt, arca elszürkült. Odanéztem én is, és láttam, hogy a földön kiszáradt állati trágya hever, de az a trágyacsomó embernagyságú volt, és ha bika hagyta volna ott, a bikának olyan hatalmasnak kellett volna lennie, amelyet lehetetlenség elképzelni. Kaptah követte gondolataimat, és így szólt:

- Nem lehet bikáé, mert ekkora bika el sem férne ezeken a folyosókon. De úgy vélem, hogy óriáskígyó hagyta itt.

Nagyot ivott a korsóból, fogai megkoccantak rajta, nekem pedig eszembe ötlött, hogy a folyosók úgy épültek, mintha egy mérhetetlenül hatalmas kígyó mozgását akarták volna szolgálni. Egy pillanatra azt gondoltam, hogy visszafordulok. De ismét eszembe jutott Minea, szörnyű kétségbeesés fogott el, magam után húztam Kaptahot és mentem tovább. Izzadt tenyeremben kést szorongattam, noha tudtam, hogy semmit sem ér.

De amint egyre messzebb jutottunk a folyosókon, a szag mindig rettenetesebb lett és olyan bűz áradt felénk, mintha valami óriási sírveremből szállt volna fel. Alig tudtunk már lélegzeni. Én azonban örültem, mert tudtam, hogy hamarosan célhoz érünk. Előrerohantunk, és a folyosót halvány szürkesség töltötte be, mint távoli fény derengése. A hegy gyomrába kerültünk, itt a folyosókat már nem téglafal burkolta, hanem a kivájt, puha kőzet. A folyosó lefelé vezetett, embercsontokban és trágyacsomókban botladoztunk, mintha óriási fenevad odújában lettünk volna. Végre egy hatalmas barlang tárult elénk. Egy sziklapárkányon álltunk meg, és a vízbe néztünk. Körös-körül leírhatatlan bűz terjengett a levegőben.

A barlangba a tengerről jött a fény. Fáklyák nélkül is láttuk a kísérteties zöld fényben, és hallottuk valahonnan messziről, hogyan csapódnak a hullámok a sziklához. De előttünk a víz színén mintha óriási bőrtömlők ringatóztak volna egymás mellett, míg szemünk fel nem fogta, hogy egy kimúlt állat az, nagyobb és rémisztőbb, mint amelyet az ember valaha is el tudna képzelni. Az árasztotta a dögletes bűzt. Feje a vízbe merült, olyan volt, mint egy óriási bikának a feje, de törzse, amint a rothadás által megkönnyebbülten a víz színén himbálózott, egy szörnyűséges kígyóra emlékeztetett. Tudtam, hogy Kréta istenét látom, ám azt is tudtam, hogy ez a szörnyeteg már hónapokkal előbb kimúlt. De hol van Minea?

Midőn Mineára gondoltam, eszembe jutottak mindazok, akik az isten felkentjeiként előtte léptek be az isten házába. Eszembe jutottak az ifjak, akik nem érinthettek nőt, a leányok, akiknek meg kellett őrizniük szüzességüket, hogy részesei lehessenek az isteni fénynek és boldogságnak. Koponyájukra és csontjaikra gondoltam, amelyek ott fehérlettek a sötét ház folyosóin, és elképzeltem, amint a szörnyeteg kergeti őket a tekervényes utakon, borzalmas testével elállja az utat, és már nem segít rajtuk az ugrás- és a tánc. Emberhússal élt ez a szörnyeteg, és elég volt neki, ha egy hónapban egyszer kapott enni. Kréta uralkodói a legszebb szűzekkel és ifjakkal etették, s azt gondolták, hogy ily módon megőrizhetik tengeri hatalmukat. Bizonyára valahonnan a tenger mélységeiből sodorta egykor a vihar ebbe a barlangba, a krétaiak meg elzárták előle a visszatérés útját, labirintust építettek neki, hogy mozoghasson, és áldozataikkal tartották életben, míg ki nem múlt. Ehhez hasonló szörnyeteg biztosan nem volt több a világon. De hol van Minea?

A fájdalomtól eszemet veszítve kiáltoztam Minea nevét, hogy csak úgy zengett a barlang, midőn Kaptah megszáradt vérnyomokra mutatott a kövön. A nyomokat követvén, lenéztem a vízbe, és megpillantottam Minea testét, azt, ami belőle megmaradt. Olykor-olykor megmozdult a víz fenekén, a tengeri rákok mindenütt lerágták róla a húst, már arca sem volt, csak ezüst hajhálójáról ismertem rá. Nem is kellett látnom rajta a kard ejtette sebet, mert már tudtam, hogy Minótauroszt hozta ide, ő döfte testébe hátulról a kardot, és ő dobta a vízbe, hogy senki se tudja meg Kréta istenének halálát.

Amidőn láttam és megértettem mindent, borzalmas kiáltás szakadt fel torkomból, térdre estem, és elveszítettem az eszméletemet. A meredélyről bizonyára én is belezuhantam volna a vízbe Minea mellé, ha Kaptah - mint később elmesélte - nem ragadja meg karomat, és nem helyez biztonságba. Ezután már csak Kaptah elbeszéléséből tudom, hogy mi történt velem.

Hajnalodott, mire kiért velem a labirintusból, bezárta az ajtót, és a kulcsot visszavitte a pap házába, mert az örök és a pap a bortól kábultan még mindig mélyen aludtak. Azután a

csermely partjára vitt, elrejtett a bokrok közé, és addig locsolta vízzel az arcomat, és addig dörzsölte kezemet, amíg magamhoz nem tértem. Mindebből nem emlékszem semmire, mert ő is mondta, hogy zavaros voltam, nem tudtam beszélni, amiért is orvosságot adott, hogy megnyugodjak. Csak sokkal később nyertem vissza az öntudatomat, amikor már a város közelében voltunk, és Kaptah kézen fogva vezetett. Attól kezdve mindenre emlékszem.

Ám nem éreztem semmiféle fájdalmat. Mineára sem gondoltam túl sokat. Csupán távoli árnykép volt szívemben, mintha valahol a messzeségben, a múltban találkoztam volna vele. Helyette az járt a fejemben, hogy Kréta istene meghalt, és Kréta hatalma összeomlik, mint a jóslat szavai megmondták. Nem sajnáltam Krétát, bár lakói barátságosak voltak hozzám, s örömük és művészetük olyan volt, mint a szikrázó tajték a tenger partján. Amint a városhoz közeledtünk, örömet éreztem, elgondolván, hogy azok a szép, légies épületek egyszer majd lobogó lángban fognak elhamvadni, a nők örömsikolya halálsikollyá változik, Minótauros arany bikafejét laposra verik, és hadizsákmányként darabolják széjjel, Kréta hatalmának nyoma sem marad, a sziget örökre elsüllyed a tenger mélyére, ahonnan bikaszörnyével együtt valamikor kiemelkedett.

Minótauros is eszembe jutott, de minden gonosz gondolat nélkül, hiszen Minea halála könnyű volt. Nem kellett minden erejét megfeszítve, ugrálva menekülnie a tengeri szörny elől, hanem úgy halt meg, hogy aligha tudott róla, mi történik vele. Minótaurosra úgy gondoltam, mint az egyetlen emberre, aki tudja, hogy Kréta istene halott, és Krétára pusztulás várt, s megértettem, hogy titkát nem könnyű hordoznia.

Nem haragudtam Minótaurosra. Botor módon énekeltem, nevetgéltem, Kaptah pedig támogatott, és nem volt nehéz elhitetnie a szembejövőkkel, Minea barátaival, hogy még most is részeg vagyok. Ez érthető is volt, hiszen idegen lévén, nem ismerhettem eléggé az ország szokásait, és nem tudhattam, hogy milyen barbár dolog fényes nappal részegen mutatkozni. Végül Kaptah egy hordszéket bérelt, és visszavitt a vendégfogadóba, ahol saját akaratomból bőségesen ittam bort, és utána hosszú, mély álomba merültem.

Felébredvén, a fejem újra tiszta és friss volt, eszembe jutott Minótauros, s arra gondoltam, hogy elmehetnék hozzá, és megölhetném. De aztán rájöttem, hogy semmi hasznom vagy örömöm nem lenne belőle. Eszembe jutott az is, hogy felfedhetném a kikötő népe előtt Kréta istenének halálát, hadd gyűjtsák fel a várost és hadd ontsanak vért, de abból sem lett volna hasznom és örömöm. Megfordult a fejemben, hogy az igazságot elmondván, megmenthetném az életét mindazoknak, akik ezután nyerik el a jogot, hogy az isten házába belépjenek, ám tudtam, hogy az igazság olyan, akár gyermek kezében a kés, és saját hordozója ellen fordul.

Ezért úgy döntöttem, hogy semmi közöm Kréta istenéhez, hiszen idegen vagyok, és Mineát sem kaphatom vissza soha többé. Bizony, a rákok és tengeri pókok rágják fehérre gyenge csontjait, és a tenger homokjában fog pihenni, amíg a világ világ. Tudtam, hogy mindez már születésem napja előtt meg volt írva a csillagokban, tudtam, hogy a világ hanyatlásának korában születtem, amikor az istenek meghalnak, amikor minden más formát ölt, és megváltozik. Ez a gondolat megvigasztalt, és sokat beszéltem róla Kaptahnak, de ő azt mondta, hogy beteg vagyok, arra kért, pihenjek, és nem engedett senkit se hozzám, midőn mással is közölni akartam gondolataimat.

Utólag persze megértettem, hogy abban az időben valóban beteg voltam. Akkori gondolataimra nem is tudtam világosan visszaemlékezni, mert a bor is összezavarta fejemet. De mégiscsak úgy vélem, hogy a jó bor mentett meg az örülettől, az segített át a legnehezebb időszakon, amikor örökre elveszítettem Mineát, meg hitemet az istenekben, és az emberi jóságban.

Aztán egy reggel, midőn felébredtem, láttam, hogy Kaptah szobámban ül a sarokban, és keze között ingatva fejét, csendesen sírdogál. Reszketeg kézzel emeltem szájamhoz a boroskorsót, azután mérgesen kifakadtam:

- Miért sírsz, te kutya?

Sok nap óta ez volt az első alkalom, hogy szóltam hozzá, annyira feldühített gondoskodásával, meg ostobaságával. Akkor felemelte a fejét, és így válaszolt:

- A kikötőben éppen most készülődik egy hajó Szíria felé, talán az utolsó a gonosz téli viharok beállta előtt. Csak ezért sírok.

- Szaladj hát a hajód után - mondtam neki -, mielőtt megint rád verek a botommal, hogy megszabaduljak utálatos képedtől és örökös jajgatásodtól. - De, bizony, nyomban el is szégyelltem magam, mert keserű vigasztalást adott az a gondolat, hogy legalább egyetlen ember akad a világon, aki hozzám van kötve, még ha csak egy szökött rabszolga is.

De Kaptah így beszélt:

- Bizony, uram, én is megelégettem, hogy szüntelenül a bort vedeled! Aki meghalt, az meghalt, és úgysem tér vissza többé. Szerintem legjobb lesz hát, ha elindulunk innen minél előbb. Aranyadat, ezüstödet, mindenedet, amit az úton szereztél, kidobtad az ablakon, és nem hiszem, hogy reszkető kezeddal képes volnál embereket gyógyítani, hiszen még a boroskorsót is alig bírod el. Bevallom, eleinte nem haragudtam, hogy iszol, mert megnyugodtál, és magam biztattalak az ivásra, egyre újabb meg újabb korsókról törtem le a pecsétet, s magam is ittam. Még dicsekedtem is másoknak: „Nézzétek, milyen az én gazdám! Úgy iszik, akár egy víziló, gondolkodás nélkül szórja az aranyat, ezüstöt a boroskorsókra, és állandóan vigadozik.” De most már nem dicsekszem, hanem szégyenkezem a gazdám miatt, mert mindennek megvan a határa, és úgy látom, te mindent túlzásba viszel. Az olyan férfit, aki részegre issza magát, verekszik az utcáson, púpokat szerez a fejére, és örömházban ébred fel, egyáltalán nem kívánom elítélni, hiszen csak bölcs szokást gyakorol, amely sok bánattól szabadítja meg a szívét. Meg aztán magam is éppen elégszer cselekedtem hasonlóan. De a részegség csömörét okosan sörrel és sós hallal kell gyógyítani, utána pedig vissza kell térni a munkához, ahogy az istenek előírták, s a tisztességes erkölcs megkívánja. Ahelyett te úgy iszol, mintha minden nap az utolsó napod lenne, és félek, hogy halálra iszod magad. Ha ezt akarod, ugorj inkább boroskádba, mert az gyorsabb és kellemesebb módszer, s nem hoz fejedre szégyent.

Sokáig tűnődtem Kaptah szavain, kezemre néztem, amely valamikor a gyógyító orvos keze volt, de most remegett, mintha saját akarata lett volna; nem tudtam már uralkodni felette. Eszembe jutott, mily sok tudást gyűjtöttem össze a különböző idegen országokban, és rádöbentem, hogy a mértéktelenség esztelen, éppoly esztelen az evésben és ivásban, mint a bánatban és örömben. Ezért így szóltam Kaptahhoz:

- Legyen, ahogyan mondtad, de tudnod kell, hogy magam is tisztában vagyok mindazzal, amiről beszéltél, és szavaid nem befolyásolják döntésemet, mert csupán olyanok fülemben, mint az unalmas légyzümmögés. De az ivást most abbahagyom, és egy ideig egyetlen boroskorsót sem akarok látni. A fejem megtisztult, és vissza akarok térni Szimirrába.

Ezt hallván, Kaptah kiáltozni, nevetni kezdett, és a rabszolgák módján páros lábbal ugrándozott a szoba padlóján, de mielőtt elment volna, még azt mondtam neki:

- Ám mindez csak azzal a feltétellel történik meg, hogy sohasem ejted ki előttem Minea nevét, amelyre a feledés szemfedője borult, mintha nem is létezett volna sohasem. Nem kérek tőled semmiféle ígéretet, mert az úgyis csak olyan, mint a légyzümmögés, de megmondom, hogy ha egyszer is szájadra veszed azt a nevet, eladlak malmoknak, vagy a rézbányáknak, bejelentem,

hogy szökött rabszolga vagy, és akkor orrodat, füledet levágják. Jól védd ezt az eszedbe, Kaptah, mert komolyabban még nem beszéltem hozzád soha!

Kaptah nem szólt erre semmit, csak elment, és még azon a napon hajóra szálltunk. Az evezősök vízbe merítették a lapátokat, és a hajó kivezett a kikötőből, sok száz más hajót és krétai hadihajókat hagyva maga mögött, melyeknek szélét rézpajzsok szegélyezték. Aztán az evezőlapátokat kiemelték a vízből, a kapitány áldozatot mutatott be a tenger istenének és hajófülkéje isteneinek s felvonatta a vitorlákat. A hajó megdőlt, és a hullámok harsogva csapódtak oldalához. Egyenesen Szimirra felé tartottunk. Nemsokára eltűnt Kréta, akár egy felhő, akár egy árnyék, vagy álom, és körülöttünk nem volt más, csak a tenger hullámzó végtelenje.

Kilencedik könyv

Krokodilfarok

1

Így léptem be a férfikorba, és amikor Szimirrába visszatértem, már nem voltam többé fiatal. Három évig éltem Szimirrától távol, sok-sok országban jártam, jó és rossz tapasztalatot egyaránt gyűjtöttem. A tengeri szél kifújta fejemből a borgózt, újra kifényesítette szememet, és visszaadta tagjaimnak az erőt. Ettem, ittam, olyan voltam, mint a többi ember, jóllehet kevesebbet beszéltem náluk, és magányosabb lettem, mint azelőtt. Igaz, a magányosság együtt jár a férfikorral, mert a sors határozta meg így, de én gyermekkorom óta magányos és idegen voltam a világon, attól a pillanattól már, hogy a nádcsónakban Théba partjára kerültem.

A magányosságot nem kellett megszoknom, mint sok más embernek, hiszen olyan volt számomra, akár az otthon, vagy a sötétségben a fekhely.

De amint a hajó faragott orrdíszénél álltam, a zöld tenger hullámozott körülöttem, s a szél elfújta az összes hiábavaló gondolatokat, valahol a messzeségben még mindig láttam azt a szempárt, amely olyan volt, mint a holdfény csillogása a vízen, nagyon távolról Minea felszabadult kacaját hallottam, és láttam őt tánc közben Babilónia útjai mellett a szérűkön. Igen, láttam őt, könnyű ruha volt rajta, fiatal volt, és karcsú, mint a kifesző zsenge nád. Már nem hozott többé bánatot, gyötrelmet a képe, hanem úgy élt szívemben, mint édes fájdalom, melyet az ébredő érez, midőn az éji álmra emlékezik, amely szebb volt a valóságnál. Mineára gondolván, boldog voltam, hogy találkozhattam vele, és nem bántam meg egyetlen pillanatot sem, amit mellette töltöttem, hiszen tudtam, hogy nélküle most kevesebb volnék. A hajó faragott orrdíszé festett, hideg fából készült, de női arca volt. Midőn ott álltam mellette a szélben, fellobogott bennem a férfiúság, és tudtam, hogy életemben még sok olyan nő lesz, akivel kedvemet fogom tölteni, hiszen éjjelenként hideg a magányos férfi ágya. De éreztem azt is, hogy azok a nők csupán festett, hideg fadarabok lesznek számomra, és midőn a sötétben majd megölelem őket, csak Mineát fogom keresni bennük, csak a holdsugaras szempár csillogását, a karcsú csípő melegét, a bőr ciprusillatát, melyek Mineát idézik újra elém. Így búcsúztam el Mineától ott a hajó orrdíszénél.

Házam a helyén volt, jóllehet tolvajok felfeszítették az ablakzárakat, és minden értékesebb holmit elvittek, amit elutazásomkor nem hordtam kereskedőházak raktáraiba. Hosszú távollétem alatt a szomszédok szemetet szórtak a házam elé, és odapiszkoltak, ezért rettenetes bűz fogadott, s amikor beléptem a szobákba és leszedegtettem az ajtónyílásokról a pókhálókat, patkányok futkostak széjjel a padlón. Szomszédaim egyáltalán nem fogadtak örömmel, hanem hátat fordítottak, bezárták előttem az ajtót, és azt mondogatták egymásnak: „Ő egyiptomi, és minden rossz Egyiptomból származik.” Ezért először a vendégfogadóban szálltam meg, és Kaptahnak meghagytam, csináljon rendet a házamban, hogy beköltözhessem. Azután elmentem a kereskedőházakba, amelyekben vagyonomat elhelyeztem. Háromévi utazás végén elszegényedve érkeztem vissza Szimirrába, és azon kívül, amit mesterségemmel szereztem, elvesztettem a Horemhebtől kapott aranyat is, amelynek nagy részét Minea miatt Babilon papjainál hagytam.

A kereskedőházak gazdag hajótulajdonosai meglátván engem, ugyancsak megdöbbenek, orruk hosszúra nyúlt, és gondterhesen tépdesték szakállukat, mert hosszú távollétem miatt már

azt gondolták, hogy övék marad a vagyon. Mégis becsületesen elszámoltak velem, és jöllehet, néhány hajót szerencsétlenség ért, s a beléjük fektetett pénzemet elvesztettem, a többi hajó bőséges hasznot hozott. Midőn mindent kiszámoltak, kiderült, hogy most gazdagabb vagyok, mint amikor elindultam, és igazán nem kell aggódnom megélhetésem miatt.

Ám hajófelszerelő barátaim meghívtak házukba, bort, és mézes lepényt kínáltak nekem, és hosszú orral így beszéltek:

- Szinuhe, orvosunk, barátunk vagy, de mégiscsak egyiptomi, és noha szívesen kereskedünk Egyiptommal, azt már nem szívesen látjuk, hogy az egyiptomiak befészkelik magukat hozzánk. A nép zúgolódik, és megelégtelt már az adófizetést a fáraónak. Igazán nem tudjuk, hogy mindez honnan ered, de előfordult már, hogy egyiptomiakat megköveztek az utcákon, és döglött disznókat hajigáltak a templomaikba. Az emberek nem akarnak mutatkozni egyiptomiak társaságában. Te, Szinuhe, a barátunk vagy, és nagy tiszteletben tartunk mesteri gyógyításaidért, amelyekre ma is emlékezünk. Azért mondjuk el mindezt neked, hogy óvatos légy, és eszerint viselkedj.

Beszédük nagyon mehökkentett, hiszen elindulásom előtt a szimirraiak versengtek az egyiptomiak barátságáért, meghívták őket házukba, és ahogyan Thébában Szíria szokásait utánozták, hasonlóképpen utánozták Szimirraban az egyiptomiak szokásait. Ám Kaptah megerősítette szavait, midőn háborogva a vendégfogadóba érkezett, és így szólt:

- A szimirraiak hátsó felébe bizonyára valami gonosz szellem bújt bele, mert úgy viselkednek, akár a veszett kutyák, és már nem értik az egyiptomi nyelvet sem. Kidobtak a sörözőből, ahová elmentem, midőn torkom száraz volt, mint a homok. Hiszen annyi sok veszélyes akasztottát a nyakamba, uram. Bizony, kidobtak onnan, amikor észrevették, hogy egyiptomi vagyok, s gonosz szavakat kiabáltak utánam, a gyerekek pedig szárgánajjal hajigáltak meg. Akkor bölcsen egy másik sörözőbe mentem, mert a torkom olyan száraz volt, mint egy pelyvazsák, és nagyon áhítoztam az erős szíriai sörre. Semmit sem szóltam, bár ez nehezemre esett, hiszen jól tudod, nyelvem úgy ugrál, akár valami fürgé állat. Ott már okosabb voltam, és mint a többiek, én is beledugtam szópókámat a söröskancsóba, nem szóltam egy szót sem, csak hallgattam, mit beszélnek. Hát arról beszéltek, hogy Szimirra valamikor szabad város volt, senkinek sem fizetett adót, és nem akarják többé, hogy gyermekeik a fáraó rabszolgáinak szülessenek. Aztán erejükkel dicsekedtek, és valamiféle szövetséget emlegettek Szíria városai között, míg végül engem, az egyiptomit, annyira felingerelt a beszédük, hogy amikor a tulajdonos hátrafordult, kimentem, ott hagytam a sört megfizetetlenül, és összetörtem a szópókát.

Nem kellett sokat járnom a városban, hogy meglássam, minden igaz, amit Kaptah mesélt. Engem nem bántott senki, mert megtanultam már a szíriai ruha viseletét, de az ismerősök elfordították arcukat, és az egyiptomiak védelmező őrseg kíséretében jártak az utcákon. Mégis folytonosan gúnyolták őket, rothadt gyümölcsöt és döglött halakat dobáltak rájuk. Én mindezt nem tartottam túlságosan veszélyes dolognak, mert a szimirraiak nyilván az új adók miatt zúdultak fel, és az efféle forrongás rendszerint hamar elcsitult, hiszen Szíriának ugyanannyi haszna volt Egyiptomból, mint amennyi Egyiptomnak Szíriából. Nem tudtam elképzelni, hogy a tengerparti városok sokáig megélhessenek az egyiptomi búza nélkül.

Ezért rendbe hozattam házamat, újra fogadtam betegeket, és gyógyítottam, mint régen. A betegek is ugyanúgy felkerestek, mint azelőtt, amikor megtudták, hogy visszatértem, mert a betegség és a fájdalom nem ismeri a gyógyító származását, hanem csupán a tudását igényli. Ám gyakran vitatkoztak velem, és így beszéltek: „Te, aki egyiptomi vagy, mondd meg nekünk, nemde igazságtalanság, hogy Egyiptom adót szed tőlünk, élösködik rajtunk, és

szegénységünkől hízik, mint a vérszopó pióca? Az egyiptomi helyőrség is megszégyenítés ránk nézve, mert bizony egyedül is rendet tudnánk tartani városunkban, egyedül is képesek lennénk védekezni haragosaink ellen, ha megadnák hozzá a lehetőséget! Az sincsen jól, hogy nem építhetjük újjá falainkat, nem javíthatjuk ki tornyainkat, ha úgy akarjuk, és viseljük az árát. Saját előljáróink is jól végzik munkájukat, és életünket jól irányítják. Nincs szükségünk arra, hogy az egyiptomiak beleavatkozzanak fejedelmeink koronázásába, és törvénykezési ügyeinkbe. Baál nevére! Az egyiptomiak nélkül erősödnénk, és virágoznánk, de ők olyanok, akár a sáskák. Fáraótok új istent erőszakol reánk, és saját isteneink kegyét elveszítjük.”

Nem volt kedvem vitatkozni, mégis azt mondtam nekik:

- Ugyan ki ellen építenétek fel a tornyokat és falakat, ha nem Egyiptom ellen? Igaz, hogy nagyapáitok atyáinak idején városotok talán szabad volt a falakon belül, de akkor szakadatlan háborúkból ontottátok véreket, és pazaroltátok vagyonotokat. Háborúztatok a szomszéd népek ellen, akiket gyűlöltök manapság is, fejedelmeitek zsarnokok voltak, és éppoly kevéssé élhetett tőlük biztonságban a gazdag, akár a szegény. Most Egyiptom pajzsai és lándzsái megvédelmezik ellenségeitektől, és Egyiptom törvényei a gazdagok és szegények jogait egyaránt biztosítják.

Ők azonban nem hallgattak meg, hanem ledobták elém az ajándékaikat, és ott hagytak ezekkel a szavakkal: „Bár szíriai ruhát viselsz, szívedben egyiptomi vagy. Minden egyiptomi elnyomó, és gonosz sanyargató. Csak az a jó egyiptomi, aki halott!”

Most már nem akartam tovább Szimirrában maradni, hanem hozzáfogtam járandóságaim behajtásához, és készülődni kezdtem az elutazásra. Ígéretem szerint találkoznom kellett Horemhebbel, hogy elmondjam neki, mit láttam az idegen országokban. Egyiptomba kellett utaznom. Mégsem siettem túlságosan, mert szívemet különös remegés fogta el, midőn arra gondoltam, hogy még egyszer ihatok a Nílus vizéből.

Egy este, amikor Istár templomából hazatértem - ellátogattam oda időnként, hiszen a szomszéd sem törődik azzal, miféle kútból csillapítja szomját -, a falak környékén néhány férfival találkoztam, akik így beszéltek egymáshoz: „Nemde, ez a férfi egyiptomi? Engedhetjük-e vajon, hogy ez a körülmélet szüzeinkkel feküdjék, és meggyalázza templomunkat?”

- Szüzeitek, akiket inkább egészen más névvel kellene illetni, nem törődnek a férfi formájával, vagy származásával, hanem aranyért mérik az örömet - feleltem. - Én nem vetem meg őket ezért, hiszen magam is eljárók hozzájuk, hogy kedvemet töltssem és máskor is megteszem, ha eszembe jut.

Akkor palástjukat a szemük elé vonták, rám vetették magukat, ledöntöttek a földre, és fejemet a falhoz verték. Már azt hittem, hogy meghalok. De amikor fosztogatni kezdtek, és lehúzták rólam a ruhát, hogy testemet beledobják a kikötő vizébe, egyikük meglátta arcomat, és így szólt:

- Nem Szinuhe ez, az egyiptomi orvos, Aziru király barátja?

Bólintottam, hogy igenis, az vagyok, és azzal fenyegetőztem, hogy megölöm őket, és testüket kutyaéknak dobom eledelül, mert a fejem nagyon fáj, s olyan dühös voltam, hogy megfeledkeztem félelmemről.

Erre elengedtek, visszaadták ruhámat, és palástjukat szemük elé vonva, elfutottak. Igazán nem értettem, miért cselekedtek így, hiszen hatalmukban lévén, semmi okuk sem volt arra, hogy fenyegetésemtől féljenek

Néhány nap múlva azonban egy lóháton vágató hírnök érkezett házam elé, ami ritka látvány volt, mert az egyiptomi sohasem ül lóhátra, de még a szíriai is ritkán, és lovat csak a barbár sivatagi rablók használtak. Ez a férfi lovon érkezett, és a ló tajtékos volt, vér csurgott a szájából, és rémesen fűjtatott. A férfi ruhája elárulta, hogy a juhok hegyei közül jön, arcán heves felindulás tükröződött.

Olyan sebesen rohant hozzám, hogy alig ért rá meghajolni, és kezét homlokához érinteni, hogy üdvözljön. Izgatottan kiáltotta:

- Hozasd elő hordszékedet, Szinuhe, és azonnal kövess, mert az amorriták országából jövök és Aziru király küldött, hogy előkerítselek! Beteg a fia, és nem tudja senki, hogy mi a baja. A király úgy dühöng, mint az oroszlán a sivatagban, és mindenkinek levágja tagjait, aki közelébe kerül. Fogd hát orvosi ládikódat, és azonnal kövess, mert különben elvágom a nyakad, és fejedet végigrugdosom az utcán.

- Királyodnak aligha lenne haszna a fejemből, mert kéz nélkül ugyan nem gyógyít meg senkit - válaszoltam. - De megbocsátok elhamarkodott szavaidért, és veled megyek. Nem a fenyegetésed miatt, mert attól nem félek, hanem azért, mert Aziru király a barátom, és segíteni kívánok rajta.

Kaptahot hordszékért küldtem, aztán elindultam a hírnökkel. Szívem örvendezett, mert oly magányos voltam, hogy még Aziru látása is boldogított, kinek egykor arannyal vontam be a fogát. De amikor egy szoroshoz értünk, már nem örvendeztem többé. Orvosi ládikómmal együtt hadiszekérbe ültettek, melyet bős lovak vontattak sebesen kősvatagokon, hegyeken át, míg végül azt hittem, hogy csontjaim összetörnek, és rekedten kiáltoztam félelmemben. Kísérőm fáradt lován messze elmaradt mögöttünk, és én azt kívántam, bárcsak a nyakát törné.

A hegyeken túl a hadiszekérből másik kocsiba raktak át, ezt pihent lovak ragadták magukkal. Már nem tudtam, hogy fejemen, vagy lábamon állok-e, semmire sem voltam többé képes, csak a hajtókra kiáltoztam folyton: „Dögök, gazemberek, szemétrevalók!” Amikor simább útra értünk, és el mertem eresztetni a kocsi szélét, ütni-verní kezdtem öklömmel a hátukat. De ők nem törődtek velem, meghúzták a kantárszárat, belecsaptak a levegőbe ostorukkal, és a kocsi csak úgy ugrándozott a köveken, már azt hittem, hogy kiesnek a kerekei. Ily módon nem sokáig tartott az utunk Amurru országába. Még napnyugta előtt a városba értünk, melyet frissen épített, magas falak vettek körül. Csillogó pajzsú katonák őrizték, de a kapu nyitva állt számunkra. Számárordítás, nők sikolya, gyereksivalkodás, levegőbe repülő gyümölcsös kasok, és számtalan összetört korsó kísérte utunkat, amint végigszáguldottunk a városon, mert a hajtók nem nézték, kire gázolnak rá. Amikor kiemeltek a kocsiból, nem bírtam megállni, csak tántorogtam, mint a részeg. A hajtók támogattak hónomnál fogva Aziru házába, orvosi ládikómat pedig rabszolgák hozták utánam. Alig értünk az előcsarnokba, amely pajzsokkal és tollas meg oroszlánfarkas lándzsákkal volt teli, már felém rohant Aziru, és ordított, akár egy megsebzett elefánt. Ruháját megszagatta, fejére hamut hintett, arcára véres barázdákat karmolt.

- Merre lustálkodtatok, ti rablók, ti gazemberek, ti nyavalyás csigák?! - üvöltötte, és beletépett göndör szakállába, hogy az aranyszalagok, melyek összefogták, úgy szikráztak, mint a villámok. Öklével ütlegetni kezdte a hajtókat, akik bevezettek engem, és vadállat módjára bömbölt. - Hol késlekedtetek, nyomorult szolgák? Meghal a fiam!

De a hajtók, védekezvén, így beszéltek:

- Sok lovat halálra hajszolva vágattunk át a hegyeken, sebesebben, mint ahogy a madár repül. Nagy érdeme van ebben az orvosnak, akit idehoztunk, mert a vágytól égve, hogy fiadat minél előbb meggyógyíthassa, kiáltozással buzdított, midőn elfáradtunk, és ököllel verte hátunkat, midőn az iram lassult. Sohasem hittük volna, hogy ilyen egyiptomi is létezik, és sohasem járták még be ilyen gyorsan az utat Szimirrától Amurru földjéig.

Akkor Aziru forrón átölelt, és sírva fakadt.

- Gyógyítsd meg fiamat, Szinuhe. Gyógyítsd meg! Mindenem a tied lesz, ha megteszed.

- Előbb engedd, hogy megnézzem őt, és lássam, meg tudom-e gyógyítani - feleltem.

Gyorsan egy nagy szobába vezetett, amelyben, noha nyár volt, parázstartó árasztotta tüzes melegét, és fullasztó hőséget okozott. A szoba közepén bölcső állt, és a bölcsőben apró gyermek sírt és jajongott. Legfeljebb egyéves lehetett, gypjútakaróba volt burkolva. Úgy sírt, hogy arca egészen elkékült, és izzadságcseppek gyöngyöztek rajta. Noha még ily aprócska volt, sűrű, fekete haj borította fejét, akárcsak apjának. Ránéztem, és rögtön gondoltam, hogy nem lehet komolyabb baja, mert ha halálán van, nem sír és jajgat ilyen szörnyen. Körülpillantván, megláttam, hogy a bölcső mellett a földön ott fekszik Keftiu, az a nő, akit valamikor odaajándékoztam Azirunak feleségül. Kövérebb és fehérebb volt, mint valaha, szép húsa remegett, amikor bánatában a padlóhoz verte homlokát, és jajgatott, meg kiáltozott. A szoba sarkában pedig egész sereg rabszolganő, és szoptató dajka sírt, arcukat Aziru kékre és sebesre verte, mert nem tudtak fián segíteni.

- Ne aggódj, Aziru! - mondtam. - Fiad nem hal meg. De tisztálkodni szeretnék, mielőtt megvizsgálom és vigyétek innen azt az átkozott parázstartót, mert megfullad tőle!

Ekkor Keftiu hirtelen felemelte arcát, és ijedten közbeszólt:

- Megfázik a gyerek! - De aztán hosszasan nézett rám, elmosolyodott, felült, megigazította haját és ruháját. - Szinuhe, hát te vagy az? - szólított meg mosolyogva.

Aziru a kezét tördelte.

- A fiú nem eszik, csak kihányja az ételt, a teste forró, már három napja jóformán alig evett, és úgy sír, hogy majd megszakad tőle a szívem.

Ráparancsoltam, hogy kergesse ki a dajkákat, meg a rabszolganőket a szobából, és ő egészen megfélekezvén királyi voltárról, alázatosan engedelmeskedett. Megmosván kezemet, levettem a gyerekről a gypjúruhákat, kinyitattam az ablakot, és a szoba nyomban felfrissült, hűs esti levegő áradt a meleg helyére. A fiú megnyugodott, rugdalózni kezdett kövér lábával, és már nem sírt többé. Végigtapogattam testét, megnyomkodtam a hasát, amíg végül gyanakodni kezdtem valamire, és szájába nyúltam ujjammal. Jól sejtettem: első foga fehér gyöngy módjára most kezdett kibújni foghúsából

- Aziru, Aziru! - mondtam haragosan. - Hát azért hoztad ide vad lovaiddal Szíria legjobb orvosát? Mert dicsekvés nélkül mondhatom, sokat tanultam az idegen országokban! Nincs a fiadnak semmi baja, csupán éppoly türelmetlen és mérges, mint az apja. Ha volt is valamicske láza, elmúlt már régen, és ha hányt, csak bölcsességében tette, hogy megőrizze életét, mert túl zsíros tejjel tápláltatok. Itt az ideje, hogy Keftiu abbahagyja a szoptatást, és hozzászoktassa a rendes ételekhez, mert különben összeharapja anyjának mellét, s az, úgy gondolom, nem volna szívednek tetsző, mert bizonyára szeretnéd még asszonyoddal kedvedet tölni. Tudd meg, hogy fiad csupán türelmetlenségében óbégatott, mert most bújik ki első foga, és ha nem hiszed, nézd meg magad!

Kinyitottam a gyerek száját, és megmutattam a fogat Azirunak, aki örömkialtásban tört ki, összezsapta a kezét, és nagyokat dobbanva, táncolni kezdett boldogságában. Keftiunak is megmutattam, és ő azt mondta, hogy még soha nem látott ilyen gyönyörű fogat gyerek szájában.

Aziru tovább dobogott, táncolt, és öblös hangon énekelt, egyáltalán nem restellte, hogy feleslegesen ilyen hosszú útra kényszerített, hanem meg akarta mutatni fiának fogát előkelőinek és vezéreinek, és még az öröket is lehívta a falakról, hogy megnézzék. Azok pedig lándzsáikkal meg pajzsukkal csörömpölve, odatolakodtak a bölcső köré, és piszkos ujjukat be akarták dugni a gyerek szájába, hogy megcsodálhassák a fogát, míg végül kikergettem őket a szobából, és megparancsoltam Azirunak, hogy emlékezzék rangjára, és térjen észhez.

Akkor Aziru engesztelni kezdett, vállamra tette kezét, és ezüstedényekben mindenféle enni-valót kínált, sült bárányhúst, zsíros kását, aztán bort adott aranyserlegben, úgyhogy felfrissültem és megbocsátottam neki.

Sokáig vendége voltam, és ő gazdagon megajándékozott, aranyat, ezüstöt is kaptam tőle, mert utolsó találkozásunk óta nagyon meggyarapodtak a kincsei. Azt, hogy szegény országa miképpen gazdagodott meg, nem akarta elárulni, csak göndör szakállába mosolygott, és azt hajtogatta, hogy felesége, akivel megajándékoztam őt, szerencsét hozott. Keftiu is barátságosan, és nagyon tisztelettudóan viselkedett, biztosan emlékezett még a verésekre, amelyekkel oly sokszor próbára tettem bőrét; ringatózva, ékszereivel csilingelve, teljes pompájában járkált körülöttem, szelíden nézett rám, és mosolygott.

Oly sok országban megfordultam már, oly sokat láttam mindenfelé, hogy Aziru úgy érezte, feltétlenül dicsekednie kell királyi voltával, és sok olyan dolgot elmondott nekem, amit talán később megbánt. Megtudtam azt is, hogy az ő emberei támadtak meg Szimirrában, hogy bedobjanak a kikötő vizébe, mert egyiptomi vagyok, és így szerzett tudomást arról, hogy visszatértem a városba. Nagyon sajnálkozott a történetek miatt, de mégis így beszélt:

- Még sok egyiptominak kell széthasítani a koponyáját, és még sok egyiptomi katonát kell behajítani a vízbe, míg Szimirra, Büblosz, Szidón és Gáza végre ráeszmélnek, hogy az egyiptomiak sem sérthetetlenek, az ő vérük is kifolyik, s ők is meghalnak, ha kést döfnek beléjük.

- Miért kell ennek megtörténnie, és mi okból gyűlölöd oly nagyon az egyiptomiakat, Aziru? - kérdeztem.

Aziru göndör szakállát simogatva, ravaszul mosolygott, és így válaszolt:

- Ki állítja, hogy én gyűlölöm az egyiptomiakat, Szinuhe? Hiszen téged sem gyűlöllek, pedig te is egyiptomi vagy. Gyermekkoromban én is a fáraó aranyházában nevelkedtem, miként atyám, és Szíria minden más fejedelme, így hát jól ismerem az egyiptomi szokásokat, és tudok olvasni és írni is, bár a tanítóim sokszor megráncigálták a hajamat, és az én körmömre többször rácsaptak nádpálcájukkal, mint más tanítványaikéra, mert szíriai voltam. De azért cseppet sem gyűlölöm az egyiptomiakat, mert midőn értelmem növekedett, sok bölcsességet tanultam náluk, amelyet ellenük fordíthatok majd, ha eljön az ideje. Ott tanultam meg, hogy a művelt emberek előtt minden nép egyenlő, és nincsen köztük különbség, mert minden gyermek csupaszon jön a világra, akár szíriai, akár egyiptomi. Ott tanultam meg, hogy egyik nép sem bátrabb vagy gyávább, kegyetlenebb, vagy könyörületesebb, igazságosabb vagy hamisabb a másiknál, hanem mindegyik népben akadnak bátrak és gyávák, jók és rosszak, hasonlóképpen Szíriában és Egyiptomban is. Ezért a vezérek és uralkodók maguk senkit nem gyűlölnek, és nem tesznek különbséget a népek között. Ám az ő kezükben a gyűlölet hatalmas erő, hatalmasabb, mint a fegyver, mert a kar, gyűlölet nélkül, nem képes felemelni

fegyvereket. Én uralkodónak születtem, mert ereimben Amurru királyainak vére csörgedezik, és népem a hikszoszok idejében tengertől tengerig minden népet uralma alá hajtott. Ezért minden erőmmel azon vagyok, hogy gyűlöletet szítsak Szíria és Egyiptom között, és addig fűjom, élesztgetem a parazsat, mígnem lassan-lassan felizzik, és egyszer majd lángra lobbanván, porrá égeti az egyiptomiak uralmát Szíriában. Meg kell hát tanulnia Szíria minden városának és minden törzsének, hogy az egyiptomi nyomorultabb, gyávább és hálátlanabb, kegyetlenebb, hamisabb és fősvényebb, mint a szíriai. Meg kell tanulniuk, hogy köpjenek, ha egyiptomiak kerülnek szóba, úgy kell nézniük az egyiptomiakra, mint istentelen elnyomóikra, vérszopóikra, kízóikra, és gyermekeik meggyalázóira, míg gyűlöletük elég hatalmassá növekszik ahhoz, hogy hegyeket mozdítson el.

- De hiszen magad mondtad, hogy ez nem igaz - szóltam közbe.

Széttárta karját és mosolygott.

- Mi az igazság, Szinuhe? Ha már eléggé vérükbe szívták azt az igazságot, amelyet én kínálok, valamennyi isten előtt megesküsznek rá, és elfogadják, és ha valaki hazugságnak mondja, nem hisznek neki, hanem mint káromlóból kiverik a lelkét. Azt kell hinniük magukról, hogy erősebbek, bátrabbak, igazabbak, mint bármely más nép a világon, és annyira szeretik a szabadságot, hogy mit sem törődnek halállal, éhséggel, gyötrelemmel, hanem készek érte bármilyen árat megfizetni.

- Milyen szabadságról beszélsz nekik? - kérdeztem, szívemben féltvén Egyiptomot és a sok telepest, hiszen az én népem volt.

Aziru újra széttárta karját.

- A szabadság több értelmű szó, az egyik ezt érti rajta, a másik am azt, de mindez nem számít, amíg a szabadságot el nem nyerték. A szabadság eléréséhez sok ember szükséges, de ha elértük, legjobban cselekszünk olyképpen, hogy nem osztjuk széjjel sokaknak, hanem megtartjuk magunk. Ezért úgy vélem, hogy Amurru földjét nevezik majd egykor a szabad Szíria bölcsőjének. Tudd meg azt is, hogy az a nép, amely mindent elhisz, amit mondanak neki, olyan, akár az ökörcsorda, melyet botokkal hajtanak, vagy a birkanyáj, amely gondolkodás nélkül követi a vezérkóst bárhová. Meglehet, hogy én vagyok a bot meg a vezérkos egy személyben.

- Azt kell hinnem, hogy valóban kosfejű vagy - mondtam -, mert így beszélsz. Veszedelmes szavak ezek, és ha a fáraó fülébe jutnak, reád szabadítja hadiszekereit és lándzsáit, falaidat szétrombolja, és Théba városába visszatérvén, téged meg fiadat fejjel lefelé felakaszt hadihajójának orrára.

De Aziru csak mosolygott.

- Nem hiszem, hogy félnem kellene a fáraótól, hiszen elfogadtam kezéből az élet jelét, és templomot emeltem istenének. Ezért jobban bízik bennem, mint bárki másban Szíria földjén, jobban, mint saját követeiben, és helyőrségi parancsnokaiban, akik még mindig Ámont szolgálják. De mutatok neked valamit, ami bizonyára szórakoztatni fog.

Elvezetett a falakhoz és egy kiaszott holttestet mutatott, amely fejjel lefelé, csupaszon lógott és legyek dongtak körülötte.

- Ha alaposan megnézed - mondta -, látni fogod, hogy ez a férfi körülmetélt: egyiptomi. A fáraó adószedője volt, aki bemerészkedett házamba, és megkérdezte, miért késem már második éve az adófizetéssel? Katonáim sokat szórakoztak vele, mielőtt arcátlansága miatt a falra akasztották.

- Ennek a szerencsétlen embernek a vére a te fejedre száll - szóltam elborzadva. - Ha tettedre fény derül, szörnyű büntetésben lesz részed, mert Egyiptomban bárkivel lehet játszani, de nem a fáraó adószedőivel! - Megpróbáltam megmagyarázni neki, hogy nem ismeri Egyiptom hatalmát és gazdagságát, óva intettem a túlságos elbizakodottságtól, mert a bőrtömlő is feldagad, ha telefűjják levegővel, de ha kiszúrják, összeesik, és elveszti nagyságát. De Aziru csak nevetett rám aranyos fogával, és egyre hordatta eléem a sült bárányhúst nehéz ezüsttálakon, mert dicsekedni akart gazdagságával.

Dolgozószobája tele volt agyagtáblákkal, és követek Szíria minden városából hoztak leveleket számára. A hettiták királyától, és Babilonból is kapott agyagtáblákat, és jóllehet azokat már nem engedte megnéznem, nem állta meg, hogy el ne dicsekedjék velük is.

Aziru kíváncsian kérdezősködött a hettiták földjéről, és Hattusasról, de észrevettem, hogy ugyanannyit tud róluk, akár csak én. Hettita követek is jártak nála, és beszéltek katonáival meg vezéreivel, és amikor én mindezt láttam, azt mondtam neki:

- Az oroszlán és a sakál ugyan szövetkezhetnek egymással a közös zsákmány megszerzésére, de láttál-e már valaha olyat, hogy a sakál a legjobb falatokat kapta volna?

Ő azonban csak nevetett rám aranyfogaival, és így beszélt:

- Nagy tudásvágy él bennem, és új dolgokat akarok tanulni, éppúgy, mint te, bár az uralkodás nem ad módot arra, hogy hozzád hasonlóan utazhassak, hisz te nem hordasz felelősséget válladon, hanem szabad vagy, akár az ég madara. És talán nincs abban semmi rossz, hogy a hettita tisztek jó tanácsokat adnak az én vezéreimnek, mert ők új fegyverekkel és hadi tapasztalatokkal rendelkeznek, amelyek nálunk hiányoznak. Ebből a fáraónak is csak haszna származik, ha egyszer kitör a háború, mert Szíria már régóta Egyiptom pajzsaként szolgál északon. Bizony, gyakran véres volt ez a pajzs, és mi nem feledjük el, ha eljön a leszámolás napja Egyiptom és Szíria között.

Míg a háborúról beszélt, eszembe jutott Horemheb.

- Már éppen eleget élveztem vendégbarátságodat - mondtam - és vissza kívánok térni Szimirrába, csak adj nekem egy hordszéket, mert szörnyűséges hadiszekereidbe nem ülök többé, inkább nyomban kettévágatom a koponyámat. De Szimirra sivár lett nekem, és én, az egyiptomi, talán már elég vért kiszívtam a szegény Szíriából, amiért is az első hajóval vissza akarok térni Egyiptomba. Ily módon sokáig nem találkozunk, és meglehet, nem találkozunk többé soha, mert a Nílus vízének emléke édes a szájamban, és talán egészen halálomig megelégszem a Nílus vizével. A világ gonoszságából már eleget láttam, és tőled is tanultam erről a gonoszságról.

- Senki nem tudja, mit hoz a holnap - felelte Aziru. - A guruló követ nem növi be a moha, és a szemedben villódzó nyugtalanság bizonyára nem engedi meg, hogy bárhol is sokáig időzzél.

Aztán barátok módjára elváltunk egymástól, sok ajándékot és hordszéket kaptam tőle, s a katonái visszakísértek Szimirrába, hogy senki ne bántson azért, mert egyiptomi vagyok.

Szimirra kapujánál nyílsebesen repült el mellettem egy fecske: szívem nyugtalanul megdobbant, és az utca köve égetni kezdte talpamat. Ezért, midőn beléptem házamba, így szóltam:

- Kaptah! Csomagold össze a holminkat, és add el ezt a házat, mert visszatérünk Egyiptomba!

Utamról nem kell sokat beszélnem, mert olyan nekem, mint az árnyék, vagy a nyugtalan álom. Midőn végre a hajón voltam már, hazafelé tartván a fekete föld országába, hogy még egyszer meglássam Thébát, gyermekéveim városát, olyan izgatott sóvárgás költözött szívembe, hogy nem találtam a helyemet. Csak járkáltam fel és alá a hajó keskeny fedélzetén, s kerülgettem a szőnyegtekercseket meg az áruhalmokat.

Hazafelé tartottam, pedig nem volt hazám, idegen voltam a földön mindenütt. Hazafelé tartottam, és az emlékek már nem fájtak többé: az idő és az új ismeretek betakarták a keserű emlékeket. Nem éreztem már bánatot, nem éreztem már szégyent, csupán valami nyugtalan sóvárgás emésztette a szívemet.

Elhagytuk a gazdag, virágzó, és gyűlölettől, lázas szenvedélytől forrongó Szíriát. Elhajóztunk a Szináj félsziget vöröslő partjai mellett, és a sivatag szele kiszáritotta és megperzselte arcunkat, pedig tavasz volt. Azután eljött a reggel, s a szemhatáron a föld csupán keskeny zöld csíknak látszott. A hajósok bőrszínen agyagkorsót eresztettek a hullámokba, és vizet merítettek vele, s a víz már nem volt sós tengervíz, hanem az örök Nílus vize, olyan ízű, mint az egyiptomi föld. Soha semmiféle bor nem volt nekem olyan édes, mint az az iszapos víz, melyet messze a parttól, a tengerből merítettek. Ám Kaptah így beszélt:

- A víz a Nílusban is csak víz marad. Várj, uram, amíg egy tisztességes ivóba jutunk, ahol olyan habzó és tiszta sört mérnek, hogy nem kell búzaszemek közt megszűrni, és nem kell szópókával inni. Akkor majd elhiszem, hogy újra otthon vagyok Egyiptomban.

Gyalázatos és istentelen szavai akkor nagyon bántottak, ezért azt mondtam:

- A rabszolga is rabszolga marad, hiába borítja testét drága gyapjúkelme. Várj csak, Kaptah, míg majd hajlékony nádpálca kerül a kezembe, melyet a Nílus partján vágok! Bizony, majd elhiszed akkor, hogy újra otthon vagy!

De Kaptah cseppet sem sértődött meg. Megindultságában könnyek öntötték el szemét, reszketni kezdett az álla. Kezét térdéhez kapva, meghajolt előttem, és így válaszolt:

- Valóban, uram, olykor csodálatos bölcsességgel találod meg a kellő szót a kellő pillanatban, mert már egészen elfelejtettem, hogy milyen finom dolog, ha lecsap hátsó felemre vagy lábszáramra a vékony nádpálca. Ó, uram, Színuhe, olyan élmény az, melyet neked is szívemből kívánnék, mert a víznél, a sörnél, a templomok tömjénfüstjénél és a nádasbéli vadkacsáknál is szebben emlékeztet Egyiptomra, ahol minden a helyén van, és semmi sem változik meg az idő múlásával, hanem minden változatlan marad. Ne csodálkozzál hát, ha sírok a megindultágtól, hiszen a sok idegen, érthetetlen és hitvány dolog után csak most érzem igazán, hogy hazaérkeztem. Ó, te áldott nádpálca, ki mindent az őt megillető helyre teszel, ki megoldasz minden nehézséget, nincsen hozzád fogható semmi!

Egy ideig még sírdogált, aztán elment, hogy bekenje a szkarabeuszt. Midőn az Alsó Birodalom nagy kikötőjébe értünk, akkor döbbsentem rá, milyen kimondhatatlanul megelégtettem a tarka, bő ruhák, a göndör szakállak és a kövér testek látását. A teherhordók keskeny csípője, ágyékkötőjük, simára borotvált álluk, alsó országbéli beszédük, izzadságszaguk, a föld szaga, a nád szaga, a kikötő szaga, mind más volt, mint Szíriában. Itt ismerős volt minden, és a rám csavart szíriai ruhák fojtogatni kezdtek, és testem többé nem tudott bennük lélegzeni. Miután a kikötő írnokaival elintéztem a formaságokat, és számtalan papírra ráírtam nevemet, tüstént elindultam, hogy új ruhákat vásároljak magamnak. A sok gyapjúkelme után a vékony, könnyű gyolcsruha kellemesen simogatta bőrömet. Kaptah azonban úgy határozott, hogy továbbra is szíriai módon öltözködik, mert félt attól, hogy neve

még mindig szerepel a szökött rabszolgák listáján - noha a szimirrai előjáróktól szereztem egy agyagtáblát, amely igazolta, hogy rabszolgaként született Szimirrában, és törvényesen vásároltam őt.

Ezután holminkkal együtt egy folyami bárkára szálltunk, hogy folytassuk utunkat a Níluson felfelé. Teltek-múltak a napok, és újra hozzászoktunk Egyiptom földjéhez. Szántók szikkadtak a folyó két oldalán, lomha ökrök húzták a faekéket, a barázdák mentén lehajtott fejjel lépkedtek a parasztok, és a puha földbe magokat vetettek.

Így pillantottam meg újra a keleti égen a három hegycsúcsot, Théba három örökkévaló őrzőjét. A lakosság igen megszorodott, szegények agyagkunyhós települései gazdag város-negyedekkel váltakoztak, aztán előbukkantak a hegymagasságú falak, megpillantottam a nagy templom tetejét, az oszlopokat, a templom számtalan épületét és a szent tavat. Nyugaton a Halottak Városa húzódott a messzeségbe, egészen a hegyekig. A fáraók halotti templomai fehéren ragyogtak a sárga hegyek árnyékában, és a nagy királynő templomának oszlopsora ma is virágzó fák tengerétől roskadozott. A hegyek mögött bújt meg a tiltott völgy, kígyóival és skorpióival. Homokjában, a nagy fáraó sírjának szájánál, ott pihent apámnak, Szenmutnak, és anyámnak, Kipának, kiaszott teste - marhabőrbe bevarrva, megőrződve örök időkre. De távolabb, délen, a folyó partján, kertek és kőfalak között, légiesen és kéklőn emelkedett a fáraó aranyháza. Csodáltam, hogyan lakhatott benne barátom, Horemheb.

A hajó ismerős kőrakpartnál vetett horgonyt. Minden ugyanúgy volt, mint régen, és csak néhány utcányira voltunk attól a helytől, ahol gyermek éveimet töltvén, nem is sejtettem, hogy férfikoromban pusztulásba viszem majd szüleimet. Az idő homokja, amely betakarta keserű emlékeimet, most mozgolódni kezdett. El akartam rejtőzni, be akartam fedni arcomat: nem voltam boldog, pedig újra Théba kikötőjének zaja töltötte be a levegőt körülöttem, és az emberek szemében, sürgés-forgásában, és nyugtalan mozdulataiban újra éreztem Théba lázát. Visszatértemre nem készítettem semmiféle tervet, úgy határoztam, hogy mindent a Horemhebbel való találkozásra, és az ő udvari helyzetére bízok. De amint lábam a rakpart köveit érintette, egyszerre megfogamzott bennem, mi is a teendőm. Nem jósolt összegyűjtött tudásomért orvosi hírnevet, gazdagságot, drága ajándékokat, ahogy régebben elképzeltem, csupán egyszerű életet, névtelenséget, és szegény betegeket ígért. Szívemet mégis különös békesség töltötte el, midőn látomásként megjelent előttem a jövő. Ez is azt bizonyítja, hogy mily kevésbé ismerjük szívünket, hiszen már azt gondoltam, szívem minden zugát ismerem. Soha nem jutott eszembe ilyesmi, de meglehet, tapasztalataim eredményeként érlelődött bennem, anélkül, hogy tudtam volna. Théba lármáját hallván, s a napsütéstől forró rakpart köveit érintvén lábammal, újra gyereknek éreztem magamat, mintha komoly és kíváncsi szemmel lesném most is apám, Szenmut munkáját, amint dolgozószobájában betegeket fogad. Ezért elkergettem a teherhordókat, akik zajongva, egymást ütlegetve tülekedtek körülöttem, és megparancsoltam Kaptahnak:

- Hagyd csomagjainkat a hajón, menj azonnal, és vásárolj nekem egy házat! Lehet bármilyen, csak legyen a kikötő közelében, a szegények városrészében, és ne álljon messze attól a helytől, ahol apám háza állt, míg le nem rombolták. Igyekezz, hogy még a mai napon beköltözhessenek, és holnap megkezdhessem munkámat.

Kaptahnak leesett az álla a csodálkozástól, és egészen elképedt, mert azt hitte, hogy először a legdrágább vendégfogadóban szállunk meg, ahol majd rabszolgák lesik parancsainkat. Ám ez egyszer egyetlen szóval sem ellenkezett, rám nézett, de nem nyitotta ki száját, csak lehajtott fővel útjára ment. Aznap este a szegények városrészében beköltöztem egy házba, mely előbb egy rézöntő volt, odavitték a hajóról csomagjaimat, és leterítettem szőnyeget az agyagpadlóra. A szegények sikátoraiban az agyagkunyhók előtt újra fellobogtak a rőzsetűzek, és

zsírban sült hal illata terjengett az egész szurtos, nyomorúságos és beteg városrész felett. Aztán az örömházak kapuin kigyulladtak a lámpák, az ivókban nyekeregni kezdett a szíriai muzsika, és egybevegyült a részeg hajósok üvöltözésével. A belváros számtalan fénye rózsaszínűre festette Théba egét. Magam elől menekülve sok hamis utat megjártam, sok idegen föld tudását szívtam magamba, és most újra otthon voltam.

4

Másnap reggel így szóltam Kaptahhoz:

- Szerezz házam kapujára orvosi jelvényt, de egyszerűt, festés és díszítés nélkül. És ha valaki kérdezősködik felőlem, ne beszélj hírnevemről és tudásomról, hanem csak annyit mondj, hogy Színuhe, az orvos, fogad betegeket - gazdagokat meg szegényeket egyaránt -, és csak annyi ajándékot kér tőlük, amennyit vagyonuk megenged.

- Szegényeket is? - kérdezte Kaptah őszintén megdöbbenve. - Ó, uram, csak nem vagy beteg? Csak nem ittál mocsári vizet, vagy nem csípett meg skorpió?

- Ha nálam akarsz maradni, tedd, amit parancsoltam! - feleltem neki. - De ha nem vonz téged ez az egyszerű ház, és a szegények szaga bántja Szíriában kifinomult orrod, tőlem szabadon mehetsz, ahová akarsz. Gondolom, eleget loptál már vagyonomból ahhoz, hogy saját házat vásárolhass, és feleséget végy magad mellé, ha kedved tartja. Én igazán nem fogok utadba állni.

- Feleséget? - ismételte még nagyobb megdöbbenéssel. - Most már bizonyos, uram, hogy beteg vagy, és forró a fejed. Miért vennék feleséget? Azért, hogy sanyargasson, hogy leheletemet szolgassa, midőn a városból hazatérek, és reggel, amikor fájó fejjel ébredek, ott álljon az ágyamnál bottal a kezében, s gyalázkodó szavakat kiabáljon? Ha neked megfelel, hogy gyékényszőnyegen töltöd éjszakáidat, nekem is megfelel, és e nyomorúságban is megvan az a haszon, hogy a sörmérések és örömházak egy ugrásnyira vannak csak innen, s a Krokodilfarok sincsen messze, melyet már egyszer említettem. Remélem, megbocsátasz, ha ma ellátogatok oda, és részegre iszom magam, mert mindez nagyon megrendített, és valamiképpen vissza kell nyernem előbbi állapotomat. Bizony, ha rád nézek, már rosszat sejtek, mert sohasem lehet előre tudni, vajon mit beszélsz, és hogyan cselekszel, hiszen pontosan fordítva gondolkodsz és csinálsz mindent, mint az eszüknél levő emberek. Ámde ilyet mégsem vártam. Csak a bolond rejti a drágakövet szemétdomb alá, de te ugyanúgy cselekszel ügyességeddel és tudásoddal.

- Kaptah - mondtam -, minden ember csupaszon születik a világra, és a betegségben nincs különbség szegény és gazdag, egyiptomi és szíriai között.

- Az lehet, de az ajándékaik között már nagy a különbség - válaszolt Kaptah rendkívül bölcsen. - Egyébként szép a gondolatod, és nem is volna ellene semmi kifogásom, ha valaki más igyekeznék tettekre váltani, és nem éppen te. Hiszen a sok baj és vesződség után végre sikerült zöld ágra vergődnünk! Gondolatod inkább született rabszolga gondolata: fiatal-koromban bennem is éltek hasonlóak, míg a bot meg nem tanított arra, hogy bölcsőbb legyek.

- Hogy mindent tudj - tettem hozzá -, elmondom neked, hogy egyszer majd, ha utamba kerül egy elhagyott gyermek, örökbe fogadom, és saját fiamként felnevelem.

- Mi szükség erre? - kérdezte elhűlve. - Hiszen az elhagyott gyermekek otthonra találnak a templomokban. Az egyikből alsóbbrendű papot nevelnek, a másiból heréltet, s aztán ott élhetnek a fáraó meg az előkelők ágyasházaiban, és ragyogóbb a sorsuk, mint az anyjuk valaha

is álmodhatta volna. Másrészt, ha fiú után vágyol, ami érthető dolog, mi sincs annál egyszerűbb. Csak ostobaságodban nehogy korsót törjél valami idegen nőszeméllyel, mert az pusztán gondokat rakna a nyakunkba. Ha nem akarsz rabszolganőt vásárolni, bármikor elcsábíthatsz valami szegény leányzót, aki csak boldog és hálás lesz, ha a gyereket magadhoz veszed, és őt így megszabadítod a szegénytől. De a gyerekek sok vesződséget és bosszúságot okoznak, és az örömet, amit bennük lel a szülő, alighanem erősen eltúlozzák. Igaz, erről a dolgról semmit sem mondhatok, mert a gyerekeimet még sohasem láttam, jóllehet, alapos okom van feltételezni, hogy a négy világtáj mindegyikén egész sereg van belőlük. Okosabban tennéd, ha már a mai napon vásárolnál egy fiatal rabszolganőt, aki nekem is segítene, mert a tagjaim merevek, és a sok gyötrellem következményeként - különösen reggel - a kezem is reszket. A ház rendben tartása és az ételkészítés túl nagy fáradtság nekem, hiszen mindezen felül még a vagyonod kezelése is reám hárul.

- Erre nem gondoltam, Kaptah - feleltem neki. - De rabszolgát mégsem vásárolok. Tarts te magad a pénzemen szolgát, mert bizony megérdemled. Ha házamban maradsz, szabadon járhatsz-kelhetsz, mert hűséges voltál, és úgy vélem - hála szomszédoságodnak - sok hasznos értesülést szerezhetsz számomra. Tedd hát, amit parancsoltam, és ne kérdezz többet, mert elhatározásomat bensőmben olyasvalami szülte, ami erősebb nálam, és már nem másíthatom meg!

Így szólván, útnak eredtem, hogy megkeressem barátaimat. A Szíriai korszóban Thotmesz felől kérdezősködtem, de az ivónak már új tulajdonosa volt, és semmit sem tudott mondani a szegény művészről, aki úgy tartotta el magát, hogy macskákat rajzolt a gazdag gyerekek képeskönyveibe. Horemhebet keresvén, a katonák házába mentem, de az üres volt. Udvarán nem birkózott most senki, katonák nem szurkáltak lándzsáikkal náddal töltött zsákokat, mint azelőtt, és nem gőzölögtek hatalmas főzőüstök a konyhatetők alatt. Kihalt volt minden. Egy mogorva, magányos sardán altiszt nézett rám, nagy lábujja a homokot turkálta. Sötétbarna arca csontos volt, és olajozatlan. Amikor Horemheb, a fáraó hadvezére után tudakozódtam, aki néhány évvel azelőtt Szíriában a sivatag szélén háborút vezetett a habiruk ellen, a sardán nyomban meghajolt előttem. Horemheb továbbra is a fáraó hadvezére, mesélte tájszólásban, de már hónapok óta Kús földjén tartózkodik, hogy feloszlassa az ottani helyőrségeket, és a katonákat elbocsássa a szolgálatból. Visszatéréről még semmi hír nincsen. Adtam egy ezüstöt neki, mert bánatos volt, mire oly nagyon megörült, hogy megfeledezett fájának méltóságáról, rám mosolygott, és ámultában valamiféle istenség nevét emlegette. Midőn el akartam távozni, megfogta ruhaujjamat, és tehetetlenül mutatott az üres udvarra.

- Horemheb nagy hadvezér, megérti katonáit; maga is katona és nem ismeri a félelmet. Horemheb oroszlán, de a fáraó szarvatlan kecske. Szállásunk üres, nincs zsold, nincs ennivaló. Társaim az országot járják, és koldulnak. Mi lesz ennek a vége, nem tudom. Ámon áldjon meg ezüstödért, jó ember. Már nem ittam hónapok óta. Hasam bánattal van teli. Százféle ígérettel csalogattak el saját hazámból. Az egyiptomi toborzók sátorról sátorra jártak, és azt ígérték: lesz sok ezüst, sok leány, sok ivás. És mi lett belőle? Se ezüst, se ivás, se lányok! - Megvetése jeléül kiköpött, aztán kérges talpával széttaposta nyálát a porban. Nagyon bánatos sardán volt, és sajnáltam is, mert szavaiból megértettem, hogy a fáraó elbocsátotta katonáit, és feloszlatta azokat a seregeket, melyeket atyja idejében nagy áldozatok árán toboroztak össze idegen országokból. Erről eszembe jutott az öreg Ptahor, és hogy megtudjam, hol lakik, megkeményítettem szívemet, és elmenteni Ámon templomába, az Élet Házába, aztán kikerestem a nevek lajstromából. De a nevek lajstromának felügyelője azt mondta, hogy a királyi koponyalékelő már két éve meghalt, és eltemették a Halottak Városában. Ily módon egyetlen thébai barátomat sem találtam meg többé.

Mivel úgyis a templom területén voltam, beléptem a nagy oszlopcsarnokba, és újra körülvettem Ámon szent homálya, s a tarka kőoszlopok között, melyek szent írásjelekkel voltak televesve, ismét éreztem a tömjénfüst illatát. Fecekké suhantak be az ablakok kőrácsain, aztán ismét kirepültek. De a templom egészen üres volt, csakúgy, mint a külső udvar, és a számtalan elárusítóhelyen, és műhelyben már korántsem zajlott olyan lázas munka és forgalom, mint azelőtt. A fehér palástú, olajtól fénylő, borotvált fejű papok ijedten pislogtak rám, a külső udvaron az emberek tompított hangon beszéltek, és hallgatózóktól félvén, minduntalan gyanakodva kémleltek körül. A külső udvar hajdan korán reggel kezdődő morajlása, zúgása, mely távolból olyan volt, akár nádasban a szélzúgás, és amelyre oly jól emlékszem tanulóéveimből, most egészen elcsendesült. Igazán nem szerettem Ámont, de akaratlanul valami különös bánat töltötte el szívemet, hasonlóképpen mindazokhoz, akik az örökre elszállt ifjúságra gondolnak vissza, akár jó, akár rossz volt ama ifjúság.

Midőn a fáraók hatalmas szobrai között kiléptem az oszlopcsarnokból, észrevettem, hogy a nagy templom közvetlen szomszédságában új templom épült, óriási, és olyan furcsa külsejű, amelyet azelőtt még sohasem láttam. Semmiféle fal nem védelmezte, s belépve láttam, hogy az oszlopok egy nyitott udvart vesznek körül, melynek oltárán áldozatként gabonakévék, virágok és gyümölcsök hevernek. Hatalmas domborművön Atón az áldozatot bemutató fáraóra bocsátotta számtalan sugarát, minden sugár egy áldó kézben végződött, és minden kézben ott volt az élet keresztje. Ennek a templomnak fehér ruhás papjai nem vágatták le hajukat. Legtöbbjük fiatal fiú volt, s midőn a szent énekeket énekelték, melyek szavaira még Szíriából, a távoli Jeruzsálemből emlékeztem, arcukon elragadtatás tüzelt.

De a papoknál és a domborműveknél is erősebben hatott rám az a negyven mérhetetlen oszlop, melyek mindegyikéről a természetfeletti nagyságúra faragott új fáraó meredt a szemlélőre: karját szorosan keresztbe fonta mellén, kezében görbe botot és királyi korbácsot tartott.

Ezek az oszlopfaragványok a fáraót ábrázolták, azt tudtam, hiszen megismertem szenvedélyében félelmetes arcát, vézna törzsét, széles csipőjét, vékony lábát és karját. Nagyon megdöbbsentem, amikor a művészre gondoltam, aki képes és bátor volt ahhoz, hogy megformálja ezeket a szobrokat, mert ha barátom, Thotmesz, néha szabad művészet után vágyakozott, ezekben a szobrokban most megláthatta volna a szabad művészet szörnyű torzképeit. A művész természetellenesen kiemelte a fáraó testének minden formátlanságát: kövér combját, vézna bokáját, szenvedélyesen megfeszülő, sovány nyakát, mintha valami titokzatos, isteni jelentése volna mindennek. De legijesztőbb a fáraó arca volt, ez a furcsán hosszú arc, a ferde szemöldök, a kiálló arccsont és a duzzadt ajak körül játszó álmodozó, gunyoros és titokzatos mosoly. Ámon templomának pilonja mentén felmagasztosított, istenhez hasonló óriásokként sorakoztak a fáraók szobrai. Itt, a negyven oszlopról puffadt hasú, vézna ember meredt Atón oltárára. Emberként meredt le az oszlopkról, távolabbra látott, mint bárki más, és egész kőbe merevedett lénye feszült izgalmat, visszafojtott gúnyt árasztott maga körül.

Egész bensőm megremegett, amikor először láttam Amenhotepet olyannak, amilyennek talán ő látta magát. Igaz, hogy egyszer már találkoztam vele; fiatal volt még, beteg és erőtlén, és szent betegség merevítette görcsbe tagjait. Túl zsenge bölcsességemben, közönyösen vizsgálva őt a tudós és orvos szemével, beszédét akkor csupán a betegek szokásos agyrémének tartottam. Ám most olyannak láttam, amilyennek a művész látta - egyszerre gyűlölve és szeretve is talán -, a művész, akinél bátrabb még sohasem volt Egyiptomban, mert ha öelötte valaki ilyen szobrot merészkedett volna faragni a fáraóról, minden tagját összetörik, és felakasztják a falakra.

Atón templomában sem voltak sokan. Néhány férfiról és nőről, királyi gyolcsruhájuk, nehéz gallérjuk, és arany ékszereik után ítélve, úgy véltem, hogy a fáraó udvarához és az előkelőségekhez tartoznak. Az egyszerű emberek értetlen kifejezéssel hallgatták a papok énekét, mert új szövegeket énekeltek, és jelentésüket túlságosan is nehéz lett volna végiggondolni.

Mégis, amikor az ének véget ért, egy öregember, akit ruhájáról vidékinek néztem, tisztelet-tudóan odament a papokhoz, és valami alkalmas talizmánt, őrzőszemet vagy varázsszöveges papírszalagot akart tőlük vásárolni, amennyiben elfogadható áron adják. A papok azt mondták neki, hogy ebben a templomban nem árulnak ilyesmit, mert Atónnak nincs szüksége sem varázslatra, sem papírokra, hiszen ő minden ajándék és áldozat nélkül elmegy azokhoz, akik hisznek benne. Ezt hallván, az öreg nagyon megorrolt, és hazug ostobaságról pusmogott magában. Láttam, amint belépett a régi és jól ismert Ámon templomának kapuján.

Akkor egy öreg halászasasszony lépett a papokhoz, és jóindulatú ájtatossággal tekintve rájuk, megkérdezte:

- Hát senki sem áldoz Atónnak kosokat vagy ökröket, hogy egy kis húshoz jussatok? Hiszen olyan soványak vagytok, szegény fiúk. Ha istenetek valóban olyan hatalmas és erős, amilyenek mondják, és Ámonnál is erősebb - amit ugyan nem hiszek -, akkor úgy illenék, hogy papjai kövérek legyenek és fényesek a zsírtól. Én csupán egyszerű asszony vagyok, és nem tudok sokat, de mégis szívemből kívánok nektek sok zsírt és húst.

A papok nevetgélni, sugdolózni kezdtek - mint afféle pajkos fiúk -, de a legidősebb elkomolyodott, és így szólt az asszonyhoz:

- Atón nem vágyik véres áldozatokra, és az ő templomában nem illik Ámonról beszélned, mert Ámon hamis isten, kinek trónja nemsokára ledől, és templomai porba omlanak.

Az asszony sebesen hátralépett, kiköpött a földre, aztán Ámon szent jelét vetve magára, így kiáltott:

- Te mondtad ezt, a te fejedre szálljon az átok!

Azzal elsietett, és mások is követték, akik ijedten pislogtak hátra a papok felé. Ám a papok csak hangosan nevettek, és kórusban kiáltották utánuk:

- Menjetek, csak kishitűek! Ámon akkor is hamis isten! Bizony, hamis isten, és hatalma éppúgy megdől, mint a fű, midőn levágja a sarló.

Akkor a távozók közül valaki felkapott egy követ, és a papok felé hajítva, egyiket arcon találta vele, úgy, hogy vérezni kezdett. A pap arcára szorította kezét és keservesen jajgatott, társai pedig örök után kiabáltak, de a kődobó már elmenekült, és belevegyült az Ámon temploma előtt zsidongó forgatagba.

Mindez elég gondolkodnivalót adott nekem, ezért odamentem a papokhoz, s így szóltam:

- Igaz, hogy egyiptomi vagyok, de Szíriában éltem sokáig, és nem ismerem az új istent, kit Atónnak neveztek. Nem volnátok oly jók, hogy megvilágítsátok tudatlanságomat, és elmondjátok, ki ő, mit követel, és hogyan kell szolgálni?

Gyanakodtak, és gúnyt kutattak arcomon, de végül feleltek:

- Atón az egyetlen isten. Ő teremtette a földet, a folyókat, az embereket, az állatokat, mindent a föld színén, ami csak létezik és mozog. Ő öröktől fogva van, és hajdani alakjában, mint Ré istent szolgálták az emberek, de a mi időnkben mint Atón jelent meg fiának, a fáraónak, aki csak az igazságnak él. Ezután ő az egyedül való isten, és a többi mind hamis isten. Atón senkit sem hagy el, aki hozzá fordul, előtte egyenlő gazdag és szegény. Mint napkorongot köszöntjük

őt minden reggel, sugaraival megáldja a földet, a jókat és rosszakat egyaránt, s mindenkinek az élet keresztjét nyújtja. Ha elfogadod, már szolgája vagy, mert az ő lényege a szeretet, mert ő örökkévaló, halhatatlan, mindenütt jelenvaló, és akarata nélkül semmi sem történik.

- Mindez igazán szép és jó - mondtam -, de az a kő is az ő akaratából csattant előbb annak a fiúnak a száján, hogy még a vére is ömleni kezdett?

A papok megütődve néztek egymásra.

- Te gúnyolódsz velünk.

De a fiú, akit megdobtak a kővel, így kiáltott:

- Azért engedte meg, mert nem vagyok méltó hozzá! Azt akarta, hogy tanuljak az esetből. Szívemben túlságosan kérkedtem a fáraó kegyével, mert alacsony származású vagyok: apám nyáját legeltetett, anyám vizet hordott a folyóból, s csak a fáraó emelt fel, és vett pártfogásába, hogy szép énekhangommal istenét szolgáljam.

Tisztelettudóan mondtam:

- Valóban hatalmas lehet eme isten, ha az embert a sárból a fáraó aranyházába emeli.

- Igazad van - felelték kórusban -, mert a fáraó nem az ember külsejét, gazdagságát vagy származását nézi, hanem egyedül a szívét. Atón kegyelméből minden ember szívébe belelát, és meglátja még a legtitkosabb gondolataikat is.

- Akkor ő nem lehet ember, mert az embereknek nem adatott meg, hogy mások szívébe belelássanak, csupán Ozirisz képes megmérni az emberi szívét.

A papok tanácskoztak, és így feleltek nekem:

- Ozirisz csak mese, és aki Atónban hisz, nem törődik vele. Jóllehet a fáraó csupán ember akar lenni, nem kételkedünk benne, hogy az ő lénye isteni lény. Bizonyítják ezt látomásai, midőn rövid pillanatok alatt egyszerre több életet él. De ezt csak azok tudhatják meg, és azok érthetik, akiket szeret. Ezért ábrázolta őt a művész a templom oszlopain egyszerre férfinak és nőnek. Mert Atón ama élő erő, mely életet olt a férfi magjába, és gyermeket hív elő az anya méhéből.

Ekkor gúnyosan felemeltem kezemet, és fejemet fogván, azt mondtam:

- Én egyszerű férfi vagyok csupán, miként ama előbbi asszony is egyszerű volt, és képtelen vagyok teljesen megérteni bölcsességeket. De úgy érzem, hogy ez a bölcsesség magatoknak is zavaros, mert tanácskoznok kell, mielőtt válaszoltok.

- Atón teljes, miként a napkorong is. Ami benne él és lélegzik, az mind teljes, de az emberi értelem hiányos és ködhöz hasonló - magyarázták felhevülten. - Hát ezért nem tudjuk egészen megvilágosítani fejedet, hiszen magunk sem tudunk még mindent, csupán mindennap tanulunk valamit abból, ami az ő akarata. Az ő akarata csak fia, a fáraó ismeri, aki az igazságnak él.

Ezek a szavak megragadtak, mert azt mutatták, hogy e papok szívükben őszinték, jóllehet finom gyolcsot hordtak, kenték hajukat, ének közben élvezték a csodáló női pillantásokat és kinevették az egyszerű embereket. Lelkemben erre valami olyan válaszolt, ami tudtom nélkül, akaratlanul érlelődött bennem. Először gondoltam arra, hogy az emberi értelem talán csakugyan hiányos, ezért az emberi értelmén túl kell hogy létezzen valami más is: amit a szem nem lát, a fül nem hall, és a kéz sem képes megtapintani. Talán a fáraó és papjai megtalálták ezt az emberi értelmén túl létező ismeretlen valóságot, és elnevezték Atónnak?

Már esteledett, amikor visszatértem házamba. A kapun kívül lógott az egyszerű orvosi jelvény, az udvarban pedig néhány szurtos beteg várt rám türelmesen. Kaptah elégedetlen képpel ült a verandán, s pálmalevéllal hessegette arcáról és lábáról a legyeket, melyek a szegények nyomában érkeztek oda, de vigaszképpen ott volt mellette egy frissen felnyitott söröskorsó.

Először egy anyát hívtam be, aki ölében szorongatta vézna gyermekét, mert az ő gyógyítására elég volt néhány rézpénzt adnom, hogy élelmet vásárolhasson és szoptathasson. Utána bekötöttem egy rabszolgát, aki a malomban ujját zúzta össze. Helyére rakván a csontot és ízületet, borba kevert csillapítót itattam vele, hogy elfeledje fájdalmát. Segítettem egy öreg írnonkon is, akinek golyva nőtt a nyakán, akkora, mint egy gyermekfej. Az öreg csak ferdén tudta tartani a fejét, szeme egészen kidülledt, lélegzése nehéz volt. Tengeri moszatból főzött orvosságot adtam neki, amelynek készítését Szimirraban tanultam, jóllehet nem bíztam benne, hogy sokat javítana baján. Tiszta rongydarabból előkapart néhány rézpénzt, és szegénységét restellván, könyörgő tekintettel kínálta nekem, de nem fogadtam el, hanem azt mondtam, hogy inkább elhívom majd, ha lesz valami írnonivalóm. Nagy örvendezve ment el, hiszen megtarthatta rézpénzeit.

Eljött hozzám a közeli örömház egyik lánya, kinek szeme olyan gyulladásos volt, hogy akadályozta mesterségében. Megtisztítottam a szemét, és kevertem neki orvosságot, hadd legyen mivel borogatnia, hogy nyavalyájából kigyógyuljon. Akkor a lány, bátortalanul lemeztelenítve testét, felkínálkozott nekem, ama egyetlen ajándékot kínálva, amit adhatott. Hogy ne sértsem meg, azt mondtam, hogy egy fontos műtét miatt tartózkodnom kell a nőktől, és ő elhitte, mivel semmit sem értett az orvosi dolgokhoz, és nagyon tisztelt önuralmamért.

De azért, hogy ne érezze tettét hiábavalónak, késemmel eltávolítottam a hasáról és a lágyékaról néhány szépségrontó szemölcsöt, és mivel környéküket zsibbasztó kenőccsel dörzsöltem be, alig érzett fájdalmat, s ő is boldogan hagyta el házamat.

Ily módon az első nap a szegények orvosaként még a sőt sem szereztem meg kenyeremhez, és Kaptah, gúnyos mosollyal, mégis kövér ludat talált nekem - thébai módra elkészítve -, melyhez fogható ingyenség nincsen sehol másutt a világon. A város belsejében levő, drága borozóból hozta, és a sütőveremben tartotta melegen, aztán tarka üvegserlegbe Ámon szőlődombjainak legfinomabb borából töltött - napi munkámat gúnyolván. De szívem könnyű volt, és jobban örültem e napnak, mintha valami gazdag kereskedőt gyógyítottam volna meg, és aranyláncot kaptam volna ajándékba. Az igazság kedvéért azt is el kell mondanom, hogy a malomban dolgozó rabszolga néhány nap múltán eljött, megmutatta gyógyuló ujját, és egész korsó darát hozott nekem, amit a malomból lopott, hogy megajándékozhasson: ilyenképpen első napi munkám mégsem maradt teljesen megfizetetlenül.

Kaptah pedig így vigasztalt:

- Hiszem, hogy a mai nap után híred az egész környéken el fog terjedni, és udvarod már napkeltekor teli lesz betegekkel, mert már hallottam, hogy ezt sugdossák a szegények egymásnak: „Menjete a kikötői sikátor sarkán a rézőntő házába, mert odaköltözött egy orvos, aki fizetség nélkül, könnyű kézzel, és nagy ügyességgel gyógyítja a betegeket. A sovány anyáknak rézpénzt ad, és a nincstelen örömlányokon szépítő műtéteket végez, anélkül, hogy ajándékot fogadna el. Siessetek, mert a legtöbbet az kapja, aki elsőnek érkezik, s bizonyosan nemsokára olyan szegény lesz, hogy el kell adnia házát, és el kell költöznie, hacsak nem zárják sötét szobába, és nem raknak térdére piócákat.” Ám ebben tévednek ezek az ostobák, mert szerencsére van aranyad, és én ügyesen forgatom a te javadra. Soha életedben nem kell hiányt szenvedned semmiben; ha kedved tartja, mindennap libát ehetsz, a legjobb bort ihatod,

és akkor is meggazdagodsz, ha megelégszel eme egyszerű házzal. De mert sohasem cselekszel úgy, mint más emberek, cseppet sem csodálkozom majd, ha egy reggelen újra hamuval fejemen kell felébrednem, ha aranyadat kútba veted, és átkozott nyugtalanságod miatt eladod a házat, és engem is. Bizony, cseppet sem csodálkoznék mindezen, és ezért, uram, talán jobb lesz, ha a királyi levéltár papírjára leíratod, hogy szabadon járhatok-kelhetek kedvem szerint, mert a szó elfelejtődik és elszáll, de a papír megmarad örökké, ha rákötik pecsédnek agyagba nyomott mását, és ha a királyi írnoknak megadod a szükséges ajándékot. E kérésnek megvan a különös oka, de nem akarom elbeszélésével terhelni fejedet és elvenni idődet.

Langyos tavaszi este volt, a sárkunyhók előtt trágyahalmok égtek, az esti szellő pedig cédrusfa és szíriai illatszerek szagát hozta a kikötőből. Illatot leheltek az akácok is, és mindez kellemesen elegyedett orromban az avas zsírban sülő halak szagával, mely esténként rátelepedett a szegénynegyedre. Lúdhúst ettem thébai módon elkészítve, bort ittam, és könnyűnek éreztem magamat. A bor elmosta szívemből a terhes gondolatokat, a vágyakat, a bánatot. Ezért megengedtem, hogy Kaptah is töltsön magának cserépbögréjébe, és így szóltam hozzá:

- Szabad vagy Kaptah, szabad vagy már régóta, mint te is tudod, mert arcátlanságod ellenére inkább barátom, mint rabszolgám voltál attól a naptól fogva, melyen odakölcsönözted nekem rézpenzeidet és ezüstödet, noha azt hitted, hogy sohasem kapod vissza. Légy szabad, Kaptah, élj boldogul! Holnap a királyi írnokkal megíratjuk a törvényes papírokat, melyeket egyiptomi és szíriai pecsétemmel egyformán le fogok pecsételni. De meséld el még, miképpen sikerült elhelyezned vagyonomat és aranyamat, hogy akkor is dolgozik helyettem, ha én semmit sem teszek! Hát nem vitted az aranyat a templom kincstárába, ahogy parancsoltam?

- Nem, uram - mondta komolyan Kaptah, és egyetlen szeme őszintén pislogott rám. - Nem tettem meg, amit parancsoltál, mert ostobaság volt, és ostoba parancsaidat sohasem teljesítem, jóllehet úgy hitted, hanem mindig saját fejem szerint cselekedtem. Most talán már bevallhatom ezt, midőn szabad vagyok, és midőn elég bort ittál ahhoz, hogy ne dühödj meg. Ám mivel ismerem lobbanékony és meggondolatlan természeted, melyen korod még nem tudott javítani, minden eshetőségre készen, eldugtam botodat is. Azért mondom, hogy ne keresd hiába, midőn elmondom, mit tettem. Az aranygyűjtésnek egyetlen okos célja, hogy magunk helyett az aranyat dolgoztassuk. Így keresztbe rakott kézzel üldögehlhetsz, és rághatod a piritott, sós lótuszmagot, hogy kellemes szomjat keltsen. Amíg te a templomokban sétáltál, és a látképben gyönyörködtél, én beteg lábammal egész nap a várost róttam, hogy megtudjam, melyek Thébában a legjobb befektetési lehetőségek. Hála szomjajnak, sok minden a fülembé jutott. Megtudtam többek között, hogy a gazdagok nem helyezik többé aranyukat a templomok pincéibe, mert azt mondják, hogy ott nincsen biztonságban, márpedig, ha így áll a dolog, az arany egész Egyiptomban sehol nincsen biztonságban. Megtudtam még azt is, hogy Ámon temploma földeket árul.

- Hazudsz - mondtam felindulva, és felálltam, mert ennek még a puszta gondolata is esztelenség volt. - Ámon legkevésbé sem árul földeket, Ámon csak vesz. Ősidők óta vásárolta a földeket, és ma már a fekete ország földjeinek egynegyede az ő birtokában van. Amit pedig egyszer megragadott, azt nem ereszti ki a kezéből soha.

- Persze, persze - szólt Kaptah békítően, bort töltött a serlegembe, és lopva teletöltötte saját cserépbögréjét is. - Minden értelmes ember tudja, hogy a föld az egyetlen vagyon, ami nem vész el, és ami megtartja értékét, csupán jó viszonyban kell lenni a földmérővel, és ajándékkal kell nekik kedveskedni minden évben az áradás után. De most mégis úgy van, hogy Ámon nagy sietséggel és titokban kiárúsítja földjeit, s bármelyik híve vehet, aki aranyat ad. Engem is megdöbbsentett a dolog, és kiderült, hogy Ámon ugyancsak olcsón adja a

földeket, de azért annyi haszna van belőle, hogy ha akarja, meghatározott idő elteltével ugyanolyan áron visszaválthatja őket.

- Talán csak nem vásároltál földet, Kaptah? - kérdeztem ijedten.

De Kaptah megnyugtatóan.

- Olyan bolond nem vagyok, uram, hiszen tudhatnád, hogy nem ganajos lábujjakkal jöttem a világra, bár rabszolga vagyok, hanem kövezett utcán, magas házban születtem. Én semmit nem értek a földhöz, és ha földet vásárolnék a pénzeden, mindegyik intéző és pásztor és szolgáló annyit lopna tőlem, amennyit csak bír. Thébában viszont nem lophat tőlem senki, legfeljebb én lopok másoktól. Ámon ajánlata különben is annyira előnyös, hogy még az ostobának is szemet szúr, ezért úgy sejttem, itt valami bűzlik. Ezt bizonyítja az is, hogy a gazdagok már bizalmatlanok a templom kincstárával szemben. Úgy vélem, mindez a fáraó új istene miatt történik. Sok minden jön még, uram, sok minden különös és furcsa, míg meglátjuk és megértjük, mi lesz a vége. De én, aki mindig csak a te javadat keresem, aranyadon egész csomó kitűnő házat, kereskedést, és bérházat vásároltam, mert azok szép nyereséget hoznak. Az alku már annyira készen áll, hogy csupán pecsétedet és aláírásodat várja. Hidd el, olcsón vettem, és ha az eladók adnak is ajándékot nekem az üzlet megkötése után, az nem rád tartozik, hanem csak rám és rájuk, és az ő ostobaságukra. Ennél az üzletnél nem loptam tőled semmit, de nincs ellenemre, ha saját akaratodból meg kívánsz ajándékozni valamivel, jutalomból, hogy ilyen előnyösen elintéztam számodra az alkut.

Röviden eltűnődtem, és azt mondtam neki:

- Nem, Kaptah, nem kívánlak megajándékozni, mert te nyilván úgyis eleget ellopsz majd a házak béréből, és nyilván saját javadra fogsz majd egyezkedni az építészekkel is, akik az évenkénti javításokat elvégzik.

Kaptah egyáltalán nem lepődött meg, hanem beletörődött válaszába.

- Éppen így gondoltam én is, mert a te gazdagságod az én gazdagságom, ezért a te javad az én javam, és nekem mindenben a te javadat kell keresnem. De volna még egy nagyon előnyös tervem, amelyet szintén a te pénzeden szeretnék megvalósítani. A rabszolgapiac egyik legnagyobb háza éppen eladó, és úgy vélem, elmondhatom, hogy mindent tudok a rabszolgákról, amit csak tudni lehet róluk, hiszen magam is rabszolga voltam egész életemben, így rabszolga-kereskedéssel hamarosan gazdaggá tennélek. Tudom, hogyan kell titokban tartani a rabszolgák hibáit, fogyatékosait, és tudom, hogyan kell helyesen kezelni a botot, amit te egyáltalán nem tudsz, uram, ha megmondhatom most, miután botodat elrejtettem. De nagyon bánatos vagyok, mert úgy vélem, kárba vész ez a nagyszerű lehetőség, hiszen nem egyezel bele. Nemde, uram?

- Úgy, ahogy mondod, Kaptah - feleltem. - Rabszolga-kereskedők nem leszünk, mert az szenny és alávaló foglalkozás. Hogy miért van így, nem tudom, hiszen minden ember vásárol és használ rabszolgákat, és minden embernek szüksége van rájuk. Így volt ez mindig, és így lesz a jövőben is, de valami azt mondja bennem, hogy nem akarok rabszolga-kereskedő lenni, és ugyanígy nem akarom, hogy te az legyél.

Kaptah megkönnyebbülten felsóhajtott.

- Jól ismerem a szívedet, uram, és most megmenekültünk a kísértéstől, mert ha alaposan meggondolom a dolgot, lehet, hogy túl sok figyelmet szenteltem volna a rabszolgáknak, midőn előnyeiket vizsgálgatom. Meglehet, ily módon szükségtelenül elpazaroltam volna erőimet, pedig ezt nem engedhetem meg magamnak, mert már öregedni kezdek, merevednek a

tagjaim és ujjaim szörnyen remegnek, főleg reggelenként, ébredéskor, midőn a söröskorsóért nyúlok. De van még hozzád egy kérésem.

Egyszerre bizonytalan, tétovázó lett, félszemével kíváncsian vizsgálta, milyen a kedvem. Akkor magam töltöttem bort csészéjébe, és biztattam, hogy csak beszéljen, mert még sohasem láttam így tétovázni, és ez kíváncsivá tett. Végül megszólalt:

- Kérésem arcátlan és szégyentelen, de mivel szavaid szerint szabad vagyok, bátorságot veszek, hogy előadjam. Remélem, nem haragszol meg, de botod a biztonság kedvéért el van dugva. Azt szeretném ugyanis, ha eljönnél velem abba a kikötőbeli borozóba, amelyről már gyakran meséltem neked, és amelyet úgy hívnak, hogy „Krokodilfarok”. Együtt élvezhetnénk ott a bort, és láthatnád, milyen az a hely, melyről nyitott szemmel is álmodtam, midőn Szíria és Babilónia vastag sörét kellett szópókán szívogatnom.

Nevetés fogott el, és egyáltalán nem haragudtam meg Kaptahra, mert a bor nyájassá tett. A sötétedő tavaszi est bánatot árasztott, én pedig nagyon magányosnak éreztem magam. Ámbár hallatlan és rangomhoz nem illő dolog volt, hogy gazda létemre saját szolgálammal menjek egy nyomorúságos kikötőbeli ivóba, hogy megkóstoljam az erejéről krokodilfaroknak nevezett italt, még emlékeztem arra, hogy egyszer a múltban Kaptah is saját akaratából lépett be velem ama sötét kapun, pedig tudta, hogy visszafelé még egyetlen élő ember sem lépte át küszöbét. Ezért megérintettem vállát, és így szóltam:

- Szívem azt mondja a, hogy a krokodilfarok éppen helyénvaló ahhoz, hogy a mai napot vele fejezzük be. Induljunk hát!

Kaptah elfelejtve tagjainak merevségét, a rabszolgák módján ugrándozni kezdett örömeiben. Futva előhozta botomat a rejtekhelyről, aztán vállamra terítette a köpenyt. Elindultunk a kikötőbe, és megérkezvén, beléptünk a Krokodilfarok nevű ivó ajtaján. Útközben a szél száraz cédrusfa és virágzó mezők illatát sodorta felénk.

6

A Krokodilfarok a kikötőnegyed közepén helyezkedett el, egy védett sikátorban, nagy raktárházak közé szorulva. Agyagtéglákból épült falai ormótlan vastagok voltak; nyáron hűvös levegőt leheltek, télen megtartották a meleget. Az ajtó külső felén a sörös- és boroskorsón kívül egy óriási, kiszáritott krokodil is lógott, csillogó üvegszemekkel, tátott szájjal, fehérlő fogakkal. Kaptah nagy buzgón bevitt, két puha széket kerített, aztán hívta a tulajdonost. Ismerős volt a házban, és úgy lépkedett, mintha otthon volna. Így a többi vendég is megnyugodott, és noha először bizalmatlanul pislogtak rám, most tovább folytatták a beszélgetést. Csodálkozva vettem észre, hogy a padló fából készült, a falakat is fával burkolták, és mindenféle messzi utakról hozott emléktárgy függött rajtuk: néger lándzsák, tollbokréta, tengeri kagylók, meg festett krétai edények. Kaptah büszkén követte tekintetemet és így szólt:

- Bizonyára csodálkozol, hogy itt a falak fából vannak, akár a gazdagok házaiban. Tudd meg, hogy mindegyik deszka kiöregedett hajóból való, és noha nem szívesen gondolok tengeri utazásaimra, meg kell említenem, hogy az a sárga, tenger áztatta deszka valamikor Punt földjére vitorlázott, az a barna deszka meg a tengeri szigetek köpartjait súrolta egykor. De ha megengeded, most kóstoljuk meg a krokodilfarkot, melyet a fogadós saját kezével kevert nekünk.

Gyönyörű serleget hoztak, mely kagylóhéjat utánczott, és tenyéren kellett tartani, de alig figyeltem rá, mert azt a nőt néztem, aki a kezembe adta. Már nem volt egészen fiatal, miként

az ivók más kiszolgálóleányai, és a vendégek csábítására nem járkált félmeztelenül, hanem illendően öltözködött, fülében ezüstkarikát, vékony csuklóján ezüst karperecet hordott. Pillantásomat viszonzván, bátran szemembe nézett, és nem fordult félre, ahogy más nők teszik. Szemöldökét vékonyra tépte, szemében egyszerre tükröződött mosoly és bánat. Bársonyosan barna, eleven, meleg szeme volt, jólesett belepillantani. Tenyeremre fektetvén, elvettem kezéből a kagyló alakú serleget, és miközben szemem egyre a szemébe mélyedt, önkéntelenül is megkérdeztem:

- Hogy hívnak, gyönyörűm?

Halk hangon válaszolt:

- Merit a nevem, de nem szokás gyönyörűmnek hívni, miként gyáva fiúk teszik, hogy megérinthessék a felszolgálóleány derekát. Remélem, emlékezni fogsz erre, ha majd újra megtiszteled házunkat, Szinuhe, aki magányos vagy.

- Cseppet sem vágyom arra, hogy derekadhoz nyúljak, szép Merit - mondtam megbántva. - De a nevemet honnan ismered?

Elmosolyodott, s amint dévajkodva beszélt, barna bársonysima arcán nagyon szép volt a mosoly.

- Híred előtted járt, ó, Szinuhe, és most, hogy látlak, tudom már, híred nem hazudott, hanem minden igaz, amit rólad mesélt.

Szeme mélyén távoli bánat rejtezett, olyan volt, mint a délibáb, és mosolyán keresztül szívem megérezte azt. Nem tudtam haragudni rá, csak így szóltam:

- Ha híremen Kaptahot érted, itt mellettem, eme volt rabszolgámat, kit ma tettem szabaddá, hát tudd meg, hogy az ő szavának nem adhatsz hitelt. Nyelvének már születése óta olyan hibája van, hogy nem képes elválasztani a hazugságot az igazságtól, hanem egyformán szereti mindkettőt, de talán a hazugságot még jobban is. Ezt a hibát pedig sem orvosi tudásom, sem botom nem tudta meggyógyítani.

- Meglehet, hogy néha az igazságnál kedvesebb a hazugság, midőn az ember nagyon magányos, és első tavasza már messze szállt. Ezért szívesen hiszek szavadnak, ha így beszél: szép Merit, és mindent elhiszek, amit arcod mesél nekem. De nem kóستolod meg a krokodil-farkot? Már kíváncsian várom, mert szeretném tudni, vajon vetekszik-e mindama csodálatos országok csodálatos italaival, melyekben megfordultál.

Egyre szemébe merülvén, szájamhoz emeltem a serleget, és úgy ittam ki, de utána már nem néztem a szemét, mert a vérem a fejembe tódult, köhögni kezdtem, és torkom úgy égett, mintha tűz lobogott volna benne. Amikor végre újra levegőhöz jutottam, azt mondtam:

- Bizony, visszavonok minden Kaptahról mondott szót, mert legalábbis ebben a dologban nem hazudott. Italod valóban erősebb minden italnál, amit csak valaha kóstoltam. Tüzesebb még a földi olajnál is, melyet babiloniak égetnek lámpáikban, és nem kétlem, hogy még az erős embert is éppúgy földre dönti, akár a krokodil farkának csapása.

Testemet tűz öntötte el, megégett nyelvemen fűszer- és balzsamíz maradt. Szívem szárnyra kapott, akár a fecske.

- Széthre és minden gonoszra! - kiáltottam. - Nem értem, miből keverték ezt az italt, és azt sem tudom, hogy ez a krokodilfark, avagy a szemed varázsolt-e el, Merit. De varázslat nyugózi le tagjaimat, szívem újra fiatal, és ne lepődj meg, ha megfogom derekadat, mert ez az ital a bűnös, nem pedig én.

Merit ügyesen elhúzódozott, és pajzánul maga elé emelte kezét. Karcsú volt, hajlékony és szép.

- Nem illik, hogy káromkodjál, mert tisztességes borozóban ülsz, és én sem vagyok még egészen öreg, ártatlanságom is csaknem romlatlan, jóllehet szemed talán nem hiszi. De az italról elmondhatom, hogy egyetlen hozományom ez, amit apám reám hagyott, amiért is eme volt rabszolgád, Kaptah, hevesen udvarolt nekem, hiszen velem együtt ingyen hozzájutott volna a keverés titkához. Ám ő félszemű, hájas és öreg, nem hiszem, hogy érett nő örömet találhat benne. Ezért aranyon kellett megvásárolnia ezt az ivót, és most meg akarja vásárolni titkomat is, noha bizony sok aranyat kell kimérnie ahhoz, hogy megegyezzünk.

- Takarodj innen, arcátlan nőszemély! - kiáltott Kaptah, és szavait egész sereg isten emlegetésével tetézte, kiknek nevét még Szíriában tanulta meg. - Uram! - fordult hozzám kérően.

- Mindez túl gyorsan történt, én tapintatosan akartalak előkészíteni a dologra, és beleegyezésedet akartam kérni, hiszen most is szolgád vagyok. De igaz, hogy megvettem ezt az ivót gazdájától, és lányától is meg akarom szerezni a krokodilfarok keverési titkát, mert ez az ital híressé tette e házat mindenütt a folyó partján, ahol csak összejönnek a vidám férfiak, és midőn távol voltam, mindennap gondoltam rá. Miképpen te is tudod, azokban az években legjobb tudásom szerint annyit loptam tőled, hogy már nekem is nehézségeim támadtak aranyom és ezüstöm elhelyezése körül. Pedig gondoskodnom kellett öregségem napjairól, amikor már nem bírok futkosni számtalan ügyedben, és csontjaimat parázstartó mellett üldögélve akarom melengetni.

Sértődött képpel nézett rám, mert nevetni kezdtem. Elképzeltem, ahogy Kaptah futkos, hiszen amikor én gyalogosan mentem, ő akkor is hordszéket használt. Eszembe jutott még, hogy testének vastag zsírpárnáin keresztül aligha melegítené fel csontjait a parázstartó, de tudtam, hogy e gondolatokat mind a krokodilfarok szülte. Ezért abbahagytam a nevetést, komolyan bocsánatot kértem Kaptah-tól, és biztattam, hogy csak folytassa.

- Már fiatal rabszolgá koromban az ivótulajdonos mestersége volt számomra a legvonzóbb és legirigylésreméltóbb minden mesterség között - magyarázta Kaptah, mert érzélgőssé tette a krokodilfarok. - Akkoriban főleg az járt eszemben, hogy az ivótulajdonos annyi sört ihat fizetség nélkül, amennyi csak jólesik, és nem feddi meg érte senki. Ma már jól tudom, hogy mértékletesen kell innia, sohasem szabad lerészegednie, és ez számomra biztosan nagyon egészséges lesz, mert a túl sok sör olykor egészen megzavar; vízilovakat, meg más szörnyű dolgokat látok. És az ivótulajdonos mindig új emberekkel találkozik, s ebből csak haszna van, mert mindent hall, és mindenről tud. Ez is nagyon tetszik nekem, mert születésem óta igen kíváncsi ember vagyok. Nagy hasznát veszem majd nyelvemnek is, mert meséimmal úgy elszórakoztatom a vendégeket, hogy önfeledten ürítik egyik serleget a másik után, és csak akkor döbbennek meg, ha eljön a fizetés ideje. Ily módon úgy vélem, hogy az istenek kezdetben ivótulajdonosnak akartak teremteni, és csak tévedésből születtem rabszolgának. Szerintem ez a mesterség a legbiztosabb és a legmegbízhatóbb mindegyik között, mert az emberek szomszaga sohasem változik, történjék bármi. Megrendülhet a fáraók hatalma, ledőlhetnek trónusaikról az istenek, de a sörmérések és a borozók nem lesznek üresek soha. Mert az emberek isznak, ha szomorúak, isznak, ha bánatosak. Ha szerencse éri őket, szívüket borral vidítják fel, és ha csalódnak, bánatukat is borba fojtják. De bocsáss meg, hogy megint nem idevaló dolgokról beszélek, mert az az igazság, hogy még magam sem szoktam hozzá a krokodilfarokhoz, ezért a nyelvemet zabolátlanná teszi. Arról van szó, hogy ez az ivó már az enyém, egyelőre a volt gazda, meg ez a boszorkány Merit viselik gondját, és közösen osztozunk a hasznon, míg csak öregségemre magam nem telepszem meg benne. Bizony, már nem emlékszem, hol kezdtem a dolgot, és mit akartam mondani, mert e mai nap számomra nagy öröm napja, és leginkább azon örvendezem, hogy nem haragudtál meg rám, és nem

szidta meg tettem miatt, hanem továbbra is megtartasz szolgádnak, jóllehet ivótulajdonos vagyok, akinek mestersége nem mindenki szemében tisztességes mesterség.

E hosszú beszéd után Kaptah dadogni kezdett, elsírta magát, fejét ölembe hajtotta, és átölelte térdemet. Igen erőt vett rajta a meghatódás és az ital.

Én pedig sokáig tűnődtem, s azt mondtam neki:

- Történt, ahogy történt, Kaptah, azt el kell ismernem, hogy egyetlen nap alatt ugyancsak sokat végeztél.

Ő azonban dicséretemet elhárítván, így felelt:

- Elfelejtetted, uram, hogy már tegnap megérkeztünk. De az igaz, hogy nem hagytam lábam alatt megnőni a füvet, és bár számodra biztosan hihetetlennek hangzik, hozzá kell tennem, hogy még a nyelvem is elfáradt, hiszen egyetlen krokodilfarok képes volt összegabalyítani.

Akkor felkeltünk, elbúcsúztunk a gazdától, Merit pedig elkísért az ajtóig, ezüstkarikái hangosan csörögtek bokáján és csuklóján. Az ajtónál a sötétben megfogtam derekát - éreztem, hogy közelemben van a teste -, de ő határozottan félretolta kezemet.

- Érintésed kedves lehetne nekem, de nem kívánom, mert tenyereden túlságosan érződik a krokodilfarok hatása.

Elbúsulva emeltem fel kezemet, jól megnéztem, és valóban annyira emlékeztetett a krokodil mancsára, hogy sietve hazamentünk, és szétterítván a szőnyeget, mély-mély álomba zuhantunk.

7

Így kezdődött életem Théba szegénynegyedében, a rézöntő volt házában. Sok betegem és kevés hasznom volt, miképpen Kaptah megjósolta, mert többet vesztettem, mint kerestem, hiszen a gyógyításhoz sokszor drága orvosságok kellettek. Éhezőket sem volt érdemes gyógyítanom, ha nem jutottak elég zsírhoz és káshoz, hogy erejüket újra visszanyerjék. Az ajándékok, melyeket kaptam, nem voltak értékesek, de örömet szereztek nekem, és örömöm még nagyobb volt, amikor meghallottam, hogy a szegény emberek áldón emlegetik nevemet. Minden este fellángolt Théba egén a belváros lámpáinak pirosuló visszfénye, de kimerült voltam a munkától, és esténként csupán betegeim gyógyításán, és a fáraó új istenén tűnődtem.

Kaptah a házvezetés munkájára felfogadott egy idős asszonyt, aki igazán nem zavart, s aki nagyon megelégette az életet meg a férfiakat. Ez arcán is látszott. Különben jól tudott főzni, kevésbeszédű volt, nem átkozódott a veranda szegényszaga miatt, és nem kergette el a szegényeket gonosz szavakkal. Hamar megszoktam őt, olyan volt csak, mint valami árnyék, ezért már nem is vettem észre. Úgy hívták, hogy Muti.

Teltek-múltak a hónapok, és Thébában egyre nőtt a nyugalanság. Horemheb visszatértéről még mindig nem volt semmi hír. A nap sárgára perzselte az udvarok fűvét, és közeledtek a nyár legforróbb napjai. Néha, mikor változatosságra vágytam, elmentem Kaptahhal a Krokodilfarokba, eltréfálkoztam Merittel, és a szemébe néztem, s bár még mindig idegen volt, szemébe nézván, megfájdult a szívem. Ám többé nem ittam ama erős italból, melyről az ivót elnevezték, hanem a meleg napokban megelégedtem a hideg sörrel.

Sok mindenről hallottam ott, egyesek átkozták, mások dicsérték a fáraót, de új istenét, Atónt, többnyire kinevették. Aztán egyik este egy tömjénkereskedő érkezett az ivóba, aki meg-

szaggatta ruháját, és a fejére hamut szórt. Azért jött, hogy bánatát krokodilfarokkal enyhítse, és így kiabált:

- Legyen átkozott mindörökre ez a hamis fáraó, ez a fattyú, ez a trónbitorló, mert már senki sem tudja többé fékentartani! Mindent a saját hóbortja szerint csinál, és tönkreteszi becsületes üzletemet! Eddig jó hasznom volt a tömjénből, melyet Punt földjéről hoznak hajón. Az út a keleti tengeren igazán nem volt veszélyes, hiszen minden nyáron elindultak a hajók, és egy év múlva tíz közül legalább kettő mindig visszatért, és sohasem késett többet, mint egy vízóra. De hallottatok-e ostobább dolgot? Most, amikor a hajók újra készülöben voltak az indulásra, eljött a fáraó a kikötőbe, hogy megsejmelje őket. Széth nevére! Minek kell mindent kiszaglászni, akár egy hiénának? Arra valók az írkokai, meg a tanácsadói! Nekik kell gondoskodniuk arról, hogy minden a törvény és a tisztességes szokások szerint történjék! Mindenesetre a fáraó látta, hogyan jajgatnak hajóinkon a tengerészek, látta feleségüket gyerekestül a parton, amint sírnak-rínak, és éles késsel sebeket hasítanak arcukon. De hát mindezt a jó erkölcs kívánja meg, mert mindenki tudja, hogy sokan szállnak tengerre, de kevesen térnek vissza. Így történt mindig, már a nagy királynő óta, de akár hiszitek, akár nem, ez a fiatal bolond, ez az átkozott fáraó megtiltotta, hogy a hajók elinduljanak, és kimondta, hogy soha többé nem mehetnek hajók Punt földjére. Ámon segíts! Hisz minden tisztességes kereskedő tudja, hogy ez mit jelent!

Csak akkor nyugodott meg, amikor már a harmadik krokodilfarkot itta. Abba hagyta az átkozódást, és gyorsan bocsánatot kért, amiért elkeseredésében gyalázkodón beszélt a fáraóról, de így folytatta:

- Úgy véltem, hogy Teje királynő, aki bölcs és értelmes asszony, kordában tartja majd fiát, és Eje papról is azt gondoltam, hogy eszes férfi. Ám ők is meg akarják dönteni Ámon uralmát, ezért szabadon hagyják tombolni. Szegény Ámon! A férfi, aki korsót tör nővel, és megházasodik, legtöbbször észhez tér, de ez a Nefertiti, ez a nagy királyi hitves, csak ruháival meg a szemérmetlen divattal gondol. Akár hiszitek, akár nem, az udvar asszonyai mostanában szemük környékét malachittal zöldre festik, és derekuk alatt megnyitván ruhájukat, köldöküket lemeztelenítik, úgy járkálnak a férfiak előtt.

Erre már Kaptahot is elfogta a kíváncsiság.

- Efféle divatot még egyetlen országban sem láttam, pedig éppen a nők öltözködése terén sok furcsa dolgot volt alkalmam megfigyelni. Valóban úgy gondolod, hogy szemérmüket meztelenül hagyják, még a királynő is?

A tömjénkereskedő megbotránkozva válaszolt:

- Én jámbor ember vagyok, feleségem, gyermekeim vannak, ezért nem néztem köldöküknél lejjebb, és neked sem tanácsolom, hogy ilyen illetlen dolgot cselekedjél.

Merit is beleszólt a dologba, haragosan mondván:

- A te szájad a szégyentelen, nem pedig az új nyári ruhák, melyek csak hűsítik a testet, és jogaiba helyezik a nő szépségét, ha csinos, formás a hasa, és ügyetlen bába nem csúfította el köldökét. Egészen nyugodtan nézhettél volna lejjebb, mert a nyitott ruha alatt a szükséges helyen vékony gyolcsból készült ágyékkötő van. Az pedig még a legjámborabb férfi szemét sem sérti, ha a nő gondosan kitépeti a szőrét, aminthogy a jó erkölcsű nők mind úgy is cselekszenek.

A tömjénkereskedő szívesen válaszolt volna neki, de már nem bírta, mert a harmadik krokodilfarok erősebb volt a nyelvénél. Ezért csak tenyerébe hajtotta fejét, és keservesen siratta az udvar asszonyainak öltözködését, meg a Punt földjén maradt egyiptomiak sorsát. Helyette

most egy öregedő Ámon-pap avatkozott a beszédbe, kövér arca és borotvált feje illatos olajtól fénylett. A krokodilfaroktól feltüzelve, nagyot csapott az asztalra, és így kiáltott:

- Túlágosan messzire kalandoztunk! Nem gondolok a nők ruháira, mert Ámon bármilyen divatot elfogad, csupán azt követeli meg, hogy a szent napokon fehérbe öltözzünk. A szép nők köldökét és kerek hasát pedig bárki szívesen nézegeti. De az már több a soknál, hogy a fáraó ilyen arcátlan módon - úgymond, a tengerészek szomorú sorsa miatt - meg akarja akadályozni a jó illatú fák ideszállítását Punt földjéről, hiszen Ámon csak az ő édes füstjüket élvezi. Vajon ganajjal kell ezután elégetnünk az áldozatokat?

Amikor Kaptah és én hazaindultunk, az ajtóban így szóltam Merithez:

- Tudod, hogy magányos vagyok. Szemedből kiolvastam, hogy az vagy te is. Sokat gondolkodtam ama szavakon, melyeket egyszer mondottál nekem, és hiszem, hogy a magányos ember szívének, ha első tavasza már elvirult, olykor tán igazságnál kedvesebb a hazugság. Ezért nem bánnám, ha azt az új nyári ruhát öltened magadra, amelyről beszéltél, mert szép növésű vagy, tagjaid hosszúak, és úgy vélem, hasadon sem lehet szégyellnivalód, ha majd a Kosok útján végigsétálok veled.

Merit már nem tolta el kezemet a derekáról, hanem gyengéden megszorította.

- Meglehet, úgy teszek, ahogy tanácsolod.

De ígérete nem hozott számomra örömet. Szívemre bánat borult, midőn kiléptem a kikötő forró estjébe, és valahol távol a folyóparton kétágú nádsíp magányos hangja szólt a sötétben.

A következő napon Horemheb seregével visszatért Thébába. De erről, és sok másról, ami később történt, már új könyvet kell kezdenem.

MÁSODIK RÉSZ

Tizedik könyv

Az Égi Magasságok Városa

1

Amikor Horemheb Kús földjéről visszatért, legforróbb volt a nyár. A fecskék már régen eltűntek, beásták magukat az iszapos üregekbe, s a városkörnyéki tavakban poshadni kezdett a víz. Sáskák és földibolhák pusztították a földeket. De Théba gazdagjainak kertjei haragoszölden, frissen virultak, és a kőkosokkal szegélyezett út mindkét oldalát ragyogó színű, pompás virágágyak tarkították. Csak a szegényeknek nem volt friss vizük, és csak az ő eledelükét szennyezte össze a por, mely fátyolként borított be mindent, s belepte a szegénynegyed szikomorjainak és akácfáinak leveleit. Délen, a folyó túlsó partján, a nappalok forró párájában falaival, ligeteivel úgy emelkedett a fáraó aranyháza, mint vörösen izzó kéklő álomkép. Bár a legforróbb nyár volt, a fáraó nem utazott el alsó birodalombeli nyaralójába, hanem Thébában maradt.

Ily módon mindenki tudta, hogy valami történni fog, és nyugtalanság töltötte el az emberek szívét, mint amikor homokvihar közeledtén elborul az ég.

Senki nem csodálkozott, hogy Thébának minden dél felé vezető útján hajnalhasadás óta katonák menetelnek. Poros pajzsokkal, csillogó rézhegyű lándzsákkal, felajzott íjakkal vonultak a fekete csapatok végig az utcákon, a katonák kíváncsian pislogtak körül, és verejtékes arcukban ijesztően villogott szemefehérjük. Mindenféle barbár hadi jelvényeket követvén, vonultak az üres szálláshelyekre, ahol nemsokára fellobogtak a tüzek, hogy főzőköveket melegítsenek a hatalmas agyagfazekakba. Ugyanakkor hadihajók kötöttek ki a partnál, és az uszályokból kirakták a főtisztek hadiszekereit meg a bóbitás fejű lovakat. A hajókon érkező katonák között sem akadtak egyiptomiak: főleg délvidéki négerék és az északnyugati sivatagokból származó sardánok alkották a sereget. Megszállták a várost, az utcasarkokon őrtüzeket gyújtottak, a folyót lezárták. Napközben a műhelyekben, malmokban, kereskedésekben és raktárakban félbeszakadt a munka. A kereskedők az utcáról bevitték az árut, és ablakaikat szorosan beretesztették. A bormérések és örömházak tulajdonosai, sietve, dorongokkal felfegyverzett izmos legényeket fogadtak házuk védelmére. Fehérbe öltözött mindenki, s a szegény és gazdag városnegyedek lakói egyaránt özönleni kezdtek Ámon nagy temploma felé, úgyhogy udvarai zsúfolásig megteltek, és a falakon kívül is nagy tömeg szorongott.

Közben az a hír terjedt el, hogy éjszaka meggyalázták és bemocskolták Atón templomát. Az áldozati oltáron oszlásnak indult kutyatetemet találtak, az örnek pedig egyik fülétől a másikig fel volt hasítva a nyaka. Ezt hallván, az emberek riadtan nézegettek körül, de sokan nem állták meg, hogy titokban kárörvendőn el ne mosolyodjanak.

- Tisztogasd meg szerszámaidat, uram! - mondta komolyan Kaptah. - Úgy hiszem, még mielőtt leszáll az est, akad munkád elég, és ha nem tévedek, talán koponyát is lékelhetsz majd.

Estig mégsem történt semmi figyelemre méltó. Csupán részeg néger katonák kifosztottak néhány kereskedést, és megerőszakoltak néhány asszonyt, de az örök elfogták őket, aztán a nép előtt megkorbácsolták, amiből ugyan a megrabolt kereskedőknek és az említett asszonyoknak már nem volt sok hasznuk. Hallottam, hogy Horemheb a vezéri hajón tartózkodik, ezért elindultam a kikötőbe, bár nem reméltem, hogy színe elé jutok. Csodálkozásomra az ör

egykedvűen hallgatott végig, el is ment, hogy bejelentsen, és néhány pillanat múlva behívott a hajó parancsnoki szobájába. Így léptem először életemben hadigálya fedélzetére, kíváncsian néztem körül, de csak a fegyverek és a sok harcos különböztette meg a közönséges hajóktól, meg az, hogy a tengeri kereskedőhajók orra olykor aranyozott, vitorlája pedig színes volt.

Így találkoztam újra Horemhebbel. Még magasabbnak, még tekintélyesebbnek láttam, mint azelőtt, válla széles volt, karja erős. Ám arcába mély barázdák vésődtek, szeme a fáradtságtól véres és komor volt. Kezemet térdemhez kapva, mélyen meghajoltam előtte, ő pedig rám nevetett, és keserű hangon kiáltotta:

- Te vagy az, barátom, Szinuhe? Éppen jókor jöttél!

Méltóságát megőrizvén, nem ölelt meg, hanem odafordult egy kicsi, kövér és düledt szemű tiszthez, aki félszegen és a hőségtől lihegve állt előtte. Odanyújtotta neki aranyos parancsnoki korbácsát, és így szólt:

- Fogd, és viseld a felelősséget! - Aztán levette nyakáról aranyos parancsnoki gallérját, és a pocakos tiszt nyakába akasztotta e szavakkal: - Vedd át a vezérséget, és ömöljék szennyes kezedre a nép vére! - Csak ezután fordult felém.

- Szinuhe, barátom! - mondta. - Szabad vagyok és kész, hogy kövessetek, ahová akarod. Remélem, hogy akad még házadban szőnyeg, melyen tagjaimat kinyújthatom, mert Széthre és minden gonoszra mondom, rettentően fáradt vagyok, s elegendem van abból, hogy bolondokkal vitatkozzam. - Aztán kezét a tiszt vállára tette - feje alig ért Horemheb válláig -, és azt mondta: - Nézd meg alaposan, Szinuhe, barátom, és védj jól eszedbe, amit láatsz, mert előttem áll az a férfi, akinek kezében Théba, sőt talán egész Egyiptom sorsa nyugszik. Őt nevezte ki utódomul a fáraó, amikor szemébe mondtam, hogy bolond. De ha megnézed, sejtethet, hogy a fáraónak alighanem nemsokára újra szüksége lesz rám. - Horemheb sokáig nevetett, és térdét csapkodta, de nevetésében nem volt öröm, ezért félelemmel töltött el.

Az apró termetű tiszt hőségtől kidülledő szemével alázatosan tekintett rá, arcán, nyakán és kövér mellén verejték csurgott végig.

- Ne haragudj rám, Horemheb! - kérte vékony hangon. - Tudod, hogy nem törekedtem parancsnoki korbácsodra, és jobban szeretem kertem nyugalma és macskáimat, mint a csatazajt. De ki vagyok én, hogy szembeszálljak a fáraó parancsával? Hiszen azt bizonygatja, hogy nem lesz harc, hanem a hamis isten - miként ő kívánja - vérontás nélkül dől le trónjáról.

- Ő úgy beszél, ahogy remél - mondta Horemheb. - Szíve értelme előtt szalad, mint ahogyan csiga mellett elszáll a madár, ezért szavai semmit sem jelentenek. Neked a saját fejed szerint kell cselekedned, és mértékletesen, megfontoltan kell vért ontanod, ha egyiptomiak vérét is ontod. Sólýmomra mondom, tulajdon kezemmel korbácsollak meg, ha eszedet és tudásodat fajmacskáid ketrecében felejtet, mert hallottam, hogy az előző fáraó idején jó katona voltál, és talán emiatt is választott téged a fáraó e szomorú feladat elvégzésére.

Horemheb hátára csapott az új királyi hadvezérnek, amitől a kis ember zihálni kezdett, levegő után kapkodott, és a szavak, melyeket még mondani akart, benne szorultak. Aztán néhány szökkenéssel kint termett a fedélzeten, s a katonák kihúzván magukat, mosollyal és lándzsá-emeléssel üdvözölték. Karját lengetve odaszólt nekik:

- Ég veletek, kedves söpredékem! Engedelmeskedjete annak a kicsi és kövér fajkandúrnak, aki a fáraó akaratából most az arany parancsnoki korbácsot hordja. Úgy engedelmeskedjete neki, mintha együgyű kisgyereketek lenne, és vigyázzatok reá, nehogy kipottyanjon a hadiszekérből, és megvágja magát saját késével.

A katonák nevettek, és dicsérő szavakat kiabáltak neki, de ő elkomorult, és öklével fenyegetőzve kiáltotta:

- Nem mondok búcsút, csak annyit, hogy viszontlátásra egy kis ideig, mert már látom, milyen gerjedelem tüzel csipás szemetekben. Csak annyit mondok, hogy tartsátok féken mancsotokat és emlékezzetek parancsaimra, mert különben cafatokká verem hátatokon a bőrt, ha visszatérek.

Aztán megkérdezte tőlem, merre lakom, és megmondta az őrpapancsnoknak is, de nem engedte, hogy holmiját a házamba vigyék, mert úgy vélte, a hadigályán nagyobb biztonságban van. Nyakamra tette kezét, mint valamikor régen, és sóhajtozva mondta:

- Bizony, Szinuhe, ha van valaki, aki ma este megérdemli, hogy derekasan leigya magát, az én vagyok.

Eszembe jutott a Krokodilfarok, beszéltem róla neki, és ő annyira fellelkesült, hogy merészen megkértem, a forrongás ellen állíttasson őrseget Kaptah ivójának védelmére. Horemheb utasítást adott az őrpapancsnoknak, az pedig úgy engedelmeskedett neki, mintha továbbra is Horemheb hordaná a főpapancsnoki korbácsot, és megígérte, hogy a legmegbízhatóbb és legrégebbi embereit küldi az ivóhoz. Ily módon jó szolgálatot tettem Kaptahnak, és nem is került semmi fizetségbe.

Tudtam már, hogy a Krokodilfaroknak egész sereg rejtett kis szobája van, ahol orgazdák és sírrablók intézték üzleteiket, és olykor előkelő asszonyok erős kikötőbeli teherhordókkal találkoztak. Ilyen kis szobába vittem Horemhebét, Merit a tenyerén kagylóhéj serlegben hozta a krokodilfarkot, Horemheb egy hajtásra kiitta, köhintett, és így szólt: „Ohó”. Aztán újabb serleggel kért belőle, és midőn Merit elment, megjegyezte, hogy szép nő, és megkérdezte, volt-e köztünk valami. Bizonygattam, hogy semmi, de azért örültem annak, hogy Merit még nem jutott ama új ruhához, hanem most is rejtve hagyta hasát. Ám Horemheb nem nyúlt hozzá, csak tisztelettudóan megköszönte az italt, tenyerébe vette a serleget, és mélyet sóhajtván, óvatosan kortyolt belőle.

- Szinuhe - mondta -, holnap vér fogja áztatni Théba utcáit, de tehetetlen vagyok, mert a fáraó a barátom, és szeretem őt, még akkor is, ha bolond. Valamikor betakartam vállkendőmmel, sólymom pedig összekötötte sorsunkat. Meglehet, hogy éppen bolondsága miatt szeretem, de a mostani dologba mégsem avatkozom, mert gondolnom kell jövőmre, és nem akarom fejemre vonni a nép gyűlöletét. Ó, Szinuhe, sok víz lefolyt a Níluson, sokszor kiöntött az ár azóta, hogy utolszor találkoztunk a bűzös Szíriában. Most jövök Kús földjéről, ahol a fáraó parancsára minden helyőrséget feloszlattam, s ahonnan a néger seregeket mind felhoztam Thébába. Az ország dél felől teljesen védtelen. A katonák házai minden nagy városban már régóta üresek. Főzőüstjeikben madarak fészkelnek, a katonák pedig vidéken csatangolnak, bottal verik a parasztokat, és elrabolják tőlük a marhabőrt, amellyel a parasztoknak adót kellene fizetniük. Bizony, reszket a szívem a fáraóért, Egyiptomért és reszket istenéért is, bár az istenekhez semmit sem értek, mert katona vagyok. Csak annyit mondok, hogy sokan, nagyon sokan fognak meghalni a fáraó istene miatt, és ez örülség, hiszen az istenek talán éppen arra valók, hogy a népet megnyugtassák, és nem arra, hogy nyugtalanságot szítsanak. Holnap Ámon uralma megtörik, és cseppet sem sajnálom, mert Egyiptom fáraójának oldalán már túl kövérre hízott. A fáraó uralkodói bölcsességből dönti meg Ámon hatalmát, mert olyan hatalmas kincseket örököl tőle, amelyek még meg tudják menteni őt. Ha ügyes volna, a többi istent is a maga oldalára állítaná, mert azoknak papjaira Ámon árnyéka borult, ezért Ámont nagyon irigylük is. Egyiptomot széteszthatná a sok kisebb isten között, és így könnyen ural-

kodhatnék rajtuk. De az ő Atónját egy pap sem szereti, és a papok, főleg Ámon papjai, teljesen kezükben tartják a nép szívét. Hát ezért lesz majd nagy felfordulás!

- De hiszen Ámon gyűlöletes isten - szoltam -, és papjai már elég sokáig sötétségben tartották a népet, s úgy elfojtottak minden élő gondolatot, hogy végül már senki sem mert megszólalni Ámon engedélye nélkül. Atón viszont fényt és szabad életet ígér, életet, mely félelem nélkül való; és ez nagy dolog, hihetetlenül nagy dolog, barátom, Horemheb.

- Nem értem, micsoda félelemre gondolsz. Hiszen a népet félelemmel kell kordában tartani, és ha az istenek kordában tartják, fegyver nélkül is megmarad a hatalom. Ebben pedig Ámon jól végezte a dolgát, és ha megelégedett volna azzal, hogy a fáraót szolgálja, teljesen megérdemelné helyét, mert félelem nélkül még sohasem uralkodtak egyetlen népen sem, és a jövőben ugyanúgy nem tudnak nélküle uralkodni. Ezért ez az Atón minden szelídségével és a szeretet keresztjével mégiscsak nagyon veszélyes isten.

- Atón nagyobb, mint te képzeled - mondtam csendesen, és aligha értettem magam is, miért beszélek így. - Meglehet, hogy ott van benned is, értelmeden kívül, és bennem is. Ha az emberek megértenék őt, akkor minden népet felszabadíthatna a félelem és sötétség hatalma alól. De nagyon hihető, hogy sok embernek meg kell miatta halni, mert azt, ami örök, csak erőszakkal lehet az egyszerű emberekre rákényszeríteni.

Horemheb türelmetlenül nézett rám, mint gyereke szokás, aki ostobaságokat beszél szülei előtt. De aztán a krokodilfaroktól felélénkülve, ismét jókedvre derült, és így szólt:

- Abban egyetértünk, hogy Ámon bukásának itt az ideje. De ha már így kell történnie, titokban, hirtelen és az éj sötétjében kellene őt trónjáról ledönteni, egyszerre az egész országban. Főpapjait azonnal el kellene veszejteni, az alsóbb rendbelieket pedig elküldeni a bányákba és kőfejtőkbe. De örültségében a fáraó mindent nyíltan, a nép szeme láttára, istenének fényében akar megtenni, mert a napkorong az ő istene, amiben ugyan nincs semmi új. Ez mindenféleképpen örültség, sok vérrel jár, s én nem egyeztem bele, hogy megtegyem, hiszen nem ismertem előre a terveit. Széthre és minden gonoszra mondom, ha korábban tudok a dolgról, jól megtervezek mindent, és olyan hirtelen döntöm le Ámont a trónjáról, hogy maga is alig veszi észre, mi történt. De most már minden thébai utcagyerek tud róla, a papok lázítják a népet a templomudvarokban, a férfiak ágakat tördelnek a fákról fegyvernek, a nők pedig ruhájuk alá rejtett sulykolófával mennek a templomokba. Sólýmomra mondom, sírnom kell, ha a fáraó esztelenségére gondolok!

Kezébe fogván fejét, térdemre borult, és Théba jövő sorsát siratta. Merít a harmadik krokodilfarkot hozta neki, és olyan rajongó szemmel nézte erős hátát, dagadó izmait, hogy haragosan kergettem el, s megparancsoltam, hagyjon magunkra. Megpróbáltam Horemhebnek elmesélni, hogy parancsát teljesítvén, mit láttam és hallottam Babilóniában, Hattiban és Kréta szigetén, de egyszer csak észrevettem, hogy a krokodil már leütötte őt farkával. Keze között szorongatva fejét, mély álomba merült. Úgy aludt ölemben azon az éjszakán, én pedig őriztem álmát, és egész éjjel azt hallgattam, hogyan zajonganak az ivóban a katonák, mert a gazda és Kaptah kötelességüknek tartották szórakoztatni őket, hogy annál lelkesebben védelmezzék a hazát, ha kitör a zendülés. A lárma nem szakadt félbe az éjjel folyamán, sőt még vak muzsikásokat és táncosnőket is hoztak az ivóba. Gondolom, a katonák jól érezték magukat, de én egyáltalán nem, mert az járt a fejemben, hogy most minden thébai házban késeket és sarlókat köszörülnek, karókat hegyesítenek, és rezet kovácsolnak a mozsártörőkre. Bizony, úgy vélem, nem sokan aludtak Thébában azon az éjjelen, és biztosan maga a fáraó sem aludt. Csak Horemheb álma volt mély. Talán azért, mert katonának született.

Az embercsoportok egész éjszaka virrasztottak Ámon templomának udvarán és a templom előtt. A szegények a virágágyak hús gypére heveredtek, és a papok szakadatlanul áldozatokat mutattak be Ámon minden oltárán, és a népnek áldozati húst, kenyeret és bort osztogattak. Ámont hívták hangos kiáltásokkal, és örök életet ígértek mindenkinek, aki hisz Ámonban, és hajlandó életét is feláldozni érte. Ha akarják, ők meg tudták volna akadályozni a vérontást. Csupán le kellett volna mondaniuk tisztükről, és engedelmeskedniük a fáraónak, akkor ő békében útjukra ereszti és nem üldözi őket többé, hiszen istene gyűlölte az üldözést és a haragot. De a hatalom és gazdagság fejébe szállt Ámon papjainak, és amikor Ámont hívták segítségül, már a haláltól sem féltek. Lehet, hogy azért, mert ezen az utolsó éjszakájukon sokan újra hinni kezdtek istenükben. Jól tudták, hogy sem a nép, sem Ámon kisszámú őrsége nem képes szembeszállni a felfegyverzett, harchoz szokott seregekkel. Jól tudták, hogy a katonák úgy elsöprik a népet útjukból, akár a kiáradó víz a szalmaszálakat. De azt akarták, hogy harc legyen Ámon és Atón között, gyilkost és gonosztevőt akartak csinálni a fáraóból, aki megengedi, hogy a piszkos négerek tiszta egyiptomi vért ontsanak. Áldozatokat akartak Ámonnak, hogy vérük gőze örökké éltesse őt, még akkor is, ha ledöntik szobrait, és bezárják templomait.

Végre, a hosszú éj után a három keleti hegy mögül felkelt Atón napkorongja, és a nyári nappal izzó forrósága pillanatok alatt elűzte az éjszaka hidegét. Ekkor minden utcasarkon és minden téren megfűjták a harsonákat, és a hírnökök felolvasták a fáraó üzenetét, melyben kijelentette, hogy Ámon hamis isten, megfosztotta trónjától, és örökre elátkozta. Még átkozott nevét is el kellett távolítani minden írásról, emlékműről, de még a sírokról is. Ámon összes temploma a Felső és Alsó Birodalomban, minden földje, jószágja, rabszolgája és épülete, aranya, ezüstje és reze a fáraóra és istenére szállt. A fáraó megígérte, hogy Ámon templomait megnyitja a nyilvánosságnak, parkjait sétahelyekké, szent tavait nyilvános tavakká változtatja, amelyekben forró napokon megfürödhhetnek a szegények, és annyi vizet meríthetnek, amennyi csak tetszik. Azt is megígérte, hogy Ámon minden földjét kiosztja azoknak, akiknek semmijük sincs, hogy Atón nevében megműveljék.

A nép, miként a szokás követeli, eleinte némán hallgatta a fáraó üzenetét, de végül minden utcasarkon, minden téren és minden templom előtt felhangzott, felzúgott a kiáltás: Ámon, Ámon! - oly erősen és hatalmasan, mintha az utcakövek és a házak falai kiáltottak volna. A néger katonák megdöbbentek: sárga és piros csíkokkal befestett arcuk hamuszürkére vált, s benne fehérén villogott ijedten forgó szemük. Körülnéztek, és észrevették, hogy nagy számuk ellenére mégis kevesen vannak ehhez a hatalmas városhoz, melyet először láttak életükben. A nép zúgása közepette azt már nem sokan hallották, hogy a fáraó, eltávolítván nevéből Ámon átkozott nevét, e naptól kezdve az Ehnaton - Atón kegyeltje nevet vette fel. A kiáltásra Horemheb is felébredt a Krokodilfarok hátsó szobájában, nagyot nyújtózott, és anélkül, hogy szemét kinyitotta volna, mosolyogva így szólt:

- Hát te vagy az, Baket, Ámon szeretett lánya, hercegnőm? Hát te hívsz engem? - De mikor oldalba böktém, kinyitotta szemét, és akár a régi ruha, úgy foszlott le arcáról a mosoly. Megtapogatta fejét és kifakadt: - Széthre és minden gonoszra! Erős az italod, Színuhe! Biztosan álmodtál.

- A nép Ámont hívja - mondtam neki. Akkor minden eszébe jutott, és egyszerre sietős lett a dolga. A padlón heverő katonák és leányzók meztelen lábszárain botladozva mentünk át az ivószobába. Horemheb egy kenyeret emelt le a falról, megivott egy korsó sört, aztán kisiettünk, és futni kezdtünk a templom felé. Az utcák még soha nem voltak ilyen néptelenek,

mint most. Közben a Kosok útjának szökőkútjánál Horemheb megmosakodott, és fejét a vízbe dugván, nagyokat prüszkölt, mert a krokodilfarok még mindig zúgott a fejében.

Ezalatt ama kicsi, kövér fajkandúr, kit Pepitamonnak hívtak, összevonta seregét és hadiszekereit a templom elé. Meggyőződve róla, hogy minden rendben van, és mindegyik csoport tudja a feladatát, felállt aranyos hordszékén, és éles hangon kiáltotta:

- Egyiptomi katonák, Kús földjének rettenthetetlen fiai és vitéz sardánok! Menjetek, döntsétek le az átkozott Ámon szobrát, miként a fáraó parancsolta, és gazdag jutalmatok nem marad el. - Így szólván, azt gondolta, hogy mindent megtett, amit tőle követeltek, elégedetten visszaült hordszékének puha vánkosaira, és legyeztette magát a rabszolgákkal, mert már nagy volt a hőség.

De a templom előtti tér csak úgy fehérlett az emberek ruháitól: töméntelen sok férfi, nő, öreg és gyerek szorongott ott, és nem tágitottak, midőn a csapatok megindultak a templom felé, és előrehajtottak a hadiszekerek. Akkor a néger katonák lándzsanyéllel csináltak utat, és néhány emberre buzogányukkal is ráverték, de a tömeg nagy volt, és nem engedett.

Egyszerre mind Ámon nevét kiáltották, és arcra borultak a hadiszekerek előtt, úgyhogy a lovak összetipták őket, a kerekek holttesteken gördültek keresztül. Most már a parancsnokok rájöttek, hogy vérontás nélkül nem tudnak előrejutni, ezért új rendelkezésre várván, visszavonták a csapatokat, hiszen a fáraó megtiltotta a vérontást. Ám a vér már kiömlött a tér köveire, és összeroncsolt emberek nyögése, jajgatása és sivalkodása töltötte be a levegőt. Midőn a tömeg látta, hogy a katonák visszavonulnak, azt hitte, győzedelmeskedett, és mámorosan boldog volt.

Közben Pepitamonnak eszébe jutott, hogy üzenetében a fáraó Ehnatonra változtatta nevét. A kedvében akart járni, ezért sürgősen elhatározta, hogy ő is megváltoztatja nevét, és amikor a tisztek megdöbbenek, és izzadtan kihallgatásra jöttek, megszólították, és új parancsokat kértek tőle, nem is hallgatta meg beszédüket, csak rájuk meredt és azt mondta:

- Nem ismerek semmiféle Pepitamont. Az én nevem Pepitaton, Atóntól áldott Pepi!

A tisztek, akik mindegyike aranyfonatú korbácsával ezer harcosnak parancsolt, nagyon megdühödtek, és a hadiszekerek parancsnoka kijelentette:

- Pokolba Atónnal! Miféle badarság ez már megint? Mondd meg inkább, mit tegyünk a néppel, hogy megnyissuk az utat a templomba!

- Vénasszonyok vagy katonák vagytok? - gúnyolódott velük Pepitaton. - Oszlassátok szét a népet, de ne ontsatok vért, mert azt megtiltotta a fáraó.

Ezt hallván, a tisztek egymásra néztek, és kiköptek a földre, de visszatértek csapataikhoz, hiszen mi mást tehettek volna.

Eme vezéri tanácskozás alatt a népet elragadta a láz: az emberek a hátráló négerok után nyomultak, felszedték az utcaköveket, a katonákra hajigálták, és ordítva lóbálták mozsár-törőiket, meg a fákról letört ágakat. Sokan voltak, és az ordítással egymást bátorították. Az utcakövek nem egy négert döntöttek véresen a földre, s a hadiszekerek lovai megvadultak az ordítástól, el akarták a kocsikat ragadni, és a hajtók minden erejüket megfeszítve szorongatták a gyeplőt, hogy az állatokat megfékezzék. Midőn a hadiszekerek parancsnoka visszatért kocsijához, azt kellett látnia, hogy legjobb és legdrágább lovának szeme kifolyt, és a ló sántított, mert egy kő megsebezte. Ez oly fájdalmasan érintette, hogy haragjában zokogni kezdett, és így kiáltott fel:

- Ó, aranyos nyilam, szélesebb antilopom, napsugaram! Kiszúrták szemedet, eltörték lábadat, de bizony drágább vagy nekem, mint eme egész nép és az istenek együtt! Bizony megfizetek érted, de hát ne ontsunk vért, mert a fáraó megtiltotta...

A hadiszekerek élén egyenesen a tömeg közé rontott, a harcosok pedig kocsijukba rántották azokat, akik a leghangosabban ordítottak. A lovak öregeket és gyermekeket tiportak halálra, s a nép kiáltozása jajgatásra vált. De a hadiszekerekbe berántott férfiakat a gyeplő végéhez kötötték - így vért nem ontottak -, aztán megfordulván, a kocsi mögött vonszolták őket végig a földön, hogy a népet elrémissék. A négerek ijukról leszedték a húrt, belerohantak a tömegbe, és azzal fojtották meg az embereket. Gyerekeket is megfojtottak, és a kövek meg a botütések ellen pajzsokkal védték magukat. Ám mindegyik négert, aki csapatától eltévedvén, a tömeg sűrűjébe került, az emberek azonnal összetaposták, és dühükben darabokra tépték, amikor pedig egy hadiszekérből sikerült a hajtót kiráncigálni; üvöltve, örvénylve izzé-porrá zúzták fejét az utcaköveken.

A királyi fővezér, Pepitaton, nyugtalankodni kezdett, mert az idő egyre múlt, a vízóra gyorsan csobogott mellette, és a nép kiáltozása most is úgy zúgott, akár valami dühös áradat. Újra magához hívta a tiszteket, heves szavakkal megfeddte őket késlekedésük miatt, és kijelentette:

- Szudáni macskám, Mimo, kölyköket vár a mai napon, és én nagyon nyugtalan vagyok, hogy nem állhatok ott ketrece mellett. Menjete már Atón nevében és döntsétek le azt az átkozott szobrot, hogy mindnyájan hazamehessünk, mert különben Széthre és minden gonoszra, letépek a láncot nyakatokról, és korbácsotokat összetöröm! Szavamra mondom!

Fenyegetését hallván, a tisztek megértették, hogy bármi történik, ők már elveszett emberek, ezért tanácskozni kezdtek, segítségül hívták az alvilág minden istenét, és elhatározták, hogy legalább katonabecsületüket megmentik. Ezért csapataikat rendezvén, rohamra indultak, és úgy félresöpörték a népet útjukból, akár az áradó víz a szalmaszálat. A négerek lándzsáit pirosra festette a vér, és az a vér elöntötte az egész teret. Százszor száz férfi, nő és gyermek halt meg ama reggelen a templom előtt, Atón miatt. Mert amikor a papok meglátták, hogy a katonák rohamra indulnak, bezáratták a pilon kapuját, és akkor a nép, mint valami megriadt birkanyáj, szerteszéjjel menekült, és a vértől megvadult négerek a futók nyomába eredvén, nyilakkal sebesítették őket halálra, a hadiszekerek pedig végigszáguldottak az utcákon, és harcosaik felnyársaltak mindenkit. De a menekülő nép benyomult Atón templomába, ledöntötte az oltárt, és azokat a papokat, akiket megkaparintott, megölte. A hadiszekerek ide is utánuk nyomultak, nemsokára Atón templomának kőpadlóját is elöntötte a vér, és elborították a haldoklók.

De az Ámon-templom falainál már megakadtak Pepitaton seregei, mert a négerek nem szoktak hozzá kőfalak ostromához, és faltörő gerendáik sem voltak elég erősek, hogy beszakítsák a pilon rézkapuját, jóllehet valahol délen, az őserdők között, a zsiráfok országában talán könnyűszerrel betörték volna a cölöpfalvak kapuit. Pepitaton aranyos hordszékén a térre vitette magát, de a szörnyű vérszagtól arca úgy elszürkült, hogy a rabszolgáknak tömjént kellett égetniük mellette. Látván a töméntelen sok holttestet, sírni kezdett, és megtépte ruháját, ám szíve annyira tele volt aggódással szudáni macskája, Mimo miatt, hogy ekképpen szólt tisztjeihez:

- Félek, lesújt rátok a fáraó haragja, mert Ámon szobrát nem döntöttetek le, de a vér szinte hullámszik az árkokban. Amit tettetek, azon már nem lehet változtatni. Ezért sürgősen el kell mennem a fáraóhoz, hogy elmondjam, mi történt. Megpróbálok szót emelni az érdeketekben. Közben bizonyára eljutok haza is, megnézhetem macskámat, és felvehetek valami másik ruhát, mert szörnyű itt a bűz, és egészen belém ivódott. Addig csillapítsátok le a négereket,

adjatok nekik ennivalót, meg sört, mert a templomfalakkal ma már nem tudunk semmit sem kezdeni. Tapasztalt katona vagyok, biztosan tudom, hiszen nem készültünk fel falak szétrombolására. De nem én vagyok a hibás, mert a fáraó egyetlen szóval sem említette, hogy szoba kerülhet a templom ostroma is. Döntse el most ő maga, hogy mit tegyünk.

Aznap más nem is történt. A tisztek visszarendelték csapataikat a falaktól és a hullarakásoktól, és előhozatták az élelmékészleteket, hogy a négereket ellássák.

Ezután minden éjjel tűzvész lángolt Thébában, fosztogatták a házakat, a festett arcú négerek aranyserlegekből itták a bort, és a sardánok mennyezetes ágyakban, puha párnák közt aludtak. De a papok a templom faláról éjjel-nappal átkot szórtak a fáraóra, és mindenkire, aki megtagadta Ámont. Sötétedés után elárasztotta Thébát a város söpredéke: előjött minden tolvaj, sírrabló és útonálló, akik sem Ámontól, sem a többi istentől nem féltek. Jámor módon áldották Atónt, és elmentek templomába, melyet már kitakarítottak, és az életben maradt papok kezéből magukhoz vették az élet keresztjét, azután talizmánként a nyakukba akasztották, hogy sötét éjszeiken nyugodtan rabolhassanak, és erőszakoskodhassanak a nőkkel. E napok és éjszék után Théba hosszú évekig nem tért magához: hatalma és gazdagsága úgy folyt el belőle, akár egy kövér test számtalan sebéből a vér.

3

Horemheb házamban lakott, éjjelenként nem aludt, egyre fogyott, szeme napról napra komorabb lett. Már nem fogadta el az ételt, amit Muti kínált neki szakadatlan, mert Muti, akár a többi nő, rajongott Horemhebért, és jobban tisztelte őt nálam, aki ugyan nagy tudású, de dagadó izmok nélkül való, gyenge férfi voltam. Horemheb pedig így beszélt:

- Mi közöm Ámonhoz vagy Atónhoz? Ám ők megvadítják katonáimat, fenevadakat csinálnak belőlük, és nekem majd sok hátat kell végigkorbácsolnom, sok fejet kell leütnem, míg újra észhez térnek. Ez nagy kár, mert sokat nevérl is ismerek, ismerem érdemeiket, és tudom, hogy jó katonák, ha erősen fogják őket és elégszer kapnak dorgálást.

Kaptah napról napra gazdagodott, arca fényes volt a zsírtól. Az éjszakát is a Krokodilfarokban töltötte, mert a sardán altisztek és századosok arannyal fizettek minden korty italért. A rejtek-szobák rablott kincsekkel, ékszerekkel, ládikókkal meg szőnyegekkel teltek meg, melyeket szintén borra cseréltek, az árát nem is kérve. Az ivót senki sem támadta meg, sőt a rablók messze elkerülték, mert Horemheb katonái örködték körülötte, és Kaptah reggeltől estig és estétől reggelig gondoskodott arról, hogy mindegyikük részeg legyen. Így aztán hűségesen őrizték a Krokodilfarkot, kérték az isteneket, hogy adják áldásukat Kaptahra, és egy rajta-kapott útonállót a garázdálkodók elijesztésére fejjel lefelé az ajtó külső felére akasztottak.

Már a harmadik napon elfogytak gyógyszereim, és aranyért sem tudtam újat vásárolni. Minden tudásom tehetetlen volt a járvánnyal szemben, melyet a szegénynegyed poshadó vize, és a hullák terjesztettek.

Fáradt is voltam, szívem sajgott, akár a tátongó seb, szemem piroslott a sok virrasztástól. Megelégteltem mindent, a szegényeket is, a sebeket is, Atónt is. Elmentem a Krokodilfarokba, kevert bort ittam, mígnem erőt vett szememen az álom. Reggel Merít ébresztett fel - mellette feküdtem az ő szőnyegén. Igen szégyenkeztem, és így beszéltem hozzá:

- Az élet hideg éjhez hasonló, de bizonyára szép, ha a hideg éjjelen két magányos ember melengeti egymást, még akkor is, ha a barátság kedvéért kezük és szemük valótlant mond a másiknak.

Merit álmosan ásított.

- Honnan tudod, hogy kezem és szemem nem mond igazat? Hanem meguntam már, hogy folyton a katonák ujjára üssek, bokájukba rúgjak, és e városban melletted van az egyetlen biztonságos hely, Szinuhe, ahol senki nem ér hozzám. Miért van így, nem tudom, de már-már haragszom rád, hiszen azt mondják, szép nő vagyok, és hasam is hibátlan, jöllehet nem kívántad még megnézni.

Ittam a sörből, amit Merit kínált, hogy fájó fejemet megtisztítsam, s nem tudtam szólni semmit. Ő mosolygó szemmel nézett reám, ám barna szemében egyre ott tanyázott a bánat, mély kút fekete vizéhez hasonló.

- Ha tudnék, szívesen segítenék rajtad, Szinuhe - mondta később. - Tudom, hogy van itt a városban egy nő, aki sokkal adósod. Manapság minden a feje tetején áll, tárva-nyitva vannak a házak kapui, és az utcák kövén sok régi adósságot behajtanak. Meglehet, neked is jót tenne, ha behajtanád az adósságot, hogy ne tarts többé minden nőt sivatagnak, mely megperzsel téged.

Thébának ama szörnyű napjaiban minden halott kikelt sírjából, és nekem eszembe jutott nyájas apám, Szenmut, és szelíd anyám, Kipa. Szájamban vér ízét éreztem, mert akkor Thébának egyetlen előkelője és gazdagja sem volt teljes biztonságban, és elegendő lett volna néhány katonát felbérelnem, hogy teljesítsék akaratomat. De még nem tudtam, mit akarok. Ezért házamba mentem, és mindent megtettem a betegekért, amit csak gyógyszerek nélkül meg lehet tenni: a szegénynegyed lakóit biztattam, hogy a folyóparton ássanak maguknak kutat, ott a víz, az iszapon keresztülszivároghat, megtisztul.

Aztán az ötödik napon Pepitaton tisztjei is félni kezdtek, mert katonáik nem hallgattak többé a kürtszóra, gyalázták őket az utcákon, kitépték kezükből az aranyos korbácsot, és térdükön kettétörték. A tisztiek felkeresték Pepitont, aki szintén nagyon megunta már a kényelmetlen katonaéletet, és macskáit után vágyott, megeskették arra, hogy elmegy a fáraóhoz, elmondja neki az igazságot, és leveti nyakából a fővezéri gallért. Így aztán az ötödik napon megjelentek házamban a fáraó futárai, és Horemhebet Ehnatonhoz hívták. Horemheb, akár az oroszlán, úgy emelkedett fel fektéből, megmosakodott, felöltözött, és elment a futárokkal, de elégedetlenül morgott, midőn elgondolta, mit is mondhat a fáraónak, hiszen akkor már a fáraó hatalma is megrendült, és senki sem tudta, mi történik másnap reggel. A fáraó előtt így beszélt:

- Ehnaton, már kevés az időnk, és arra sem elég, hogy emlékeztesselek, mit tanácsoltam neked egykor. De hogyha azt akarod, hogy minden a régi mederbe térjen vissza, ruházd rám három napra az uralkodói hatalmat! A harmadik nap elteltével a hatalmat visszaadom neked, és nem is kell tudnod a történeletről.

- Ledöntöd-e Ámon szobrát? - kérdezte a fáraó.

- Bizony, bolondabb vagy, mint egy holdkóros, de a történelem után mindenképpen le kell dönteni, hogy trónod megmaradjon - válaszolt neki Horemheb. - Ezért ledöntöm Ámont, de ne kérdezd, hogyan csinálom.

Ekkor a fáraó sírva nyújtotta át Horemhebnak korbácsát és görbe botját háromnapos időre. De azt, hogy miképp történt mindez, csak Horemheb elbeszéléséből tudom, ő pedig, mint afféle katona, gyakran tódított. Horemheb a fáraó aranyos fogatán tért vissza a városba. Utcáról utcára hajtatott, nevükön szólította a katonákat, a leghűségesebbeket maga köré gyűjtötte, és megfújatta a kürtöket, hogy mindenki a sólymos és oroszlánfarkas jelvények előtt gyülekezzen. Egész éjszaka büntetett: a katonák táborhelyeiről ordítás, üvöltés hallatszott, és az ezredek felügyelői egész halom nádbotot vertek szilánkokra, míg karjuk elfáradt, és

panaszosan nyögtek, mert efféle munkát még nem végeztek soha. De legjobb harcosait Horemheb cserkészni küldte szerte a városban, azok pedig minden katonát, aki nem engedelmeskedett a kürtszónak, rögtön elfogtak. Ezeket megkorbácsolták, de sok olyan, akinek keze és ruhája véres volt, a többi katona szeme láttára fejét vesztette.

Horemheb aztán összehívatta a város minden építőmesterét, leromboltatta velük a gazdagok házait, és hajókat szedetett széjjel, hogy faltörőkosokat, létrákat, kapuzúzókat és ostromtornyokat készíttessen belőlük. Kalapácsok kopogása, fejszék csattogása töltötte be Théba éjszakáját. De minden más hangnál erősebben szállt az ég felé a megkorbácsolt néger katonák és sardánok jajgatása, és e hang kedves volt a város lakóinak. Ezért már előre megbocsátották Horemheb minden tettét, és kedvelték is őt, mert az okosabbak a sok pusztulás miatt már torkig voltak Ámonnal, és azt kívánták, bárcsak minél hamarabb elvesztené hatalmát, hogy a város megszabaduljon a katonáktól.

Horemheb nem fecsérelte idejét hiábavaló tárgyalásokra a papokkal, hanem amint megvirradt, tüstént kiadta a parancsot főtisztjeinek, minden századost magához rendelt, és mindegyiknek megszabta saját feladatát. Ekképpen a katonák a templom falai körül felállították az öt ostromtornyot, és a kapuzúzókkal döngetni kezdték a kaput. Most már nem sebesült meg senki, mert a katonák egész tetőt alkottak fejük felett a pajzsokból, a papok és a templom őrei pedig azt hitték, hogy az ostrom úgy folytatódik, mint eddig, és nem forraltak vizet, nem olvasztottak szurkot a támadók ellen. Ily módon nem is tudták visszaverni a határozott és gyors támadást, mely a tervek szerint egyszerre több ponton indult meg, erőiket szétszórva, fejtellenül rohangáltak a falakon, a nép pedig megrettenve, kiáltozásba fogott a templom külső udvarain. Amikor a főpapok látták, hogy a kapu nemsokára beszakad, s a négerek már kúsznak felfelé a falakon, megfűjatták a kürtöket, hogy véget vessenek a harcnak, és elejét vegyék a további véröntásnak, mert úgy vélték, Ámon már elég áldozatot nyert, és a mellette híven kitartók életét meg kell őrizni az eljövendő időkre. Megnyitották hát a kaput, a katonák pedig Horemheb parancsának megfelelően kiengedték az összezsúfolt népet a külső udvarokból. A nép Ámont szólítván segítségül, boldogan rohant haza, hiszen bódult láza már lelohadt, és fárasztó volt a szűk templomudvaron forró napsütésben szorongani.

Így hát Horemheb jóformán áldozatok nélkül elfoglalta a templomudvart, a templom tárházait, istállóit, és műhelyeit. Hatalmába került az Élet Háza és a Halál Háza is, és az Élet Házának orvosait gyógyszerestül a városba küldte, hogy betegeket gyógyítsanak, de a Halál Házához egy ujjal sem nyúlt, mert ama ház kívül esett az életen és sérthetetlen volt, bármi történjék a világban. De a papok és örök elsáncolták magukat a nagy templomban, hogy megvédelmezzék a szentek szentjét. Megbűvölték az öröket, és bódító italokat adtak nekik, hogy halálukig harcoljanak, s ne érezzenek fájdalmat.

A harc estig tartott a nagy templomban, de sötétedéskor már minden megbűvölt ör és minden pap, aki fegyverrel ellenállt, halott volt, csak a főpapok maradtak életben, ők istenük köré gyűltek a szentély falai között. Akkor Horemheb megfűjatta a kürtöket, jeléül annak, hogy a harc véget ért, katonáinak pedig megparancsolta, hogy azonnal szedjék össze a hullákat, és dobják a folyóba. Maga a főpapokhoz ment és így szólt:

- Nekem nincsen vitám Ámonnal, mert sólymomat, Hóruszt szolgálom. De engedelmeskednem kell a fáraó parancsának, és le kell döntenem Ámon szobrát. Mégis, éppúgy nektek, akárcsak nekem, jobb volna, ha a szentélyben nem találnánk meg a szobrot, melyet a katonák meggyalázhatnának, mert igazán nem akarok istengyalázó lenni, jóllehet esküm a fáraó szolgálatára kötelez. Gondolkozzatok szavaimon, adok nektek egy vízmértéknyi időt. Azután elmehettek békével, nem nyúl hozzátok senki, mert nem kívánom halálotokat.

E beszéd tetszett a papoknak, hiszen már arra készülődtek, hogy életüket adják Ámonért. Míg letelt a megszabott idő, ott maradtak a szentély függőnye mögött. Akkor pedig Horemheb saját kezével szakította le a függőnyt, és kiengedte őket, de amikor elmentek, a szentély üres volt, és nem lehetett látni Ámon szobrát sehol, mert a papok sebtiben darabokra törték, és a darabokat palástjuk alá rejtve elvitték magukkal, hogy azt mondhassák, csoda történt, és Ámon él tovább. De a tárházakat Horemheb mind lepecsételtette a fáraó pecsétjével, és azokat a rejtekszobákat, melyekben arany, ezüst volt, maga zárta le. Még azon az estén megkezdtek munkájukat a kőfaragók, hogy fáklyafény mellett kivéssék minden szoborból és feliratból Ámon nevét. Horemheb eltakarította a térről az ott maradt hullákat, és parancsot adott a tüzek oltására, melyek itt-ott még tomboltak a városban.

Midőn a gazdagok meghallották, hogy Ámon uralma megdőlt, s a béke és a rend helyreállt, felöltötték legjobb ruháikat, meggyújtották lámpájukat házuk előtt, és kimentek az utcákra, hogy Atón győzelmét ünnepeljék. A fáraó aranyházába menekült udvari nép is visszatért a városba; bárkákon vitette magát végig a Nílus vizén, és Théba égboltján nemsokára újra felragyogott az örömtüzek és lámpák pirosuló fénye. Virágokat szórtak szét az utcákon, az emberek kiáltoztak, nevettek, és ölelgették egymást.

De amikor a falak árnyékából a térre vonszolta magát egy sebesült templomőr, s lázas önkívületben Ámont hívta segítségül, az emberek kövekkel szétverték a fejét, az előkelő nők pedig ujjongva jártak táncot holtteste körül.

Mindezt saját szememmel láttam. Kezembe tettem arcomat, többé semmi sem érdekelt. Rádöbbsentem, hogy az embert semmiféle isten nem tudja kigyógyítani örülségéből. Azon az éjjelen futva mentem a Krokodilfarokba - Merit szavai láng gyanánt perzselték szívemet. Magamhoz rendeltem a katonákat, akik egyre őrizték az ivót. Engedelmeskedtek szavamnak, mert láttak Horemheb társaságában. Magammal vittem őket az ujjongó, esztelen éjjelen át, ugráló, táncoló emberek mellett, a macskafejű isten templomához, Nefernefernefer háza elé. Ott is égtek a lámpák és fáklyák, és a házat nem rabolta ki senki. Részeg emberek lármázása, jókedve hangzott ki az utcára. De ily messzire jutván, térdem remegni kezdett, gyomrom összerándult. Mégis ekképpen szóltam a katonákhoz:

- Amit mondok, az barátomnak, Horemhebnek, a királyi fővezérnek parancsa. Menjetek a házba, találtok ott egy nőt, aki büszkén hordja fejét, és szeme olyan zöld, mint a kő. Menjetek, és hozzátok elém, s ha ellenkezik, üssétek fejbe lándzsanyéllel, de másféle kárt ne tegyetek benne!

A katonák boldogan mentek befelé, a megrémült vendégek nemsokára tántorogva kezdtek menekülni, és a szolgák őrség után kiáltoztak. De a katonák gyorsan visszajöttek - gyümölcsök, mézeslepeny és boroskorsók voltak kezükben, és Nefernefernefert is magukkal cipelték. Nefernefernefer ellenkezett, ezért fejére csaptak lándzsanyéllel, így hát sima fejét elöntötte a vér, és vendég haja leesett. Kezemet mellére tettem, bőre sima volt, akár az üveg, és meleg, de én úgy éreztem, mintha kígyó bőrét tapintanám. Éreztem, hogy szíve dobog, tehát nagyobb baja nem történt, ám fekete lepelbe csavartam, miként a holtakat szokás, és hordszékbe emeltem. Az örök nem álltak elém, mert látták, hogy katonákkal vagyok. Katonáim elkísértek a Halál Házának kapujáig; ringó hordszékben ültem, ölemben tartottam Nefernefernefer ájult testét, mely most is szép volt, ám nekem undorítóbb, mint ha kígyót tartottam volna. Így vittek bennünket Théba örömujjongó éjszakáján át a Halál Házáig, melynek kapujánál aranyat adtam a katonáknak, és a hordszékkel együtt elküldtem őket. Nefernefernefert pedig karomba emelvén, bevittem a Halál Házába. Amikor a halottmosókkal találkoztam, azt mondtam nekik:

- Egy nő tetemét hozom nektek. Az utcán akadtam rá, nevét, származását nem tudom, de úgy vélem, találtok rajta majd olyan ékszereket, amelyek kárpótolni fognak munkátokért, ha megőrzitek őt az örökkévalóságnak.

A halottmosók szitkozódva felelték:

- Ostoba! Azt hiszed, mostanában nincsen elég holttestünk? És ki fizeti meg a munkánkat?

De amikor kicsavarták Nefernefernefert a fekete lepelből, érezték, hogy még meleg, és amikor levették róla a ruhát, és az ékszereket, látták, hogy szép - szebb, mint bármelyik nő, akit a Halál Házába hoztak. Akkor már egyetlen szót sem szóltak; mellére tették kezüket, és érezték, hogy szíve is dobog. Gyorsan visszacsavarták a fekete lepelbe, egymásra kacsintottak, vigyorgva félrehúzták szájukat, és boldogan mondták:

- Menj csak utadra, idegen, és áldják meg tettetted az istenek, mert bizony mindent megcselekszünk azért, hogy teste megőrződjék az örökkévalóságnak. Ha tőlünk függ, hetvenszer hetven napig magunknál tartjuk őt, hogy biztosan megőrződjék a teste.

Így hajtottam be a régi adósságot Neferneferneferen, aki oly sokkal volt adósom apám és anyám miatt. Elgondoltam, hogyan érezhette magát, midőn felébredt a Halál Házának sötétjében, gazdagságától, hatalmától megfosztva, és kiszolgáltatva a halottmosók megbalzsamozók kényének-kedvének. Hiszen, amennyire őket megismertem, soha többé nem eresztik vissza a napvilágra s az életbe.

A Krokodilfarokba visszatérve, találkoztam Merittel, s elmondtam:

- Behajtottam az adósságot, ráadásul a legszörnyűbb módon, amit ember valaha is kieszelt. De bosszúm nem szerez örömet, szívem még üresebb, mint azelőtt, és minden tagom borzong, bár forró az éj.

Bort ittam, de olyan íze volt nyelvemen, mint pornak vagy hamunak.

- Bizony, száradjon el a testem - fogadkoztam -, ha valaha is még egyszer nőhöz érek, mert minél többet gondolok reájuk, annál jobban félek tőlük, hiszen testük kietlen sivatag, szívük pedig gyilkos kelepce.

Merit megérintette kezemet, és szemembe nézett barna szemével.

- Szinuhe, te soha nem ismertél olyan nőt, aki csak jót akart neked?

- Egyiptom minden istene mentsen meg attól a nőtől, aki jót akar nekem, mert a fáraó is jót akart mindenkinek, és az ő jóakarata miatt most a folyó teli van ringatózó hullákkal. - Tovább ittam, sírni kezdtem, és így beszéltem Merithez:

- Merit, arcod sima, mint az üveg, kezedből meleg sugárzik. Engedd meg ma éjjel, hogy ajkamat arcodhoz érinthessem, és szorítsd hideg kezemet a te meleg kezédbe, hogy álmokképek nélkül, nyugodtan aludhassam. Ha megteszed, bármit megadok, amit csak kérsz.

Ő szomorúan elmosolyodott.

- Bizony gyanakszom, hogy a krokodilfarok beszél belőled, de már megszoktam az ilyesmit, és nem haragszom érte. Tudd meg, Szinuhe, nem kérek tőled semmit, ahogy nem kértem semmit még egyetlen férfitől, és sohasem fogadtam el ajándékot. Ha adni akarok valamit, azt szívemből adom, és neked örömmel teljesítem kérésedet, mert én éppoly magányos vagyok, akárcsak te.

Elvette a borosserleget reszkető kezemből, kiterítette szőnyegét, hogy lefeküdjem, aztán mellém feküdt, és hideg kezemet kezében melengette. Ajkammal megérintettem sima arcát,

beszívtam bőrének cédrusillatát, és kedvemet töltöttem vele; olyan volt hozzám, mint apám és anyám, olyan volt, mint parázstartó a hideg téli éj vándorának, és mint a parti fény, mely viharos éjjelen hazavezérli a hajóst. És amint az álom kezdett szememre hullani, Minea volt ő, Minea, akit örökre elveszítettem. Úgy feküdtem mellette, mintha Minea mellett feküdnék a tenger homokjában, s nem voltak többé rossz álmaim; amidőn fülembe suttogott, miként anyák sutognak a sötétől ijedező gyermeküknek, mély álom borult reám. Ez éjtől kezdve Merit barátom volt, mert ölében újra hinni kezdtem, hogy bennem, és értelmemen kívül létezik valami olyan, ami több nálam, amiért érdemes élni.

Másnap reggel így szóltam hozzá:

- Merit! Már összetörtem a korsót egy nővel, aki meghalt, és ezüstszalagját, mely hosszú haját összefogta, ma is őrzöm. De barátságunk miatt kész vagyok veled is korsót törni, ha akarsz.

Ám Merit csak ásítózott, keze fejét szájához emelve.

- Soha többé nem ihatok egyetlen krokodilfarkot sem, hogyha másnap ily ostobaságokat kezdesz beszélni - mondta. - Gondolj arra, hogy ivóban nevelkedtem, és már nem vagyok ártatlan leány, aki képes volna hinni szavadnak, s aki csalódni tudna.

Ajkammal megérintettem sima arcát.

- Ha szemedbe nézek, Merit, hiszek abban, hogy a világon becsületes nők is élnek. Csupán azért mondom, hogy megértsd, mily sokat jelentesz nekem.

Mosolyogva válaszolta.

- Láthatod, hogy eltöltöttalak a krokodilfaroktól, és a nők ama férfinak, aki tetszik nekik, először is megtiltanak valamit, hogy hatalmukat éreztessék. De korsókról ne beszéljünk, Színuhe. Jól tudod, hogy szőnyegem mindig szabad neked, amikor nagyon magányos és szomorú vagy. De ne haragudj meg, Színuhe, ha majd észreveszed, hogy a világon más magányos és szomorú férfi is van rajtad kívül, mert éppoly szabadon választom meg társaságomat, mint te, és nem akarok magamhoz kötni semmiféle módon. Ezért hát a mondottak ellenére saját tenyeremből kínálok neked még egy serleggel a krokodilfarokból.

4

Azon a napon Horemheb visszavitte a fáraónak uralkodói korbácsát és görbe botját, jelentette, hogy ledöntötte Ámont, és a városban helyreállította a rendet. A fáraó pedig Horemheb nyakába helyezte a fővezéri gallért, és kezébe adta az aranyos korbácsot, amely Pepiton után még mindig macskaszagú volt. Másnapra azt tervezte, hogy ünnepi menetben halad végig a Kosok útján az Atón-templomig, és ott áldozattal ünnepli majd meg istene győzelmét, de este még lakomát akart rendezni barátainak az aranyházban. Horemheb mesélt neki rólam, ily módon én is meghívást kaptam a fáraó aranyházába, mert igen felnagyította ügyességemet és mindazt a munkát, melyet Thébában a szegények orvosaként végeztem, bekötözvén a szerencsétlenül jártak sebeit, és felszárítván az árvák könnyét.

Királyi gyolcsba öltöztem tehát, így mentem Horemhebbel az aranyházba. De a bárkán, aranyos korbácsát lóbálva, így szólt:

- Eszembe jutott, hát figyelmeztetlek, Színuhe, hogy ezentúl ne kevered bele katonáimat a nőkkel való dolgaidba, mert az előkelők nagyon lármáznak már; azt állítják, hogy múlt éjszaka elraboltál valami nőt a saját házából. Annak a nőnek sok gazdag szeretője van, akik úgy nyivákolnak és jajgatnak, akár csak a beteg macskák - a ganajba, de bűzös a korbácsom! - igen, keresik őt nagyon, ám katonáim hallgatnak. Most hát rejtsd el a világ elől, aztán

szórakozz vele, amíg csak akarsz, bár őszintén szólván, nem hittem volna, hogy ilyen vad és erőszakos kalandba fogsz egy nő miatt.

A palotában Horemheb bevezetett a fáraó szobájába, odavitt Ehnaton színe elé. Míg távol voltam, férfivá nőtt, arca sovány volt, és rajongás, szenvedély sugárzott róla, szeme a virrasztástól megduzzadt. Nem hordott egyetlen ékszert sem, egyszerű fehér ruha volt rajta, igaz, a legfinomabb királyi gyolcsból, mely nem rejtette el hosszú, vézna törzsének formátlan nőiességét.

- Szinuhe, Szinuhe orvos, te magányos, emlékszem rád - szólított meg, és abban a pillanatban megértettem: olyan ember ő, hogy gyűlölni vagy szeretni kell, mert akinek bensőjében érző szív dobogott, előtte állván, nem maradhatott hideg.

- Fejfájás gyötör, elrabolja éjszakáim álmát - mondta és kezét rátette homlokára. - Szörnyű fejfájás gyötör gyakran, midőn valami a kedvem ellenére történik. Orvosaim nem tudnak rajtam segíteni. Ők csak elbódítani tudnak, de azt nem szeretem, mert gondolataimnak olyan tisztának kell lenniök, mint a víznek. Így kívánja az én istenem. És elegendő is van az átkozott isten orvosaiból. Horemheb, a sólyom fia, sokat beszélt nekem tudásodról, Szinuhe. Talán te tudsz segíteni a bajomon. Ismered-e Atónt?

Ez nehéz kérdés volt számomra, tehát alaposan mérlegeltem szavaimat, mielőtt feleltem volna rá.

- Ismerem Atónt, hogyha ő az, ki bennem is van, meg értelmemen kívül és minden emberi tudás felett. De másképpen nem ismerem.

A fáraót izgalom fogta el, arca tüzelni kezdett, és elragadtatva mondta:

- Bölcsebben beszélsz Atónról, mint legjobb tanítványaim, mert az ember csak szívével ismerheti őt, de eszével semmiképp. Csak én ismerem értelmemmel, mert fia vagyok, és látomásaim fényében szemtől szembe is láttam, jóllehet az ő lénye arc nélkül való. Nincsen más isten rajta kívül, és az emberkéz állította istenek mind téveszmék. Atón előtt csak árnyék a többi isten; azért döntöttem le az átkozott istent, mert árnyékot vetett a fény útjába, mely népem szívébe árad. Ha kívánod, Szinuhe, megkapod tőlem az élet keresztjét.

- Múlt éjszaka láttam, hogy egy sebesült férfi fejét más férfiak kövekkel zúzták össze az élet keresztje miatt, aztán nők Atón nevét kiáltozva ugráltak körülötte - feleltem. - Azt is láttam, hogy egyiptomi nők, Atónt dicsérvén, négerekkel szeretkeztek.

Ehnaton arca elkomorult, összeráncolta homlokát, hegyes arccsontja magasabbra húzódott sovány ábrázatában. Szeme elvesztette fényét, jajgatva kapott fejéhez és így kiáltott:

- Ó, Szinuhe, te csak még jobban fájdtod a fejemet, hiszen olyan dolgokról mesélsz, amelyek kedvem ellenére valók.

- Azt mondtad, Ehnaton fáraó, hogy az igazságért élsz. Ezért árulom el neked az igazságot, bár jól tudom, hogy betegséged miatt udvari embereid és Atón hívei puha gyolcsba rejtik előled. Mert az igazság éles kés az ember kezében, és könnyen hordozója ellen fordul. Ellened fordul az igazság, Ehnaton fáraó, és fájdalmakat okoz neked. Ha füledet el akarod zárni tőle, én gyorsan meggyógyítalak.

A fáraó odalépett hozzám, erősen megragadta és megszorította karomat, s felindultan mondta:

- Nem, nem, Szinuhe! Ehnaton csak az igazságért él, mert az ad életének értelmet. Az pedig, hogy egyiptomi nő Atón nevében négerrel tölti kedvét, igazán nem bűn, mert Atón előtt minden nép és mindenféle színű ember egyenlő értékű.

Horemheb köpött egyet, lábával eltörölte, aztán undorodva szagolgatta aranyos korbácsát. Ehnaton rosszállóan nézett rá, és én akkor vettem észre, hogy a fáraó nem képes arra, hogy mosolyogjon, vagy nevessen. Igazi ember volt, de hiányzott a nevetéshez való képessége, ezért boldogtalan ember volt, és boldogtalansággal árasztotta el környezetét.

- Az igazság cseppet sem teszi boldoggá az embert - szóltam. - Nemrég meglélkeltem egy öregasszony koponyáját; azt gondolta, hogy ő Hatsepszut királynő, de amikor meggyógyult, csak szegény öregasszony lett belőle, és többé nem volt olyan boldog, mint akkor, midőn Hatsepszut királynőnek hitte magát.

- Engem meg tudsz-e gyógyítani koponyalékeléssel? - kérdezte Ehnaton.

Sokáig gondolkodtam, de végül így feleltem kérdésére: - Úgy vélem, a koponyalékelés csillapítaná fájdalmaidat, ha valaki meg merné cselekedni. De tudnod kell: ha egy orvos meglékeli koponyádat, és tudása jóvoltából meggyógyulsz, valószínűleg elveszted látomásaidra való képességedet, és mindazt, amit szíved igazságnak tart. Mint orvos, meg merem mondani, hogy istenedet, Atónt, beteg fejed szülte, jöllehet ez egyáltalán nem kisebbíti eszméd nagyszerűségét.

A fáraó bizalmatlanul tekintett rám.

- Valóban úgy véled, hogy Atón elköltözik szíveimből, ha meglékeled koponyámat?

- Egyáltalában nem szándékozom koponyádat meglékelni, Ehnaton - mondtam gyorsan. - Még ha parancsolnád, sem tenném, mert betegséged tünetei nem követelik, és a lelkiismeretes orvos csak akkor végez koponyalékelést, ha mindenképpen elkerülhetetlen, és ha már semmi más nem mentheti meg a beteget.

Akkor Horemheb közbeszólt:

- Olyan igaz, mint ahogyan korbácsom most is macskabűzös, hogy Szinuhe ügyes orvos; sok országból gyűjtötte össze tudását, és miképpen te is emlékszel, Ehnaton, az öreg Ptahornak volt a tanítványa. Az ő kezére nyugodtan rábízhatod szentséges koponyádat, és meglehet, hogy az időben elvégzett műtét megmentheti még Egyiptomnak Szíriát és Kús földjét, és megakadályozhatja ama sok halált, mely esztelen cselekedeteid vetéséből még kisarjadzik. Nem az orvos beszél belőlem, hiszen az orvosi tudományhoz mit sem értek, de nem is a katona, hanem csupán az egyiptomi, aki szereti hazájának fekete földjét, és szívesebben lát kövér gyermekeket, nevető arcú asszonyokat, mint éhséget, dögvészt és halált.

De a fáraó nem haragudott meg Horemhebre, csak sajnálkozva nézett rá, és ugyanúgy nézett énám is, mert igazságát mindkettőnkénél erősebbnek tartotta. Aztán arca felragyogott, és így szólt:

- Az öreg Ptahor meghalt, és az Élet Háza még senkit sem jelölt ki utódjául. Ezért én kinevezlek téged, Szinuhe, királyi koponyalékelőnek, és a Kutyacsillag napjától kezdve tiédnek mondhatod e rangoddal járó mindama előnyöket és fizetséget, melyekről az Élet Házában pontosan értesülsz. De az Élet Házának orvosai nem akarnak többé elvégezni semmiféle műtétet, mert Ám... annak az átkozott istennek tüze kialudt, és ők már megszokták, hogy késeiket, csipeszeiket abban a tűzben tisztítsák meg. Mondd, Szinuhe, Atón tüze nem felel meg éppúgy, sőt még jobban is?

- A tűz mind egyforma - feleltem neki -, és idegen országokban járván, éppúgy kölcsönöztem tüzet Baál oltáráról, mint Mardukéról, és soha egyetlen beteg sem jött panaszkodni műtét után amiatt, hogy sebe elgennyesedett volna. Ám most éppen a rothadás gonosz havában vagyunk, és ezt Ám... annak az átkozott istennek hú orvosai saját javukra fordíthatják, és megféleml-

líthetik a népet. Ha kívánod, elmegyek az Élet Házába, és előadást tartok erről a tanulóknak. Hiszen nekem nincsen vesztenivalóm, mert csupán a szegények orvosa vagyok, és tudásomat még akkor sem veszthetem el, ha kitörölnék nevemet az Élet Könyvéből.

- Cselekedj úgy - mondta tetszéssel a fáraó, és vékony kezének hosszú ujjával megérintette vállamat: ujjából olyan erő áramlott belém, mintha tűz ért volna, éreztem, hogy igazsága a legnagyobb a világon, és tudtam, hogy szeretni fogom őt haláláig, bármennyire hóboros. - Cselekedj úgy - ismételte - és jutalmad gazdag lesz, és jobbomon fogsz ülni, Szinuhe. - De én nem kívántam tőle semmiféle ajándékot, csupán jókedvre akartam deríteni, és csak akkor értettem meg, miért titkolta el az igazságot előle mindenki, aki szerette őt.

Ezután Horemheb a fogadóterembe vitt, ahol a többi vendég gyülekezett, s az udvari nép irigykedve versengett a fáraó asztalához közel eső legjobb helyekért. Horemheb társaságában az uralkodói család mellé kerültem, a fáraó jobb oldalára. Csodálkozva láttam, hogy Eje pap is az uralkodói családhoz tartozik, míg eszembe nem jutott, hogy Mitanni hercegnője után, aki alig érkezett Egyiptomba, máris meghalt, leánya, Nefertiti lett a nagy királyi hitves.

Ehnaton csupán tejben főtt kását evett. A kása aranytálon volt, és a kanál is aranyból készült, nyelére az aranyműves kecses antilopfejet mintázott. Amikor megette a kását, száraz kenyeret tört magának, azt rágcsálta, és nem ivott bort, csak tiszta vizet. Azután pedig ragyogó, tüzes tekintettel, erős hangon így szólt:

- Mondjátok el mindenkinek, hogy Ehnaton fáraó az igazságért él, eledele pedig víz, kenyér, meg a szegények kásája, és semmiben sem különbözik a legszegényebb földműves étkétől.

Akkor rajongva dicsérte a kenyeret, mely Atóntól áldott, a barázdás búzaszemet, mely Atóntól áldott, és a tiszta vizet, mely Atóntól áldott. Amidőn nádi galambot, thébai módra sült ludat, és mézeslepényt kínáltak, mindazok, akik a fáraó kedvére akartak tenni, tartózkodtak eme ételektől, és miként a fáraó, beérték vízzel és kenyérrel. Bizonyára éhesek is maradtak, mert az ünnepi lakoma sokáig tartott, hiszen tizenkétféle húst, nyolcféle tésztát, és különféle hideg krémeket hordoztak körül. Napégette arcukról, kezükről, lábukról látszott, hogy azok közül valók, akiket a fáraó a legalacsonyabb rangúak seregéből emelt magához, hogy megtegye őket tanácsadóinak. Eszükben, tudásukban nem kételkedtem, mert sokuknak okos szeme és szép homloka volt, de tiszteletüknek nem kellett volna őket meggátolnia abban, hogy egyenek, hiszen a többi udvari nép bátran evett mindenből, bort ivott, nevetett, hangoskodott, és tréfált.

Aztán a vendégek felkeltek helyükről, és asztaltól asztalig járkáltak, hogy találkozzanak ismerőseikkel, és kicseréljék egymás közt a legújabb pletykákat. Énhozzám egy királyi gyolcsba öltözött, alacsony, széles arcú férfi jött oda, nyakában és csuklóján aranyláncot viselt. Csak bohókás barna szeméről ismertem fel benne Thotmeszt; örömben felkiáltottam, és felkeltem, hogy megöleljem. Elmondtam, hogy már kerestem őt a Szíriai korszakban, de így válaszolt:

- Rangomhoz nem illő többé, hogy közönséges ivókba járjak; éppen elég időmbe telik, míg megiszom azt, amivel előkelő barátaim és pártfogóim kínálnak házukban. Ő, a fényességes, királyi köszöbrásznak nevezett ki, mint nyakláncosról is láthatod. Én véstem ki Atón napkorongját és napsugarakból kinyúló számtalan kezét, melyek az élet keresztjét kínálják mindenkinek, aki csak kívánja s elfogadja.

- Thotmesz, barátom! - mondtam. - Te vésted a fáraó mását Atón nagy templomának oszlopaiba? Mert ahhoz hasonlót még sohasem láttam azelőtt.

Kitérően válaszolta:

- A fáraó szolgálatában sok szobrász van, mind együtt dolgozunk, és egyetlen törvényünk a saját szemünk. Igazán nem akarjuk a fáraót megszenteltetni, de szeretjük őt, az ő valódi lényét akarjuk kifejezni szobrainkon. Bizony, Szinuhe, ma az aranyház székein ülünk, és drága serlegekből bort iszunk, pedig egykor, a hamis isten idején, gúnyban, megvetésben, üldöztetésben volt részünk, és szomjunk csillapítására csak savanyú sör jutott. Egykor Kréta művészetének szabadságát láttuk, most meglettük saját szabadságunkat. Még sokat fogsz ámulni és csodálkozni, mert kezünkben a kő már életre kelt, jóllehet elég tanulnivalónk maradt a jövőre is.

- Ruhádon ott az élet keresztje - jegyeztem meg.

Szélesen elmosolyodott.

- No és? Felszabadulást jelent a hamis isten uralma alól, meg olyan életet, melyet fényben és igazságban élünk.

- És mondd, mást nem jelent még számodra, ki egykor azzal tartottad el magadat, hogy a gazdagok gyerekeinek egerekkel körülvett macskákat rajzoltál? - kérdeztem.

Szegénységének napjaira emlékezvén, Thotmesz nevetni kezdett, felvette serlegemet, és gyönyörködve nézegette, azután így szólt:

- Az istenekről nem szívesen beszélek, mert nekem e szép élet és az életnek sok-sok színe, sok csodálatra méltó formája elegendő. Az élet kezemnek olyan, mint a boroskorsó, mely nem ürül ki soha, szememnek pedig olyan, mint a kép, melynek látásával az örökkévalóságig sem lehet betelni. Nem, Szinuhe, az istenek dolgáról nem kívánok beszélni veled, mert azok minduntalan változnak a fáraó látomásai szerint, és ami tegnap igaz volt, ma már hamis lehet. Bolond vagy, Szinuhe, hogy lakomai asztal mellett Atónról akarsz beszélni, hiszen világos fejjel is éppen elég fáradságunkba kerül, hogy követni tudjuk a fáraó rajongását. Vidítsuk fel inkább szívünket borral, mert Atón az öröm forrása, kegyeltjeinek aranyserlegeket és magas rangokat osztogat. A szent dolgokat bízzuk a fáraó gondjára, mert ő ért hozzájuk legjobban, még akkor is, ha gyakran gonosz fejszaggatást okoznak neki, akárcsak nekem a kevert bor.

Igen örültem, hogy láthattam Thotmeszt, és Horemheb is örült neki, bár nem volt rangjához illő, hogy örömét túlságosan kimutassa. De Thotmesz vizsgálódó szemmel nézegette őt, és azt mondta, hogy szobrot farag róla Atón templomában, mert ő szabadította meg Thébát a hamis isten uralmától, és mert arca és egész alakja nagyon alkalmas erre. Ha a fáraó elég aranyat áldoz, és megfelelő követ is ad a munkához, elkészül a szobor, mondta Thotmesz. Horemhebnek ez nagyon hízelgett, mert még sohasem készítettek róla szobrot, ám így szólt:

- Bizonyára úgy gondolod, szolgálatot teszel nekem azzal, hogy szoborba faragva örökkévalóvá változtatsz, de én hiszem, hogy tetteim különben is megőrzik nevemet örökké. És semmi esetre sem akarom Atón oltárának vértelen áldozatait bámulni ostobán, mert katona vagyok, és az egész dologból mit sem értek. Inkább azt szeretném, hogyha szülővárosomban, Hetnetsutban, Hórusz templomának falai közt állítanák fel szobromat, mert Hóruszal Atónnak egyelőre nincs vitája, és örülnék, ha az otthoniaknak torkukon akadna a falat, mert kinevettek engem, és kinevették lándzsámat, amikor még fiú voltam.

5

Oly kiismerhetetlen az emberi szív és oly vakká tett a fáraó igazsága, hogy nem gyanítottam semmi rosszat, pedig a forró napsütésben egyre füstölögtek az izzó romhalmazok, s a folyóból holttestek szaga áradt. Mert a Kosok útját tarka zászlók díszítették, és nagy tömeg szegélyezte,

ameddig csak a szem ellátott. A virágágyak fáira fiúk másztak fel, hogy jobban lássanak, és Pepitaton számtalan virágkosarat hozatott, hogy a nép, a szokáshoz híven, virágokat szórhasson a fáraó hordszéke elé. Derűs voltam és reménykedő, hiszen azt hittem, szabadság és fény köszönt Egyiptom földjére, aranyserleget kaptam ajándékba a fáraótól, és kinevezett királyi koponyalékelőnek. Oldalamon szép és érett nő állott, Merit, aki barátom volt, és karomat fogta, s körülöttünk az előre lefoglalt helyeken csupa vidám embert és mosolygó arcot láttam, a nép arca nem került szemem elé.

Igaz, szokatlanul csendes volt minden, olyan csendes, hogy egészen a Kosok útjáig elhangzott a nagy templom tetején összeverődött hollók rikácsolása: a keselyűkkel együtt megtelepedtek Thébában, mert a jóllakottságtól nem bírtak már visszarepülni a hegyek mögé.

Talán az volt a baj, hogy a fáraó aranyos hordszékét csíkosra festett négerek kísérték, hiszen már pusztá látásuk is felszította a nép haragját. Mert nem sok ember akadt a tömegben, aki ne szenvedett volna kárt az elmúlt napok alatt. A tűzvész sokuknak elhamvasztotta otthonát, az asszonyok könnye még fel sem száradt, a férfiak sebei még sajogtak a kötések alatt, és összeroncsolt szájuk nem nyílhatott mosolyra. Ehnaton magasan a nép feje fölött ringó hordszéken érkezett, hogy láthassa mindenki. Kettős koronát hordott, a két birodalom lilium- és papiruszkoronáját, karját keresztbe tette mellén, két keze szorosan markolta a görbe botot s az uralkodói korbácsot. Mozdulatlanul ült, akár egy istenszobor - a nép előtt minden időkben így ültek a fáraók -, és érkezésekor olyan félelmetes csend uralkodott, mintha látása elnémította volna a nép torkát. Végre, a Kosok útját őrző katonák felemelték lándzsájukat, és kiáltással üdvözölték, azután pedig az előkelők és gazdagok is kiáltozni kezdtek helyükről, és virágokat dobáltak a hordszék útjába. De a nép félelmetes hallgatása közepette kiáltásuk szánalmasan gyenge volt, mint amikor magányos szűnyog zümmög. Ezért gyorsan elhallgattak ők is, és döbbsen néztek egymásra.

A fáraó ekkor minden szokás ellenére megmozdult, s görbe botját és korbácsát felemelve, szenvedélyes örömmel köszöntötte a népet. A tömeg megmozdult, azután egyszerre rémisztő kiáltásban tört ki, mely a viharzó tenger morajához, a parti szikláknak csapódó hullámok dübörgéséhez volt hasonló: „Ámont! Ámont! Add vissza nekünk Ámont, az istenek királyát! - Hullámzott, ringott a nép, és a kiáltás egyre erősödött, a hollók és keselyűk ijedten felrebbentek a templom tetejéről, és a tömeg zúgott: - Le veled, hamis fáraó! Le veled!”

A hordszék hordozói megijedtek és megálltak, de amikor az izgatott őrtisztek bátorítására újra el akartak indulni, ellen állhatatlan áradatként szakította át a tömeg a katonák láncát, és az emberek egymás után vetették magukat a hordszék elé, hogy útját elzárják. Ezután senki sem tudta pontosan követni, hogy mi történt, mert a katonák botokkal kezdték ütni a népet, hogy megtisztítsák az utat, de nemsokára lándzsát és kést is kellett használniuk életük védelmére. Suhogtak a botok és kövek a levegőben, s a Kosok útjának köveit befestette a vér. A tomboló ordításon át halálüvöltés csapott a magasba. Ám a fáraó felé egyetlen kő sem repült, mert ő a naptól született, miként a többi fáraó annak előtte. Személye szent volt és sérthetetlen, és a tömegben egyetlen ember sem akadt, aki akár álmában is kezet merészelt volna emelni reá, jóllehet szívében mindenki gyűlölte őt.

A nép kövekkel dobálta, botokkal verte a katonákat, azok pedig védekeztek és sok embert sebesítettek halálra. És szakadatlanul zúgott a kiáltás: „Ámont! Ámont! Add vissza nekünk Ámont! Le veled, hamis fáraó! Le veled! Thébához semmi közöd!” - A tömeg az előkelőkre is köveket dobált, aztán a botokkal csapkodva a lefoglalt helyekre nyomult, mire a nők eldobták virágaikat, leejtették illatosító edényeiket a földre, és elmenekültek.

Akkor Horemheb megfújatta a kürtöket, és a hadiszekerek előhajtottak az udvarokból és mellékutcákból, ahová el kellett rejtőzniük, hogy ne szítsák fel a nép dühét. A lovak patái és a kocsik kerekei sok embert eltiportak, de a kaszákat Horemheb levétette a kocsik oldaláról, hogy a vérontást elkerülje. A hadiszekerek lassan és meghatározott rendben hajtottak, körülvették a fáraó hordszékét, és az ünnepi kíséretet, meg a királyi családot egyaránt védelmezvén, magukkal vitték a fáraót. De a nép nem oszlott széjjel egészen addig, míg azt nem látta, hogy a királyi bárkák visszaindulnak a folyó másik partjára. Akkor örömkialtás zúgott fel az ajkokról, és ez a kiáltás a gyűlölet és harag kiáltásainál is rémisztőbb volt. A söpredék pedig, mely a tömegbe vegyült, megtámadta a gazdagok házeit, válogatás nélkül rombolt és fosztogatott, míg végül a katonák rendet csináltak lándzsáikkal, a nép pedig visszatért otthonaiba. Leszállt az est, és a hollók a Kosok útjára telepedtek, hogy a holttesteket szétszaggassák.

Így látta Ehnaton fáraó először szemtől szembe a földühödött népet, így látta először az istene miatt kiömlő vért, és e látványt nem felejtette el soha. Bensőjében valami összetörött, szeretetébe mérget kevert a gyűlölet, de rajongó hite erősebbé vált. Ezért mindenkit bányába küldetett, aki hangosan kiejtette Ámon nevét, vagy olyan szobrot vagy edényt rejtegetett, melyen rajta volt Ámon neve. De az emberek nem akarták egymást feladni, ezért tolvajok és rabszolgák tanúskodását is elfogadták, és többé senki sem volt biztonságban a hamis tanúk miatt. Ily módon számtalan derék, becsületes ember került rabszolgának a bányákba és kőfejtőkbe, házukat, műhelyüket, kereskedésüket Atón nevében kisajátították az arcátlan, szégyentelen családok.

Mindezt korábban mondom el, mielőtt megtörtént volna, azért, hogy megvilágosítsam a történetek okát. Még aznap éjszaka sürgősen az aranyházba hívtak, mert a fáraóra rájött a rohama. Az orvosok nagyon aggódtak életéért, és meg akarták velem osztani a felelősséget, mert Ehnaton megemlítette nevemet és beszélt rólam. Sok vízmértéknyi ideig feküdt öntudatlanul, akár egy halott. Tagjai kihültek, érverését sem lehetett érezni többé. De aztán nyelvét és száját véresre harapdálva, magához tért és elűzte ágyától az Élet Házának összes orvosát, mert egyiket sem akarta többé látni. Csak engem tartott magánál, és így szólt.

- Gyűjtsétek össze az evezősokeket, húzzátok fel hajóimra a vörös vitorlákat, és mind, ki barátom, kövessen engem, mert elutazom! Utamon látomás vezet, míg olyan földet nem talállok, melyet nem birtokol semmiféle isten, és semmiféle ember. Azt a földet Atónnak szentelem, oda építem városomat, amely Atón városa lesz, és soha többé nem térek vissza Thébába. - És hozzátette: - Théba népének viselkedése visszataszítóbb mindennél, ami valaha történt, és utálatosabb, nyomorultabb, mint amilyen viselkedést őseim iránt az idegen népek tanúsítottak. Ezért Théba városába, míg élek, nem teszem be lábamat. Megvetem Thébát, és saját sötétségében hagyom örökké.

A láz, mely hatalmába kerítette, oly nagy volt, hogy még azonmód betegen hajóra vitette magát, és sem én, az orvos, sem pedig tanácsadói nem tudták ebben megakadályozni. De Horemheb azt mondta:

- Így a legjobb, mert Thébának is, Ehnatonnak is teljesül a kívánsága, mindkettő elégedett, és az országban helyreáll a béke.

Tíz napig hajóztunk a Níluson lefelé, míg a víz megtisztult a holttestektől, és a fáraó a hajó orrába ment, hogy körülnézzen. A földeket sárgára perzselte a nyár, a parasztok a termést gyűjtötték össze, esténként teheneket hajtottak itatni a folyóhoz, és a pásztorok kétágú nád-fuvalójukon muzsikáltak. Midőn megpillantották a fáraó hajóját, fehérbe öltöztek, odasiettek a partra, és pálmaágakkal integetve hangos kiáltásokkal üdvözölték Ehnatont. Az elégedett nép

látása minden gyógyszernél többet használt egészségének. Olykor megparancsolta, hogy kössünk ki; ilyenkor partra szállt, megszólította és megérintette az embereket, a nőket és a gyermekeket megáldotta, amit azok sohasem felejtettek el.

Éjszaka a hajó orrában állt, és a fénylő csillagokat nézegetve így szólt hozzám:

- A hamis isten minden földjét azoknak adom, akik a kevéssel is elégedettek, és két kezükkel végzik munkájukat. Hadd legyenek boldogok és hadd áldják Atón nevét. Bizony minden földet nekik adok, mert szívem örvend, midőn kövér gyermekeket, és mosolygó asszonyokat és férfiakat látok, akik gyűlölet és félelem nélkül, Atón nevében munkálkodnak.

Később azt mondta:

- Sötét az emberi szív, és én sohasem hittem volna, ha nem látom saját szememmel. Mert világosságom oly ragyogó, hogy a sötétet nem is ismerem, és a szívemben sugárzó fényben megfélelkezem minden hamis szívről. De bizonyára sok olyan ember él a földön, aki nem képes Atónt megérteni, pedig látja őt, és érzi szeretetét. Ezek sötétségben élik életüket, és a fényt sem ismerik meg többé, hanem gonosznak tartják, mert sérti szemüket. Ezért békében hagyom, és nem zavarom őket, hogy ők se zavarják nyugalmamat, és szereteteim életét, ám velük együtt mégsem kívánok lakni. Inkább magam köré gyűjtöm mindazokat, kiket szeretek, velük élek, és nem hagyom őket el soha, mert nem akarok gonosz fejfájást szerezni szívemnek nem tetsző, és Atónt is megbotránkoztató dolgok látásával.

A csillagokra meredve folytatta:

- Borzadok az éjszakától, nem szeretem a sötétséget, félek tőle. A csillagokat sem szeretem, mert midőn kigyúlnak az égen, elősettenkednek odúikból a sakálok, az oroszlánok is elhagyják barlangjukat, és vérre szomjazván, ordítani kezdenek. Számomra Théba is olyan, akár az éjszaka, ezért hagyom el örökre. Bizony elhagyok mindent, ami régi és hamis, és az ifjakba meg a gyermekekbe vetem reményemet, mert belőlük fakad majd a világ tavasza. Gyermekségüktől kezdve magukba szívják Atón tanítását, megtisztulnak a gonosztól, és általuk megtisztul az egész világ. Ezért minden iskolát meg kell újítani, minden régi tanítót el kell üzni, és a gyermekek számára új írásszövegeket kell bevezetni. Az írást is egyszerűbbé akarom tenni, mint eddig volt, mert ahhoz, hogy megértsünk valamit, nincs szükség képekre. Ezért olyan írást tervezek, melyet a legegyszerűbb ember is könnyűszerrel megtanulhat. Akkor nem lesz többé különbség az írástudók és a nép között, a nép is megtanul írni, és még a legkisebb faluban is lesz olyan írástudó, ki elolvassa majd, amit a népnek írok. Gyakran és sok írással akarom felkeresni őket, és mindenről írok nekik, amiről tudniuk kell.

Beszéde megijesztett, mert hallottam már ugyan a fáraó új írásjeleiről, melyeket bárki könnyen megtanult és olvasott, de ama írásjelek nem voltak szent jelek, nem voltak szépek, és értelmükben sem olyan gazdagok, miként a régi írásjelek. Minden írnok, aki tisztelte mesterségét, megvetette amaz új írás használóit. Ezért így beszéltem:

- A népi írás csúnya és barbár, nem szent jelek alkotják. Mi lesz Egyiptomból, ha mindenki megtanul írni, hiszen ilyen még nem történt meg soha! A két kezével bizonyára senki sem akar majd dolgozni többé, a föld megműveletlen marad, és a népnek nem sok öröme lesz írástudásában, ha éhen hal.

De nem kellett volna ezeket mondanom, mert a fáraó szörnyen izgatott lett, és rám kiáltott:

- Ily közel van hát a sötétség most is hozzám! Mellettem áll, ha te mellettem állsz, Szinuhe. Te folyvást csak gyanakszol, és akadályokat gördítsz utamba, ám igazságom tűz módjára lángol bensőmben, és szemem úgy lát keresztül minden akadályon, mint tiszta vízen át, és végül mégis meglátom azt a világot, mely eljön majd utánam. Ama világban nincs többé

gyűlölet és félelem, ama világban az emberek testvérek módján osztják meg egymás között a munkát és a kenyeret. Ama világban nincs többé gazdag és szegény, hanem mindenki egyenlő, és mindenki tud írni, és mindenki el tudja olvasni, amit írok neki. És senki sem mondja a másakra: „koszos szíriai”, meg „nyomorult néger”, mert minden ember egymás testvére lesz, és a háború tüze soha többé nem lobban fel. Szemem már mindezt látja, ezért erőm és ujjongásom oly hatalmasra növekszik bennem, hogy attól félek, szívem kettészakad.

Szavaiból újra megértettem, hogy bolond, lefektettem szőnyegére, és nyugtató orvosságot adtam neki. Ám beszéde mégis gyötörni kezdte szívemet, mert már valami megérett bennem ahhoz, hogy elfogadjam. Hiszen sok népet megismertem, és lényegében minden nép egyforma volt, sok várost megismertem, és lényegében azok is mind egyformák voltak; és igazi orvos nem tehet különbséget szegény és gazdag, egyiptomi és szíriai között, mert kötelessége, hogy minden emberen segítsen. Ezért így szóltam szívemhez:

„Nagy a fáraó esztelensége, és kétség nélkül betegségéből származik, de ugyanakkor szívnek tetsző és megragadó, s kívánnám, hogy látomásai valóra váljanak, noha értelmem azt mondja, hogy olyan világot, aminőt ő elképzelt, nem lehet felépíteni sehol, csupán az üdvözültek földjén. De szívem azt kiáltja, hogy Ehnaton igazsága minden más igazságnál nagyobb, amit őelőtte valaha is mondtak, és nagyobb igazságot a jövőben sem mondanak ki soha. Pedig tudom, hogy lépései nyomán vér és pusztulás fakad, s ha elég sokáig él, romlásba dönti egész hatalmas birodalmát.” És Kaptah bizonyosan így beszélt volna: „Ha el is jönne ama idő, mikor nincs többé gazdag és szegény, mindig vannak okosak és ostobák, ravaszak és együgyűek. Így volt mindig, és így lesz a jövőben is. Az erős nyakára tapos a gyengének, a ravasz elveszi az ostoba pénzeszacskóját, és maga helyett dolgoztatja az együgyűt. Mert az ember csalárd állat, és jósága is hiányos jószág, és csak ama ember tökéletesen jó, aki fekszik és nem kel fel többé soha. Láthatod, mire vezetett a fáraó jósága. Leginkább biztosan a krokodilok áldják, meg a jóllakott hollók a templom tetején.”

Ehnaton fáraó beszélt hozzám, én is beszéltem tehát gyenge és remegő szívemhez. És végre, a tizenötödik napon elénk tárult a föld, melyet nem birtokolt semmiféle előkelőség, és semmiféle isten. A hegyek kék és aranysárga színben fénylettek, a föld műveletlen volt; néhány pásztor élt csupán nádkunyhókban a parton, s barmokat legeltettek. A fáraó kiszállt hajójáról, Atónnak szentelte ezt a földet, és elhatározta, hogy ide építi fel az új székvárost. E jövőendő várost Ahetatonnak nevezte el.

Egymás után érkeztek a hajók, s a fáraó összehívta kőműveseit és építészeit, kijelölte nekik a főutcák irányát, az aranyház helyét, Atón templomának helyét, és amint kegyeltjei sorra megjöttek, mindegyiknek megmutatta, hová építsék házaikat a fő útvonalakon.

Beköszöntött az áradás, aztán a tél, de Ehnaton nem ment vissza többé Thébába, hanem makacsul hajóján maradt, és onnan irányította az ország ügyeit. Minden lerakott kő, minden felállított oszlop felvidította, és az utakat szegélyező könnyed és szép faépületek láttán ajka gyakran húzódott kárörvendő mosolyra, mert Thébáról való gondolatai méreg gyanánt marták szívét. Az Ámontól örökölt aranyat mind Ahetatonra költötte, de Ámon földjeit országszerte szétosztotta a legszegényebbek között, akiknek egyetlen vágyuk volt, hogy megművelhető földhöz jussanak.

Sokat dolgoztam, mert bár a fáraó meggyógyult, és boldogan nézte a tarka oszlopokon kivirágzó várost, mielőtt a csatornát megásták, Ahetaton építői között mindenféle járvány pusztított, és a nagy sietségben számtalan szerencsétlenség történt. Amint az ár elvonult, Horemheb is megérkezett az udvari előkelőségekkel együtt Ahetatonba, de nem akart itt megtelepedni, csupán azért jött, hogy a fáraót lebeszélje a hadsereg felosztatásáról. Ehnaton

ugyanis megparancsolta neki, hogy a négereket és sardánokat bocsássa el a szolgálatból, és küldje vissza hazájukba, de Horemheb egyre halasztgatta a parancs végrehajtását, és különféle ürügyekkel húzta az időt. Hiszen minden oka megvolt rá, hogy Szíriában lázadástól tartson, ezért e seregeket oda akarta áthelyezni. A thébai zendülések után oly keserűen gyűlölték a négereket és sardánokat egész Egyiptomban, hogy velük találkozván, mindenki kiköpött. Ám a fáraó hajthatatlan volt, és Horemheb hiába fecsérelte idejét Ahetatonban. Beszélgetéseik nap nap után egyformán végződtek. Horemheb így beszélt:

- Szíriában nagy nyugtalanság uralkodik, és az ottani egyiptomi települések gyengék. Aziru király gyűlöletre lázít Egyiptom ellen, és nem kétlem, hogy alkalomadtán nyílt lázadásba kezd.

Ehnaton pedig azt mondta:

- Láttad-e már palotám köpadlóit? Művészeim krétai módra, legjobb tudásuk szerint, nádasokat és repkedő vadkacsákat ábrázolnak rajtuk. Egyébként nem hiszem, hogy lázadás törne ki Szíriában, hiszen minden fejedelemnek elküldtem az élet keresztjét. Aziru király meg éppenséggel a barátom, szintén elfogadta a keresztet, és Amurru földjén templomot emeltetett Atónnak. Mondd csak, megnézted-e már Atón oszlopcsarnokát palotám mellett? Igazán érdemes megnézni, noha az oszlopok csak téglából valók, hogy időt nyerhessünk, meg aztán szívemnek nem tetsző gondolat, hogy a rabszolgák Atón kedvéért a kőfejtés gyötrelmes munkáját végezzék. Aziru királyról szólván, nincs okod, hogy hűségében kételkedj, hiszen számtalan agyagtáblát kaptam már tőle, melyeken rajongva érdeklődik Atón felől, és ha kíváncsi, írnokaim meg is mutatják neked mindegyiket, csak rendbe szedjük a levéltárat.

- Köpök Aziru agyagtábláira, mert azok éppolyan ganajosak és hazugok, mint ő maga - felelte Horemheb. - De ha véglegesen úgy határoztl, hogy feloszlatsz a hadsereget, legalább azt engedd meg nekem, hogy megerősítem a határvédő csapatokat. A déli törzsek már a határköveken innen, Kús földjének legelőin terelik nyájaikat, és felégetik fekete szövetségeseink falvait, ami nem is nehéz, mert szalmából vannak.

Ehnaton így szólt:

- Nem hiszem, hogy rossz szándékkal közelednek, ha a szegénység legelőinkre üzi őket. Szövetségeseink osszák meg velük a legelőket, én pedig nekik is elküldöm az élet keresztjét. Nem hiszem, hogy szándékosan gyűjtanak fel ama falvakat, hiszen, mint magad is mondtad, a szalmából épült falvak ugyancsak könnyen tüzet fognak, és néhány tüzeset miatt nem szabad egész törzseket elítélnünk. Ám ha akarod, erősítsd meg a határvédő seregeket Kús földjén és Szíriában, mert az ország biztonságáról neked kell gondoskodnod. De csak határvédő csapat legyen, ne rendes hadsereg.

- Bolond Ehnaton barátom! Mindenképpen meg kell engedned, hogy a határvédő csapatokat az egész országban újrászervezzem, mert az elbocsátott katonák nyomorúságukban házakat fosztogatnak, bottal verik a parasztokat, és elrabolják tőlük az adófizetésre szánt marhabőröket.

- Ebből is láthatod, Horemheb - szólt a fáraó oktatón -, mi lesz, ha nem hallgatsz rám. Ha többet beszéltél volna katonáidnak Atónról, nem cselekedtek volna ilyent. Ám most szívük sötét, hátukon korbácsod nyomai sajognak, és nem tudják, mit cselekszenek. Különben láttad-e már, hogy mindkét lánykám tipeg, és Meritaton a kisebbiket kézen fogva vezeti, és hogy micsoda szép gazellát szereztem nekik játszópajtásul? Egyébként igazán semmi akadálya, hogy az elbocsátott katonákat felfogadd a határok védelmére, csak ne szervezz belőlük támadó sereget. Úgy vélem, minden okunk megvan arra is, hogy minden hadiszekeret összetörjünk,

mert a gyanakvás gyanakvást szül, és nekünk minden szomszédunkat meg kell győznünk afelől, hogy bármi történjék, Egyiptom nem kezd háborút.

- Nem volna egyszerűbb, hogyha a hadiszekereket eladnánk Azirunak vagy a hettitáknak? - kérdezte gúnyosan Horemheb. - Jó árat fizetnének érte. Értem már, miért nem tartasz rendes hadsereget, hiszen sárba meg téglákba öled Egyiptom minden kincsét. Így civakodtak napról napra, míg Horemhebből, makacssága folytán, a határvédő seregek és a városőrségek legfőbb vezére lett. Bár e seregek nagyságát a fáraó Horemheb belátására bízta, kikötötte, hogy csak fáhegyű lándzsával lehetnek felfegyverezve. Akkor Horemheb a kerületek őrpáncsnokait Memfiszbe hívatta, mert e város Egyiptom közepén, a két birodalom határán feküdt, és maga is Memfiszbe készülődött. De midőn hajóra akart szállni, futárhajó érkezett, és egész csomó riasztó hírrel teli levelet és agyagtáblát hozott Szíriából. Horemheb szívében újra felébredt a remény. A levelek és agyagtáblák meggyőzően bizonyították, hogy Aziru király, értesülvén a thébai eseményekről, kedvezőnek találta az időt, hogy rajtaütéssel elfoglaljon két szomszédos várost Amurruban. Lázadás tört ki Megiddó városában, amely Szíria kulcsa volt, és Aziru seregei körülvették az erődöt, melyben az egyiptomi helyőrség gyors segítséget kérvén a fáraótól, elsáncolta magát. Ám Ehnaton így beszélt:

- Hiszem, hogy Aziru királynak alapos oka van, amiért így cselekszik. Tudom róla, hogy lobbanékony ember, és meglehet, követeim megsértették őt. Ezért nem ítélem el, míg alkalmam nincs, hogy tettéről számot adjon. Ám valamit mégis tehetek, és elég baj, hogy korábban nem jutott eszembe. Hiszen a fekete föld országában javában épül Atón városa, tehát a vörös föld országában, Szíriában, aztán Kús földjén is fel kell építtetnem Atón városát.

Ezt hallván, Horemheb kettétörte korbácsát, a fáraó lábához hajította, hajóra szállt és Memfiszbe indult, hogy az őrséget újjászervezze. Ahetatonban való tartózkodásának megvolt az a haszna, hogy a hosszú estéken zavartalanul elmesélhettem neki mindent, amit Babilóniában, Mitanniban, Hattiban és Kréta szigetén láttam és hallottam.

Horemheb haragosan távozott Ahetatonból, a fáraó azonban nagyon boldog volt, mert vitái Horemhebbel annyira felizgatták, hogy mihelyt meglátta, már megfájdult a feje. De hozzám - eltűnődve - így beszélt:

- Meglehet, Atón akarata, hogy Egyiptom elveszítse Szíriát. És ha így van, ki vagyok én, hogy akaratával szembeálljak, hiszen ő csupán Egyiptom javát keresi. Mert Szíria gazdagsága felfalta Egyiptom szívet, és Szíriából jött minden mértéktelenség, renyheség, minden gonoszság és erkölcstelen szokás. Ha elveszítjük Szíriát, Egyiptomnak vissza kell térnie az egyszerű élethez, az igazsághoz, és akkor minden közül a legjobb dolog történik, ami Egyiptommal csak történhetik. Az új életnek Egyiptomban kell megszületnie, hogy később birtokába vegye az egész világot!

Az én szívem azonban fellázadt szavai ellen.

- A szimirrai helyőrség páncsnokának van egy fia, úgy hívják, hogy Ramszesz. Eleven kisfiú, nagy, barna szeme van, és szívesen játszik tarka kövekkel. Egyszer bárányhimlője volt, és én meggyógyítottam. Megiddóban is él egy egyiptomi asszony, ki híremről hallván, felkeresett Szimirraban, mert hasa felpuffadt. Hasát felvágtam késemmel, és életben maradt. Bőre oly puha volt, akár a gyapjú, és kecsesen járt, amiképpen minden egyiptomi asszony, pedig felpuffadt a hasa, és szeme láztól fénylett.

- Igazán nem értem, miért mondod nekem ezeket - válaszolt Ehnaton, és templomát kezdte rajzolgatni egy papírra, ahogyan magában elképzelte, mert szüntelenül rajzokkal és magyarázatokkal zaklatta építészeit és kőműveseit, noha ők sokkal jobban értettek az építészet dolgaihoz, mint a fáraó.

- Azért, mert magam előtt látom azt a kicsi Ramszeszt; szája összezúzva, homlokfürtje vérben ázik. Ama Megiddóból való asszonyt is látom: meztelenül, véresen fekszik az erődítmény udvarán, és amorita férfiak meggyalázzák. De természetesen elismerem, hogy gondolataim nem érnek fel a tieidhez, és az uralkodó nem tarthat számon minden kis Ramszeszt, és minden puha bőrű asszonyt, aki alattvalója.

Akkor a fáraó ökölbe szorította kezét, és kétségbeesetten emelte fel. Szemét elhomályosította a fejfőrcs, midőn így kiáltott fel:

- Hát nem vagy képes felfogni, Szinuhe, hogy ha a halált kell választanom az élet helyett, akkor inkább választom halálát száz egyiptominak, mint ezer szíriainak? Ha háborút kezdenék Szíriában, hogy minden ottlévő egyiptomit megmentsek, sok egyiptomi és sok szíriai vesztene életét. És a szíriai is éppolyan ember, mint az egyiptomi, az ő kebelében is szív dobog, neki is van felesége, és fénylő szemű kisfia. Ha a gonoszság ellen szintúgy gonoszsággal küzdenek, az csak gonoszságot szülne.

Lehajtotta fejét, szeme a fájdalomtól kidülledt és veresedni kezdett, vastag ajka reszketett. Ezért békében hagytam őt, de magamban a Megiddó falait döngető faltörők dübörgését, és az amoriták gyapjúsátraiban meggyötört asszonyok jajgatását hallottam egyre. Ám megkeményítettem szívemet, mert szerettem őt, jóllehet esztelen volt, és talán éppen esztelensége miatt szerettem, mert ama esztelenség szebb volt, mint más emberek bölcsessége.

6

Beszélnem kell még az udvari népről is, mely késlekedés nélkül követte Ehnatont az Égi Magasságok Városába. Hiszen az udvari emberek egész életüket a fáraó aranyházában töltötték, s más céljuk nem volt, csak az, hogy a fáraó közelében legyenek, mosolyogjanak, ha mosolyog, és összeráncolják homlokukat, ha összeráncolja homlokát, így tettek őelőttük apáik, és azoknak apái is, tőlük örökölték királyi hivatalukat és rangjukat.

Nagy örömujjongással, Atón himnuszait énekelve, érkeztek a városba, virágokkal díszített hajókon, mintha kiránduláson volnának, és udvarhölgyeket meg sok boroskorsót hoztak magukkal. Sátrak és napernyők alatt telepedtek meg a Nílus partján, ettek-ittak, és örültek az életnek, mert az áradás már elvonult, beköszöntött a tavasz, a vidéki levegő friss volt, és csípős, mint az újbór, az elültetett fákon madarak csicseregtek, galambok búgtak. Kiszolgálásukhoz annyi szolga és rabszolga kellett, hogy szálláshelyük valóságos kis várost alkotott. Hiszen egyedül még kezüket sem tudták megmosni, arcukat sem tudták kenőccsel bekenni; szolgák és rabszolgák nélkül olyan tehetetlenek lettek volna, akár a járnai tanuló kisgyermek.

Azért a fáraót mégis bátran követték, midőn utcáik és házaik helyét kijelölte, s közben a rabszolgák napernyővel oltalmazták nagybecsű fejüket. Még arra is hajlandók voltak, hogy a kőművesekkel együtt dolgozzanak, hiszen a fáraó is felemelt olykor egy-egy téglát a földről, és a falba ágyazta. Lihegve cipelték hát a téglákat az egyre emelkedő falakhoz, és nevettek, ha kezüket felhorzsolták. Az előkelő udvari nők letérdeltek a földre, és agyagot dagasztottak. Ha szépek és fiatalok voltak, ezt ürügyül használták ahhoz, hogy ruhájukat ledobhassák, és csupán egyetlen kis ágyékkötőben dolgozzanak, miként a parasztasszonyok teszik gabonaőrléskor.

De miközben az agyagot dagasztották, a rabszolgáknak napernyőket kellett fejük fölé tartaniuk, nehogy a nap leburnítsa gondosan ápolt tagjaikat, és midőn elmentek, mindent a legnagyobb összevisszaságban hagytak maguk után. A kőművesek keserű szitkokat szórtak rájuk, és leverték az összes téglát, mit az előkelők keze illesztett a falba. Azért a fiatal nőket mégsem

átkozták. Szívesen nézegették őket, és együgyűséget színlelvén, agyagos kezükkel itt-ott rájuk is paskoltak. Csak úgy sikongattak a nők ilyenkor az ijedtségtől, és a lázas izgalomtól.

El kell azt is mondanom, hogy a királyi családban viszály tört ki Ahetaton miatt, mert a nagy királyi anya nem volt hajlandó követni fiát a sivatagba. Az ő városa Théba volt, és a fáraó aranyházát, mely ligetei és falai között kéklőn és aranyvörösen emelkedett a folyóparton, még Amenhotep fáraó építtette szerelmének. A nagy királyi anya, Teje, egykor csupán szegény madarászlány volt az Alsó Birodalom nádasaiban, tehát most nem akart megválni Thébától. Baketaton hercegnő is anyjával maradt, és Thébában Eje uralkodott, mint a király jobbkeze, s a görbe bot hordozója. Az uralkodó trónján a bőrtkecsek előtt ő gyakorolta az igazgatószolgáltatást is, ily módon Théba városában semmi sem változott, csupán a hamis fáraó volt távol, de a város igazán nem vágyott utána.

Nefertiti királyné is visszatért Thébába, mert a thébai orvosok és néger varázslók nélkül nem volt bátorsága a szüléshez. Ott szülte meg harmadik leányát, aki az Anhszenaton nevet kapta, s aki később királyné lett. A varázslók, hogy a szülést megkönnyítsék, az ő fejét is hosszúra és keskenyre nyújtották, és amikor felnövekedett, az udvarhölgyek és Egyiptom asszonyai, kik az udvari öltözködést utánozván, előkelőnek akartak látszani, fejük meghosszabbítására hamis fejtetőt hordtak. De a szülés után Nefertiti visszament Ahetatonba, és berendezkedett a palotában, mely időközben már lakhatóvá vált. A fáraó ágyasait azonban Thébában hagyta, mert már a harmadik leánya született, ami módfelett bosszantotta őt, és nem akarta, hogy a fáraó más asszonyok szőnyegén tékozzon férfiúi erején. Ezt Ehnaton sem ellenezte, mert már nagyon megunta ágyasházi kötelességeit, és cseppet sem vágyott más asszony után, amit bárki meg is értett, aki Nefertiti szépségét ismerte. Hiszen a harmadik szülés sem viselte meg, sőt fiatalabb és virágzóbb volt, mint valaha.

Ahetaton pedig egyetlen év leforgása alatt kinőtt a pusztaságból. Pálmafái büszkén hajladoztak széles útjain, ligeteiben pirosra értek a gránátalmák, tavaiban élénken virítottak a lótuszok. Valóságos virágzó liget volt az egész város. Fából épült házai könnyedek, kecsesek voltak, mint a nyaralók, s a házak pálma- és nádoszlopai tarka színekben pompáztak. A ligetek folytatódtak a házak belsejében is, mert a falakon örökös tavaszi szélben hajladoztak a festett pálmák és szikomorfák, a kőpadlón nádas susogott, színes halak úszkáltak, s tarka szárnyú vadkacsák rebbentek fel a légbe. Semmi sem hiányzott e városból, ami felvidíthatja az emberi szívet, hiszen szelíd gazellák sétáltak ligeteiben, struccokból szilaj paripák húzták utcáin a könnyű kocsikat, és konyháiból a négy világtáj minden fűszerének csípős illata szállt.

Ilyen lett az Égi Magasságok Városa, és amikor ismét beköszöntött az ősz, és a fecskék újra előbújtak iszapba vájt odúikból, hogy az áradó víz felett nyugtalan rajokban cikázzanak, Ehnaton fáraó Atónnak szentelte e földet és e várost. Határköveit megszentelte keleten, nyugaton, északon és délen, és mindegyik határkőről Atón adta áldását reá és családjára, és mindegyik határkő feliratában esküvel fogadta, hogy Atón földjét soha többé nem hagyja el. A szertartáshoz az építőmesterek kőutat építettek mind a négy világtáj irányában, azon hajtott a fáraó aranyos fogatával a határkövekig. Kocsikban, hordszékekben követte őt családja és az udvari nép, s Atónt magasztaló fuvolák és hárfák zenéjének kíséretében virágokat szórt az útra.

Ehnaton fáraó még halálában sem akarta elhagyni Ahetaton városát, ezért az építkezés befejeztével építőmestereit elküldte a keleti hegyekbe, hogy sírkamrákat vágjanak a sziklákba. Eme elhatározás után a város falain kívül a Halál Házát is felépíttette, hogy ha Ahetatonban meghal valaki, teste megőrződjék az örökkévalóságnak. Ezért a thébai Halál Házából Ahetatonba hívatta a legügyesebb halottmosókat és balzsamozókat, és nem kérdezte hitüket, mert a halottmosóknak és balzsamozóknak, foglalkozásuk miatt, nem lehetett semmiféle

hitük, csupán tudásuk volt fontos. Fekete hajón meg is érkeztek a Níluson, de a szél már hamarabb elhozta bűzüket, és az emberek bezárkóztak házaikba, lehajtott fejjel jártak, tömjént égettek, és imádságokat mondtak Atónhoz. A halottmosók és balzsamozók sietve mentek az új Halál Házába, magukkal vitték a szörnyű bűzt, és nem is jöttek többé elő a fényre, mert e ház is otthonukká vált. Köztük volt az öreg Ramósze is, aki az agyvelőt szedte ki a halottak koponyájából. A Halál Házában találkoztam vele, mert Atón papjai annyira irtóztak e Háztól, hogy felügyeletével engem bízott meg a fáraó. Sokáig nézett rám, csak azután ismert fel, és nagyon csodálkozott. Nem titkolóztam előtte, mert meg akartam nyerni bizalmát. A bizonytalanság féregként rágt a szívemet, és minél hamarabb tudni akartam, mi lett bosszúmnak gyümölcse. Ezért, miután néhány szót ejtettünk munkájáról és teendőiről, megkérdeztem:

- Ramósze, barátom! Mondd, került-e kezedbe valami szép nő, akit Théba véres napjai után vittek a Halál Házába, és akinek, úgy vélem, Nefernefernefer volt a neve?

Nyakát meggörbítve, rám nézett hunyorgó teknősbékaszemével és így válaszolt:

- Bizony, Szinuhe, te vagy az első előkelő, aki valaha is barátjának nevezett egy halottmosót. Ez nagyon megindítja szívemet bensőmben. Amit pedig tudni akarsz, bizonyára fontos számodra, mert barátodnak mondtál. Talán csak nem te hoztad ama nőt sötét éjszaka a halál fekete leplében? Mert ha te hoztad, akkor egyetlen halottmosónak sem lehetsz barátja, és ha megtudják, késükkel hullamérget oltanak beléd, és szörnyű halál vet véget életednek.

Szavai hallatán megreszkettem.

- Bárki hozta őt, bizony megérdemelte sorsát, de szavaid miatt arra gyanakszom, hogy nem is volt halott, hanem a halottmosók keze közt életre kelt.

- Valóban. Az a rettenetes nő a Halál Házában magához tért, de nem kívánom kitalálni, hogy honnan tudod. Magához tért, mert az ilyen nő nem hal meg soha, és ha mégis meghal, testét tűzbe kell vetni, hogy ne térhessen vissza soha többé. Amikor megismertük őt, új nevet adtunk neki. Széthnefernek, ördög szépének neveztük el.

Ekkor szörnyű sejtelem fogamzott meg bennem.

- Miért beszélsz róla úgy, mintha már nem volna nálatok? Hát talán nincs is már a Halál Házában? Hiszen a halottmosók azt mondták, hogy hetvenszer hetven napig maguknál fogják tartani.

Ramósze haragosan rázta meg késeit és csipeszeit, s azt hiszem, megütött volna, ha nem hozok neki a fáraó pincéjéből egy korsó finom bort. Így megelégedett azzal, hogy a korsó poros pecsétjét nyomogatta, és így beszélt:

- Mi nem akartunk neked rosszat, Szinuhe. Olyan voltál nekem, mint saját fiam, szívesen ott tartottalak volna örökre a Halál Házában, és minden tudásomra megtanítottalak volna téged. Szüleid testét is megőriztük az örökkévalóságnak, s éppúgy mint az előkelőktől, nem sajnáltuk tőlük sem a legjobb olajokat és balzsamokat. Miért akartál hát ilyen rosszat nekünk? Miért hoztad élve a Halál Házába azt a rettenetes nőt? Tudd meg, Szinuhe, ama nő érkezése előtt egyszerű, dolgoz életet éltünk, sörrel vidítottuk fel szívünket, és gazdagságunk egyre növekedett. Nem törődtünk a halottak rangjával, mindegyikről egyformán leszedtük az ékszert, a varázslóknak pedig mindenféle testrészt eladtunk, amire szükségük volt. De amikor közénk jött az a rettenetes nő, a Halál Háza alvilág szakadéka lett. Az emberek késsel támadtak egymásnak, és úgy marakodtak érte, mint a veszett kutyák. Ő pedig elvette tőlünk minden gazdagságunkat, az aranyat, ezüstöt, amit hosszú évek során gyűjtöttünk, és a rézpénzt sem vetette meg, de még ruhánkat is elrabolta. Mert az olyan öregeket, mint engem is, akik

nem tudtak már érte lángra gyűlni, a többiekkel raboltatta ki. Nem múlt el több idő harmincszor harminc napnál, és kiforgatott mindenünkből. Amikor látta, hogy már nem kaphat tőlünk semmit, kinevetett és megvetett bennünket. Két halottmosó, akik szerelméért epekedtek, és akiket gúnyolt és megcsúfolt, övvel fojtotta meg magát. Azután elment, és elvitte mindenünket, s nem bírtunk útjába állni, mert ha valaki meg is kísérelte, tüstént akadt másik, aki mosolyáért és ujjának érintéséért melléje állt. Ezért a thébai Halál Házában többet rabolnak most, mint valaha, és a halottmosók már nemcsak a halottaktól, hanem egymástól is megtanultak lopni. Békénk és nyugalunk így örökre elveszett. Értheted tehát, hogy miért neveztük el Széthnefernek. Igaz, hogy nagyon szép volt, ám szépségét Széhtől örökölte!

Így tudtam meg, hogy bosszúm mennyire gyermeteg volt. Hiszen Nefernefernefer sértetlenül tért vissza a Halál Házából, gazdagabb lett, mint valaha, és a bőrébe beevődött bűzön kívül, mely egy ideig akadályozta mesterségében, más baja nem történt. Rádöbbszemem, hogy a bosszú nem ad örömet, édes íze rövid ideig tart, végül a bosszúálló ellen fordul, és lassan égő tűzként emészti szívét.

Tizenegyedik könyv

Merit

1

Mindenki látta már, hogyan fut a víz a vízórából. Így múlik el az ember élete is, ám azt nem lehet vízórával mérni, hanem csak eseményekkel. Nagy és mindenek felett való igazság ez, s az ember csupán öregsége napjaiban érti meg teljesen, amikor élete a semmibe iramlík, s noha úgy hiszi, hogy sok mindennek kell történnie, mi sem történik vele többé. Mert ha életünk eseményekkel teli, ha szívünk érzései egyre változnak, akkor egyetlen nap is hosszabb lehet, mint egy egész év, melynek folyamán csak dolgozunk, s az egyszerűség és változatlanság kivájt medrében magunk sem változunk semmit. Ahetatonban tanultam meg ezt az igazságot, mert életem úgy sietett e városban, miként a folyó vize, és olyan volt, akár egy rövid álom, vagy szép dal, mely a semmibe száll. A tíz év, melyet Ehnaton fáraó árnyékában az aranyházban töltöttem, rövidebb volt, mint ifjúságom egyetlen éve, noha akadtak benne utazással, eseményekkel teli napok, melyek éveknél hosszabbnak tetszettek.

Ez időben bölcsességem és tudásom sem gyarapodott, ámde mindazt a bölcsességet, amit fiatalságom napjaiban sok idegen földön összegyűjtöttem, most el kellett költenem, hasonlóképpen a méhekhez, melyek télen elköltik a virágzáskor összegyűjtött mézet. Talán szívemet is koptatta, megváltoztatta az idő, miként lassú víz vájja a követ, de már nem vettem észre, mert többé nem voltam olyan magányos, mint régen. Talán csendesebb is lettem, mint azelőtt, és nem beszéltem annyit magamról, és tudásomról, de meglehet, nem az én érdemem volt. Hiszen Kaptah nem élt velem, hanem messze Thébában lakott a házamban, és vagyonomat kezelte, meg vezette borozóját, melyet úgy hívtak, hogy Krokodilfarok.

Ahetaton városa pedig bezárkózott magába, és Ehnaton fáraó látomásaiba. A világ dolgai közömbösek voltak e városnak: minden ami Atón földjének határkövein kívül történt, éppoly távoli és valótlan volt, akár a vízen tükröződő hold képe. Csak az volt a valóság, ami Ahetatonban történt. De arra az időre visszagondolván, úgy vélem, hogy egész Ahetaton talán csak árnykép és szép látszat volt, s a valóság - az éhség, a szenvedés meg a halál - éppen Atón földjének határkövein kívül lakozott.

Mert Ehnaton fáraó elől mindent eltitkoltak, ami nem volt szívének tetsző, és ha olyan dolog akadt, melyhez feltétlenül kellett az ő szava is, azt puha gyolcsba csavarták, mézzel és illatos fűvekkel fűszerezték, és úgy vitték királyi színe elé, nagy óvatosan, nehogy fejfájást okozzanak neki.

Ez időben Eje pap uralkodott Thébában, mint a fáraó jobbkeze és a görbe bot hordozója. Théba továbbra is a két birodalom igazi székhelye maradt, mert a fáraó mindent otthagytott, ami az ország kormányzásában kellemetlen és kényelmetlen volt: az adók beszedését csakúgy, mint az igazságszolgáltatást. Ezekről hallani sem akart, s tökéletesen megbízott Ejében, aki apósa volt, és hatalomra vágyott. Valójában Eje uralkodott Egyiptom földjén, mert minden, ami az egyszerű emberek életével összefügg, a földművesek meg a városlakók életével egyaránt, az ő kezében nyugodott. Ámon uralmának megdőltével semmiféle versengés nem gyengítette a fáraó hatalmát, mely valójában Eje hatalma volt, és ez megelégedéssel töltötte el a főpapot, mert azt remélte, hogy az ország népe nemsokára megnyugszik, és lecsillapodik. Tehát semmi nem volt szívének tetszőbb, mint Ahetaton városa, mert e város távol tartotta a

fáraót Thébától. Mindent meg is tett, hogy pénzt gyűjtsön Ahetaton építéséhez, cifrázásához, és szakadatlanul újabb és újabb gazdag ajándékokat küldött a városba, hogy a fáraó még inkább kedvét lelje benne. Csakugyan megbékélhetett volna a nép, és Ámon hatalmának kivételével mindenki úgy lehetett volna, mint régen, ám Ehnaton fáraó bot volt Eje kocsi-kerekének küllői közt, és kő, mely felbillenthete volna kocsiját.

Eje mellett - Memfiszben, a két birodalom határán - Horemheb uralkodott. Ő felelt az ország rendjéért és biztonságáért, tehát ő volt az erő az adószedők botjaiban csakúgy, mint a kőfaragók kalapácsaiban, amikor minden feliratból kivésték Ámon nevét, és még a sírokba is behatoltak. Hiszen Ehnaton fáraó még atya sírját is felnyitatta, hogy onnan kitöröljék a hamis isten nevét. Eje nem ellenkezett a fáraóval, amíg Ehnaton beérte ilyen ártatlan időtöltéssel. Örült, hogy gondolatai efféle vallásos dolgok körül forognak, melyek nem zavarják meg a nép mindennapos életét. Látszatra tehát egy ideig minden úgy volt, mint régen. És ha a szegények panaszkodtak sorsuk miatt, és az adószedők látogatása után hamut szórtak fejükre, bizony az is régi dolog volt, mert minden időkben így cselekedtek. De a negyedik leány születése nagyobb szomorúságot okozott Ahetatonban, mint az a hír, hogy Szimirra elesett. Nefertiti királyné már arra kezdett gyanakodni, hogy elvarázsoolták, és Thébába utazott, mert anyósa néger varázslóitól akart segítséget kérni. Valóban ritka dolog, hogy négy leány születik egymás után, és fiú egy sem. Ám mégis ez volt Nefertiti végzete: hat leányt szült Ehnatonnak, de egyetlen fiúval sem ajándékozta meg. És ez volt Ehnaton fáraó végzete is.

Amint múlt az idő, egyre nyugtalanítóbb hírek érkeztek Szíriából. Ha futárhajó érkezett, mindig elmentem a királyi levéltárba, hogy elolvassam a segítségért kiáltó üzeneteket. Jeruzsálem elestekor az utolsó Egyiptomhoz hű városok is elpártoltak. Joppa városa is, csakúgy, mint a többi, szövetséget kötött Azirival. Akkor Horemheb Memfiszből Ahetatonba utazott, hogy hadsereget kérjen, mellyel háborút viselhet Szíria földjén. Katonák nélkül nem mehetett Szíriába, és nem szervezhetett semmiféle ellenállást anélkül, hogy híre csorbát ne szenvedjen. Idáig csak levelekkel és arannyal folytatott titkos csatározást, hogy legalább Egyiptom előretolt helyőrségeit megőrizze Szíriában. Megérkezvén, így szólt a fáraóhoz:

- Engedd, hogy legalább százszor száz lándzsást és íjászt és száz hadiszekeret összegyűjtsék. Akkor visszafoglalom neked egész Szíriát, mert ha Joppa is elpártol, bizony veszendőben van Szíria földjén Egyiptom hatalma.

Jeruzsálem pusztulásának híre nagyon elkésértette a fáraót, hiszen már intézkedéseket tett, hogy Atón városává tegye, s ezzel megbékítse Szíriát. Ezért így beszélt:

- Az a jeruzsálemi vénség, akinek most nem emlékszem nevére, atyám barátja volt, és gyermekkoromban láttam is őt a thébai aranyházban. Emlékszem, hogy hosszú szakállt viselt. Kárpótlásul továbbra is fizetni akarom járadékát, jóllehet, mióta a kereskedelem Szíriával megszakadt, alaposan megfogyatkozott az adóhozam.

- Aligha van többé öröme járadékából és egyiptomi nyakláncából - jegyezte meg Horemheb. - Aziru király a koponyájából szép serleget csináltatott, bevonatta arannyal, és elküldte ajándékképpen Suppiluliumának Hattusasba, hacsak kémeim teljesen meg nem tévedtek.

A fáraó arca elszürkült, szeme veresedni kezdett, de legyőzte fájdalmát, és higgadtan mondta: - Nehéz ezt elhinnem Aziru királyról, akit barátomnak véltem, s aki oly nagy örömmel fogadta az élet keresztjét, ám meglehet, tévedtem mégis, és Aziru szíve feketébb, mint gondoltam. De képtelenséget beszélsz, Horemheb, hogyha lándzsákat meg hadiszekereket kérsz tőlem. Hiszen tudom, hogy a nép máris zúgolódik az adók miatt, és a termés is rosszabb, mint reméltem.

- Istened, Atón kedvéért - kérte Horemheb -; legalább parancsot adj, és hozzá tíz hadiszekeret, és tízszer tíz lándzsást, hogy elutazhassak Szíriába, és megmenthessem, ami még megmenthető!

De Ehnaton így szólt:

- Atón kedvéért nem viselhetek háborút, mert a vérontás előtte szörnyűség. Inkább lemondok Szíriáról. Legyen Szíria szabad, intézze dolgait maga, és kereskedjünk vele, úgy, miként azelőtt, mert Egyiptom búzája nélkül Szíria nem élhet meg.

- Hát csakugyan azt hiszed, hogy a szíriaiak ennyivel beérik? - kérdezte Horemheb megütközve. - Minden meggyilkolt egyiptomi, minden ledöntött fal, minden elfoglalt város tovább növeli önbizalmukat, és még esztelenebb tettekre sarkallja őket. Szíria után Szináj rézbányái következnek, és ha Egyiptom azokat is elveszíti, nem tudunk többé hegyet kovácsolni lándzsáinkra meg nyilainkra!

- Mondtam már neked, hogy az öröknek jó a falándzsa is - válaszolt a fáraó ingerülten. - Miért sérted fülemet lándzsáid és nyilaid emlegetésével? Atónhoz szóló himnuszokon gondolkodom, te meg összezavarod fejemet?

- Szináj után az Alsó Birodalom van soron - folytatta keserűen Horemheb. - Azt mondtad, hogy Szíria nem élhet meg Egyiptom búzája nélkül, bár most Babilóniából kapják a búzát. De ha nem felsz Szíriától, legalább a hettitáktól félj, mert az ő hatalomvágyuk igazán nem ismer határokat.

Ekkor Ehnaton sajnálkozóan nevetni kezdett Horemheb szavain, mint ahogy minden értelmes egyiptomi is nevetett volna efféle beszéden, és így válaszolt:

- Ameddig csak képesek vagyunk visszaemlékezni, egyetlen ellenség sem tette még lábát a fekete föld országába. Nem is volna bátorsága ahhoz senkinek, hiszen Egyiptom a világ leggazdagabb és legerősebb birodalma. De azért, hogy megnyugtassalak - mert bizony csak rossz álmokat látsz -, elárulhatom neked, hogy a hettiták csupán barbárok, akik állatokat legeltetnek terméketlen hegyeik között, szövetségeseink pedig Mitanniban pajzsul szolgálnak ellenük. És Suppiluliuma királynak is elküldtem az élet keresztjét, és kérésére aranyat is küldtem, hogy templomában felállíthassa életnagyságú szobromat, így tehát nem fogja megzavarni Egyiptom békéjét, mert mindig kap tőlem aranyat, ha kér, jóllehet a nép már zúgolódik az adók miatt, és nem szeretném újabb adókkal sanyargatni.

Kidagadtak az erek Horemheb homlokán, de már hozzászokott ahhoz, hogy fēkezze magát, ezért nem szólt többet. Amidőn pedig értésére adtam, hogy mint a fáraó orvosa, nem engedhetem meg Ehnaton további zaklatását, készségesen velem jött. De amikor házamba értünk, indulatosan csapkodta lábához vezéri korbácsát, és kifakadt:

- Széthre és minden gonoszra mondom, az úton heverő tehénganaj is többet ér, mint az élet keresztje! De a legbolondabb dolog az, hogy amikor szemembe néz, és mint barátjának, megveregeti vállamat, hiszek az igazságában. Pedig, bizony jól tudom, hogy enyém az igazság, és nem az övé. Széthre és minden gonoszra mondom, ebben a városban, ahol minden kifestett és kikent, akár a szajhák, s ahol minden tőlük bűzlik, Ehnaton teleszívja magát erővel. Bizony, hogyha a világ összes emberét eléje lehetne vezetni, és ő megszólíthatná mindegyiket, és puha ujjaival megérinhetné mindegyiknek vállát, azt hiszem, a világ csakugyan megváltoznék. Ám ezt nem lehet megcselekedni!

Hogy felvidítsam, azt mondtam:

- Talán mégis meg lehet cselekedni.

Ő meg így válaszolt:

- Akkor talán csakugyan érdemes volna egy nagy háborút indítani, hogy a világ minden férfit, nőt, és gyereket eléje vihessem. Ő beléjük öntené erejét, és megújítaná szívüket. Úgy ám! Ha még sokáig itt maradnék, azt hiszem, nekem is mellem nőne, mint az udvarbeli férfiaknak, és talán gyerekeket kezdenék szoptatni.

2

Amikor Horemheb visszatért Memfisbe, szavai gyötörni kezdték lelkemet, és azzal vádoltam magam, hogy talán rossz barátja voltam neki, s rossz tanácsadója a fáraónak. De ágyam kényelmes volt és puha, álmomat mennyezete óvta, főzőnőm apró madarakat rakott el mézben, s az antilopsült sem hiányzott asztalomról. Bizony gyorsan szaladt vízórám vize. Akkor a fáraó második leányát, Meketatont, sorvasztó kór támadta meg. Lázassá lett, köhögni kezdett, gyermekarcát piros foltok borították el, és annyira lesoványodott, hogy kulcscsontja kilátszott bőre alól. Megkísértem orvosságokkal erősíteni, aranyoldatot is itattam vele, és átkoztam sorsomat, mert alighogy a fáraó rohama elmúlt, leányának kellett megbetegednie, hogy ne legyen se éjjelem, se nappalom. Ehnaton is nyugtalankodni kezdett, mert nagyon szerette leányait, és a két legidősebb, Meritaton és Meketaton, mindig vele mentek kihallgatás napjain az aranyház erkélyére, és kitüntetésekért meg aranyláncokat dobáltak azoknak, akiket a fáraó ilyen-olyan okból kegyével megajándékozni kívánt.

És milyen az emberi természet: Ehnatonnak éppen Meketaton lett a legkedvesebb a négy leány közül, mert Meketaton beteg volt. Ezüsből és elefántcsontból való golyókat adott neki, és vett egy kis kutyát, mely minden lépését követte, és lábánál aludván, őrizte álmát. Ehnaton sokat virrasztott, lesoványodott a nyugtalanságtól, éjjelenként nemegyszer felkelt, hogy meghallgassa beteg leányának lélegzését, és Meketaton minden köhintése szívébe mart.

Különös az emberi természet, mert e beteg, kicsike leány több volt, fontosabb volt nekem vagyonomnál, Kaptahnál, több és fontosabb a szűkös esztendőnél és mindazoknál, kik éheztek vagy meghaltak Szíriában. Minden tudásomat és ügyességemet reá tékoztattam, és elhanyagoltam előkelő betegeimet, akiket a mértéktelen evés, meg a csömör tett beteggá, vagy éppenséggel a fejfájás, hiszen a fáraót is fejfájás kínozza. Ha fejfájásukat dédelgetem, bizonyára sok aranyat kapok tőlük, ám nekem elegendő volt az aranyból, meg a hajlongásokból is. Ezért gyakran mogorván bántam betegeimmel, mire az emberek így beszéltek: „Szinuhénak fejébe szállt királyi orvosi rangja, és mert azt hiszi, hogy a fáraó meghallgatja szavát, mások beszédét elfelejti.”

De amikor eszembe jutott Théba, Kaptah és a Krokodilfarok, elfogott a bánat. Szívem olyankor éhezni kezdett, mintha magam örökké éheznék, mintha éhségemet semmiféle étel nem bírná csillapítani. Észrevettem, hogy lassan hajam is elhagyja fejemet, s a vendéghaj alatt csupaszodni kezd koponyám. Voltak olyan napok, amikor megfeledkeztem dolgaimról, és nyitott szemmel álmodtam: Babilónia útjain vándoroltam újra, és éreztem agyagos szérűinek száraz gabonaillatát.

De amidőn újra beköszöntött az ősz, amidőn növekedni kezdett a folyó árja, s a fecskék előbújván az iszaphóból, nyugtalanul repkedtek a levegőben, a fáraó leányának egészsége is javulni kezdett. Igen, Meketaton a gyógyulás jeleit mutatta: mosolygott és már nem érzett mellében fájást. Szívem követte a fecskék röptét, s hajóra szálltam, hogy újra meglássam Théba városát. Ehnaton beleegyezett utamba, és üdvözlétét küldte általam minden Nílus-parti új gazdának, aki kapott a hamis isten földjéből, azonképpen iskoláinak is, és azt remélte, hogy visszatértemkor sok jót hall majd tőlem.

De amikor az új gazdákkal találkoztam, láttam, hogy a férfiak soványak, mindmegannyi csontváz, asszonyaik minden hangtól megrettenve, ijedten pislognak maguk körül, gyermekeik pedig betegek, és görbe lábúak. Megmutatták csűrjeiket, s bizony félig is alig voltak gabonával, és az is foltoktól piroslott, mintha vér öntözte volna.

- Először azt hittük - panaszolták nekem -, hogy a kárt ügyetlenségünk okozza, hiszen azelőtt sosem műveltünk földet. Azt hittük, a mi hibánk, hogy termésünk csekély és jószágunk elhull, de most már tudjuk, hogy a fáraótól kapott föld átkozott, és szintúgy átkozott az is, aki megműveli. Mert éjjelenként láthatatlan talpak összetapossák földjeinket, láthatatlan kezek kettétörik zsege gyümölcsfáinkat, öntözőcsatornáinkban megakad a víz, jószágaink minden ok nélkül elhullanak, és kútjainkban dögöket találunk, ezért már ivóvizünk sincsen. Ámon varázslata erősebb, mint a fáraóé, és bármily buzgón hívnánk is segítségül a fáraó istenét, nem segítne rajtunk. Hitünk ingadozik, és már nem sokáig bírjuk, elhagyjuk eme átkozott földet, hogy ne haljunk meg mindnyájan, miképpen meghalt sok asszony és gyerek.

Akkor elmentem, hogy megnézzem iskoláikat is. A tanítók, látván ruhámon Atón keresztjét, jámborán elrejtették botjukat, és Atón szent jelét vetették magukra, a gyerekek pedig keresztbe rakott lábbal, egyenes sorokban ültek a szérűn, és miközben rám meredtek, alig merték csepegő orrukát megtörölni. A tanítók azt mondták nekem: - Jól tudjuk, nincs annál esztelenebb dolog, mint hogy minden gyerek megtanuljon olvasni és írni, de mit sem tehetünk, hiszen szeretjük a fáraót, aki atyánk és anyánk, és akit istenének fiaként tisztelünk. Éppoly esztelenségnek tartjuk azt is, hogy a leányok szintén megtanulják az írást, mert ilyen még nem történt soha.

Az új gazdák és a falvak vénei pedig keserűen emlegették Atón nevét, és így kérleltek:

- Urunk, Színuhe, mondd meg a fáraónak, hogy legalább ezektől az iskoláktól szabadítson meg bennünket, mert már nem bírjuk elviselni az életet! Fiaiink botütések kéklő nyomaival hátukon, és megtépázott hajfűtökkel jönnek haza, és ezek a szörnyűséges tanítók mindenünkből kiesznek, akár a telhetetlen krokodilok. Nem jó ezeknek semmi, kenyerünket és sörünket megvetik, utolsó rézpénzünket és marhabőrünket is elrabolják, hogy bort vehessenek, és midőn kimegyünk a földre, ők betolakodnak házukba, kedvüket töltik asszonyunkkal, és azt mondják, ez Atón akarata, hiszen nincs különbség férfiak és férfiak, asszonyok és asszonyok között.

De a fáraó csak azzal bízott meg, hogy üdvözljem őket nevében, tehát nem tudtam rajtuk segíteni.

Akkor hangosan kiáltozva folytatták:

- Bizony, mi nem kívántunk életünkben semmi változást, mert ha a városban szegényen is éltünk, legalább boldogok voltunk, és minden napon láttunk valami újat. Itt semmi sincsen, csak agyagos árkok, meg bőgő tehének! Azoknak volt igazuk, akik óva intettek bennünket, és azt mondták: Óvakodjatok mindenféle változástól, mert a szegénynek csak rosszabbat hoznak, és bármi változzék a világban, biztosak lehettek benne, hogy a szegénynek olyankor kevesebb gabona jut, és korsójába kevesebb olaj csepeg.

Szívem azt mondta, hogy talán igazuk van, és nem akartam velük tovább vitázni, hanem folytattam utamat hajómon.

És akkor ijesztő gondolat kerített hatalmába. A fáraó azt akarja, hogy eljöjjön a kor, melyben nincsenek többé szegények és gazdagok, hanem egyenlő minden ember. Ám ha így van, és mindennek ez a célja, akkor a földolog a nép, mely két kezével dolgozik, és minden más csak aranyos máz. Meglehet, hogy a fáraó és aranyházának lakói, a gazdagok és előkelők, akik

dologtalanul élnek, és utóbbi éveimben magam is, csupán élősdiek vagyunk a nép nyakán, miként bolhák a kutya bundájában. Meglehet, hogy a bolhák magukat tartják földolognak, s úgy vélik, hogy a kutya csak azért van, hogy kövérségüket szolgálja. Meglehet, hogy a fáraó és istene, Atón, szintén bolhák csupán a kutya bundájában, és gyötrelmeket okoznak neki, hiszen nélkülük a kutya sokkal jobban élhetne.

Ily módon szívem újra felébredt, mintha mély álomban aludt volna mostanig, és megvetette Ahetaton városát. Megváltozott szemmel néztem körül, és nem láttam semmi jót. De talán mindez abból fakadt, hogy titokban Ámon varázslata uralkodott egész Egyiptom földjén, az ő átká zavarta meg látásomat, és csak az Égi Magasságok Városa volt mentes hatalmától.

Így pillantottam meg újra az ég peremén a három hegyet, Théba örök őrzőit, azután felbukkant a kőfal, mögötte a templomtető, ám az obeliszek csúcsa már nem ragyogott a napfényben, mert senki sem újította meg aranyozásukat.

De meglátván a kikötői szegénynegyedben a rézöntő egykori házát, igen kicsi és szűk volt szememben, előtte pedig az utca szennyes, bűzlő és legyekkel teli. Így rontott meg Ahetaton gazdagsága és pompája. Szégyelltem magam, és szívem búsult azon, hogy nem tudok többé örülni otthonomnak.

Csak Mutit találtam házamban, Kaptah nem volt ott, ezért hordszéken a Krokodilfarokba vittem magamat. Az ajtóban Merit fogadott, de előkelő ruházatom és hordszékem miatt bizonyára nem ismert meg, mert így beszélt:

- Rendeltél székét estére? Mert ha nem rendeltél, nem tudlak beengedni.

Kicsit meghízott, arccsontja nem állt ki oly erősen, de szeme ugyanolyan maradt, mint azelőtt, csak több apró ránc vette körül. Szívemet meleg járta át, és kezemet derekára tettem.

- Megértem, hogy már nem emlékszel reám, hiszen sok más szomorú és magányos férfit melengettél szőnyegeden azóta, de úgy hiszem, azért talállok házádban egy székét, és egy serleg hús bort, ha szőnyegedre gondolni nem is merészelek.

Merit felkiáltott ámulatában.

- Színuhe! Csakugyan te vagy? Áldott legyen a nap, mely hazahozta uramat! - Azután vállamra tette erős, szép kezét, fürkészőn végignézett, és így folytatta: - Színuhe, Színuhe, mi történt veled? Ha magányod régen oroszlán magánya volt, most kövér ölbéli kutya magánya lett, és poráz van nyakadra kötve! - Levette rólam a vendéghaját, és barátságosan megsimította kopasz fejemet. - Ül csak le - mondta -, rögtön hozok neked hús bort, hiszen egészen izzadt vagy és fárasztó utad kifulladásztott.

Nemsokára hozta az italt: tenyeremre rakta a kagylóhéj serleget, én felemeltem és kiittam, és a krokodilfarok égette torkomat, hiszen hozzászoktam a szelíd borokhoz, de édes volt nekem e tűz, mert másik kezemmel egyre Merít derekát fogtam.

- Merít, egyszer azt mondtad nekem, hogy az igazságnál kedvesebb lehet a hazugság, midőn magányosak vagyunk, és első tavaszunk virága már elvirított. Hidd el hát, hogy szívem most is fiatal, és látásodkor újra virágot nyit. Az évek, melyek elválasztottak bennünket egymástól, hosszúak voltak, de nem múlt el egyetlen nap sem, melyen ne sutogtam volna nevedet a szélbe. Midőn a fecskék dél felé repültek, mindegyik fecskével elküldtem köszöntésemet hozzád, és minden reggel nevedet susogván, ébredtem álmomból.

Ő megsimította arcomat.

- Szépen beszélsz, barátom, Színuhe. Miért ne vallanám be én is, hogy szívem nagyon-nagyon vágyott utánad, és egyedül nyugodván szőnyegemen, kezem a tiédet kereste, és amikor a férfiak a krokodilfarok bódulatában esztelen szavakat kezdtek mondogatni nekem, mindig te jutottál az eszembe, és elszomorodtam. De a fáraó aranyházában bizonyára sok szép nő él, és udvari orvosként dologtalan napjaidat nyilván arra használtad, hogy gondosan meggyógyítsad őket.

- Merít - válaszoltam neki -, igaz, hogy nem mindig aludtam egyedül, ám mégis te vagy az egyetlen nő, ki a barátom. - A krokodilfarok hatni kezdett és testem éppúgy megfiatalodott, akárcsak szívem, ereimen édes tűz futott végig, s így szóltam:

- Ebben az időben bizonyára sok férfi osztozott szőnyegeden, de jól teszed, ha vigyázatra inted őket, míg Thébában vagyok, mert amikor megdühödöm, könnyen elragad a féktelenség.

Ijedtséget színlelve, felemelte kezét.

- Éppen ettől félttem. Kaptah is mesélt civódásaidról és féktelen verekedéseidről, amelyekbe indulatos természeted sodort, és amelyekből csak az ő lélekjelenléte és hűsége mentett meg téged sértetlen koponyával. De ne felejtse el, hogy apámnál a szék alatt ott a korbács, és e házban nem tűr meg semmiféle rendetlenséget.

Amikor Kaptah nevét hallottam, és elgondoltam, mennyi arcátlan hazugságot mesélt rólam és idegenben töltött éveimről Meritnek, szívem elérékenyült, könnyek árasztották el szememet, és így kiáltottam fel:

- Hol van Kaptah, hol van egykori rabszolgám, és szolgám? Hadd öleljem meg, mert szívem igen vágyódott utána, pedig nem illő rangomhoz, hiszen egykor rabszolga volt!

Merit csillapítóan így beszélt hozzám:

- Bizony látom, hogy nem szoktad meg a krokodilfarkot, és apám dühösen nézeget errefelé, már a szék alatt tapogat, mert gonosz lármát csapsz. De Kaptahhal esténél hamarabb nem találkozhatasz, mert ő a gabonakereskedők piacán üzleti dolgokkal tölti idejét, meg a borozókban járkál, ahol szintúgy gabonaüzleteket kötnek. Gondolom, ugyancsak elcsodálkozol, ha majd meglátod, mert bizony aligha emlékszik már arra, hogy valamikor rabszolga volt, és sarudat botra akasztva hordozta vállán. Jobb lesz, hogyha most kiviszlek levegőzni, hadd párologjon el fejedből a krokodilfarok, mielőtt Kaptah megérkezik, hiszen bizonyára szeretnéd látni, hogyan változott meg Théba távolléted idején, és ily módon együtt is lehetünk.

Elment, hogy ruhát váltson, drága kenőccsel kente be arcát, és arannyal, ezüsttel ékesítette magát. Így csupán kezéről, meg lábáról lehetett volna az előkelő asszonyoktól megkülönböztetni, noha az is igaz, hogy csak kevés előkelő asszonynak volt oly ragyogó és biztos tekintete és oly büszke szája, mint neki. Rabszolgákkal vittem magunkat végig a Kosok útján, és Théba még itt sem volt olyan, mint régen, mert a virágágyakat összetaposták, a faágak most is letördelve meredeztek, s néhány utcában még most is építették az új házakat a tűzvészben összeomlott házak helyére. Egymáshoz simulva ültünk a hordszéken, és én beszívtam Merit olajának illatát, amely Théba illata volt; erősebb és bódítóbb, mint Ahetaton minden drága olajának illata. Kezét kezemben tartottam, és szívemben nem lakozott semmiféle gonosz gondolat, úgy éreztem magam, mintha hosszú utazás végén hazaérkeztem volna. Így értünk el a templomhoz. A kihalt templom felett ott repkedtek és rikácsoltak a fekete madarak, mert nem tértek vissza a hegyekbe, hanem Thébában ütötték fel tanyájukat. Nem is zavarta őket senki, hiszen a templom földje átkozott föld volt, és a nép borzadállyal került el. Leszálltunk a hordszékről és átsétáltunk az üres előudvarokon. Sehol nem láttunk

embereket, csupán az Élet Háza, meg a Halál Háza előtt, minthogy azoknak elköltöztetése máshová túl sok vesződséggel és kiadással járt volna. De Merit elmondta, hogy a nép az Élet Házát is kezdi elkerülni, ezért a legtöbb orvos a városba költözött, és ott versengenek most egymással a betegekért. Bejártuk a templom kertjét is, de ösvényein gaz burjánzott, fáit kivágták és elrabolták, a szent tóból pedig kihalászták mind a halakat. Ha valakit láttunk a kertben - melyet a fáraó a népnek sétahelyül, a gyermekeknek pedig játszóhelyül jelölt ki -, az is rongyos, piszkos és ijedt ember volt, s leskelődve nézett utánunk.

A templom kihalt földjén járván, egyre jobban elborult a kedvem. A hamis isten árnyéka súlyosan terpeszkedett felettem, hiszen minden azt bizonyította, hogy szobraival együtt nem pusztult el hatalma is, hanem a félelem fegyverével még egyre uralkodik az emberek szíven.

- Gonosz hely ez - szólalt meg Merit -, és szívemet hideg borzongatja, mert ide hoztál. Téged bizonyára megóv Atón keresztje, bár jobban szeretném, ha levennéd gallérodrol, mert megdobhatnak kövel, és magányos helyen valaki kést szúrhat hasadba. Bizony, nagy még a gyűlölet és harag Théba városában.

Azután megfogta kezemet, elmosolyodott, és így folytatta:

- Théba földjén sokféle jóslat kering. Ahol két ember manapság találkozik, elmondja egymásnak a hallott jóslatokat, és gonosz előjeleket, hiszen tudod talán, hogy a gabona egyre-másra megdől a földeken, a szegény nép éhezik, s az adók súlyosan szorongatják a szegényeket és gazdagokat egyaránt. De a jóslatok azt mondják, hogy még rosszabb idők is jönnek, és ha arra gondolok, mennyi gonosz dolgot jövendőnek egybehangzóan Egyiptomnak, megrémülök. Ezért elmondok neked egy jóslatot, melyet a Krokodilfarok falomosójától hallottam, aki a piacon egy gyökérkereskedőtől hallotta, az pedig egy barátjától. A gyökérkereskedő e barátja igen megbízható ember, és maga találkozott a gazdag papiruszragasztó mester özvegyével, akivel a dolog történt, és az özvegy saját szájából hallotta. Valamely szent napon az áradás előtt eme özvegy a városfalnál a közös bárkára szállt, hogy elmenjen férjét köszönteni a Halottak Városába, és áldozatot mutasson be a sírján. A bárkán vele szemben egy szent asszony ült, jóllehet senki nem sejtette, hogy szent, mert ruhája szennyes és rongyos volt, és haját sem olajozta. Ez a szent asszony így szólította meg az özvegyet:

- Halottad bizonyára nagyon kedvelte a mogyoróslepényt, hiszen azt viszel neki.

Az özvegy igen elcsodálkozott, mert a mogyoróslepény a lába előtt, csukott kosárban volt, így az az asszony nem láthatta. Az asszony pedig így beszélt tovább: „Ámulok rajta, mert még sohasem láttam senkit, aki halottjának mogyoróslepényt vitt volna, hiszen amott abban a korsóban tejben főtt kását visznek, abban a másikon pedig szíriai módra készült sűrű sört.” Ily módon felsorolt mindent, ami a bárkán levők csukott kosaraiban és korsóiban volt, és még halottjaik nevét is el mondta, úgyhogy az emberek ámultak, és megértették, hogy szent asszony. Végül pedig így szólt: „Egyiptom népe manapság nagy megpróbáltatások idejét éli az átok miatt, melyet mindnyájan ismertek. Ezen átok miatt eljön majd a nap, midőn aranyért sem adnak többé kenyeret, de legyetek erősek a hitben, mert Egyiptom istenei csak azokat hagyják el, akik eltántorodtak és a hamis istent szolgálják. Ennek bizonyosságául a boszorkány, kit ismertek jól, szörnyű halállal bünhődik, mielőtt beérik a mag a földeken.” Ezt mondta az asszony, és az emberek az öröktől félvén, reszkettek szavai hallatán. Ámde amikor a bárka kikötött a Halottak Városának kikötőjében, a szent asszony eltűnt, és nem látta többé senki.

Igen megharagudtam, s azt kérdeztem Merittől:

- Te hiszel ennek az ostoba mesének? Hiszel a falmosóknak, a gyökérkereskedőknek, meg a fecsegő özvegyeknek? Tudhatod, hogy az efféle jóslat már messziről a papoktól búzlik! Érttem már, mit akarnak: mesékkel szeretnék nyugtalanítani a népet!

- Nem tudom többé, kinek, minek higgyek - válaszolt Merit -, de ha néhány hónapig, vagy egy évig Thébában élnél, hinni kezdenél te is, mert itt sok csodálatos dolog történt annak jóvoltából, kinek nevét említenünk már nem szabad. Ám tudom, hogyha a boszorkány meghal, mielőtt beérik a mag, akkor én is hinni kezdek. Hiszen még azt sem hallottam, hogy megbetegedett volna.

- Kit mondasz boszorkánynak? - kérdeztem ingerülten, ő pedig dacosan nézett rám bánatos szemével, és így válaszolt:

- Jól tudod, Szinuhe.

3

Kinek ne szállt volna el rosszkedve Kaptah láttán, amint begurult a borozóba? Úgy meghízott, mint egy koca, kövérsége miatt oldalvást kellett bejönnie az ajtón. Arca olyan volt, akár a telihold, finom olajoktól és izzadságtól fénylett, fején kék színű drága vendégghaját viselt, vak fél szemét pedig vékony aranylemezzel fedte be. Már nem szíriai ruhát hordott, hanem egyiptomit, abból is a legdrágábbat, amit a thébai ruhavarrók csak készítettek, nyakában, csuklóján és bokáján súlyosan csörögtek az aranykarikák.

Meglátván engem, nagyot kiáltott, csodálkozása és öröme jeléül felemelte karját, azután pedig térdéhez kapta kezét és mélyen meghajolt előttem, jóllehet mindez nagy veszélyessel járt a hasa miatt, s így szólt:

- Áldott legyen a nap, mely hazahozta uramat!

Megindultságában sírva fakadt, térdre borult a padlón, átölelte lábamat, és hangosan jajgatott, úgy, hogy a királyi gyolcs, az aranykarikák, a finom olaj és a kék vendégghaj alatt a régi Kaptahra ismertem benne. Ezért karjánál fogva felemeltem, és átöleltem őt, megszagoltam vállát és arcát jobbról-balról, s úgy éreztem, mintha kövér ökröt öleltem volna át, és forró kenyeret szagoltam volna, annyira testébe szívódott a gabonapiac szaga. Ő is tisztelettel megszagolta vállamat, aztán könnyeit szárítgatván, hangosan nevetni kezdett.

- Nagy öröm napja ez nekem! - kiáltotta. - Fizetség nélkül kap tőlem krokodilfarkot mindenki, aki e pillanatban itt ül házamban. Ám aki még egy serleggel kíván, azt magának kell megfizetnie.

Ekképp szólván, az ivó hátsó felébe vitt, puha szőnyegre ültetett, megengedte, hogy Merit is mellém üljön, és rabszolgáival meg szolgáljaival minden jót elem hozatott, ami csak a házban akadt. Bora vetekedett a fáraó borával, sült lúdja pedig thébai módra volt elkészítve, melyhez fogható nincsen egész Egyiptomban, hiszen a thébai ludat rothadó hallal etették, amitől hihetetlen finom ízt kapott. Miután ettünk és ittunk, így beszélt:

- Uram és gazdám, Szinuhe! Remélem, megvizsgáltad mindazon papírokat és számadásokat, melyeket az írnokokkal számodra megírtam, és elküldtettem az elmúlt évek során hozzád, Ahetatonba. Gondolom, megengeded, hogy eme étket, a ludat meg a bort, az üzleti kiadások számlájára jegyezzem fel, és szintúgy talán a krokodilfarkot is, amit az örömtől megzavart fejjel e csavargóknak itt szétosztottam.

- Beszéded olyan nekem, mint a négerék nyekegése, mert egyetlen szavadat sem értem. Cselekedj nyugodtan saját belátásod szerint, hiszen tudod, hogy teljesen megbízom benned. Számadásaidat elolvastam, de be kell vallanom, hogy azokból sem sokat értek, mert nagyon is tele vannak számokkal.

Kaptah vidáman felnevetett, és nevetése úgy dongott hasában, akár valami puha párna mélyén. Nevetett Merít is - hiszen együtt ivott velem -, és két kezét tarkóján összekulcsolva hátradőlt, hadd lássam, mily szépen domborodik melle a ruhája alatt.

- Ó, uram és gazdám, Szinuhe - szólt nevetve Kaptah -, nagyon örvendezem annak láttán, hogy megőrizted gyermeki lelkedet, és a mindennapos élet komoly dolgaihoz nem értesz többet, mint amennyit a disznó a gyöngyszemhez. Ám e szavaimmal igazán nem akarlak disznóhoz hasonlítani, hanem dicsérem és hálával köszöntöm Egyiptom isteneit helyetted is, amiért éppen engem adtak neked szolgálul, hiszen éppúgy adhattak volna tolvajt, vagy mihaszna csavargót, aki elszegényít, nem pedig gazdaggá tesz téged, miképpen én!

Emlékeztettem arra, hogy ezért nem az isteneknek kell hálálkodnia, hanem egyes-egyedül az én ítélőképességemnek, hiszen a rabszolgapiacon magam vásároltam őt ezüstért, és eléggé olcsón, mert fél szemét valamelyik ivóban kiszúrták. E dolgokat felidézvén, meghatódtam és így beszéltem:

- Bizony, sohasem felejttem el azt a napot, melyen először megpillantottalak. Bokádnál az oszlophoz láncolva álldogáltál, szégyentelen és hangos szavakkal illetted az arra járó nőket, és sört koldultál a férfiaktól. De kétség nélkül bölcsen tettem, hogy megvásároltalak, jóllehet kezdetben erősen kételkedtem benne.

Kaptah elkomorodott, arcát számtalan redőbe vonta.

- Nem szeretném, ha ilyen régi és kellemetlen dolgokat máskor is emlegetnél, mert azok nem méltók rangomhoz. - Aztán buzgón dicsérni kezdte szkarabeuszunkat, mondván: Bölcsen tetted, hogy a szent bogarat itt hagytad nálam, hadd örködjék dolgaid felett, mert gazdag emberré tett, uram. Bizony gazdagabbá, mint valaha is álmodhattad volna, pedig a fáraó adószedői legyek módjára mászkálnak nyakamon. Igen, a gazdagságodról kell most beszélnem, bár aligha értesz valamit e dologhoz. Hát csak azt mondom neked, hogy az én jóvóltomból gazdagabb vagy, mint Egyiptom számos előkelője, és éppoly gazdag, mint a legmagasabb rangúak, mert nem az a gazdag igazán, akinek aranya van, hanem az, aki házakat és tárházakat, hajókat és rakpartokat, barmot, földet és gyümölcsfákat, marhákat és rabszolgákat birtokol. Mindez tiéd, jóllehet bizonyára magad sem tudsz róla, mivel az adószedők félrevezetése céljából sok mindent szolgálaink, írnokaink meg rabszolgáink nevére kellett íratnom. Örvendezz tehát, Szinuhe, mert valóban gazdag vagy, és ha elárulom a titkát - hiszen végül is saját titkodról van szó -, azt kell mondanom, hogy gazdagságodnak forrása a gabona.

Ekképp szólván, Kaptah ivott, s a bor lecsorgott szája szélén és bepiszkolta ruháját, de cseppet sem törődött vele, hanem azt mondta, hogy a ruhát az üzleti kiadásokhoz írja fel, vagy odaajándékozza a gabonaközvetítőnek, és sokkal többet keres ezáltal, mint amibe a ruha kerül. Azután gabonaüzleteivel kezdett hencegni, és így szólt:

- Csodálatos a mi szent bogarunk, uram, mert alighogy visszaértünk hosszú utunkról, elvezérelt engem a gabonakereskedők borozójába, ahol részegre isszák magukat egy-egy nagy üzletkötés után. Attól fogva én is gabonát kezdtem vásárolni a pénzeden, és már az első évben nagy nyereségre tettem szert, hiszen Ám..., vagyis bizonyos nagy szántóföldek, mint jól tudod, szántatlanul és bevetetlenül maradtak. A gabona azért nagyszerű dolog, uram, mert vásárolni, eladni már az áradás előtt is lehet, meg akkor, mielőtt a mag még a földbe kerül. De még nagyszerűbb azért, mert mintha varázslat tenné, évről évre emelkedik az ára, úgyhogy aki gabonát vásárol, sohasem veszít, mindig csak nyer. Ezért mostantól fogva egyáltalán nem akarok többé eladni gabonát, hanem minden szemet összevásárolok és raktárimba gyűjtök, amíg csak aranyra nem lehet váltani. Ha a dolgok így mennek tovább, bizony eljön ez az idő,

mert már az öreg gabonakereskedők sem hisznek többé a szemüknek, megszagatják ruhájukat és sírnak bánatukban, amikor eszükbe jut, hogy ostobaságukban mennyit eladtak, pedig ha megtartják, sokszoros haszonra tesznek szert.

Merit hanyatt feküdt szőnyegén, kedvesen mosolyogva nézett rám, és ostoba arcomat nevette, amint hiába próbáltam felfogni mindazt, amiről Kaptah beszélt. És Kaptah tovább magyarázott:

- Tudnod kell uram, hogy nyereségedről és gazdagságodról beszélvén, a tiszta nyereségre gondolok, ami megmarad az összes adók levonása után. Nyereségedből levontam mindama ajándékokat is, melyekkel szíriai számadásaim miatt kénytelen voltam az adószedőket megajándékozni, és ugyanúgy a bort is, melyet meg kellett velük itatnom, hogy keresztbe álljon a szemük, amikor a számokat vizsgálják. Bizony, nem kevés az a bor, mert kitartó és ravasz emberek ők, és mesterségük jóvoltából kövérek is. Az adószedőknek manapság a legjobb, ilyen jó még sohasem volt, amiért legszívesebben magam is adószedő lennék, ha nem volnék már Kaptah, a gabona atyja és a szegények barátja. Mert olykor-olykor a szegényeknek gabonát osztok, hogy áldják nevemet, mivel legjobb a biztonság, és nyugtalan időkben jó a szegényekkel békében élni.

Szavai megmozgatták gondolataimat, erősen tűnődni kezdtem, végül e kérdést tettem fel:

- Tárházainkban tehát sok gabona van? - Kaptah köszönetemre várván, hevesen bólogatott, ám én azt mondtam neki: - Ha igen, akkor késedelem nélkül indulj az új gazdákhoz, akik az elátkozott földeket művelik, és oszd szét közöttük gabonánkat vetőmagnak, mert nincsen mit elvetniök, és kevés gabonájuk is foltos, mintha véreső öntözte volna meg. Az áradás elvonult, és amennyire az efféle dolgokhoz értek, most van a szántás és vetés ideje, tehát sietned kell.

Kaptah sajnálkozóan nézett rám, és fejét csóválta.

- Drága uram, nem kell értékes fejedet olyan dolgokkal fárasztanod, melyekhez semmit sem értesz. Engedd, hogy én gondolkozzam helyetted. Nézd, úgy áll a dolog, hogy mi, gabonakereskedők, eleinte akkor is nyereséghez jutottunk, amikor kölcsönbe adtuk a gabonát az új gazdáknak, mert szegénységükben kétszer annyit, vagy még többet kellett visszafizetniük, mint amennyit adtunk. Ha nem tudtak fizetni, levágattuk a marháikat, és fizetség fejében elvittük a bőrt. Ám a gabona egyre drágul, ezért már ez az üzlet is rossz, és a nyereség kevés rajta. Minél több föld marad ezen a tavaszon bevetetlenül, annál több a hasznunk, mert annál magasabbra emelkedik a gabona ára. Ezért nem leszünk bolondok, hogy megint kölcsönözzünk az új gazdáknak, mert csak magunkat károsítanánk meg. Ha így cselekednék, minden gabonakereskedő ellenem fordulna.

De én megkeményítettem szívemet, és szigorúan parancsoltam:

- Tedd, amit mondok, Kaptah, mert a gabona az enyém! Nem a nyereségemre gondolok, hanem a férfiakra, kiknek bordája kiáll bőrük alól, akár a bányákban dolgozó rabszolgáké. Asszonyaikra gondolok, akiknek melle száraz bőrzacskó módjára lóg, és gyermekeikre, akik a Nílus partján kóborognak görbe lábukon, s közben legyenek rajzanak szemük körül. Úgy akarom tehát, hogy minden gabonánkat oszd szét közöttük, és amennyire csak teheted, segíts nekik a gabona elvetésében. Atón kedvéért akarom, hogy mindezt megtegyed, és Ehnaton fáraó kedvéért, mert szeretem őt. Ám semmiképp se add a gabonát ajándékba nekik, mert láttam már, hogy az ajándékok csak nemtörődömséget, gonosz szándékot, lustaságot, meg fősvénységet szülnek, hiszen ajándékba kapták a földet és a jószágot, és nem mentek vele semmire. Használd a botodat is, ha úgy hozza a szükség, s ügyelj arra, hogy a gabonát elvessék és learassák. De nem kívánom, hogy nyereségünk legyen a kölcsönből, ezért csak annyi gabonát végy tőlük vissza, amennyit adtunk.

Ezt hallván, Kaptah felkiáltott, és tépdeshi kezdte ruháját, mert nem származott belőle kára, hiszen már teli volt borfoltokkal. Keserűen átkozódott, segítségül hívta valamennyi istent, amelynek nevét utazásainkon megtanulta.

- Veszett kutya harapott meg, vagy talán skorpió szúrt beléd, uram? Bizony, mondom, először azt hittem, hogy csak gonosz tréfát űzöl! Parancsod szegénnyé tesz bennünket, de szent bogarunk talán mégis segíthet rajtunk, és őszintén szólva, magam sem szívesen nézek sovány embereket, hanem elfordulok inkább, és neked is azt tanácsolnám, uram, mert amit nem látsz, arról nem is kell tudnod. De szavaidban az a legrosszabb, hogy veszélyes utazásra kényszerítesz: sarat dagaszthatok, talán még el is botlom, és beleesem valami öntözőárokba. Halálomat neked kell lelkedre vened, uram, mert bizony öreg és fáradt vagyok, tagjaim merevek, kényelmes ágyam, Muti főztje és sültje után vágyódom egyre és nehezen lélegzem járás közben, mert már öreg és fáradt a testem.

De én könyörtelenül ekképp válaszoltam:

- Bizony jobban hazudsz, Kaptah, mint azelőtt, mert az elmúlt évek alatt nemhogy öregedtél, inkább megfiatalodtál. Kezed sem remeg, mint régen, és szemed sem volt vörös, amikor megérkeztél, csupán most lett olyan, mert túl sok bor szaladt le torkodon. Orvosi megfontolásból küldelek eme veszélyes utazásra, s az utazás minden baját is azért mérem ki reád, mert szeretlek. Hiszen túlságosan meghíztál, kövérséged fárasztja szívedet, elfullaszt járás közben, de remélem, hogy utazásod idején jócskán lefogysz, és nem kell majd szégyenkezniem szolgálom kövérsége miatt. Bizony, Kaptah, emlékezz csak, mennyire örvendeztél, amikor Babilónia poros útjain vándoroltunk, amikor Libanon hegyeit járva számárháton ültél, és még jobban, amikor Kádes városában leszálltál a számár hátáról. Bizony, ha fiatalabb volnék, vagyis, hogyha nem volna itt annyi fontos teendőm a fáraó ügyeivel, magam is veled mennék, hogy felvidítsam szívemet, mert sok ember fogja nevedet áldani utad végén.

Kaptah erősen gondolkodott egész idő alatt - csak a számár említésére húzta össze szemöldökét - és ujjain bonyolult számításokat végzett. Végül azt mondta: - Sietnem kell, hogy mindezt elintézzem a vetés idején. Minden szolgálmat el kell indítanom, de segítségül fogadnom kell újakat is, hogy a gabonát időben szétoszthassam.

Most már nem vitázott tovább, hanem alávetette magát parancsomnak, és késő estig ittuk a bort. Merit is velünk ivott, és lemeztelenítette barna mellét, hogy szájjammal megérintsem. Kaptah emlékeit mesélte Babilónia útjairól meg szerűiről, és ha valóban megtörtént vele mindaz, amit elmondott, akkor Minea miatt csakugyan vak és süket voltam abban az időben. Mert nem feledtem el Mineát, bár azon az éjjelen Merit szőnyegén feküdtem és kedvemet töltöttem vele, mígnem szívem átforrósult, és magányom szertefoszlott. Meritet ugyan nem szólítottam húgomnak, de barátom volt, és a legkedvesebbet adta nekem, amit a nő egy férfinak adhat. Ezért hajlandó lettem volna korsót is törni vele, de ő nem egyezett bele, mivel ivóban született, és úgymond, túl előkelő és gazdag voltam hozzá. Ám, azt hiszem, hogy csupán szabadságát akarta megőrizni, s azt kívánta, hogy barátja maradjak.

4

A következő napon az aranyházba kellett mennem, a királyi anya színe elé, akit egész Théba boszorkánynak, meg négerboszorkánynak nevezett, úgyhogy senkinek sem kellett már megmagyaráznia, kire gondol, amikor boszorkányról beszél. Gondolom, Teje, minden bölcsessége és tudása ellenére rászolgált e névre, mert kegyetlen és álnok öregasszony volt, a nagy hatalom minden korábban meglevő jó tulajdonságát kiölte belőle. Miután hajómon királyi gyolcsba

öltöztem, és felaggattam ruhámra rangom összes jelét, megérkezett házamból Muti, és haragosan így szólt hozzám:

- Áldott legyen a nap, mely hazahozott, uram, de, úgy látszik, a férfiak szokása szerint örömházban kódorogtál éjjel, és még reggelid elköltésére sem érkeztél haza, pedig sokat vesződtem, amíg elkészítettem ama ételeket, melyek néked tetszők. Egész éjszaka ébren voltam, hogy süssek-főzzek, és bottal nógattam a lusta rabszolgákat, hogy igyekezzenek a takarítással, ezért jobb karom már sajog, és teljesen elfáradt. Öreg asszony vagyok én, nem bírom többé a férfiakban, és amit este, éjszaka és ma reggel műveltél, egyáltalán nem változtatja meg véleményemet. De igyekezz már, hogy elköltsd reggelidet, és hozd azt a cédat is, ha már nappal sem tudsz meglenni nélküle.

Így beszélt, pedig tudtam, hogy nagy becsben tartja és tiszteli Meritet, de ez volt a szokása, és a rézöntő egykori házában a szegények orvosaként élén, megszoktam beszédét, amiért is éles szavai kedvesek voltak fülemnek, és azt éreztem, hogy újra otthon vagyok. Ezért örömmel követtem őt, és közben üzenetet küldtem Meritnek a Krokodilfarokba. Hordszékem mellett ott csoszogott Muti, és folyvást zsörtölődött:

- Bizony azt gondoltam, hogy lecsillapodtál és megtanultál tisztességes módon élni, hiszen királyi néppel éltél együtt; de, úgy látszik, nem tanultál semmit. Ugyanolyan féktelen vagy, mint azelőtt, jóllehet békességet és nyugalmat véltem leolvasni arcodról tegnap, amikor megláttalak. Azon is örvendezett szívem, hogy arcod kigömbölyödött, mert a férfi, ha meghízik, meg is nyugszik. Nem én leszek okozója, ha Thébában lefogysz, hanem saját zabolátlan természeted, mert mindegyik férfi egyforma, és a világban minden rossz ama kis szerszámból fakad, melyet ágyékkötőjük alatt rejtegetnek, mert szégyellik, és hogy szégyellik, azon cseppet sem csodálkozom.

Miután házamba értünk, nemsokára Merit is megjött. Szép ruha volt rajta, olajtól fénylő hajában virágok; láttán Muti elsírta magát, és amikor vizet öntött kezünkre, meg kellett törölnie orrát. Az étel, melyet Muti készített, kedves volt számnak, mert thébai étel volt, és Ahetatonban elfeledtem, hogy a thébai ételnek sehol sincsen párja. De meglehet, Merit volt okozója éhségemnek, mivel megfiatalított, és szívem újra éppoly fiatal lett, mint a testem. Muti pedig kínálás közben szakadatlanul beszélt mindkettőnkhez:

- Bizonyára átkozol, uram, mert ez a madár túlságosan megsült, de én a mártással sem vagyok elégedett. Megkóstoltad-e, Merit, azt a tavaszi zsenge pálmabelet, melyet vesével együtt pároltam puhára? Gyakran sikerült már jól, de most túl sokáig főztem. Nem is sejtet, uram, hányszor beszélgettem e szép és derék nővel terólad! Óva intettem őt tőled, bizonygattam, hogy szíved ingatag és csapodár, hogy ostoba és esztelen természetű férfi vagy, ám ő nem hisz nekem, és nem tudom elképzelni, mit lát benned, hiszen fejed is kopasz már. De a nők fiatal korukban éppoly bolondok, mint a férfiak, és megigézi őket az a kis szerszám, melyet... igen, erről most nem akarok beszélni, de jól tudod, mire gondolok, és úgy vélem, Merit is tudja, hiszen mégsem egészen fiatal.

Én eközben sorra megköszöntem Mutinak az ételeket, és dicsértem tudását. Merit is dicsérte őt, s Muti nagyon örült, noha igyekezett összeráncolni a homlokát, és megpróbált szipogni. Nem tudom, hogy a rézöntő egykori házában elköltött reggeli valamennyire is említésre méltó-e, ám elmondtam a magam kedvéért, mert éppen akkor boldognak éreztem magamat, és így szóltam:

- Vízóra, állj meg, víz, ne csobogj tovább, mert szép e pillanat! Bárcsak megállna az idő, hogy e szép pillanat soha ne hagyhasson itt!

Amíg ettünk, az udvaron emberek gyűltek össze, a szegénynegyed lakói, kik legjobb ruháikat öltötték magukra, és bekenték olajjal arcukat, akár a szent napokon. Azért jöttek, hogy köszöntenek, és elpanaszolják betegségeiket, fájdalmaikat, szólván: „Nagyon hiányoztál nekünk, Szinuhe, mert míg itt voltál, nem becsültünk meg eléggé, csak távozásod után döbrentünk rá, mily sok jót tettél velünk, anélkül, hogy tudtuk volna, és mily sokat veszítettünk benned.”

Ajándékokat hoztak nekem, jóllehet csekély és igénytelen ajándékokat, mert Ehnaton fáraó istene miatt szegényebbek voltak, mint valaha. De az egyik hozott egy mérő darát, a másik hozott egy hajítófával elejtett madarat, a harmadik szárított datolyát, a negyedik pedig virágot, mivelhogy más hoznivalója nem volt. A virágok tömkelegét látván udvaromon, már nem csodálkoztam többé, miért koparak és kifosztottak a Kosok útjának virágágyai. Ott volt a vén írnok, aki fejét ferdén tartotta a nyakán levő daganat miatt, és legnagyobb csodálkozásomra még mindig élt. Közöttük volt a rabszolga is, akinek ujjait gyógyítottam meg. Most büszkén mutatta és mozgatta mindegyiket; éppen ő hozta a darát, mert még most is malomban dolgozott, és volt alkalmja a lopásra. Közöttük volt az anya, aki elhozta fiát, hogy megmutassa nekem. A fiú azóta szépre, erősre nőtt, amiért is szeme körül fekete foltok, lábán karmolások díszeltek, és büszkélkedve mondta, hogy a szomszédságban bármekkora fiút is elagyabugyál. És közöttük volt az örömlány, akinek egyszer a szemét gyógyítottam meg, és aki miatt annyi bajom volt, amikor elküldte hozzám az örömház mindegyik leányát, hogy levágjam bőrükről a csúfító anyajegyeket és szemölcsöket.

Mindannyian hoztak valamiféle ajándékot, és így kérleltek:

- Ne vesd meg ajándékainkat, Szinuhe, akkor sem, ha királyi orvos vagy és a fáraó aranyházában lakozol, mert látásodon örvendezik a mi szívünk.

Én pedig egymás után megvizsgáltam őket, végighallgattam panaszaikat, gyógyszereket írtam bajaikra, és gyógyítottam őket. Segítségre készen, Merit levette szép ruháját, hogy ne piszkolja be, és segített munkámban: lemosta keléseiket, késeimet tűzben megtisztította, és bódító italt kevert azoknak, kiknek fájó fogát kellett kihúzni. Ahányszor ránéztem, öröm töltötte el szívemet, és munka közben gyakran néztem őt, mert szép volt: teste duzzadó és karcsú, tartása bájos. Nem szégyellte magát, éppúgy levetkezett a munkához, mint az egyszerű nép asszonyai, és ezt egyetlen betegem sem furcsállotta, hiszen elég töprengeni valójuk volt saját bajaikon.

Így múlt az idő, miközben ugyanúgy gyógyítottam a betegeket, és ugyanúgy elbeszélgettem velük, mint régen, s örültem, hogy tudásom és ügyességem segít rajtuk. Munkám közben Meritet nézván, ki barátom volt, szintúgy örvendeztem, és nemegyszer mélyet sóhajtottam, szólván: „Vízóra, állj meg, víz ne csobogj tovább, mert nem sokáig tarthat e szép pillanat!” Ily módon egészen megfeledkeztem arról, hogy látogatást kell tennem az aranyházban, és arról is, hogy a nagy királyi anyát értesítették jövetelemről. Gondolom, azért, mert boldog lévén, magam is meg akartam róla feledkezni.

Végül, midőn az árnyékok megnyúltak, udvarom kiürült, Merit vizet öntött kezemre, segített a tisztálkodásban, s én is örömmel segitettem neki. Azután együtt öltözködtünk, de amikor kezemmel arcát, szájjammal száját akartam érinteni, eltolt magától, és azt mondta:

- Indulj már a boszorkányodhoz, Szinuhe, ne késlekedj, hogy visszaérhess, mielőtt az éj leszáll, mert úgy hiszem, a szőnyegem türelmetlenül vár rád!

Méltóságom jelvényeit újra nyakamba aggatta, az orvosi vendéghaját is fejemre tette, és közben megsimogatta arcomat. Ezért egyáltalán nem akartam tőle elmenni az aranyházba, noha a királyi anyára emlékezvén, elfogott a félelem. Rabszolgáimat bottal és ezüsttel

nógattam futásra, és ugyanilyen módon sürgettem bárkám evezőseit is. A víz sisteregve csapkodta bárkám orrát, amint az aranyház falai felé tartottunk. Nemsokára kikötöttünk, s éppen akkor értem a palotába, amikor a nap lebukott a nyugati hegyek mögé és kigyúltak a csillagok, tehát nem kellett szégyenkeznem.

Teje, a nagy királyi anya, saját termében fogadott, ahol töméntelen sok fajta apró testű madár ugrált és csivített kalitkába zárva. Hiszen nem feledte el fiatalkorában űzött mesterségét, s most is szívesen cserkészett a palota kertjének madaraira léppel és hálókka. Amikor beléptem, szőnyeget csomózott festett nádból, haragosan köszöntött, megszidott a késlekedésért, és azt kérdezte tőlem:

- Javult-e fiam esztelensége valamit, avagy ideje már meglékelni a koponyáját? Bizony túl nagy lármát csap Atón körül, és nyugtalanná teszi a népet, pedig igazán nincsen reá oka, hiszen a hamis isten uralma megtört, és senki nem verseng vele a hataloméért.

Meséltem neki a fáraó hogylétéről, a kis hercegnőkről, játékaikról, gazelláikról, kutyáikról, meg az Ahetaton szent taván tett csónakutakról, mígnem kiengesztelődött, megengedte, hogy lábához üljek és sörrel kínál.

- Szinuhe - mondta -, te, akit fiam ostoba szeszélyből magányosnak nevezett el, noha egyáltalán nem látszol magányosnak, hiszen fogadni mernék, hogy Ahetatonban minden éjszaka más nővel töltöd kedvedet, mert az ahetatoni nőket jól ismerem, te, Szinuhe, nyugodt ember vagy. Talán mindenkinél nyugodtabb vagy, akit ismerek, és nyugalmad valósággal ingerel, amiért is szívesen szűrnék beléd réztűt, hogy láthassam, hogyan ugrálsz és jajgatsz. Igazán nem értem, hogy nyugodtságod honnan származik, de szívedben bizonyára jó ember vagy, bár nem tudom, mi haszna van az embernek jóságából, mert úgy tapasztaltam, hogy csak az ostobák jók, akik mást se tudnak. Mindenesetre jelenléted különös módon megnyugtat engem, és el szeretném neked mondani, hogy ez az Atón, akit esztelenségemben hatalomhoz engedtem jutni, nagyon nyugtalanít. Sohasem hittem volna, hogy a dolgok így elfajulnak, mert Atónt csak Ámon megdöntésére eszeltem ki, hogy hatalmam, és fiam hatalma nagyobb legyen, s valójában Eje, a férjem eszelte ki őt. Mert ha csakugyan oly jámbor vagy, hogy még erről sem tudsz, hát halljad most, hogy Eje a férjem, noha az már nem volt illő, hogy korsót is törjünk... Nos, ez az átkozott Eje, akiben már nincs több erő, mint a tehén tőgyében, ő hozta magával Atónt Héliopoliszból, és ő beszélte bele fiam fejébe. Bizony, nem tudom, mit talál Atónban a fiam, de hát már gyermekkor óta nyitott szemmel is álmokat lát, és nem tudok másra gondolni, mint arra, hogy bolond, és meg kellene lékelni a koponyáját. Azt sem értem, miféle baj gyötri, hogy felesége, az Eje által nemzett asszony, egyre-másra csak leányokat szül, pedig drága varázslóim legjobb tudásuk szerint igyekeztek segíteni rajta. Nem értem, a nép miért gyűlöli varázslóimat, hiszen aranyat érő emberek, jóllehet feketék és elefántcsontból való pálcikát hordanak orrukban, s megnyújtják ajkukat és gyermekeik koponyáját. A nép gyűlöli őket, ezt tudom, és ezért az aranyház rejtekhelyein kell tartanom mindegyiket, különben végeznének velük. De egyikről sem tudok lemondani, mert senki sem ért talpam csiklandozásához úgy, mint ők, és olyan szereket készítenek nekem, amelyek segítségével ma is nő módján élvezhetem az életet. Ám ha azt gondolod, hogy bármi gyönyöröm is van Ejéből, igencsak tévedsz, és magam sem tudom, miért ragaszkodom hozzá, hiszen jobb volna, ha elejteném. Természetesen nekem volna jobb. De meglehet, már akkor sem tudnám elejteni, ha akarnám, és ez is nagyon nyugtalanít. Ily módon egyetlen örömöm szeretett négereimben van.

Mivel szó nélkül hallgattam, így folytatta:

- Jósággal, Szinuhe, nem érünk semmit, az egyetlen dolog, ami jelent valamit a világban, az a hatalom. De akik beleszületnek a hatalomba, sosem fogják fel az értékét. Bizony a hatalom

értékét csak azok fogják fel, akik ganajos lábujjakkal jöttek a világra, mint én. Igen, Szinuhe, én megértem, mit jelent a hatalom, és mindent, amit tettem, a hatalomért tettem, hogy megőrizsem fiamnak, és az ő fiának, hogy vérem tovább éljen a fáraók aranytrónján, s közben semmitől sem riadtam vissza. Lehet, hogy tetteim gonoszak az istenek előtt, de nem nagyon törődöm az istennel, mert a fáraók náluk is nagyobbak, és végül is nincsenek jó meg gonosz tettek; hanem jó az, ami sikerül, gonosz az, ami nem sikerül, és kitudódik.

Teje néhány varázsigét motyogott duzzadt ajka közt, és nyugtalanul mozgatta a padlón széles lábát, de ujjai egész idő alatt ügyesen csomózták a szőnyeget a festett nádból. Amint rámeredtem sötét ujjaira, szívemet hideg dermesztette meg. Mert a szőnyegbe a madarászok csomóit kötözte, és én a csomókat megismertem. Bizony, ismertem e csomókat: az Alsó Birodalomban használt ritka csomók voltak, s még gyermekként láttam őket apám házában a kormos nádcsónakon, mely anyám ágya felett függött. Amikor rádöbrentem erre, nyelvem megbénult, és tagjaimból kifutott a vér! Hiszen születésem éjjelén gyenge nyugati szél fűjt, és a szél hajtotta a kis nádcsónakot az áradó folyón lefelé, hogy partra sodorja apám házában közelében. A gondolat, mely akkor született meg bennem, midőn a királyi anya ujjait néztem, oly szörnyű és esztelen volt, hogy nem is akartam tünődni rajta, inkább azt mondtam magamnak, hogy akárki használhat madarászcsomót, ha csónakot csinál. De a madarászok az Alsó Birodalomban üzték mesterségüket, és Thébában még sohasem láttam senkit, aki hasonló csomókat kötött volna. Ezért gyermekkoromban sokszor bámultam azt a kormos csónakot, és töredezett szárait, meg a csomókat, melyek egybetartották, jöllehet nem is sejtettem még, mi köze van a csónaknak sorsomhoz. Ám Teje, a nagy királyi anya, nem vette észre dermedtségemet. Válaszra sem vágyott, csak elmerült gondolataiba és emlékeibe.

- Talán azt mondd - szölt ismét -, hogy gonosz és visszataszító asszony vagyok, mert ily nyíltan beszélek hozzád. De ne ítéld el tetteimért túl szigorúan, hanem próbáld megérteni. Hiszen nem könnyű egy szegény madarászlánynak bejutni a fáraó ágyasházába, ahol sötét bőre, széles lába miatt mindenki megveti, ahol ezernyi tüvel szurkálják, és ahol testének szépségén, fiatalságán kívül egyebe sincs a menekésre. Nem csodálkozhatok tehát, hogy nem voltam válogatós az eszközökben, amidőn magamhoz láncoltam a fáraó szívét, és addig taníttattam neki éjről éjre a feketék idegen szokásait, míg végül élni sem tudott simogatásom nélkül, és már én uralkodtam benne Egyiptom földjén. Így győztem az aranyház cselszövésein, így kerültem ki minden kelepccét, így téptem széjjel minden hálót, melyet utamba feszítettek, és ha bosszúra volt okom, a bosszút sem szégyelltem. Félelemmel nyugöztem le magam körül mindenkinek a nyelvét, és akaratom szerint uralkodtam az aranyházban, akaratom pedig az volt, hogy egyetlen asszony se szüljön a fáraónak fiúgyermeket addig, amíg magam nem szülök neki fiút. Oly nagy volt a hatalmam, hogy ama időkben a fáraó ágyasházának asszonyai közül valóban egyetlen asszony sem szült neki fiúgyermeket, mind csupán leányokat szültek. Mondd, Szinuhe, nem ismered el, mint orvos, hogy csodálatos volt e tudásom és varázslatom?

Remegve szemébe néztem, és így szóltam:

- Varázslatod igen egyszerű és hitvány, nagy királyi anya, mivel a tarka nádba kötöd ujjaidal és bárki láthatja!

Teje úgy ejtette ki a nádszálakat ujjai közül, mintha megégették volna. Sörtől pirosuló szeme rémülten forgott, amikor megkérdezte:

- Talán te is varázsló vagy, Szinuhe, hogy ilyet beszélsz, avagy a nép már erről is tud?

- A nép elől semmit sem lehet sokáig eltitkolni. A nép akkor is megtud mindent, ha senki sem beszél neki róla - válaszoltam. - Lehet, nagy királyi anya, hogy tetteidet nem látta ember, de az

éj látott téged, és az éji szellő belesúgta sok ember fülébe, hogy mit cselekedtél, s az emberek nyelvét bár megkötheted, az éji szellőnek nem tilthatod meg a fecsegést.

5

Thébai utazásom hivatalos célja az Élet Házának meglátogatása volt, hiszen már évek óta nem jártam ott, noha királyi koponyalékelői rangom erre is kötelezett. Attól is félttem, hogy ügyességem már nem a régi, mert Ahetaton városában egyetlen koponyalékeléshez sem jutottam hozzá. Elmentem tehát az Élet Házába, néhány előadást tartottam, és tanítottam azokat, akik a koponyalékelést választották hivatásul. Az Élet Háza már nem olyan volt, mint azelőtt, jelentősége erősen megcsappant, mivel még a szegény emberek sem szívesen keresték fel, a legjobb orvosok pedig a városba költöztek, hogy mesterségüket ott gyakorolják. Azt gondoltam, hogy a tudomány felszabadult és előrehaladt, hiszen a tanulóknak nem kellett többé letenniük az első fokú papi vizsgát, hogy bejuthassanak az Élet Házába, és senki nem tiltotta már, hogy megkérdezzék: „Miért?” Ámde nagyon csalódtam, mert a tanulók fiatalok, tapasztalatlanok voltak, és egyáltalán nem akarták feltenni a kérdést: „Miért?” Legfőbb vágyuk csak az volt, hogy tanítóiktól minden tudást készen kapjanak, és belekerüljön nevük az Élet Könyvébe, hadd kezdhessék meg mesterségük gyakorlását, ezüstöt és aranyat szerezvén általa.

Oly kevés beteg érkezett, hogy hetekig tartott, míg hozzájuthattam a három koponyalékeléshez, melyet tudásom kipróbálására fő céloomul magam elé tűztem. Az egyik beteg koponyáját könyörületességből lékeltem meg, mert gyógyíthatatlan volt, és túl nagy kínokat szenvedett, de a másik két eset érdekesnek ígérkezett, és minden tudásomat igénybe vette. Közülük az egyik egy férfi volt, aki néhány évvel azelőtt fejjel az utca kövére zuhant a háztetőről, ahol valamely forró nyári napon egy másik férfi feleségével enyelgett. A férj elől menekülve zuhant alá, és amikor magához tért, nem érzett semmi különösebb fájdalmat. Idő múltán mégis szent betegség támadta meg, számtalan roham jött rá egymás után, és mindannyiszor elfogta később is, midőn bort ivott. Látomásai ugyan nem voltak, csupán gonosz hangon üvöltözött, rúgott, nyelvét harapdálta, és nem bírta vizét visszatartani. Annyira félt a rohamoktól, hogy maga kérte a műtétet. Ezért ráálltam, hogy meglékeljem a koponyáját, és az Élet Háza orvosainak figyelmeztetésére vérzéscsillapítót is fogadtam segítségül, bár nem volt szokásom, hiszen jobban bíztam saját tudásomban. Ez a vérzéscsillapító tompább és álmosabb volt, mint az, aki meghalt a fáraó aranyházában, és egész idő alatt lökdösni és böködni kellett, hogy ébren maradjon, és el ne feledje kötelességét. Szivárgott is a vér olykor-olykor a vágás okozta sebből, de azért felnyitottam a férfi egész fejtetőjét, és láttam, hogy agya több helyen alvadt vértől feketéllik. Ennélfogva a tisztogatás sokáig tartott és nem is tudtam agyának egész felszínét megtisztítani anélkül, hogy meg ne sértettem volna. De a szent betegségnek semmiféle rohama nem jött rá többé, mert a műtét után három napra meghalt, miként az szokásos. E koponyalékelést mégis igen jól sikerültnek tartották, és a növendékek mindent feljegyeztek, amit tettem s megmutattam nekik.

A másik eset önmagában véve egyszerű volt: egy fiatal fiút az örök eszméletlenül, élet és halál közt, kifosztva és betört koponyával találtak az utcán. Éppen az Élet Házában voltam, amikor odahozták. Nem volt vesztenivalóm, hiszen mindenki biztosra vette, hogy meghal, és egyetlen orvos sem akart hozzányúlni. Ezért amilyen gyorsan lehetett, meglékeltem betört fejét, kiszedtem a csontszilánkokat agyából, azután tiszta ezüstlappal fedtem be a nyílást. A fiú felépült, és még két hét múlva is életben volt, amikor elhagyta Thébát. Igaz, kezét nehezen mozgatta, és tenyere meg talpa érzéketlen volt, ha tollal csiklandozták, mégis hittem, hogy idő múltán egészen meggyógyul.

Jóllehet az Élet Házában rangom miatt tisztelettel bántak velem, az öreg orvosok elkerültek, nem mertek bizalmasan szólni hozzám, mivel Ahetatonból jöttem, s őket még mindig a hamis isten tartotta hatalmában. Atónról nem beszéltem nekik, csupán olyan dolgokról váltottunk szót, melyek az orvosi mesterséggel függtek össze. Mégis nap nap után puhatolták szívemet, és úgy szaglászta utánam, mint a kutya szaglássza a földet, midőn keres valamit, mígnem viselkedésük feltűnt nekem. Végül a harmadik koponyalékelésem után odajött hozzám az egyik különösen bölcs és ügyes orvos, és ekképpen szólt:

- Királyi Szinuhe! Bizonyára láttad, hogy az Élet Háza üresebb, mint azelőtt, és tudásunkat sem igénylik úgy, miként régen, noha Thébában ma is éppoly sok, sőt még több is a beteg. Sok idegen országban jártál, Szinuhe, és sokféle gyógyítást látott szemed, de úgy vélem, sohasem látott még olyan gyógyításokat, aminők mostanában történnek titok leple alatt Théba városában, mert azokhoz nem kell sem kés, sem tűz, sem gyógyszerek, sem pedig kötés. Nekem az a teendőm, hogy beszéljek neked e gyógyításokról, és megkérdezzem tőled, akarsz-e bizonyágtevő lenni. De meg kell ígéred, hogy senkinek nem árulod el, amit látni fogsz. Azt is meg kell engedned, hogy szemedet bekössék, midőn a szent gyógyítóhelyre visznek, mert nem szabad tudnod, merre van.

Beszéde nem tetszett nekem, mert féltem, hogy a dolog miatt meggyúlik a bajom a fáraóval. De nagy volt a kíváncsiságom, ezért így válaszoltam:

- Valóban hallottam arról, hogy Thébában manapság sokféle csodálatos eset történik. Férfiak meséket mondanak, asszonyoknak látomásaik vannak, de gyógyításokról semmit nem hallottam. Orvos lévén, ugyancsak kételkedem az olyan gyógyításokban, melyek kés és tűz nélkül, gyógyszerek és kötések nélkül történnek. Ezért nem kívánok csalásba keveredni, nehogy nevemet hamis módon olyan dolog bizonyítására használják, ami nincs és nem is lesz.

Az orvos hevesen tiltakozott.

- Úgy gondoltuk, hogy nincsenek előítéleteid, királyi Szinuhe, mivel sok országban megfordultál, és olyan tudásra tettél ott szert, mely Egyiptomban ismeretlen. Hiszen a vér ömlését is meg lehet állítani csipeszek és izzó vas nélkül. Miért ne lehetne akkor kések és tűz nélkül gyógyítani? Nevedet nem keverjük a dologba, azt megígérjük. De bizonyos okokból azt akarjuk, hogy éppen te láss mindent, s akkor tudni fogod, hogy e gyógyításokban nincsen csalás. Magányos vagy, Szinuhe, és pártatlan bizonyágtevő, ezért van szükségünk éppen rád.

E szavak megdöbbeneteket és felkeltették kíváncsiságomat. Orvosi tudásomat is gyarapítani akartam, ezért elfogadtam ajánlatát. Sötétedéskor elvitt házamból hordszékén és még ott bekötötte szememet, hogy ne lássam, milyen irányban haladunk. Azután a hordszékét megállítván, karomnál fogva vezetett számtalan folyosón át, lépcsőkön felfelé és lefelé, míg megelégttem, és azt mondtam, hogy már nem kívánok részt venni ebben az egész bolondságban. De ő megnyugtatóan, levette a kötést szememről, és egy kőfalú terembe vitt, melyben számos lámpa világított. A terem padozatán hordágyakon három beteg feküdt. Akkor odajött hozzám egy pap, kopaszra nyírt fejjel, szent olajtól fénylő arccal. Nevemen szólított, és arra kért, vizsgáljam meg gondosan a betegeket, hadd lássam, hogy nem történt semmi csalás. Hangja erős volt és kedves, szeme okos. Ezért eleget tettem kérésének, és megvizsgáltam a betegeket, az Élet Házából való orvos pedig segített nekem.

Láttam, hogy e három ember valóban beteg, és saját erejéből egyik sem kelhet fel hordágyáról. Egyiküknek, egy fiatal nőnek, fonnyadtak, véznák és teljesen élettelenek voltak a tagjai, csak fekete szeme mozgott ijedten ide-oda sovány arcában. A második fiú volt, egész testét szörnyű kiütések és vizenyős sebhelyek borították. A harmadik egy öreg férfi, lába megbénult, ezért

nem tudott járni. Betegsége nem volt tettetés, mert tűvel megszúrtam a lábát, és nem érzett fájdalmat. Ennélfogva így szóltam a paphoz:

- Minden tudásommal megvizsgáltam e három beteget, és ha én volnék orvosuk, nem tehetnék mást, mint elküldeném őket az Élet Házába. A nőt, és az öreget az Élet Háza is aligha tudná meggyógyítani, de a fiú szenvedését talán mindennapos kénes fürdővel lehetne enyhíteni.

A pap mosolygott, és a terem hátsó részébe küldött bennünket, hogy ott leüljünk és várjunk türelmesen. Azután rabszolgákat hívott a terembe, a betegeket hordágyastul az oltárra emelték, és a füstölőedényekben bódító füstölőszereket gyújtottak. A folyosón énekszó csendült fel, és a terembe papok csoportja érkezett, Ámon szent énekeit énekelve. Körülvették a betegeket, és imádkozni, ugrálni, kiáltozni kezdtek. Addig ugráltak és kiáltoztak, míg arcukról verejték nem csurgott. Akkor ledobták vállkendőjüket, csengettyűket ráztak és éles kövekkel mellükbe hasítottak úgy, hogy megeredt a vérük. Én már Szíriában láttam hasonló szertartásokat, ezért mint orvos, közönyösen szemléltem e megszállottságot. Ám egyszer csak még nagyobb kiáltozásba fogtak, ököllel verték a kőfalat, mire a fal megnyílt, és a lámpák fényében Ámon szent képmása tárult eléjük hatalmasan, félelmetesen. Abban a pillanatban mindegyik elhallgatott, és a hangtalanság ijesztő volt a sokféle láрма után. Ámon arca égi fénnel világított felénk a sötét boltozatból. Akkor a legfőbb pap odalépett a betegekhez, és mindegyiket nevére szólítva, így kiáltott:

- Keljetek fel és járjatok! A nagy Ámon megáldott benneteket, mivel hittétek őt!

Tulajdon szememmel láttam, amint a három beteg tapogatózó mozdulatokkal felemelkedett hordágyán, és Ámon képmására meredt. Remegve térdeltek fel, azután felálltak, és hitetlenkedve próbálgatták tagjaikat, végül elkezdtek sírni, imádkozásba fogtak, és áldották Ámon nevét.

Az a pap, aki bennünket fogadott, odajött hozzánk, mosolygott győzelme tudatában, és megkérdezte:

- Mit szólna most, királyi Színuhe?

Bátran szemébe nézve, válaszoltam:

- Értem, hogy a nőt és az öregembert igézet tartotta megszállva, mely lenyűgözte akaratukat. És az igézetet csak igézet győzi le, ha az igéző akarata erősebb a megigézett akaratánál. De a bőrfekély az csak bőrfekély, és nem gyógyítja meg igézet, hanem csak hónapokig tartó hosszas ápolás meg gyógyító fürdők. Ezért elismerem, hogy még sohasem láttam ehhez foghatót.

A pap villogó szemmel nézett rám.

- Elismered-e hát, Színuhe, hogy ma is Ámon minden istenek királya?

- Szeretném, ha nem ejtenéd ki hangosan a hamis isten nevét, mert a fáraó megtiltotta, én pedig az ő szolgája vagyok.

Jól láttam, hogy szavaim feldühítik, ámde a legfőbb papok közé tartozott, és akarata erősebb volt szívéénél. Ezért úrrá lett szívéén, és mosolygva szólt:

- Nevem Herihor. Feladhatsz az öröknek, ha akarsz, de nem félek a hamis fáraó őreitől, nem félek korbácsától, és bányáitól, hanem mindenkit meggyógyítok, aki Ámon nevében jön hozzám. Mégse vitázzunk efelől, hanem inkább beszéljünk tanult emberek módjára. Engedd meg, hogy meghívjalak kamrámba, és borral kínáljalak, mert sok vízmértéknyi időt töltvén a kemény széken, már bizonyára elfáradtál.

Körfolyosókon keresztül elvezetett kamrájába, és a folyosók nyomott levegőjéből éreztem, hogy föld alatt vagyunk. Sejtettem, hogy e hely Ámon barlangja lehet, amelyről oly sok történet kering, de amit felszenteletlen nem láthatott soha. Herihor elküldte az Élet Házának orvosát, és beléptünk kamrájába, mely lakhelye volt. Semmi nem hiányzott belőle az ember szívét felvidító kényelemből. Ágyát mennyezet oltalmazta, ládái és dobozai elefántcsontból és ébenfából készültek, szőnyegek puhák voltak, és a kamra drága olajoktól illatozott, Herihor udvariasan illatos vizet öntött kezemre, hellyel kínált, és mézeslepényt, gyümölcsöket, meg Ámon szőlődombjainak ősi, nehéz borát tette elé, melybe mirhát kevertek. Együtt ittunk, és ő így beszélt hozzám:

- Szinuhe, ismerünk téged, követtük minden lépésedet, és tudjuk, szereted a hamis fáraót, s istene sem oly idegen neked, mint reméltük volna. Mégis állítom, hogy istene semmivel sem több Ámonnál, mert az elszenvedett üldözés megtisztította Ámont és még erősebbé tette. De nem hivatkozom isteni dolgokra, csupán úgy fordulok hozzád, mint emberhez, aki ajándék kérése nélkül gyógyította szegény betegeit; úgy fordulok hozzád, mint egyiptomihoz, aki jobban szereti a fekete föld országát, mint a vörös föld országait. Ezért azt mondom neked, hogy Ehnaton fáraó átok a szegény népen, és le kell döntení trónjáról, mielőtt a gonoszság, amelyet keze szertehint, oly nagyra növekszik, hogy már vérontás sem teheti jóvá.

Ittam borából, és ekképpen szóltam:

- Az istenek nekem egyformák, és elegendő van belőlük, de Ehnaton fáraó istene másféle, mint az összes többi isten, aki valaha létezett. Az ő istenének nincsen arca, az ő istene előtt egyenlő értékű minden ember, és értékes mindenki, a szegény, a rabszolga és szintúgy az idegen is. Ezért hiszem, hogy a világnak egy korszaka befejeződött, és új korszak van születőben. Ily módon hihetetlen dolgok is történhetnek, olyan dolgok is, melyek ellene vannak az emberi észnek. Mert azelőtt sohasem volt hasonló lehetőség arra, hogy minden régi megváltoztassék, és az emberek egymás testvéreivé váljanak.

Herihor elutasítón emelte fel kezét, és mosolygott.

- Látom, Szinuhe - mondta -, hogy nyitott szemmel álmodol, bár értelmes férfinak hittelek. Az én céljaim nem ilyen nagyok. Azt kívánom csupán, hogy minden úgy legyen, miképpen azelőtt volt, hogy a szegény teli mértékkel kapjon, és a törvények megőrződjenek. Azt akarom csupán, hogy mindenki biztonságban üzhessen mesterségét, és szabadon hihessen abban, amiben hinni kíván. Akarom, hogy megőrződjék mindaz, ami az életet fenntartja; különbséget akarok a rabszolga és ura között, a szolgáló és gazdája között. Akarom, hogy Egyiptom hatalma és dicsősége érintetlen maradjon, akarom, hogy a gyermekek olyan világban szülessenek, ahol mindennek megvan a maga helye, és minden ember teendője előre ki van mérve egészen haláláig, s hiábavaló nyugtalanság nem emészti szívét senkinek. Ezt akarom, és ezért kell Ehnaton fáraót trónjáról ledönteni!

Kérőn fogta meg karomat, és felém hajolva így folytatta:

- Szinuhe! A te hatalmadban áll elűzni az átkot Egyiptom felől, a te hatalmadban áll elűzni az éhínséget és nyomort a fekete föld országából. A te hatalmadban áll visszaszerezni Egyiptom nagyságát.

Beszéde nyugtalanná tette szívemet, ezért ittam borából, és szájamat, orromat eltöltötte a mirha édes illata. Nevetni próbáltam.

- Bizonyára veszett kutya mart meg, vagy talán skorpió szúrt beléd - feleltem -, mert nekem ugyan igazán nincsen sok hatalmam, és még a betegeket sem tudom oly kiválóan meggyógyítani, miképpen te.

Ekkor felállt.

- Mutatok neked valamit. - Fogta a lámpát, kivezetett a folyosóra, és felnyitott egy ajtót, melynek számos zárja volt, és lámpájával bevilágított a mögötte levő üregbe. Arany, ezüst és rengeteg drágakő fénylett és szikrázott benne, s embernagyságú arany edényekkel volt teli. - Ne félj! - szólt Herihor, felnyitott egy súlyos rézajtót, és most egy kisebb üregbe világított bele. Ott kőágyon egy viaszfigura feküdt. A kettős korona volt fején, halántékát és mellét pedig hegyes csontpálcikák szúrták keresztül. Akaratlanul is felemeltem kezemet, és elmondtam a varázsigéket, melyek megóvnak a varázslattól, ahogyan első fokozatú pappá szentelésem előtt megtanultam. Herihor mosolyogva tekintett rám, és kezében nem reszketett a lámpa. - Elhiszed-e már - kérdezte -, hogy Ehnaton fáraó ideje nemsokára bevégeződik? Ámon nevében a szoborba varázsoltuk őt, fejét és szívét átdöftük Ámon szent pálcikáival. De a varázslat lassú, és még sok gonosz történhet közben, s az ő istene bizonyos fokig megvédelmezi őt varázslatunktól. Ezért, miután már láttad ezt, még beszélni kívánok veled. Gondosan bezárta mindegyik ajtót, visszavitt kamrájába, és újra töltött a borból. De a bor államra csurgott, és a serleg fogaimnak koccant, mert tudtam, hogy eleven szemmel olyan varázslatot láttam, amely minden más varázslatnál hatalmasabb, s amelyet még egyetlen ember sem tudott elhárítani soha. Olyan szörnyűséges volt e viaszfigura varázslata, hogy Ámon papjai nem mertek róla hangosan beszélni templomaikban. Csupán régi írásokból olvastak róla, és sokan azt hitték, hogy e varázslatot többé nem is lehet üzni, hiszen a piramisok építése óta már kétezer év telt el, a világ már nem volt többé fiatal, és nem volt úgy telve varázslattal, mint azidőben.

- Láthatod - mondta Herihor -, hogy Ámon hatalma Ahetatonig is elér. De ne kérdezd, hogyan szereztük meg hajszálait és körmének levágott darabkáit, hogy e viaszfigurába beleragasszuk. Annyit mondhatok, hogy nem aranyon vásároltuk, hanem Ámon nevében kaptuk mindegyiket.

Vizsgálódón nézett rám, szavait mérlegelte, aztán végül így beszélt:

- Ámon ereje napról napra növekszik, mint magad is láthattad, midőn az ő nevében betegeket gyógyítottam. Ámon átka napról napra szörnyűbbé válik Egyiptom földjén. Minél tovább él a fáraó, annál több szenvedést kell a népnek eltűrnie miatta, és a varázslat lassan működik. Mindenesetre Ehnaton fejszagatás gyötri, mely erejét felemészti. Mit szólnál, Szinuhe, hogyha adnék neked olyan orvosságot, mely úgy elmulasztaná fejszagatását, hogy soha többé nem érezne fájdalmat?

- Az ember mindig ki van téve a fájdalmaknak - mondtam. - Csak a halott nem érzi soha többé.

Herihor izzó szemmel nézett reám, és akarata megbéklyózott, úgyhogy nem bírtam karomat felemelni, midőn folytatta:

- Meglehet, így van, de eme orvosság nem hagy nyomot, senki nem gyanúsíthat téged, és még a balzsamozók sem vehetnek észre semmi különösét bensőjében. Neked erről semmit se kell tudnod. Csupán beadod az orvosságot Ehnatonnak, és az elmulasztja a fejszagatást. A fáraó elalszik, és soha többé nem érez gyötrelmeket, soha többé nem érez semmi bánatot.

Ellenkezést nem tűrően emelte fel kezét, és hozzátette:

- Nem jutalmazlak meg arannyal, de ha megteszed, neved örökké áldott lesz, és tested nem porlik el soha, hanem örökké élni fogsz. Láthatatlan kezek őriznek majd életed minden napján, és nem lesz olyan emberi kívánságod, amely valóra ne válnék. Ezt megígérem neked, Szinuhe, mivel hatalmamban áll megígérni!

Akkor leengedte kezét, úgyhogy újra mozoghattam. Ajkamhoz emeltem a serleget, remegésem elmúlt. A borból szájamba és orromba áradt a mirhaillat, s ekképp szóltam hozzá:

- Herihor, én nem ígérek neked semmit; de azért add ide ama jótevő orvosságot, mert talán jobb, mint a máktej, és talán eljön a pillanat, midőn a fáraó maga kívánja, hogy szeme soha többé ne nyíljék már ébredésre.

Tarka üvegtégelyben kezembe adta az orvosságot.

- Egyiptom jövője van kezedben, Szinuhe! - mondta. - Nem illő, hogy valaki kezét emeljen a fáraóra, de a nép nyugtalansága és türelmetlensége igen nagy, és eljőhet az idő, amikor valakinek eszébe jut, hogy a fáraó is halandó ember, és az ő vére is kiomlik, ha bőrét lándzsával, avagy késsel felhasítják. Ennek nem szabad megtörténnie, mert akkor a fáraók hatalma megrendül. Ezért van most a te kezedben Egyiptom jövője, Szinuhe!

Övembe rejtettem az orvosságot, és gúnyosan szóltam:

- Egyiptom jövője talán azokban a fekete ujjakban volt, amelyek nádszálakat fontak egybe születésem napján. De vannak olyan dolgok, amelyekről te sem tudsz, Herihor, jóllehet mindent tudni vélsz. Az ír nálam van, de ne feledd, nem ígértem neked semmit!

Herihor mosolygott, búcsúzásra emelte karját, és a szokáshoz híven kijelentette:

- Jutalmad nagy lesz, Szinuhe. - Azután végigkísért a folyosókon, és mit sem titkolt előlem, mert szeme belelátott az emberi szívbe, ezért jól tudta, hogy nem árulom el őt. Elmondhatom, hogy Ámon barlangja a nagy templom alatt rajtőzik, de azt, hogy miképpen lehet bejutni oda, nem akarom elárulni, mert e titok nem az enyém.

6

Néhány nappal később Teje, a nagy királyi anya, meghalt az aranyházban. Apró homokkígyó marta halálra, mialatt madarászhalóit próbálgatta a palota kertjében. Saját orvosai éppen akkor nem kerültek elő, amikor ez történt, hiszen legtöbbször akkor hiányzanak az orvosok, amikor leginkább szükség volna rájuk. Ezért engem hívtak házamból, de mire odaértem, már csak halálát tudtam megállapítani. Igaz, orvosait sem lehet vádolni semmivel, hiszen az apró homokkígyó marása mindig halálos, hacsak az első száz érverés idején nem vágják fel a harapás helyét, és nem zárják el felette az ereket.

Nekem a szokáshoz híven virrasztanom kellett az aranyházban, hogy a holttestet átadjam a Halál Háza embereinek. Ily módon a komor Ejével is találkoztam a holttest mellett. Megérintette a királyi anya puffadt arcát, és azt mondta:

- Ideje volt, hogy meghaljon, mert undorító vénasszony volt, és áskálódott ellenem. Saját tettei ítélték felette, és remélem, halálával megnyugszik a nép.

Mégsem hiszem, hogy Eje ölte volna meg a nagy királyi anyát, hiszen aligha merte volna megtenni. Mert a közös bűnök, és sötét titkok a szerelemnél is jobban egymáshoz kötik az embereket, és tudom, hogy Eje, hidegvérű szavai ellenére is, vágyódott utána, mert évek hosszú során megszokták egymást.

Amikor Thébában elterjedt a királyi anya halálának híre, a nép legjobb ruhába öltözött, és nagy örömjongással vonult az utcákra és terekre. Szájról szájra jártak a jóvendölések, és igen sok szent asszony jelent meg az egybeverődött emberek között, egyre újabb gonosz jóslatokat terjesztve. Az aranyház kőfalai alá is sok ember gyűlt össze, és ezek lecsillapítására és jóindulatuk megnyerésére Eje az aranyház rejtett kamráiból korbáccsal kiűzette Teje

királyné néger varázslóit, öten voltak, az egyikük nő, rút és kövér, akár egy víziló. Az örök korbáccsal kergették őket a papiruszkapun át a tömeg közé, a nép pedig nekik esett, és darabokra tépte őket, nem tudott rajtuk segíteni varázslatuk sem. Eje még varázsló-szerszámaikat, orvosságaikat és szent fatönkjeiket is mind elpusztította, és elégettette, ami kár volt, mert szívesen megnéztem volna őket. De a palotában sem akadt egyetlen ember, aki gyászolta volna a királyi anya halálát és varázslóinak sorsát. Baketaton hercegnő azért odajött anyja teteméhez, szép kezével megérintette sötét kezét, és így szólt:

- Férjed rosszul tette, anyám, hogy széjjeltépette a néppel fekete varázslóidat. - Nekem pedig azt mondta: - E varázslók igazán nem voltak gonosz emberek, de nem is éltek itt szívesen, hanem egyre bozótos sűrűségeik és szalmakunyhóik után epekedtek. Anyám tetteiért nem kellett volna őket megbüntetni.

Ily módon találkoztam Baketaton hercegnővel, aki látott engem, beszélt hozzám, és aki nagyon megtetszett nekem, hiszen büszke tartású, szép fejű nő volt. Érdeklődött Horemheb felől, ki is gúnyolta barátomat, és ekképp szólt:

- Horemheb alacsony származású, és beszéde barbár, de ha feleséget venne magához, előkelő nemzetség fakadna belőle. Meg tudnád mondani, Szinuhe, miért nem vett asszonyt maga mellé?

- Nem te vagy az első, aki erre kíváncsi, királyi Baketaton, de szépséged kedvéért csak neked mondom el, amit senki másnak nem mertem elmondani. Amikor fiú korában Horemheb először jött a palotába, véletlenül a holdra nézett. Azóta egyetlenegy asszonyra sem tudott olyan szemmel nézni, hogy korsót törjön vele. De miképpen állnak a dolgok veled, szép Baketaton? Nincsen olyan fa, mely szakadatlanul virágzik, egyszer gyümölcsöt is kell teremnie, és én, az orvos, szívesen látnám, ha ágyé kod gyümölcsöt hozón domborodnék.

Fejét gőgösen hátravetvén, így válaszolt Baketaton:

- Jól tudod, Szinuhe, hogy vérem túl szent még ahhoz is, hogy Egyiptom legelőkelőbbjeinek vérével keveredjék. Ezért jobb lett volna, ha a szokáshoz híven, fivérem vesz feleségül. Bizony, akkor már régen szültem volna neki fiút. Különben pedig, hogyha hatalmamban állana, kiszúratnám annak a Horemhebnek a szemét, mert szégyen még elgondolni is, hogy tekintetét a holdra merészelte emelni! Azt is megmondom nyíltan, Szinuhe, hogy a férfiakra gondolván, megborzadok, mert érintésük durva és szégyentelen, és kemény tagjaik összetörik a gyenge nőt. Bizony, úgy vélem, igencsak eltúlozzák az örömet, melyet a férfi nyújthat a nőnek. De igazán szégyen, hogy senki nem sír anyám holtteste mellett. Magam természetesen nem sírhatok, mert az nem illő rangomhoz, és a festék lecsurogna szempillámról, s elrontaná arcfestékemet, de küldök valami udvari nőt, hogy együtt sírjon veled, Szinuhe.

Tréfásan azt mondtam neki:

- Isteni Baketaton, szépséged feltüzelt, és szavaid olajat öntöttek tüzemre. Mindezt azért valami öreg és rút asszonyt küldjél siratónak, hogy hevültségemben el ne csábítsam őt, és meg ne szégyenítsem a gyász és bánat házát.

A hercegnő szemrehányóan csóválta fejét.

- Szinuhe, Szinuhe! Hát nem szégyelled, hogy ily ostobaságokat beszélsz? Mert hogyha az isteneket nem is féled, mint a szóbeszéd mondja rólad, legalább a halált tisztelned kellene.

De mivel nő volt, cseppet sem haragudott meg beszédemért, hanem elment, hogy valami udvari nőt küldjön siratónak anyja holttestéhez, míg meg nem érkeznek a Halál Házának emberei.

Mindenesetre megvolt az okom, amiért ilyen istentelenül beszéltem a holttest mellett, türelmetlenül vártam az udvari nőre, aki meg is érkezett, és öregebb, rútabb volt, mint remélni mertem volna. Mehunefernek hívták, és arcáról láttam, hogy szereti a férfiakat, meg a bort. Kötelességét ismervén, könnyezni, zokogni kezdett, és megtépte haját a királyi anya teteme előtt. Én pedig eközben borért mentem. Mehunefer egy ideig sírt, majd amikor biztosítottam, hogy nagy bánatában igazán nem lesz ártalmas, elfogadta a felkínált bort. Amíg ivott, ingerkedni kezdtem vele, és egykori szépségéről beszéltem. Azután gyerekekre fordítottam a szót, meséltem Ehnaton kislányairól, végül ostobának tettetvén magam, megkérdeztem tőle:

- Valóban igaz, mint a szóbeszéd mondja, hogy a fáraó összes asszonya közül a nagy királyi anya volt az egyetlen, aki fiút szült neki?

Mehunefer borzadva meredt a halottra, és tiltón rázta fejét, hogy ne beszéljek tovább. Ezért egyre szebb és hízelgőbb szavakat mondtam neki, beszéltem hajáról, ruhájáról és ékszereiről. Szóltam szeméről, és ajkairól is, míg végül teljesen elfelejtette a sírást és elragadtatva hallgatott. Mert az efféle beszédnek a nő mindig hisz, bármennyire tudja is, hogy nem igaz; és minél öregebb és rútabb, annál inkább hisz, mert maga is hinni akar. Ily módon barátok lettünk, és amikor a Halál Házának emberei megérkeztek és a holttestet elvitték, meghívott szobájába, a fáraó ágyasházába, és számtalan módon kacérkodván, együtt ivott velem. Nyelve a bortól egyre szabadabb lett, minden zár felnyílt szívében, kezével megsimította arcomat, szép fiúnak nevezett, és számtalan illetlennél illetlenebb történetet mesélt az udvarról, hogy felbátorítson. Azt is elfecsegte, hogy a nagy királyi anya nemegyszer nyilvánosan szeretkezett néger varázslóival, és vihogva jelentette ki:

- A nagy királyi anya szörnyű és félelmetes asszony volt, és most, hogy meghalt, könnyebben lélegzem. Ízlését sem tudom megérteni, hiszen itt vannak a derék egyiptomi ifjak, akiknek barna a húruk és puha és jószagú.

Megszagolta vállamat és fületem, de eltoltam magamtól.

- A nagy királyné ügyes gyékényfonó volt, nemde? - mondtam. - Kis csónakokat kötözött össze nádból, nem igaz? Azután éjszakánként leeresztette őket a folyón!

Szavaim igen megrémítették.

- Honnan tudod? - kérdezte, de a bortól elvesztvén ítélőképességét, eluralkodott rajta a fecsegés kényszere, és így szólt: - Én mégis többet tudok nálad, és tudom, hogy legalább három újszülött fiú indult útnak a folyón lefelé apró csónakokban, miként a legszegényebbek gyermekei, mert Eje előtt az a vén boszorkány még félt az istenektől, és nem akarta kezét vérrel beszennyezni. Csak Eje tanította meg a mérgezésre. Így történt, hogy a mitanni Taduhepa hercegnő még halálos ágyán is egyre zokogott, fiát hívta, és el akart szökni a palotából, hogy megkeresse gyermekét.

- Ó, szép Mehunefer - mondtam, és megérintettem vastagon festett arcát. - Bizonyára kihasználod fiatalságomat és tapasztalatlanságomat, hogy meséket hitess el velem, melyekből semmi sem igaz. Hiszen Mitanni hercegnője nem is szült fiút, és hogyha mégis szült, vajon az mikor történhetett?

- Cseppet sem vagy fiatal és tapasztalatlan, Szinuhe orvos - felelte, és hangosan vihogni kezdett. - Éppen fordítva! Kezed ravasz és csalfa, és szemed is ravasz, de mindennél ravaszabb a nyelved, mely keserű hazugságokat köp szemembe. Hazugságaid mégis kedvesek egy öregasszony fülének, Szinuhe, ezért nem tudom fékezni magam, s mindent elmondok neked Mitanni hercegnőjéről, aki nagy királyi hitves lehetett volna. Bizony, e szavak hurkot tekernének a torkomra, ha Teje még élne! Nos, Taduhepa hercegnő csak kicsi leány volt,

amikor távoli hazájából a fáraó ágyasházába érkezett. Kicsi leány volt, és az ágyasházban éppúgy babákkal játszott, mint az a kis hercegnő, akit Ehnatonhoz adtak feleségül, és aki szintén meghalt. Amenhotep fáraó nem is nyúlt hozzá, hanem úgy szerette, mint gyermekét, együtt játszott vele a babákkal, és aranyból való játékszereket ajándékozott neki. Ám Taduhepa nővé érett, és midőn tizennegyedik évét betöltötte, szép volt a szemnek; tagjai karcsúak, finomak voltak, szeme sötétén ragyogva messzi földekre révedt, és bőre világos hamuszínű volt, miként az összes Mitanni-béli nőké. Akkor a fáraó teljesítette kötelességét, aminthogy Teje ármánykodása ellenére, szívesen teljesítette kötelességét számos más asszonynál is. Hiszen efféle dolgokban a férfiakat bajos csillapítani, amíg fájuknak gyökerei ki nem száradnak. Ily módon zöldellni kezdett az árpszem Taduhepának, de egy idő múlva Tejének is zöldellni kezdett. Taduhepa nagyon örült, mert Teje csupán leányt szült a fáraónak, ezt a gőgös és önérzetes Baketamont, vagy természetesen Baketatont akartam mondani, de öregasszony vagyok, és könnyen összegabalyodik a nyelvem.

És Mehunefer megerősítette a nyelvét borral, s nyelve egyáltalán nem gabalyodott össze, hanem beszédesen forgott tovább:

- Mindenki, aki valamit is tud, jól tudja, hogy Teje árpszeme Héliopoliszból származik, de erről a dologról jobb nem beszélni többet. Mindenesetre Teje nagy aggodalomban volt Taduhepa terhességének idején, és mindent megkísérelt, hogy a magzatot elpusztítsa, aminthogy néger varázslói segítségével a fáraó ágyasházának számtalan más asszonyával is megcselekedte ezt. Két újszülött fiút már korábban kitett a folyóra, de azokkal nem volt sok baj, mert csupán jelentéktelen ágyasok fiai voltak, eme ágyasok pedig nagyon féltek Tejétől, Teje különben mindenféle ajándékkal kárpótolta őket, így belenyugodtak abba, hogy fiú helyett leányt találtak maguk mellett. De Mitanni hercegnője már veszélyesebb ellenfél volt, hiszen királyi vér folyt ereiben, és barátok védelmezték, akik Teje helyett őt kívánták nagy királyi hitvesnek, ha majd fiút szül. Teje hatalma mégis oly nagy volt, és szenvedélye oly félelmetesre növekedett, midőn az árpszem néki is kizöldült, hogy senki sem merészelt szembeszállni vele. Ráadásul Eje pap is mellette állt, akit Héliopoliszból hozott magával. Így történt, hogy Mitanni hercegnőjének barátait mind elküldték a szülés idején, és néger varázslók vették körül, úgymond, fájdalmai enyhítésére. Amikor látni akarta fiát, halott leánygyermeket mutattak neki, de ő nem hitt Tejének. Én, Mehunefer, jól tudom, hogy a hercegnő fiút szült, jól tudom, hogy a fiú élt, és még azon az éjjelen útjára indult a folyón lefelé.

Hangosan felnevettem:

- Honnan is tudhatnál erről éppen te, szép Mehunefer?

Egészen felindult, míg ivott, állára csurgatta a bort, és így kiáltott:

- Minden istenekre! Hát saját kezemmel gyűjtöttem a nádat, mert Teje a terhessége miatt nem akart vízbe gázolni!

Megborzadtam szavai hallatán, felugrottam, kiöntöttem boromat a földre, és irtózatomban talpammal dörzsölni kezdtem a szőnyeget. De Mehunefer kezemet megragadván, erőszakkal visszahúzott maga mellé, és így szólt:

- Igazán nem akartam beszélni erről, és nagy kárt okozok vele saját magamnak, de nem tudom, mi az, ami úgy sugárzik belőled énfelém, hogy szívem egyetlen titkot sem képes elrejtteni előled, Színuhe. Ezért beismerem, hogy a nádat éppen én vágtam le, és Teje csomózott belőle csónakot. Ám én azzal a gondolattal nyugtattam szívemet, hogy a fiút bizonyosan megtalálja valaki, noha tudtam, hogy ez lehetetlen, hiszen azok a gyermekek, akik gyékénycsónakon úsznak lefelé a folyón, vagy a nap hevétől pusztulnak el, vagy

krokodiloknak és ragadozó madaraknak esnek áldozatul. Taduhepa hercegnő viszont nem elégedett meg a halott leánygyermekkel, akit a varázslók fektettek melléje, mert bőrének színe más volt, mint az övé, és fejének formája sem hasonlított az övéhez. Ezért nem hitte el, hogy ő szülte a leányt, hiszen a Mitanni országbéli nők bőre sima, mint a gyümölcs héja és füstszínű vagy világos hamuszínű, fejük pedig kicsiny és bájos. Hangosan jajveszékelt, zokogott, megtépte haját, vádolta a varázslókat és Tejét, mígnem Teje az orvosokkal bódító italt adatott neki, és azt mondta, hogy Taduhepa, halott gyermeket szülvén, esztét veszítette fájdalmában. És a fáraó a férfiak szokása szerint inkább hitt Tejének, mint Taduhepának. Ettől fogva Taduhepa sorvadni kezdett, és nemsokára meghalt, de halála előtt többször próbált elmenekülni az aranyházból, hogy fiát megkeresse, amiért is mindenki elhitte, hogy értelmel elborult. Kezemre pillantottam, és kezem Mehunefer majomkeze mellett világos volt, bőre füstszínű. Megrendülésem és ijedelmem oly nagy volt, hogy egészen halkán kérdeztem tőle:

- Szép Mehunefer, meg tudnád azt is mondani, mikor történt mindez?

Ő sötét ujjjaival végigsimította tarkómat.

- Ó, te drága fiú! - mondta kacérkodva. - Miért fecséreled idődet ilyen régi dolgokra, midőn jobbra is használhatnád? De mivel semmit sem tudok megtagadni tőled, megmondom: mindez a nagy fáraó uralkodásának huszonkettedik évében, ősszel történt, midőn legnagyobb volt az áradás. Ha pedig csodálkozol, hogyan emlékezhetem ilyen jól erre, magyarázatul elmondhatom, hogy Ehnaton fáraó is ugyanabban az évben született; igaz, csak a következő tavasz idején, vetéskor, midőn a kutyacsillag feljő. Ezért emlékszem minderre ilyen jól, Színuhe.

Szavai hallatán megdermedtem a borzalomtól, nem tudtam már védekezni, és nem éreztem többé semmit. Bortól nedves száját arcomhoz érintette, szájával és arcával téglavörösre mázolta arcomat. Átkarolt, lázasan szorongatott, és kicsi bikájának, hímgalambjának nevezett. Révetegen toltam el magamtól. Gondolataim úgy háborogtak, mint a tenger. Egész bensőm hevesen lázongott a szörnyűséges felvilágosítás ellen, hiszen ha igazat beszélt, ereimben talán a nagy fáraó vére folyt, és talán Ehnaton fáraó féltestvére voltam, s talán én lehettem volna a fáraó, hogyha Teje álnoksága nem győzte volna le halott anyám szerelmét.

Mehunefer pedig a bortól annyira féktelenül kezdett viselkedni, hogy végül máktejet kellett belekevernem borába, így aludt el, és így szabadultam meg tőle.

Amikor kiléptem szobájából és az ágyasházból, már éjszaka volt, s az aranyház szolgálai és őrei ujjal mutogattak rám, és vihogva összenevettek mögöttem, de úgy hittem, csak azért, mert lábam rogyadozott, szemem kidüledt és ruhám összevissza gyűrődött.

Merit házamban virrasztott és várt. Szeme tágra nyílt, arca pedig elvörösödött haragjában. Ezüsttükröt tartott elém, és így szólt:

- Nézd meg arcodat, Színuhe! Igazán nem tiltottam meg, hogy idegen nőkkel töltsed kedved, de legalább titokban tennéd, hogy szívemet ne bánts meg vele. Még csak azt sem mondhatod, hogy magányosan és szomorúan kellett ma elhagynod házat.

Arcomat olajjal tisztára törülvén, bánkódva feleltem:

- Mindent egészen félreértesz, Merit, én kedvesem. Engedd, hogy megmagyarázzam!

De ő hideg tekintettel nézett rám, és megjegyezte:

- Cseppet sem vágyom a magyarázatodra!

Sok fáradságomba került, hogy megnyugtassam. Közben Merit iránt való sajnálatból Muti sirva fakadt, eltakarta arcát és szívében minden férfit mélyen megvetve, a konyhába vonult.

Bizony, több munka és vesződség volt Merit megnyugtatója, mint a megszabadulás Mehunefertől. Végül hangosan átkoztam minden nőt, és azt mondtam Meritnek:

- Merit, te jobban ismersz, mint bárki más, ezért megbízhatok bennem. Hidd el, ha akarnám, mindent meg tudnék magyarázni, és te mindent megértenél, de a titok talán nem az én titkom, hanem az aranyházé, ennél fogva magadnak is jobb, hogyha nem tudsz róla.

De Merit nyelve csípősebb volt, mint a darázs fullánkja.

- Úgy véltem, ismerlek téged, Szinuhe - mondta gúnyosan -, de most látom, hogy szívednek olyan szakadéka is vannak, melyekről még sejtelmem sincs. Kétség nélkül helyesen teszed, hogy megóvod a nő becsületét, és titkodat igazán nem firtatom. El tölem azzal a titokkal, mert felőlem szabadon mehetsz, ahová csak akarsz! Hálás vagyok az isteneknek, hogy elég bölcs voltam, megőriztem szabadságomat, és nem egyeztem bele, hogy veled korsót törjek, ha ugyan valaha is komolyan gondoltad ama szavaidat. Ó, Szinuhe, milyen ostoba voltam, hogy hittem hazug beszédednek. Hiszen meglehet, éppen ugyanazt susogtad egész éjjel valaki másnak szép fülébe. Legszívesebben meghalnék!

Meg akartam érinteni, hogy lecsillapítsam, de félrehúzódt.

- Nehogy hozzám érj, Szinuhe, mert bizony, nagyon fáradt lehetsz az egész éjszakai hentergés meg a palota puha szőnyegek után! Igazán nem kétlem, hogy puhábbak, mint az én szőnyegem, és hogy fiatalabb és szebb játszótársakat találsz ott, mint amilyen én vagyok.

Azon az éjjelen gondolataimmal virrasztottam szőnyegemen, és az éj múlásával gondolataim annál tisztábbá váltak és annál messzebbre repültek, minél inkább elszállt fejemből a bor, és minél inkább fáztam, hiszen nem volt mellettem senki, hogy tagjaimat melegítse. Hallgattam, hogyan csobog halkan a víz a vízórában, és a víz soha nem fogyott el, és az idő végtelenül hömpölygött felettem, ezért úgy éreztem, hogy saját magamtól is távol vagyok. És így szóltam szívemhez: „Én, Szinuhe, az vagyok, akivé saját cselekedeteim tettek, és nem fontos semmi más. Én, Szinuhe, egy gonosz nő miatt nevelőszüleimet idő előtt halálba üzttem. Én, Szinuhe, most is őrzöm az ezüstszalagot húgom, Minea hajából. Én, Szinuhe, láttam a kimúlt tengeri szörnyet, amint a vízen hánykódott, meg azt is láttam, hogyan rágták szét kedvesem arcát a tenger rákjai. Miért fontos, milyen vér folyik ereimben, ha mindez már születésem napja előtt meg volt írva a csillagokban, és arra ítélttem, hogy idegenként éljek a földön. Ahetaton nyugalma csupán aranyos hazugság volt, és azért kellett megtudnom e szörnyű dolgot, hogy szívem újra felriadjon, és emlékezzem arra, hogy mindörökké magányos leszek.”

De a keleti hegyek mögül felkelő aranyszínű nap egy csapásra elűzte az éjszaka minden sötét árnyát. Különös az emberi szív: már nevettem saját káprázatomon. Mert noha én is azon az éjjelen sodródtam gyékénycsónakomon a Níluson lefelé, és a nádcsónak kormos szálai a madarászok csomójával voltak egybekötözve, abban az időben minden éjjel kitett gyermekek úsztak nádcsónakokon a folyó vizén. Akkortájt sok hajós érkezett ide az Alsó Birodalomból, és talán ők tanították meg az elcsábított nőket a náluk szokásos csomók kötésére. Hiába volt bőröm füstszerű és világosabb, mint az egyszerű népé, az nem bizonyíték, mert az orvos falak árnyékában dolgozik, ahol kivilágosodik a bőre. A nap ragyogó fényében szívem egyetlen nyomos bizonyítékot sem talált.

Ezért megmosakodtam, felöltöztem, és Muti sörrel meg sós hallal kínált; szeme sírástól vöröslött, és mélyen megvetett, hiszen férfi voltam. Az Élet Házába vittem magamat, és a betegekkel foglalatostkodtam, de egyetlen olyan esetet sem találtam, melynél a koponyalékelés helyénvaló lett volna. Távozáskor elhaladtam a kihalt templom mellett, kimentem a pilonok között, és hallottam, amint a templom körácsos tetőablakainál a szegélyoromzaton ott rikácsolnak a kövér hollók.

Akkor fecske cikázott el mellettem Atón temploma felé, és lépéseim követték őt, bementem a templomba, ahol a papok himnuszokat énekeltek Atónhoz, tömjént, gyümölcsöt és gabonát áldoztak neki. Egyáltalán nem volt üres a templom, sokan hallgatták a himnuszokat, és karjukat magasba emelve, dicsérték Atónt, a papok pedig a fáraó igazságát tanították az embereknek. E dolog mégsem jelentett sokat, hiszen Théba nagy város volt, és nem akadt olyan helye, ahol kíváncsiságból össze ne verődtek volna emberek. A fecske pedig előttem suhant, s én követtem őt, a templom falain végignéztam a kőbe vésett képeket, és a tíz kőoszlopról Ehnaton fáraó tekintett rám; szenvedélyében félelmetes arcával. Így bukkantam rá arra a szoborra, mely az új művészet jegyében fogant, és megláttam rajta a trónján ülő nagy Amenhotep fáraót. Beteg volt és öreg, fejét meggörnyesztette a koronák súlya, és oldalán Teje királyné ült. Azután megtaláltam az egész királyi családot, és elidőztem annál a képnél, melyen Mitanni hercegnője, Taduhepa áldozott Egyiptom isteneinek, de az eredeti feliratot kivésték, és a mostani felirat szerint Atónnak mutatott be áldozatot, pedig a hercegnő életében még nem is szolgálták Atónt.

E kép a régi művészet szerint készült, és Taduhepa fiatal, szép nő, majdnem leány volt még rajta. Királyi süveget hordott, tagjai gyengédek, kecsesek voltak, feje is szép, és bájos. Sokáig néztem ezt a képet. A fecske olykor ujjongó csiviteléssel cikázott fejem körül, a sok töprengéstől és virrasztástól fáradt szívemen pedig ijesztő megindultság vett erőt, lehajtottam fejemet, és siratni kezdtem eme idegen országból jött magányos leány sorsát. Kedvéért olyan szép szerettem volna lenni, mint ő, de tagjaim ernyedtek és kövérek voltak, fejem kopasz az orvosi álhaj alatt, gondolataim barázdákat róttak homlokomra, és arcomat az ahetatoni dús élet pufókká hizlalta. Őhöz hasonlólván magamat, bizony nem tudtam elképzelni, hogy fia volnék, de szívem mégis elérzékenyült. Sirattam magányosságát a fáraó aranyházában, s ezalatt ujjongva repkedett körülöttem a fecske. Eszembe jutottak Mitanni szép házai, mélabús lakói, eszembe jutottak Babilónia poros útjai és agyagos szerűi, s éreztem, hogy fiatalságom örökre és visszavonhatatlanul elsuhant mellettem, férfikorom pedig Ahetaton iszapjába és mozdulatlan vizébe süllyedt.

Így telt el a nap, leszállt az est, én pedig visszatértem a kikötőbe, és a Krokodilfarokba mentem, hogy egyem és kibéküljek Merittel. De Merit barátságtalanul fogadott, úgy bánt velem, mint idegennel, és amint székem mellett állva, elém tette az ételt, különösen hidegen nézett rám. Miután ettem, azt kérdezte:

- Találkoztál-e a szeretőddel? Itt járt, keresett téged, és én az Élet Házába küldtem.

Olyan dühösen ugrottam fel, hogy székem felborult.

- Mit beszélsz, ostoba nő?

Merit megigazította haját, és gúnyosan mosolyogva válaszolt:

- Azt mondom csak, hogy itt járt a szeretőd, keresett téged, úgy volt felöltözve, akár egy menyasszony, csillogó ékszerekkel aggatta magát tele, olyan festékes volt, mint egy majom, és kenőcseitől egészen a folyóig búzlótt. Üdvözlét küldi neked és a biztonság kedvéért egy levelet is íthagyott. Szívemből szeretném, hogyha azt tanácsolnád neki, maradjon távol innen, mert ez tisztességes ház, ő pedig úgy viselkedett, mint egy örömház tulajdonosnője.

Azzal átadott egy levelet, melyen nem volt pecsét. Remegő kézzel göngyöltem ki, és amint olvastam, a vér fejembe tódult, szívem féktelenül dobogott. Mert ekképpen írt nekem Mehunefer:

Szinuhét, az orvost köszönti szívének húga, Mehunefer, a fáraó aranyházában a Tűtartó Doboz Gondozója. Kicsi bikám, drága hímgalambom, Szinuhe! Egyedül, fájó fejjel ébredtem szőnyegemen, de szívem jobban fáj fejemnél is, mert

szőnyegem üres volt, elhagytál, és már csak olajaid illatát éreztem karomon. Bárcsak ruha volnék derekadon, bárcsak olaj volnék hajadon, bárcsak bor volnék szájadban, Színuhe! Egyik háztól a másikig vitetem magamat, téged keresvén, és addig nem nyugszom, míg meg nem talállok, mert testem hangyákkal van teli, amidőn rád gondolok, és szemed nagyon kedves az én szememnek. Nem kell szégyellned, hogy eljőjj hozzám, bár úgy tudom, félénk vagy, mert titkomat az aranyházban már mindenki ismeri, és a szolgák szemet hunynak, ha jössz. Siess hozzám, midőn levelem megkapod, repülj madárszárnyakon, kedvesem, mert szívem eleped utánad. Ha nem sietsz hozzám, én repülök hozzád, gyorsabban, mint a madár. Köszönt téged szíved húga, Mehunefer.

Megszaggattam ruhámat, belekarmoltam mellembé, és kiáltozni kezdtem:

- Merit, szörnyű ostobaságot követtem el, de megvolt rá az okom, és nem sejtettem, hogy ilyen rémesen bűnhődöm majd érte! Bizony azonnal küldess evezőseimért, gyűjtesd őket egybe, és parancsold meg, hogy vonják fel hajóm vitorláit, mert nekem el kell menekülnöm. Másképp az a szörnyű vénasszony eljön hozzám, és erőszakot tesz rajtam, s védekezni sem tudok, mert azt írja, hogy gyorsabban repül hozzám, mint a madár, és én hiszek neki.

Merit látta bajomat és ijedelmemet, és gondolom, végül elhitte, hogy semmi közöm Mehuneferhez, mert hirtelen nevetni kezdett. Oly szívből jövőn nevetett, hogy fel-felkiáltott és szép törzse térdéig hajolt. Végül a nevetéstől zihálva így szólt:

- Ebből az a tanulság, hogy légy óvatosabb a nőkkel. Én is ezt kívánom neked, mert mi, nők, törékeny edények vagyunk, és én magam is tudom, milyen igézően tudsz viselkedni, én kedvesem. - Szívtelenül kigúnyolt, és jámborságot tettetve mondta: - Sejttem, hogy ez a finom asszony jobban tetszik, mint én. Neki legalább kétszer annyi éve volt, mint nekem, hogy elmélyítse tudását a szerelem terén; és gondolom, az ő kedvéért most kegyetlen módon elhagysz engem.

Ijedtségem oly nagy volt, hogy Meritet magammal vittem a rézöntő egykori házába, és elmondtam neki mindent. Elmeséltem születésem titkát, és mindazt, amit Mehuneferből kicsaltam, de még azt is, miért nem akarom elhinni, hogy születésemnek valami köze is van az aranyházhoz és Mitanni hercegnőjéhez. Miközben hallgatott, komolyra vált az arca, és már nem nevetett. Elnézett mellettem a távolba, és szemének mélyén a bánat egyre sötétebb lett. Végül megérintvén vállamat, így szólt:

- Sok mindent értek már, Színuhe. Azt is, amit korábban nem értettem benned. Értem, hogy miért kiáltott felém hang nélkül is a magányosságod, amikor először megláttalak; és értem, hogy miért gyengültem el, amikor rám néztél. Nekem is van egy titkom, és a napokban nem-egyszer éreztem csábítást, hogy elmondjam neked, de most boldog vagyok és köszönöm az isteneknek, hogy nem mondtam el, mert a titkokat nehéz viselni, és a titkok veszélyesek, azért jobb egyedül, mint kettesben viselni őket. Mégis örülök, hogy te mindent elmondtál nekem. De mint megállapítottad, jobb, ha nem emészted szívedet olyan dolgokkal, amelyek talán meg sem történtek soha, jobb, ha elfelejted, mint az álmot szokás, és én szintűgy elfelejtem.

Elfogott a kíváncsiság, és kérdezősködni kezdtem titka felől, de ő nem akarta elárulni, csak megérintette ajkával arcomat, átölelte nyakamat, és sírt egy kicsit.

Mutival összerakattam és szőnyegekbe csavartattam holmimat, és rabszolgákat küldtem a kikötő sörivóiba, és örömházaiba, hogy evezőseimet összegyűjtsék. Közben válaszlevelet írtam, mivel nem akartam Mehunefert megsérteni, ekképpen:

A királyi koponyalékelő, Színuhe, köszönti Mehunefert, Théba aranyházában a Tűtartó Doboz Gondozeját. Barátom, nagyon bánom, hogyha heveségem hamis

elképzelésre indított téged az én szívemről, mert nem találkozhatom veled soha többé, mivel a találkozás bűnre csábíthatna engem, és szívem már nem szabad. Ezért elutazom, és nem akarok veled találkozni soha. Szeretném, ha úgy emlékeznél csak reám, mint barátra, és küldök neked a levéllel együtt egy korsó krokodilfarok nevű italt. Remélem, csillapítani fogja esetleges bánatodat, noha biztosíthatlak róla, hogy igazán nincsen bennem semmi, amiért bánkódhatnál utánam, hiszen öreg, ernyedt és megfáradt férfi vagyok, akiből a magadfajta nőnek aligha van már öröme. Nagyon örvendezem, hogy ily módon mindkettőnket megóvtam a bűntől, és soha többé nem kívánok találkozni veled. Hogy így lesz, azt őszintén reméli hűséges barátod, Szinuhe, királyi orvos.

Annyira eluralkodott rajtam az ijedelem, hogy megfeledkeztem Meritről, és arról, hogy vágyom reá. De midőn elment a levél, és Muti szőnyegekbe csavarta dobozaimat meg ládikóimat az utazáshoz, ránéztem Meritre, és szívemet kimondhatatlan bánat töltötte el, mert arra gondoltam, hogy saját ostobaságom miatt kell elveszítenem őt, pedig egy ideig még bizonyára Thébában maradhattam volna. Merit is gondolataiba mélyedt, de egyszer csak azt kérdezte:

- Kedveled-e a gyermekeket, Szinuhe?

Kérdése ugyancsak meglepett, ő pedig szemembe nézvén, szomorú mosollyal szólt:

- Ó, cseppet se félj, Szinuhe! Igazán nem akarok gyermeket szülni neked. De van egy barátnőm, akinek van egy négyéves fia, és gyakran emlegeti, milyen nagyszerű lenne, ha a gyerek egyszer hajózhatnék a folyón, és zöld réteket, hullámozó gabonaföldeket, vízimadarakat, meg marhákat látna Théba poros köutai, meg macskák és kutyák helyett.

- Csak nem gondolod - válaszoltam nagy ijedséggel -, hogy barátnőd rakoncátlan kisfiát felveszem hajómrá? Oda lenne a nyugalmam és egész úton szívdobogva kellene örködnöm, nehogy vízbe essék, vagy krokodil szájába dugja a kezét.

Merit mosolyogva nézett rám, de szemének mélyén a bánat még sötétebbre vált.

- Természetesen nem akarok gondokat okozni neked, de a Níluson való utazás jót tenne a fiúnak. Annak idején magam vittem őt ölemben a körülmételésre, így hát kötelességeim vannak iránta, ezt te is megérted. Természetesen magam akartam a fiút őrizni, hogy ne essék a vízbe, és ily módon minden okom meglett volna, hogy kövesselek utadon, de akaratom ellen semmit sem cselekszem, ezért e dolgot felejtjük el.

Ezt hallván, felkiáltottam örömömben. Összecsaptam a kezemet.

- Ha így van, akár a templom egész gyermekkertjét magaddal hozhatod! Bizony nagy öröm napja ez nekem, mert dőreségemben eszembe sem jutott, hogy elkísérhetnél Ahetatonba. Hiszen híred sem szenved csorbát miattam, ha veled van a gyerek, és ily módon megvan az ok az utazáshoz.

- Pontosan így van, Szinuhe - mondta Merit ingerlően mosolyogva, ahogyan a nők mosolyognak az olyan dolgokon, melyeket a férfiak nem értenek. - Pontosan így van. Ha elhozom a gyereket, és te vigyázol reám, hírem nem szenved csorbát. Te magad mondtad. Ó, milyen ostobák a férfiak, Szinuhe! De én megbocsátom neked.

Az indulás sürgős volt, mert igen féltem Mehunefertől. Napkelte előtt indultunk, midőn az ég világosodni kezdett. Merit az alvó fiút takaróba csavarva hozta a hajóra. Anyja nem kísértte el, pedig szívesen megnéztem volna azt a nőt, aki fiának a Thot nevet merészelt adni, hiszen az emberek ritkán merik istenek nevével elnevezni gyermekeiket. Thot ráadásul az írás

művészetének s minden emberi és isteni tudásnak istene, amiért is ama asszony csak még nagyobb arcátlanságot cselekedett. De a fiú ártatlanul aludt Merit ölében, mit sem tudván nevének súlyáról, és csak akkor ébredt fel, midőn már messze jártunk a folyón, a látóhatáron már rég eltűntek Théba őrzői, s a nap tüzesen és aranylón sütötte a Nílus vizét. Szép, jól táplált, barna fiúcska volt, homlokfürtje fekete és selymes, és cseppet sem félt tőlem, ölembe jött, és én szívesen tartottam ölemben. Nyugodtan, csendesen viselkedett, nem rugdalózott, nem fickándozott ölemben, hanem csak nézett sötét, elgondolkozó szemével, mintha kis fejében már a tudás minden rejtélye megfordult volna. Nyugodt természete miatt nagyon megszerettem, apró csónakokat kötöztem neki nádszálakból, megengedtem, hogy orvosi műszereimmel játsszék, és megszagolgassa a sok különféle orvosságot, mert szerette a szagukat, és szívesen dugta orrát mindegyik korsóba.

Bizony, a kis Thot nem okozott nekem veszélyt, nem esett vízbe, nem dugta kis kezét krokodil torkába, és nádtollaimat sem törte el. Utunk ragyogó és boldog volt, mert Merittel utaztam, ő minden éjjel mellettem feküdt szőnyegemen, és a kisgyermek közelünkben aludta álmát. Igen, boldog út volt ez, halálom napjáig emlékezni fogok a szélben hajlongó nád susogására és az estékre, mikor a jószágot itatni hajtották a folyóhoz. Voltak olyan pillanatok, midőn szívemet úgy duzzasztotta a boldogság, mint ahogyan a megrepedt gyümölcsöt előnti nedvének bősége. Így szóltam Merithez:

- Merit, én kedvesem! Törjünk korsót, hogy mindig együtt élhessünk, s egyszer talán majd fiút szülhess nekem, olyat, mint a kicsi Thot, mert talán éppen te volnál képes olyan fiút szülni nekem, aki éppoly szelíd, éppoly barna bőrű és csendes, mint ő. Bizony, régebben soha nem vágytam gyermek után, de most, hogy ifjúságom elszállt és vérem lecsillapult, midőn a kicsi Thotra pillantok, gyermeket szeretnék tőled, Merit.

De ő kezét szájamra tette, elfordította arcát, és halkán így válaszolt:

- Szinuhe, ne beszélj képtelenségeket, hiszen jól tudod, hogy ivóban nőttem fel, és meglehet, nem is tudnék már gyermeket szülni. Neked is, ki szívedben hordozod sorsodat, jobb, ha magad dönthetsz életed és tetteid felől szíved szerint, és nem vagy asszonyhoz és gyermekhez kötve, mert ezt már azon a napon kiolvastam szemedből, amikor megláttalak. Ne beszélj erről, Szinuhe, mert szavaid elgyengítenek, és talán elsirom magam, pedig most, midőn a boldogság átölel, nem szeretnék sírni. Mások maguk építik sorsukat, és ezernyi szállal kötözik meg magukat, de a te sorsod a szívedben van, és a te sorsod nagyobb, mint az enyém. De ezt a kicsi fiút én is nagyon szeretem, és még sok ragyogó és meleg nap vár reánk itt a folyón. Ezért képzeljük el, hogy korsót törtünk egymással, férj és feleség vagyunk, és Thot a mi fiunk. Megtanítom arra, hogy téged apjának, engem pedig anyjának hívjon, mert még úgyis kicsi, hamar felejt, és nem lesz belőle semmi kára. Ily módon rablunk az istenektől egy kicsi életet, amely e napokban sajátunk lesz. Ne sötétítse tehát boldogságunkat semmiféle bánat, semmiféle gondja a jövőnek.

Elűztem fejemből minden rossz gondolatot, és Egyiptom nyomorúsága, meg a folyóparti falvak éhezõ lakói láttán behunytam a szemem. A folyón lefelé hajózáván, csak napjaimnak éltem. A kis Thot átkarolta nyakamat, arcát az enyémhez szorította, és azt mondta: „Apa”. Így tértem vissza Ahetatonba, de már más emberként, mint elindulásomkor. Az Égi Magasságok Városát más szemmel néztem, mint azelőtt, és légies házaival, az aranyos napfényben ragyogó minden színével az ég sötét kéksége alatt csak szétpattanó buborék, tűnő délibáb volt előttem. Bizony, az igazság nem Ahetatonban lakozott, hanem Ahetaton falain kívül. Éhség, szenvedés, nyomorúság és gonosztettek, amelyeket az éhezés hozott magával Egyiptomba - az volt az igazság. Merit és Thot visszatértek Thébába és magukkal vitték szívemet. Ezért újra

hideg és józan szemmel néztem mindent, lepel nélkül; és minden, amit láttam, rossz és gonosz volt szememben.

De nem telt el sok nap jövetelem óta, és Ehnaton fáraónak is fogadnia kellett az igazságot aranyházának erkélyén állva, szemtől szembe. Mert Horemheb Memfiszből szíriai menekültek csoportját küldte egész meztelen nyomorúságukban a fáraóhoz, hogy meghallgatást kérjenek tőle. Fizette utazásukat, és gondolom, rávette őket arra is, hogy nyomorúságukat még jobban felnagyítsák. A szíriaiak csoportja valóban szörnyűséges látványt nyújtott, amint megérkezett az Égi Magasságok Városába. Az udvari előkelők meglátván őket, belebetegedtek, és bezárkóztak házaikba, az örök pedig bereteszelték előttük az aranyház kapuit. De ők hangosan kiáltottak, kövekkel dörömböltek a kapukon, és kövekkel dobálták az aranyház falát, mígnem a fáraónak meg kellett hallania hangjukat, és be kellett őket eresztenie a belső udvarra.

Ott így kiabáltak Ehnatonhoz: „Halld meg a nép jajkiáltását szétroncsolt szájunkból, mert Kemet földjének nagysága már csupán visszajáró árnyék, mely sírja körül bolyong! Faltörők robaja, tűzvészek ropogása közepette ömlik Szíria városaiban a vére mindazoknak, akik megbíztak benned, és beléd vetették reményüket.”

Kézcsonkjaikat a fáraó aranyos erkélye felé emelték, és így kiáltottak: „Tekints kezünkre, Ehnaton fáraó! Hol van a kezünk?” Kiszúrt szemű férfiakat taszigáltak előre, akik tapogatózva, botorkálva kerültek elő. Kitépett nyelvű vének, tátongó szájukat kinyitván, üvöltő hangokat bocsátottak ki torkukon. „Ne kérdezz asszonyainkról és leányainkról, mert az ő sorsuk a halálnál is szörnyűbb Aziru embereinek, meg a hettitáknak kezében! Szemünket kiszúrják, kezünket levágják, mivel bíztunk benned, Ehnaton fáraó.”

De a fáraó eltakarta arcát tenyerével, és gyengeségében reszketni kezdett, aztán Atónról beszélt nekik. Akkor ők rettenetes hangon kinevették, gyalázták Ehnatont, ekképpen szólván: - Tudjuk, hogy ellenségeinknek is elküldted az élet keresztjét. Lovaik nyakába akasztották keresztedet. Jeruzsálemben pedig levágták papjaid lábát, és biztatták őket, hogy ugráljanak örömeikben istened tiszteletére.

Ekkor Ehnaton fáraó borzalmas kiáltásban tört ki. Újra elragadta őt a szent betegség: görcsös vonaglással zuhant le székéről, és elveszítette eszméletét. Ezt látván, az örök megrémültek és kergetni kezdték a szíriai menekülteket, de azok elkeseredetten védtek magukat. Vérük elöntötte az aranyház belső udvarának köveit, holttestüket a folyóba hajították. Nefertiti, Meritaton, a beteg Meketaton és a kis Anhszenaton az aranyház erkélyéről nézték e látványt, és nem felejtették el soha, hiszen most látták először a háború nyomait, a nyomorúságot és halált.

Ehnaton fáraót vizes kötésbe csavartattam, és midőn magához tért, nyugtató és bódító orvosságokat itattam vele, mert ez a roham oly erős volt, hogy féltem, belehal. Aztán aludni hagytam őt, de amikor felébredt, szürke arccal és a fejszaggyasztól pirosuló szemmel, így szólt hozzám:

- Színuhe, barátom! Ennek véget kell vetni. Horemheb mesélte, hogy te ismered ezt az Azirut. Menj el hozzá, és vedd meg nekem a békét. Vedd meg a békét Egyiptomnak, kerüljön bár minden aranyamba, és szegényedjék el bár egész birodalmam!

Igen megrémültem szeszélyes ötletétől, és elutasítóan válaszoltam:

- Ehnaton fáraó! Hiszen ők kiszúrják szememet és kitépik nyelvemet szájamból, mielőtt Aziruhoz eljuthatnék. Barátságával nem sokat érek, mert már bizonyára régen elfelejtett engem. A háború terheit sem szoktam meg, irtózom tőle, tagjaim merevek, az utazás már nehezemre esik, és szavaimat sem tudom oly ügyesen forgatni, mint azok, akiket gyermek-

koruk óta hazugságra neveltek, és akik az idegen országok királyainál szolgálnak téged. Küldj ezért valaki mást, ha békét akarsz vásárolni, de ne küldj el engem.

Ám Ehnaton hajthatatlan volt.

- Menj, amint parancsoltam! A fáraó beszélt.

De én is láttam a menekülteket a palota udvarán. Láttam szétroncsolt szájukat, kiszúrt szemüket, láttam kézcsonkjukat. Ezért eszem ágában sem volt elutazni Szíriába, hanem házamba mentem, hogy ágyamba vessem magam, és betegséget színleljek, amíg a fáraó az egész dologról meg nem feledkezik. De amint éppen házam felé tartottam, szolgám jött szembe az úton és csodálkozva mondta:

- De jó, hogy jössz, uram, Színuhe! Éppen most érkezett egy thébai hajó, és a hajón egy nő, akinek neve Mehunefer, és aki barátodnak mondja magát. Házadban vár téged, olyan ruhát visel, mint egy menyasszony és illatos olajaitól az egész ház bűzlik.

Egyszeriben megfordultam, és rohanvást tértem vissza az aranyházba.

- Legyen, ahogyan mondottad - szóltam a fáraónak. - Elmegyek Szíriába, de vérem a te fejedre száll.

Tizenkettedik könyv

A vízóra méri az időt

1

Horemheb, mint a fáraó követét, nagy tiszteletadással fogadott. Mélyen meghajolt előttem, mert helytartói palotájában egész sereg menekült szíriai előljáró és egyiptomi előkelőség tanyázott, de még követek és képviselők is voltak nála olyan idegen országokból, melyek nem vettek részt a háborúban. Előttük a fáraót kellett bennem tisztelnie.

De alighogy kettesben maradtunk, aranyos korbácsával csapkodni kezdte lábát, és türelmetlenül kérdezte:

- Miféle gonosz szél hozott ide a fáraó követeként, és miféle ganajt szült megint Ehnaton bolond feje?

Elmondtam neki, hogy Szíriába kell utaznom, és bármi áron békét kell vásárolnom Azirutól.

Horemheb keserű szitkokat szórt, és számos különféle néven sólymához fohászkodván, azt mondta:

- Hát nem sejtettem én, hogy elrontja minden tervemet, amit gyötrellemmel és drága áron építék fel! Mert tudd meg, hogy az én jóvoltomból Gáza még a mi kezünkben van, és Szíriában Gáza Egyiptom hídfője a hadviseléshez.

- Egyáltalán nem viselhetsz háborút, Horemheb - ellenkeztem vele -, mert a fáraó megtiltotta, és aranyat sem ad hozzá.

- Köpök az aranyára! Igaz, jobbról is, balról is kölcsönt kérvén, teljesen elszegényítettem magamat, hogy a taniszi sereget felfegyverezzem, és igaz, hogy a sereg nyomorúságos, hadiszekereik otrombák, lovaik sánták, de ha egyesül a szabadcsapatokkal, olyan lándzsaheggyé válhat, amely Szíria szívébe hatol egészen Jeruzsálemig, vagy Megiddóig is, ha én tartom kézben. Értsd meg, Szinuhe, aranyat kölcsönöztem Egyiptom minden gazdagjától, hiszen az ő gazdagságuk egyre növekszik, maguk pedig úgy dagadnak, akár a békák, miközben a nép szükségét szenved és nyög az adók terhe alatt. Mindegyiknek megmondtam, mennyi aranyat adjon, és ők szívesen adtak, mivel évenként ötödrésznyi kamatot ígértem nekik. De szeretném látni az ábrázatukat, ha valaha merésznék kérni tőlem az aranyat meg a kamatot! Hiszen mindezt azért tettem, hogy Szíriát megmentsem Egyiptomnak, és végül is, éppen a leggazdagabbak járnak jól vele, mert a háborúból és zsákmányból mindig ők nyernek a legtöbbet, és az a legfurcsább, hogy még akkor is jól járnak, ha én vereséget szenvedek. Ezért az aranyukat cseppet sem sajnálom.

Horemheb jóízűen nevetett, az aranyos korbáccsal meglegyintette lábát, és vállamra eresztvén kezét, barátjának mondott. De nemsokára újra elkomolyodott, arca komorrá vált.

- Sólymomra, Szinuhe! - kiáltotta. - Csak nem akarsz mindent megcsúfolni, és Szíriába utazni békekötőnek? Ha Egyiptom szégyenére békét vásárolsz Azirutól, bizony, elevenen megnyúztatlak, és a krokodiloknak dobattlak eledelül, midőn visszatérsz, hiába vagy a barátom, erre esküszöm. Beszélj Atónról Azirunak, tedd az ostobát, és mondd azt, hogy a fáraó érthetetlen jóságában meg akar neki kegyelmezni! Persze, Aziru nem hisz majd neked, mert ő ravasz ember, és mielőtt elbocsát, törni fogja a fejét, hogy úgy alkudozzék, ahogyan csak a szíriaiak

tudnak alkudozni, és teljesen megszédít hazugságaival. Semmiképpen ne mondj le Gázáról, és magyarázd meg azt is, hogy a fáraó nem felelhet a szabadcsapatok rablásaiért. A szabadcsapatok ugyanis semmilyen körülmények között nem teszik le a fegyvert, csinálnak a fáraó agyagtábláira. Erről magam gondoskodom. Természetesen ezt nem kell elárulnod Azirunak. Mondd csak azt, hogy ezek szelíd és türelmes emberek, csupán a harag tette őket vakká, és ha a béke hozzájuk is megérkezik, bizonyosan pásztorbotokra cserélik lándzsáikat. De Gázát ne add neki oda, mert elevenen nyúzlak meg saját kezemmel!

A békefeltételekről tanácskozva Horemhebbel, több napot töltöttem Memfisben. Találkoztam Kréta és Babilónia követével, találkoztam Mitanni menekült előkelőivel is. Szavaikból kirajzolódott előttem mindaz, ami történt, s becsvágy és a megismerés láza fogott el. Első ízben éreztem magamat fontos személynek abban a nagy játékban, amelynek tétje városok és népek sorsa.

Ám a menekültek és Horemheb tisztjei különösen ijesztő történeteket meséltek nekem az amoritákról meg az egyiptomi szabadcsapatokról, ezért, amint közeledett indulásom pillanata, szívem mindjobban remegett, és térdem rogyadozott. Horemheb pedig azt mondta:

- Magad választhatsz, tengeren vagy szárazföldön utazol-e. Ha tengeren utazol, talán Gáza városáig megvédi hajódat a krétai hadihajók, de ugyanúgy az is előfordulhat, hogy nem védik meg, hanem meglátván a Gáza előtt örökös szidóni és türoszi hadihajókat, elmenekülnek. Akkor aztán, ha bátran harcolsz, hajód elsüllyed és te a vízbe fúlsz. Ha nem küzdesz férfi módra, akkor elfoglalják hajódat, és elvisznek a szíriai hadihajókra evezősnek, aztán néhány nap múlva megöl a korbács és a nap heve. De egyiptomi vagy, ráadásul előkelő, ezért valószínűbb, hogy megnyúznak, és bőrödet pajzsaidra húzzák száradni, utána pedig piaci táskát és erszényt csinálnak belőle.

- Talán legbiztosabb szárazföldön utaznom - szoltam bátoritanul.

Horemheb helyeslően bólintott.

- Taniszból kísérsz csapatot adok melléd, néhány lándzsást, meg hadiszekeret. Ha sikerül megközelíteniük Aziru seregeit, téged ott hagynak a sivatagban, aztán gyorsan visszafordulnak.

- Nagyon bánom - mondtam -, hogy szkarabeuszom Kaptahnál maradt vagyonom őrzésére, mert talán többet segíthetne rajtam, mint a fáraó Atónja, akinek hatalma, szavaid bizonyossága szerint, nem ér el ama istentelen vidékekig. De esküdj meg barátságunkra, Horemheb, hogyha füledbe jut, hogy fogolyként malomkövet forgatok, azonnal kiváltasz. Ne sajnáld az aranyat, mert gazdag ember vagyok, gazdagabb, mintsem gondolnád!

- Gazdagságodat jól ismerem és Kaptahon keresztül tőled is jócskán kölcsönöztem aranyat, akárcsak Egyiptom többi gazdagjától, mivel igazságos és pártatlan ember vagyok, és nem akartam, hogy te kimaradj. Remélem, barátságunk kedvéért nem sürgeted, hogy visszaadjam, mert efféle dolog megronthatná és legrosszabb esetben meg is ölhetné barátságunkat. Menj hát, Szinuhe barátom, menj Taniszba, vedd magad mellé a kísérsz csapatot és indulj a sivatagba. Sólýmom örökdíjként feletted, mert én arra nem vagyok képes, hiszen hatalmam nem ér odáig. Ha fogságba esel, aranyon kiváltlak, és ha meghalsz, halálodat megbosszulom. Ez legyen vigaszod, ha valaki lándzsával átdöfi hasadat.

- Ha halálhíremet hallod, ne tékozzol bosszúdat reám - szoltam keserűen. - Hollók marcangolta koponyámat cseppet sem vigasztalja majd, hogy nyomorultak vérével öntözöd. Köszöntséd csupán nevemben Baketaton hercegnőt, mert noha igen gögös, mégis szép és kíváncsi nő, anyja halotti ágyánál erősen kérdezősködött felőled.

Kilóvén e mérges nyilat Horemhebre, kissé megvigasztalódva indultam útnak, írkokkal megírtam és minden szükséges pecséttel megerősítettem végrendeletemet, amelyben vagyonomat Kaptahra, Meritre és Horemhebre hagytam. A végrendeletet Memfisz királyi levéltárában helyeztem el, azután pedig elhajóztam Tanisz városába.

Taniszban a kísérőcsapat hamarosan útra készülődött. A vizestömlőket megtöltötték, összefogdosták a lovakat a legelőkön, és a kovácsok megerősítették a hadiszekerek kerekeit. Horemheb parancsa szerint tíz hadiszekeret szereltek fel. Mindegyiket két ló húzta és egy tartalék ló követte, a hajtón kívül mindegyikben helyet foglalt egy gyalogos és egy lándzsás. A kísérőcsapat parancsnoka mély meghajlással, kezét térdéhez kapva jelentkezett előttem, és én vizsgálódón néztem, hiszen életemet az ő kezére bízam. Ágyékkötője éppoly szennyes és rongyos volt, mint katonáinak ágyékkötője, a sivatagi nap feketére perzselte arcát és törzsét, és csupán az ezüsfonatú korbács különböztette meg a harcosoktól. De én éppen ezért jobban bízam benne, mintha drága kelme borította volna és napernyőt tartottak volna feje fölé. Amikor hordszéket emlegettem, megfélemlített a tiszteletről és hangosan nevetni kezdett. De hittem neki, midőn kijelentette, hogy egyetlen biztosítékunk a gyorsaság, s kocsijában vele együtt kell utaznom, és el kell felejtennem a hordszéket, meg az otthoni élet minden kényelmét.

Miután egész nap hajtottunk, éjszakámat inkább holtan, mint elevenen töltöttem a szénászsákok tetején, és keserűen átkoztam születésem napját. A következő napon megpróbáltam a kocsiban felállni, és megfogódzkodtam a parancsnok, Juju derekában, de kis idő múlva a kocsi köre szaladt, én pedig magas ívben kirepültem és fejjel belezuhantam a homokba. Tüskés növények végigkarmolták arcomat, de már nem sokat törődtem vele. Amikor újra nyugovóra tértünk, Juju nagyon aggódott értem, és noha takarékoskodván a vízzel, katonáinak csak keveset adott, fejemet mégis lemosta. Megfogta kezemet és azzal vigasztalt, hogy utunk jól sikerült; ha a szabadcsapatok a következő napon sem támadnak meg bennünket, talán már a negyedik napon találkozhatunk Aziru előőrseivel. Hajnaltájban azonban arra ébredtem, hogy Juju durván kidob a kocsiból a homokba. Agyagtábláimat és utazóládáimat utánam hajította, azután lovait megfordítván, Egyiptom isteneire bízott, és bátorító szavakat kiáltott nekem. Sebesen vágatva indult visszafelé, kocsijának kerekei szikrákat vetettek a köveken, és a többi hadiszekér is követte őt.

Amint kidörgöltem a homokot szememből, láttam, hogy zászlókkal díszített szíriai hadiszekerek csoportja hajt felém a hegyek közül, legyezőalakban, harcra készen. Rangomra emlékezvén, felálltam és a béke jeléül lóbálni kezdtem fejem felett a zöld pálmaágat, noha már eléggé megfonnyadt és összezsugorodott az úton. De a hadiszekerek, rám ügyet sem vetve, elhajtottak mellettem, csupán egyetlen nyíl repült el fülem közelében, dühös zúgással, akár egy darázs, aztán belefűrődött a homokba.

Juju sikertelen üldözése után persze visszatértek hozzám, és a hajtók kiszálltak kocsijukból. Kiáltva magyaráztam nekik rangomat, és megmutattam a fáraó agyagtábláit. De ők nem törődtek kiáltozásommal, hanem egykedvűen körülvettek, kinyitották ládámat, elvették aranyamat, lehúzták rólam a ruhát, aztán csuklómnál fogva az egyik hadiszekér mögé kötöztek. Futnom kellett a hadiszekér mögött. Azt hittem, megfúlok, és a homok lesúrolta térdemről a bőrt. Jajgatásom mit sem használt, hiába fenyegettem őket Aziru haragjával. Mindezt Ehnaton fáraó miatt kellett elszenvednem.

Ezen az úton bizonyosan meghalok, ha Aziru tábora nincsen olyan közel, a hegyek mögött, a szoros másik oldalán. Félig megvakult szememmel számtalan sátrat láttam, körülöttük a mezőn lovak legelésztek, és a tábor körül hadiszekerekből és ökörfogatokból összezsúfolt fal húzódott. Azután már nem láttam többé semmit. Csak akkor tértem magamhoz, amikor rabszolgák vízzel locsolták arcomat, és tagjaimat olajjal dörzsölték, mivel egy írástudó tiszt

meglátta agyagtábláimat, és attól fogva a legnagyobb tisztelettel bántak velem, ruhámat is visszaadták.

Midőn ismét lábra tudtam állni, elvezettek Aziru sátrába, mely faggyú-, gyapjú- és tömjén-szagot árasztott. Aziru oroszlánként elbődülve fogadott, nyakában aranyláncok csörögtek, göndör szakállát ezüstháló borította. Odalépett hozzám, és így szólt:

- Igazán nagyon sajnálom, hogy embereim rosszul bántak veled, de meg kellett volna mondanod nevedet, s azt, hogy a fáraó követe és a barátom vagy. A régi szokás szerint pálmaágot kellett volna lóbálnod fejed felett, de katonáim elmondták, hogy te késsel hadonászva dühösen rájuk támadtál, és ők életüket védelmezvén, kénytelenek voltak téged megfékezni.

Térdem égett, csuklómba belehasított a fájdalom. Elfogott a keserűség, és azt mondtam Azirunak:

- Nézz reám, és mondd meg, veszélyesnek látszom-e embereid életére? Embereid összetörték pálmaágamat, kifosztottak, a ruhámat is elvették, kigúnyoltak, és lábbal taposták a fáraó agyagtábláit. Ezért meg kell korbácsoltatnod őket, legalábbis néhányukat, hogy megtanulják tisztelni a fáraó követét.

De Aziru gúnyosan húzta szét köntösének két szárnyát, és kezét csodálkozva felemelvén, így válaszolt:

- Bizonyára rossz álmot láttál, Színuhe, mert igazán nem tehetek róla, hogy nehéz utadon kőbe ütöttem térdedet! Egy nyomorult egyiptomi kedvéért nem fogom legjobb harcosaimat megkorbácsoltatni, és a fáraó követének beszéde csak olyan fülemben, mint a légyzűmmögés.

- Aziru - szóltam -, te, aki számos királyok királya vagy, legalább azt a férfit korbácsoltasd meg, aki míg a hadiszekér mögött futottam, szégyentelenül összeszurkálta hátsó felemet lándzsájával! Korbácsoltasd meg őt, és én ezzel megelégszem, mert tudd meg, hogy békét hozok ajándékkul neked és Szíriának!

Aziru hangosan felnevetett, és öklével mellére vert.

- Nem indít meg, hogy nyomorult fáraód porba borul a lábam előtt, és békét könyörög. De beszéded okos beszéd, és mert barátom vagy s feleségem és fiam barátja vagy, megkorbácsoltatom azt a férfit, aki lándzsájával hátsó feledet megdöfkölte, mert ez ellenkezik a jó szokással, és magad is tudod, én tiszta fegyverekkel és nemes célokért harcolok.

Aziru minden bizonnyal halálra korbácsoltatta volna katonáját, de amikor láttam, hogy a hús szakadozni kezd bordáiról és erősen ömlik a vére, úgy véltem, háta már éppúgy sajog, miként az én hátsó felem és térdem sajgott, felemeltem hát kezemet, és megajándékoztam őt életével. Nyomorúságos állapotát látván, abba a sátorba vittem, melyet az ott tanyázó tisztek nagy bánatára Aziru nekem jelölt ki lakhelyül. Társai hevesen kiáltozva dicsértek, mert azt hitték, hogy a korbácsolás után ráadásul most különféle agyafúrt kínzásoknak akarom alávetni. De én ugyanolyan kenőccsel kentem be hátát, amilyenel saját térdemet és hátsó felemet gyógyítottam, bekötöttem sebeit, és szomjúságát sörrel csillapítottam, amiért is végül bolondnak hitt, és cseppet sem tisztelt többé.

Este sátrában Aziru sült bárányhúst és kását kínált vacsorára.

A vacsora után Aziru kikergette előkelőit és a hettita tiszteket a sátorból, hogy saját sátraikban civakodjanak tovább, és így szólt hozzám:

- Mindenképpen szeretem a békét, jobban szeretem, mint a háborút, és csak azért háborúskodom, hogy tisztességes békét nyerjek. Ezért szívesen megkötöm, ha a fáraó visszaadja nekem Gázát, melyet álnoksággal kerített hatalmába, ha lefegyverzi a sivatagi rablócsapatokat, és gabonával, olajjal és arannyal megtéríti mindazt a kárt, melyet Szíria városai e háború miatt elszenvedtek. Mert ennek a háborúnak egyedüli okozója Egyiptom, amit bizonyára jól tudsz magad is!

Arcátlanul méregetett, belenevetett markába, de én hevesen kiáltottam:

- Aziru, te hitvány, te marhatolvaj, te ártatlanok hóhéra! Hát nem tudod, hogy szerte az Alsó Birodalom minden műhelyében lándzsahegyeket kovácsolnak? Hát nem tudod, hogy Horemhebnek több hadiszekere van, mint amennyi bolha a táborodban, és ezek a bolhák fájdalmasan beléd csípnek, ha majd a termés beérik? Ez a Horemheb, akinek ismered hírét, lábam elé köpött, amikor a békéről szóltam neki, de istene kedvéért a fáraó nem akar vérontást, hanem békét kíván. Most az utolsó alkalmat kínálom neked, Aziru. Gáza Egyiptomé marad, a sivatagi rablócsapatokat pedig kergesd szét te, mert Egyiptom ugyan nem felelhet értük. Szíria férfiai a te kegyetlenséged elől menekültek a sivatagba, hogy háborút folytassanak ellened, s ez Szíria belső ügye. Szabadon kell bocsátanod minden egyiptomi foglyot, meg kell térítened az egyiptomi kereskedők kárait, melyeket Szíria városaiban elszenvedtek, és vissza kell adnod minden tulajdonukat.

De Aziru megszaggatta ruháját, egész szőrösomókat tépett ki szakállából, és dühösen ordított rám:

- Veszett kutya mart meg, Szinuhe, hogy ilyen esztelenséget beszélsz? Gáza legyen Szíriáé, és az egyiptomi kereskedők pótolják maguk a káraikat! A foglyokat majd eladjuk rabszolgának, ahogyan a szokás megköveteli, de ettől még a fáraó nyugodtan kiválthatja őket, ha van ilyen célra elegendő aranya.

- Ha békét kötnek veled - magyaráztam Azirunak -, városod falait és tornyait magasra, erőre építheted, nem kell félned többé a hettitáktól, és Egyiptom támogatása is tiéd.

Ily módon feleseltünk és alkudoztunk egymással a békéről nap nap után. Aziru számtalanszor megtépte ruháját, nemegyszer hamut szórt fejére, engem szégyentelen rablónak nevezett, és fiának sorsát siratta, mert Egyiptom kifosztja, s útszéli árokban koldus módra kell majd végeznie életét. Egyszer én is kirohantam sátrából, és hordszékért meg a kísérőkért kiáltottam, hogy visszatérjek Gázába, és már a hordszéken ültem, amikor Aziru visszahívott.

Meg kell említenem, hogy Aziru szigorúan vigyázta minden lépésem, és saját mércéjével mérve, igyekezett folytonosan kikémleltem, mert attól félt, hogy udvari embereivel és tisztjeivel összeesküvést szövök ellene. Ezt nem is lett volna nehéz megtennem, de még a gondolatáig sem jutottam el, mert bárányszívű voltam, és Azirut barátomnak tekintettem. Mégis, valamelyik éjszakán behatolt sátrába két orgyilkos, és késsel megsebezte őt. Aziru életben maradt, az egyiket megölte, közben felébredt a fia, és kicsi kardját beleszúrta a másik hátába, úgyhogy az is meghalt.

A következő napon Aziru sátrába hívatott, gonosz szavakkal vádolt, ijesztgetett, de végül elfogadta a békét. A fáraó nevében békét kötöttem vele és Szíria minden városával; eszerint Gáza Egyiptomé maradt, a szabadcsapatok leverése Azirura hárult, a fáraónak pedig elsőbbségi joga volt ahhoz, hogy kiváltsa az egyiptomi foglyokat és rabszolgákat. Eme feltételekkel

örök barátsági szerződést kötöttünk Egyiptom és Szíria között. A szerződést agyagtáblára írtuk és Egyiptom ezer istenének és Szíria ezer istenének nevével, és ráadásul Atón nevével erősítettük meg.

Barátságban váltunk el, sőt Aziru megölelt, barátjának nevezett, és én, mielőtt elindultam volna, szép fiát ölembe vettem, dicsértem bátor tettét, és szájjammal megérintettem rózsás arcát. De Aziru csakúgy, mint én is, jól tudta szívében, hogy a szerződésnek, melyet örök időkre kötöttünk, még annyi értéke sincs, mint az agyagcserépnek, melyre ráírtuk. Ő csupán azért kötött békét, mert rákényszerült, Egyiptom meg azért, mert Ehnaton fáraó úgy akarta. A béke támasz nélkül maradt a levegőben, kényére a szeleknek, mert minden attól függött, merre fordulnak a hettiták Mitanniból, és sok függött Babilónia bátorságától, s a krétai hadihajóktól, melyek a tengeri kereskedelmet biztosították.

Mindenesetre Aziru kezdte elbocsátani seregeit, kísérőcsapatot rendelt mellém, hogy Gázába vigyenek, és ugyanakkor megparancsolta a Gázát ostromló seregeknek, hogy hagyjanak fel a hiábavaló ostrommal.

Gázából a tengeren keresztül visszahajóztam Egyiptomba. Az ellenséges hajók figyelmeztetésére felhúztam az árbocra a fáraó zászlaját és a béke összes zászlaját, amiért a tengerészek nagyon megvetettek és azt mondták a hajóra, hogy a hullámokon ringatózván olyan kikent-kifent, akár valami szajha. De amikor a folyó vizére értünk, emberek gyűltek össze a parton, pálmaágakat lengettek, ünnepelték a békét, és ünnepeltek engem is, mivel a fáraó követe voltam, és békét hoztam magammal. Ily módon, végül, a tengerészek is tisztelni kezdtek.

Memfiszben Horemheb elolvasta az agyagtáblákat, és annyira dicsérte tanácskozái ügyességemet, hogy egészen elcsodálkoztam, hiszen tetteimet dicsérni sohasem volt szokása. Csak akkor értettem meg őt, amikor meghallottam, hogy a szövetséges krétai hadihajókat visszarendelték. Ekképpen, ha a háború netalán folytatódik, Gáza rövid idő múlva Aziru kezére jut, mert tengeri összeköttetés nélkül pusztulásra volt ítélve, és Horemheb sem indíthatta seregeit a városba szárazföldi úton, hiszen a katonák ősszel szomszédos vesznek a sivatagban. Horemheb tehát nagyon megdicsért, és számos hajót sietve Gázába indított seregekkel, élelemmel és fegyverekkel. Amíg Azirunál voltam, a tengeren át Babilóniából Memfiszbe érkezett Burraburias király követe. Nagy kísérettel és drága ajándékokkal jött. Felvettem őt a fáraó hajójára, mely Memfiszben várt reám, és együtt utaztunk a Níluson felfelé. Utunkon mindketten jól éreztük magunkat, mert a követ mellig erő, selymes fehér szakállú, tiszteletre méltó és nagy tudású öreg volt.

3

Távollétem idején a fáraón újra erőt vett a fejszaggasztás és szívét nyugtalanság gyötörte. Mindent balszerencsésnek érzett, amihez keze hozzányúlt, teste látomásainak tüzeiben égett és nyugtalansága egyre sorvasztotta, soványította. Megnyugtatóására Eje elhatározta, hogy ősszel, az aratás után, midőn megkezdődik az áradás, megrendezi a harmincéves uralkodói évfordulót. Nem számított, hogy Ehnaton fáraó még korántsem uralkodott harminc éve, mert már régóta az volt a szokás, hogy a fáraó akkor tartotta eme ünnepet, amikor akarta. Atyja is több ízben megtartotta, tehát az ünneplés Ehnaton igazságán nem ejtett csorbát.

Az ünnephez minden előjel szerencsésnek mutatkozott, mert bár továbbra is foltos maradt a gabona, eléggé jó volt a termés és a szegények is teli mérővel kaptak. Én békekötéssel tértem vissza, és minden kereskedő örvendezett a szíriai kereskedelem megindulásán. De a jövő szempontjából az volt a legfontosabb, hogy Babilónia követe Burraburias király számtalan mostohanővérének egyikét feleségül hozta Ehnaton fáraónak, és ugyanakkor fáraóleányt kért a

király számára. Ez azt jelentette, hogy Babilónia, a hettitáktól rettegven, tartós szövetségre igyekszik lépni Egyiptommal.

Az ünnepségre számos idegen érkezett Ahetatonba, és egy reggelen, amint Ehnaton a szent tó partján sétált, rárohant két orgyilkos, hogy késsel megölje. De éppen ott volt a parton egy fiatal fiú is. A kacsákat rajzolta, mert Thotmesz tanítványa volt, és Thotmesz nem engedte tanítványainak, hogy minta után rajzoljanak. Ez a fiú rajztollával félrelökte az orgyilkosok kését, mire az örök segítségére siettek, és megmentették a fáraót. Ehnaton csak vállsebet kapott, de a fiú meghalt és vére befestette Ehnaton kezét. Ily módon a halál már a fáraó nyomában járt, pedig korábban még sohasem találkozott vele. Kertjének őszi ragyogásában látnia kellett, hogyan ömlik vér a kezére, hogyan homályosítja el a halál a fiú szemét, és hogyan ernyeszti el állát a fáraó miatt.

Azonnal értem küldtek, hogy a fáraó sebet bekössem. A seb nem volt veszélyes, hamar begyógyult. Láttam mindkét orgyilkost, egyiknek kopaszra volt nyírva a feje, és szent olajtól fénylett az arca, a másiknak egykor valami gaztett miatt levágták a fülét, és nem tudott senkinek egyenesen a szemébe nézni. Amikor az örök nádkötéllel megkötözték őket, dühükben rángatni kezdték a kötelet, és Ámon nevében borzalmas átkokat kiáltottak. Hiába vertek szájukra a kék lándzsanyéllel, hogy a vérük is megeredt, nem hallgattak el. Nyilván a papok megigézték őket, azért nem éreztek fájdalmat.

Aggasztó eset volt ez, hiszen a nép közül eddig még soha nem akadt egyetlen ember sem, aki nyíltan kezett volna emelni a fáraóra. Természetesen eddig is voltak olyan fáraók, akik erőszakos halállal haltak meg az aranyházban, de ez nem nyilvánosan történt, hanem, meglehet, mérge, vékony zsineg vagy szőnyegbe fullasztás segítségével, úgyhogy nem maradtak nyomok, és mindent el tudtak titkolni a nép elől. Olyan sokáig éltem az aranyházban, hogy hallottam már effélékről, és azt is tudtam, hogy olykor alighanem saját akarata ellenére lékeltek meg a fáraó fejét. De nyíltan még soha senki sem emelt kezett az uralkodóra, és ilyet nem is lehetett eltitkolni, mert túl sok volt a szemtanú. A foglyokat Ehnaton fáraó jelenlétében vallatták, de ők megtagadták a választ. Annyi mégis kiderült, hogy Thébából jöttek és előző nap este rejtőztek el a kertben. Már Théba neve is elárulta, kik küldték őket, de nem voltak hajlandók a beszédre, hanem fennhangon Ámont hívták segítségül, gyalázták a fáraót, és nem hallgattak el, noha az örök lándzsanyéllel ütötték arcukat. Az átkozott isten nevét hallván, Ehnaton is annyira megdühödött, hogy megengedte az öröknek a foglyok verését. Arcuk összezúzódott, fogaik kitörtek szájukból. De nem beszéltek, csak Ámont hívták hangos kiáltásokkal. Végül a fáraó megtiltotta, hogy tovább kínozzák őket. Akkor dacosan kiáltották neki:

- Csak kínoztass bennünket, hamis fáraó! Zúzsod össze tagjainkat, vágasd le húsunkat, perzseltesd bőrünket, mert a fájdalom úgysem fog rajtunk!

Megátalkodottságuk oly szokatlan volt, hogy a fáraó elfordította arcát, és szívével viaskodott. De azután önuralmát visszanyervén, igen szégyellte magát, amiért megengedte az öröknek, hogy a foglyok arcát összezúzzák.

- Eresszétek el őket, hiszen nem tudják, mit cselekszenek - mondta.

De alighogy leoldozták a kötelet a két foglyról, még nagyobb szitkozódásba fogtak. Habzó szájjal, együtt kiáltották:

- Add nekünk a halált, átkozott fáraó! Ámon kedvéért add nekünk a halált, hamis fáraó, hogy elnyerhessük az örök életet!

Amikor észrevették, hogy a fáraó büntetés nélkül szabadon akarja őket bocsátani, kitépték magukat az örök kezéből, és fejfel nekirohantak a kert kőfalának. Koponyájuk széttört, és kis idő múlva kiszenvedtek. Ilyen nagy volt Ámon titkos hatalma az emberek szívében.

Az eset után az aranyházban mindenki tudta, hogy Ehnaton fáraó élete nincs többé biztonságban. Ezért hívei megerősítették az őrséget, és nem engedték, hogy eltűnjék szemük elől, hiába akart bánatával egyedül maradni a kertben, vagy a folyó partján. Azt hihette, hogy egyedül sétál, de ezután minden lépését láthatatlan szemek őrizték. Azok, akik hittek Atónban, hitüket még szenvedélyesebbre szították, azok pedig, akik a hatalom, a gazdagság és a magas hivatalok kedvéért csatlakoztak hozzá, féltették helyzetüket, és még hívebben szolgálták a fáraót. Így a szenvedély egyre nőtt mindkét birodalomban, és az emberek éppúgy gyűlölködtek Atón, mint Ámon miatt, s Atón elválasztotta a feleséget a férjétől, az atyát a fiától, a testvért a testvérétől.

Ez leghamarabb Thébában mutatkozott meg, mert a fáraó hatalmának és boldogságának bizonyosságaként a harmincéves uralkodói évforduló tiszteletére ott is ugyanolyan felvonulást és szertartásokat rendeztek, mint Ahetatonban. Aranyporral teli kosarakat, strucc tollakat szállítottak Thébába, ketrecekben párducokat hoztak, a Níluson zsiráfok érkeztek. Még apró cerkófmajmok és ragyogó tollazatú papagájok is voltak a felvonuláson, hogy a nép lássa a fáraó hatalmát és gazdagságát, s dicsérje őt. Théba népe hallgatagon és öröm nélkül szemlélte a felvonulást. Az utcákon verekedtek és Atón keresztjeit letépték az emberek ruhájáról és gallérjáról, néhány Atón-papot pedig halálra bűntözték, midőn örök nélkül bűntözködtek a tömeg közé.

Az volt a legrosszabb, hogy az idegen országok követei is jelen voltak az ünnepségen, mindent láttak, és tudomást szereztek a fáraó elleni merényletről is, mivel Ehnaton makacssága miatt azt sem lehetett titokban tartani. Aziru követe éppen ezért sok jó hírt vitt haza urának Szíriába, de vitte a fáraó drága ajándékait is. Én is a követtel küldtem ajándékaimat Azirunak és családjának. Fia valóságos kis hadsereget kapott tőlem: fából faragott, cifrán kifestett lándzsákat meg íjásokat, lovakat meg hadiszekereket, és a fele sereget hettitának, a másik felét pedig szíriainak csináltattam, gondolván, hogy majd háborúsdit játszik velük.

Ez időben Ehnaton fáraó nagyon szenvedett, harcot vívott szívével, és számtalan kétség ingatta meg hitét. Olykor, sötét éjszakákon, keserűen panaszkodott, hogy látomásai kihunytak, és Atón elhagyta őt. De végül a merényletből új erőt merített magának, elhitette szívével, hogy még nagyobb és még fontosabb teendők várnak rá, hiszen oly nagy sötétség és félelem honolt Egyiptom földjén. Megízlelte a gyűlölet keserű kenyerét, ivott a gyűlölet sós vizéből, és éhségét nem csillapította a kenyér, szomját nem oltotta a víz. Még hevesebben üldözte Ámon papjait, mindenkit megbüntetett és bányába küldött, aki hangosan kiejtette Ámon nevét, de azt hitte, hogy mindezt csupán szeretetből és jóságból teszi. Az üldözésektől leginkább természetesen a szegény és egyszerű emberek szenvedtek, mert Ámon papjainak titkos hatalma olyan nagy volt, hogy a fáraó örei nem merészeltek hozzájuk nyúlni, hanem inkább szemet hunytak. A gyűlölet gyűlöletet szült és a nyugtalanság még nagyobbá nőtt Egyiptomban.

Hatalma megerősítésére - mivel nem volt fia -, Ehnaton fáraó két leányát, Meritatont és Anhszenatont, hozzáadta két előkelő hívének fiához. Meritaton egy Szekenré nevű fiúval tört korszót. Szekenrének pohárnoki rangja volt, az aranyházban nevelkedett, és hitt Atónban. Tizenöt éves heves fiú volt, aki a fáraóhoz hasonlóan nyitott szemmel álmódott, akarata gyengének bizonyult és mindenben kiszolgált a fáraó erős akaratát, amiért is nagyon tetszett

Ehnatonnak. Ezért ezt a fiatal fiút megkoronáztatta a királyi süveggel, és megtette utódjának, mert már nem remélte, hogy valaha is fia születik.

Anhszenaton pedig egy tízéves fiúval tört korsót, Tut volt a neve, és királyi lovásznak, meg a királyi építmények és kőbányák felügyelőjének nevezték ki. Tut vézna, beteges fiú volt, babákkal játszott, kedvelte az édességeket, és mindenben szófogadónak, tanulékonynak mutatkozott. Nem volt benne semmi rossz, de említésre méltó jó tulajdonság sem, mindent elhitt, amit tanítottak neki, és azokat a szavakat ismételte beszédében, melyeket legutoljára hallott valakitől. Mindkét fiú ereiben Egyiptom legelőkelőbbjeinek vére folyt, és leányainak megházasításával Ehnaton azt remélte, hogy a fiúk előkelő és hatalmas rokonságát magához és Atónhoz tudja kapcsolni. A fiúk tetszettek neki, mivel nem volt saját akarata, ő pedig megszállottságában nem tűrt ellenkezést, és még tanácsadóit sem hallgatta meg.

Ily módon kívülről nézvé, minden a régi mederben folyt tovább, de a fáraó elleni merénylet rossz előjel volt, s még rosszabb az, hogy Ehnaton minden földi hang elől el akarta zárni fülét, csak látomásainak hangjait kívánta meghallgatni. Ezért az élet nyomasztóvá vált Ahetatonban, az utcák zsivaja elcsendesült, az emberek kevesebbet nevettek, mint azelőtt, és beszéd közben tompították hangjukat, mintha titkos árnyék terpeszkedett volna az Égi Magasságok Városa felett. Gyakran megtörtént velem, hogy munkám közben a vízőra csobogására rezzentem fel gondolataimból, és kinézvén az ablakon, hirtelen a halál csendjét éreztem egész Ahetatonban. Ilyenkor egyetlen hang sem hallatszott, sem kocsizörgés, sem madárfüttty, sem a szolgák kiáltozása, csupán a vízőra csobogott, mérvén a megmérhetetlen időt. Ilyenkor a vízőra csobogása baljóslatú hangnak rémlett, mintha az egykor kimért idő a végéhez közelednék, pedig megkísértem szívemet megfeddni esztelensége miatt, és azt bizonygattam magamnak, hogy az idő soha nem ér véget, és a víz soha nem fogy el a vízőrából. Aztán újra kocsik hajtottak végig az utcán házam előtt, a lovak fején színes tollbóbiták rengtek, és a vidám kocsizörgés elvegyült a főzőudvaron madarakat kopasztó szolgák kiáltozásával. Ekkor megnyugodtam, és azt hittem, hogy csak rossz álmot láttam előbb.

Gonosz pillanataimban mégis úgy éreztem, hogy Ahetaton városa csak szép héj, a gyümölcsöt már megette a féreg. Bizony, az idő férge kirágta a vidám életet, és az öröm elhamvadt, a nevetés kihalt Ahetatonban. Ezért szívem újra Théba után vágyott. Nem kellett okokat keresnem az elutazáshoz, mert volt elég.

4

Türelmetlenség hajtott előre, siettettem az utazást. Evezőseim homlokáról verejték csurgott, és szemrehányóan mutatták dagadt és hólyagos tenyerüket. Sebeiket ezüsttel akartam gyógyítani, és torkuk szomjúságát sörrel oltottam, mert jó akartam lenni. De amint meggörnyedt derékkaal eveztek, hallottam, hogy így beszélnek egymás között: „Miért cipeljük ezt a kövér disznót, ha egyszer minden ember egyenlő az istene előtt? Evezzen ő maga, majd megtudja, milyen munka ez! Száradjon ki az ő torka, dagadjon meg az ő tenyere, és azt próbálja ezüsttel gyógyítani, ha tudja!”

Botom sürgetően hívott mellettem, de szívem teli volt jószággal, hiszen Théba felé tartottam. Ezért eltűnődtem szavaikon, és rádöbrentem, hogy igazuk van. Melléjük ereszkedvén, így szóltam:

- Evezősök, adjatok egy lapátot nekem is! - Azután velük eveztem, és a lapát kemény fájától felhólyagosodott a tenyerem, és kisebesedett. Hátam meggörnyedt, minden porcikám tűzben égett, azt hittem, hogy gerincem kettétörik, és a lélegzés fájdalmat okozott mellemben. De így beszéltem szívemhez: „Félbehagynád ezt a munkát, melyet magad választottál, hogy rabszol-

gáid kinevessenek és kigúnyoljanak? Nekik napról napra ugyanezt és még többet is el kell bírniok. Ízleld meg alaposan, milyen a verejték és a hólyagos tenyér, hogy megismerd az evezősök életét. Hiszen egyszer úgyis teli serleget kértél az élettől.” Eveztem hát, míg ki nem fulladtam, és szolgálaim ágyamba nem vittek.

De másnap lenyúzott tenyeremmel újra megfogtam az evezőlapátot, és az evezősök már nem nevettek, hanem intettek, hogy hagyjam abba. - Te urunk vagy, mi a rabszolgáid vagyunk - mondták. - Ne evez tovább, különben a padlóból mennyezet lesz fejünk felett, és égnek álló lábbal hátrafelé kell majd járnunk. Ne evez tovább, jó urunk, Színuhe, mert belehalsz. Végül is mindenben rendnek kell lennie, és minden embernek megvan az istenek által kijelölt helye, a te helyed pedig bizonyára nem az evezőlapát mellett van.

Ám én velük eveztem egészen Thébáig, kenyerüket és kását ettem, fanyar sörüket ittam, és napról napra tovább bírtam evezni, tagjaim egyre frissebbé váltak, és egyre jobban örültem életemnek, midőn észrevettem, hogy nem fulladok ki többé az evezéstől. De szolgálaim aggódtak miattam, és azt mondogatták egymásnak: „Urunkat biztosan skorpió szúrta meg, vagy pedig elment az esze, mint Ahetatonban mindenkinek, mivel az esztelenség ragályos, ha nem véd ellene nyakban függő varázstalizmán. Ám nekünk nem kell félnünk tőle, hiszen Ámon szarvát hordjuk ruhánk alatt.”

Thébába érven, azonnal elbocsátottam mindegyiket, ők pedig ugrándozva, nevetve és evezősdalokat énekelve, indultak a kikötőnegyed felé. Nekem is kedvem lett volna ugrándozni és énekelni, de az ugrándozás nem illett rangomhoz, s az ének rekedten szólt volna torkomból. Ezért egyenesen a Krokodilfarokba indultam, mert nem volt türelmem hordszékre várni. Ily módon láttam meg hosszú távollét után Meritet, és a viszontlátás nem okozott csalódást, mert szebb volt szememben, mint valaha. Igaz, el kell ismernem, a szerelem - hasonlóképpen a többi szenvedélyhez - elhomályosítja a látást, és Merit már nem volt egészen fiatal, de barátom volt nyarának legvirágzóbb idején, s mindenkinél közelebb állt hozzám a földön. Meglátván engem, mélyen meghajolt, és felemelte kezét, de aztán odajött hozzám, megérintette vállamat, és mosolyogva így szólt:

- Színuhe, Színuhe, mi történt veled, hogy szemed oly ragyogó, és hasadat elveszítetted az úton?

- Merit, szerelmem! Szemem a sóvárgástól ragyog, és a szerelem lázától ragyog, hasamat meg a sietségtől veszítettem el, húgom.

- Ó, Színuhe - mondta, szemét megtörölvén -, bizonyára az igazságnál kedvesebb a hazugság, midőn magányosak vagyunk, és tavaszunk elvirított már. De ha te jössz, újra tavasz virít nekem, és hiszek a mesékben, barátom.

Nem akarok erről többet mondani, mivel beszélnem kell Kaptahról is. Az ő hasa cseppet sem fogyatkozott meg, hatalmasabb volt, mint valaha. Nyakában még több ékszer és lánc csilingelt, csuklóját még több karperec, térdhajlatát még több karika ékesítette, és a vak szemét fedő aranylapocskára drágaköveket rakatott. Meglátván engem, sírni és kiabálni kezdett örömeiben, és ekképpen üdvözölt:

- Áldott legyen a nap, mely uramat hazahozta. - Bevezetett egy lezárt szobába, puha szőnyegre ültetett, és Merit odahozta nekünk mindazt a jót, amit a Krokodilfarok nyújthatott, s együtt vigadtunk. Kaptah számadást csinált gazdagságomról és kijelentette:

- Uram, Színuhe, bölcsőbb vagy mindenkinél, mert ravaszságban a gabonakereskedőkön is túteszel. Közülük nem sokat csaptak be eddig, ám a te ravaszságod a múlt tavaszon becsapta őket, jöllehet talán a szent bogárnak is része van a dologban. Bizonyára emlékszel, hogy

megparancsoltad, gabonádat osszam szét vetőmagul az új gazdáknak, és csak annyit követeljek tőlük vissza, amennyit adtam. Bolondnak mondtalak akkor, és a józan ész szerint csakugyan a bolond cselekszik így. Ám tudd meg, hogy eme ravaszságod jóvoltából még egyszer olyan gazdag vagy, mint voltál, ezért már nem győzőm többé fejemben tartani minden gazdagságodat, és ugyancsak szorult helyzetben vagyok a fáraó adószedői miatt, mert mohóságuk és arcátlanságuk a réginél is nagyobbra nőtt. Bizony, amikor a gabonakereskedők meghallották, hogy az új gazdák vetőmaghoz jutottak, a gabona ára tüstént leesett, és még jobban leesett akkor, midőn elterjedt a béke híre, mert mindenki eladta gabonáját, hogy kötelezettségeitől megszabaduljon. A gabonakereskedők nagy károkat szenvedtek, sokan elszegényedtek közülük. De amikor a gabona ára esett, olcsó áron még több gabonát vásároltam, mint azelőtt, bár a kalász be sem érett, és a gabona lábon volt még. Ősszel a vetőmagként elosztott gabonát is összegyűjtöttem parancsod szerint, tehát visszakaptam előző gabonámat is. Bizalmasan elmondhatom neked, uram, hogy hazudnak, akik az új gazdák gabonáját foltosnak mondják, mert éppoly tiszta, akár mások gabonája, és nem árt senkinek. Úgy vélem, a papok és híveik locsolták meg vérrel, és attól lett foltos, attól kezdett szagosodni. De ez veszélyes beszéd, és nem szeretném, ha bárkinek is elmondanád. Igaz, nem hinné el senki, mert mindenki erősen hiszi, hogy az új gazdák gabonája átkozott gabona, és kenyérük átkozott kenyér. Neked is előnyödre szolgál, uram, hogy az emberek ezt hiszik. Mert ősszel, midőn Eje a fáraó nevében gabonát kezdett szállítani hajókkal Szíriába, hogy a béke megkötése után Szíria piacairól kiszorítsa a babiloni gabonát, a gabona ára újra felment. Sohasem volt ilyen magas az ára, mint most, ezért nyereségünk mérhetetlen, és annál hatalmasabbra növekszik, minél tovább tartjuk tárházainkban. Hiszen jövő ősszel éhínség lopódzik be majd Egyiptomba, mert az új gazdák földjei szántatlanok és bevetetlenek, a rabszolgák elmenekülnek a fáraó birtokairól, a parasztok meg elrejtik gabonájukat, nehogy Szíriába vigyék tőlük. Ezért nem tudom megállni, uram, hogy égig ne magasztaljam a te nagy ravaszságodat, mivel a gabonakereskedésben ravaszabb vagy nálam is, pedig először ostobának hittelek.

Miután végighallgattam Kaptah számvetését, így szóltam hozzá:

- Add el mindened, ha úgy szükséges, és vásárolj gabonát, amennyit csak bírsz, és ne törődj vele, mennyibe kerül! De ne olyan gabonát vásárolj, amely még ki sem sarjadt a földből, hanem csakis olyat, amelyet szemeddal láthatsz, és ujjaid közt végigpergethatsz. Azt is fontolóra kell vened, hogy vissza tudnál-e vásárolni gabonát Szíriából, mert noha a békeegyezmény szerint a fáraó kénytelen gabonát szállítani oda, Szíria Babilóniából is kaphat, és nem tart igényt az egész szállítmányra. Bizony igaz, hogy jövő ősszel éhínség lopódzik Kemet földjére, ezért legyen átkozott, aki a fáraó tárházaiból Szíriának gabonát ad el, hogy a babilóniai gabonát kiszorítsa!

Kaptah erre ismét bölcsességemet dicsérte:

- Helyesen beszélsz, uram, mert ha ez az üzlet szerencsésen zárul, Egyiptom leggazdagabb embere lesz belőled. Remélem, kapok még gabonát, habár uzsoraárat kell fizetnem érte. De az, akit átkozol, maga az ostoba Eje pap, aki a békekötés után olcsó áron olyan sok gabonát adott el Szíriának, hogy az Szíria gabonaszükségletét hosszú évekre kielégítene. Így cselekedett, mivel Szíria azonnal fizetett, mégpedig arannyal, és Ejének a fáraó harmincéves uralkodói évfordulójához rengeteg aranyra volt szüksége. A szíriaiak pedig nem akarják újra eladni a gabonát Egyiptomnak, bár az egyiptomi kereskedők már érdeklődtek efelől. Télen felhalmozták, és most egyetlen szemet sem adnak el belőle. A szíriaiak ravasz kereskedők, és gondolom, kívárlják, amíg a gabonaszemet arannyal mérik majd Egyiptomban. Akkor aztán

újra eladják nekünk saját gabonánkat, és Egyiptom összes aranyát ládáikba gyűjtik legalábbis azt az aranyat, amelyet mi ketten nem bírunk a mi ládáinkba gyűjteni, uram.

De én nemsokára elfeledtem a gabonát, az Egyiptomot fenyegető ínséget, csakúgy, mint a jövőt, amely sötétbe burkolózott, alighogy a lenyugvó nap utolsó vérszínű sugarát Ahetaton tetőire vetette. Hiszen Merit szemébe néztem, és szívem teleitta magát az ő szépségével, és bor volt ő szájamban, és olaj a hajamon. Merit oldalán pihenvén, nem éreztem többé, hogy idegen vagyok a világban, öle otthonom volt, és szája elcsókolta magányosságomat. Mégis csupán múlt álomkép volt mindez, és csak azért kellett kipróbálnom, hogy teli serleggel kapjak az életből.

A Krokodilfarokban újra megláttam a kicsi Thotot is, és látásán átmelegedett szívem. Karját nyakam köré fonta, és így szólított: „Apa”. Nagyon meghatott, hogy így emlékszik reám. Merit elmondta, hogy a fiú anyja meghalt, és ő magához vette, mert egykor ölében vitte a körülmetélésre, tehát a szokás szerint gondoskodnia kell felneveléséről, ha szülei nem képesek rá. Thot otthonossá is vált a Krokodilfarokban, az ivó vendégei kényeztették, és ajándékokat, játékokat hoztak neki, hogy kedveskedjenek Meritnek. De én is megszerettem Thotot, és magamhoz vettem a rézöntő egykori házába, aminek Muti nagyon megörült. Amidőn nézgettem, hogyan játszadozik a szikomorfa tövében, és hallottam, miként viháncol és kötekedik az utca gyerekeivel, saját gyermekkorom jutott eszembe, és irigyeltem a kicsi Thotot. Észrevettem, hogy okos fiú, és az írás képeit és jeleit gyorsan tanulja, ezért elhatároztam, hogy Théba legjobb iskolájába fogom járatni, ahova az előkelők gyermekei járnak. Merit igen örvendezett elhatározásomon, de Muti sem unta meg, hogy mézeslepényt süssön és mesét mondjon neki. Akaratának megfelelt, hogy a fiú asszony nélkül van házában, aki csak zavarná őt, és forró vizet loccsantana a lábára, miként a többi asszony, ha férjével összevesz.

Ily módon boldog lehettem volna, de a szenvedély és gyűlölet egyre nőtt Thébában, és nem tudtam szemet hunyni előtte. Nem múlt el nap, hogy ne verekedtek volna össze az utcákon és tereken. Az emberek sebeket vágtak egymáson, és széthasították egymás fejét, miközben Ámonon és Atónon veszekedtek. A fáraó öreinek és a bírácoknak rengeteg munkájuk volt, és minden héten megkötözött férfiakat, asszonyokat, öregeket, de még gyermekeket is hoztak a kikötőbe. Otthonaikból hurcolták el őket, és kényszermunkára küldték a fáraó birtokaira, kőfejtőibe, vagy éppenséggel bányáiba - Ámon miatt.

Míg Thébában voltam, már nem sok beteg érkezett udvaromba, hogy segítségemet kérje, az emberek elkerültek, és elfordították arcukat. De a rabszolgák és a kikötőbeli teherhordók továbbra is eljöttek hozzám, ha ujjukat a malomkövek összezúzták, vagy térdüket megsebezte és karjukat eltörte az emelőkről lezuhanó rakomány. Óvatosan igyekeztek kipuhatolni szívemet, és megkérdezték:

- Igaz-e vajon, hogy Atón - akit nem értünk, mivel nincsen ábrázata - egyenlővé teszi a gazdagot és szegényt, megoldja a rabszolgák láncait? Bizony, mi is szívesen heverésznénk napernyő árnyékában, mi is szívesen innánk bort aranyserlegekből, mi is szívesen dolgoztatnánk másokat magunk helyett! Tudjuk, volt egy olyan idő, amikor a gazdagok bányában dolgoztak, asszonyaik koldultak az utcasarkon, és akiknek azelőtt nem volt semmijük, borral öntözték kenyerüket, és aranyos mennyezet árnyékában aludtak éjszaka. Ha már volt egyszer ilyen idő, miért ne térhetne vissza újra? Meglehet, éppen ez az Atón hozza el nekünk.

Meggyógyítottam ujjukat, összetört tagjaikat helyükre illesztettem, térdüket bekötöttem, és azt mondtam nekik:

- Bizony ne kérdjétek ezt tőlem, mert nem tudom, csak Ehnaton fáraó bírja Atón bölcsességét, és terveiről Atón csak neki nyilatkozott. De tudom, hogy Atón minden embert a maga helyére állít, és mindenkinek megszabja bőrének színét, és nemzetségét. Rabszolgák mindig voltak és mindig lesznek, az embernek kötelessége, hogy dolgozzék két kezével. Ez ellen semmit sem tehetünk, végezze hát munkáját mindenki legjobb tudása szerint. Félek, hogy beszédetek veszélyes beszéd, és gondolataitok aggasztó gondolatok, ezért nem szeretném, ha az örök fülébe jutnának.

Akkor így beszéltek:

- Őszintén szólunk hozzád, Szinuhe, mert tudjuk, hogy együgyű és egyszerű ember vagy, hiszen ajándék nélkül gyógyítasz bennünket, és rosszat még a légynek sem kívánsz. Biztosan tudjuk, hogy nem adsz fel beszédünkért, de szavainkat rosszul értelmezed, hiszen magunk is megértjük, hogy az embernek dolgoznia kell. Ám miért éppen mi születünk rabszolgának és szolgának? Miért születtek mások napernyő alatt, hogy aranyserlegből igyanak? Ezt nem értjük, és erre kívánunk magyarázatot. Különböztet az azt hisszük majd, hogy mindez rossz és igazságtalan, és sakál van benne eltemetve. Meglehet, egyszer kiássuk a sakált a sírjából, és megetetünk vele minden gazdagot és előkelőt, aki most botjával ütlegel bennünket!

Arcátlanságuk megdöbbenett, de igazságot rejtett magában. Ugyancsak törtem a fejem, hogy válaszolni tudjak nekik, de minden tudásom kevés volt ehhez. Tehát csak annyit mondtam:

- Rabszolga az ember, ha rabszolgának érzi magát, szívében mindenki szabad.

Gúnyosan rám nevettek.

- Kapnál csak egyszer botütéseket a hátadra, majd nem beszélnél így! - válaszolták. - Kedvelünk téged, Szinuhe, mert együgyű és egyszerű ember vagy, és ajándék nélkül gyógyítasz bennünket. Jöjj tehát hozzánk a kikötőbe, és mi üres nádkosárban elrejtünk téged és megvédelmezzük, amikor majd elkezdődik a nagy sakálvadászat. Az pedig elkezdődik nemsokára, mert egyre kisebb és kisebb mérővel kapunk, olajunk is bűzleni kezd, és nincs többé veszteni valónk...

5

Thébai tartózkodásomról már nem sokat mondhatok. Ehnaton fáraó hamarosan értem küldetett, mert fej szaggatása újra rosszabbodott. Indulásomat nem halogathattam tovább. Elbúcsúztam hát Merittől és a kicsi Thottól, mert bánatomra nem vihettem őket magammal a folyón, mint szerettem volna, hiszen a fáraó parancsa olyan sietségre kényszerített, hogy nem lett volna örömük az utazásból. De így szóltam Merithez:

- Kövess engem a kicsi Thottal, éljetez házámban Ahetatonban, hogy mindhárman boldogok legyünk!

- Tépd ki a virágot helyéről a sivatagból, ültess kövér televénybe, és locsold meg mindennap, meglátod, hogy elfonnyad és elpusztul - mondta. - Hasonlóképpen járnék én is Ahetaton városában. Mert hozzám való barátságod elfonnyadna és meghalna, midőn összehasonlítanál az udvari asszonyokkal, s midőn ők ujjal mutatnák meg rajtam mindazt, amiben nem vagyok hozzájuk hasonló, hiszen ismerem az asszonyokat, és a férfiakat is. Különböztet sem illő királyi orvosi rangodhoz, hogy olyan asszonyt tarts házádban, aki ivóban nőtt fel, s akinek részeg férfiak fogdosták derekát évről évre.

- Merit, én kedvesem! - válaszoltam. - Visszatérek hozzád oly gyorsan, amint csak tudok, mert éhség és szomjúság gyötör minden pillanatban, melyet tőled távol kell töltenem. Sokan

elhagyták Ahetatont, s nem tértek vissza többé. Meglehet, én is eljövök hozzád, és nem térek vissza Ahetaton városába.

- Többet mondasz, mint amennyit a szíved megenged, Szinuhe. Ismerlek jól, és tudom, nem illő rangodhoz, hogy elhagyd a fáraót, midőn mások elhagyják őt. A jó napokban talán elhagyhattad volna, de a rossz napokban semmiképp sem hagyhatod el. A te szíved így érez, Szinuhe, és ki tudja, talán éppen ezért vagyok a barátod.

Szavai lázadásra készítették szívemet, és kalászszálkák böködtek torkomban, amikor rádöbbsz, hogy elveszíthetem őt. Ezért felindultan szóltam:

- Merit! Sok ország van a világon, nem csupán Egyiptom. Megelégteltem az istenek viszálykodását, és a fáraók esztelenségeit. Vándoroljunk hát együtt valami messzi tájra, és éljünk együtt, te, én és a kicsi Thot, ne gondoljunk azzal, hogy mit hoz a holnap!

De Merit mosolygott, és szemében feketére vált a bánat.

- Szavaid hiábavaló szavak, és ezt magad is tudod, de mégis örvendezem hallásukon, mert azt bizonyítják, hogy szeretsz. Ám azt hiszem, hogy sehol másutt nem lehetnél boldog, csak Egyiptomban, mert egyszer már visszatértél ide; és ugyanúgy én is csak Théba falai közt élhetek boldogan. Jól tudod, aki ivott egyszer a Nílus vizéből... Nem, Szinuhe! A szívétől senki sem menekülhet, és neked mindent teli serleggel kell kapnod. Idő múltán, majd ha megöregedtem, rúttá és kövérré váltam, megunnál és meggyűlölnél mindazért, amit miattam elszalasztottál az életből. Én nem akarom ezt, inkább megválok tőled.

- Nekem te vagy a hazám és otthonom, Merit - mondtam. - Kezemben te vagy a kenyér, szájamban te vagy a bor, jól tudod. Te vagy az egyetlen ember a világon, akinek társaságában nem vagyok magányos, ezért szeretlek téged.

- Valóban - szólt Merit, kicsit keserűen -, csupán magányosságod takarója vagyok, ha nem használt szőnyeged. De ennek így kell lennie, és nem is bánom. Ezért, noha talán tudnod kellene, nem árulom el neked a titkot, mely szívemet emészti, hanem megőrzöm magamnak, pedig gyengeségemben már majdnem elárultam. De temiattad őrzöm meg, csakis temiattad, Szinuhe.

És nem mondta el titkát. Büszkébb volt, mint én, és talán magányosabb is, noha akkor azt nem értettem meg, hiszen végső soron mindenben csak magamra gondoltam. Úgy vélem, ily módon cselekednek mind a szerelmes férfiak, jóllehet ez nem ment engem semmiképp. Bizony, ha azt hiszik, hogy másra nem is gondolnak, mint saját magukra, ez éppúgy képzelődés csupán, mint megannyi más dolog a világon.

Akkor elutaztam Thébából, és újra visszatértem Ahetatonba, és ezután már nincsen többé más elbeszélni valóm, mint csupa rossz.

Tizenharmadik könyv

Atón birodalma a földön

1

Amikor Ahetatonba érkeztem, Ehnaton fáraó csakugyan beteg volt, és segítségemre várt. Világos pillanataiban, midőn hideg borogatásokat raktam fejére, és csillapító gyógyszerekkel enyhítettem fájdalmát, komor és keserű szemmel nézett rám, mintha kimondhatatlan csalódás lopózott volna titkon a szívébe. Tekintete felzaklatott, ezért újra szerettem őt gyengeségében, és sokat adtam volna, ha megóvhatom a csalódástól.

- Szinuhe - kérdezte tőlem -, lehet vajon, hogy látomásaim hazugságok és csupán beteg fejemből születnek? Ha így van, akkor az élet szörnyűbb, mint gondoltam, és nem jóság uralkodik a világban, hanem mérhetetlen gonoszság. De nem lehet így, látomásaimnak igaznak kell lenniök! Hallod-e, Szinuhe, te önfejű! Látomásaimnak igaznak kell lenniök, habár szívemben nem süt többé az Ő napja, és barátaim ágyamba köpnek. Mert nem vagyok vak, belelátok az emberek szívébe. Látom, Szinuhe, a te szívedet is. Látom lágy és gyönges szívedet, és tudom, hogy bolondnak tartasz, de én megbocsátok érte, mivel egyszer a te szívedbe is bevilágított a fény.

Midőn pedig legyőzte a fájdalom, jajgatva, nyögve így beszélt hozzám:

- Szinuhe! A beteg állaton megkönnyörül a bunkó, a sebzett oroszlánon a lándzsa, de az emberen senki nem könyörül. Csalódásom keserűbb, mint maga a halál, hiszen attól nem rettegek, mert az Ő világossága fénylik szívemben, és testem meghalhat, ámde lelkem örökkön-örökké él, és Őbenne világít majd az egész világ felett. A napból születtem, Szinuhe, a napba fogok újra visszatérni, és sok-sok csalódásom miatt, bizony, már nagyon visszavágyom oda. Így beszélt betegségében, és nem tudom, hogy maga is tudta-e vajon, mit beszél. De amikor beköszöntött az ősz, ápolásom jóvoltából állapota ismét javulni kezdett, noha talán helyesebb lett volna, ha átengedem őt a halálnak. Ám az orvos nem engedheti meghalni betegét, amíg meg tudja gyógyítani.

Sokszor átok ez neki, mégsem tehet ellene semmit; éppúgy meg kell gyógyítania a jókat, mint a rosszakat, a jámborokat, mint a hamisakat.

Az ősz közeledtével Ehnaton tehát gyógyulni kezdett, de ez időben bezárkózott magába, és sem hozzám, sem másához nem beszélt. Szeme szigorúvá vált. Magányos volt nagyon.

És amikor azt mondta, hogy barátai az ágyába köpnek, igazat mondott.

Nefertiti, miután megszülte ötödik leánygyermekét, megunta és meggyűlölte őt, és tetteivel nem gondolt többé, hanem mindenáron azon igyekezett, hogy megbántsa. Ezért, amikor az árpaszem hatodszor is zöldellni kezdett, a méhében hordott magzat már csak névleg volt a fáraó vére. Bizony Nefertiti idegen magot engedett méhébe ömleni. Első megtévedése után nem ismert többé határokat, és hol ezzel, hol azzal töltötte kedvét, még Thotmesz barátommal is. Ágyastársakat igazán nem kellett sokáig keresnie, mert noha tavasza már elszállt, szépsége most is királyi volt. Tekintetében és gunyoros mosolyában olyasmi volt, ami vonzotta hozzá a férfiakat, akár a varázslat, úgyhogy nem tudtak ellenállni. Elkeseredésében és haragjában szántsándékkal viszályt szított a fáraó hívei között, még szeretkezett is velük, és minden módon igyekezett őket elidegeníteni Ehnatontól.

A barátok oltalmazó szeretete így lassanként meggyengült a fáraó körül.

Nefertiti erős akaratú félelmetesen éles eszű volt, s a nő igen veszedelmes, ha gonoszsága ésszel és szépséggel párosul, de még veszedelmesebb, ha mindezen felül a nagy királyi hitves hatalmát is birtokolja. Nefertiti hosszú évekig erősen megtartóztatta magát. Túl sokáig megelégedett a mosolygással, azzal, hogy szépsége által uralkodhatott, az ékszerekkel, a borral, a róla írt költeményekkel és a hízelmekkel. De ötödik leánya megszületésekor valami bizonyára eltört benne. Érezte, hogy sohasem szülhet fiút, és ezért Ehnaton tette felelőssé. Sorsa valóban ellenkezett a természet rendjével, és igazán megzavarhatta asszonyi szívét. Ám nem szabad azt sem elfelejteni, hogy ereiben Eje fekete vére folyt, a hazug, csalárd, gonosz és hatalomra éhes pap vére; nem csoda hát, hogy ilyenné változott. A fáraó mindenestre magányba burkolózott; étele a szegények kenyerere és kásátja, itala a Nílus vize volt. Meg akarta tisztítani testét, hogy derűjét visszanyerje, és a húst meg a bort okolta látomásainak elhomályosulásáért.

A külvilágból sem érkezett jó hír Ahetatonba. Aziru számtalan, különféle panaszokkal teli agyagtáblát küldött a fáraónak. Azt írta, harcosai haza akarnak térni, hogy juhokat, marhákat legeltessenek, megműveljék a földet, és kedvüket töltsék asszonyaikkal, mert hiszen békeszerető emberek. De a Szináj sivatagból szakadatlanul rablócsapatok törnek át a törvényes határon, és pusztítják Szíriát. E csapatok egyiptomi fegyvereket használnak egyiptomi tisztek vezérletével, tehát állandóan veszélyeztetik Szíria biztonságát, és Aziru nem tudja miattuk harcosait hazaengedni. Gáza katonai parancsnoka is a békeegyezmény betűi és szelleme ellen cselekszik, mivel a város kapuit bezárta a békés kereskedők és karavánok előtt, és saját gálád szempontjai alapján választotta ki azokat, akiknek megengedte a kereskedést. Aziru panaszainak nem volt se vége, se hossza. Más ember a helyében már régen elveszítette volna türelmét, írta a fáraónak, ő azonban tűr, mert a békét mindennél jobban szereti. De azért a dolognak már véget kell vetni, különben nem felelhet a következményekért.

Babilon is megneheztelt, mert Egyiptom versengett vele Szíria gabonapiacain, és Burraburias király cseppet sem volt elégedett a fáraótól kapott hozomány-ajándékkal, hanem egész sereg olyan követelést terjesztett elő, melyet, úgy mond, a fáraónak teljesítenie kell, ha a régi barátságot fenn kívánja tartani. Babilon állandó ahetatoni követe széttárta karját, és szakállát megtépve, így beszélt:

- Uram olyan, akár a vackáról nyugtalanul felkelő oroszlán, amely orrlyukát tágítva, szaglássza, mit hoz a szél magával. Egyiptomba vetette reményét, de ha Egyiptom valóban oly szegény, hogy nem képes elegendő aranyat küldeni neki serege gyarapításához és hadiszekerek építéséhez, én nem tudom, mi történik. Gazdag és erős Egyiptommal mindig barátságban kíván élni. Ez a barátság biztosítaná a világ békéjét, mert Egyiptom és Babilon eléggé gazdagok ahhoz, hogy ne legyen szükségük háborúra, azonkívül gazdagságuk kedvéért mindent úgy kívánnak megőrizni, ahogyan van. Ám a szegény és gyenge Egyiptom barátsága uramnak semmit nem jelent, sőt inkább teher a vállán. Elmondhatom azt is, hogy uram igencsak megrökönyödött, amikor Egyiptom, gyengeségében, lemondott Szíriáról. Bizony, mindenkinek drágább a saját bőre, mint a másé, és Babilonnak is Babilon jövőjére kell gondolnia.

Ekkor érkezett meg a hettiták küldöttsége is, számos előkelő tiszttel az élén. Kijelentették, hogy Egyiptom és Hatti hagyományos barátságának megerősítése céljából jöttek, meg akarnak ismerkedni Egyiptom szokásaival, melyekről sok jót hallottak, szintúgy Egyiptom hadseregével, melynek szervezetéből és fegyvereiből sok hasznosat tanulhatnak. Kedvesen és megnyerően viselkedtek, gazdag ajándékokkal lepték meg az udvar előkelőségeit. A fiatal Tutnak - Anhszenaton férjének és Ehnaton fáraó vejének - többek között egy kést ajándékoztak,

amely kék fémből készült, és élesebb, tartósabb volt minden más késnél. Tut nagyon megörült neki, azt sem tudta, miképpen hálálja meg az ajándékot. Egyedül nekem volt Ahetatonban hasonló késem. Mint már elmeséltem, egy hettita kikötőparancsnok adta, midőn meggyógyítottam őt. Azt tanácsoltam Tutnak, hogy kését szíriai mintára boríttassa arannyal és ezüsttel, miként magam is tettem Szimirrában. Ily módon pompás díszfegyver lett a késből, és Tut annyira megszerette, hogy elhatározta, majd a sírba is magával viszi. Mert Tut csenevész, beteges fiú volt, és többet gondolt a halálra, mint más vele egykorú fiú.

Ezek a hettita tisztek igazán megnyerő és művelt férfiak voltak; mellvértjükön és köpenyükön szárnyas nap és kettős balta csillogott. Erős, büszke orruk, akaratos álluk, vad szemük elragadta az udvari asszonyokat, akik az asszonyok szokása szerint kedveltek mindent, ami új. Így sok barátot szereztek Ahetatonban, és az előkelők palotáiban reggeltől estig és estétől reggelig ünnepelték őket, míg bele nem fáradtak. Akkor bocsánatkérő mosollyal panaszkodtak fejfájásukra, és azt mondták:

- Tudjuk, hogy országunkról számtalan rémes történetet mesélnek, melyeket az irigy népek találtak ki rólunk. Ezért módfelett örvendezünk, hogy most megmutathatjuk magunkat és saját szemetekkel láthatjátok, hogy művelt emberek vagyunk, sokan közülünk írni-olvasni is tudnak. Bizony, nem eszünk nyers húst, és nem iszunk gyermekvért, ahogyan mondják, hanem értjük az egyiptomi meg a szíriai étkezés módját egyaránt. Békés emberek vagyunk, a civódást nem álljuk. Ajándékokat adunk nektek, és semmi mást nem kérünk cserébe, csupán ismereteket, melyek hasznunkra válhatnak, midőn népünknek egyre magasabb tudást és műveltséget igyekszünk kölcsönözni. Bennünket különösen sardán harcosaitok fegyverforratása érdekel, de éppúgy csodáljuk könnyű hadiszekereiteket, melyekkel a mi nehéz, esetlen és dísz nélkül való kocsijaink nem állják a versenyt. Ne higgyetek a Mitannibéli menekültek fecsegéseinek, mert szájukból az irigység beszél, hiszen gyávaságukban elhagyták hazájukat és övéiket. Elmondhatjuk, hogy semmi bántódásuk sem esett volna, ha országukban maradnak! Ma is azt tanácsoljuk nekik, térjenek vissza, és éljenek békében népünkkel. Rágalmaik miatt mi nem haragszunk rájuk, mert megértjük irigységüket. De nektek is meg kell értenetek, hogy Hatti földje szűk, és nekünk sok gyermekünk van, mert nagy királyunk, Suppiluliuma, igen szereti a gyermekeket. Ezért gyermekeink számára új földek kellenek, marháinknak új legelők, és Mitanniban mindezt megtaláltuk, mert Mitanni asszonyai csupán egy vagy két gyermeket hoznak a világra. Bizony, azt sem bírtuk elnézni, milyen zsarnokság és jogtalanság uralkodik Mitanni földjén, és igazat szólva, maguk a mitanniak hívtak bennünket segítségül, amiért is nem elnyomóként, hanem mint felszabadító vonultunk országukba.

Serlegüket magasra emelvén, éltették és dicsérték Egyiptomot, a nők pedig izmos nyakukat és vad szemüket nézték nagy epekedéssel.

- Egyiptom gyönyörű ország, és mi szeretjük - mondták a hettiták. - De talán a mi országunkban is akad valami okulni való, és hisszük, hogy királyunk szívesen látná vendégül azokat az egyiptomi előkelőket, akik kedvelnek bennünket, s meg akarják tanulni szokásainkat. Ki tudja, még ajándékokat is ad nekik, mivel az egyiptomiakat igen kedveli, és szereti a gyermekeket. Gyermekekről szólván, királyunk azt akarja, hogy asszonyaink minél több gyermeket szüljenek, de Egyiptom szép asszonyainak ezért cseppet sem kell félniök tőlünk.

Bizony, éppúgy tudjuk kedvünket tölteni velük, miként a művelt emberek teszik, és nem ejtjük őket teherbe. Így beszéltek sok szépet Ahetaton előkelőinek, és senki nem titkolt előlük semmit. De én úgy éreztem, hogy a halál levegője költözött velük az Égi Magasságok

Városának falai közé, eszembe jutottak kopár földjeik és karóba húzott varázslóik, ezért nem bántam, hogy elmentek Ahetatonból.

Ahetaton már nem volt olyan, mint azelőtt. Lakóit elragadta a szenvedély; soha még nem ettek és ittak, szeretkeztek és mulatoztak annyit, mint ez időben.

A földekről begyűjtötték a termést, újra eljött az áradás, és újra leapadt. Beköszöntött a tél, s a téllal együtt éhínség lett úrrá Egyiptom földjén, és senki nem tudhatta, miféle csapást hoz a holnap. Elterjedt a hír, hogy Aziru Szíria számos városát megnyitotta a hettiták előtt. Elterjedt a hír, hogy a hettiták könnyű hadiszekerei áthajtottak a Szináj sivatagon, megtámadták Taniszt, és az Alsó Birodalmat elpusztították körülötte, egészen a folyóig.

2

Eközben Eje Thébából és Horemheb Memfiszből Ahetatonba érkezett, hogy tanácskozzanak a fáraóval, és mentsék, ami még menthető. A tanácskozásokon jelen voltam, mint orvos, mert féltem, hogy Ehnaton felizgatja magát és újra megbetegszik ama sok rossz miatt, amit hallania és nyelnie kell. De a fáraó zárkózott és közönyös volt, nem veszítette el türelmét, hanem végighallgatta mondanivalójukat. Eje pap így szólt:

- A fáraó gabonaházai üresek, és Kús földjéről nem érkeztek be az adók, mint azelőtt, pedig minden reményemet beléjük vettem. Éhínség uralkodik szerte az országban; az emberek kikaparják az iszaphból a vízínövények gyökereit és azt eszik, de esznek már sáskákat, bogarakat és békákat. Sokan éhen haltak, de még többen éhen fognak halni ezután, mert a fáraó gabonája szigorú beosztással sem elegendő mindenkinek, a kereskedők gabonája pedig túl drága ahhoz, hogy a szegény nép megvásárolhassa. Nyugtalanság vert tanyát az emberek szívében; a vidékiek a városokba, a városiak vidékre menekültek, és mind azt mondják: „Ez Ámon átka, és a fáraó új istene miatt kell szenvednünk.” Ezért köss egyezséget a papokkal, Ehnaton fáraó, és add vissza Ámonnak a hatalmat, hogy az emberek imádkozhassanak hozzá, áldozhassanak neki, és megnyugodjanak. Add vissza Ámonnak földjeit, hogy Ámon bevesse őket, mert a nép nem meri bevetni, és még a te földjeid is bevetetlenül maradtak, hiszen a nép szerint éppúgy átkozott földek, mint Ámon földjei. Köss egyezséget tehát Ámonnal, és idejében tegyed, különben mosom kezeimet, és nem felelek a következményekért.

Horemheb viszont azt mondta:

- Burraburias békét vásárolt a hettitáktól, Aziru pedig engedett nyomásuknak, megnyitotta előttük városait, és egyesült velük. Még van idő, Ehnaton fáraó! Fújasd meg a kürtöket, bontsd ki a zászlókat, és hirdesd meg a háborút! Gyűjtsd össze Egyiptom összes rezét a lándzsa- és nyílhegyekhez, és meglátod, hatalmad megmenekül. Magam fogom megmenteni egy páratlan háborúval, szétzúrom a hettitákat, és visszafoglalom neked Szíriát. Minderre képes vagyok, ha Egyiptom minden vagyonát és gabonáját a hadsereg rendelkezésére bocsátod, mert akkor az éhség a gyávából is katonát farag. Ámon vagy Atón, teljesen mindegy, mert a nép, ha megkapja a háborút, Ámont elfelejti, és nyugtalansága levezetődik, egy győzelmes háború pedig mindennél jobban megerősíti hatalmadat. Megígérem, fáraó, hogy győzni fogok, mert Horemheb vagyok, a sólyom fia, nagy tettekre születtem, és eljött az én időm, melyre egész életemben vártam!

E szöveget hallván, Eje gyorsan közbeavatott:

- Ne higgy Horemhebnek, Ehnaton fáraó, drága fiam! Szájából csalárdság beszél, és csupán hatalmadra áhítozik. Köss egyezséget Ámon papjaival, és hirdesd meg a háborút, de semmi képp se add a vezériséget Horemhebnek, inkább valamelyik öreg, tapasztalt katonának, aki a

nagy fáraók idejében az írásokból tanulta meg a hadviselést, és akiben tökéletesen megbízhat!

- Ha nem a fáraó előtt állnánk, Eje - fakadt ki Horemheb -, majd jól rávernék piszkos szájadra! Saját mércéddel mérsz engemet is, és bizony a te szájadból csalárdság beszél, mert titokban már tanácskoztál Ámon papjaival, s a fáraó háta mögött egyezséget kötöttél velük. De én sohasem fogom megcsalni azt a fiút, akinek erőtlenségét Théba hegyeinél, a sivatagban, egykor vállkendőmmel takargattam! Az én célom Egyiptom nagysága, és Egyiptomot már csak csupán én tudom megmenteni.

- Beszéltetek? - kérdezte tőlük Ehnaton.

- Beszéltünk - válaszolták egyszerre.

Akkor a fáraó azt mondta:

- Mielőtt határozok, virrasztanom és gondolkoznom kell. De holnapra hívjátok össze az egész népet; mindenkit, aki szeret engem, az előkelőket és alacsony rangúakat, az urakat és szolgálkat, de még a köfjítőket is, mert bennük népemhez kívánok szólni, és kinyilatkoztatom majd döntésemet.

Horemheb és Eje engedelmeskedtek a fáraó parancsának, és másnapra összehívták a népet. Eje azt remélte, hogy a fáraó egyezséget köt Ámonnal, Horemheb pedig azt, hogy meghirdeti a háborút Aziru és a hettiták ellen.

Ehnaton egész éjjel virrasztóit, és imádkozott. Nyugtalanul járkált termeiben, nem vett magához ételt, és nem beszélt senkihez, ezért mint orvos, aggódtam érte. Másnap aztán a nép elé vitték, és ő helyet foglalt trónszékén. Arca ragyogó volt, akár a nap, midőn kezét felemelvén, így beszélt a néphez:

- Gyengeségem miatt uralkodik ez időben éhség Egyiptom földjén, gyengeségem miatt fenyegeti ellenség határait, mert tudjátok meg, hogy a hettiták Szíriában Egyiptom megtámadására készülnek, és nemsokára ellenség lába tapos a fekete ország földjén. Bizony, mindez a gyengeségem miatt történt, mert nem értettem eléggé világosan istenem hangját, és nem teljesítettem akaratát. De most istenem megjelent nekem. Atón megjelent nekem, és igazsága tűzként ég szívemben, s már nem vagyok gyenge, nem tévovázom többé. Ledöntöttem trónjáról a hamis istent, de gyengeségemben Egyiptom összes többi istenét meghagytam az egyedülvaló Atón oldalán, és ezeknek árnyéka elsötétítette Egyiptomot. Ezért pusztuljon a mai napon Kemet földjének minden régi istene és uralkodjék egyedül Atón fénye Kemetnek földjén. A mai napon pusztuljon minden régi isten és virradjon fel Atón birodalma a földön!

A nép e szavak hallatára rémületében zúgni kezdett; sokan magasba emelték karjukat, sokan pedig leborultak a földre a fáraó előtt. De Ehnaton felemelte hangját, és kiáltva folytatta:

- Ti, akik szerettek engem, menjetek és döntsétek le Kemet földjének minden régi istenét, zúzzátok széjjel oltáraikat, törjétek össze szobraikat, öntsétek ki szent vizüket, romboljátok szét templomaikat, vessétek ki nevüket minden feliratból, és nyomuljatok be a sírokba is, hogy Egyiptom megmeneküljön! Előkelők, fogjatok botokat! Művészek, vésőtöket cseréljétek fejszére! Építők, fogjátok kalapácsotokat, és menjetek el minden városba és faluba, s döntsétek le a régi isteneket, töröljétek el nevüket! Ily módon tisztítom meg Egyiptom földjét a gonoszástól.

Erre már sokan elinaltak rémületükben, de a fáraó mély lélegzetet vett, arca tüzelt az izgalomtól, és így kiáltott:

- Jöjjön el hát Atón birodalma a földre! A mai naptól kezdve ne legyenek többé rabszolgák és urak, gazdák és szolgák! Atón előtt minden ember egyenlő és szabad! Senki sem köteles többé másnak a földjét művelni, másnak malomkövet forgatni. Minden ember saját akarata szerint válassza meg munkáját, és szabadon járjon-keljen, ahogyan jólesik! A fáraó beszélt.

Most már nem zúgott a nép. Szótlanul állt mindenki, úgy meredt a fáraóra. A halál némasága telepedett Ahetaton falai közé, a halál bűzét éreztem orromban. De amint az emberek Ehnaton nézték, a fáraó megnőtt szemükben, arcának tüzes ragyogása elkápráztatta őket, és ereje beléjük költözött. Ezért izgatottságukban kiáltozni kezdtek, és így beszéltek egymáshoz: - Ilyen még sohasem történt, de bizonyos, hogy istene beszél belőle, és kötelességünk követni őt. - És a nép feltűzelve és vitázva oszlott széjjel. Az emberek öklükkel kezdték ütlegetni egymást, és a fáraó hívei Ahetaton utcáin öregembereket vertek halálra, akik a fáraó ellen beszéltek.

Amikor pedig a nép szétoszlott, Eje pap így szólt:

- Ehnaton, hajítsd el koronádat, törd ketté görbe botodat, mert a szavak, melyeket szóltál, már megdöntötték trónodat.

- A szavak, melyeket szóltam - válaszolt Ehnaton -, halhatatlanná tették nevemet mindörökre, és hatalmam az idők végezetéig élni fog az emberek szívében.

Ekkor Eje összedörzsölte tenyerét, a fáraó előtt a földre köpött, és lábával porba taposta.

- Ha így van, mosom kezeimet, és úgy cselekszem, ahogyan jónak látom, mert egy bolond előtt, azt hiszem, nem vagyok felelős tetteimért.

Távozni akart, de Horemheb karjánál és nyakánál megragadván, visszatartotta őt; nem is erőlködött, pedig Eje megtermett, erős férfi volt.

- Az uralkodóddal beszélsz! - kiáltott rá. - Parancsának alá kell vetned magad, Eje! Ne csald meg őt, mert ha megcsalod, bizony eljövök, és késsel átdöföm a hasadat még akkor is, hogyha saját erőmből kell sereget gyűjtenem. Ezt mondom neked, és nem szoktam hazudni. Bizony, nagy az ő esztelensége, és nem hiszem, hogy bármi jót szülhet, de én esztelenségében is szeretem, és hű maradok hozzá, mert eskümet bírja, és egykor vállkendőmmel takartam be erőtlen testét. Esztelenségébe némi bölcsesség is vegyül, mert ha csupán megdönti a régi isteneket, belső háborút csinál. Ám ő felszabadítja a malmok és földek rabszolgáit, ezzel a papok főztjébe köp, és a maga oldalára állítja a népet, jöllehet ebből még nagyobb zűrzavar támad majd... Én ugyan nem törődöm semmivel, de mit tegyünk a hettitákkal, Ehnaton fáraó?

Ehnaton ernyedten lógatta térdére a kezét, és nem válaszolt. Horemheb kérlelte:

- Adj nekem aranyat, gabonát, fegyvereket, hadiszekereket, lovakat, és adj hatalmat ahhoz, hogy katonákat fogadhassak, és az öröket minden városból az Alsó Birodalomba hivathassam. Ha mindezt megkapom, úgy vélem, visszaverhetem a hettiták támadását.

A fáraó vöröslő szemét Horemhebre emelte - a tűz már kihunyt arcán - és csendesen így válaszolt:

- Megtiltom, hogy kihirdesd a háborút, Horemheb. De ha a nép meg akarja védelmezni a fekete föld országát, én nem állhatok útjába. Gabonám és aranyam, fegyverekről nem is beszélve, nincsen, de ha volna, akkor sem adnám neked, mert a gonoszságnak nem akarok gonoszsággal ellenszegülni. Egyébként a védelmet Taniszban úgy szervezheted meg, ahogyan kívánod, de vért ne ontsál, és csak akkor védekezz, ha megtámadnak.

- Legyen, ahogy mondod - szólt Horemheb. - Ganajt ér az egész. Parancsod szerint meghalok Taniszban, mert gabona és arany nélkül még a legbátrabb és legjobb sereg sem képes sokáig védekezni. De köpök minden tétovázásra, Ehnaton fáraó, és saját fejem szerint fogom megvédeni magam. Éljen boldogul!

E szókkal otthagya a fáraót. Eje pap is elment, egyedül maradtam Ehnatonnal. Mérhetetlenül fáradt szemmel tekintett rám.

- A beszédől elment az erőm, Szinuhe, de gyengeségemben is boldog vagyok. Mit szándékszol cselekedni, Szinuhe?

Szavai megleptek, zavartan néztem rá. Akkor fáradtan elmosolyodott, és megkérdezte:

- Szeretsz te engem? - Igenlésemre, hogy minden esztelenségében is szeretem, így szólt: - Ha szeretsz, azt is tudod, mit kell cselekedned, Szinuhe.

Szívem fellázadt akarata ellen, jól tudtam, mit kíván a fáraó. Végül dühösen megszólaltam:

- Gondoltam, hogy szükséged van rám, mint orvosodra, de ha nincsen, elmegyek. Én ugyan nem vagyok alkalmas arra, hogy ledöntsem az istenek szobrait, és karom gyenge a kalapácshoz, de történjék meg a te akaratom. A nép majd felhasítja bőrömet, kövekkel összezúzza koponyámat, és fejjel lefelé a falakra akaszt, de mindez aligha indít meg téged. Thébába megyek hát, mert ott sok templom van, és az emberek ismernek engem.

A fáraó nem válaszolt. Haraggal váltam el tőle.

A következő napon Horemheb hajóra szállt, hogy visszautazzék Memfisbe, és onnan Taniszba menjen. Indulása előtt megígértem, hogy annyi aranyat kölcsönzők neki, amennyit csak össze tudok szedni Thébában, és elküldöm a birtokomban levő gabona felét. Az egyik felét saját céljaimra szándékoztam felhasználni, de a másik felét neki ígértem. Ki tudja, talán gyengeségem tévedése volt mindez, és meghatározta sorsomat: felét Ehnatonnak, felét Horemhebnek adtam, de egészében nem adtam egyiknek sem.

3

Thotmesszel utaztam vissza Thébába, és még messze voltunk, de már holttesteket sodort felénk a víz. Puffadtan ringtak lefelé a folyón; láttunk közöttük borotvált fejű papokat, előkelőket és alacsony rangúakat, öröket és rabszolgákat. Hajukról, ruhájukról és bőrükön látni lehetett, ki mivel foglalkozott életében, mígnem egészen megfeketedtek, és szétfoszlottak, vagy lenyelték őket a krokodilok. Bizony, a krokodiloknak nem kellett Thébáig úszniuk, hogy emberhúst egyenek, hiszen a Nílus mentén minden városban és faluban ugyanaz történt; számtalan sokan haltak meg ez idő tájt, és mindenkinek a testét a folyóba dobták. Végül finnyássá váltak, mert a krokodilok okos és bölcs állatok, és szívesebben ették a nők és gyermekek puha húsát, vagy az előkelők kövér testét, mint a teherhordók és rabszolgák inas tagjait. Ha van eszük, aminthogy bizonyára van is, gondolom, e napokban ugyancsak dicsérték Atónt.

Az egész folyó a halál szagát árasztotta, s a szél fanyar füstszagot sodort felénk Thébából. Thotmesz gúnyosan megjegyezte:

- Úgy látszik, valóban eljött Atón birodalma a földre.

Megkeményítettem gyenge szívemet, és azt mondtam neki:

- Thotmesz! Ilyen még sohasem történt, és a világ ehhez hasonló alkalmat nem nyerhet még egyszer. Nem süthetünk kenyeret, ha nem öröljük meg a magot. Atón malma most megőrli a magokat, süssünk hát kenyeret belőlük Ehnaton kedvére, s bizony, meglátod, megváltozik a világ, és Atón előtt végül testvérekké válnak az emberek.

De Thotmesz bort ivott, hogy elűzze a halál szagát, és így szólt:

- Bocsásd meg, ha gyenge szívemet borral erősítem, mert bevallom, nagyon félek, és térdem remeg, hogyha arra gondolok, miféle megpróbáltatások várnak reánk. Ezért legjobb, ha leisszuk magunkat, mert az ember részegségében nem gondolkozik feleslegesen, nem gondol életre és halálra, s nem törődik az emberekkel meg az istenekkel.

Amikor Thébába érkeztünk, a város sok helyütt lángolt. Arra következtettünk belőle, hogy a régi isteneket már megdöntötték, és Atón győzelmet aratott.

Egyenesen a Krokodilfarokba mentünk, és ott találkoztunk Kaptahhal. Kaptah a drága ruhákat mind levetette, haját besározta, és a szegények szürke ruháját öltötte magára. Vak szeméről is levette az aranylemezt, és bőkezűen itatta a rongyos rabszolgákat és a felfegyverkezett kikötőbeli teherhordókat, miközben így szónokolt hozzájuk:

- Örvendjete és vigadjatok, testvéreim, mert nagy öröm napja ez! Nincsenek többé urak és rabszolgák, előkelők és alacsony rangúak, minden ember szabadon járhat-kelhet, ahogy neki tetszik. Ígyátok hát ma a boromat, én fizetem! Remélem, nem feledkeztek meg a Krokodilfarokról, ha majd kegyeibe fogad a szerencse, és elemelni való aranyat és ezüstöt találtok a hamis istenek templomaiban, avagy a gonosz gazdák házaiban. Hiszen én is rabszolga vagyok, akárcsak ti. Rabszolgaként születtem, rabszolgaként nőttem fel, a bizonyíték rá a szemem, melyet egyik gonosz gazdám íróvesszővel szúrt ki haragjában, amikor fenéig ittam korsójából a sört, és saját vízzel töltöttem meg. De efféle gázság nem történhet meg többé soha! Senkinek nem kell megkóstolnia többé a botot, mert rabszolga, senkinek nem kell két kezével dolgoznia, mert rabszolga, hanem az életben minden csak öröm lesz, vidámság, ugrándozás, és mulatozás, ameddig bírjuk.

Miután mindezt elmondta, csak akkor vett észre bennünket; kissé szégyellte előbbi szavait, s egy zárt szobába vezetett. Ott így szólt:

- Talán okosabb volna, ha olcsóbb ruhákat öltenétek, és besároznátok kezeteket és arcotokat, mert a rabszolgák Atón nevét dicsérve járkálnak az utcákon, és Atón nevében mindenkit bottal vernek, aki túlságosan kövér és nem két kezével dolgozik. Nekem megbocsátották kövérségemet, mivel egykor magam is rabszolga voltam, és gabonát osztottam nekik, s ingyen mértem köztük a bort. De mondjátok már, miféle gonosz szél hozott ide benneteket éppen most? Hiszen Théba mostanában nem sok jót ígér az előkelőknek.

Megmutattuk neki vésőnket és kalapácsunkat, és elmondtuk: azért jöttünk, hogy ledöntsük a hamis istenek szobrait és kivéssük nevüket minden feliratból. Kaptah bölcsen bólintott.

- Tervetek talán okos és tetszik a köznépnek, ha óvakodtok attól, hogy megtudják kik vagytok. Mert sokféle változás történhet, és Ámon szarvai bosszút állnak tetteitekért, ha ismét uralomra jutnak. Nem hiszem, hogy sokáig tarthat ez az élet, mert honnan jutnak a rabszolgák gabonához. Féktelenségükben úgyis olyan dolgokat cselekedtek, amelyek sok előbbi keresztviselőt ingadozásra készítettek, s ezek a rend helyreállítása kedvéért visszatértek Ámonhoz. De Ehnaton fáraó rendelkezése a rabszolgák felszabadításáról különösen bölcs és jövőbe tekintő, mert ily módon elküldhetem minden alkalmatlan és kivénült rabszolgámat, akik csak feleslegesen pusztítják drága gabonám és olajam.

- Gabonáról szóltál, Kaptah - mondtam neki. - Tudd meg hát, gabonánk felét Horemhebnek ígértem, hogy háborút viselhessen a hettitákkal, ezért e gabonát késedelem nélkül hajón Taniszba kell szállítanod. De a gabona másik felét öröltesd meg, süttess belőle kenyeret, és oszd szét az éhezőknek minden városban és faluban, ahol gabonakészletünk van! Szolgáid a népnek kiosztott kenyérért nem fogadhatnak el fizetséget, hanem azt kell mondaniuk: „Ez Atón kenyere, vegyétek és egyétek Atón nevében, és áldjátok Ehnaton fáraót, s az ő istenét.”

Erre Kaptah megtépte ruháját, mivel csak rabszolgaruhája volt, és nem lett nagy kára belőle, azután beletépett hajába is, hogy a rászáradt sár csak úgy porzott, és keserűen kiáltotta:

- Ez elszegényít téged, uram! És mi lesz az én jövedelmemmel? Rád ragadt a fáraó örültsége, fejedén állsz, és hátrafelé mégy. Ó, én nyomorult, aki ezt a napot is megértem! Többé a szent bogár se tudna segíteni rajtunk, mert a kenyérosztásért senki sem fogja áldani nevedet, ez az átkozott Horemheb meg arcátlanul válaszol sürgető leveleimre, és arra biztat, hogy menjek magam az aranyért, melyet a te nevedben kölcsönöztem neki. Rosszabb a rablónál, mert a rabló viszi, amit visz, de ő kamatot ígér érte, és ily módon hiú reménnyel áztatja hitelezőit, míg végül dühükben szétpukkad a májuk. Ám szemedből látom, uram, hogy komoly a szándékom, ezért panaszkodásom nem segít. Teljesítenem kell akaratomat, bár szegénnyé tesz téged.

Otthagytuk Kaptahot, hogy tovább hízelegjen a rabszolgáknak, és a hátsó szobákban a templomok szent edényein és drágaságain alkudozzék, melyeket teherhordók raboltak a templomokból. Minden tisztességes ember a házába zárkózott, és elrekesztelte ajtaját. Az utcák üresek voltak, és néhány meggyújtott templom, melyekbe papok zárkóztak, még mindig égett. Elmentünk a kifosztott templomokba, hogy a szent feliratokból kivéssük az istenek nevét, és ott ugyanilyen munkában találtunk a fáraóhoz hű más embereket. Kalapácsunkkal és vésőnkkel oly hevesen dolgoztunk, hogy a kövekből szikrák pattantak, így próbáltuk meggyőzni magunkat afelől, hogy fontos munkát végzünk, s fejszénk új kor eljövételét segíti Egyiptomban. Csuklónk merev lett, tenyerünk megfájdult a véső forgatásától.

A nép pedig éhezett, és nyomorgott. A rabszolgák és teherhordók, miután eleget örvendeztek már szabadságukon, kék és vörös póznákat állítottak fel a kikötőben, és ezek köré gyűltek össze. Saját őrcsapatokat alakítottak, melyek Ámon híveinek házait és az előkelők házait fosztogatták, hogy gabonájukat, olajukat és vagyonukat kioszthassák a nép között. A fáraó őrei nem tudták megállítani őket. Kaptah valóban fogadott embereket a gabona megőrlésére és kenyérsütésre, de a nép elragadta a kenyeret szolgáitól, és így beszélt: „Ez a kenyér a szegényektől raboltatott, tehát jogos, hogy a szegények között osszák széjjel.” Elosztogatott gabonámért, bizony, senki nem áldotta nevemet, pedig egyetlen hó leforgása alatt szegénnyé tettem magam.

Amikor ily módon eltelt negyven nap és negyven éjjel, s a zűrzavar mind nagyobbra nőtt Thébában, amikor a férfiak, akik azelőtt aranyat mértek, koldulva ácsorogtak az utcasarkokon, s feleségeik rabszolgáknak adták el ékszereiket, hogy gyerekeiknek kenyeret vásárolhassanak, akkor az éj sötétjében eljött házamba Kaptah, és ekképpen szólt:

- Uram, itt az ideje, hogy elmenekülj, mert már hamarosan megdől Atón birodalma, és nem hiszem, hogy akad becsületes ember, aki ezt sajnálná. A törvény és a rend visszatér, és visszatérnek a régi istenek, de előbb ennivalót kapnak a krokodilok is. Bizony, bőségesebb ennivalót kapnak, mint valaha, mert a papok meg akarják tisztítani Egyiptomot a gonosz vértől.

- Ezt honnan tudod? - kérdeztem.

Ártatlanul válaszolta:

- Hát nem voltam mindig Ámon töretlen híve, és nem imádkoztam titokban Ámonhoz? Aranyat is bőségesen kölcsönöztem papjainak, mert ők negyedrészt, de még felerészt kamatot is fizetnek érte, és az aranyért elzálogosítják Ámon földjeit. Hogy megmentse saját életét, Eje egyezséget kötött a papokkal, és azok így módon megszerezték maguknak az örök támogatását. Egyiptom minden gazdagja és előkelője visszatért Ámon oltalmába, s a papok Kús földjéről négereket hívtak, és a sardánokat is szolgálatukba fogadták, akik eddig vidéken fosztogattak. Bizony, Szinuhe, a malom nemsokára forogni kezd, s a magok összezúzatnak, de a lisztből sült kenyér Ámon kenyere lesz, egyáltalán nem Atóné. Visszatérnek az istenek, visszatér a régi rend, és minden úgy lesz, mint régen; hála Ámonnak, mert bár nagyon gazdaggá tett, meguntam már ezt a felfordulást.

Szörnyen megdühödtem beszédén, és így kiáltottam:

- Ehnaton fáraó ezt sohasem engedi meg!

De Kaptah ravaszul mosolygott, s mutatójával megdörzsölte vak szemét.

- Nem kérnek már a papok engedélyt a fáraótól. Ahetaton városa átkozott város, és mindenki, aki ott marad, halállal lakol. Amint kezükbe ragadták a hatalmat, minden oda vezető utat elzárnak, és elzárják a folyót is, úgyhogy ott minden ember éhhalált hal. Azt követelik, hogy a fáraó térjen vissza Thébába, és hajoljon meg Ámon előtt.

Amikor gondolataim kitisztultak, magam előtt láttam Ehnaton fáraó arcát és szemét, melyen halálnál keserűbb csalódás tükröződött. Ezért így szóltam:

- Ennek a szégyennek soha nem szabad megtörténnie, Kaptah! Sok utat megjártunk együtt, te meg én. Járjuk hát végig ezt az utat is együtt. Habár engem gabonám szétesztása szegénnyé tett, magad még gazdag vagy. Vásárolj tehát fegyvereket, lándzsákat és nyilakat, és vásárolj buzogányt, amennyit csak bírsz! Vásárolj meg aranyod az öröket is, a fegyvereket pedig osszad ki a kikötőbeli rabszolgáknak és teherhordóknak! Az örökkel meg kell védened őket és a fáraót. Nem tudom, mi lesz mindebből, Kaptah, de ilyen alkalma még sohasem nyílt a világnak arra, hogy mindent másra változtasson, mint azelőtt volt. Ha a földet felosztják, ha az előkelők vagyonát felosztják, és házaikat odaadják a szegényeknek lakóhelyül, kertjeikből pedig a rabszolgák gyermekeinek játszóhelye lesz, akkor a nép bizonyosan megbékél. Mindenki megszerzi a magáét, mindenki saját akarata szerint dolgozik, és minden jobb lesz, mint régen.

De Kaptah reszketni kezdett.

- Uram! Öreg napjaimra igazán nem akarok két kézzel dolgozni! Az előkelőket már befogták a malomkövek forgatására és bottal verik őket, s a főrangúak és gazdagok asszonyait, leányait rabszolgák meg teherhordók kielégítésére használják az örömházakban. Bizony, nem jó, ámde gonosz dolgok ezek, uram! Kérlek, ne kényszeríts erre a sorsra, mert eszembe jut róla a sötét ház, amelybe egykor követtelek, utadon. Jóllehet megesküdtem neked, hogy sohasem fogok beszélni e házról, mégis beszélek most, mert beszélnem kell. Uram, ismét elhatároztad, hogy sötét házba lépsz, pedig nem tudod, mi vár ott reád. Ha belépsz, meglehet, hogy oszladozó szörnyeteg és bűzös halál fogad. Mert mindaz, amit már eddig is láttunk, mutatja, hogy Ehnaton fáraó istene éppoly rettenetes, mint Kréta istene. Bizony, Egyiptom legjobb és legtehetségesebb férfiai arra kényszeríti, hogy bikák előtt ugráljanak, és a sötét házba viszi őket, ahonnan nincsen visszatérés, noha ezt ők nem tudják, és ujjongva, ugrándozva, ügyességükben bízva mennek oda, azt hiszik, ott megtalálják az üdvözltek honának minden boldogságát. Nem, uram, a Minotaurusz házába többé nem megyek veled.

Nem sírt és jajgatott, mint régen, hanem komolyan beszélt, eskümet kívánta, hogy lemondok szándékomról, és végül azt mondta:

- Ha nem gondolsz magadra és reám, legalább Meritre és a kicsi Thotra gondolj, akik szeretnek téged. Vidd el őket innen, és rejtse el biztonságos helyen, mert ha Ámon elkezd a gabona őrlését, nincs többé biztonságban az életük!

De engem elvakított a lázam, és figyelmeztetését esztelenségnek tartván, elbizakodottan feleltem:

- Ugyan, ki bántana egy nőt és egy kisfiút? Házamban biztonságban vannak, mert Atón győzni fog és Atónnak győznie kell, különben az élet nem érdemes többé arra, hogy éljünk. Hiszen megvan a népnek a maga esze, és tudja, hogy a fáraó csakis jót akar neki. Miképpen volna lehetséges, hogy a nép újra a félelem és sötétség uralmát válassza? Éppen Ámon háza a sötét ház, melyről beszélsz, nem pedig Atóné. Néhány megvásárolt ör és néhány gyáva előkelő ugyan nem fogja Atónt megdönteni, mikor mögötte áll az egész nép.

- Amit kellett, már elmondtam, és többé nem térek vissza reá - válaszolta Kaptah. - De mégis böködi az oldalam, hogy elmondjak neked egy apró titkot, ám mivel a titok nem az enyém, nem mondhatom el, és talán nem is volna foganatja, mert esztelenséged rabja vagy. Ne engem okolj, uram, ha később majd kétségbeesésedben térdedet és arcodat kőnek dörzsölöd. Ne engem okolj, ha a szörnyeteg elnyel. Nekem mindegy, mert csupán volt rabszolga vagyok, és nincsenek gyermekeim, akik gyászolnák halálomat. Ezért követlek téged, uram, eme utolsó utadra is, bár tudom, hogy mindez hiába történik. Lépünk hát együtt a sötét házba, mint egyszer régen; én követlek, de ha megengeded, most is magammal hozom a boroskorsót.

E naptól fogva Kaptah inni kezdett. Reggeltől estig és estétől reggelig ivott, de részegsége közepette mégis teljesítette parancsát. Szolgáival fegyvereket osztatott a kikötőbeli kék és vörös póznák körül, az örök parancsnokait meg titokban a Krokodilfarokba hívatta, és megvásárolta őket, hogy csatlakozzanak a szegényekhez, a gazdagok ellen. Kaptah nem nagyon különbözött a többi embertől, mert mindenki más is szakadatlanul ivott. Thotmesz is ivott, a rabszolgák pedig elitták összerablott zsákmányukat, a gazdagok utolsó ékszerüket eladták, hogy bort vehessenek, és mindenki így beszélt: „Együnk és igyunk, mert senki sem tudja, mit hoz a holnap!”

Ez időben, mikor Atón birodalma eljött a földre, éhség és szenvedély uralkodott Théba falai közt. Az emberek esztét önkívület ragadta el, úgyhogy borivás nélkül is megrészegelek. Nem számított többé, ki hord keresztet, ki nem. Egyedül a fegyver, az erős ököl és az erős hang jelentett valamit, mert annak szavát hallgatták meg, aki hangosabban bírt kiáltozni. Ha az utcán valaki kenyeret látott meg egy másik kezében, elragadta, és azt mondta: „Add nekem kenyeredet, mert Atón előtt mindnyájan testvérek vagyunk, s nem illő, hogy míg testvérem teletömi a bendőjét, én éhezem.” Ha valaki meglátta, hogy a szembejövő finom gyolcsruhát hord, azt mondta: „Add nekem ruhádat, mert Atón nevében mindnyájan testvérek vagyunk, és nem illő, hogy testvér a testvérénél jobban öltözzék.” Azt, akinek nyakában, vagy ruháján Ámon szarvát találták, elvitték, hogy malomköveket forgasson, gyökereket ásson ki a földből, vagy bontsa a leégett házakat. De jó néhányat agyonvertek közülük, és jó néhányat a krokodilok étkeül vízbe hajítottak, mert a krokodilok már egészen Théba rakpartjaihoz jöttek, hiszen nem zavarta őket senki. Állkapcsaik csattogása elvegyült a kék és vörös póznák körül civódó nép lármájával. Semmiféle rend nem volt többé.

Így telt el kétszer harminc nap, és Atón birodalma a földön nem tartott tovább, hanem széthullott. Mert a Kús földjéről hajókon ideszállított néger csapatok és az Eje által fizetett sardánok körülvették a várost, lezártak minden utat, és elzárták a folyót is, úgyhogy senki nem

menekülhetett többé. Ámon hívei minden városban fellázadtak és velük fellázadt mindenki, aki jót akart Egyiptomnak. Még a jámbor és türelmes és békés emberek is fellázadtak, szólván: „Akarjuk, hogy visszatérjen a régi rend, mert az új renddel torkig vagyunk, és Atón már eléggé kifosztott bennünket.”

4

De én, Szinuhe, azt mondtam a népnek:

- Meglehet, sok rossz történt ama napokban. Meglehet, a hamisság megtaposta az igazságot, és sok ártatlannak kellett szenvednie gonoszok helyett. De Ámon mégiscsak a félelem és a sötétség istene, s az embereken tudatlanságuk miatt uralkodik. Atón az egyedülvaló isten, mert bennünk magunkban, és rajtunk kívül egyaránt él, s más isten nem létezik. Küzdjete hát Atónért mindnyájan, ti rabszolgák, szegények, teherhordók, és szolgák, mert vesztenivalótok nincs többé, s ha Ámon győz, bizony rabság és halál vár rátok! Küzdjete Ehnaton fáraóért, mert hozzá fogható ember még sohasem született e világra, szájából az isten beszél, s a világ megújítására ilyen alkalom még sohasem nyílt, és a fáraó után sem nyílik soha többé a jövőben!

De a rabszolgák és teherhordók harsányan nevettek rajtam.

- Ne beszélj nekünk badarságokat Atonról, mert minden isten egyforma, és egyformák mind a fáraók is! De te jó ember vagy, Szinuhe - noha bizony együgyű - s bekötötted eltört kezünket, meggyógyítottad felsebzett térdünket anélkül, hogy ajándékot kértél volna érte. Dobd el hát kezedből azt a buzogányt, úgysem tudod meglóbálni, hiszen nem katonának születtél, és ha Ámon hívei meglátják, megölnék téged. Nem akarunk neked rosszat, Szinuhe. Nekünk viszont mindegy, még ha meghalunk is, mert kezünket beszennyeztük vérrel, és jó napokat éltünk, pompás ágymennyezetek árnyékában feküdtünk, és aranyserlegből ittunk, noha már nem tudjuk, érdemes volt-e fáradozni mindezért. Mindenesetre, most véget ér ünnepünk, és fegyverrel kezünkben akarunk meghalni, mert megízleltük a szabadságot, éltünk jó napokat, s ezután nem ízlik többé a rabság. Gyógyítsd meg sebeinket, enyhítsd fájdalmainkat, ha akarod, de ne lóbáld közöttünk azt a buzogányt, mert e látvány annyira megnevette bennünket, hogy a nevetéstől kétrét görbedünk, lándzsáink kihullanak kezünkéből és könnyű zsákmányává válunk a négereknek, a sardánoknak, meg Ámon híveinek.

Szavaikra elszégyelltem magam, eldobtam a buzogányt, és házamból a Krokodilfarokba vittem orvosi ládikámat, hogy sebeiket gyógyítsam. Három nappalon és három éjszakán át folyt a küzdelem Théba városában. Számptalan sok ember szarvra cserélte a keresztjét, és Ámon oldalára állt, még többen eldobták kezükből a fegyvert, és házakba, borpincékbe, magtárakba, meg a kikötőbeli üres kosarakba rejtőztek. De a rabszolgák és a kikötő teherhordói mind részt vettek a harcban, és azok voltak a legbátrabbak, akik legkevésbé kiabáltak. Velük küzdöttek azok, akiknek orrát és fülét levágták, és éppen ezért tudatában voltak annak, hogy őket mindenképpen felismernék. Három nappalon és három éjszakán át harcoltak Thébában. A rabszolgák és a teherhordók felgyújtották a házakat, és éjszakánként a tűz fényénél hadakoztak. Felgyújtották a házakat a néger és sardánok is, fosztogattak, raboltak, és mindenkit leterítették, aki eléjük került, akár Atón keresztviselője, akár Ámon híve volt. Élükön a város ostromlójaként ugyanaz a Pepitaton állt, aki a Kosok útján és Ámon temploma előtt legyilkoltatta a népet, de most újra Pepitamon volt a neve, s Eje pap választotta őt, mivel a fáraó tisztjei között ő volt a legmagasabb rangú és legtanultabb.

De én, Szinuhe, a Krokodilfarokban kötöztem a rabszolgák sebeit, és gyógyítottam a teherhordók bezúzott koponyáit. Merit minden ruhámat, de saját ruháit és Kaptah ruháit is dara-

bokra vágta a kötözéshez, a kis Thot meg bort hordott azoknak, akiknek fájdalmait csillapítani kellett. Akik bírtak, sebesülten is visszatértek a harcba, de az utolsó napon már csupán a kikötőben és a szegények negyedében állt a harc. A háborúhoz szokott négerék és sardánok úgy vágta a népet, akár a gabonát, a szűk sikátorokban patakzott a vér, s a kőrapartokról is vér csurgott a folyóba. Soha még nem aratott a halál ilyen bőségesen Kemet földjén, mert ha valaki elesett, s nem volt ereje a felkeléshez, átdöfték őt lándzsáikkal a négerék és Ámon hívei, de ugyanígy tettek a rabszolgák és teherhordók is a kezükbe került Ámon-hívekkel. Ám én minderről nem sokat tudtam, mert sebeket kötöztem a Krokodilfarokban, és nem néztem, mi történik körülöttem. Ehnaton fáraóért cselekedtem mindezt, úgy gondolom, bár nem tudom bizonyosan, hiszen az ember saját szívét nem ismeri.

De a teherhordók és rabszolgák legerősebb és leghangosabb embereiket megválasztották parancsnoknak, és ezek a parancsnokok harc közben betértek a Krokodilfarokba, hogy borral felfrissítsék magukat. A vértől és a harc bódulatától részegen rám nevettek, kemény tenyerükkel megveregették vállamat, és azt mondták: - A kikötőben foglaltunk számodra egy kényelmes kosarat, melyben elrejtőzhatsz, Szinuhe, mert talán csak nem kívánsz mellettünk függeni fejjel lefelé a falakon ma este. Nem kellene már elrejtőznöd, Szinuhe? Hiszen hasztalan már bekötni a sebeket, ha felhasítják őket nyomban utána.

Ám én ekképpen válaszoltam nekik:

- Királyi orvos vagyok, és senki nem merészel kezet emelni reám.

Akkor még jobban kacagtak rajtam, bőségesen ittak, és visszatértek a harcba.

Végül Kaptah jött hozzám.

- Házad lángokban áll, Szinuhe, s Ámon hívei késükkel ledöfték Mutit, mivelhogy megfenyegette őket a sulykolófával, amikor házadat felgyújtották! Itt az ideje magadra öltened a legfinomabb gyolcsot és rangod összes jelét, hogy megmenekülj. Ezért hagyd itt ezeket a sebesült rabszolgákat és rablókat, s kövess a hátsó szobába, hogy mindketten felöltözzünk és rangunkhoz méltóan fogadhassuk Eje pap tisztjeit. Néhány boroskorsót elrejtettem eme rablók előtt, hogy meg tudjam békíteni a papokat és a tiszteket, s folytatni tudjam tisztességes mesterségemet.

Merit is nyakamra tette kezét, és így könyörgött:

- Mentsd magad, Szinuhe, és ha magadért nem akarsz megtenni, tedd meg értem, és a kicsi Thot kedvéért!

De a virrasztás, a csalódottság, a halál és a harci zsivaj úgy megrészegetett, hogy már nem tudtam többé saját szívemről, hanem így szóltam:

- Mit törődöm a házammal, mit törődöm magammal, veled és Thottal! A kiömlő vér Atón előtt testvéreimnek vére, és ha Atón birodalma romlásba dől, nem akarok élni tovább.

Miért beszéltem ily esztelenül, nem tudom. Valami más beszélt belőlem, mert gyenge szívem nem beszélt többé.

Nem is tudom, hogyan menekülhettem volna el, vagy menthettem volna meg bármit, mert egy pillanatba sem telt, és sardánok meg négerék betörték az ivó ajtaját, s benyomultak. Egy pap vezette őket, feje borotvált volt, és arca szent olajtól fénylett. Öldödni kezdték a sebesülteket, akik vérükben feküdtek a padlón; a pap a szent szarvval kidöfte szemüket, a csíkosra festett négerék pedig tipródva ugráltak rajtuk, hogy a vér csak úgy bugyogott sebeikből. És a pap ordított:

- Ez itt Atónnak a fészke, tűzzel tisztítsuk meg!

Szemem láttára zúzták széjjel a kicsi Thot fejét, szemem láttára gyilkolták meg lándzsával Meritet, aki ölében igyekezett megóvni őt, és én nem kelhettem védelmükre, mert a pap fejbe vágott a szarvval. Kiáltásom torkomban rekedt, és ezután már nem is tudtam többé mindarról, ami történt.

A Krokodilfarok előtt, a szűk utcán tértem eszméletre, s először nem tudtam, hol vagyok; azt hittem, álmot látok, vagy már meghaltam. A pap elment, a katonák lerakták lándzsáikat, és itták a bort, melyet Kaptah kínált nekik, tisztjeik meg ezüstfonatú korbácsukkal nógatták őket a harc folytatására. Lobogó lánggal égett el szemem láttára a Krokodilfarok, mert belseje fából volt, és úgy égett, mint a száraz nád a folyóparton. Akkor eszembe jutott minden, és megpróbáltam lábra állni, de erőm cserbenhagyott. Mivel felállni nem bírtam, térdemre és tenyereimre támaszkodva mászni kezdtem. Odavonszoltam magam a lángoló ajtóhoz, s bemásztam a tűzbe, hogy elérjem Meritet és Thotot. Kevés hajam megperzselődött, ruhám is lángot fogott, s megégett a kezem és a térdem, míg végül Kaptah kiáltozva és jajveszékelve odafutott hozzám, kivonszolt a tűzből, porban megforgatott, és ruhámnak tüzet eloltotta. A katonák e dolgok láttán hangosan nevettek, s térdüket csapkodták. Kaptah azt mondta nekik:

- Bizonyára kissé megbolondult, mert a pap fejbe kólintotta a szarvval. De a pap megkapja még érte a büntetését, hiszen ő királyi orvos, akihez nem szabad hozzányúlni, s szintúgy alsó fokozatú pap, jóllehet kénytelen volt rossz ruhákat ölteni, s rangjának jeleit elrejtetni, hogy megmenekülhessen a nép dühétől.

De én csak ültem az utca porában, megégett kezemmel fejemet fogtam, és megperzselte szememből ömlött, áradt a könny.

- Merit! Merit! Én Meritem! - kiáltottam jajgatva.

Ám Kaptah hevesen oldalba taszított.

- Hallgass, te bolond! - súgta. - Hát nem elég bajt hozott már mindnyájunk fejére az esztelenség? - Mivel nem hallgattam el, arcát odanyomva hozzám, keserűen suttozta: Mindez térítsen már észhez, uram, mert bizony most teli serleggel kaptál, annyira teli serleggel, hogy még magad sem tudod! Bár túlságosan késő, azért megmondom neked, hogy Thot a te fiad volt, a te magodból kelt életre, amikor első ízben ölelted Meritet és első ízben feküdtél oldalán. Azért mondom ezt el, hogy észhez térj! Ő nem akarta neked elárulni, mert büszke és magányos volt, és te Ahetaton és a fáraó kedvéért elhagyta őt. Az a kicsi Thot a te véred volt, és ha nem vagy olyan bolond, szemében megláttad volna saját szemedet, szájának ívében saját száját. Életemet is odaadtam volna, ha megmenthetem, de esztelenséged miatt nem tudtam megmenteni, és Merit sem akart elmenni tőled. Esztelenséged miatt haltak meg mindketten, ezért, remélem, uram, most eszedre térsz.

Szavai elnémítottak, mereven bámultam rá.

- Igaz ez? - kérdeztem. De midőn mindent végiggondoltam, nem volt szükségem válaszára, hogy megtudjam: bizony igaz. Ezért csak ültem az utca porában, nem sírtam többé, és nem éreztem fájdalmakat, hanem minden megdermedt és bezárult bennem. Szívem is bezárult, úgyszólván nem törődtem vele, mi lesz a sorsom.

A Krokodilfarok lobogó lánggal égett előttem, füstöt és kormot okádva reám, és vele égett Thot apró teste és Merit szép teste is. Testük legyilkolt rabszolgák és teherhordók között égett el, és még az örök életnek sem őrizhettem meg őket. Thot a fiam volt, és ha igaz, amit hittem, ereiben éppúgy a fáraó szent vére folyt, mint az én ereimben. Ha ezt korábban tudom, talán másképp lesz minden, mert a fia kedvéért az ember olyat is meg tud tenni, amit csupán a maga

kedvéért nem tenne meg soha. De most minden túlságosan késő volt már; szent vére együtt égett el rabszolgák és teherhordók vérével, s ő többé nem létezett.

És éreztem, hogy Merit talán nemcsak büszkesége és magányossága miatt, hanem az én szörnyű titkom miatt is hallgatott a dologról. Ezért csak ültem az utca porában, füst és szikrák közepette, s testük lángnyelvei perzselték arcomat.

Ezután minden kusza és zavaros volt számomra; engedtem, hogy Kaptah vezessen oda, ahová akar, és ellenkezés nélkül követtem. Ejéhez és Pepitamonhoz vitt, mert a harc véget ért, és míg a szegények városrésze egyre égett, ők a kikötő kőrakpartján aranyos trónszéken törvényt ültek, s a katonák és Ámon hívei vezették eléjük a foglyokat. Mindenkit, akit fegyverrel a kézben találtak, a falakra akasztottak fejjel lefelé, mindenkit, akinek birtokában rablott zsákmány volt, a krokodilok étkéül a folyóba vetettek, s mindenkit, akinek nyakában, vagy ruháján Atón keresztjére akadtak, megbotoztak, és kényszermunkára küldtek. A nőket kiszolgáltatták a katonáknak és a négereknek, hogy kedvüket töltsék velük, a gyermekeket Ámonnak adták, hogy ott nevelkedjenek templomaiban. Ily módon dühöngött a halál Thébában, a folyóparton, s Eje nem ismert irgalmat, mert el akarta nyerni a papok kegyét. „Megtisztítom Egyiptom földjét a gonosz vértől!” - mondta.

Pepitamon szintén nagyon dühöngött, mert a rabszolgák és teherhordók kifosztották házát, feltörték a macskák ketrezeit, megették a macskák ennivalóját, a nekik szánt tejet meg a tejszínt hazavitték gyermekeiknek, amiért is a macskái kiéheztek és megvadultak. Ezért ő sem ismert irgalmat, s két nap alatt a városban minden fal megtelt fejjel lefelé lógó férfiakkal.

De a papok ujjongva állították vissza Ámon szobrát a templomban, és gazdag áldozatokat mutattak be neki.

Eje kinevezte Pepitamont Théba helytartójává, és sietve Ahetatonba utazott, hogy a fáraót rábírja a hatalomtól való megválásra, és hogy utódjának segítségével megerősítse saját hatalmát.

Nekem azt mondta:

- Kövess engem, Szinuhe, mert ki tudja, talán szükségem lesz orvosi tanácsra, hogy akaratommal meghajlíthassam a hamis fáraót!

- Bizony követlek, Eje, mert teli serleggel kívánok kapni - feleltem. De ő nem értette, hogy mire gondoltam e szókkal.

5

Így hajóztam vissza Eje pap társaságában Ahetatonba a megátkozott fáraóhoz. Ám Horemheb is hallotta Taniszban, hogy mi történt Théba falai közt, és mindenütt a folyó mentén. Gyorsan megrakatta hát katonasággal a hadihajókat, és felfelé hajózott a Níluson Ahetatonba. Amint felfelé tartott, minden város és falu megbékélt a folyó mentén; a templomok újra megnyíltak, az istenek szobrait helyükre állították, és gondolom, a krokodilok is áldották nevét. Horemheb nagyon sietett, hogy Ejével egy időben érjen Ahetatonba, s versenghessen vele a hatalomért. Ennélfogva minden rabszolgának megkegyelmezett, aki lerakta fegyverét, és nem büntetett meg senkit, aki Atón keresztjét önszántából Ámon szarvára cserélte. Irgalmasságát ily módon egyre magasztalta a nép, noha egyáltalán nem szívből fakadt, mert Horemheb csupán meg kívánta őrizni a fegyverforgató férfiak életét a háborúhoz.

A papok is nagyon dicsérték őt mindenütt a folyó mentén, amerre hadihajói elhaladtak, mert a bezárt templomokat újra kinyitatta, a ledöntött istenszobrokat visszaállította helyükre, és olykor, ha jókedve volt, még áldozott is az isteneknek.

De Ahetaton városa átkozott föld volt. Papok és Ámon hívei őriztek minden oda vezető utat, és mindenkit agyonverték, aki onnan elmenekült, s nem volt hajlandó a keresztet szarvra cserélni, és áldozni Ámonnak. A folyót is elzárták rézláncokkal, úgyhogy a folyón sem tudott elmenekülni senki. A legtöbb menekülő azonban szívesen áldozott Ámonnak, és átkozta Atónt, mert Atónból Ahetaton lakóinak is elégük volt. A hajóról nézvén, többé nem ismertem meg Ahetaton városát, mert halálos csend uralkodott benne. Ligeteiben elfonnyadtak a virágok, a zöld pázsit sárgára égett, mivel senki nem locsolta többé a ligeteket s az elültetett növényeket. Madarak sem énekeltek a naptól elpusztított fákon, a várost undorító, fertelmes bűz töltötte be, melynek senki nem tudta okát.

Eje pap előreküldött a fáraóhoz, hogy elmondjam neki mindazt, ami történt, mert Ehnaton, mint barátjában, megbízott bennem. Így léptem újra a fáraó elébe, de bensőmben minden megdermedt, sem bánatot, sem örömet nem éreztem többé, szívem elzárkózott tőle. Ehnaton felém fordította sorvadástól szürke arcát - keze ernyedten csüngött a térdén -, elhomályosult szemmel nézett reám, és megkérdezte:

- Szinuhe, te vagy az egyetlen, aki visszatérsz hozzám? Hol van minden hívem? Hol vannak, akik szerettek engem, és akiket én is szerettem?

- Újra a régi istenek uralják Egyiptomot - mondtam -, és a papok Thébában a nép örömujjongása közepette Ámonnak áldoznak. Ők megátkoztak téged, Ehnaton fáraó, és megátkozták városodat, mindörökké megátkozták nevedet, és kivésték már minden feliratból.

Türelmetlenül megmozdította kezét, s a lázas szenvedély újra kiült arcára, amint megszólalt:

- Nem kérdezem, mi történt Thébában, csak azt kérdezem: hol vannak híveim, hol vannak mindazok, akiket szerettem?

- Hiszen veled van szép feleséged, Nefertiti; a leányaid is veled vannak. Az ifjú Szekenré lándzsával halakat fog a Nílusból, és Tut temetést játszik bábuival, éppúgy, mint azelőtt. Mit törödsz a többivel?

S akkor azt kérdezte:

- Hol van Thotmesz barátom, aki a te barátod is, és akit szerettem? Hol van ő, a művész, akinek kezében a kő örök életre kelt?

- Thotmesz meghalt miattad, Ehnaton fáraó - válaszoltam. - Négerek felnyársalták, és testét a folyóba vetették krokodilok étkéül, mivel ő hű volt hozzád. Meglehet, ágyadba köpött, de ezt most felejtse el, hiszen elhagyott műhelyében sakál üvölt, tanítványai elmenekültek és szanaszéjjel hagyták szerszámaikat, s faragványait, melyeket örökkévalóvá tett volna.

Ehnaton olyan mozdulatot tett kezével, mintha arcáról pókhálót törölné le. Ezután egész sereg nevet sorolt fel, azokét, akiket szeretett, és némelyikre így szóltam.

- Ő meghalt miattad, Ehnaton fáraó. - De legtöbbjükre így: - Legjobb ruhába öltözve áldoz Ámonnak és átkozza nevedet, Ehnaton fáraó. - Végül kijelentettem: - Atón birodalma megdőlt, Ehnaton fáraó. Atón birodalma a földön nincs többé, hanem újra Ámon uralkodik.

Elhomályosult szemével maga elé meredt, és vértelen kezét türelmetlenül mozgatván, azt mondta:

- Igen, igen, tudok már mindent. Látomásaim megmondták nekem. Az örök birodalom nem fér földi határok közé. Minden úgy lesz, mint régen, és félelem, gyűlölet és gonoszság uralkodik a világon. Bizony jobb lett volna, ha meghalok, és talán még jobb, ha soha nem születek a világra, hogy meglássam mindama rosszat, ami történik benne.

Vaksága feldühített, és hevesen szóltam:

- Kis részét sem láttad mindama rossznak, ami temiattad történt, Ehnaton fáraó. Fiadnak vére nem ömlött kezedre, és szeretett nő halálsikolya nem dermesztette meg szívedet. Ezért a beszéded ostoba beszéd, Ehnaton fáraó!

Fáradtan válaszolta:

- Távozz hát tőlem, Szinuhe, ha ily nagyon gonosz vagyok! Távozz tőlem, hogy ne kelljen többé szenvedned miattam. Távozz tőlem, mert meguntam arcod nézését, és meguntam minden ember arcának nézését, mivel mindenkinek arca mögött vadállat pofáját látom.

Ám én leültem eléje a padlóra.

- Egyáltalán nem távozom tőled, Ehnaton fáraó, mert teli serleggel kívánok kapni, bizonyára ezért is születtem a világra, és ez már születésem napja előtt megíratott a csillagokban. Tudd meg hát, hogy Eje pap érkezik színed elé, városod északi határán pedig Horemheb megfűjatta a kürtöket és a folyót elzáró rézláncokat szétvágatta, hogy hozzád vitorlázhassék.

Kissé elmosolyodott és széttárta tenyerét.

- Eje és Horemheb, a gazság és a lándzsa! Ők hát az egyedüli hűségeselek, és eljönnek hozzám!

Ezután nem beszélt már semmit, én sem beszéltem hozzá, csak hallgattuk a vízóra halk csobogását, míg Eje pap és Horemheb a színe elé nem érkezett. Épp hevesen civódtak, arcuk sötét volt a méregtől, görcsösen lélegeztek, és egyszerre fogtak a beszédbe Ehnaton előtt, nem törődve többé a méltóságával.

Eje azt mondta:

- Meg kell válnod a hatalomtól, Ehnaton fáraó, ha meg akarod őrizni életedet. Uralkodjék helyetted Szekenré, térjen vissza Thébába, és áldozzon Ámonnak, így a papok felkenik fáraóvá, és fejére teszik a vörös és fehér koronát.

De Horemheb így beszélt:

- Lándzsáim megmentik számodra a koronát, Ehnaton fáraó, hogyha visszatérsz Thébába, és áldozol Ámonnak. A papok talán zúgolódnának, de korbácsommal lecsillapítom őket, és ha szent háborút hirdetsz, hogy Szíriát visszafoglald Egyiptomnak, akkor zúgolódásukat elfelejtik.

Ehnaton mindkettejükre ránézett; sorvadó arcán halott mosoly ült. - Fáraóként élek, fáraóként halok meg - mondta. - Sohasem adom meg magam, hogy a hamis istennek áldozzak, és sohasem adom meg magam, hogy háborút hirdessek, vérontással menteni hatalmammat. A fáraó beszélt. - Így szólván, ruhájának szélével eltakarta arcát, elment, és egyedül hagyott hármunkat a nagy teremben, miközben orrunk halálszagot érzett.

Eje tehetetlenül tárta szét karját, és ránézett Horemhebre. Horemheb is széttárta karját, és Ejére nézett. Én a padlón ültem, mert térdemben már nem volt erő, és őket néztem. Eje hirtelen ravaszul elmosolyodott, és így szólt:

- Horemheb! A lándzsák a te kezében vannak, és a trón a tied. Tedd hát a fejedre mindkét koronát, melyekre áhítozol!

De Horemheb csúfondárosan nevetett rajta.

- Ilyen ostoba nem vagyok. Tartsd meg ganajos koronádat, ha akarod, mert a lándzsák felszúrják hátsó felemet, hogyha hegyükre ülök, de meg nincsen is királyi vér mögöttem. Jól tudod, hogy mindazok után, ami történt, semmi sem térhet vissza régi medrébe, Egyiptomot éhség és háború fenyegeti. Ha most elfogadnám a koronát, a nép engem okolna mindama rosszért, ami jönni fog, és te könnyűszerrel meg tudnál buktatni, midőn elérkezettnek látod rá az időt.

- Legyen hát Szekenré, hogyha hajlandó Thébába visszatérni. Ha nem ő, akkor Tut. Tut bizonyára hajlandó lesz rá. Feleségük ereiben szent vér folyik. Viseljük ők a nép dühét, míg megjavulnak az idők.

- Tehát az ő árnyékukban akarsz uralkodni - szólt Horemheb.

- Elfelejtet - válaszolta Eje -, hogy tiéd a hadsereg, és vissza kell verved a hettitákat. Ha ezt megteszed, nincs nálad erősebb Kemet földjén senki.

Ily módon vitatkoztak egymással, míg rájöttek, hogy sorsuk egymáshoz van kötve, és egyik sem boldogulhat a másik nélkül. Ezért Eje végül így beszélt:

- Bevallom nyíltan, hogy legjobb tudásom szerint igyekeztelek legyőzni téged, Horemheb. Most azonban te, sólyom fia, nálam erősebbre nőttél, és nem élhetek többé nélkülöd, mert ha a hettiták megtámadják az országot, nincsen örömöm a hatalmamból; és még el sem tudom képzelni, hogy efféle Pepitamon háborút viselhetne a hettiták ellen, noha vérontásra és hóhér-munkára megfelel. Legyen hát e nap szövetségünk napja, Horemheb, mert együtt képesek vagyunk uralkodni Egyiptomon, ám egyedül mindketten elbukunk. Nélkülem a hadsereged erőtlenné, hadsereged nélkül pedig elvesz Egyiptom. Esküdjünk meg tehát Egyiptom minden istenének nevére, hogy mától fogva összetartunk. Öreg ember vagyok már, Horemheb, és meg akarom ízlelni a hatalom mézét, te viszont fiatal vagy, és van időd várni.

- Nem vágyom a korona után, csak egy jó háborút szeretnék ganajos csavargóimnak - válaszolt Horemheb. - De mindegyre biztosítékot akarok kapni, mert különben megcsalsz az első adandó alkalommal, ne is tagadd! Hiszen ismerlek.

Eje, karját széttárva, így szólt:

- Ugyan miféle biztosítékot adhatnék neked? Hát nem a hadsereg az egyetlen tartós biztosíték?

Horemheb arca elsötétült, gyötrődve nézett végig a falakon, és szandáljával a kőpadlót dörgölte, mintha ujját homokba akarta volna ásni.

- Feleségül akarom Baketaton hercegnőt! - mondta végül. - Igen, korsót akarok törni vele, hasadjon bár széjjel ég és föld, s ebben te sem bírsz megakadályozni!

- Aha! Már értem, miben sántikálsz. Ravaszabb vagy, mint gondoltam, ezért tisztellek téged. Ő már visszaváltoztatta nevét Baketamonra, a papoknak semmi bajuk nincs vele, és ereiben a nagy fáraó szent vére folyik. Bizony, ha őt elveszed, törvényes jogot nyersz a koronára, Horemheb, és nagyobb jogot, mint Ehnaton leányainak férje, mert mögöttük nincs más, csak a hamis fáraó vére. Bizony, nagyon ügyesen számítottál, Horemheb, de ehhez nem adhatom hozzájárulásomat. Legalábbis még most nem, mert akkor teljesen kezében vagyok, és nincs többé rajtad semmi hatalmam.

De Horemheb így kiáltott:

- Tartsd meg ganajos koronádat, Eje! A koronáknál jobban epekedem utána, és epekedtem utána attól a pillanattól, amikor először megláttam szépségét az aranyházban. Arra vágyom, hogy véremet egybevegyítsem a nagy fáraó vérével, hadd szülessenek ágyékomból Egyiptom királyai. Te csak a koronáért epekedsz. Vedd hát a koronákat, ha az időt elérkezettnek látod, és lándzsáim támogatni fogják trónszékedet, de add nekem a hercegnőt! Így csak teutánad fogok uralkodni, élj bár még sokáig, mert mint magad mondottad, van időm várni.

Eje megdörgölte száját, sokáig töprengett és arca pillanatról pillanatra elégedettebb kifejezést öltött. Észrevette ugyanis, hogy megtalálta a horgot, mellyel Horemhebet arra ránthatja, amerre akarja. De én csak ültem a padlón, párbeszédüket hallgatván, és csodálkoztam az emberek szíven, hiszen képesek voltak a koronákon osztozkodni, noha a szomszéd szobában Ehnaton még élt és lélegzett. Végül Eje azt mondta:

- Régóta várod már hercegnődet, bírsz még várni egy ideig, mert először keserves háborút kell folytatnod, s a háború nem illik a házassági előkészületekhez. A hercegnő beleegyezése is időt követel, mert bizony, ő nagyon lebecsül téged, hiszen ganajos lábujjakkal jöttél a világra. De nekem, és csak nekem áll módomban megnyerni beleegyezését, és Egyiptom minden istenére esküszöm neked, Horemheb, hogy azon a napon, amelyen fejemre teszem a vörös és fehér koronát, saját kezemmel fogom eltörni a korszót köztetek, s akkor tiéd a hercegnőd. Ennél többet nem engedhetek, hiszen akkor is a kezedbe adom magam.

Horemhebnek nem volt türelme tovább alkudozni.

- Legyen hát! Fejezzük be jól ezt az egész ganajos ügyet! Nem hiszem, hogy feleslegesen késlekednél, amikor oly nagyon sóvárogsz a koronák után, amelyek ugyan csupán játékszerek.
- Felhevültségében egészen megfélemezett rólam, de körütekintvén, észrevett, és nagyon megdöbbent. - Színuhe! Te még itt vagy? Gonosz nap ez, mert olyan dolgokat hallottál, melyeket nem szabad illetéktelen füleknek hallani, és ezért úgy vélem, meg kell hogy öljelek, noha igazán nem szívesen teszem, mivel barátom vagy.

Szavai ugyancsak nevetésre készítettek, amikor elgondoltam, hogy ők, Eje és Horemheb, mindketten illetéktelenek, mégis osztozkodnak a koronán egymás között, én viszont itt ülök a padlón, noha talán én vagyok az egyetlen illetékes, a nagy fáraó egyetlen férfiörököse, és ereimben szent vér csörgedez. Ezért nem tudtam fêkezni nevetésemet, s kezemet szájam elé tartván, fülsértő hangon vihogtam, akár egy vénasszony.

Eje igen megsértődött.

- Egyáltalán nem illő nevetned, Színuhe! - mondta. - Ezek komoly dolgok, és nevetésnek most nincs helye. Bár megérdemelnéd, mégsem ölünk meg. Jobb, hogy mindent hallottál, és tanúnk lehetsz. Amit ma e helyen hallottál, soha senkinek nem szabad elmondanod, mert szükségünk van reád. Minden eskünél erősebben kötünk magunkhoz, mert talán te is megérted, hogy Ehnaton fáraónak itt a legfőbb ideje meghalni. Ezért, orvosa lévén, még a mai napon meg kell lékelned a koponyáját, és ügyelned kell arra, hogy késed elég mélyre hatoljon fejébe, s meghaljon, mint a szokás kívánja.

De Horemheb kijelentette:

- Ebben a dologban az én kezem nem lesz benne, mert úgyszólván elég ganajos már Eje kezének érintésétől. Ám amit Eje mond, az igaz, Ehnaton fáraónak meg kell halnia, hogy Egyiptom megmeneküljön. Más tanács többé nem segít.

Szájam elé tartván kezemet, tovább vihogtam, mígnem aztán lecsillapodván, így beszéltem:

- Orvosként nem lékelhetem meg koponyáját, mert ahhoz nincsen elegendő ok, és mesterségem kötelezettségei nem engedik, hogy ilyet tegyek. De legyetek nyugodtak, mert barátjaként majd jótevő orvosságot keverek neki. Ha megissza, elalszik tőle, és többé nem ébred fel soha. Ily módon hozzátok kötöm magam, és sohasem kell félnetek, hogy rosszat mondok rólatok.

Ekképp szólván, elővettem a tarka üvegtégelyt, amelyet egykor Herihortól kaptam, és arany serlegben borba kevertem a benne levő orvosságot. Nem volt rossz szaga. Kezembe fogtam a serleget, és mindhárman Ehnaton szobájába mentünk. A fáraó levette fejéről a koronákat és a görbe botot melléjük tette, és szürke arccal, vöröslő szemmel feküdt ágyán. Eje kíváncsian odament, hogy megtapogassa a koronákat, aztán kipróbálta az aranyos korbács súlyát, és ekképpen szólt:

- Ehnaton fáraó! Barátod, Szinuhe, jótevő orvosságot kevert neked. Idd meg, ettől meggyógyulsz, és holnap újra beszélgetünk az összes szomorú dologról.

A fáraó felült ágyán, kezébe vette a serleget, és felváltva nézett hol egyikünkre, hol másikunkra.

Fáradt tekintete keresztülhatolt rajtam, úgyhogy hátgerincem megremegett szemének erejétől.

- A beteg állaton bunkóval könyörülnek. Te könyörülsz meg rajtam, Szinuhe? - kérdezte. - Ha így van, köszönöm neked, mert csalódásom keserűbb a halálnál, és a halál a mai napon kedvesebb nekem, mint a mirhának illata.

- Idd meg, Ehnaton fáraó - mondtam neki. - Idd meg Atónnak kedvéért.

Horemheb is megszólalt:

- Idd meg, barátom, Ehnaton. Idd meg, hogy Egyiptom megmeneküljön. Én majd leplemmel betakarom erőtlenségedet, úgy mint hajdan Théba mellett a sivatagban.

Ehnaton ivott a serlegből, de keze oly erősen reszketett, hogy a borból az állára is lötytyent. Akkor mindkét, kezével megfogta a serleget, fenéig üritette, és a fejtámasztó fára támaszkodva, újra végignyúlt ágyán. Sokáig meredtünk rá mindhárman. Nem szólt többé hozzánk, fénytelen, vöröslő szemével látomásaiba merült. Egy idő múltán teste reszketni kezdett, mintha fáznék. Horemheb levette vállkendőjét és a fáraóra terítette, ám Eje a koronákért nyúlt és fejére próbálgatta mindkét kezével.

Ily módon halt meg Ehnaton fáraó, és a halált én itattam vele. De miért tettem ezt, nem tudom, mert az ember nem ismeri saját szívét.

Mégsem gondolom, hogy Egyiptoméért, inkább Meritért és a kicsi Thotért tettem, aki a fiam volt. Bizony nem annyira a fáraó iránt érzett szeretetből, inkább haragom és keserűségem miatt, és mindama rossz miatt, amit ő okozott. De mindenekelőtt bizonyára azért, mert a csillagokban meg volt írva, hogy be kell telnie mértékemnek. Amidőn haldokolva láttam őt, azt hittem, hogy mértékem betelt, de az ember nem ismeri saját szívét, és az ember szíve telhetetlen, telhetetlenebb, mint a krokodil a folyóban.

Látván, hogy meghalt, elhagytuk az aranyházat, és megtiltottuk a szolgáknak, hogy zavarják őt, mert alszik. Csak a következő reggelen találták meg tetemét, és nagy jajgatásba kezdtek, a jajgatás és sírás betöltötte az aranyházat, noha úgy vélem, sokan megkönnyebbültek halálán. De Nefertiti királyné könnytelenül állt a fáraó ágya mellett, arca kifürkészhetetlen volt. Szép kezével mégis megérintette Ehnaton vézna ujjait, és megsimogatta arcát, amikor

megérkeztem, hogy kötelességemhez híven elvigyem a testét a Halál Házába. Ahetatonban már csupán a Halál Házában és az aranyházban voltak még emberek. Ily módon elkísértem a fáraó testét a Halál Házába, és a halottmosókra meg a balzsamozókra bíztam, hogy az örök életnek megőrizték.

Ekképpen a törvényhez és a szokáshoz híven a fiatal Szekenré lett a fáraó, de ő a bánattól egészen megzavarodott. Csak révetegen nézegetett maga körül, anélkül, hogy egy értelmes szót bírt volna mondani, mert megszokta, hogy Ehnatontól kapja minden gondolatát. Eje és Horemheb szóltak hozzá, azt mondták, sürgősen Thébába kell utaznia, hogy áldozzon Ámonnak, ha a koronákat meg akarja tartani fején. Ő azonban nem fogadta meg szavukat, mert gyermektegy ifjú volt, és álmokat látott nyitott szemmel. Ezért így beszélt:

- Meghirdetem Atón világosságát minden népnek, s templomot építek apámnak, Ehnatonnak, és istenként szolgálom őt templomában, mert ő nem olyan volt, mint a többi ember.

Keményfejségét látván, Eje és Horemheb otthagyták. Másnap az történt, hogy éhségében a folyóra ment, s ott lándzsával halat akart fogni. Csónakja felborult, és testét felfalták a krokodilok. Legalábbis így mesélték, de hogyan történt valójában mindez, nem tudom. Nem hiszem azonban, hogy Horemheb ölte meg; inkább Eje volt a tettes, akinek hatalma érdekében sürgősen vissza kellett térnie Thébába.

Ezek után Eje és Horemheb a fiatal Tuthoz mentek, aki szobájának padlóján felesége, Anhszenaton társaságában, szokása szerint bábuival temetést játszott. Horemheb így szólt hozzá:

- Hallod-e, Tut! Itt az ideje, hogy felkelj arról a ganajos padlóról, mert te vagy most a fáraó.

Tut azonnal engedelmesen felkelt a padlóról, felült az aranyos trónra, és ekképpen beszélt:

- Fáraó vagyok? Igazán nem csodálkozom rajta, mert mindig éreztem, hogy külön vagyok a többieknek, és csak helyénvaló, hogy fáraó lettem. Korbáccsommal majd megbüntetek minden gonosztevőt, görbe botommal megoltalmazom a jókat és a jámborokat.

- Ne fecsegy badarságokat, Tut! - mondta neki Eje. - Mindent úgy csinálsz, ahogyan én parancsolom, és fecsegésnek nincs helye. Először Thébába kell utaznunk, ünnepi menetben. Ott leborulsz Ámon előtt nagy templomában, áldozol neki, s a papok felkennek téged, fejedre teszik a vörös és fehér koronát. Megértetted?

Tut egy pillanatig tűnődött, aztán megkérdezte:

- Ha elutazom Thébába, építenek-e nekem is ugyanolyan sírt, mint a többi, nagy fáraónak? Megtöltik-e a papok síromat játékokkal, és aranyos székekkel, és pompás ágyakkal? Mert ezek az ahetatoni sírok szűkek és szomorúak, és nekem nem elég, hogy sírom falán festések legyenek, hanem igazi játékokat akarok, és finom kék késemet is el akarom vinni oda, amelyet a hettitáktól kaptam.

- Bizonyosan szép sírt fognak neked építeni a papok - erősítette meg Eje. - Okos fiú vagy, Tut, hogy amikor fáraó leszel, először a sírodra gondolsz; okosabb, mintsem magad is tudnád. Ám mindenekelőtt meg kell változtatnod a nevedet. Tutanhaton nem felel meg Ámon papjainak. Legyen hát neved e naptól Tutanhamon!

Tut cseppet sem ellenkezett, csak meg akarta tanulni új nevének írását, mert nem ismerte azokat a jeleket, melyekkel Ámon neve íródik. Ily módon írták le először Ahetatonban Ámon nevét. De Nefertiti, látván, hogy Tutanhamonból fáraó lett, és őt egészen elfelejtették, legszebb ruhájába öltözött, testét és haját bekenette finom olajokkal, noha gyászoló özvegy volt, aztán elment Horemhebhez a hajójára.

- Bizony nevetnivaló - mondta -, hogy egy kiskorú fiúból fáraó lesz, s átkozott apám, Eje, kiragadja kezemből a nevelését, és az ő hatalmával uralkodik Egyiptomon, noha én vagyok a nagy királyi hitves és a királyi anya. Sőt, mi több, bizony szívesen nézegettek engem a férfiak, szép nőnek neveztek, és azt mondták, hogy Egyiptom legszebb nője vagyok, jóllehet, ez persze túlzás. Nézz hát meg engem, Horemheb, még ha a bánat el is homályosította szememet, és meg is hajlította hátamat! Nézz meg engem, Horemheb, mert az idő drága! A lándzsák a te kezében vannak, és te meg én együtt talán sok olyat tervezhetnénk, amiből nagy haszna volna Egyiptom földjének. Azért beszélek neked minderről ily nyíltan, mert csupán Egyiptom javára gondolok, és tudom, hogy apám, az az átkozott Eje, kapzsi és ostoba ember, és Egyiptomnak rengeteg kárt okozna.

Horemheb megnézte őt, Nefertiti pedig szétnyitotta előtte ruháját, és mindenféle módon kacérkodott, mondván, hogy a hajófülkében igen nagy a meleg. Semmit sem tudott Horemheb és Eje titkos szerződéséről, és habár nő lévén talán megsejtette Horemhebnek Baketamon utáni sóvárgását, úgy vélte, hogy szépségével könnyen legyőzi szívében a tapasztalatlan és elbizakodott hercegnőt. Hiszen az aranyházban, midőn idegeneket engedett a fáraó ágyába köpni, hozzászokott a könnyű győzelmekhez.

Ám szépsége nem hatott Horemhebre. Hidegen nézett rá.

- Elégge bemocskoltam magam már ganajjal ebben az átkozott városban - jelentette ki -, nem akarok téled még jobban összemocskolódni, szép Nefertiti. Azonkívül tollba kell mondanom írnokaimnak egynémely háborút érintő levelet is, úgyhogy nem érek rá játszadozni veled.

Mindeme dolgokat Horemheb később mesélte el nekem.

6

Tutanhamon beleegyezését megszerezvén, Eje sietve hajókat gyűjtőn, s az egész udvar elhagyta Ahetaton városát, és hajóra szállt. Egyetlen élőlény sem maradt ott, kivéve a Halál Házának halottmosóit és balzsamozóit, akik Ehnaton fáraó testét készítették elő az örök életre, hogy eltemethessék abba a sírba, melyet magának a keleti hegyekben kivájtatt. Ily módon az utolsó lakók is elmenekültek az Égi Magasságok Városából, és oly sietve, hogy egyikük sem nézett többé vissza. Az aranyház asztalain az étkezésről ott maradtak az edények, és Tut játékszerei is a padlón heverték, hogy az örökkévalóságig temetési ünnepséget játsszanak.

A sivatagi szél feltépte az ablakzárakat, és homokosó hullt a padlókra, melyeken cifra vadkacsák szárnyaltak az örökké zöldellő nádasokban, és tarka halak úsztak a hús vízben. A sivatag újra visszatért Ahetaton parkjaiba, s a parkok halastavai kiszáradtak, öntözőcsatornáik eldugultak, gyümölcsfáik kihaltak. Az agyag letöredezett a házak faláról, a tetők beomlottak; Ahetaton városa romhalmazzá vált, elhagyott termeiben sakálok üvöltöttek, és a mennyezetes, puha ágyakban ütöttek tanyát. Ily módon halt meg Ahetaton városa, éppoly gyorsan, ahogy Ehnaton fáraó akarata a sivatagból egykor életre keltette.

Théba népe nagy ujjongással fogadta Ámon visszatértét és az új fáraót, jóllehet még gyermek volt, mert az ember szíve oly dőre, hogy mindig bízik és reménykedik a jövőben, csalódásaiból sosem tanul, és a holnapot jobbnak képzei, mint a márt. A nép ezért megtöltötte a Kosok útjának mindkét oldalát, a templom előtti teret, meg a külső udvarokat, ujjongó kiáltásokkal üdvözölte az új fáraót, és virágokat szórt elébe. Aki nem kiáltott, hanem szó nélkül, mogorván állt, azt Eje és Horemheb katonái lándzsanyelükkel bírták jobb belátásra.

De a kikötőben és a szegények városnegyedében még egyre parázslottak a romok, fanyar füst szállt az ég felé, és a folyó töméntelen sok vértől és hullától bűzlött. A templom oromzatáról

hollók és keselyűk nyújtogatták bevérezett nyakukat, s rikácsoltak. Annyira tele volt a gyomruk, hogy nem bírtak szárnyra kelni. A krokodilok is annyira jóllaktak, hogy már nem volt kedvük csapdosni farkukkal; ott heverték a parton, s torkukat kitátva hagyták, hogy kis madarak lecsipdessék és letisztítsák fogaikról szörnyű lakomájuk nyomait. Itt-ott, a romok és az égő házak között, rémült asszonyok és gyermekek lopakodtak, az omladékok közt turkáltak, hogy volt otthonuk helyén megtalálják házi eszközeiket. A legyilkolt rabszolgák és teherhordók gyermekei pedig a fáraó hadiszekereit követték, összegyűjtve a lovak trágyájából a megemésztetlen magokat, mert Thébában nagy éhség uralkodott. Én, Szinuhe, a rothadó vértől bűzlő rakparton járkáltam, s néztem az üres kosarakat és bárkákat, melyekben nem volt rakomány, aztán lábam a Krokodilfarok romjaihoz vitt, s Meritre és a kis Thotra gondoltam, akik Atón miatt és szívem esztelensége miatt haltak meg.

Lábam a Krokodilfarok romjaihoz vitt, és Meritre gondoltam, aki azt mondta nekem: „Csupán magányosságod takarója vagyok, ha nem használt szőnyeged.” Eszembe jutott a kis Thot is, aki fiam volt, noha nem tudtam. Magam előtt láttam újra; arca és tagjai kisfiúsan lágyak voltak, nyakam köré fonta karját, és arcát arcomhoz szorította. Orromat csípős füst marta, amint a kikötő porát tapostam, s szemem előtt megjelent Merít átdöfött teste, láttam a kis Thotot is, ahogy vér csurgott orrából és bemocskolta puha gyermeki hajfürtjét. Mindezt magam előtt láttam, és arra gondoltam akkor, hogy Ehnaton fáraó halála igen könnyű volt. Arra gondoltam, hogy semmi sincs a világon veszedelmesebb és szörnyűbb, mint a fáraók álmai, mert vér és halál fakad belőlük, és csak a krokodilokat hizlalják. Ehnaton fáraó istene minden reményemtől és örömtől megfosztott. Tudtam, hogy minden isten sötét házakban lakik, és e házakból nincs visszatérés. Ehnaton fáraó kezemből itta meg a halált, de ez nem kárpótolt engem semmivel, a fáraó a halállal együtt megkapta a jótékony feledést. Ám én éltem, és nem tudtam feledni. Az elkeseredés lúgként emésztette szívemet. Keserűséget éreztem minden emberrel szemben, és a néppel szemben is, amely marhacsorda módjára bőgött a templom előtt; éppoly ostobán és ész nélkül, mint azelőtt, mit sem okulva szenvedéseim.

A kikötő sivár volt, mint maga a halál, de az üres kosarak halmazából egy emberi alak tűnt elő, és tenyerére meg térdére támaszkodván, felém mászott. Vézna férfi volt, tagjait az elégtelen táplálkozás már gyermekségének napjaiban elgörbítette. Megfeketedett nyelvvel megnyalta száját, eszelős szemével rám nézett és így szólt:

- Nem te vagy Szinuhe, a királyi orvos, aki Atón nevében bekötötted a szegények sebeit? - Borzalmas hangon felnevetett, és felkelt a földről, hogy ujjal mutasson rám, ekképp folytatván: - Nem te vagy Szinuhe, aki kenyeret osztottál a népnek, és azt mondtad: „Ez Atón kenyere, vegyétek és egyétek Atónnak nevében”? Ha te vagy, az alvilág minden istenének nevére, adj nekem egy darab kenyeret, mert már sok napja rejtőzöm az örök szeme elől, és még a folyóhoz sem merészkedtem, hogy igyam! Az alvilág minden istenének nevére kérlek, adj egy darab kenyeret, mert a nyál már megszáradt szájamban, és hasam megzöldül, miként a fű!

Nem volt kenyérem, amiből adhattam volna neki, de ő nem is várta, hogy adjak, csupán gúnyolódni akart elkeseredésében.

- Volt egy kunyhóm - mondta -, és habár nyomorúságos kunyhó volt, és rothadt halaktól bűzlött, az én kunyhóm volt. Volt feleségem, és habár rút, elcsigázott és sovány volt, az én feleségem volt. Voltak gyermekeim, és habár szemem láttára éhség gyötörte őket, az én gyermekeim voltak. Hol van most a kunyhóm, hol van a feleségem, hol vannak a gyermekeim? A te istened rabolta el őket, Szinuhe! Atón, mindenek elpusztítója, mindenek

tönkretevője rabolta el őket, és most nincs másom, mint ganaj a markomban, s hamarosan meghalok, de azt se bánom.

Leült elém a földre, öklét felpuffadt hasára nyomta, eszelős szemével maga elé meredt, és így suttogott:

- Szinuhe! A játékunk talán mégis mindent megért, mert noha én meghalok, és társaim meghaltak, emlékünknél talán fennmarad a nép ajkán. Talán megmarad azoknak a szívében, akik két kézzel dolgoznak, és botütéseket kapnak a hátukra, és ők még emlékezni fognak reánk akkor is, amikor a te Atónodat már réges-rég elfeledték, s fáraód átkozott nevét már régesrég kivésték minden feliratról. Komor emlékünknél talán megmarad a nép szívében, és a gyermekek talán már anyjuk keserű tejéből tudomást szereznek rólunk, és tanulnak hibáinkból. Akkor ők már születésük idején megtudják azt, amit nekünk meg kellett tanulnunk. Megtudják, hogy nincs különbség ember és ember között, s hogy a gazdagok és előkelők bőre könnyen felhasad, ha késsel felmetszik, s hogy a vér az vér, akár éhező, akár jóllakott szívből ömlik. Megtudják, hogy rabszolgának és szegénynek nem szabad megbíznia a fáraókban, vagy a királyi orvosokban, vagy a törvényekben, vagy az előkelők szavaiban, hanem egyes-egyedül csak öklük erejében bízhatnak, és maguknak kell meghozniuk saját törvényeiket. Aki nincs velük, az ellenük van, és ebben nem lehet irgalmazni, vagy kivételt tenni az emberekkel. Hiszen szívedben te sem voltál velünk, Szinuhe. Noha kenyeret osztottál nekünk, és lázító szavakat mondtál a fáraó Atónjáról, mégis ellenünk voltál. Minden isten egyforma, és minden fáraó, és minden előkelő egyforma, akkor is, ha maguk nem ismerik el. Ezt mondom én, Meti, a haltisztító, és nincs okom, hogy szavaimat megbánjam, mert hamarosan meghalok, testemet folyóba dobják, és többé nem létezem. De valami itt marad belőlem, hogy bolyongjon, vándoroljon a földön, és megismersz majd, mint békétlenséget a rabszolgák szívében, mint titkos zsarátnokot a szemükben, mint keserűséget a sovány anyák tejében, midőn nyomorult csecsemőiket szoptatják. Én, Meti, a haltisztító, megerjesztek mindent, amíg minden meg nem erjed, amíg ki nem sütik az utolsó nagy kenyeret.

Beszédéből és szeméből láttam, hogy a szerencsétlenség és a félelem elhomályosították értelmét. De ő sebes kezével megragadta térdemet, és így suttogott tovább:

- Te, Szinuhe, aki sokat tanultál, és tudsz olvasni, meg írni, persze, azt hiszed, hogy egy haltisztító nem tud gondolkodni. De bár a gondolkodás fáradságos, és sok gyötrelmet okoz, nekem elég nappalom és éjszakám volt a gondolkodáshoz, míg a füvet rágcsáltam, s szopogattam a halaskosarak sós fonadékait. Ezért már tudom, hogy mi volt a hibánk, és miért kellett meghalnunk. Mert már kezünkben volt a hatalom, miénk volt a föld, de hatalmunkat nem tudtuk használni. Megelégedtünk a rablással, a marakodással a zsákmány felett, s a lerészegedéssel, csak hogy mindegyikünk a legtöbb hasznot húzza a hatalomból. Teleittuk, teleittuk magunkat, amikor ölnünk kellett volna, amikor folyton-folyvást ölnünk kellett volna, míg el nem pusztul mindenki, aki nincs velünk. De nyomorúságunkban az ölés mesterségét nem tanultuk meg, hanem éhezvén és nyomorogván, túlságosan tiszteltük az ember életét. Bizony, csak az a macskafajzat Pepitamon, és a fekete Eje tanítottak meg az ölés mesterségére, legyilkolván bennünket egy szálig. Ez a tanítás túl késői volt ahhoz, hogy hasznunkra váljék, de míg üres nádkosarakban rejtőzködtem, sok álmod láttam az öléstől, és ezeket az álmokat örökségként az utánam jövőkre hagyom. Amikor már meghaltam, ezek az álmok a sötétben tovalopóznak, besurrannak a rabszolgák és szegények álmai közé, míg csak az én álmaim láttán kezük és lábuk ujjai rángatózni nem kezdenek.

Rám meredt lázban égő szemével, és sebes keze térdemet szorongatta. Akkor leborultam eléje a porba, és karomat felemelvén, szóltam:

- Meti, te haltisztító! Látom, hogy rongyaid alatt kést rejtegetsz. Ölj meg tehát, ha bűnösnek tartasz! Ölj meg hát, Meti, mert elegendem van az álmokból és nincs többé örömöm! Ölj meg, ha ezzel felvidíthatod szívedet! Más szolgálatot már nem tudok tenni neked.

Meti előhúzta övéből a haltisztító kést, megtapogatta élet sebes kezével, és addig nézett rám, míg szeme elhomályosult. Sírva fakadt, és messzire eldobta a kést.

- Már értem, hogy az öles haszontalan, és nem nyerünk vele semmit, mert a kés vakon ledöfi a bűnöst és ártatlant egyaránt. Nem, Színuhe! Felejtsd el szavaimat, és bocsáss meg gonosz-ságomért, mert az ember, ha késsel ledöfi a másik embert, saját testvérét döfi le; és mi, szegények és rabszolgák, szívünkben talán megértettük ezt, s ezért nem tudtunk gyilkolni. Ezért meglehet, végül is mi győztünk, és egyáltalán nem azok, akik megöltek bennünket. Bizony, ők pusztultak el, ők veszejtették el saját magukat. Színuhe, testvérem! Ki tudja, talán eljön még a nap, midőn az ember a másik emberben testvérét fogja látni, s nem öli meg. Addig a zokogásom legyen testvéreimre hagyott örökségem, amikor már halott vagyok. Lopózzék be Meti, a haltisztító zokogása a szegények és rabszolgák álmaiba, amikor már halott vagyok! Az én zokogásommal ringassák álomba az anyák sovány gyermekeiket. Az én zokogásom szóljon mindörökre a kőmalmok dübörgő zúgásában, hogy minden ember, aki szívében hallja, megtalálja a testvérét maga körül!

Sebes kezével megveregette arcomat, szeméből forró könnyek hullottak kezemre, orromat a haltisztítók kellemetlen szaga csapta meg, amikor így folytatta:

- Menj már innét, testvérem, Színuhe, nehogy az örök megöljenek, és bajba keveredj miattam! Menj el, de kövessen zokogásom minden lépéseden, míg szemed meg nem nyílik mindama dolgok látására, melyeket én most látok, úgyhogy könnyeim végül gyöngyöknél és ékköveknél is drágábbá válnak neked. Hiszen e pillanatban már nem egyedül sírok, bennem sír a leigázottak és megverték egész nemzetsége mindörökké. Az én könnyeim milliók és milliók könnyei, azoké, akik megvénítik és könnyeikkel sebhelyessé szántják a világot. Az a víz, amely a folyóban csobog, azoknak a könnye, akik előttünk éltek, az a víz pedig, amely idegen országokban a földre záporozik, azoknak a könnye, akik utánunk születnek a világra. Most, hogy ezt tudod, nem vagy többé egyedül, Színuhe.

Földre rogyott előttem, görcsös ujjai a rakpart porába vájtak, s a porban szürke gyöngyökként gördültek végig könnyei. De én nem értettem szavait, jöllehet kész voltam arra, hogy kezétől meghaljak. Ezért eltávoztam tőle, és könnyeitől nedves kezemet vállkendőmbé töröltem, ám undorító szaga még egyre orromban volt. Elfelejtettem őt, csak mentem, amerre lábam vitt. A keserűség lúgként marta szívemet, mert úgy éreztem, hogy saját bánatom és magányosságom nagyobb minden más ember bánatánál és magányosságánál. Így vitt lábam a rézőntő egykori házának romjaihoz. Réműlt gyermekek jöttek szemközt velem, elbújtak, amikor megláttak, és az asszonyok, akik a romok között kaparászva keresték házi eszközeiket, eltakarták arcukat előlem.

A rézőntő egykori háza elégett, vályogfalai kormosan meredeztek, a kertben a tavacska kiszáradt, és a szikomorfá ágai feketék és lombtalanok voltak. De a romok fölé valaki tetőt épített, egy vizeskorsót is megpillantottam ott, és Muti jött felém. Sebesülten bicegett, megszürkült haja sáros volt. Azt hittem, a szellemét látom, s nagyon megrémültem. De ő rogyadozó térdel meghajolt, és gúnyosan mondta:

- Áldott legyen a nap, mely hazahozta uramat!

Többet nem tudott mondani, mert a keserűségtől elfulladt a hangja. Leült a földre és arcát eltakarta kezével, hogy ne kelljen rám néznie. Sovány testén szarvakkal számtalan sebet

ütöttek, lábát összezúzták, de a sebek már behegedtek, és nem tudtam többé rajta segíteni, noha ellenkezésével nem törődve, megvizsgáltam sérüléseit. Akkor megkérdeztem tőle:

- Hol van Kaptah?

Muti így felelt:

- Kaptah meghalt. Azt beszélik, a rabszolgák ölték meg, amikor látták, hogy őket megcsalván, borral itatja Pepitamon embereit.

Én azonban nem hittem szavainak, mert jól tudtam, hogy Kaptah nem halhat meg; ő mindig életben marad, bármi történjék is.

Hitetlenségemet látván, Muti nagyon megneheztelt, és keményen szidalmazott, anélkül, hogy szavait meggondolta volna. Zsörtölődését végül annyira otthoniasnak éreztem, hogy eszembe jutott anyám, Kipa, és eszembe jutott Merit; szívem csordulásig megtelt kimondhatatlan szomorúsággal, és szememből áradni kezdtek a könnyek. Akkor Muti nagyon megdöbbszent.

- Ne sírj olyan keservesen, Színuhe fiam, mert a sírás úgysem használ többé! A fiúk csak fiúk maradnak; csínyeket követnek el, aztán szenvednek érte, anyjuk és feleségük szíve pedig megszakad. Ez ellen tenni nem lehet, ez így volt és így is lesz mindig.

Sötétedésig ültem a rézöntő egykori házának romjai közt. A Muti gyújtotta tüzezske árván világított a kormos sötétben. Nekem mégis ez a hely volt egyetlen otthonom a föld színén. Ezért - elgondolván, hogy soha többé nem térek vissza - megsimogattam a szikomorfa érdes törzsét, megsimogattam a küszöb kopott követ, és Muti bütykös kezét is megsimogattam. Bizonyára legjobb volna, ha soha többé nem térnék vissza, hiszen mindig csak bánatot és szerencsétlenséget okoztam azoknak, akik szerettek. Ezért jobb egyedül élnem és meghalnom, éppúgy, ahogyan születésem éjjelen is egyedül jöttem a folyón, szurkozott gyékénycsónakomban a sötétség leple alatt.

Amikor kigyúltak a csillagok, és a kikötő romos sikátoraiban az örök lándzsanyelükkel verni kezdték pajzsukat, hogy a népet megfélemlítsék, elbúcsúztam Mutitól. Bizony, otthagytam Théba szegénynegyedében a rézöntő egykori házát, hogy még egyszer visszatérjek a fáraó aranyházába. Míg az utcákon a part felé tartottam, az északi égbolt újra vöröslőn izzott Théba felett, a főutcacon fények világítottak, s fülemben vad zene lármáját hozta a szél a belső városrészből, mert eme éjjel, Tutanhamon trónra lépésének éjjele, ünnepi éj volt Théba városában.

7

De még ugyanazon az éjjelen öreg papok serényen munkálkodtak Szehmet templomában; kitépdesték a padló kőlapjai között sarjadó fűvet, az oroszlánfejű szobrot visszatették a helyére, vörös gyolcsba öltöztették, s feldíszítették a háború és rombolás jelképeivel. Mert alighogy megkoronázták Tutanhamont mindkét birodalom koronájával, a vörös és fehér koronával, a lilium- és papiruszkoronával, Eje így szólt Horemhebbhez:

- Most jött el a te időd, sólyom fia. Fújard meg a kürtöket, hirdesd ki, hogy megkezdődik a háború! Hadd folyjék végig a vér tisztító árként Kemetnek földjén, hogy minden úgy legyen, mint régen, s a nép elfelejtse a hamis fáraó emlékét!

Ezért a következő napon, mialatt Tutanhamon fáraó aranyházában bábuival temetésdit játszott királyi feleségével együtt, Ámon papjai a hatalomtól megrészegülten szent füsttel töltötték be a nagy templomot, és Ehnaton fáraó nevét mindörökre elátkozták, Horemheb megfújatta a kürtöket minden utcasarkon. Szehmet templomának rézkapui kitárultak, és Horemheb

válogatott seregével ünnepi menetben haladt végig a Kosok útján, hogy áldozatot mutasson be Szehmetnek.

A papok megkapták részüket, s a kőfaragók vésői minden templomban, palotában és sírkamrában hasították a követ, hogy Ehnaton fáraó átkozott nevét örökre eltüntessék minden feliratból, hogy elfeledjék az emlékét is. Tutanhamon fáraó is megkapta részét, mert a királyi építőmesterek már tanácskozásba fogtak egymással sírjának helyéről. Megkapta részét Eje is, mert a fáraó jobb oldalán ő uralkodott Kemet országában, döntvén az adók, az igazságszolgáltatás, az ajándékok, a kegynyilvánítások és a fáraó birtokai felől. Most Horemheb volt soron, és ő is megkapta részét, én pedig követtem őt Szehmet templomába, mert most, hogy végre elérte a háborút, melyért egész életében munkálkodott, és mesterkedett, teljes nagyságában meg akarta nekem mutatni hatalmát.

A nép hallgatva és ijedten nézte magas alakját, mely hadiszekeréből mindenki feje fölé emelkedett, és seregét, mely ragyogott a jóltápláltságtól, míg az egész ország éhezett. Hallgatva szemlélte a nép Horemheb bevonulását Szehmet templomába, csömörében mintegy megsejtve, hogy az ünnepi éj szenvedései csak most kezdődnek igazán. De Szehmet temploma előtt Horemheb kiszállt hadiszekeréből, és belépett a templomba, és tisztjei követték. Elébük siettek a papok - arcuk, kezük és ruhájuk friss vértől volt szennyes -, és Szehmet szobra elé vezették őket. Az istennőt vörös ruhába öltöztették, és ruháját áldozatok vérével itatták át, úgyhogy szorosan rátapadt kötestére. Kőmelle büszkén domborodott, és a vörös ruha alól lassan szivárgott a vér. A templom homályában úgy látszott, mintha vad oroszlánfeje mozgott volna, és ékkövekből való két szeme élő szemként meredt Horemhebre, amikor Horemheb az oltár előtt összenyomta markában az áldozatok meleg szívét, és győzelemért könnyörgött hozzá. Ujjongva ugráltak körülötte a papok, késekkel sebeket ejtettek magukon, és egyszerre kiáltották:

- Térj vissza győztesként, Horemheb, sólyom fia! Térj vissza győztesként, és az istennő elevenen fog lebecsátkozni hozzád, és mezítelenségében ölelkezni fog veled!

De Horemheb nem hagyta, hogy a papok ugrálása és kiáltásai megzavarják szívének nyugalma. Az előírt ünnepi szertartásokat hidegvérű méltósággal végezte el, aztán kilépett a templom kapuján. Amíg Szehmetnek áldozott, a templom külső udvarába és előtte a térre a rémült nép mérhetetlen tömege gyűlt össze a kürtök hívására. Horemheb, kilépve a templomból, felemelte véres kezét, és így beszélt a néphez:

- Halljátok szavamat, Kemetnek népe! Halljátok szavamat, mert Horemheb vagyok, a sólyom fia, s győzelmet és halhatatlan dicsőséget hozok kezemben mindazoknak, akik követni akarnak a szent háborúba. Ebben a pillanatban hettita hadiszekerek dübörögnek a Szináj sivatagban, és a hettita előőrsök már pusztítják az Alsó Birodalmat. Ilyen nagy veszedelem még soha nem fenyegette Kemet földjét, mint most, mert a hettitákhoz képest a hikszoszok egykori uralma szelíd és könnyűlelkes volt. A hettiták közelednek és számuk mérhetetlenül sok, és kegyetlenségük szörnyűséges minden népnek. A hettiták elpusztítják otthonaitokat, kidöfik szemeket, meggyalázzák asszonyaitokat, és gyermekeiteket elviszik rabszolgának, hogy kőmalmokat hajtsanak. Hadiszekereik nyomában nem sarjad ki a gabona, a föld sivataggyá változik, amerre csak lovaik patái megtapossák. Ezért a háború, melyet ellenük meghirdetek, szent háború, hiszen a ti életetekért, Kemet földjének isteneiért, gyermekeitekért és otthonaitokért folyik. Ha szerencsével járunk, a hettitákat megvervén, visszahódítjuk Szíriát, és visszatér Kemet földjének gazdagsága, visszatér a régi jólét, és mindenki teli mérővel kap újra. Elég sokáig gyalázták már az idegenek Kemet földjét, elég sokáig gúnyolódtak gyengeségünkön és nevettek fegyvereink szégyenén.

Most eljött az idő, és én visszaszerzem Kemet földjének hadi becsületét! Csak úgy nyerhetünk meg mindent, ha összes erőnket latba vetjük. Ezért Egyiptom asszonyai, hajatokat fonjátok íjak húrjává, és férjetekeket, fiaitokat ujjongva küldjétek a szent háborúba! Egyiptom férfiai, ékszereiteket kovácsoljátok lándzsahegyekké, és kövessetek engem, és én olyan háborút adok nektek, melyhez foghatót még sohasem látott a világ! Felkelnek a nagy fáraók szellemei, hogy oldalunkon küzdjenek, és Egyiptom minden istene, azok közül is elsőként a nagy Ámon, együtt harcol velünk. Úgy visszavetjük a hettitákat a fekete föld országából, ahogy az ár sodorja el útjából a szalmaszálakat! Visszahódítjuk Szíria kincseit, és Egyiptom szégyenét vérrel mossuk le! Halljátok szavamat mindannyian! Horemheb, a sólyom fia, a győző beszélt.

Véres kezét leeresztette, és hatalmas mellkasa zihálva hullámozott a megerőltetéstől, mert nagyon erősen kiabált. Megfújták a kürtöket, a katonák lándzsanyéllel pajzsukat verték és dobogni kezdtek, itt-ott kiáltás tört elő a tömegből, a kiáltások végül orkánná dagadtak; mindenki mámorosan kiabált, és felemelte kezét, a vér az emberek fejébe tódult, és még nagyobb erővel kiáltoztak, bár sokan, úgy vélem, egyáltalán nem tudták, hogy miért. Horemheb mosolygott, és újra visszaszállt hadiszekerébe. A katonák utat csináltak neki, és a nép az ujjongástól megittasultan köszöntötte őt a Kosok útjának mindkét oldalán. Akkor értettem meg, hogy az a nép legnagyobb öröme, ha együtt kiáltozhat, és nem sokat számít, mi végből teszi; a többivel együtt kiáltozván mindenki erősnek érzi magát, és egyedüli igaz ügynek hiszi azt az ügyet, amelynek érdekében kiáltozik. De Horemheb nagyon elégedett volt, és kezét emelgetvén, hivalkodóan üdvözölte a népet.

Egyenesen a kikötőbe hajtott, hogy a fővezéri hadihajóra szálljon, és tüstént Memfisbe utazzék, mert már túlságosan sokat időzött Thébában, és a legújabb hírek szerint a hettiták már Taniszban legeltették lovaikat. Vele együtt szálltam hajóra, és senki sem állt elé, amikor odamentem hozzá, és így szóltam:

- Horemheb! Ehnaton fáraó meghalt, ezért nem vagyok többé királyi koponyalékelő, hanem szabadon járok-kelek, ahogyan magam akarom, és nem tart fogva semmi. Követni akarlak, veled akarok menni a háborúba, mert számomra minden mindegy és semmiből sincs többé örömöm. Látni akarom, milyen áldást hoz magával a háború, melynek érdekében egész életed során annyit beszéltél. Bizony, látni akarom ezt, és látni akarom, vajon jobb-e az uralmad, mint Ehnatoné volt, avagy a földet az alvilág szellemei uralják csupán.

Horemheb igen megörült, és ekképpen válaszolt:

- Legyen ez jó előjelünk, habár bizony nem gondoltam volna, hogy te, Szinuhe, szabad akaratodból majd elsőként jelentkezel e háborúba. Nem, ezt nem hittem rólad, mert tudom, hogy jobban szereted a kényelmet és a puha ágyakat, mint a háború nélkülözéseit. Bizony, azt gondoltam, hogy szorgalmasan ápolván ismeretségeidet az aranyházban, érdekeim felett fogsz örködni Thébában. De talán jobb így, mert együgyű ember vagy, bárki orrodnál fogva vezet, és elhitesi veled a meséjét, viszont ha velem jössz, legalább lesz egy ügyes kezű orvosom, amire, úgy gondolom, szükségem van. Ekkor Baketamon hercegnőről kezdtem beszélni, aki nagyon megsértődött, mert véleménye szerint Tutanhamon ünnepi kíséretében nem kapott rangjához eléggé méltó helyet. Horemheb sóváran hallgatott, és borral kínált, hogy még többet meséljek neki Baketamonról. Ily módon boroztunk, lefelé hajózván a Níluson Memfis irányába, míg a hettiták hadiszekerei már az Alsó Birodalomban pusztítottak.

Tizennegyedik könyv

A szent háború

1

Seregeket és készleteket gyűjtven Memfisbe, Horemheb magához hívatta Egyiptom valamennyi gazdagját és ekképpen szólt hozzájuk:

- Ti mindannyian gazdag emberek vagytok, én viszont csak pásztorfiú vagyok, aki ganajos lábujjakkal jött a világra. De Ámon megáldott, a fáraó engem bízott meg a háború vezetésével, és az országunkat fenyegető ellenség, mint bizonyosan jól tudjátok, módfelett kegyetlen és rémítő. Örömmel hallottam, hogy mindannyian nagy hangon beszéltetek, és azt mondtatok, hogy a háború mindenkitől áldozatokat kíván, s ezért kisebbre szabtatok rabszolgáitok és a földművelők gabonamértékét, és egész Egyiptomban felemeltétek mindennek az árát. Tetteitek és szavaitok azt mondják nekem, hogy a tehetségekkel járó kötelességnek megfelelően magatok akár nagy áldozatokra is készek vagytok. Ezért mindegyikötök késlekedés nélkül odakölcsönzi most nekem vagyonának felét! Számomra mindegy, akár aranyban, ezüstben, vagy gabonában, marhában, lóban, vagy kocsikban fizettek, csak fizessetek sürgősen!

Ezt hallván, Egyiptom gazdagjai nagy jajveszékelésbe kezdtek, és megtépték ruhájukat.

- A hamis fáraó már koldusbotra juttatott bennünket, és vagyontalan emberek vagyunk. De miféle biztosítékot nyújtasz nekünk, ha javaink felét odakölcsönözzük neked, és milyen kamatot kívánsz fizetni érte?

Horemheb barátságosan nézegette őket.

- Biztosítékom a győzelem, melyet a ti segítségetekkel a lehető leggyorsabban ki akarok vívni, jó barátaim. Ha pedig nem vívom ki, jönnek a hettiták, és mindent elvesznek tőletek, amiért is a biztosíték, úgy vélem, tökéletesen elegendő. A kamatokról pedig mindegyikötökkel külön-külön kívánok megegyezni, és remélem, hogy az egyezés mindannyiotoknak kedvére lesz. De túlságosan korán fogtatok a jajgatásba, mert még nem értem végére beszédemnek. Késedelem nélkül követelem hát tőletek vagyonotok felét - kölcsönbe, igen, csak kölcsönbe, jó emberek. Azt is tudnotok kell, hogy nagy háborút adok nektek, nagyobb, mint álmodtatok volna, és háború idején az olyan ember, aki eléggé gazdag, mindig gazdagabb lesz, annál gazdagabb, minél tovább tart a háború. Bizony, ezt a világon semmiféle hatalom nem képes megakadályozni, még a fáraó adószedője sem! Ezért éppenséggel ti tartoztok nekem hálával. Most áldásom kísérfen benneteket otthonaitokba! Menjetek hát békében, és iparkodjatok újra kikövéredni, mint a hasas tetvek, mert ebben aztán senki nem tud megakadályozni titeket! Nincs ellenemre, ha olykor a szükségesnél több ajándékot küldtök nekem, mert emlékeznetek kell arra, hogy vissza akarom hódítani Szíriát. Jól tudjátok, mit jelent Egyiptom számára, és végső soron éppen a ti számotokra, ha Szíria visszafoglalása után jó szívvel gondolok reátok. Jajgassatok tehát, ha akartok, és ha megkönnyebbülést hoz nektek! Jajgatásokat szívesen hallgatom, mert fülemben úgy hangzik, mint aranyak csengése.

Ily módon bocsátotta útjukra a gazdagokat, és azok sírva, jajgatva, és ruhájukat tépve mentek el, de alighogy kiléptek az ajtón, abbahagyták a jajveszékelést, buzgón számíttatni kezdték

veszteségeiket, és máris tervezgették, hogyan pótolhatnák őket. Horemheb pedig azt mondta nekem:

- A háborút ajándéknak adtam nekik. Mostantól fogva, mialatt a népet fosztogatják, a hettitákat tudják okolni minden gonoszságért, ami csak történik; éppúgy, ahogy a fáraó is a hettitákat okolhatja az éhségért meg nyomorúságért, melyet a háború hoz magával Kemet földjére. Most végső soron a népnek kell megfizetnie mindent, és a gazdagok sokszorosán visszarabolják tőle azt, amit kölcsönöztek nekem. Akkor aztán újra megszoríthatom őket, hogy csepegjen a zsírjuk. Nekem ez a módszer jobban megfelel, mint a hadiadók szedése, mert ha a néptől szednék adót a háborúhoz, megátkozná a nevemet, de ha a gazdagoktól sajtolom ki a háború költségeit, áldón emleget és igazságosnak mond. Bizony, gondosan ügyelnem kell a híremre ama magas rang érdekében, amely felé most emelkedem!

Ezalatt a folyó torkolatának vidéke már lángokban állt; a portyázó hettiták felégették a falvakat, és lovaikkal megettették a sarjadó gabonát.

Csapatostul érkeztek a menekültek Memfiszbbe, és rémisztő dolgokat meséltek a hettiták pusztítási dühéről. Félelem töltötte el szívemet, tagjaim reszketni kezdtek, és könyörögtem Horemhebnek, hogy ne késlekedjék. De ő higgadtan mosolygott.

- Egyiptomnak először bele kell kószolnia a hettitákba, hogy a nép elhiggye: nincsen gonoszabb dolog a hettiták rabságánál. Esztelen volnék, hogyha megindulnék gyakorlatlan seregekkel és hadiszekerek nélkül. De ne aggódj, Szinuhe! Gáza még a mi kezünkben van, és Gáza a sarokkő, melyre e háborút építem.

Memfiszbbe Egyiptom minden vidékéről érkeztek férfiak; némelyiküket az éhség hajtotta, mások Atón miatt elvesztették otthonukat és családjukat, s az életük már semmit sem ért, de akadtak olyanok is, akik egyszerűen zsákmányra és kalandra vágytak. A papokkal nem törődve, Horemheb kegyelmet hirdetett mindenkinek, aki részt vett Atón birodalmának építésében, a kőbányák foglyait pedig kiszabadította, hogy katonai szolgálatot teljesítsenek. Ennélfogva Memfisz hamarosan nagy katonai táborhoz hasonlított, és az élet nyugtalanná vált a városban; az örömházakban és sörmérésekben minden este véres verekedések folytak, a békés lakosság bezárkózott házaiba, és félelemben, reszketésben töltötte napjait. De a műhelyekből kopácsolás és dobogás hallatszott, amint a kovácsok nyílhegyeket és lándzsavégeket kalapáltak. Oly nagy volt a félelem és a hettiták gyűlölete, hogy még a szegény asszonyok is odaajándékozták rézészereiket, hadd kovácsoljanak belőlük nyilat.

Mindeme dolgok történtek Gáza még egyre tartotta magát Szíriában. Amint learattak és az ár emelkedni kezdett, Horemheb megindult seregeivel Memfiszből. Földön és tengeren, az ostromlókon át küldte el üzenetét Gázába. Az éjszaka sötétjében gabonaszákokkal megrakva futott be Gáza kikötőjébe a hajó, amely Horemheb üzenetét hozta: „Tartsátok Gázát! Tartsátok bármi áron!” A kapukat ostromló faltörő kosok recsegése és az épületek tetőinek égése közepette, melyet senki nem ért rá eloltani, nyílhegyeken süvített az üzenet: „Horemheb parancsolja: tartsátok Gázát!” És amikor a hettiták mérges kígyókkal teli zárt agyagkorsókat dobáltak át a falakon, az egyik korsó szétnyílván, gabonát és Horemheb üzenetét hozta: „Tartsátok Gázát!”

Midőn a folyó áradni kezdett, Horemheb elindult Memfiszből, csapatait sietve Tanisz felé irányította, és a hettiták hadiszék-egységét a folyókanyarba zárta, ahol a hettiták, gondolván, hogy a folyó három oldalról megvédi őket a rajtaütéstől, lovaikat legeltették. Az éj sötétjében Horemheb csapatai a gondozatlan és a nyári aszályban kiszáradt öntözőárkokat mélyebbre ásták, úgyhogy a folyó vize megtöltötte őket. Reggel a hettiták arra ébredtek, hogy egy szigetre vannak zárva, melyet víz vesz körös-körül. Ily módon tehetetlenné váltak a hadiszekereik.

Amikor erre rádöbbenek, elkezdtek kocsijaikat összetörni és lovaikat leöldösni. Horemheb pedig mindezt látván igen megdühödött, mert csak azért járt el ily módon, hogy hadiszekereiket és lovaikat sértetlenül megkaparintsa. Ezért megfűjatta a kürtöket, és rájuk támadt. A gyakorlatlan egyiptomi csapatok könnyű győzelmet arattak, és levágták a hettitákat, akik kocsijaikból kiszállván, gyalogosan küzdöttek. Ekképpen száz vagy még több hadiszekér és háromszáz ló jutott Horemheb kezébe, aki a hadiszekerekre gyorsan ráházoltatta Egyiptom jeleit, a lovakra pedig rányomatta az egyiptomi katonalovak bélyegét. De a zsákmánynál is többet ért a győzelem, mert ezután az egyiptomiak nem hittek többé a hettiták legyőzhetetlenségében.

A csata után Horemheb összegyűjtötte a hadiszekereket és lovakat, s élükön Taniszba hajtott, a lassú gyalogosokat és az élelmiszerkaravánt pedig hátrahagyta, hadd jöjjenek a nyomába. Arcán vad szenvedély tüzelt, és azt mondta nekem: „Ha egyszer ütni akarsz, elsőnek üss, és keményen!” Ezért száguldott hadiszekereivel Taniszba, nem törődve az Alsó Birodalomban fosztogató hettita seregekkel. Taniszból egyenesen a sivatagba vette útját, a vízeskorsók tárházánál szétverte a hettita őrcsapatokat, és egymás után foglalta el a víztárolókat a sivatagban. Színájban ily módon ugyancsak meglepte a hettitákat, akik jól ismerték Egyiptom gyengeségét, és el sem tudták képzelni, hogy mialatt elővédjeik az alsó országban pusztítanak, Horemheb be merészel hatolni a sivatagba. Seregük sem volt együtt, mert szét kellett szórniuk Szíria városaiban és falvaiban, várván, hogy Gáza megadja magát. Hiszen Gáza környéke és a sivatagszegély nem bírta eltartani azt a roppant sereget, amelyet Szíriában összevontak, hogy leigázzák Egyiptomot.

De a támadás célját nem tudta senki, csak Horemheb, és még ő sem tudta pontosan. Mint később mesélte nekem, célja csak annyi volt, hogy legjobb esetben elpusztítsa a hettiták sivatagi víztárolóit. Ezzel akarta megzavarni és egy évvel késleltetni támadásukat, hogy azalatt nyugodtan gyakorlatozhasson seregével és felszerelhesse katonáit a nagy háborúhoz. De a meglepő siker elkábította, mint ahogy hadiszekereinek hajtóit is elvakította a könnyű győzelem. Ezért szélviharként száguldott hadiszekereivel egyenesen Gáza elé, hátba támadta az ostromlókat és szétverte őket, elpusztította hadigépeiket és faltörőiket, felgyújtotta táborukat. Gázába azonban nem jutott be, mert az ostromlók, miután észrevették, hogy hadiszekereinek száma csekély, ellentámadásba kezdtek, és a nagy felfordulásban Gáza mogorva és önféjű parancsnoka még neki sem akarta kinyitni a város kapuit.

Ekképpen Horemheb elveszett volna, ha az ostromlóknak vannak hadiszekereik. De a hettiták és Aziru hadiszekerei, kis csapatokká tagolva, szanaszéjjel portyáztak Szíriában, mert Gáza ostromához nem volt rájuk szükség, és a hettiták pihentetni és táplálni akarták lovaikat az Egyiptom elleni nagy támadás előtt. Így Horemhebnek sikerült visszatérnie a sivatagba, és elpusztítania a víztárolókat Szíriában a sivatag peremén, mielőtt a feldühödött hettiták össze tudták volna gyűjteni ellene hadiszekereiket.

Nekem csak annyi jutott, hogy e támadás nyomait láthattam hordszékemből, míg a gyalogosokkal együtt gyorsított menetben követtem Horemhebet, a hőségben, a tűző napsütésben és a keserű porban. Nem láttam mást, mint itt-ott egy-egy kocsijából kiesett és nyakát tört hadiszekér-hajtó tetemét, kinek elfeketedett hasát sivatagi keselyűk marcangolták. Nem láttam mást, mint kidőlt lovak aszalódó tetemét, és széttört korsókat, melyekből a víz a homokba ömlött, és hettita örök hulláját, melyet Horemheb tovaszáguldtával a sivatagi rablók és szabadcsapatok kifosztottak, megcsonkítottak és a diadal jeléül karóba húztak a víztárolók körül. Érthető tehát, hogy nem beszélhetek annyit mulhatatlan dicsőségről és győzelemtasságról, mint a szenvedésről és a halálról.

Miután két kimerítő hétig vándoroltunk a sivatagban, bár a hettiták jóvoltából minden nap végén bőven volt vizünk, egy éjjel a sivatagon túl emelkedő hegyekben lángoszlopot pillantottunk meg. Arra következtettünk, hogy ott vár bennünket Horemheb a hadiszekerekkel. Ezt a sivatagi éjjelt megőrizte emlékezetem. Nem tudtam aludni, virrasztottam hát, és messze a hegytetőn folyvást lobogott a vörös lángoszlop, füstöt és szikrákat okádván, s pírjával elsápasztván a csillagok fényét. A forró nappalok után éjszakánként lehül a sivatag, és a szúrós homokon, tövisbokrok közt naphosszat meztláb menetelő katonák úgy kiáltoznak és jajgatnak álmukban, mintha gonosz szellemek gyötörnék őket. Bizonyára azért hiszi a nép, hogy a sivatag tele van rossz szellemmel. Mindenesetre már kora hajnaltájt megfűjták a kürtöket, és a menet továbbindult, habár egyre több, meneteléshez és tehercipeléshez nem szokott férfi dőlt ki a sorból, képtelenül a további járásra. Horemheb jelzőtüze vonzott bennünket előre. Kis csapatokban a sivatag minden zugából feketére sült, rongyos rablók, és szabadsapatokhoz tartozó harcosok siettek a jelzőtüzek felé, és sóvár szemekkel pislogtak felszerelésünkre, lándzsáinkra, és az ökrök szánkáira. Nem elegyedtek közénk, hanem csak Horemheb jelzőtüzeire ügyeltek, és gondolom, éppoly szívesen nekünk estek volna, hogy kifosszanak, mint ahogy nekiestek volna a hettitáknak.

Amint Horemheb táborhelyéhez közeledtünk, azt láttuk, hogy a sivatag körül az ég peremét porfelhő borítja. A hettiták jöttek víztárolóikat visszafoglalni. Felderítőik kis hadiszekercsapatokban hajtottak végig a sivatagon, és rárohantak előcsapatunkra, nagy rémületet keltvén az emberekben, akik nem szokták meg, hogy hadiszekerek ellen harcoljanak, és egyáltalában sohasem harcoltak lándzsával meg íjjal, s nem öltek embert. Seregünkön ily módon óriási zűrzavar lett úrrá, rémületükben sokan szertefutottak a sivatagban, a hettiták pedig kocsijaikból ledöfték őket. Szerencsére Horemheb odaküldte a táborhelyről azokat a hadiszekereket, amelyek még tartalékban álltak, hogy segítsenek rajtunk. A hettiták pedig oly nagyon tartottak Horemheb embereitől, hogy nem bántották többé csapatunkat, hanem visszavonultak.

Horemheb a fáradtságtól kivörösödött szemmel és dühös arccal fogadott bennünket. Aranyos korbácsát suhogtatva, melyet vér és por szennyezett össze, így üvöltött reánk:

- Hol késlekedtek, ti ganajosok? Merre loptátok az időt, ti gonosz lelkek fajzatjai? Bizony, kívánom nektek, hogy már holnap ott fehéredjék koponyátok a homokban, annyira szégyenkezem látástokon! Úgy másztatok, mint a teknősbékák! Izzadságtól és ganajtól bűzlötök, hogy be kell fognom orromat; közben legjobb harcosaim számtalan sebből véreznek, és nemes lovaim az utolsókat rúgják kínosan zihálva. De most aztán ássatok, egyiptomiak, ássatok, hogy megmaradjon az életetek! Ez a munka való nektek, hiszen amióta a világon vagytok, földet túrtatok, hacsak nem éppen orrotokat vagy hátsó feleteket vájkáltátok ganajos ujjaitokkal.

És a gyakorlatlan egyiptomi katonák cseppet sem sértődtek meg szavain, hanem örvendeztek rajtuk, s hangosan nevetve ismételték egymásnak. Mindegyikük úgy érezte, mintha Horemheb megpillantásával a félelmetes sivatagból biztos menedékbe jutott volna. Megfeledkeztek felsebzett talpukról, kiszáradt nyelvükről, és Horemheb útmutatásai szerint mély árkokat kezdtek ásni a földbe, facölöpöket vertek a kövek közé, és a cölöpök között gyékényköteleket feszítettek ki, azután a hegyekről hatalmas szikladarabokat görgettek és vonszoltak a szorosba. Az egyiptomi harcosok igen felbátorodtak, midőn látták a maguk sokaságát az üres sivatagban, és vakon bíztak Horemhebben, remélvén, hogy megmenti őket, és megveri a hettitákat. De amikor akadályokat építvén, gyékényköteleket feszítettek ki a cölöpök között a homok fölé, és szikladarabokat görgettek, egyszer csak porfelhőbe burkolózó hettita hadiszekereket láttak közeledni, és meghallották csataordításukat. Erre megnyúlt az orruk,

aggodalmasan tekingettek jobbra-balra, mert nagyon féltek a hadiszekerektől és a rajtuk levő szörnyű sarlóktól.

De már közeledett az éjszaka, és a hettiták nem akartak támadást indítani, mert nem ismerték az előttük levő terepet és Horemheb csapatainak erejét. Ezért táborot vertek a sivatagban, lovaiknak tüskésbokrokat szedtek eledelül, és tüzet gyújtottak. Éjszaka tüzek apró pontjaival volt teliszórva a sivatag, ameddig a szem ellátott. A hettiták felderítői könnyű hadiszekereiken egész éjjel egyre-másra nekihajtottak az akadályoknak, leöldösték az öröket és összetűzéseket kezdtek végig az arcvonalon, melyet Horemheb mindkét irányban messze kiterjesztett a sivatagba. Nem tudtam aludni, állandóan a táborot jártam és Horemheb hadiszekérhajtóinak sebeit gyógyítottam. Horemheb pedig biztatott:

- Gyógyítsd meg őket, Szinuhe, legjobb tudásod szerint, mert ezeknél bátrabb katonákat még nem látott a világ, és mindegyikük száz, de még ezer földet túró paraszttal is felér! Gyógyítsd meg őket, mert ezeket a ganajos csavargóimat nagyon szeretem! A lovakat megfékezni s a gyeplőt tartani csak ők tudják, és nincsenek betanított embereim, akiket a helyükre állíthatnék, mert mostantól fogva mindenkinek a harcban kell megtanulnia, miképpen bánjon a lovakkal és a hadiszekerekkel. Bizony egy deben aranyat adok neked minden férfiért, akit újra harcképessé teszel.

De én a fárasztó sivatagi úttól - jóllehet hordszékben ülve tettem meg - nagyon ingerült voltam. Torkomat kiszárította a sivatag keserű pora, és szívemet elfogta a harag, midőn arra gondoltam, hogy Horemheb ostoba makacssága miatt kell meghalnom a hettiták kezében, bár különben nem féltem a haláltól. Ezért dühösen feleltem neki:

- Ha buzgón gyógyítom e csavargóidat, akkor csupán magamért teszem, mert véleményem szerint ők az egyedüliek egész seregemben, akik harcolni tudnak. Bizony, a többiek, különösen azok, akik velem jöttek, fejvesztve és jajgatva elszaladnak, ha szemtől szembe meg látják az első hettitát. Az lenne a legokosabb dolog, hogyha kiválasztanád a leggyorsabb lovakat, aztán könnyű kocsiba szállnál, és engem magad mögé vennél. Így talán még elevenen eljutnánk az Alsó Birodalomba, ahol új és jobb sereget gyűjthetnél össze.

Horemheb tenyerével megdörögölte az orrát, és ravaszkodón nézett rám.

- Tanácsod méltó bölcsességedhez, Szinuhe, és már régesrég megfogadtam volna, ha okos lennék. De ganajos csavargóimat nagyon szeretem, és nem tudtam őket itt hagyni a sivatagban a halálnak, pedig könnyen megtehettem volna, hogy egyedül elmenekülök, elpusztítom a víztárolókat, és ily módon elodázom a háborút jövő évig. Igazán nem is tudom, miért nem futottam el, hiszen az én helyemben így cselekedett volna minden értelmes ember. Bizony, később emlékművet is emeltethettem volna a csavargóimnak, kőbe vésethettem volna nevüket, hogy örökké éljenek. De mégsem tettem így. Nincs más kivezető út többé, csak az, hogy legyőzzem a hettitákat, itt a sivatagban! Ily egyszerű a dolog, Szinuhe. Legyőzzük a hettitákat, mert más kivezető út nincs!

2

Amidőn a hettiták szerte a sivatagban homokkal eloltották tábortüzeiket, felszerszámozták lovaikat, és fegyvereiket élesíteni kezdték, Horemheb beszédet intézett seregéhez. Egy érdes sziklára támaszkodván, száraz kenyeret rágszál, időnként a markában tartott hagymából is harapott hozzá, és így beszélt:

- Ha magatok elé néztek, nagy csodát láhattok! Ámon a kezünkbe adta a hettitákat, és a mai napon hatalmas tetteket fogunk véghezvinni. Mint látjátok, a hettiták gyalogserege nem

érkezett meg, hanem a sivatag szélén időzik, mert nincsen elegendő vize. Ha Egyiptom elleni támadásukat folytatni akarják, hadiszekereiknek utat kell törniök, és meg kell szerezniük a víztárolókat. Lovaik már most szomjasak; nincs takarmányuk, mert minden készletüket elégettem, és vizeskorsóikat kalapáccsal összetörtem innét egészen Szíriáig. Ezért a hettitáknak a mai napon hadiszekereikkel utat kell vágniok, mert különben szekeresetül visszatérhetnek Szíriába, vagy addig táborozhatnak harcképtelenül, amíg új élelemkészletek nem érkeznek. Ha okosak volnának, lemondanának a harcról, és visszamennének Szíriába, de ők kapzsi emberek, és Szíria minden aranyát, ezüstjét korsókba fektették, amelyek vízzel teli itt vannak a hátunk mögött a sivatagban, s ezektől nem fognak harc nélkül megválni. Azért mondom, hogy Ámon kezünkbe adta őket, mert ha nekünk rontanak, akkor a lovaik belegabalyodnak az akadályainkba, s erejüket nem használhatják ellenünk, mert a hettiták ereje hadiszekereik kivédhetetlen rohamában van, de az árkok, melyeket oly hősieken és erőtököt nem kímélve ástatok, meg a szikladarabok és a kifeszített kötelek megtörik támadásuk élet.

Kiköpte a hagymahéjat, erős fogaival újra beleharapott a száraz kenyérbe, és rágcsálni kezdte.

A katonák pedig dobogtak és hevesen kiáltoztak, akár a gyerekek, ha újabb mesét akarnak hallani. Horemheb akkor összeráncolta homlokát, és így folytatta:

- Tudjátok, félek, hogy elesettségetek miatt kieresztitek kezemből a hettitákat, mert nem katonák, hanem csak bűzös patkányok vagytok. Ezért értétekre kell adnom, hogy azok a rudak, amiket kezetekben tartotok, lándzsák, és a hegyük nem vakaródní való, hanem arra, hogy a hettiták hasát átdöfjétek velük. Nektek, íjászok, azt mondom, hogy biztosan nagy hősnek képzéletek magatokat, ha megpengetitek az íj húrját, magasba lövítek a nyilat, és gyerek módra ordítjátok: „Oda nézzetek, micsoda magasra száll a nyílam.” Igen ám, de a nyilatokkal a hettitákat kell célba vennetek, és hogyha igazi katonák volnátok, és úgy tudnátok célozni, mint a katonák, akkor a hettiták szemét lónétek ki a nyilakkal. Persze, ilyen tanácsokat teljesen hiába adok nektek, ezért azt mondom, célozzatok csak a lovakra, mert a ló nagyobb célpont, és az embereket, akik a kocsikban állnak, úgysem találnátok el. Minél közelebb engedítek a lovakat, ügyetlenségtek ellenére annál biztosabban találtok beléjük. Azt tanácsolom, hogy engedjétek őket egészen közel, mert aki nyilat elpazarolja, azt saját kezemmel fogom megkorbácsolni! Most pedig fussatok, fiaim, fussatok gyorsan, mert különben a hettiták hadiszekerei előttetek érnek az akadályokhoz, és a harc befejeződik, mielőtt még elkezdődhetett volna!

Elbocsátotta a harcosokat, és ők futva indultak kijelölt helyükre az akadályokhoz. Üvöltve kiáltoztak futás közben, de hogy lelkesedésből, avagy félelemből tették-e, bizony nem tudom megmondani, és nem hiszem, hogy ők maguk tudták. Horemheb lomha léptekkel követte őket, de én ott maradtam, ülve, a hegyoldalon, hogy biztos távoból figyeljem a harcot, mert orvos lévén, életem drága volt.

A hettiták előhajtottak kocsijaikkal a síkságra a dombok lábáig és csatarendbe állították őket. Tarka zászlóik, a kocsikon csillogó szárnyas nap, a lovak fején imbolygó tollak, és a színes gyapjútakarók, amelyek a lovak hátát védelmezték a nyilaktól - mindez kápráztató és félelmetes látvány volt. Bizonyosnak tetszett, hogy támadásukat teljes súllyal és minden erővel ama sík térség felé akarják irányítani, amerre ki volt taposva az út a vízkészletekhez, s amelyet Horemheb hevenyészett akadályokkal elzárt. Nem akartak a dombok közti szűk szorosokba kerülni, de a sivatagban szétszóródní sem, ahol szabadcsapatok és rablók védelmezték Horemheb seregének mindkét szárnyát. Hiszen ha szétszóródnak a sivatagban, lovaiknak túlságosan hosszú utat kell megtenniük a vízkészletekig. Víznek és takarmánynak pedig híjával voltak, ezért erejükben és hadi tudásukban bíztak, amelynek még egyetlen nép

sem tudott ellenállni. Hadiszekereik hatos csoportokban csatáztak, és tíz ilyen csoport egy-egy külön hadtestet alkotott, és összesen - úgy vélem - hatvan hadtestük állt szemben Horemheb kiképzetlen seregével, mert a hettiták pontos emberek voltak, és szerették a kerek számokat. De arcvonaluk központját a nehéz hadiszekerek alkották, melyek mindegyikéhez három ló és három harcos tartozott. Ezeket szemlélvén, nem tudtam elképzelni, hogyan akadályozhatnák meg Horemheb csapatai a rohamukat, mert lassan és súlyosan, hajók módjára haladtak a sivatagban, szétzúzva mindent, ami útjukba került.

A hettiták megfűjatták a kürtöket, parancsnokaik felemelték zászlóikat, s a hadiszekerek fokozatosan gyorsuló mozgással megindultak. Ám mielőtt odaértek volna az akadályok közelébe, csodálkozva láttam, hogy sebes vágatással egy-egy ló válik ki közülük, hátán a sörénybe kapaszkodó férfi ül, és sarkát a ló oldalába vervén gyorsabb vágára nógatja. Nem tudtam megérteni, miért küldik hadiszekereik vezetéklóikat védtelenül arcvonaluk elé, míg meg nem láttam, hogy a lovak sörényébe kapaszkodó férfiak előredőlve lehajolnak a földre, és késekkel meg fejszékkel kettévágják a gyékényköteleteket, amelyek azért voltak kifeszítve a cölöpök között végig a földön, hogy a hadiszekerek lovai megbotoljanak és beléjük gabalyodjanak. Más lovasok viszont, anélkül, hogy harcba bocsátkoztak volna, ügyet sem vetve az egyiptomiak lándzsáira meg nyilaira, egyenesen az akadályok közé száguldottak; kiegyenesedtek a lovak hátán és lándzsáikat elhajították. Mégpedig nem az egyiptomiak felé, hanem a földbe, úgyhogy ott meredeztek, s mindegyiknek a végén színes szalag lengett. Mindez villámgyorsan történt, sebesebben, mint ahogyan el tudnám mondani. Nem is értettem, mi a szándékuk, mert amikor elvágta a kötélakadályokat, és ki-k belehajította lándzsáját a földbe, lovaikat megfordítván, sebesen visszaindultak. A hadiszekerek között vágattak vissza, hogy mögöttük menedékre leljenek, jóllehet néhányukat nyíl találta, s lezuhantak lovuk hátáról; nem egy ló is felbukott, és vadul kapálva iszonyúan nyерített fektében.

De a hettiták könnyűszékér-csapatainak rohamakor különös látvány tárult szemem elé. Horemheb, aki követte csapatait, előrohant az akadályok mögül, és egymagában a dübörgő hadiszekerek felé futott. Világosan felismertem őt, hiszen az alacsony nílusi férfiak mindegyikénél fejfel magasabb volt. Ezt látván, felugrottam, kiáltottam és ujjaimat tördeltem, de Horemheb kirántotta a földből a hettiták odahajította egyik lándzsát, melynek végén jelzőzászló libegett, és messzire félredobta úgy, hogy újra belefürödött a sivatag homokjába, és rengve megállt.

Katonaesze mindenki másénál gyorsabb volt, és mindenki másnál hamarabb fogta fel a jelzőlándzsák célját. Bizony, a hettiták azért küldték előre a támadás előtt legtapasztaltabb embereiket, hogy lándzsákkal és zászlókkal megjelöljék azokat a helyeket, ahol leggyengébbek az akadályok, s legjobban sikerülhet az áttörés.

De az egyiptomiak közül ezt egyedül Horemheb értette meg, és csak neki volt lélekjelenléte ahhoz, hogy a jelzőlándzsát hamis irányba dobja, megtévesztvén vele a hettitákat. Többen, akik követték példáját és az akadályok elé futottak, csupán kitepték a lándzsákat a földből, és a jelzőzászlókat diadaljelvényként magukkal hozták. Mindenesetre ez is megzavarta a hettiták támadását, és azt hiszem, ama reggelen csupán Horemheb gyorsan járó esze mentette meg Egyiptomot, mert ha a hettiták támadásuk egész rettenetes súlyát azokra a pontokra tudták volna zúdítani, amelyeket a lovasok az áttöréshez lándzsákkal megjelöltek, az egyiptomiak biztosan nem bírják visszaverni őket.

Amint azonban Horemheb visszaért csapatai oltalmába, a hettiták könnyű hadiszekerei is megérkeztek az akadályokhoz, és jelzőzászlóikat követvén, mint megannyi ék, úgy vágódtak az akadályok közé. Ezt az első összecsapást oly páratlan zaj és kavargás követte, és oly sűrű

porfelhő szállt a levegőbe a lovak patái és a kocsikerekek alól, hogy többé nem tudtam figyelemmel kísérni a harc menetét. Annyit láthattam csupán, hogy az íjászok nyilai már az akadályok előtt leterítettek néhány lovat, de felborult kocsijaikat a hettiták ügyesen kikerülték, és folytatták a támadást. Csak utólag derült ki számomra, hogy bár nagy veszteségek érték őket, könnyű hadiszekereik helyenként az összes akadályon keresztüljutottak. Akkor azonban nem mentek tovább, hanem csoportonként megálltak; a tartalékharcosok leugrottak a kocsikról, hogy félrehengerítsék a sziklatömböket, és megtisztítsák az utat a nehéz hadiszekereknek, amelyek sorsukra várván, ott maradtak az akadályok előtt, kívül a nyilak lőtávolán.

Miután a nehéz hadiszekerek számára már elég széles utat vágtak, az életben maradt hettiták újra beszálltak kocsijaikba, és sebesen elmenekültek. Ez nagy örömet keltett Horemheb csapataiban. Azt hitték, hogy máris győztek, és sietve felnyársalták a vermekbe bukott, meg az eltört lábú lovakat, és azokat a harcosokat is, akik a kocsikból kizuhanva, a kövek közé igyekeztek elkúszni. De Horemheb gyorsan a kürtökbe fújatott, a köveket visszarakatta helyükre, és akadályként lándzsákat szúrattott a homokba, hegyükkel ferdén a támadók felé, hiszen mást már nem tudott tenni.

Ezt is az utolsó pillanatban tette, mert alig telt el a legkisebb vízmértéknyi idő, és még a porfelhő sem oszlott szét a völgyben, amikor zúgva, dübörögve, minden akadályt letiporva, előgördültek a hettiták nehéz hadiszekerei - a sereg dísze és büszkesége.

Ezeket a szekereket testes, nagy lovak vontatták, az egyiptomi lovaknál egy szügyhosszal magasabbak; fejüket ércálarc, oldalukat vastag gyapjúvért óvta. A kerekek súlyukkal könnyen félrelökték útjukból a nehéz kődarabokat is, s a kocsik egyenesen a porfelhőbe rontottak. Szügyük erejével a lovak mind összetörték a földbe szúrt lándzsákat, melyek úgy roppantak ketté, akár a száraz nádszálak. Amint a roham megindult, nagy jajgatás és üvöltözés hangzott fel a völgyből. Hallván a kerekek alatt összezúzott és a sarlókkal kettémetszett férfiak borzalmas jajkiáltásait, újra felálltam, és körülnéztem, de egy irányban sem nyílt út a menekülésre.

Végül, a völgy kavargó porfelhőjéből előtörtek a hettiták nagykocsijai. A lovak, amint előreügettek, tarka gyapjúvértjeikben, ércálarcukból hosszú tuskék módjára kimeredő bronzszarvaikkal, olyanok voltak, mint különös, valószínűtlen fenevadak.

Hosszú csatasorban nyomultak egyre közelebb, és úgy véltem, nincs a világon olyan erő, amely előretörésüket megállíthatná. Már semmiféle akadály nem látszott előttük, és nem voltak ott egyiptomiak sem, hogy elzárják a vízkészletekhez vezető utat, mert Horemheb parancsára a völgyből visszahúzódtak kétoldalt a dombokra. A hettita kocsik hatalmas ordítás közepette törtek előre; amerre elhaladtak, porfelhő szállt, kavargott az ég felé, elhomályosítván a látóhatárt. Arccal a földre borultam, és keserűen sirattam Egyiptomot, a védtelen Alsó Birodalmat, és mindazokat, akiknek Horemheb ostoba makacssága és hóbortossága miatt most meg kell halniuk.

De a hettitákat nem vakította el a siker. Leengedték a kocsik fékvasait, hogy újra a könnyű hadiszekereket küldhessék előre a terep felderítésére. Óvatos és tapasztalt katonák voltak, és habár nem sokra tartották az egyiptomiakat, s nem ismerték még az egyiptomi ravaszságot, szívesen óvták magukat mindenféle meglepetéstől. A nehéz hadiszekerek rohanását, amikor már sebesen nekiiramodtak, mégis nehéz dolog lefékezni, mert a hatalmas lovak megállás nélkül vágatnak előre és elszakítják a gyeplőt, összetörik a kocsit, ha túl erősen visszafogják őket. Ezért a hajtók széles pengéjű lándzsát hordanak magukkal, amellyel végső szükség esetén elvágják a lovak csánkját, ha a kocsit mindenképpen meg kell állítani.

Ez alkalommal úgy vélték, még sincsen okuk arra, hogy így cselekedjenek. Széles csataláncban hagyták a lovakat előrenyomulni, és semmi sem intette őket óvatosságra. Hirtelen azonban beomlott alattuk a föld, és kocsijaikkal hatalmas verembe zuhantak, amelyet a nilusi földet túró parasztok vájtak ki, aztán bokrokkal és gallyakkal álcáztak. A hettiták ordítását hallván, felemeltem fejemet a földről, és a látvány, mely elém tárult, irtózatossá volt, mígnem porfelhő borította be az egészet.

Horemheb pedig egyáltalán nem akarta megvárni, amíg meglepetésükből felocsúdnak, hanem megfújatta a kürtöket, és kihirdette harcosainak, hogy az ő varázslata taszította mélybe a hettiták hadiszekereit, úgyhogy tehetetlenségre vannak már kárhozthatva. A dombok lankáira íjászokat küldött, hogy nyilaikkal zavarják a hettitákat, és harcosainak megparancsolta, hogy bokrokkal meg seprűkkel kavarják fel a port. Ezt részben azért tette, hogy az ellenséget megzavarja, részben meg azért, hogy saját emberei ne láthassák, mily félelmetesen sok hettita hadiszékér maradt sértetlenül és harcra készen. Serege egy részének ugyanakkor meghagyta, hogy köveket gurítsanak le a dombokról, és javítsák ki a szétzúzott akadályokat, mert a győzelmet teljessé akarta tenni, és épségben kívánta megszerezni az ellenség hadiszekereit.

Végül a hettiták a kürtökbe fújtak, hogy a hadiszekereket összegyűjtsék, s rohamra indultak, hogy a síkságra visszatérve, seregüket újrarendezzék. De rohamozván, nem találtak már ugyanarra az útra, amelyen jöttek, így lovaik belegabalyodtak a kötelekbe, és csapdákba, nehéz hadiszekereik pedig felborultak a köveken. Végére le kellett szállniuk a kocsikról, és kénytelenek voltak gyalogosan harcolni tovább. Bátor férfiak és kipróbált harcosok lévén, sok egyiptomit megöltek, ámde a gyalogos harchoz nem voltak hozzászokva, ezért Horemheb seregei diadalmaskodtak rajtuk; igaz, hogy a küzdelem egészen estig eltartott.

Amint közeledett az est, szél támadt a sivatag felől, a völgyből elfújta a porfelhőt, s feltárta a csata képét és a hettiták szörnyű vereségét, mert elvesztették legtöbb nehéz hadiszekerüket, és rengeteg kocsi meg ló került teljes felszereléssel, sértetlenül Horemheb kezébe. Ennek ellenére Horemheb elcsigázott katonáit, akik a harc tomboló dühétől, sebeiktől, és a vérszagtól megvadultak, igen megrémítette saját veszteségük látása, mivel a hettitáknál sokszorta több egyiptomi holttest feküdt a völgyben. Az élve maradottak elborzadva mondták egymásnak: „Szörnyű nap volt a mai, és szerencse, hogy harc közben nem láttunk semmit magunk körül, mert ha láttuk volna a hettiták sokaságát és saját elesettjeink számát, szívünk biztosan a torkunkba ugrott volna, s akkor nem harcolunk úgy, miként az oroszlánok.”

De vereségük nagyságát látván, az utolsó életben maradt hettiták, akik kocsijaik és kimúlt lovaik fedezéke megett még egyre küzdöttek, könnyekre fakadva mondták: „Sok nehéz hadiszekerünk, seregünk dísz és büszkesége elveszett, az ég és a földanya elhagyott bennünket. Ez a sivatag biztosan nem a földanya földje, hanem a gonosz szellemeké. Bizony, kár tovább harcolnunk, tegyük le kezünkben a fegyvert.” És maguk előtt földbe szúrták a lándzsákat, ledobták fegyvereiket, és kezüket felemelték. Akkor pedig Horemheb, miként a foglyokkal tesz, kötéllel megkötöztette őket.

Azután még azon az éjjelen üzenetet küldött a két szárnyon levő sivatagi rablóknak és szabadcsapatoknak. Felhívott minden bátor férfit, álljon be ganajos csavargói közé a hadiszekerű csapatokba, mert a sivatag fiai ügyesebben tudtak bánni a lovakkal, mint az egyiptomiak, akik féltek tőlük. Hívását minden lovas harcos ujjongva fogadta, s a nehéz kocsiknak meg a pompás lovaknak mindegyik igen örvendezett.

Akkor Horemheb jelzőtüzet gyújtatott a hegytetőn, úgyhogy pillanatok múlva minden hegygerincen fellobbantak a jelzőtüzek, a győzelem hegyétől egészen az Alsó Birodalomig.

Ily módon üzent Taniszba, hogy a hajóhad szálljon tengerre, vitorlázzék Gázába, és ha kikerülhetetlen a harc, vívjon meg Szíria tengeri haderejével.

Másnap reggel megfűjatta a kürtöket, és a sereg megindult a sivatagon keresztül Szíria felé. A hadiszekerek felderítő csoportokban hajtottak a csapatok előtt, megtisztítván az utat az ellenségtől, és az út mentén kijelölve a csapatok táborhelyét. De azt, hogy miképpen mert Horemheb nyílt terepen harcba bocsátkozni a hettitákkal, nem tudtam megérteni. A sereg azonban örömmel ment utána, s közben Szíria gazdagságáról és dús zsákmányról álmodozott, pedig a harcosokat nézve, mindegyiknek arcán a halál jegyét láttam. Mégis felszálltam hordszékre, és követtem őket; mögöttünk maradt a győzelem hegye, és ott maradtak a hettiták és egyiptomiak csontjai, hogy békében fehéredjenek az akadályokkal elzárt völgy ölén.

3

Most a Szíriában vívott háborúról kell beszélnem, de nem sok mondanivalóm van róla, mert a háború dolgaihoz nem értek. Szememben minden csata egyforma, minden égő város és kifosztott ház egyforma, és éppúgy egyformák a jajveszékelő asszonyok, meg a szétmarcangolt tetemek, bárhol találkozom is velük. Így elbeszélésem módfelett egyhangú volna, ha mindent elmondanék, amit láttam, mert a háború három évig tartott Szíria földjén, kegyetlen és kíméletlen háború volt, s nagyon sokan halálukat lelték e küzdelemben, úgyhogy Szíria falvai elnéptelenedtek, ligeteiből a gyümölcsfákat kivágták, városai elpusztultak.

De először mégis szólnom kell Horemheb fortélyosságáról, mert seregét félsz nélkül elindította Szíriába, lerombolta a határköveket, amelyeket Aziru állított fel, és harcosainak megengedte, hogy kifosszák a falvakat, és kedvüket töltsék a szíriai nőkkel, hadd kapjanak ízelítőt a győzelem gyümölcseiből. Egyenesen Gáza felé menetelt, a hettiták pedig, miután rájöttek céljára, összevonták csapataikat a Gáza közelében elterülő síkságon, hogy útját állják, és megsemmisítsék. Ez a síkság igen megfelelő volt a hadiszekereknek, és a hettiták nem is kételkedtek győzelmükben. De a tél már annyira előrehaladt, hogy lovaikkal száraz szénát és abrakot kellett etetniük, melyet Szíria kereskedőitől vásároltak, s lovaik megbetegedtek a csata előtt, tántorogni kezdtek a hámban, ürülékük zöldre és vizenyősre vált, és sok elpusztult közülük. Ily módon Horemheb és hadiszekerei egyenrangú félként küzdhettek a hettiták hadiszekereivel. Miután Horemheb szétkergette a hettiták hadiszekereit, már könnyűszerrel verte széjjel megrémült gyalogságukat. A hadiszekerek kezdte munkát befejezték lándzsásai és íjászaik, úgyhogy a hettiták olyan vereséget szenvedtek, mint még soha, s a síkságon éppoly sok hettita és szíriai holttest maradt, mint egyiptomi. Erről nevezték el e síkságot az Embercsontok Síkságának. De a hettiták táborába érkezve, Horemheb tüstént felgyújtatta takarmánykészletüket, mert ez a takarmány mérgezett volt, mérges növények voltak belekeverve. Ettől betegedtek meg a lovak; ámbár hogyan csinálta ezt Horemheb, akkor még nem tudtam.

Míg a hettiták és szíriaiak egész Dél-Szíriában megerősített városokba és helyőrségekbe menekültek, így módon jutott Horemheb Gáza alá, és szétverte az ostromlókat. Ugyanabban az időben vitorlázott Gáza kikötőjébe az egyiptomi hajóhad is, jóllehet alaposan megtépázták, és sok hajója még mindig égett a tengeri csata után, melyet két álló napig vívtak Gáza előtt. Ez a csata eldöntetlen maradt, mert az egyiptomi hajóhad Gáza kikötőjébe menekült, és számos hajó roncsokká zúzódtak az elzáró akadályokon, míg végre Gáza gyanakvó parancsnoka megbízott bennük, és felszedette az akadályokat. Ám az egyesült szíriai-hettita hajóhad is elmenekült Türoszba és Szidonba, hogy elszenvedett káraikat helyrehozza, s mivel mindkét fél megfutott, így maradt a csata eldöntetlen. Horemheb viszont ezután mégiscsak szállíthatott

Gázába élelmet és csapatokat tengeri úton, megtölthette tárházait, és a sebesült és rokkant katonákat hajókon visszaküldhette Egyiptomba.

Azt a napot, melyen a győzhetetlen Gáza kapuit megnyitották Horemheb seregének, ma is ünnepnapként ülik meg egész Egyiptomban. Ez a téli nap Szehmet napja, és olyankor a kisfiúk egymás között harcot vívnak fadorongokkal és nádból való lándzsákkal, Gáza ostromát utánozván. Bizony, talán sohasem védelmeztek még egyetlen várost sem nagyobb hősiességgel, mint ahogyan Gázát védelmezték, és parancsnoka teljesen megérdemelte azt a hírnevet, melyet a város védelmével szerzett. Úgy hívták őt, hogy Roju, de emberei Görbenyakúnak nevezték, és úgy vélem, ez a név valódi képet adott külsejéről és természetéről, mert csökönyösebb és bizalmatlanabb emberrel még sohasem találkoztam. Hiszen miután Horemheb győzelmet aratott a hettitákon, ugyanő egy teljes napon át fújathatta hiába a kürtöket Gáza előtt, míg végül Roju engedelmeskedett, és kinyitatta a kapukat. De először még ezután is csak Horemhebet bocsátotta be, hogy meggyőződjék kilétéről, mert álruhás szíriainak vélte. Amidőn végre felfogta, hogy Horemheb megverte a hettitákat, az ostrom véget ért, és Gázát többé nem fenyegeti veszély, nem is nagyon örült. Éppoly barátságtalan maradt, mint azelőtt, és cseppet sem volt kedvére való, hogy Horemheb, fővezér lévén, nála magasabban áll és parancsol neki, mert az évekig húzódó ostrom idején megszokta, hogy ő ott az úr.

Horemheb pedig minden életben maradt gázai katonának egy-egy aranyláncot ajándékozott, ami nem került neki túlságosan sokba, mert nem maradt több életben, mint kétszáz harcra képes férfi.

De Görbenyakú Rojunak zöld drágakövekkel kirakott, zománcozott arany nyakláncot és egy aranyos korbácsot adott, s harcosaival megéljenezte őt, úgymint Gáza falai belerengtek a kiáltásukba. Mindnyájan őszinte szívvel kiáltottak, és csodálták Rojut, aki tartani tudta Gázát. Amint elhallgattak, Roju gyanakvón megtapogatta nyakában a láncot, és azt kérdezte:

- Lónak tartasz engem, Horemheb, hogy arany gyeplővel ékítesz? És ezt a korbácsot tiszta aranyból fonták-e legalább, avagy csak a szíriaiak kevert aranyából? - Majd így folytatta: - Vidd el embereidet ebből a városból, mert sokaságuk erősen zavar, és éjjelenként, zajongásuk közepette, nem tudok aludni tornyomban, pedig azelőtt, míg faltörő kosok döngtették a falakat, és lángnyelvek sziszegtek körülöttem, az álomom édes volt és mély. Valóban, vidd el embereidet ebből a városból, mert Gázában én vagyok a fáraó, és ha megdühödöm, ráuszítom harcosaimat a tiédre, és leölettem őket, ha nem hagyják abba lármájukat és álomom zavarását!

Csakugyan az a hír járta, hogy Görbenyakú Roju az ostrom befejeződése óta nem bír aludni, és még a bor sem hoz álmot szemére, hanem bort fogyasztván, annál rosszabbul alszik. Ágyán feküdt, és az erőd készleteinek jegyzékén rágódott, melyet fejből ismert. Erőltette agyát, hogy kiderítse, mire használták a készleteket, hol van minden egyes lándzsa, és más efféle ostobaságra akart visszaemlékezni, ezért nem tudott aludni többé, így aztán egyszer nagyon alázatosan odament Horemhebbhez, és így szólt:

- Te az uram vagy, és felettesem. Mérj hát büntetést reám, mert köteles vagyok a fáraónak mindazzal elszámolni, amit rám bízott, de ezt már nem tudom megtenni, mivel számos papírom elégett, midőn a hettiták tüzeskorsókat hajigáltak szobáimba. Már azért sem tudok mindent felidézni emlékezetemben, mert a virrasztástól és a rossz alvástól igen meggyöngült. Úgy látszik, minden másra emlékszem, de a tárházakban négyszáz darab számárfarhámnak is kellett lennie, és sehol sem találom, tárházi írnokaim csakúgy nem találják, pedig mindennap annyira megkorbácsolom őket, hogy nem bírnak sem ülni, sem járni, hanem négykézláb futkosnak a padlón. Mondd, Horemheb, hol van az a négyszáz számárfarhám? Hiszen az erőd

összes szamarát már réges-rég megettük, és farhámokra nincs szükségük többé! Széth és minden gonosz nevére, korbácsoltass meg, Horemheb, mindenki előtt, és büntess meg azokért a farhámokért, mert a fáraó haragjától nagyon félek, és ha nem találom meg azokat a farhámokat, nem merek többé a színe elé lépni, mint a rangom megkívánja!

Horemheb igyekezett megnyugtatni, és azt mondta, szívesen ad neki ajándékkul négyszáz számárfarhámot, hogy készletei és feljegyzései egybeválgjanak. De Roju ettől még inkább tűzbe jött, és Horemheb tudtán kívül megölette az egyik tárházi írnokot, aki vele együtt szenvedte el az ostrom minden kínját, azután pedig megparancsolta embereinek, hogy csákányokkal s dorongokkal verjék széjjel a tornyok padozatát az elveszett számárfarhámok felkutatására. E pusztítást látván, Horemheb bezáratta őt a szobájába, és örökkel vigyáztatta.

Később elküldött hozzá, és én több markos ember segítségével odakötöztem Rojut az ágyára, s altatót itattam vele. De Roju szeme zölden villogott a homályban, ő maga hánykolódott az ágyon, és dühtől tajtékzó szájjal ordított rám:

- Nem vagyok parancsnok Gázában, te Horemheb sakálja? Eszembe jutott most, hogy az erőd zárkájában egy szíriai kém raboskodik, akit gazdád jövetele előtt fogattam el, és számos sietős teendőm közepette elfelejtettem a falakra kiakasztatni. Ez a kém igen ravasz ember, és biztosan tudom, hogy ő csente el azt a négyszáz számárfarhámot. Hozd ide őt, hadd szedjem ki belőle azokat az átkozott farhámokat, hogy újra nyugodtan alhassam!

Addig kért, követelt, és oly sokáig hajtogatta mondókáját a szíriai kémről, hogy végül megelégteltem, fáklyákat gyújtattam és lebocsátkoztam az erőd zárkájába, hol egész sereg patkányok rágt a holttetem hevert, hozzáláncolva a falakhoz. A föld alatti üregek öre vén ember volt; Gáza sötét üregeiben töltvén egész életét, megvakult, és fáklya nélkül is tudott közlekedni bennük, hiszen minden folyosót ismert. Faggatni kezdtem a szíriai kémről, akit az ostrom bevégződése előtt ejtettek foglyul, de ő esküvel bizonygatta, hogy már régen meghalt az összes fogoly, mert először kinyújtották őket a vallatásokon, utána pedig Roju parancsára mindegyiket étel és víz nélkül hagyták. Ám én ismertem az embereket, és viselkedése gyanút ébresztett bennem. Ezért addig szorongattam és fenyegettem, amíg arcra nem borult a lábam előtt és jajgatva kiáltotta:

- Kegyelmezz életemnek, uram, mert mindig híven szolgáltam Egyiptomot, sanyargattam a foglyokat, s elloptam tőlük az ételt. De ez a fogoly nem közönséges ember. Bámulatos a nyelve, hiszen akár a fülemüle, úgy csacsog és locsog, s nagy gazdagságot ígért nekem, ha ételt adok neki, és életben tartom, míg Horemheb megérkezik. Azt is megígérte, hogy látásomat is visszanyerem, ha életben tartom, mert ő szintúgy vak volt, de valamely nagy orvos visszaadta egyik szemének látását és megígérte, hogy elvisz ahhoz a nagy orvoshoz, aki meggyógyít majd, és újra a városban lakhatom, emberek között, és élvezhetem gazdagságomat. Ugyanis már több mint kétmillió deben arannyal tartozik nekem a kenyérért és vízért, melyet tőlem kapott. Nem adtam tudtára, hogy az ostrom véget ért és Horemheb megérkezett, hadd verje még nagyobb adósságba magát a kenyérért és vízért, melyet mindennap viszek neki. Bizony, azt akarta, hogy Horemheb megérkezése után azonnal vigyem őt titokban eléje, és fogadkozik, hogy Horemheb szabaddá teszi és aranyláncokkal ajándékozza meg. Én hiszek szavainak, mert nyelve csacsogásának bizonyára senki fia nem tud ellenállni, ám csak akkor szándékozom elvinni őt Horemhebhez, amikor már teljes hárommillió deben arannyal lesz adósom. Ez ugyanis kerek összeg, és könnyen fejben tarthatom.

Míg beszélt, térdem remegni kezdett, és szívem olvadozott keblemben, mert úgy hittem, tudom, hogy kiről beszél. De megerősítettem magamat, és így szóltam a vénséghez:

- Hallod-e, öreg, annyi arany talán nincs is egész Egyiptomban és Szíriában együttvéve. Szavaidból sejtem, hogy az a férfi nagy gazember, és megérdemli a büntetést. Vezess hát tüstént hozzá, és könyörögi minden istenedhez, hogy ne történt légyen semmi baja, mert világtalan fejjel fizetsz érte!

A vénség keserű sírással és Ámont szólítva segítségül, elvezetett az üregek végére egy kis odúba, melyet kövekkel zárt és különített el a többi üregtől, hogy Roju emberei ne akadjanak rá. A fáklyával bevilágítottam és azt láttam, hogy falához oda van láncolva egy férfi, akinek szíriai ruháját cafatokra tépték, háta sebekkel borított, és megfogyatkozott hasa ráncos zsák módján csüng a két térde között. Félszemére vak volt, s a fáklya fényében kezével oltalmazva emelte reám hunyorgó ép szemét, melyet a hosszú hetek sötétsége után megfájdított a fény.

- Te vagy az, uram, Színuhe? - szólított meg. - Áldott legyen a nap, mely elem hozott, de küldess gyorsan kovácsokért, hogy törjék szét ezt a láncot, és adj egy korsó bort, hogy el tudjam feledni szenvedéseimet! Parancsold meg, hogy a rabszolgák megmosdassanak és finom olajokkal dörzsöljék be testemet, mert kényelemhez és előkelő élethez vagyok hozzászokva, s ezek az éles padlókövek lekoptatták a bőrt hátsó felemről. Ugyancsak semmi kifogásom ellene, ha puha ágyat készíttetsz nekem, és néhány Istár-szüzet küldesz társaságul, mivel a hasam nincs többé a szerelem gyönyöreinek útjában. Pedig - akár hiszed, akár nem - néhány nap alatt több mint kétmillió debent érő kenyeret ettem.

- Kaptah, Kaptah - mondtam, letérdeltem eléje, és átöleltem patkánymarta vállát. - Javíthatatlan vagy! Thébában azt beszélték, meghaltál, de én nem hittem el, mert úgy vélem, te nem halhatsz meg soha, és erre az a legjobb bizonyíték, hogy, íme, itt a foglyok zárkájában elevenen és jó erőben találok rád.

Azután kovácsokkal szétötrettem láncát, és felvittem őt az erődbe, tulajdon szobámba, mert amíg szeme újra hozzá nem szokott a napfényhez, egymagában tehetetlen és vakki volt. Szobámban rabszolgákkal megmosattam, bekenettem, és a legfinomabb gyolcsot adattam reá, aranyláncot, aranykarkötőket és más ékszereket kölcsönöztem neki, hogy rangjához illő öltözkében mutatkozhassék, és leborotváltattam a szakállát, kibodrosítottam a haját. Míg a rabszolgák szépítették és öltöztették, egész idő alatt húst evett, bort ivott hozzá, és jódollgában böföntett is olykor. De közben a foglyok öre folyvást sírt és jajgatott az ajtó mögött, kaparta és rugdalta az ajtót, és egyre azt kiáltotta, hogy Kaptah kétmillió-háromszázhatvanötezer debent arannyal tartozik neki, amiért megmentette az életét, és etette őt a börtönben.

Végül felingerelt kiabálása és jajgatása, s azt mondtam Kaptahnak:

- Horemheb már több mint egy hete Gázába érkezett, és ez a vénség megcsalt téged, Kaptah. Ezért egyáltalán nem tartozol neki semmivel, ámde én a katonákkal megkorbácsoltam őt, és hogyha szükséges, akár a fejét is levághatják, mert álnok vénember ez és sok fogoly halálában bűnös.

De Kaptah részeg lett a bortól, és így beszélt:

- Jámbor ember vagyok, tisztelem az isteneket és megtartom szavamat. Ezért az utolsó debent megfizetem tartozásomat az öregnek, de természetesen időt kell adnia nekem a fizetésre. Nem hiszem, hogy együgyű fejével fel tudná fogni, hogy mennyivel vagyok adósa; biztosan kielégítené, ha néhány debent aranyat mérnék neki, mert még soha életében nem markolt puha aranyat a kezében. Bizony, úgy vélem, magánkívül volna az örömtől, ha csak egyetlen debent aranyat is kapna tőlem, ám engem ez egyáltalán nem mentesít ígéretem és tartozásom alól. Nem tudom elképzelni, honnan szerezhetem meg mindezt az aranyat, hiszen a thébai lázadásban sok javamat elvesztettem. Szégyenletesen el kellett menekülnöm Thébából, és ott hagynom prédára a vagyonomat, amikor a rabszolgák és teherhordók fejükbe

vették, hogy elárultam őket, s meg akartak ölni. Ám ezután nagy szolgálatokat tettem Horemhebnek Memfiszből, és amidőn Memfiszből is menekülnöm kellett, mivel odáig is elért a rabszolgák dühe, még nagyobb szolgálatokat tettem Horemhebnek: itt éltem Szíriában, mint kereskedő, és gabonát meg takarmányt árultam a hettitáknak. Ezért úgy számítom, hogy Horemheb már legalább félmillió deben arannyal tartozik nekem, sőt még többel is, mert azután ott kellett hagynom üzleti ügyeimet és kis csónakon Gázába menekülnöm, úgyhogy életem a tengeren szörnyű veszélyben forgott. Bizony a hettiták nagyon megdühödtek, amikor a tőlem vásárolt takarmány lovaikat beteggé tette! De Gázába menekülvén, tudtomon kívül még nagyobb veszélybe sodortam magamat, mert Gáza bolond parancsnoka mint szíriai kémét elfogatott, kínpadra vonatott, és biztosan kiakasztatta volna bőrömet a falakra, ha ez az ostoba öregember el nem rejt, és nem mondja azt, hogy a zárkában meghaltam. Meg kell hát fizetnem neki tartozásomat.

Akkor megnyílt a szemem, és rádöbbsentem, hogy éppen Kaptah volt Horemheb legjobb szolgája Szíriában. De azt mondtam neki:

- Mit ér, hogy Horemheb sok arannyal adósod? Hiszen könnyebben sajtolhatsz kőből aranyat, mint hogy a kölcsönt visszakapjad tőle. Jól tudod, hogy ő sohasem fizeti meg a tartozását.

- Így van - felelte Kaptah -, és jól tudom, hogy Horemheb kemény szívű és hálátlan ember; még ennél a bolond gázai parancsnoknál is hálátlanabb, akinek lezárt korszokban gabonát hajigáltattam át a falakon a hettiták által. A hettiták ugyanis azt hitték, hogy a korszok mérges kígyókkal vannak teli, melyeket nagy veszélyek és kínok árán gyűjtöttem a sivatagban, én pedig ennek bizonyítására feltörettem az egyik korszót, és a benne levő kígyók három hettita katonát megmártak. Egyetlen vízmértéknyi idő alatt belehaltak a marásba, és a hettitáknak ezután már nem volt kedvük ahhoz, hogy kinyissák a többi korszót, amelyekben gabona volt, hanem jó árat fizettek értük. Persze nem is képzelem, hogy Horemheb aranyban fogja megfizetni a tartozását, de át kell engednie számomra a kikötőjogot minden jövedelmével együtt a meghódított szíriai városokban, továbbá egész Szíria sókereskedését, és még sok mást, hogy követeléseimet behajthassam.

Kaptah ravaszul beszélt, de szavain mégis meglepődtem. Ezért megkérdeztem tőle:

- Egész életedben erőlködni és dolgozni akarsz hát, hogy elég aranyad legyen megfizetni adósságodat ennek a bolond vénembernek, aki itt nyüszít az ajtóm előtt?

Kaptah ivott a borból, és csettintett egyet.

- Bizony érdemes néhány hétig sötét odúban kemény kövön feküdni, és poshadt vizet inni, hogy igazán megbecsüljük a puha ülőkét, a napvilágot és a bor zamatát. De nem, Színuhe, nem! Annyira mégsem vagyok bolond, mint gondolod. Az adott szó azonban adott szó. Ezért nincs más kiutunk többé, mint hogy ígéretem szerint te meggyógyítod az öregnek a szemét, hogy tudjon kockázni velem. Szenvedélyes kockajátékos volt ugyanis, mielőtt megvakult az állandó sötétségtől, melyben élnie kellett. Nos, én kockázni akarok vele, és igazán mit sem tehetek, hogyha játékunkban ő lesz a vesztes. Gondolhatod, hogy nagy tételekben szándékozom játszani vele.

Én is beláttam: Kaptah számára ez az egyetlen lehetőség, hogy mérhetetlen tartozásától becsületes úton megszabaduljon, mert Kaptah ügyes kockajátékosnak bizonyult, ha a maga választotta kockákkal játszhatott. Ezért megígértem, hogy minden tudásommal igyekszem látóvá tenni a vénembert; legalább annyira, hogy a kocka pöttyeit megkülönböztethesse. Kaptah pedig megígérte, hogy viszonzásul annyi ezüstöt küld Mutinak, amennyiből újjáépítheti a rézöntő egykori házát Thébában és távollétem idején tisztességesen megélhet. Ily módon megegyeztünk, én behívtam az öreget, és Kaptah biztosította őt, hogy megfizeti

tartozását, ha némi haladéket kap. Akkor megvizsgáltam a vénember szemét, és észrevettem, hogy vakságát egyáltalán nem a sötétség okozta, hanem régi szembetegség, mely gyógyíthatatlan maradt. Másnap tüvel meggyógyítottam, oly módon, ahogyan Mitanniban tanultam a szem gyógyítását. Ám afelől, hogy mennyi ideig láthat, nem tudtam kezeskedni, mert a tüvel látóvá tett szem gyorsan összezáru, és azután már többé nem lehet meggyógyítani.

Kaptahot elvittem Horemheb elé, és Horemheb nagyon megörült neki, megölelte, hős férfinak nevezte, és biztosította arról, hogy egész Egyiptom hálás neki nagy tetteiért, amiket Egyiptom javára titokban és önzetlenül vitt véghez. De szavaira Kaptah ábrázata megnyúlt, sírni kezdett, és könnyhullatva így beszélt:

- Nézd a hasamat, mely ráncos bőrszákká változott, míg szolgálatodban fáradoztam, nézd sebes hátsómat és nézd fületem, melyet Gáza föld alatti üregeiben a patkányok rongyosra haraptak temiattad, Horemheb! Te csak Egyiptom hálájáról beszélsz nekem, de a hála még egy gabonaszemet sem juttat gyomromnak, és torkomat sem nedvesíti borral. Bizony, sehol nem látom az arannyal teli zsákocskákat, melyeket tetteimért ígértél, pedig erősen hittem, hogy félreteszed részemet mindama zsákmányokból, amiket eddig szereztél. Nem, Horemheb! Én nem hálát kérek tőled, hanem azt kérem, hogy becsületes ember módjára fizess meg tartozásodat, mert magam is tartozom másoknak, és temiattad beláthatatlanul nagy adósságokba keveredtem, nagyobb adósságokba, mint álmodhatnád.

De Horemheb, amint meghallotta, hogy Kaptah aranyról beszél, összeráncolta homlokát, és lábát türelmetlenül csapkodni kezdte aranyos korbácsával.

- Beszéded olyan a fülemben, akár a légyzümmögés. Esztelen ember módjára beszélsz, és a szájad is ganajos. Jól tudod, hogy nincs olyan zsákmányom, amit neked oszthatnék, és hogy minden aranyat, amit megkaparinthatok, a hettiták elleni háborúba ölök. Magam is szegény ember vagyok, és egyetlen jutalmam a dicsőség. A te fizetséged legyen hát mindaz, amit elszenvetdtél, derék Kaptah! Ismerlek téged, te is ismersz engem, ne locsoj tehát többet az aranyról, mert az efféle beszéd nagyon felingerel, és haragra gerjeszt.

De Kaptah addig makacszkodott, míg végül kialkudta Horemhebtől minden hadizsákmány megvásárlásának és eladásának kizárólagos jogát Szíriában. Ily módon egyedül neki volt joga ahhoz, hogy a katonáktól megvásárolja, és sörre, borra, játékkockákra és nőkre váltsa be a zsákmányt, melyet az Embercsontok Síkságán a hettiták táborából és a gázai ostromlók táborából nekik szétosztottak. Ráadásul egyedül övé volt annak joga is, hogy a fáraó és Horemheb zsákmányrészét eladja, vagy olyan felszerelési tárgyakra cserélje, melyekre a hadseregnek szüksége van. Már ez a jog önmagában is gazdag emberré tehetné őt, mert Egyiptomból hajókon számos kereskedő érkezett Gázába, és Szíria városaiból is érkeztek kereskedők, akik nem törődtek a hettitákkal meg Aziruval, és nyereségvágytól csábítva, üzletet akartak csinálni a zsákmányból és foglyokat kívántak vásárolni. Mármint ezután senki sem kereskedhetett Gázában anélkül, hogy meg ne fizette volna neki az ő részesedését mindegyik üzletből. Ámde Kaptah nem elégedett meg ezzel, hanem mindama zsákmány vásárlási jogát követelte, amit Horemheb serege a jövőben szerezhet Szíriában. Horemheb pedig, miután alkudozott egy ideig, ebbe is beleegyezett, mert ez az engedmény nem került neki semmibe, ő maga nem volt kereskedőember, és Kaptah bőséges ajándékokat ígért neki.

4

El kell még mondanom, hogy Horemheb, miután hajókon segítőcsapatokat kapott Egyiptomból, rendbehozta az összes hadiszekeret, Gázába gyűjtötte Dél-Szíria minden lovát, és a város mellett jó ideig gyakorlatoztatta seregét, kiáltványt tett közzé, melyben kijelentette,

hogy egyáltalán nem hódítóként, hanem felszabadítóként jött Szíriába. Szíria városai - mindegyik a saját királya irányításával - mindig szabad kereskedést folytattak és teljes függetlenséget élveztek Egyiptom nyájas oltalmában, de Aziru szörnyű árulással megkaparintotta őket, megfosztotta koronájuktól az ősi királyokat, és a városoktól súlyos adókat szedett. Kapzsiságában mindezen felül eladta Szíriát a hettitáknak, akiknek kegyetlenségéről és borzalmas szokásairól a szíriaiak saját szemükkel győződhetnek meg nap nap után. Szíria sorsa már nem lehetett más, mint a hettiták rabigája és a teljes kiszolgáltatottság, noha a hettiták talán még nem is mutatták meg igazi arcukat, hiszen először Egyiptomot akarták leigázni. Ő, Horemheb, a legyőzhetetlen, a sólyom fia, azért jött Szíriába, hogy felszabadítsa; hogy felszabadítson minden falut és várost a rabigából; hogy szabaddá tegye a kereskedést, és visszaállítsa a régi királyok jogait; hogy Egyiptom oltalmában Szíria újra gazdaggá és virágzóvá válhassék. Teljes vagyonbiztonságot, szabadságot és függetlenséget ígért minden városnak, amely kiűzi a hettitákat, és bezárja kapuit Aziru elől. Ugyanakkor megígérte, hogy azokat a városokat, amelyek makacsul ellenállnak, felgyújtja, kifosztja és elpusztítja, lakóikat elhurcolja rabszolgának, s falaikat szétrombolja örök időkre.

Ilyen kiáltványt tett közzé Horemheb, midőn seregével és hadiszekereivel elindult Joppe felé, és hajóhadát előreküldte a partvidék mentén, hogy elzárják Joppe kikötőjét. Kémei útján Szíria minden városának tudomására hozta ezt a kiáltványt; nagy nyugtalanságot és bizonytalanságot keltett a városokban, s belső torzszalkodást az ellenség között. Éppen ez volt kiáltványának egyetlen célja. Kaptah viszont, óvatos ember lévén, számítván arra az esetre, hogy Horemheb vereséget szenved, ott maradt Gáza falai közt, hiszen a hettiták és Aziru nagy erőket vontak össze az ország belsejébe. Azzal okolta meg ottmaradását, hogy mindama szenvedések után, amiket Gáza börtönében kellett kiállnia, nem bírja már a fáradtságos hadjárat terheit, és engem is magánál tartott, hogy kigyógyítsam bajaiból.

Görbenyakú Roju nagy barátságot érzett Kaptah iránt, mert Kaptah megszabadította őt betegségétől azzal, hogy elmondta: az ostrom idején saját katonái ették meg éhségükben azt a négyszáz számár-farhámot, mivel puha bőrből készültek, és az éhséggyötörte katonáknak jólesett rácsálni őket. Ezt hallván, Roju lecsillapodott, úgy hogy el lehetett távolítani kötelékeit, és katonáit szigorúan megfeddte, de azért a hősiességért, melyet Gáza védelmében tanúsítottak, meg is bocsátott nekik.

Amint Horemheb elindult Joppe felé, Roju bezáratta Gáza kapuit, és esküvel fogadta, hogy soha többé senkit sem ereszt seregestül a városba. Kaptahkal együtt ivott és figyelte kockajátékát a vén örrel. Horemheb kivonulásakor Kaptah már csaknem másfélmillió debben aranyat visszanyert az öregtől, akinek szemét annyira meggyógyítottam, hogy újra meg tudta különböztetni a kockák pöttyeit. Így itták a bort, kockáztak reggeltől estig és veszekedtek, s időnként egymás arcába hajították a kockákat. Azután markukba köpve, újra meg újra kiborították poharaikból a kockákat, hogy végiggördüljenek a padlón, mert az öreg nagyon fősvény volt, csak kis tétekben akart játszani, sírt és panaszkodott veszteségei miatt, mintha az elvesztett arany valóban a sajátja lett volna, és nem csupán elképzelés. Amidőn Horemheb ostrom alá vette Joppét, Kaptah új erőre kapott, és sikerült rávennie az öregre a tét felemelésére; amikor arról jött hír, hogy Horemheb réseket vágott Joppe falaiba, Kaptah néhány végső játékban oly alaposan megkopasztotta, hogy az öreg csaknem százezer debben arannyal maradt adósa. De Kaptah nagylelkű volt és elengedte adósságát, mivel az öreg megmentette életét és megakadályozta, hogy éhségben elsorvadjon Gáza föld alatti zárkáiban; sőt új ruhát és pár marék ezüstöt ajándékozott neki, úgyhogy a vénember sírva fakadt örömében, áldotta őt és jótévőjének mondta.

Miután Horemheb elfoglalta Joppét, Kaptah sietve odautazott; én követtem Kaptahot és így láttam először gazdag várost hódítók kezében. Igaz, Joppe lakói közül a legbátrabbak, amidőn Horemheb csapatai a falakon ütött réseken befelé nyomultak, fellázdak Aziru és a hettiták ellen, hogy városukat megőrizték, és megmenték a fosztogatástól, de Horemheb nem kegyelmezett nekik, hiszen lázadásukból már nem volt semmi haszna. Ezért csapatainak két hétig rablást engedett. Kaptah itt mérhetetlen vagyona tette szert, mivel a katonák drága szőnyeget, felbecsülhetetlenül értékes bútorokat és istenszobrokat cseréltek nála borra és ezüstre, hiszen mindezeket nem bírták magukkal vinni, és egy szép, jó termetű szíriai nő csupán néhány rézkarikába került Joppében.

Bizony csak itt láttam meg, hogy ember az emberhez mily fenevad tud lenni. Nem volt olyan szörnyűség, ami meg ne történt volna Joppében, mialatt a részeg katonák rabolták és éggették a várost. Szórakozás gyanánt gyújtották fel a házakat, és nem is akarták a tüzet eloltani, hiszen így az éj sötétjében is rabolhattak, szeretkezhettek a nőkkel és kínozhatták Joppe kereskedőit, hogy felfedjék eldugott kincseik rejtékhelyét. Voltak katonák, akik pusztán mulatságból lesbe álltak az utcasarkokon, és bunkóval agyonverték vagy lándzsával átdöftek minden szíriait, férfit, asszonyt és gyereket egyformán. Így viselt háborút Horemheb Szíriában, és én seregeivel együtt követtem őt, gyógyítottam a katonák sebeit, és láttam mindazt a gonoszságot, amit csak ember másik emberrel meglehet. A háború három évig tartott. Horemheb számtalan csatában megverte a hettitákat és Aziru seregeit. A hettiták hadiszekerei két alkalommal meglepték csapatait Szíriában, nagy pusztítást vittek véghez, és arra kényszerítették, hogy visszavonuljon a meghódított városok falai mögé, de Horemheb a tengeren át fenn tudta tartani a kapcsolatot Egyiptommal és a szíriai hajóhad nem bírt az övével, mely hozzácsokolt már a háborúhoz. Ekképpen vereségei után sikerült csapatait kiegészítenie Egyiptomból, és erejét új csapásokra összpontosíthatta. Szíria városai romba dőltek, lakóik vadak módjára a hegyek barlangjaiban rejtőztek el. Egész országrészek váltak pusztasággá, a romboló seregek elpusztították a megművelt földeket, kivágták a gyümölcsfákat, hogy az ellenség ne szerezhessen élelmet az uralma alatt tartott területről. Egyiptom férfiereje és gazdagsága egyre pusztult Szíriában. Egyiptom olyan anyához hasonlított, aki gyermekeinek halálát látván, megtépi ruháját és hamut szór a fejére, mert az Alsó Birodalomtól a Felső Birodalomig, végig a folyó mentén nem volt többé falu vagy város, partszegély vagy kunyhó, melynek ne haltak volna meg férfiai és fiai Szíriában Egyiptom nagyságáért.

Három évig viselt hadat Horemheb Szíria földjén, és ezek alatt az évek alatt többet öregedtem, mint korábbi éveimben együttvéve. Hajszálaim elhagyták fejemet, hátam meggömbült, arcom ráncos lett, mint az aszalt gyümölcs. Szemem alatt a könnyzacskók felduzzadtak mindama dolgok miatt, amiket látnom kellett, magamba zárkoztam, ingerlékeny lettem, morogtam az emberekre, és goromba szavakkal illetem a betegeket, miként számos orvos teszi öregedő éveiben, ha különben javukat is akarja. Ebben nem különböztem a többi orvostól, jóllehet többet láthattam, mint sok más orvos.

A harmadik évben döghalál ütötte fel fejét Szíriában, mert a háborút mindig döghalál követi, és rögtön jelentkezik, mielőtt elég sok oszlásnak indult holttestem hever egy rakáson. Bizony, a háború harmadik évében egész Szíria rothadó halottasveremhez hasonlított. Egész népek és törzsek pusztultak ki e háború idején, úgyhogy nyelvüket és szokásaikat mindörökre elfelejték. Akit a háború megkímélt, azokat megölte a döghalál; Horemheb és a hettiták seregéből egyaránt oly sok harcost ölt meg, hogy a hadműveletek szüneteltek, s a csapatok elmenekültek a hegyekbe és a sivatagba, ahová a döghalál nem ért el. És a vész nem tett különbséget előkelő és alacsony rangú, gazdag és szegény között, hanem egyformán megölt mindenkit. Nem hatottak rá a szokásos gyógyszerek, a döghalállal fertőzött beteg ruhába

takarta fejét, ágyának dőlt, és három napon belül meghalt. Azoknak pedig, akik felgyógyultak belőle, örökös forradások maradtak hónuk alatt és a lágyékukon, ahonnan a baj genny alakjában csurgott ki a gyógyuláskor.

A tél azután elvitte magával Szíriából a döghalált, így Horemheb újra összevonhatta csapatait, és folytathatta a háborút. Azon a tavaszon seregével a hegyeken keresztül a Megiddó előtti síkságra érkezett, és hatalmas ütközetben győzelmet aratott a hettitákon. Eme ütközet után a hettiták békét kértek tőle, mert Burraburias Babilonban, Horemheb sikerét látván, bátorságra kapott és ismét emlékezett Egyiptommal kötött szövetségére. Arcátlan lett a hettitákhoz, csapatait bevonultatta Mitanni egykori földjére, és Naharaniban elűzte őket legelőikről. A hettiták, rádöbbenvén arra, hogy az elpusztított Szíriában nincs már semmi megnyernivalójuk, békét kínáltak Horemhebnek, mert okos katonák és takarékos emberek voltak, s a hiábavaló dicsőség kedvéért nem akarták többé veszélynek kitenni hadiszekereiket, amelyekre Babilónia lecsillapításához szükségük volt.

Horemheb nagyon örült a békének, hiszen serege megfogyatkozott, és a háború elszegényítette Egyiptomot, ő pedig újjá akarta építeni Szíriát, hogy meginduljon a kereskedelem, és hasznot húzhasson Szíriából. De a béke feltételeként azt követelte, hogy a hettiták mondjanak le Megiddóról, melyet Aziru székvárosává tett és bevehetetlen falakkal és bástyákkal vett körül. Ezért a hettiták Megiddóban foglyul ejtették Azirut és családját, elrabolták mindama mérhetetlen kincseket, melyeket Aziru egész Szíriából Megiddó városába gyűjtött, és Horemhebnek bilincsekbe verve adták át Azirut, mindkét fiát és feleségét, Keftiut.

A béke zálogául és jószándékukat bizonyítandó, Azirut családostul, bilincsekbe verve, Horemheb táborába küldték, és Megiddó átadásával addig késlekedtek, amíg sikerült kifosztaniuk, s amíg el tudták hajtani északra a birkanyájákat és marhákat Amurruból, mely a békefeltételek szerint Egyiptom igazgatása alá került. És Horemheb nem támadta meg őket, lefűjatta a háborút, és nagy lakomát tartott a hettita hercegekkel és főtisztékkel; egész éjjel itta velük a bort és tetteivel dicsekedett. De a következő reggelen, egybegyűlt serege és a hettita főtiszték előtt ki akarta végeztetni Azirut és családját, ama örök béke megpecsételésére, amelynek mostantól fogva kellene uralkodni Egyiptom és Hatti földje között.

Ezért én nem akartam részt venni lakomáján, hanem az éj sötétjében elmentem abba a sátorba, amelyben Azirut tartották láncra verve. Az örök nem álltak utamba, mivel Horemheb orvosa voltam, és a katonák már ismertek; haszontalan embernek néztek, és tudták, hogy alkalmadtán még Horemhebnek is gonosz, éles szavakat merek mondani. Azért mentem Aziruhoz, mert nem volt többé egyetlen barátja sem egész Szíriában; mert a foglyul ejtett férfinak, a gazdagságát elvesztett és szégyenletes halálra ítélt férfinak nincsenek többé barátai. Azért mentem hozzá, mert tudtam, hogy igen nagyon szereti az életet. Mindama dolgok miatt, amiket láttam, meg akartam őt győzni arról, hogy az élethez igazán nem érdemes ragaszkodni. Mint orvos meg akartam mondani neki, hogy a halál könnyű, könnyebb, mint az élet fájdalmai, bánata és szenvedése. Az élet olyan, mint a forró láng, amely éget és perzsel, de a halál a feledésnek mélységes vize. Mindezt el akartam mondani neki, mert reggel halál várt rá, és tudtam, hogy úgysem bír aludni, mivel igen nagyon szereti az életet. Ha pedig nem akarja meghallgatni szavaimat, csendben ott ülök mellette, hogy ne legyen magában. Mert az embernek talán könnyű barátok nélkül élni, de egyetlen barát nélkül meghalni nehéz, különösen, ha életének napjaiban sokaknak parancsolt és koronát hordott a fején.

A sátor sötétjében így szóltam:

- Aziru, Amurru királya! Elfogadsz-e egy barátot halálod éjjelén?

Aziru keservesen felnyögött a sötétben, és láncai megcsörrentek, midőn válaszolt:

- Nem vagyok már király és nincsenek barátaim, de csakugyan te volnál az, Szinuhe, mert a sötétben is megismerem a hangod?

- Én vagyok - feleltem, és ő így kérlelt:

- Marduk és az alvilág minden gonosza nevére, ha csakugyan te vagy Szinuhe, hozz ide fényt, mert már megelégteltem a sötétséget, és igazán hamarosan elég időm lesz rá, hogy sötétben feküdjem!

Az öröknek megparancsoltam, hogy faggyúmécsest hozzanak és gyújtsák meg, mert a közönséges fáklyák csípős füstje marta szememet és csepegésre ingerelte orromat. Az örök elhozták és meg is gyújtották, akkor vásároltam tőlük egy korsó szíriai sört, melyet jövetelemtől elrejtettek és szívókákkal szopogattak időtöltésül a sötétben, mivel Horemheb azon az éjszakán lakomát tartott, és ők remélték, hogy ezért felügyelőik most szemet hunynak. Aziru nyögve és jajgatva feltápáskodott fektéből, én pedig szájához segítettem a sörszívókát és hagytam, hadd szívja a korsóból a szíriai sört, mely erjedt árpaszemekből és malátából készült. Amint mohón szívta a sört, elnéztem őt a faggyúmécse imbolygó fényénél. Haja összekuszált és szürke volt, ékes szakállát megtépték kínzás közben a hettiták, és egész bőrdarabok szakadtak le álláról. Ujjait összezúzták, körmei feketék voltak a kicsurgott vértől, bordái eltörtek, úgyhogy keservesen nyögött minden lélegzetvételnél és sört meg vért köpött szájából. Midőn már eleget ivott és köpött, ránézett a mécses lángjára, és így szólt:

- Ó, milyen irgalmas és ragyogó a fény fáradt szememben a sötétség után! De pislákol a mécses lángja és kialszik egyszer, és éppúgy pislákol és kialszik az emberi élet. Mégis köszönöm neked, Szinuhe, a fényt és a sört, és örömmel adnék ajándékot az ajándékért, ám jól tudod, hogy nincs már semmi adnivalóm, mert hettita barátaim mohóságukban még az általam aranyozott fogaimat is kitörték szájamból.

Utólag mindenkinek könnyű okosnak lenni. Ezért nem akartam emlékeztetni arra, hogy óva intettem őt a hettitáktól, hanem megfogtam összezúzott kezét, és kezemben tartottam, s ő büszke fejét kezemre hajtotta, és sírt. Könnyei forró cseppekben hullottak kezemre megdagadt és kékre vert szeméből. Amikor a sírást abbahagyta, ekképpen beszélt hozzám:

- Nem szégyelltem nevetni és ujjongani előtted boldogságom és erőm napjaiban, miért szégyelleném hát most előtted könnyeimet bánatomban. De tudd meg, Szinuhe, hogy egyáltalán nem magamat, vagy gazdagságomat, vagy elveszített koronáimat siratom - jóllehet mindig szenvedéllyel ragaszkodtam a hatalomhoz és a földi jókhoz -, hanem asszonyomért, Keftiuért sírok, és nagyobbik, derék fiamért és kisebbik, gyenge fiamért sírok, mert velem együtt holnap nekik is meg kell halniuk.

- Aziru, Amurru királya! - válaszoltam. - Ne feledd, hogy hatalomvágyad miatt egész Szíria olyan, akár egy búzló sírverem. Megszámlálhatatlanul sokan meghaltak miattad, Aziru. Ezért csak helyénvaló és méltányos, hogy vereséged után holnap meghalsz, és talán az is helyénvaló, hogy családod meghal veled együtt. Tudd meg mégis, hogy könyörögtem Horemhebnél asszonyod és fiaid életéért, és nagy ajándékokat kínáltam neki értük, de ő nem engedett, mert maradékokat, nevedet és még emlékedet is ki akarja irtani Szíriából. Ezért még sírhelyet sem ad neked, fenevadak fogják testedet szétépni. Horemheb nem akarja, hogy Szíria férfiai örökké síroddhoz gyűljenek, és gonosz esküvéseket tegyenek nevedben, Aziru.

Ezt hallván, Aziru igen megrémült.

- Istenem, Baál kedvéért, Szinuhe, áldozz nekem italt és húst Amurru Baálja előtt, ha már meghaltam, mert másként örökké éhesen és szomjasan kell bolyonganom az alvilág sötétjében! Tedd meg ugyanezt a szolgálatot Keftiunak is, kit bár szeretted egykor,

barátságunk kedvéért átengeded nekem, és tedd meg fiaimnak is, hogy nyugodt szívvel, aggodalom nélkül halhassak meg. De Szinuhe, én mindig kíváncsi ember voltam, és kereskedővér folyik bennem, miként minden szíriaiban. Holnap meg kell halnom, és a halálra nagyon kíváncsi vagyok. Szeretném megtudni, van-e rá mód, hogy megvesztegessenem a halált és megcsaljam az isteneket, mert lelkemben nagyon ijesztően boronganak gondolataim a másvilágról és az árnyként való örökös vándorlásról a sötétben. Te, Szinuhe, szívedbe gyűjtötted minden országok bölcsességét. Árudd el hát a módját, mellyel a halált megvesztegethetem!

Ám én fejemet rázva, azt mondtam neki:

- Nem, Aziru! Az ember bármi mást megvesztegethet és megcsalhat. Megvesztegetheti a szerelmet, és a hatalmat, a jóságot és gonosztságot, csakúgy, mint fejét és szívét, de a születést és a halált soha. Ez éjjelen, midőn mécsesed lángja repdesve imbolyog, mégis azt mondom neked: a halálban nincsen semmi félni való, Aziru, a halál jó. Mindama gonosztságotok mellett, melyek a világban történnek, a halál az ember legjobb barátja. Mint orvos, már nem nagyon hiszek a halottak országában, s mint egyiptomi, nem hiszek a nyugat földjében s a test megmaradásában sem. A halál olyan nekem, mint hosszú álom, és olyan, mint perzselő nap után a hűs éj. Bizony, Aziru! Az élet forró bor, de a halál üdítő víz. A halálban bezárul szemed, és nem lát többé; a halálban elhallgat szíved, és nem panaszkodik többé; a halálban ellankad karod, és nem vágyódik többé tettek után, megtörik lábad és nem áhítozza többé vég nélküli utak porát. Ilyen a halál, barátom, Aziru, de barátságunk kedvéért mégis szívesen áldozok neked és családodnak nagy ital- és húzáldozatot Amurru Baálja előtt. Királyi rangodhoz méltó áldozatot mutatok be neked és családodnak, ha ez megvigasztal, noha magam az áldozatokban nem nagyon hiszek. Ám a biztonság a legjobb, ezért áldozni fogok neked, hogy ne kelljen szomjaznod és éhezned a halottak földjén, még ha nem is léteznék efféle föld.

Aziru tűzbe jött szavaimtól és megjegyezte:

- Ha áldozol nekem, áldozz Amurru bárányaiból, mert azok a legzsírosabbak, és húruk elomlik szájamban. Ne feledd áldozni nekem bárányvesét, mert az a csemegém, és ha tudsz, áldozz nekem szidóni bort is, melybe mirha van keverve, mert vérem mindig kedvelte a nehéz borokat, s a zsíros étkeket. Azt is szeretném, ha áldoznál nekem kényelmes és erős ágyat, amely a féktelen megerőltetést is kibírja, mert bizony királyi rangomhoz nem illő pásztorok módjára fűben feküdnöm, jóllehet a föld nem nyikorog, miként a legerősebb ágyak is nyikorognak Keftiu súlya alatt.

Még egész sereg olyasmit sorolt fel, melyet áldozatul kívánt tőlem. Lelkesen örvendezett, akár egy gyermek, midőn mindama jókra gondolt, amiket magával vihet a halottak honába. De végül elszomorodott, és mélyet sóhajtván, kezébe támasztotta összeütött fejét.

- Ha mindezt meg akarod tenni értem, Szinuhe, csakugyan barátom vagy, és nem is értem, miért cselekszel így, hiszen miként minden egyiptominak, én sok rosszat okoztam neked is. Szépen beszéltél nekem a halálról, és ki tudja, talán úgy van, ahogy mondod, és a halál csak hosszú álom és üdítő víz. Ám, a szívem mégis sajog, amikor Amurru almafáinak virágzó ágaira gondolok, és fülemben hallok a juhok bégetését, s magam előtt látom a hegyoldalakon ugrándozó báránykákat. Különösen akkor sajog a szívem, ha arra gondolok, milyen a tavasz Amurru országában, s ha a liliomnyílásra és a liliomok gyanta- és balzsamillatára gondolok, mert a liliom királyi virág, és illik természetemhez. Mindezekre gondolván, sajog a szívem, hiszen tudom, hogy nem látom többé soha Amurru földjét; sem tavasszal, sem ősszel, sem a

nyár hevében, sem a tél csípős szelében. Szívemnek fájdalma mégis kedves, ha Amurru földjére emlékezem.

Így beszélgettünk az egész hosszú éjszakán Aziru fogolysátrában, és felidézgettük találkozásainkat abból az időből, amidőn Szimirrában laktam, s mindketten fiatalok és erősek voltunk még. Aziru mindenféle történeteket is mesélt gyermekkoráról, amiket sokáig tartana elbeszélnem, hiszen a gyermekkora minden embernek hasonló, és e kor emlékei mindenkinek magának becsesek csupán.

Virradatkor rabszolgáim számunkra készített étket hoztak, s az örök nem álltak útjukba, mivel ők is megkapták részüket. Forró, zsíros birkahúst meg zsírban sült kását szolgáltak fel, és serlegeinket erős szidóni borral töltötték meg, melybe mirha volt keverve. Rabszolgáimmal le is mosattam Aziruról mindazt a mocskot, melyet reá hajigált a nép, megfésültettem és kibodrosítottam haját, szakállát pedig aranyszálakból font hálóval borítottam. Ruhájának foszlányait és láncát királyi paláttal fedtem be, mert a hettiták rézbilincsekbe verték, melyeket nem lehetett letörni, ennél fogva nem adhattam reá új ruhát. Ugyanígy cselekedtek rabszolgáim Keftiuval és Aziru mindkét fiával is, Horemheb azonban nem engedte meg Azirunak, hogy asszonyával és fiaival előbb találkozzék, mint a vesztőhelyen.

Amikor eljött az ideje, és Horemheb kilépett sátrából a részeg hettita hercegek társaságában, vállukra támasztotta kezét és hangosan nevetett, odamentem hozzá s ekképpen szóltam:

- Bizony, Horemheb, én sok szolgálatot tettem neked, s talán az életedet is megmentettem, amikor Türoszban kihúztam a mérgezett nyilat combodból és meggyógyítottalak. Tégy hát te is szolgálatot nekem, és engedd Azirut szégyen nélkül meghalni, mert mégiscsak Szíria királya ő, és hősieken küzdött. Saját dicsőségedre szolgál, ha engeded őt szégyen nélkül meghalni, hiszen hettita barátaid már eléggé megkínózták és összetörték tagjait, hogy kicsikarják belőle, kincsei merre rejteznek.

Horemheb nagyon elkomorult, mert már sok fortélyos módot kieszelt Aziru halálának meghosszabbítására, már minden készen állt, és az egész sereg már hajnalban összegyűlt a vesztőhely dombja körül. A katonák verekedtek a legjobb helyekért, hogy vidám napot tölthessenek el. De ezt Horemheb nem azért rendezte így, mert kedvelte a halál megnyújtását és élvezte volna Aziru szenvedéseit, hanem csupán azért, hogy katonáit szórakoztassa, és megfélemlítse egész Szíriát, hogy Aziru szörnyű halála után soha többé senki ne merészeljen lázadásról álmodozni. Ezt becsületére kell mondanom, mert Horemheb, természete szerint, nem volt kegyetlen ember, miként beszélték, hanem katona, és a halált csupán fegyverként használta kezében. Mégis szívesen hagyta, hogy a szóbeszéd eltúlozza kegyetlenségét, mert félelmet akart kelteni ellenségeiben, s meg akarta nyerni a nép tiszteletét. Úgy gondolta, hogy a nép jobban tiszteli a kegyetlen, mint a szelíd parancsolót, és szelídségét gyengeségnek tekinti.

Ezért komorult el, amint beszéltem hozzá; elvette kezét Subattu herceg nyakáról, imbolyogva megállt előttem, és aranyos korbácsával csapdosni kezdte lábát.

- Te, Szinuhe, örökös tövis vagy az oldalamban, és kezdelek ugyancsak unni téged. Mert - ellentétben a józan emberekkel - keserű vagy, mardosó szavakkal szidalmazol mindenkit, aki boldogul, és gazdagságot, dicsőséget szerez, de ha valakit kudarc ér és vereség, elsőként dédelgeted és vigasztalod. Jól tudod, hogy nagy nehézségek és kiadások árán hozattam ide Aziruhoz messzi vidékek legügyesebb hóhérait, s különféle szakítóállványaiknak és főzőüstjeiknek felállítása a dombra a sereg elé is egész rakás ezüstbe került. Igazán nem vehetem el az utolsó pillanatban iszaptúróimtól az örömüket, mert eleget szenvedtek mindnyájan, és elég sok vérük omlott Aziru miatt.

Subattu, a hettita herceg, tenyerével Horemheb hátára csapott, felnevetett, és így kiáltott:

- Jól beszélsz, Horemheb! Csak nem fogsz megfosztani szórakozásunktól, hiszen, hogy az élvezetből neked is hagyjunk, nem téptük le tagjairól a húst, hanem csak fogókkal és csavarófákkal húzogattuk nagy óvatosan.

Horemheb hiúságának nem tetszettek e szavak, és az sem volt kedvére, hogy a herceg hozzányúlt. Ezért szemöldökét összevonva így szólt:

- Részeg vagy, Subattu. Azirival nekem nem volt más célom, csak az, hogy megmutassam az egész világnak: milyen sorsra jut minden férfi, aki megbízik a hettitákban. De mivel ezen az éjszakán összebarátkoztunk, és számos serleget ürítettünk egymásra, megkímélem eme szövetségesedet, Azirut, és barátságunk kedvéért könnyű halált adok neki.

Subattu haragra gerjedt szavai hallatán, arca eltorzult és elsápadt, mert a hettiták kényesek a becsületükre, noha mindenki tudja, hogy a becsülettel nem törődve, megcsalják és elárulják szövetségeseiket, ha már nincs belőlük hasznuk, és többet nyerhetnek az árulással. Ugyanígy jár el persze minden nép és minden bölcs uralkodó, de a hettiták arcátlanabbul viselkednek más népeknél, hiszen nem fárasztják magukat a szükséges kifogások és magyarázatok kigondolásával, amelyek szépítik, vagy jogossá változtatják az ügyet. Subattu hát feldühödött, de társai számára tapasztották kezüket, és elcipelték őt Horemheb közeléből, azután addig tartották, amíg tehetetlen dühe arra nem készítette, hogy kiadja magából a megivott bort. Akkor lecsillapodott.

Horemheb pedig elrendelte, hogy Aziru lépjen elő a fogolysátorból, és igen meglepődött, látván Azirut, amint emelt fejjel, büszkén, királyhoz illően, vállán királyi paláستtal lépett a tömeg elé. Hiszen Aziru zsíros húst evett, erős bort ivott hozzá, és most gögösen ingatta fejét, a vesztőhely felé haladtában hangosan nevetett, és csúfondáros szavakat kiáltozott Horemheb főtisztjeinek meg őreinek. Haja fésült volt, kibodrosított, arca csillogott az olajtól. A katonák feje fölött odakiáltott Horemhebnek:

- Hej, Horemheb, hej, te mocskos egyiptomi! Ne félj már tőlem, mert láncokban vagyok! Nem kell már katonáid lándzsái mögé rejtőznöd! Jöjj ide hozzám, hadd töröljem ruhádba lábamról a ganajt, mert ennél szennyesebb tábort még életemben nem láttam, és istenem, Baál színe elé tiszta lábbal akarok odalépni.

Horemhebnek igen kedvére voltak Aziru szavai, hangosan felnevetett, és így kiáltott vissza:

- Nem mehetek hozzád, mert noha valahonnan sikerült eloroznod egy palástot ganajos tested leplezésére, a szíriai bűz mégis felkavarja gyomromat. De kétség nélkül bátor férfi vagy, Aziru, ha kineveted a halált. Ezért saját becsületed kedvéért könnyű halált ajándékozok neked.

Testőreit adta Aziru mellé kíséretül, hogy a katonák ne dobálhassák meg szennyel. Körülvették Azirut és lándzsanyeleikkel mindenkinek számára vertek, aki megkísérelt gúnyszavakat kiáltani, mert már nem gyűlölték őt a tengernyi szenvedésért, amit okozott nekik, hanem csodálták bátorságát. A vesztőhelyre kísérték Keftiu királynét és Aziru két fiát is; Keftiu a nők módján felékesítette magát, arcát pirosra és fehérre festette, a fiúk pedig büszkén lépdeltek a vesztőhely felé, királyfiakhoz méltón, s az idősebbik kézenfogva vezette a kisebbiket. Megpillantván őket, Aziru elérzékenyült, és így beszélt:

- Keftiu, Keftiu, én fehér kancám, szemem fényessége, szerelmem! Igen fájlalom, hogy miattam követned kell a halálba, mert az élet bizonyosan édes volna még neked.

Ám Keftiu azt felelte:

- Igazán ne bánkódj értem, királyom, mert örömmel követlek a halál földjére. Hiszen férjem vagy, s erős, mint a bika, és nem hiszem, hogy halálod után akadna egyetlen más férfi, aki képes volna ugyanúgy kielégíteni engem. Élted napjaiban minden más nőtől elválasztottalak és magamhoz kötöztelek téged. Ezért nem engedem, hogy egyedül indulj a holtak földjére, ámde követlek téged, hogy szemmel tarthassalak, így elejét vehetem, hogy más nőkkel töltsed kedvedet, hiszen a holtak földjén minden biztonnal várnak reád mindama szép nők, akik előttem éltek. A biztonság a legjobb, és követnélek akkor is, ha élnem adatnék. Bizony, saját hajammal fojtánám meg magam, hogy követhesselek, királyom, mert csak rabszolga voltam, de te királynévá tettél, és két derék fiút szültem neked.

Aziru ujjongott e szavak hallatán, az öröm gőgössé tette, ezért így beszélt fiaihoz:

- Én szép fiaim! Királyfinak születtetek a világra, királyfiként haljatok is meg, hogy ne kelljen szégyenkezнем miattatok. Higgyétek el nekem, a halál nem fájdalmasabb, mint egy fognak kihúzása. Legyetek hát bátrak, szép fiaim! Így szólván, letérdelt a földre a hóhér elé, és újra Keftiuhoz fordult.

- Megelégettem, hogy bűzös egyiptomiakat lássak magam körül, és megelégettem véres lándzsáikat. Takard hát ki virágzó kebledet, Keftiu, hadd nézhessem szépségedet, midőn meghalok, és hadd haljak meg éppoly boldogan, mint ahogyan éltem veled.

Keftiu lemeztelenítette neki pompás keblét, a hóhér pedig felemelte súlyos kardját, és Aziru fejét egyetlen csapással elválasztotta törzsétől. Aziru feje Keftiu lábához repült, sűrű vére pedig hatalmas erővel buzogott nagy testéből az utolsó szívverések nyomán, s befröcskölte a fiúk ruháit; ettől megrémültek, s a kisebbik remegni kezdett. Keftiu azonban felemelte a földről Aziru fejét, megcsókolta duzzadt ajkát, megsimogatta összekarmolt arcát és puha melléhez szorította, fiaihoz ekképp szólván:

- Igyekeztek, bátor fiaim! Kövessétek félsz nélkül atyátokat, kicsi fiaim, mert anyátok epedve vágyik már utána.

S mindkét fiú szépen letérdelt, a nagyobbik még akkor is védelmezően fogta a kicsit, és a hóhér könnyedén elvágta gyenge nyakukat. Azután testüket lábával félretaszítván, Keftiu húsos, fehér nyakát is kettévágta egyetlen csapással, és így mindannyian könnyű halált kaptak. Testüket azonban Horemheb hullaverembe dobatta fenevadak étkéül.

5

Ily módon halt meg barátom, Aziru, anélkül, hogy megkísérelte volna a halált megvesztegetni. Horemheb békét kötött a hettitákkal, noha éppoly jól tudta, mint a hettiták, hogy ez a béke csak időleges; hiszen Szidón, Szimirra, Büblosz és Kádes továbbra is a hettiták kezében maradt, Kádesből pedig hatalmas erődítményt csináltak, hogy uralmuk támasza legyen Észak-Szíriában. De most Horemheb és a hettiták egyformán fáradtak voltak ahhoz, hogy háborúzzanak, és Horemheb igen örült a békekötésnek, mivel érdekeit kellett védelmeznie Thébában, és le kellett csillapítania Kús földjét is, meg a négereket, akik szabadságuktól megittasodván, nem akartak többé adót fizetni Egyiptomnak.

Eme években Tutanhamon fáraó uralkodott Egyiptomban, noha még fiatal fiú volt, és csak sírjának építésével törődött. A nép őt okolta a háború minden szenvedéséért és veszteségéért, s gyűlölte őt. „Mit várhatunk attól a fáraótól, akinek feleségében az átkozott fáraó vére folyik?” - mondták az emberek. Eje egyáltalán nem csillapította a nép efféle beszédeit, mert megfelelték érdekeinek. Inkább egyre újabb és újabb történeteket terjesztett el a nép körében Tutanhamon oktalanságáról és kapzsiságáról, mellyel Egyiptom összes kincsét egybe akarja

gyűjteni sírjához, Tutanhamon a saját sírjának berendezéséhez síradót is kivetett a népre, így minden ember, aki meghalt Egyiptomban, testének örök tartósításáért adót fizetett neki. De ezt az ötletet Eje sugalmazta, mert tudta, hogy feldühíti majd a népet.

Ez időben egyszer sem jártam Thébában, hanem követtem a sereget, amerre ment, mert szüksége volt gyógyító tudományomra, s mindenféle bajt, nélkülözést kellett kiállnom. De azok, akik Thébából érkeztek, elmondták, hogy Tutanhamon fáraó vézna és beteges, valami titokzatos kór sorvasztja testét. Azt mondták, olybá tűnik, mintha a szíriai háború emészténé erejét, mert valahányszor Horemheb győzelméről érkezik hír, megbetegszik, de hogyha vereségről szól a hír, új erőre kap és felkel ágyából. Azt is mondták, hogy olyan ez, mint a varázslat, s akik nyitott szemmel akarnak járni, világosan láthatják, miképpen függ Tutanhamon fáraó egészsége a Szíriában vívott háborútól.

Ám az idő múlásával Eje egyre türelmetlenebbé vált, és mind gyakrabban üzent Horemhebnek: „Hagyd abba végre a háborúskodást, és adj békét Egyiptomnak, mert már öreg ember vagyok és beleuntam a várakozásba! Győzz hát végre, Horemheb, és ajándékozd meg békével Egyiptomot, hogy egyezségünk szerint megkapjam fizetségemet, és hogy gondoskodhassam a te fizetségedről is.”

Mindezért egyáltalán nem csodálkoztam azon, hogy amidőn a háború befejezése után diadalmenetben, lobogó zászlókkal hajóztunk felfelé a Níluson, híre jött: Tutanhamon fáraó, atyjának, Ámonnak aranyos hajójára szállt, hogy elvitorlázzék a halottak honába. Ezért le kellett húznunk zászlóinkat s arcunkra kormot és hamut mázolni. Beszélték, hogy Tutanhamon fáraót éppen azon a napon lepte meg heves roham, amikor Megiddó elestéről és a békéről érkezett hír Thébába. Ám azon, hogy miféle betegségben halt meg, az Élet Házának orvosai folyvást vitatkoztak, és az a szóbeszéd járta, hogy hasa megfeketedett a mérgektől. De haláláról senki sem tudott semmi biztosat, és a nép azt mondta, hogy saját gonoszságába halt bele, amikor a háború véget ért, mert legnagyobb öröme az volt, ha Egyiptom szenvedését láthatta. Én viszont tudom, hogy pecsétjét a békeszerződés agyagjába nyomván, Horemheb ölte meg őt éppoly bizonyossággal, mintha saját kezével döfte volna a kést szívébe, mert Eje csak a békére várt, hogy Tutanhamont félretaszítsa útjából, és maga a béke királyaként felülhessen a fáraók trónjára.

Be kellett hát mocskolniunk arcunkat, s leengednünk a győzelem tarka zászlóit a hajókon. Horemheb nagy bosszankodással leszedette és a folyóba dobatta azokat a hettita és szíriai főtisztakat, akiket a nagy fáraók szokásához híven, kiakasztatott hajójának orrára lábuknál fogva. Az iszaptúróit Szíriában hagyta, hogy az országot lecsillapítsák, és a háború keservei után Szíria kövérségéből maguk is megkövéredjenek. Azok a ganajosai viszont, akiket magával hozott, hogy megünnepeljék a győzelmet Thébában, szintén bosszankodtak és átkozták Tutanhamont, akiből nem volt örömük életében, és még halálában is megrontotta örömüket.

Ingerülten kockáztak a hajókon a zsákmányra, melyet Szíriában harácsoltak, és verekedtek a leányokért, akiket azért hoztak magukkal Szíriából, hogy ha majd alaposan kitöltötték velük kedvüket, eladják őket Thébában. Dagadtra, sebesre verték egymást, és gyászénekek helyett szemérmetlen dalokat énekeltek, úgyhogy a folyópartra gyűlt jámbor nép ugyancsak megborzadt viselkedésükön. Horemheb ganajos csavargóin már nem is lehetett többé felismerni egyiptomi mivoltukat, mert zsákmányként pompás ruhákat szerezvén, igen sokan közülük szíriai vagy hettita módra öltöztek fel, beszédükbe szíriai és hettita szavakat keverték, számosan pedig Szíriában áttértek Baál szolgálatára, és Baál-szobrokat hoztak magukkal Egyiptomba. Szemrehányást tenni azért nincs okom, mert Aziru emlékére, elindulásom előtt, magam is nagy ital- és húsáldozatot mutattam be Amurru Baáljának; de azért mondom el,

hogy megértessem, miért idegenkedett tőlük a nép, és miért félt tőlük, miként idegenektől, ha, jóllehet, büszke is volt szíriai győzelmeikre.

Horemheb katonái pedig furcsállva nézegették Egyiptom földjét, melyet hosszú évekig nem láttak. Egyiptomban nem ismertek többé arra a földre, amelyről elindultak a háborúba, és én sem ismertem meg többé Egyiptomot. Mert bárhol szálltunk is partra, hogy az éjszakát a szárazföldön töltsük, csak gyászt, nyomorúságot és szegénységet láttunk magunk körül. Az emberek ruhái a sok mosástól kifakultak, s tele voltak foltokkal, arcuk száraz és durva volt, mert hiányzott róla az olaj, szemük pedig elgyötört és bizalmatlan, s a szegény emberek hátán láttuk az adószedők botjának nyomát. Omladoztak a középületek, madarak fészkeltek az udvari bírák házában eresze alatt, és szétmállott agyagtéglák hullottak az utcákra a fáraó házainak falaiból. Az utakat hosszú évek óta nem javították; nem voltak hozzá dolgozók, hiszen Egyiptom munkáskezzei Szíriában háborúskodtak. Az öntözőcsatornák falai beomlottak, s a szántóföldeken a vizesárkokat gaz nőtte be.

Csupán a templomokból áradt fény, falaikról frissen ragyogtak az arany és vörös színű képek meg feliratok, melyek Ámont dicsőítették, Ámon papjai pedig kövérek voltak, és kopasz fejük zsírtól csillogott. De miközben ők az áldozati húst falták, a szegény nép, száraz kenyerére és kásájára a Nílus vizét itta nyomtatékul, s azok, akik régen vagyonos emberek voltak, és díszes serlegekből itták a bort, most megelégedtek azzal, ha egyszer egy holdfordulónyi időben egy korsó sovány sört szerezhettek. Így tértem vissza Thébába, és elhatároztam, hogy soha többé nem hagyom el, mert szemem már elég sokat látott az emberi gonoszságból, és nem volt már semmi új látnivaló számomra a vén égbolt alatt. Elhatároztam hát, hogy életem végéig Thébában maradok, és szegényen élem le napjaimat a szegénynegyedben, a rézöntő egykori házában, mert mindama dús ajándékokat, melyeket gyógyító tudományommal Szíriában a háború idején szereztem, Aziru halotti áldozatára költöttem, mivel e gazdagságot nem akartam megtartani. Orromnak e gazdagság vérszagú volt, s nem lett volna örömöm belőle, ha saját javamra fordítom. Ezért ajándékoztam Azirunak mindent, amit hazájában gyűjtöttem, ezért tértem vissza szegényen Théba városába.

De még nem telt be mértékem, mert ki volt mérve reám egy feladat, amelyet nem akartam, s amely megborzasztott, ám elkerülni nem tudtam. Ily módon még egyszer el kellett hagynom Thébát, és már néhány nap múlva kénytelen voltam elindulni. Mert Eje és Horemheb azt hitték, hogy bölcsen fonták hálójukat, és okosan váltották valóra tervüket; azt hitték, hogy kezükben van a hatalom, ám a hatalom észrevétlenül kicsúszott kezükből, és Egyiptom sorsa a női szeszély miatt egészen más irányba fordult. Ezért, mielőtt történetemet befejezném, még mesélnem kell Nefertiti királynéről és Baketamon hercegnőről is. De róluk szólván, új könyvet kell kezdenem, s legyen e könyv az utolsó, melyet leírok. A magam kedvéért írom, hogy megmagyarázzam, miért lett belőlem - aki gyógyítónak születtem - gyilkos.

Tizenötödik könyv

Horemheb

1

Horemhebbel kötött egyezség szerint Eje, a kormányzói bot hordozója, kész volt fejére tenni a fáraók koronáját Tutanhamon temetési szertartása után. Hogy e célját elérje, siettetten Tutanhamon testének bebalzsamozását és eltemetését, s befejeztette sírjának faragási munkálatait, úgyhogy a nagy fáraók sírja mellett az kicsi és jelentéktelen maradt. Ugyanakkor lefoglalta ama kincseknek nagy részét is, amelyeket Tutanhamon magával akart vinni sírjába. De az egyezség szerint meg kellett nyernie Baketamon hercegnőt Horemheb feleségének, hogy Horemheb, még ha ganajos lábujjakkal jött is a világra, az ő halála után törvényesen követelhesse Egyiptom koronáit. Ezt úgy beszélte meg a papokkal, hogy midőn a gyászidő letelte után Horemheb győzelmét ünnepli, Baketamon hercegnő majd Szehmet képében megjelenik Horemhebnek Szehmet templomában és odaadja magát neki. Így kapcsolatuk megkapja az istenek szentesítését és Horemheb szintén isteni személylé válik. Ekképpen tervezgetett Eje a papokkal, de Baketamon hercegnő is szötte-fonta és gondosan készítgette saját tervét.

Tudom, hogy e tervre Nefertiti királyné ösztönözte őt, aki gyűlölte Horemhebet, és arra számított, hogy Baketamon oldalán Egyiptom legbefolyásosabb asszonya lesz, ha a terv sikerül.

Istentelen és szörnyű volt a tervük, olyan, amelyet csak elkeseredett asszony ravaszsága szülhet. Olyan hihetetlen volt, hogy már a hihetetlensége miatt is könnyen sikerülhetett volna, mert ilyesmire igazán senki sem gondolt, de ha mégis gondolt volna, akkor képtelenségnek tartja. Csupán a terv lelepleződése tette érthetővé, miért kínáltak oly készségesen békét a hettiták, s miért mondtak le Megiddóról meg Amurru földjéről, és miért tettek a békekötéskor engedményeket. A hettiták, bizony, bölcs emberek voltak, egy olyan nyilat tartogattak tegezükből, amelyről Horemhebnek és Ejének sejtelve sem volt, s megkötvén a békét, úgy vélték, hogy az engedményekkel semmit sem veszítettek. Engedékenyséjük miatt Horemhebnek gyanakodnia kellett volna, de hadisikerei elvakították, és maga is békére vágyott, hogy megszilárdíthassa hatalmát Egyiptomban, s megnyerhesse végre Baketamon hercegnőt feleségül. Már túlságosan sok éve várt Baketamonra, s a királyi vér utáni vágyát kibírhatatlanná korbácsolta a várakozás. Ezért nem akart gyanakodni, és nem fedezte fel a hettiták ravaszságát.

Ám Nefertiti királyné, hitvese halála után alávetvén magát annak, hogy Ámonnak áldozzék, nem tudta elviselni a gondolatot, hogy Egyiptom kormányzásában félreállították, és bármiféle más nő vele egyenlő lehet az aranyházban. Kora ellenére még mindig nagyon szép volt, habár szépsége megkopott és sok ápolást és szépítőszert kívánt. Szépségével megnyerte magának Egyiptom számos előkelőjét, akik haszontalan herék módjára élték életüket az aranyházban a jelentéktelen fáraó körül. Eszével és ravaszságával Baketamont is barátjává tette, és a hercegnő veleszületett gögösségét lobogó tűzzel szította, amely annyira emésztette Baketamon szívét, hogy e gög végül inkább örületség volt már, semmint természetes emberi önbecsülés. Mert Baketamon oly gögös lett szent vérére, hogy többé egyetlen halandó embert sem engedett magához érni, de még azt sem engedte, hogy árnyékához hozzáérjenek. Egész

életében gögösen megőrizte szüzességét, mert véleménye szerint Egyiptom földjén sehol sem volt olyan férfi, aki méltó lett volna hozzá, mivel ereiben a nagy fáraók vére folyt. Ily módon túljutott már azon a koron, amikor általában férjhez mennek a lányok, és úgy vélem, hogy érintetlensége megzavarta a fejét, és szívét beteggé tette, jöllehet egy jó hitvesi ág meg tudta volna gyógyítani őt. De még most is nagyon szép volt, és magatartása és büszkesége időtlenné tette a szépségét, melyet - noha a rabszolgáknak nem engedte, hogy hozzányúljanak - féltékenyen ápolt.

Nefertiti tőle telhetően szította Baketamon gögjét, elhitette vele, hogy nagy tettekre született, és neki kell megmenteni Egyiptomot az alacsony születésű hatalombitorlók kezétől. Beszért neki a nagy Hatsepszut királynőről, aki királyi szakállt kötözött állára, felövezte magát az oroszlánfarokkal, és a fáraók trónjáról uralkodott Egyiptom földjén. Együtt bolyongtak Hatsepszut fehér oszlopoktól ragyogó sziklatemplomában meg a templom mirtuszágysai közt, nézegették a nagy királynő képeit, és Nefertiti elhitette Baketamonnal, hogy szépsége a nagy királynő szépségére emlékeztet.

Sok rosszat mondott neki Horemhebről, úgyhogy Baketamon, szűzies gögijében, irtózni kezdett Horemhebtől, aki alacsony születésű férfi, és erősebb és fejtel magasabb volt Egyiptom előkelőinél. A hercegnő nem tudta elviselni annak a gondolatát, hogy Horemheb hatalmába kerítheti, és a katonák barbár módján erőszakot tehet rajta, és meggyalázhatja szent véréit. De az emberi szív következetlen és szeszélyes. Ezért azt gondolom, hogy a hercegnő főleg azért gyűlölte, mert Horemheb ereje és hevessége titokban csábította őt, és midőn Horemheb ifjúként az aranyházba érkezett, túl sokat nézte, s az ifjú tekintetétől lángra gyűlt, noha ezt még magának sem ismerte be soha.

Mindezért Nefertitinek könnyű volt meghajlítani őt, midőn Eje és Horemheb tervei nyilvánvalóvá lettek, s Tutanhamon fáraó a szíriai háború vége felé egyre jobban gyengült és sorvadtt. Nem hiszem, hogy Eje titkolta a terveit Nefertiti előtt, hiszen a leánya volt. Ekképpen Nefertitinek nem volt nehéz rájönni arra, hogy Eje és Horemheb titokban milyen nagy játékot játszanak, Nefertiti pedig gyűlölte apját, mert Eje, miután elég hasznot húzott belőle, félreállította őt, láthatatlanságban tartotta az aranyházban, mivel az átkozott fáraó hitvese volt, és azt sem engedte meg, hogy az udvari szertartásokon részt vegyen. Azt hiszem, más okai is voltak annak, hogy Nefertiti gyűlölte apját. Ejét, de eme okokról nem kívánok beszélni, mert nem vagyok biztos bennük, és nem hiszek az aranyház szóbeszédeinek, jöllehet tudom, hogy a fáraók aranyháza sötét ház, és sok-sok szörnyűséget rejteget falai között. Annyit mondok csupán, hogy a szépség és az ész együtt veszélyes vegyülett egy olyan nőben, akinek szívét kővé keményítették az évek; veszélyesebb, mint a meztelen kés, roncsolóbb, mint a hadiszekerek rézsarlói. Nem hiszem, hogy van a világon veszedelmesebb annál a nőnél, aki elég szép és eléggé okos, és akinek hiányzik a szíve. Ezt legjobban bizonyítja éppen a Nefertiti által szótt terv, amelyre Baketamon hercegnőt rávette.

E fondorlatos tervre oly módon derült fény, hogy Horemheb, Thébába érkezése után, türelmetlenségében járkálni kezdett Baketamon szobái körül. Látni akarta őt, és beszélni kívánt vele, noha Baketamon nem fogadta, és vonakodott a találkozástól. Ekkor Horemheb véletlenül észrevett egy hettita követet, aki Baketamonhoz igyekezett kihallgatásra. Nagyon elcsodálkozott azon, hogy miért fogadta Baketamon a hettita követet, és miért időzött nála a követ oly sokáig. Ezért önhatalmúlag, bárki megkérdezése nélkül elfogatta a hettitát, az pedig dölyfösségében megfenyegette őt, és olyan szavakkal illette, amilyeneket csak hatalmában biztos ember mondhat.

Horemheb azután mindenről beszámolt Éjének, és éjszaka ketten erőszakkal betörték Baketamon szobáiba, megölték a hercegnőt védelmező rabszolgákat, és egy üzenetváltásra

leltek, amelyet Baketamon a parázstartó hamujába dugott. Elolvastán az agyagtáblákat, igen megrettentek, Baketamont bezárták szobáiba, öröket állítottak mellé, és Nefertitit is őriztették. Még ugyanazon az éjszakán eljöttek hozzám a rézöntő egykori házába, melyet Muti a tűzvész után újra felépíttetett a Kaptah küldte ezüstön. Az éjszaka leple alatt érkeztek egyszerű hordszéken, és arcukat eltakarták. Muti beengedte őket, de eleinte nem ismerte fel egyiküket sem, és megszidta őket, mivel azt követelték, hogy ébresszen fel álmomból. De én nem is aludtam, mert Szíriából való visszatértem óta, mindama dolgok miatt, amiket ott látnom adatott, rossz volt az álmom. Míg Muti zsörtölődött, felkeltem hát ágyamból, mécsest gyújtottam, és azt gondolván, hogy orvosi segítségemre van szükség, fogadtam vendégeimet. De felismervén őket, ugyancsak megdöbbsen; Mutival bort hozattam nekik, és újra elküldtem őt aludni, noha Horemheb annyira félt, hogy meg akarta ölni Mutit, mivel meglátta arcukat és meghallhatta beszédünket. Soha nem láttam még ennyire félni Horemhebet, és ez nagy meglepéssel töltött el. Ezért így szóltam hozzá:

- Azt ugyan nem engedem, hogy megöljed Mutit! Biztosan beteg a fejed, hogy ilyen esztelenségeket beszélsz. Muti öregasszony, rosszul hall, és hortyogva alussza át éjszakáját, akár egy víziló. Ha győződ türelemmel, tüstént hallani fogod a hortyogását. Igyál hát, és hidd el, hogy nincs okod félni egy öregasszonytól.

De Horemheb türelmetlenül válaszolta:

- Nem azért jöttem, hogy hortyogásról beszéljek veled, Szinuhe. Egy élettől több, vagy kevesebb, mindegy, mert Egyiptom halálos veszedelemben forog, és neked kell megmentened!

Eje megerősítette szavait, ekképp szólván:

- Bizony, Egyiptom halálos veszedelemben van, Szinuhe, és én is veszedelemben vagyok, s Egyiptom földjét talán még soha nem fenyegette ily nagy veszedelem. Szorultságunkban ezért fordultunk hozzád, Szinuhe.

Akkor keserűen rájuk nevettem, és széttártam üres tenyeremet. Horemheb elővette Suppiluliuma király cseréptábláit, és odaadta ama leveleknek maradványait, amelyeket Baketamon a hettiták királyának írt Hattusasba a háború befejezése előtt. Elolvastam e leveleket és többé nem volt kedvem a nevetésre. Még a bor is elveszítette ízét a szájamban, mert Baketamon így írt a hettiták királyának: „Fáraóleány vagyok és ereimben szent vér folyik. Nincs Egyiptomban egyetlen férfi sem, aki méltó lenne hozzám. Hallottam, hogy neked sok fiad van. Küldd el hát egyik fiadat hozzám, hogy korsót törhessek vele, és uralkodjék ő az oldalamon Kemetnek földjén!”

Ez a levél oly hihetetlen volt, hogy az óvatos Suppiluliuma először nem is hitt benne, hanem titkos követel egy ugyancsak kétkedő cseréptáblát küldött Baketamonnak, megtudandó a hercegnő feltételeit. De Baketamon újabb levélben megerősítette szándékát, és bizonygatta, hogy Egyiptom előkelői az ő pártján vannak, és szintúgy vele vannak Ámon papjai is. Ez a levél meggyőzte Suppiluliumát Baketamon szándékának komolyságáról. Siettetten hát a békekötést Horemhebbel, és javában készülődött arra, hogy a fiát, Subattut, elküldje Egyiptomba. Subattu a legkedvezőbb előjelű napon elindult Kádes városából, egész halom ajándékot hozott magával Baketamonnak, és a legutolsó cseréptáblából ítélve, kíséretével már útban volt Egyiptom felé.

- Egyiptom minden istenére! - szóltam megdöbbsen. - Hogyan segíthetnék nektek? Hiszen csak orvos vagyok, és nem fordíthatom egy esztelen nő fejét Horemheb felé.

- Egyszer már segítettél rajtunk - mondta Horemheb - és aki az evezőt megfogja, annak eveznie kell, akar, vagy nem akar. El kell utaznod Subattu herceg elé, és gondoskodnod kell arról, hogy ne érkezzék meg Egyiptomba. Milyen úton-módon éred ezt el, nem tudjuk, de nem is akarjuk tudni. Csak annyit mondom, hogy nyilvánosan nem gyilkolhatjuk meg útközben, mert az új háborút jelentene a hettitákkal, és én magam akarom megválasztani az időt, amidőn új háborúba kezdek.

Szavai elborzasztottak, térdem remegni kezdett, szívem megdermedt, amint akadozó nyelvvél válaszoltam:

- Ha igaz is, hogy egyszer már segítettem nektek, azt éppen annyira a magam kedvéért tettem, mint Egyiptoméért. Ez a herceg nem vétett semmit, és csak egyetlenegyszer láttam őt sátradról, Aziru halálának napján. Nem, Horemheb, orgyilkost nem csinálsz belőlem, inkább meghalok, mert nincsen ennél aljasabb gonosztett, és ha Ehnaton fáraóval meg is itattam a halált, azt az ő kedvéért tettem, mert beteg volt, én pedig barátja voltam.

De Horemheb összevonta szemöldökét, és korbácsával csapdosni kezdte lábát, Eje pedig így szólt:

- Szinuhe, értelmes ember vagy, és talán magad is megérted, hogy nem veszejthetjük el az egész birodalmat egy szeszélyes nő gyékényheverőjén. Hidd el nekem, más kiút nincs. A hercegnek meg kell halnia útközben, és nem rám tartozik, szerencsétlenség éri-e, vagy betegségben hal meg, csak az a fontos, hogy meghaljon. Elébe kell hát utaznod a Szináj sivatagba, mint Baketamon hercegnő küldötte, hogy orvosként megvizsgáljad, alkalmas-e a házastársi teendőkre. Ezt szívesen elhiszi majd, kedvesen fogad, és sokat kérdezzet Baketamon felől, mert a hercegek is csak emberek. Gondolom, szörnyen kíváncsi lesz és csodálkozik majd, miféle boszorkánnyal akarja őt Egyiptom magához kötni. Ó, Szinuhe! feladatod könnyű lesz, és nem fogod megvetni a jutalmakat, amelyeket e feladat elvégzése hoz neked, mert akkor, bizony, gazdag ember leszel!

És Horemheb szólt:

- Válassz gyorsan, Szinuhe, mert életet, vagy halált választasz! Megértheted, hogy mindezek hallása után nem hagyhatunk életben, még ha ezerszer is a barátom volnál. Hiszen e titok a fáraók titka, és hallani senkinek sem szabad. A név, melyet anyád adott neked, Szinuhe, gonosz előjel volt, mert a fáraók titkaiból már túl sokat adatott meghallanod. Egy szavadba kerül, és én felvágom torkodat egyik füledtől a másikig, noha nem teszem szívesen, mert te vagy a legjobb szolgánk, és ilyen dolgot senki másra nem bízhatunk. Téged közös bűn köt hozzánk, és mi készségesen megosztjuk veled ezt a bűnt is, ha már egyszer úgy véled, hogy Egyiptom megmentése egy esztelen nő és a hettiták uralmától bűnnek számít.

Láttam, hogy hálóbba kerültem, melyet saját tetteim fontak, és ez a háló erős volt és foglyul ejtett, és egyetlen rostját sem bírtam elvágni. Saját tetteim kötöztek meg, a kötelet magam sodortam, és a kötél eleje régmúlt évekbe nyúlt. Elnyúlt a nagy fáraó halálának éjszakájába, elnyúlt Ptahor látogatásáig, melyet apám házában tett, és elnyúlt az elhagyott folyóig, melyen nádcsónakban siklottam tova születésem éjjelén. De abban a pillanatban, amidőn megittattam a halált Ehnaton fáraóval, sorsomat végleg odakötöttem Horemheb és Eje sorsához, noha bánatomban akkor nem tudtam ezt.

- Jól tudod, hogy nem félek a haláltól, Horemheb - mondtam hiábavaló védekezéssel, mert bár a halálról sokat beszéltem, és hívtam is, a halál visszataszító és dermesztő vendég lett volna a sötét éjszakában, és nem kívántam, hogy egy életlen kés roncsolja széjjel torkomat.

Magam kedvéért írom le mindezt, anélkül, hogy menteném magamat. Szégyenemre beismerem, hogy azon az éjszakán a halál gondolata borzalmasan megijesztett; és megijesztett főképp azért, mert hirtelen és váratlanul keresett fel, és nem volt időm felkészülni a fogadására. Ha lett volna időm felkészülni, talán nem félek oly nagyon. De én a fecskék nyílsebes röptére gondoltam a folyó felett, s a kikötő boraira, Muti thébai módra sült lúdjaára gondoltam, és az élet egyszerre váratlanul kedves lett nekem. Egyiptomra gondoltam hát, s ez járt fejemben: Ehnatonnak azért kellett meghalnia, hogy Egyiptom megmeneküljön, és Horemheb fegyverrel vethesse vissza a hettiták támadását. Ehnaton azonban a barátom volt, eme idegen herceg pedig teljesen ismeretlen, és a háborúban véghezvitt tettei miatt bizonyára ezerszer megérdemelte a halált. Miért ne ölném meg őt is, hogy Egyiptomot megmentsem, hiszen Ehnatonnal már megittam a halált Egyiptom megmentéséért. Kezdett rajtam erőt venni az álom, és ásitózva mondtam:

- Tedd el a késedet, Horemheb, mert életlen késeknek látása, bizony, felingerel. Legyen, ahogy mondtad. Megmentem Egyiptomot a hettiták uralmától, de miképpen, azt még nem tudom. Úgy vélem, életemet is el fogom veszíteni, mert a hettiták biztosan megölnék, ha a herceg meghal. De életemért nem nagy kár, és nem akarom, hogy hettiták uralkodjanak Egyiptomon. Ezért nem ajándékokért vagy kecségető ígéretekért teszem, hanem azért, mert ez a tett meg volt írva a csillagokban születésem napja előtt, és elkerülni nem lehet. Vegyétek hát kezemből koronáitokat, Horemheb és Eje; vegyétek koronáitokat és áldjátok nevemet, mert én, Szinuhe, a jelentéktelen orvos, fáraóvá teszek benneteket. Így szólván, nagy nevetésként támadt, mert eszembe jutott, hogy ereimben talán szent vér folyik, és én vagyok a fáraók hatalmának egyetlen jogos örököse, Eje viszont kezdetben jelentéktelen héliopoliszi pap volt, és Horemheb szüleiről marha- meg sajtózó áradt. Tenyeremet szájam elé tettem és hangosan vihogtam, vénasszony módjára. Nevettem magamban, midőn elgondoltam, hogy ha bennem is lett volna keménység, miként Horemhebben, vagy hidegvérű ravaszság, miként Ejében, akkor talán másképp irányíthattam volna életem útját, és származásomat bizonyítván, magam ülhettem volna a fáraók trónjára. Ilyen felfordulás idején minden lehetséges, de a hatalom megrémisztett, és a véres koronák elborzasztottak engem, és ereimben a nap vére egybevegyült Mitanni híg vérével, az alkonyat vérével. Ezért csak nevettem, tenyeremet szájam elé tartva, és nevetésemet nem tudtam csillapítani. Mert ha megrázkódtatások érnek, mindig nevetek, és ha félek valamitől, álomosság fog el. Gondolom, e dologban sok más embertől különbözöm.

Nevetésem zavarta Horemhebet, amiért is szemöldökét összeráncolta és aranyos korbácsával csapkodta lábát, ám Eje nyugodt maradt, mert öreg, megfáradt férfi volt már, és nem törődött az emberek nevetésével vagy sírásával. Eje csak magával törődött. E pillanatban mindkettőjüket olyannak láttam, amilyenek a képzelet tarka tollruhái nélkül voltak. Rablónak láttam őket, akik kifosztották a haldokló Egyiptom testét; gyermeknek láttam őket, akik koronákkal és hatalmi jelvényekkel akartak játszani, akiket vágyuk és sóvárgásuk úgy rabul ejtett, hogy sohasem lehettek boldogok. Ezért hirtelen elhallgattam, szemem a jövőbe látott, és így szóltam Horemhebbhez:

- Barátom, Horemheb, a korona nehéz. Érezni fogod egy rekkenő napon estefelé, amikor a marhát itatni hajtják a folyópartra, és a hangok elhallgatnak körülötted.

De Horemheb csak annyit mondott:

- Igyekezz az útra, mert vár a hajó, és találkoznod kell Subattuval a Szináj sivatagban, mielőtt kíséretével Taniszba ér.

Így hagytam el újra Thébát éjszaka, és hirtelen. Horemheb leggyorsabb hajóját adta oda, én pedig a hajóra vittem orvosi ládikámat és annak a thébai módon készített libasültnek a maradékát, amelyet Muti ebédre tálalt fel nekem. Bort is vittem a hajóra útitársként, mert nem nagyon törődtem már azzal, hogy mi lesz a sorsom.

2

Újra magányos voltam; mindenkinél magányosabb, mert többé egyetlen ember előtt sem fedhettem fel magam, és tettemhez senkitől sem tudtam segítséget kérni. Hiszen titkom a fáraók titka volt, és ha kitudódott volna, ismét ezreknek és ezreknek okoz halált. Hogy a leleplezéstől megmeneküljek, kígyónál ravaszabbnak kellett lennem. Ravaszságra ösztönzött a tudat, hogy szörnyű halállal lakolnék a hettiták kezei közt, ha lelepleznének.

Ezért nagy csábítást éreztem, hogy eldobjak mindent, elmeneküljek, és elrejtőzzem valahol messze, miképpen névrokonom, a mesebeli Szinuhe tette, amikor véletlenül részesévé lett a fáraó titkának. Nagy kedvet éreztem ahhoz, hogy elfussak, és hagyjam a sorsot keresztülgördülni Egyiptom fölött. Ha elfutottam volna, az események menete talán megváltozik. Akkor talán más képet mutatna e napokban a világ, de hogy jobbat, vagy rosszabbat, azt nem tudom megmondani. Öregedvén azonban megértettem, hogy végső soron minden uralkodó egyforma, és szintúgy egyforma minden nép. Megértettem, hogy nem sokat jelent, ki uralkodik, és mely nép sanyargatja a másik népet, mert végső soron úgymint mindig a szegényeknek kell szenvedniük. Ezért talán mindegy lett volna, ha megszabadulok feladatamtól és elmenekülök. De ha elmenekültem volna, biztosan nem lehettem volna boldog soha többé. Nem azért mondom, mintha most boldogabb volnék, hiszen boldogságom napjai rég elhagytak ifjúságommal együtt.

Ám én nem futottam el, mert gyenge voltam, és ha az ember gyenge, inkább hagyja, hogy más akarata félelmetes tettekbe sodorja, semhogy maga válassza meg az utat. Bizony, ha az ember nagyon gyenge, inkább hagyja magát a halálba vinni, mintsem megpróbálná elválni a kötelet, melyen vezetik. És úgy vélem, hogy nem én vagyok az egyedüli gyenge ember, ámde sok ember gyenge.

Ezért kellett Subattu hercegnek meghalnia. A hajón aranyos tető árnyékában, boroskorsó mellett ülve, számba vettem minden tudásomat és ügyességemet, hogy megtaláljam a módot, mellyel megölhetem őt, s tettemre ne derüljön fény, és Egyiptomnak se kelljen felelnie. Ez nehéz feladat volt, mert a hettita herceg bizonyára rangjához méltó kísérettel utazik, s a hettiták gyanakvóak, és feltétlenül vigyáznak Subattu biztonságára. Még ha egyedül találkozom is vele a sivatagban, akkor sem ölhetem meg nyíllal vagy lándzsával - ha tudom -, mert a nyíl és a lándzsa nyomot hagy, és a bűnre fény derül. Arra is gondoltam, hogy elcsalhatnám magammal a sivatagba baziliszkuszt keresni, amelynek mint zöld kő, olyan a szeme, azután beletaszíthatnám egy szakadékba, és azt mondhatnám, hogy megbotlott és kitörte a nyakát. Ám ez a terv gyermekes volt, és tudtam, hogy a herceg kísérei nem eresztenék őt el a sivatagba, hiszen felelősséggel tartoztak életéért apjának, a nagy Suppiluliumának. Biztos lehettem benne, hogy még csak kettesben sem szólhatok vele. A mérgezés elkerülése céljából az előkelő hettitáknak az ételekhez és italokhoz előkóstolóik voltak, mások a borokhoz, és mások az ételekhez, tehát nem tudtam megmérgezni őt a szokásos módon.

Ezért felidéztem emlékezetemben az összes történeteket, melyek a papok titkos mérgeiről, és az aranyház mérgeiről beszélnek. Tudtam, hogy vannak módszerek, melyek segítségével a növények gyümölcseit még éretlen állapotukban meg lehet mérgezni, úgyhogy a fa megszedője a gyümölcs megérésekor a fáról halált eszik. Azt is tudtam, hogy vannak iratkeverékek,

melyek felbontóiknak lassú halált hoznak, és vannak virágok, melyeknek illata gyilkolni képes, ha e virágokat papok kezelték. De mindezek a papok titkai voltak, én nem ismertem őket, és gondolom, hogy e történetekből sok csupán mese volt. Ám ha igazak is, és én tudom is a módját, akkor sem foghattam volna gyümölcsfák neveléséhez a sivatagban. Szintűgy jól tudtam, hogy a hettita herceg nem nyitná ki az irattekercset, hanem írnokainak hagyná, s hogy a hettiták nem szokták a virágokat megszagolni, hanem korbácsukkal kettécsapják a szárukat, aztán összetapossák.

Minél többet gondolkodtam e dolgokon, annál nehezebbnek éreztem feladatomat, és azt kívántam, bárcsak segítségemre lenne Kaptah ravaszsága. De őt e dologba nem avathattam be, és azonkívül Kaptah, járandóságait behajtandó, még mindig Szíriában tartózkodott, nem nagyon sietett vissza Egyiptomba, mert Atón birodalma miatt egyelőre egészségesebbnek tartotta Szíria éghajlatát, mint Egyiptomét. Ezért elővettem minden találékonyságomat, és minden orvosi ismeretemet megvizsgáltam, mert a halál az orvosnak jó ismerőse, és az orvos a gyógyszereivel éppúgy képes halált vagy életet adni betegének. Ha Subattu herceg beteg lett volna, és én gyógyíthatom őt, az orvosi művészet szabályainak megsértése nélkül is könnyen a halálba tudom gyógyítani. Akkor egyetlen hivatásszerető orvosnak sem lett volna ellenvetése gyógy módjaim ellen, hiszen az orvosok minden időkben közösen temetik el halottjukat. De Subattu nem volt beteg, és ha megbetegedett volna, akkor hettita orvosokkal kezeltette volna magát, és nem hív egyiptomi orvost gyógyítójául.

Töprengéseimről azért írtam ily hosszan, hogy megmutassam, milyen nehéz feladatot kaptam Horemhebtől. De már nem akarok többé időzni gondolataimnál, csak azt mondom el, amit cselekedtem. A memfiszi Élet Házában kiegészítettem gyógyszerkészletemet, és senki sem csodálkozott a felírt gyógyszereken, mert ami az egyszerű embernek halálos mérge lehet, az gyakran jótevő gyógyszer az orvosnak. Ezután késedelem nélkül továbbutaztam Taniszba, ott hordszékre ültem, a helyőrség pedig néhány hadiszekeret adott mellém kíséretül, hogy Szíria nagy hadiútján a sivatagba utazhassam. Hordszéken kívántam utazni, orvos módján, és kényelemhez szokott férfi módján, nehogy túlságos sietségem bizalmatlanságot ébresszen kísérőimben s a hettitákban.

Horemheb helyes értesüléseket szerzett Subattu útjáról, mert Tanisztól három napi utazásra egy falakkal körülvett forrásnál valóban találkoztam vele és kíséretével. Hogy erőit megkímélje, Subattu is hordszéken utazott. Rengeteg számár volt vele, amelyek súlyos rakományokat és drága ajándékokat cipeltek Baketamon hercegnőnek, nehéz hadiszekerek védelmezték utazását, és könnyű szekerek kémlelték ki előtte az utat, mert Suppiluliuma király - nagyon is jól tudván, mennyire nem tetszik Horemhebnek eme utazás - megparancsolta, hogy óvakodjék mindenféle meglepetéstől. Ezért Horemheb semmit sem ért volna el, ha szabadcsapatot küld, hogy a sivatagban meggyilkolja őt, mert kíséretének legyőzéséhez hadiszekerekkel megerősített, kiképzett csapatra lett volna szükség, és ily módon háború tör ki.

De hozzám és szerény kíséretem tisztjeihez a hettiták módfelett udvariasak és szeretetre méltóak voltak, ahogy máskor is ilyenek, ha úgy vélik, hogy ingyen megkapják azt, amit fegyverekkel nem tudnak megszerezni. Éjjelre táborukba fogadtak, segítettek az egyiptomi katonáknak sátraink felterelésében, és számos örrel vettek körül bennünket, kijelentvén, hogy megóvnak a rablóktól, és a sivatag oroszlánjaitól, hadd töltsük nyugodtan az éjt. De amidőn Subattu herceg meghallotta, hogy Baketamon küldötteként jövök, kíváncsiságtól égve magához hívatott, hogy beszélhessem velem.

Így láttam meg őt sátrában; fiatal, délceg férfi volt, szeme nagy és oly ragyogó tiszta, akár a víz, hiszen most nem volt részeg, mint első találkozásunk idején, Megiddónál, Horemheb sátra előtt, Aziru halálának reggelén. Az öröm és a kíváncsiság kiszínezte sötét arcborét; erős

és büszke rablómadár-orra volt, és amikor meglátván engem, örömeiben felnevetett, fogai fehéren villogtak, mint egy ragadozó fogai. Áadtam neki Baketamon hercegnő levelét, melyet Eje hamisított, és a legnagyobb tiszteletadás jeléül kezemet térdemhez kaptam, mintha máris uralkodóm lett volna. Nagyon felvidített a látvány, hogy fogadásomhoz egyiptomi módra öltözött fel, és idegenül mozgott a ruhákban, melyeket nem szokott meg. Így szólt hozzám:

- Mivel jövőendő királyi hitvesem megbízott benned, és mert királyi orvos vagy, nem titkolok előled semmit. Ezért elmondom, hogy a hercegek, midőn megnősülnek, odaköttetnek hitvesükhöz. Feleségem hazája az én hazám lesz, Egyiptom szokásai az én szokásaim, és már legjobb tudásom szerint igyekeztem megismerkedni az egyiptomi szokásokkal, hogy amidőn Thébába érkezem, ne legyek idegen. Türelmetlen vagyok a várakozástól, hogy megláthassam Egyiptom sok csodáját, melyekről annyit hallottam, s hogy megismerkedhessem Egyiptom hatalmas isteneivel, akik mostantól az én isteneim is. De legtürelmetlenebbül azt várom, hogy megláthassam nagy királyi hitvesemet, mert új uralkodó nemzetséget fogok alapítani Egyiptomban, s gyermekeket fogok nemzeni vele. Mondj hát el róla mindent, beszélj nekem természetéről, alakjáról és csípejének bőségéről éppúgy, mintha már egyiptomi volnék. Nem kell felőle semmi rosszat eltitkolnod, teljesen megbízhatasz bennem, miképpen én is megbízom benned, mint testvéremben.

Bizalmát pedig oly módon nyilvánította, hogy mögötte meztelen fegyverrel álltak tisztjei, és a sátor bejáratát őrző hettita katonák lándzsájuk hegyét a hátamnak szegezték. De én nem vettem tudomást minderről, hanem földig hajoltam előtte, és így beszéltem:

- Űrnőm, Baketamon hercegnő Egyiptom legszebb női közül való. Szent vére miatt megőrizte érintetlenségét, habár több évvel idősebb nálad, ám szépsége időtlen, arca olyan, mint a hold, és szeme tojásdad, mint a lótuszvirág. Orvosként biztosíthatlak arról is, hogy csípeje képes gyermekeket szülni, jóllehet éppoly keskeny, mint Egyiptom összes asszonyaié. Mindezt elküldött engem tehozzád, hogy meggyőződjék, királyi véred méltó-e vajon az ő szent véréhez, és testileg megfelel-e mindama követeléseknek, melyeket egy férjtől elvárni lehet, s nem csalódik-e benned? Bizony, a hercegnő türelmetlenül vár téged, mert sohasem ismert még férfit életében.

Subattu herceg kifeszítette mellét, könyökét vállá magasságába emelte, hogy megmutassa karjának izmait, és ekképpen válaszolt:

- Karom a legerősebb íjat is megfeszíti, és lábikráim között halálra tudok szorítani egy szamarat. Mint magad is látod, arcomon nincs hiba, és még csak nem is emlékszem, hogy utoljára mikor voltam beteg.

- Bizonyára még tapasztalatlan ifjú vagy - mondtam -, és nem ismered az egyiptomi szokásokat, hiszen úgy véled, hogy egy egyiptomi hercegnő íj, melyet megfeszítenek, és számár, melyet két lábikra közt megszorítanak. Lásd, ez éppen nem így van, és úgy látszik, néhány tanítást kell adnom neked Egyiptom szerelmi művészetéről, nehogy szégyent vallj a hercegnő előtt. Űrnőm szemmel láthatóan helyesen cselekedett, amikor eléd küldött, hogy orvosként megismertessem veled az egyiptomi szokásokat.

Szavaim mélyen megsértették Subattu herceget, mert gögös ifjú volt, és miként a többi hettita, büszke volt férfiúi erejére. Tisztjei nevetésre fakadtak, és ez még jobban sértette őt, úgyhogy arca elsápadt a haragtól, s fogait csikorgatva zárta össze. Ám előttem egyiptomi módra szelídnek igyekezett mutatkozni, és ezért a lehető legnyugodtabban így válaszolt:

- Nem vagyok tapasztalatlan fiú, mint gondolod, már számos bŕzsákocskán átdőftem lándzsámat. Nem hiszem, hogy hercegnőd elégedetlen lesz, midőn Hatti országának művészetére megtanítom.

- Készséggel hiszek erődben, uralkodóm, de bizonyára tévedtél, amikor azt mondtad, hogy nem is emlékszel, mikor voltál beteg utoljára. Orvos lévén, szemedről és arcodról látom, hogy beteg vagy; és orvos lévén, tudom, hogy hasad megindult, és kínoz téged.

Végső soron talán nincs is olyan ember, aki ne hinné el, hogy beteg, ha eléggé sokáig és makacsul bizonygatják neki, és ha figyelni kezdi magát. Szíve mélyén mindenki szükségét érzi, hogy kényeztesse és ápolassa magát, s ezt minden időben tudták az orvosok, és ennek révén igen meggazdagodtak. Nekem pedig e dologban még az az előnyöm is megvolt, hogy tudtam: a sivatagi források vize lúgot tartalmaz, és hasmenést okoz annak, aki nem szokott hozzá. Ily módon Subattu herceg meglepődött szavaimon, és így szólt:

- Biztosan tévedsz most, Színuhe, te egyiptomi! Cseppet sem érzem betegnek magam, bár el kell ismernem, hogy hasmenésem van, és egész nap guggolni voltam kénytelen az útszélen. De honnan tudhatod ezt, én nem értem, és orvosnak kiválóbb vagy, mint saját orvosom, aki nem ügyelt bajomra. - És Subattu figyelni kezdte magát, megtapogatta szemét és homlokát, és azt mondta: - Valóban csíp a szemem, mert egész nap a sivatag vörös homokját bámultam, homlokom forró, és nem érzem olyan jól magam, mint szeretném.

- Legjobb volna, ha orvosod gyógyszert rendelne neked, amely meggyógyítja hasadat, és üdítő álmot nyújt. A sivatagi gyomorbajok súlyosak, és magam is tudom, hogy egész sereg egyiptomi pusztult el bennük a sivatagban, midőn a hadsereg Szíria felé menetelt. Senki sem tudja, honnan erednek, és egyesek a sivatag mérges szelére, mások a vízre, meg a sáskákra gyanakodnak. De nem kétlem, hogy holnap reggel újra egészséges leszel, és folytathatod utadat, ha az orvosod ma este jó gyógyszert kever számodra.

Ezt hallván, gondolkodóba esett, szeme összeszűkült, gyors pillantást vetett tisztjeire, és hízelegve mondta nekem, akár egy kisfiú:

- Te magad keverj jó gyógyszert nekem, Színuhe! Te biztosan jobban értesz a sivatag eme furcsa gyomorbajaihoz, mint saját orvosom.

De én nem voltam olyan ostoba, amint képzelte, mert tenyeremet széttárva, felemeltem kezem.

- El ezzel a gondolattal! Én ugyan nem merek gyógyszert keverni számodra, mert ha állapotod rosszabbodnék, engem okolnál, és azt mondanád, hogy egyiptomi lévén, rosszat akarok neked. Saját orvosod viszont éppolyan jól megcsinálja, és nálam még jobban is, mert ismeri tested felépítését és régebbi bajaidat. Semmi mást nem kell tennie, mint egyszerű orvosságot adni neked, mely gyomrodat megerősíti.

Akkor rám mosolygott, és így szólt:

- Tanácsod, meglehet, nem rossz, mert enni és inni kívánok veled, hogy beszélj nekem királyi hitvesemről és Egyiptom szokásairól, s nem akarok beszéded közben szakadatlan a sátor mögé futni s ott leguggolni. Így tehát odahívatta orvosát, aki mogorva és bizalmatlan hettita volt, és mi orvosok módján beszélgetni kezdtünk egymással. Amikor észrevette, hogy nem akarok vele versengeni, megkedvelt, megfogadta tanácsomat, és gyomorerősítő orvosságot kevert a hercegnek, s mi több, tanácsomra igen erősre keverte. Azzal, hogy ilyen tanácsot adtam, megvolt a célom. Midőn elkészült, először maga ivott a serlegből, s azután nyújtotta csak a hercegnek, ekképpen bizonyítván, hogy a gyógyszer veszélytelen. Ama módról, ahogyan a gyógyszert keverte, s az anyagokról, melyeket egybevegyített, láttam, hogy ügyes orvos; de beszédem meglepte őt, és úgy vélem, engem tapasztaltabb orvosnak hitt, ezért fogadta el tanácsomat betegének gyógyítására.

Én azonban tudtam, hogy a herceg nem beteg, és orvosságok nélkül is rendbejönne. De azt akartam, hogy kísérete betegnek higgye, és azt akartam, hogy gyomra megerősödjék, ekképpen az a szer, mellyel megitatni szándékoztam, ne hagyassa el testét idő előtt. A vacsora előtt, melyet a herceg tiszteletemre készíttetett, sátramba mentem, és teleíttam magam étolajjal, bármilyen undorító volt is. Hányingerem ellenére egészen megtöltöttem vele a gyomromat, hogy saját életemet megmentsem. Aztán magamhoz vettem egy kis korsó bort, amelybe mérget kevertem, s újra lepecsételtem. A korsó olyan kicsi volt, hogy csupán két pohárnyi bor fért bele. Így tértem vissza a herceg sátrába. Leültem szőnyegére, és ettem az ételekből, melyeket rabszolgák kínáltak, és ittam a borokból, melyeket pohárnokok töltöttek serlegekbe, és jóllehet folyvást szörnyű hányinger környékezett, rengeteg bolondos történetet meséltem az egyiptomi szokásokról, hogy a herceget és tisztjeit megnevettessem. Nevetett is Subattu herceg, csak úgy villogtak fogai, és kezével megütögetvén hátamat, így szólt:

- Rokonszenves ember vagy, Szinuhe, egyiptomi létedre is, és Egyiptomba költözésem után orvosommá teszek, királyi orvosom leszel. Bizony, Egyiptom házassági szokásairól hallván téled, megfúlok a nevetéstől, és elfelejtem gyomrom baját. Ám e szokások elpuhult szokások, és jóllehet sok gyönyört szerezhetnek, úgy vélem, az egyiptomiak azért eszelték ki őket, hogy elkerüljék a gyermekáldást. Ezért sok hettita szokást szándékozom megtanítani Egyiptomnak, s tisztjeimből pedig kerületi helytartókat csinálók, és azt hiszem, hogy Egyiptomnak ez ugyancsak hasznára válik; csak adjam meg először a hercegnőnek, ami neki jár!

Térdét csapkodta, lerészegedett a bortól, nevetett, és így beszélt:

- Bizony, szeretném, ha a hercegnő már végignyúlnék szőnyegemen! Beszéded ugyancsak feltűzelt, Szinuhe, és azt akarom, hogy a hercegnő nyögjön a gyönyörűségtől, ha már hozzájutok. A szent égre és a nagy földanyára! Azt akarom, hogy egész Egyiptom nyögjön gyönyörűségében, mert ha Egyiptom és Hatti egyesül, nincs többé olyan birodalom a világon, mely ellenállhatna erőnknek. Hatalmunk alá hajtjuk mind a négy világrészt, s uralmunk majd egyik földtől a másik földig, és egyik tengertől a másik tengerig terjed. Ám először járja át vas Egyiptom tagjait, perzselje tűz a szívét! Hadd higgye minden egyiptomi, hogy a halál jobb, mint az élet. Történjék meg mindez, és történjék gyorsan!

Felemelte poharát, ivott a borból, utána pedig bort áldozott a földanyának, s a levegőbe is loccsantott belőle, hogy az égnek is áldozzék. Ily módon pohara kiürült. Némiképp minden hettita részeg volt már, és vidám történeteim eloszlatták bizalmatlanságukat. Saját javamra használtam tehát a helyzetet, és így szóltam:

- Igazán nem akarlak megsérteni téged, és borodat sem, Subattu, de nyilván még sohasem ízleltél egyiptomi bort, mert ha egyszer is ízleltél volna, akkor minden más bort oly gyengének éreznél szájadban, akár a vizet, és más borral többé nem törődnél. Ezért meg kell bocsátanod nekem, ha saját boromat iszom, mert csak az mámorosítja meg fejemet. Az idegen országbeliek lakomáira azért viszem magammal mindig a saját boromat.

Felráztam boroskorsómat, pecsétjét szeme láttára törtem fel, és részegséget tettetvén, töltöttem a poharamba, hogy kiloccsant a földre. Ittam, és így beszéltem:

- Ah, ez Memfisz bora! Ez a piramisok bora, melyet arannyal mérnek. Erős, édes és bódító egyiptomi bor, melyhez fogható sehol másutt nincs a világon.

Valóban erős, jó bor volt, és mirhát kevertem bele, amiért is az egész sátor illatozott, midőn a korsót felnyitottam, de a boron és mirhán keresztül is megéreztem nyelvemen a halál ízét. Ezért ivás közben államra loccsant, de a hettiták azt hitték, hogy részeg vagyok. Subattu herceget elfogta a kíváncsiság, és odanyújtotta poharát.

- Bizony, nem vagyok már többé idegen számodra, hisz holnap urad és fáraód leszek. Engedd hát, hogy megkóstoljam ezt a bort, mert ha nem engeded, nem hiszem oly kitűnőnek, mint állítod.

De én a boroskorsómat mellemhez szorítottam, és hevesen ellenkeztem.

- Ez nem elegendő kettőnek, és e finom borból nincsen már több nálam, pedig részegre akarom inni magam a mai estén, mert a mai nap nagy öröm napja egész Egyiptomnak, s Hatti és Egyiptom örök szövetségének napja... Hiha-a, hiha-i - kiáltottam, és ordítottam, mint egy szamár, s magamhoz szorítottam a boroskorsót. - Én húgom, én mátkám, én kis drágaságom! Torkom az otthonod, hasam a puha fészkek, és nem engedem, hogy idegen hozzád érjen.

A hettiták kétrét görbedtek nevettükben, és térdüket csapkodták. De Subattu megszokta, hogy mindent megkap, amit kíván. Felém nyújtotta poharát, és kérte, követelte, hogy megkóstolhassa boromat, míg végül sírva teletöltöttem a poharát. Kis korsómat teljesen kiürítettem a poharába. Sírnom pedig nem volt nehéz, oly nagyon féltem abban a pillanatban.

Megkapván a bort, Subattu széttekintett, mintha ösztöne figyelmeztette volna, és hettita módon odanyújtotta nekem poharát, szólván:

- Kezdd meg poharamat, mert barátom vagy, és nagy kegyben kívánlak részesíteni. - Azért tett így, mert átallotta kimutatni bizalmatlanságát, és előkóstolóval megkóstoltatni a bort. Nagyot kortyoltam a poharából, ő pedig fenéig ürítette utánam; csettintett, és fejét előrehajtvizsgálta, figyelte testét. - Valóban erős a borod, Szinuhe - mondta -, fejembe száll, mint a füst és tűzként égeti hasamat, de keserű íz maradt tőle a szájamban, és eme egyiptomi ízt hegyi borral akarom leöblíteni. - Újra saját borával töltötte meg poharát, ily módon kiöblítette, és én tudtam, hogy a méreg nem hat reá korábban, csak reggel, mivel megkeményedett a gyomra, s ő maga bőségesen evett.

Oly sok bort ittam, amennyit csak bírtam, részegnek tettem magamat, és hogy ne ébresszem fel a hettiták gyanakvását, még vártam fél vízmértéknyi ideig, mielőtt a sátramba vittem volna magam. Midőn eljött az ideje, sátramba vittem hát magamat, és az üres boroskorsót folyvást mellemhez szorítottam, nehogy a hettiták később megvizsgálhassák. De alighogy számtalan vaskos gúnyolódás kíséretében ágyamra fektettek és magamra hagytak, sebesen felugrottam, torkomba dugtam ujjamat, és kiokádván az életmentő olajat és a mérget, gyomromat kiürítettem. Oly nagy volt azonban az iszonyatom, hogy halálverejték csurgott végig testemen, és térdem reszketett. Talán a méreg is hatott már reám némiképp. Ezért többször átmostam gyomromat, tisztító gyógyszereket vettem be, és addig hánytam egymás után, amíg végül már a gyógyszerek segítségével, pusztá félelemből okádtam.

Amidőn úgy ellankadtam, hogy olyan lettem, akár egy vizes rongydarab, kiöblítettem a boroskorsót, utána darabokra törtem, és a cserepeket elrejtettem a homokba. Azután ébren feküdtem ágyamon, reszkettem a félelemtől és a méreg erejétől, s a sötétből egész éjszaka Subattu nevető arca, és nagy, tiszta szeme nézett reám. Hiszen Subattu nagyon szép ifjú volt, és midőn a sötétben feküdtem, nem tudtam elfelejteni arcát, nem tudtam elfelejteni büszke és gondtalan nevetését, és ragyogóan fehér fogait.

Segítségemre jött a hettita büszkeség is, mert Subattu, midőn másnap reggel rosszul érezte magát, nem akarta betegségét beismerni, sem útját félbeszakítani, hogy gyomorfájása miatt megpihenjen, hanem gyötrelmeit eltagadván, hordszékbe ült, jóllehet ez nagy erőfeszítést követelt tőle. Folytattuk hát utunkat egész nap, és midőn hordszéke mellett elhaladtam, integetett, odakiáltott nekem, és nevetni igyekezett. A nap folyamán orvosa még két ízben adott neki gyomorerősítő és fájdalomcsillapító gyógyszert. Ezzel csak súlyosbította állapotát, és azt érte el, hogy a méreg teljes erővel hathatott, mert egy heves hasmenés reggel talán még megmenthette volna életét.

Délután Subattu mély ájulásba esett hordszékében. Szeme kifordult, arca besüppedt, és halotti szürkére vált, úgyhogy orvosa igen megrémült, és segítségül hívott. Nyomorult állapotát látván, én is nagyon megrémültem, és nem kellett tettetnem rémületemet. Félelmemben nappal is fáztam, s a méreg miatt nem éreztem egészségesnek magamat. De azt mondtam, hogy ismerem a tüneteket: Subattut az a sivatagi gyomorbetegség kerítette hatalmába, amelyre este figyelmeztettem, és amelynek tüneteit leolvastam arcáról, jóllehet, nem hitte el nekem. A karaván megállt, mi pedig ápolni kezdtük őt a hordszékében, élénkítő és tisztító italokat itattunk vele, és hasára forró köveket helyeztünk. Én egész idő alatt gondosan ügyeltem, hogy a hettita orvos készítse el az összes gyógyszert, és egymásra zárt fogait szétfeszítvén, ő itassa meg vele. Tudtam, hogy meghal, ezért tanácsaimmal legjobb tudásom szerint enyhíteni akartam gyötrelmeit, könnyűvé akartam tenni számára a halált, hiszen mást nem tehettem érte.

Midőn leszállt az est, sátrába vittük. A hettiták nagy jajgatásba fogtak a sátra körül, tépni kezdték ruháikat, homokot szórtak fejükre, és késekkel sebeket vágtak magukon, mert mindnyájan reszkettek életükért, hiszen tudták, hogy Suppiluliuma nem kegyelmez nekik, ha a herceg meghal kezük közt. Én pedig Subattu herceg ágyánál virrasztottam a hettita orvossal együtt, a fáklyák füstje csípte szememet, és folyásra ingerelte orromat. E szép ifjút, ki tegnap még erős, egészséges és boldog volt, lassan kihunyóban, elrútulóban és halálszürkére váltan látta most szemem.

Haldokolni láttam őt. Gyöngyös ragyogású szeme elhomályosult és veresedni kezdett, szembogara már csak tűhegynyi fekete pötty volt. Fogát megsárgította a hab és nyál, bőre elvesztette egészséges színét, és elpetyhüdt. Ököibe szorítgatta kezét, és kínjában tenyerébe vájta körmeit. A hettita orvos kétségbeesve és gyanakvóan vizsgálta állapotát, de a tünetek nem különböztek egy erős gyomorbetegség tüneteitől, és semmi olyan nem mutatkozott nála, amit egy gonosz gyomorbetegség nem tudott volna előidézni. Ezért senki sem gondolt méregre, de ha valaki gondol is, engem senki sem vádolhatott volna. Hiszen magam is ittam ugyanabból a borból, sőt az ő poharából ittam, semmiféle módját nem látták tehát annak, hogy Subattut titokban megmérgezhettem. Ily módon különös ügyességgel és Egyiptom nagy hasznára vittem véghez tettemet, és büszke lehettem volna rá, de Subattu halálát látván, egyáltalán nem voltam büszke.

Másnap reggel ugyanis újra magához tért, s a halál közeledtekor beteg gyermek volt csupán, aki csendesen hívta anyját. Panaszkodón, csendesen szölongatta: „Anyám, anyám, szépséges anyám!” Erőtlen keze ujjaimat szorongatta, és a halál a szemére szállt. De amidőn a halál megérkezett, a fájdalmak elhagyták őt, tiszta fiúmosoly jelent meg ajkán, és eszébe jutott királyi származása. Ezért magához hívta főtisztjeit, és ekképpen szólt:

- Halálomért ne érjen senkit se vád, mert sivatagi gyomorbaj érkezett hozzám, s Hatti földjének legjobb orvosa és Egyiptom legkülönb orvosa gyógyított engem minden tudásával. De az ő tudásuk nem segíthetett rajtam, mert az ég és a földanya azt akarja, hogy meghaljak.

A sivatag bizonyára nem a földanya, hanem Egyiptom isteneinek hatalma alatt áll, és Egyiptomot védelmezi. Tudjátok meg tehát mindannyian, hogy a hettitáknak nem szabad a sivatagba vonulniok! Halálom erre a bizonyíték, és szintúgy hadiszekereink veresége a sivatagban, jóllehet azt nem hittük el. Adjatok ezért az orvosoknak rangomhoz méltó ajándékot, ha meghaltam; te pedig, Szinuhe, köszönts Baketamon hercegnőt, mondd meg neki, hogy feloldozom ígérete alól, s igen sajnálom, hogy nem vihetem őt nászágyba saját örömömre és az ő örömére. Valóban add át neki eme üdvözlést, mert halálomon a mesék hercegnőjeként tűnik fel álmaimban, és úgy halok meg, hogy szememben hordom végtelen szépségét, bár élő szemmel soha nem adatott meglátnom őt.

Mosolygott halálakor, mivel a halál gyötrő kínok után olykor mosolygó üdvösség gyanánt érkezik, és kialvó szeme homályba borulván, csodás tünetényeket látott. Reszketve néztem őt, és embernek, hozzám hasonlóknak láttam, nem gondoltam többé népére, nyelvére, és bőrének színére. Azt tudtam csak, hogy az én kezem és gonoszságom okozta halálát, pedig ember lévén, testvérem volt. Bármennyire elfásult szívem mindama sok halál miatt, amiket életem napjaiban láttam, most reszketett, midőn Subattu herceget láttam meghalni. Ezért arcomra és kezemre ömlöttek könnyeim, megtéptem ruhámat, és kiáltottam:

- Ember! Testvérem! Ne halj meg!

De halálán már nem tudtam többé változtatni, s a hettiták erős borba és mézbe süllyesztették testét, hogy elszállíthassák Hattusasba, a hettita királyok hegysírába, ahol saskeselyűk és farkasok őrködtek a királyok örök álma felett. A hettitákat nagyon megindították megrendülésem és őszinte könnyeim, s kérésemre szívesen adtak agyagba írt bizonyosságot arról, hogy semmiképpen nem vagyok bűnös Subattu herceg halálában, sőt minden tudásomat latba vettem, hogy megmentsem életét. Ezt a bizonyoságtételt hettita jelekkel írták agyagba, alája odanyomták saját pecsétjüket és Subattu herceg királyi pecsétjét, hogy semmiféle árnyék ne essen reám Egyiptomban uruk halála miatt. Ők ugyanis Egyiptom felől a saját szokásaik alapján ítélték, és azt hitték, hogy Baketamon hercegnő képes megölni engem, ha visszatérek, s elmondom Subattu herceg halálát.

Ily módon mentettem meg tettemmel a hettiták uralmától Egyiptomot. Tettem miatt elégedettnék kellett volna lennem, ám egyáltalán nem voltam elégedett. Úgy éreztem, a halál mindenütt sarkamban jár, bárhová megyek. Orvos lett belőlem, hogy tudásommal meggyógyítsam az embereket, és életet fakasszak halál helyett, de apám és anyám meghaltak gonoszságom miatt, Minea meghalt gyengeségem miatt, Merit és a kicsi Thot is meghalt vakságom miatt, s meghalt Ehnaton fáraó gyűlöletem és barátságom miatt, és Egyiptom miatt. Akiket szerettem, mind erőszakos halállal, miattam haltak meg. Így halt meg Subattu herceg is, pedig szerettem őt halálában, és nem akartam többé a halálát. Ezért saját szememtől is félni kezdtem, és visszatérőben Taniszba, féltem kezemtől, és hittem, hogy átok jár nyomomban, bárhová megyek.

De visszatértem Taniszba, Taniszból Memfiszbbe hajóztam, és Memfiszből megtértem Thébába. Thébában az aranyház kikötőjébe irányítottam hajómat, Eje és Horemheb színe elé léptem. Ők fogadtak engem, és én azt mondtam nekik:

- Amit akartatok, megtörtént. Subattu herceg meghalt a Szináj sivatagban, és halála nem vet árnyékot Egyiptomra.

Szavaimnak nagyon megörültek, Eje levette az aranyláncot nyakából, és az enyémre tette, Horemheb pedig így szólt:

- Mondd meg ezt Baketamon hercegnőnek is, mert ha mi mondjuk, nem hiszi el nekünk, hanem azt gondolja, hogy én öltem meg a hettita herceget féltékenységből.

Akkor Baketamon hercegnőhöz mentem, és ő fogadott. Téglavörösre festette arcát és száját, de keskeny, sötét szemében a halál leselkedett.

- Kérőd, Subattu herceg, a halála előtt feloldozott ígéreted alól - mondtam neki -, mert sivatagi gyomorbajban meghalt a Szináj sivatagban, és minden tudásommal sem tudtam megmenteni, és a hettiták orvosa szintúgy nem tudta megmenteni.

Baketamon levette arany karpereceit csuklójáról, és az én csuklómra húzta.

- Jó hírt hoztál, Szinuhe, és köszönöm neked e hírt, mert már felszenteltek Szehmet papnőjévé, és piros ruhámat is megvarrták a győzelem ünnepére. Eme egyiptomi gyomorbaj mégis már túlságosan ismerős kezd lenni számomra, és tudom, hogy fivérem, Ehnaton, aki fáraó volt, és akit nővéreként szerettem, ugyanabban a gyomorbajban halt meg. Légy ezért átkozott, Szinuhe, légy átkozott mindörökké! Legyen átkozott a sírod, és merüljön örök feledésbe a neved, mert a fáraók trónját rablók játékhelyévé tetted, és bennem minden időkre meggyaláztad a fáraók szent véré!

Mélyen meghajtottam fejemet, és kezemet térdemhez engedtem előtte, szólván:

- Legyen úgy, ahogyan mondd! - Azután eltávoztam tőle, és ő rabszolgáival felsepertette nyomomban a padlót egészen az aranyház küszöbéig.

4

Ezalatt Tutanhamon fáraó testét előkészítették, hogy megmaradjon az örök halálban, és Eje a papokkal sebesen elvitette őt sírjába, melyet a nyugati hegyekbe vájtak a királysírok völgyében. Útjára bőséges ajándékot kapott, ám kincseiből Eje sokat ellopott, és sírja jelentéktelen volt a nagy királyok sírja mellett. Éppoly jelentéktelenül temették el őt, mint amilyen jelentéktelenül élte napjait játékszerei között az aranyházban. Alighogy rányomták a pecséteket sírjának bejáratára, Eje véget vetett a gyászidőnek, felhúzatta a Kosok útjának póznáira az öröm lobogóit. Horemheb pedig elindította a hadiszekereket, hogy megszállják Théba összes terét és útkereszteződését. De senki sem lázadt fel Eje megkoronázása ellen, mert a nép megalégelt már mindent és elgyötört volt, mint az olyan állat, melyet lándzsaszúrásokkal hajtanak egy vég nélküli úton. Senki nem kérdezte, milyen joga van a koronához, és senki nem várt tőle semmi jót.

Ily módon koronázták Ejét fáraóvá, és a papok, akiket mérhetetlen ajándékokkal vesztegettek meg, bekenték őt szent olajjal a nagy templomban, és fejére helyezték a vörös és fehér koronát, a lilium- és papiruszkoronát, a Felső Birodalom és az Alsó Birodalom koronáit. Ámon aranyos sajkájában vitték a nép elé, és a nép kiáltva dicsérte őt, mivel Eje kenyeret és sört osztatott, és Egyiptom annyira elszegényedett, hogy Théba lakóinak a kenyér meg a sör nagy ajándék volt. Ám én tudtam, és sokan mások is tudták, hogy hatalma ábránd csupán, és ettől fogva Horemheb Egyiptom igazi uralkodója, mert a lándzsák az ő háta mögött sorakoztak. Sokan titkon csodálkoztak is, miért nem veszi kezébe a hatalmat maga Horemheb, miért engedi a vén és gyűlölt Ejét a fáraók trónjára.

De Horemheb jól tudta, mit cselekszik, mert a nép gyűlöletének pohara még nem ürült ki, és Egyiptom szenvedései sem értek véget. A Kús földjéről érkező riasztó hírek új háborúba hívták őt a négerek ellen. Miután délen megszilárdította Egyiptom hatalmát, és a vízesések túlsó oldalán ismét megerősítette a határköveket, jól tudta azt is, hogy még egy új háború van előtte, melyet a hettiták ellen Szíriáért kell megvívnia. Azt akarta tehát, hogy a nép Ejét okolja minden szenvedéséért és nyomorúságáért, s egyszer később majd őt, Horemhebet dicsérje, mint győztest, a béke visszaszerzőjét és jó uralkodót.

Ejének nem voltak efféle gondolatai; a hatalom és a koronák csillogása elvakította őt, és örömmel vállalta saját részét ama egyezségből, melyet Horemhebbel kötött Ehnaton halálának napján. Ezért a papok Baketamon hercegnőt ünnepi menetben elvitték Szehmet templomába, feladták rá az istennő piros ruháját, felékesítették az istennő ékszereivel, és Szehmet oltárára emelték. Akkor Horemheb, a hettitákon aratott győzelmét és Szíria felszabadítását ünnepelvén, seregével a templomhoz érkezett. Egész Théba az ő dicsőségét zengte, ő pedig a templomnál aranyláncokat és kitüntetésekkel osztott harcosainak, azután szélnek eresztette őket a városba. Utána a templomba ment, és a papok bezárták mögötte a rézkapukat. Szehmet megjelent neki Baketamon hercegnő képében, és Horemheb elvette, ami járt neki, hiszen katona volt, és sokáig várakozott.

Azon az éjjelen Théba Szehmet ünnepét ülte, s az ég vörösen izzott a város felett a fáklyák és lámpások fényétől. Horemheb ganajosai szárazra itták az összes borozót és sörmérést, betörték az örömházak kapuit, és Théba összes utcáján megvisítetták a lányokat. Számtalan ember sebesült meg azon az éjjelen, és az ünnepet ülő katonák néhány házat felgyújtottak, de semmi nagyobb kár nem esett. Hajnalban pedig újra összegyűltek Szehmet temploma elé, hogy megnézzék Horemhebet, amint kilép a templomból. Amikor a templom rézkapuja megnyílt, és Horemheb kilépett, nagyot kiáltottak, és számtalan nyelven káromkodtak meglepetésükben, mert Szehmet hű volt nőstényoroszlán képéhez, és Horemheb arca, mindkét karja és válla teli voltak véres karmolásokkal, akárcsak oroszlán tépte volna meg karmaival. Ez igen mulattatta a katonákat, és ezért még jobban kedvelték Horemhebet. Baketamon hercegnőt viszont a papok zárt gyaloghintóban a partra vitték, és ő visszatért az aranyházba, anélkül, hogy megmutatta volna magát a népnek.

Alighogy elment, a katonák betódultak a templomba, összeszedték a padozatról piros ruhájának cafatait, elosztották emlékek egymás között, és talizmánként használták a szövetharabokat az ellenkező asszonyok meghódítására. Ilyen volt barátom, Horemheb, nászéjszakája, és nem tudom, mennyi öröme telt benne, mert ezután hamarosan összegyűjtötte csapatait, és délre, az első vízesés környékére összevonta a hadsereget, hogy Kús földjén megkezdhesse a háborút. Míg háborúskodott, Szehmet papjai nem voltak híján az áldozatoknak, híztak és dagadoztak templomaikban a töméntelen sok hústól és bortól.

Eje azonban, hatalmától elvakultan, ujjongott, és azt mondta nekem:

- Nincs többé senki nálam magasabban Kemetnek földjén, és az sem számít, élek-e, avagy meghalok, mert a fáraó soha nem hal meg, hanem örökké él; és hogyha meghalok, a halálban atyámnak, Ámonnak, aransajkjába szállók, és az égen végighaladván, egyenesen elhajózok a nyugati földre. Ez bizony nagyon jó, mert nem akarom, hogy Ozirisz megmérje szívemet mérlegén, és esküdei, az igaz páviánok, gonosz vádakkal illessenek, és Bámat, a Mindent Elnyelő torkába vessék. Hiszen öreg ember vagyok, és éjszakánként gyakran merednek reám tetteim az éj sötétjéből. Ezért nagy elégedettség tölt el, mivelhogy fáraó vagyok, és nem kell többé félnem a haláltól.

Így beszélt hozzám Eje, mert tetteim hozzá kötöttek, és nem mondhattam rosszat róla anélkül, hogy magamról is ne mondtam volna rosszat.

Megöregedett és megfáradt, járás közben remegett a térde, arca ráncos és viaszsárga volt, fekete haja szürkére vált. Ezért egyedül érezte magát, és hozzám fordult, mivel közös bűnök egyesítettek bennünket, és nem is titkolt semmit előlem. De én keserűen nevettem szavain, és csúfolódtam rajta, mondván:

- Öreg ember vagy, és bölcsőbbnek gondoltalak téged. Talán csak nem hiszed azt, hogy a papok bűzös olaja örökkévalóvá változtat? Bizony, a királyi süveggel fejedben is ugyanolyan ember vagy, mint anélkül, és nemsokára elragad a halál, s többé nem létezel.

Akkor remegni kezdett a szája, rémület sugárzott szeméből, és hangosan jajgatott:

- Hiába vittem hát véghez minden gonosz tetteimet? Hiába vettem el a halál magvait magam körül életem minden napján? Nem, Szinuhe! Te bizonyára tévedsz! A papok kimentenek engem az alvilág szakadékaiból, és megőrzik testemet az örök életre. Hiszen ha már fáraó vagyok, a testem isteni, szintúgy isteniek tetteim, és senki sem vádolhat miattuk, mert fáraó vagyok.

Így kezdett Eje értelme elborulni, és hatalmában nem volt többé öröme. Nem volt többé öröme semmiből, mert rettenetesen félt a haláltól, óvta egészségét, és még bort sem mert inni, hanem száraz kenyéren és forralt tejen élt. Teste már régen elhasználódott volt ahhoz, hogy asszonyokkal tölthetne volna kedvét, mert erejének napjaiban tüzének szítására, s ily módon Teje királyné kegyeinek megnyerésére különféle szerekkel mérgezte magát. Minél több idő telt el, annál jobban félt az orgyilkosoktól, és napok múltak el úgy, hogy nem mert hozzányúlani semmiféle ételhez, de még az aranyház kertjének gyümölcseiből sem mert szedni, mivel attól félt, hogy már éretlen korukban megmérgezték őket. Ily módon saját tettei szorították sarokba öregségének napjaiban. Féltelme oly bizalmatlanná és kegyetlenné tette, hogy az udvari nép elfutott tőle, szintúgy elmenekültek a rabszolgák, és midőn fáraóként élt az aranyházban, üressé és kihalttá lett az aranyház.

Az árpaszem pedig zöldellni kezdett Baketamon hercegnőnek, mert a papok ügyesen számították ki a hercegnő idejét Horemheb javára. Tehetetlen dühében Baketamon saját testét pusztította és szépségét hervasztotta, hogy a maga életével nem gondolván, méhében megölhesse a gyermeket. Ám méhében az élet erősebb volt a halálnál, és midőn ideje eljött, fiút szült Horemhebnek, nagy kínok közepette, mert csípője keskeny volt, a fiú pedig nagy. De az orvosok és rabszolgák kénytelenek voltak elrejtetni előle a fiút, hogy ne tehessen kárt benne. E gyermekről és születéséről a nép később számtalan történetet mesélt. Azt is mondták, hogy oroszlánfejjel született, egyesek meg azt beszélték, hogy fején sisakkal jött a világra. De én bizonyítani tudom, hogy a fiúban semmi szokásostól eltérő nem találtatott, és egészséges, erős gyermek volt. Horemheb üzenetet küldött Kús földjéről, és az élet aranykönyvébe a Ramszesz nevet íratta gyermekének.

Mert Horemheb még mindig hadat viselt Kús földjén, hadiszekerei végighajtottak Kús legelőin, és nagy veszteségeket okoztak a négereknek, akik nem szoktak hozzá a hadiszekerek elleni harchoz. Felégette falvaikat, és szalmakunyhóikat, asszonyaikat és gyermekeiket pedig rabszolgaságba küldte Egyiptomba, de a férfiakat seregébe vette, és katonákat nevelt belőlük; jó katonává váltak, mert sem otthonuk, sem asszonyuk, sem gyermekük nem volt többé. Ily módon, míg Kús földjén háborúzott, egyúttal új sereget is gyűjtött a hettiták ellen, hiszen a négerek erős katonák voltak, és ha szent dobjaikat hallgatták, és a dobok körül hosszú sorokban ugrándozva feltüzelték magukat, nem féltek a haláltól.

Ekképpen Horemheb számtalan rabszolgát küldhetett Egyiptomba, hogy földet műveljenek, és hatalmas marhacsordákat hajtatott Kús földjéről Kemet országába. Ezért Kemetnek földjén újra bőséges termést hozott a gabona, s a gyermekek sem szenvedtek szükségét tejben, s a papoknak is volt elég áldozati állatuk és húsup. Egész népek hagyták el lakóhelyüket Kús földjén, és Egyiptom határákővein túlra, őserdőkbe menekültek, az elefántok és zsiráfok országába. Kús földje évekig kihalt maradt. Egyiptomnak mégsem okozott ez nagy veszteséget,

mert jóllehet a nagy fáraók idejében Egyiptom gazdagságának legfőbb forrása volt, és gazdagabb, mint Szíria, Ehnaton korától kezdve nem fizetett többé adót Egyiptomnak.

Kétévi háborúskodás után Horemheb visszatért Kús földjéről Thébába. Rengeteg zsákmányt hozott magával, ajándékokat osztogatott Théba lakóinak, és tíz napon és tíz éjjelen át győzelmi ünnepeket tartott. Minden munka félbeszakadt a városban, az utcákon részeg katonák másztak négykézláb, és kecskék módjára mekegtek, s a thébai nők, amikor eljött az idejük, sötétbőrű csecsemőket hoztak a világra. Horemheb ölében tartotta fiát, járni taníttatta, és büszkén mondta nekem:

- Nézd, Szinuhe! Ágyékomból új királyi nemzetség született, s noha én még ganajos lábujjakkal jöttem a világra, fiam ereiben szent vér csörgedez.

Elment Ejéhez is, de Eje bezárta előtte az ajtót, s félelmében székekkel és ágyakkal torlaszolta el ajtaját, és metsző vénemberhangon így kiabált keresztül az ajtón:

- Távozz tőlem, Horemheb, mert én vagyok a fáraó, és jól tudom, azért jöttél, hogy megölj, s a koronákat fejedre tehesd.

De Horemheb jóízűt nevetett rajta, berúgta ajtaját, feldöntötte ágyát, két keze közé fogván, megrázta őt, és így szólt:

- Dehogy öllek meg téged, öreg rókám! Dehogy öllek meg, kerítöm, hiszen több vagy nekem, mint vén apósom, és életed nekem nagyon drága. Igaz, hogy tudód már sípol és szájad is nyáladzik, a térded meg reszket, de bírnod kell, Eje. Ki kell bírnod még egy háborút, hogy míg távol vagyok, Egyiptomnak olyan fáraója legyen, akire rázúdíthatja dühét.

Eje azonban nem hitt szavának, hanem keservesen sírt, reszkető karjával átölelte Horemheb térdét, és könyörgött életéért. Akkor Horemheb megsajnálta és otthagya őt, de ezután szemmel tartotta, és a magas tisztségekbe saját szolgálait helyezte, hogy ügyeljenek, nehogy ostobaságokat csináljon az ő távolléte alatt. Mert Eje ideje már lejárt. Ősz fejű, bolond vénember volt már csupán, aki ünnepi körmenetek idején a nép előtt ügyel-bajjal tudta csak félelemtől reszkető fején a koronákat megtartani.

Hitvesének, Baketamonnak, Horemheb gazdag ajándékokat vitt: aranyhomokot fonott kosarakban, nyállal elejtett oroszlánok bőrét, strucc tollakat és élő cerkófmajmokat, de Baketamon még csak meg sem akarta nézni ajándékait. És így beszélt Horemhebhez:

- Meglehet, az emberek előtt hitvesem vagy, és egy fiút is szültem neked. Érd be hát ennyivel, mert tudd meg, ha még egyszer hozzám nyúlsz, bele fogok köpni ágyadba, és úgy megcsallak téged, ahogyan asszony még sohasem csalta meg férjét. Hogy megszégyenítselek, rabszolgákkal és teherhordókkal fogom kedvemet tölteni, és lefekszem Théba terein a számárhajcsárokkal. Nincs olyan alacsony rangú férfi, akivel ne töltenem kedvemet, hogy szégyent hozhassak reád, ha még egyszer hozzám merészszen nyúlni. Mert az én szememben egész Egyiptom földjén nincs még egy olyan alantas férfi, mint te. Kezed vértől bűzlik, és szintúgy attól bűzlik egész tested, úgymint émelygés fog el, ha közelembre jössz.

Ám ellenkezése még tüzesebbre hevítette Horemheb vágyát, és midőn Baketamon keskeny arcára, karcsú csípejére, és gúnyolódó szájára nézett, elnehezült a lélegzése, és alig bírta kezét féken tartani. Ezért eljött hozzám és keserűen panaszkodott.

- Mondd, Szinuhe, vajon miért van így? Mi rosszat cselekedtem, hogy feleségem kerülő ágyamat? Magad is tudod, milyen sokat tettem, hogy megnyerjem őt, és hogy dicsőséggel méltó lehessen hozzá. Tudod, hogy a sok szép nőhöz sem nyúltam, akiket a harcosok zsákmányrészemül sátramba hoztak, hanem ganajosaimnak adtam őket örömükre. Valóban,

kezem és lábam ujjain megszámlálhatom azokat a nőket, akikkel kedvemet töltöttem eme évek alatt, és nagy gyönyört nem adtak nekem, mert őket ölelve, csak reá, Baketamonra gondoltam, s Baketamon igézetes volt számomra, akár a hold. Miféle varázslat hát ez, mely húsomat megkeseríti, és kedvemet rontja, mint a kígyóméreg?

- Ne törődj e bolond nővel - mondtam neki -, mert gögje miatt maga többet szenved, mint te. Théba tele van szép nőkkel, és a legutolsó rabszolgalány is megadhatja neked ugyanazt, amit ő.

De Horemheb így felelt:

- Saját szíved ellenére beszélsz, Szinuhe, mert jól tudod, hogy a szerelemnek parancsolni nem lehet.

- Ne próbálj hát parancsolni az ő szerelmének - figyelmeztettem -, mert annak csak rossz vége lesz!

De Horemheb nem hitt nekem.

- Szinuhe! Adj nekem orvosságot, mellyel megítáthatom, és amelytől elalszik, hogy legalább álma közben odamehessek hozzá, és kedvemet tölthessem vele, mert bizony e nő sok gyönyörrel adósom!

Én azonban megtagadtam tőle az efféle orvosságot, de ő más orvosokhoz fordult, és azok veszélyes szereket adtak neki, melyek elveszik a nők eszét és felgyújtják ölüket, úgyhogy azt hiszik, tűz ég bensőjükben. Ilyen szerekek etette meg Horemheb titokban Baketamont, és megtette vele, amit akart, de midőn felemelkedett öléből, Baketamon még jobban meggyűlölte, és így szólt:

- Emlékezz arra, hogy mit mondtam neked, és hogy óva intettelek!

Ám Horemheb telhetetlen szenvedélyében vak és esztelen volt. Megitatta borral és bódító szerekkel, míg végül elaludt, az érintésre nem ébredt fel, és nem tudta meggátolni, hogy Horemheb kedvét töltsse vele. De azt, hogy Horemhebnek mennyi öröme telt Baketamonban, nem tudom megmondani, úgy vélem, öröme keserű volt, és a szerelem fanyarrá vált számára. Ezért hamarosan Szíriába utazott, hogy előkészítse a hettiták elleni háborút, mert azt mondta: „A nagy fáraók Kádes városában állították fel Egyiptom határköveit, és én csak akkor nyugszom meg, ha az égő Kádesba hajtanak hadiszekereim.”

Baketamon pedig, midőn észrevette, hogy az árpaszem ismét zöldellni kezd neki, bezárkózott szobáiba, nem akart látni egyetlen embert sem, inkább egyedül rejtegette szégyenét. A szolgáltnak és rabszolgáknak az ajtók elé kellett hordaniok ételét, és ő oly keveset evett, hogy az aranyház orvosai a halálától tartottak. Idejének közeledtekor titkon őriztették, mert attól féltek, hogy egyedül akar szülni, s nádcsonakban leküldi a folyón gyermekét, miként azok az anyák, akik gyermeket szülve, félnek a szégyentől. De Baketamon nem tett semmi effélét, hanem idejének eljöttékor magához hívta az orvosokat. A szülés kínjai mosolyt fakasztottak ajkán, kínjai örömet szereztek neki, s fiút szült Horemhebnek. Horemhebet meg sem kérdezték, a Széthosz nevet adta fiának. Oly nagyon gyűlölte e gyermekét, hogy Széth nevével nevezte, Széthtól születettnek hívta.

Amidőn a szülés után egészsége rendbejött, bekenette testét, kifestette arcát, királyi gyolcsba öltözött, rabszolganőkkel csónakon a folyó másik partjára vitette magát, és egymagában Théba halpiacára ment. Ott megszólította a számárhajcsárokat és a haltisztítókat, és azt mondta nekik:

- Baketamon hercegnő vagyok, Horemhebnek, Egyiptom nagy hadvezérének hitvese. Két fiút szültem neki, de ő unalmas és tunya férfi; vértől bűzlik, és nincs belőle örömöm. Jertek hát és töltsétek kedveteket velem, hogy nekem is örömet szerezzetek, mert igen szeretem sebes ökleiteket, és az egészséges pizokszagot bőrötökön, és szeretem a halak szagát is.

A halpiaci férfiak erősen csodálkoztak szavain, megijedtek tőle, és kitértek útjából, de Baketamon makacsul követte, beszédével csábította őket, és lemeztelenítette nekik szépségét.

- Talán nem vagyok eléggé szép nektek? - kérdezte. - Vagy miért haboztok? Meglehet, öreg és csúnya vagyok már, de nem kérek tőletek semmi más viszonzást, csak mindegyikötöktől egy kis darab követ. Mindenki olyan követ adjon nekem öröme zálogául, amelyet akar, de annál nagyobbbat adjon, minél több örömet tudok szerezni neki. Higgyétek el, én mindent meg fogok tenni örömetek érdekében.

A halpiaci férfiakkal efféle dolog még sohasem történt, és nem hiszem, hogy egész Egyiptom földjén valaha is történt volna ehhez hasonló. Ezért vágyakozón nézegették Baketamont, szemüket felgyújtotta szépsége, ruhájának királyi gyolcsa megbűvölte őket, és olajainak illata fejükbe szállt. Azt mondták egymásnak:

- Ehhez fogható még sohasem történt, s ő bizonyára istennő, ki azért jelenik meg nekünk, mert kedvesek vagyunk szemében. Ezért biztosan rosszul tennénk, ha ellentmondanánk kívánságának, mert ő nem hasonlít az általunk látott földi asszonyokra, és a gyönyör, melyet kínál nekünk, bizonyára isteni gyönyör.

Mások így beszéltek:

- Mindenképpen olcsó lesz az örömünk, mert ennél olcsóbban még a néger nők sem árulják magukat, hanem legalább egy rézdarabot kérnek a felkínált gyönyörért. Ő papnő bizonyosan, aki köveket gyűjt, hogy új templomot építhessen Basztetnek, ezért istennek tetsző cselekedet lesz, ha kívánságát teljesítjük. Így mérlegelték a dolgot a halpiaci férfiak, mondtak ezt is, meg azt is, és közben követték őt a folyó partjára, a nádasba, ahová Baketamon azért vitte őket, hogy az emberek tekintetétől megóvja magát. A haltisztítók ugyan ekképpen beszéltek:

- Ne kövessük őt, mert ki tudja, hátha a vízből jött, és bennünket is oda visz! Meglehet, hogy ő maga a Macskafejű, és a feje macskafejé válik, és hátsó lábaival eltépázza tőlünk férfiasságunkat, ha kedvünk töltésére ölünkbe vesszük őt. Mégis követték Baketamont, szépségétől és jó illatától megbűvölten; a számárhajcsárok pedig kinevették a haltisztítókat, és azt mondták: - Változzék akár halfejjé a feje, nem félünk a hátsó lábaitól! Csak az örömünk legyen meg belőle!

Ily módon Baketamon egész napon át szeretkezett a halpiaci férfiakkal a parti nádasban. És nem rövidítette meg az örömeiket, hanem mindent megtett értük, úgyhogy szívesen vittek köveket neki, és sokan nagy darab köveket vittek, amelyeket magas áron adnak el a kőfejtők. Ilyen nagyra értékelték a férfiak a Baketamon nyújtotta gyönyört, és azt mondták egymásnak: „Való igaz, hogy ilyen nővel még nem akadtunk össze soha, mert az ajka olyan, akár a pergetett méz, a melle, akár az érett alma, öle pedig oly tüzes, mint a parázs, melyen a halakat sütik.” Váltig unszolgatták őt, hogy minél hamarabb térjen vissza a halpiacra; megígérték, hogy sok követ, és nagy köveket szereznek neki, s ő szemérmesen rájuk mosolygott, megköszönte barátságukat, és azt a sok örömet, melyben részesítették. Amidőn pedig este visszatért az aranyházba, erősebb csónakot kellett bérelnie a parton, hogy a nap folyamán összegyűjtött összes követ magával szállíthassa.

Ezért a következő napon a legnagyobb csónakot vitte magával, a rabszolganőkkel Thébába eveztetett, azután meghagyta nekik, hogy várjanak a rakpartnál, és a zöldségpiacra ment. A zöldségpiacon a földműveseket szólította meg, akik ökröstül, szamarastul napkeltekor jöttek földjeikről Thébába, s akiknek keze földtől volt kerges, bőre napsütéstől durva. Az utcatisztogatókat és az árnyékszékek tisztogatóit is megszólította, és szólt az örökhöz, akik falándzsával mutatták meg kinek-kinek a maga helyét a piacon, és azt mondta nekik:

- Baketamon hercegnő vagyok, Horemhebnek, Egyiptom nagy hadvezérének hitvese. Ámde ő unalmas és rest férfi, testében nincsen erő, és nem képes semmiféle gyönyört szerezni nekem. Ráadásul rosszul bánik velem, elragadja tőlem drága gyermekeimet, és kikerget szobáiból, hogy már fedél sincsen felettem. Jertek hát, és töltsétek velem kedvetek, hogy nekem is legyen belőletek örömöm. Nem kérek mást viszonzásul, csupán egy-egy kis követ mindenkitől, és azt hiszem, ennél olcsóbban még a néger nőktől sem tudnátok a gyönyört megvásárolni Théba városában.

A földművesek és utcatisztogatók, és a fekete örök nagyon megijedtek beszédétől, és izgatottan tárgyaltak egymással, mondván: „Ez semmiképpen nem lehet hercegnő, mert hercegnő így még nem viselkedett soha.” De Baketamon csábígtatta őket szavaival, lemeztelenítette nekik szépségét, és előttük lépegetvén, magával vitte őket a nádasba. Azok pedig otthagyták zöldségrakományukat, ökrüket és szamarukat, felsepretnül hagyták az utcákat, és követték őt. És a parton ekképpen beszéltek egymáshoz: „Ilyen csemege nem mindennap jut a szegénynek, és az ő bőre nem hasonlít asszonyaink fekete bőrére, ruhája előkelők ruhája, bőre előkelők bőre, és ő maga előkelő illatot áraszt. Ezért ostobák volnánk, ha nem használnánk javunkra az örömet, melyet kínál nekünk. Legjobb tudásunk szerint mi is szerezzünk örömet neki, hiszen híjával van, mert nagyon elhanyagolt asszony.”

Ezért kedvüket töltötték vele, s köveket hordtak neki; a földművesek elcipeltek a bormérések küszöbköveit, és az örök a fáraó épületeiből oroztak köveket, hogy kedvüket tölthessék vele. De amidőn már kedvüket töltötték, félni kezdtek, és így beszéltek egymáshoz: „Ha ő valóban Horemheb asszonya, akkor Horemheb, megtudván a dolgot, eljön és megöl bennünket, mert félelmetesebb ember ő, mint az oroszlán, s hiú és kényes a becsületére, jóllehet maga nem képes örömet adni asszonyának. Ám hogyha eléggé sokan vagyunk, nem tud megölni mindnyájunkat, mert asszonya miatt nem ölheti meg egész Thébát. Ezért érdekünk, hogy asszonya sok követ kapjon.”

Ennélfogva visszamentek a zöldségpiacra, és hírt adtak minden barátjuknak és ismerősüknek az átélt örömről, s elvezették őket a parti nádasba. Azon a napon széles csapást tapostak a nádasban, és mire leszállt az est, a nádas olyan volt, akár a vízilovak hentergótanyája. A zöldségpiacon pedig óriási zűrzavar uralkodott, számtalan rakományt elloptak, az utcasarkokon szomjas szamarak ordítottak, ökrök bögtek, és a sörivók gazdái sírva és hajukat tépve rohantak végig az utcákon, mert ellopták drága küszöbköveiket. És amidőn leszállt az est, Baketamon szemérmesen köszönetet mondott a zöldségpiac minden férfiának a hozzá való barátságért és a gyönyörért, melyet szereztek neki, azok pedig segítettek kövekkel megrakni Baketamon csónakját. A csónak annyira megtelt, hogy majdnem alámerült, és a rabszolganők csak nagy fáradsággal tudtak átevezni a folyón az aranyház kikötőpartjára.

Azon az estén már egész Théba tudta, hogy a Macskafejű megjelent a népnek, és szeretkezett a néppel. Egyre különösebb szóbeszédek terjedtek el a városban, mert azok az emberek, akik nem hittek már az istenekben, más magyarázatokat találtak ki az esethez, és így beszéltek: „A piramisok idejében talán megjelentek az istenek az embereknek, de a világ már vén, és az istenek nem jelennek meg többé. Ezért e nőnek főrangúnak kell lennie, nagyon is főrangúnak, ha így merészel viselkedni.”

A következő napon Baketamon a szénpiacra ment, és egész nap a szénpiaci férfiakkal töltötte kedvét, s mire az est leszállt, a Nílus-parti nádaszt letaposták és bekormozták. Számos kis templom papja panaszkodott keservesen, mert a szénpiaci férfiak istentelen férfiak voltak, és nem átalították még azt sem, hogy örömük megfizetésére köveket tépjenek ki a templomokból, aztán szájuk szélét nyalogatva, fecsegték egymással, és így beszéltek: „Bizony, égi csemegét kóstoltunk, az ő ajka elolvadt szánkban, és az ő keblei izzó zsarátnokok voltak markunkban, és bizony azelőtt nem tudtuk, hogy a világon ehhez fogható gyönyör is létezik.”

De amidőn Théba városában elterjedt annak a híre, hogy az istennő már harmadízben jelent meg a népnek, nagy nyugtalanság ütötte fel a fejét, és a tisztességes férfiak is elszöktek asszonyaiktól a borozókba, és éjjel köveket szakítottak ki a fáraó házaiból. A következő napon minden thébai férfi hóna alatt kövekkel járt egyik piacról a másikra, türelmetlenül várva a Macskafejű megjelenését. De a papokat elfogta a nyugtalanság, és szerte küldték öreiket, hogy foglyul ejtsék az asszonyt, aki oly sok féktelenségnek és hiábavaló beszédnek volt okozója.

Azon a napon viszont Baketamon nem indult Thébába, hanem fáradalmaival pihente ki az aranyházban, rámosolygott mindenkire, aki megszólította őt, és különösen szeretetreméltóan viselkedett. Szemérmesen nyújtóztatta testét, és beszéd közben tenyerét szája elé tette, hogy ásitóztatását eltitkolja. Az udvar szerfelett csodálkozott a viselkedésén, mert még senki sem sejtette, hogy ő az a titokzatos asszony, aki Thébában megjelent a népnek, és aki a szén-égetőkkel és haltisztítókkal szeretkezett.

Baketamon pedig a különböző nagyságú és színű köveket nézegetvén, a fáraó marhaistállóinak építőmesterét a kertbe hívatta, kedvesen elbeszélgetett vele, és így szólt hozzá:

- E köveket a parton gyűjtöttem, és e kövek számomra szent kövek, mindegyikhez örömteli emlékek fűződnek; annál örömtelibbek, minél nagyobb a kő. Építs hát nekem belőlük egy örömházikót, hadd legyen fedél felettem, hiszen mint jól tudod, és bizonyára hallottad, férjem elhanyagol engem, és kikerget szobáiból. Építsd a házikót tágasra, falait magasra, és kezdjed az építkezést azonnal, mert bizony annyi követ gyűjtök még számodra, amennyi csak szükséges, és nem kell aggódnod, hogy elfogynak közben.

A marhaistállók építőmestere egyszerű ember volt. Ágyékkötőjét megszürkítette a faragott kövek pora, vállát megduzzasztotta a kőhordás, és nem szokott hozzá az előkelőkkel való beszédhez. Ezért lábujjaival zavarában a földet turkálta Baketamon előtt, és alázatosan lesütötte szemét.

- Magasságos hercegnő, Baketamon! Félek, tudásom nem elegendő, hogy rangodhoz méltó örömházikót építsek számodra. A kövek is különböző nagyságúak és színűek, egybeillesztésük nagy veszélyességgel jár, és különös művészi érzéket követel. Mindezt inkább valami előkelő templomépítőt vagy művészt hívj meg ehhez a feladathoz, mert attól tartok, hogy ügyetlenségemmel elrontom szép gondolatodat, és összegyűjtött számos köveid kárba vesznek.

Ám Baketamon hercegnő szemérmesen megsimította az építőmester göbös vállát, és így beszélt:

- Ó, marhaistállók építőmestere! Én csupán egy szegény asszony vagyok, akit férje elhanyagol, és nincsen rá mód, hogy előkelő építőmestereket fogadjak szolgálatomba. Neked sem adhatok e munkáért rangodhoz illő ajándékot, miként szeretném, ám hogyha az örömházikó elkészül, veled együtt megnézem, és ha jónak találom, szeretkezem veled eme örömházikóban. Ezt megígérem neked. Hiszen mást nem adhatok, de csekélyke örömet talán szerezhetek neked, mert egészen öreg és csúnya még nem vagyok. Legyen jutalmad ez!

Remélem, hogy te is nagy örömet szeresz nekem, mivel erős férfi vagy, és karod izmos, én pedig kicsiny nő vagyok, és öröme vágyom, hiszen bizonyára jól tudod, hogy férjemből nincsen semmi örömöm.

A marhaistállók építőmestere ugyancsak felhevült a hercegnő szavaitól és érintésétől. Szépségét nézegetvén, mindama mesék eszébe jutottak, melyekben hercegnők egyszerű férfiakba szeretnek, és kedvüket töltik velük. Nagyon félt Horemhebtől, de vágyakozása erősebb volt félelménél, és Baketamon szavai igen hízelgők voltak számára. Ezért a Baketamon gyűjtötte kövekből sebesen építeni kezdte az örömházikót az aranyház kertjében, minden tudását latba vetette, építés közben nyitott szemmel álmodott, és álmait a kövekkel együtt beépítette a falakba. Vágyakozása és szerelme nagy művésszé avatta, mert mindennap látta Baketamont, és szíve úgy tüzelt, és úgy égett porrá a hercegnő keskeny szemének pillantásától, akár a száraz nád. Úgy dolgozott, akár egy örült; a munkában és epekedésben lesoványodott és megsápadt, s a különböző nagyságú és színű kövekből olyan örömházikót épített, melyhez foghatót még senki nem látott soha.

Ám építés közben gyorsan fogytak a Baketamon gyűjtötte kövek, és ezért a hercegnő kénytelen volt újabb köveket szerezni. Ezért csónakon Thébába vitette magát, és minden piacról gyűjtött követ, és a Kosok útjáról és a templomok udvaraiból is gyűjtött követ, úgyhogy végül nem volt olyan hely Thébában, ahonnan ne gyűjtött volna. Azok a férfiak, akik a köveket hozták neki, elrejtették őt az örök elől, de végül a papok és a fáraó őrsege kézre kerítette, és foglyul akarta ejteni, hogy viselkedése miatt bírák elé vihesse. Ám ő büszkén felvetette fejét, és azt mondta az öröknek:

- Baketamon hercegnő vagyok, és szeretném látni, ki merészel ítélni felettem, mert ereimben szent vér folyik, és a fáraók hatalmának örököse vagyok. Mégsem büntetlek meg benneteket ostobaságtokért, ámde szívesen szeretkezem veletek is, mert erős és délceg férfiak vagytok. Hanem ezért a jóért mindegyikötök egy követ hozzon nekem, és hozza azt a bírák házából, vagy a templomokból, s minél nagyobb követ hoztok, annál nagyobb gyönyörűséget szerzek nektek. Bizony, nem fogom megszegni ígéretem, hanem legjobb tudásom szerint fogok cselekedni, hiszen e dologban már nagy a jártasságom.

Az örök megnézték őt, és Théba többi férfjának örültsége őket is hatalmába kerítette. Elmentek, és lándzsáikkal hatalmas köveket ütöttek ki a bírák házának kapujából és Ámon templomának külső udvaraiból, s elhozták neki, ő pedig bőségesen betartotta ígéretét. De becsületére kell mondanom, hogy a kövek gyűjtése közben sohasem viselte magát szemérmetlenül; midőn befejezte a szeretkezést a férfiakkal, szemérmesen ruhájába burkolózott, földre sütötte szemét, és többé senkinek sem engedte meg, hogy hozzáérjen. Eme dolgok után azonban az örömházak oltalmát kellett keresnie, hogy titokban tovább gyűjthesse a köveket; a szegények negyedében számos örömházat látogatott meg, és mindenkitől, aki vele akarta tölteni kedvét, a kínált gyönyörért csupán egy követ kért fizetségül. Ily módon az örömházak gazdái is sok hasznot húztak belőle, és szívesen fogadták vendégül, de Baketamonnak, hogy az öröket és a csödületet elkerülje, mindennap másik örömházba kellett elmennie.

Ebben az időben már mindenki tudta, hogy a hercegnő mit cselekszik, és az udvari nép összehűződött a kertben, hogy titkon megnézzék az örömházikót, melyet a marhaistállók építőmestere épített a Baketamon hozta kövekből. Látván falainak magasságát, a kis és nagy kövek sokaságát a falakban, az udvari asszonyok kezüket szájuk elé kapták, és felkiáltottak a csodálkozástól. Ám neki magának senki nem merészelt mondani semmit, és szintúgy figyelmeztetni sem merte őt senki. Midőn pedig Eje, aki uralkodói hatalmával talán megfékezhetne volna, tudomást szerzett viselkedéséről, öregségének egész esztelenségével ugyancsak

örvendezett. Úgy vélte, hogy ez bajokat okoz Horemhebnek, és Eje mindennek örvendezett, ami Horemhebnek bajokat okozott.

Horemheb viszont Szíriában háborúskodott, és elfoglalta a hettitáktól Szidónt, Szimirrát és Búbloszt, sok zsákmányt és rabszolgát küldött Egyiptomba, feleségének pedig pompás ajándékokat. Thébában már mindenki tudta, hogy mi történt az aranyházban, de nem akadt egyetlen olyan bátor férfi sem, aki tudára merne volna adni felesége viselkedését. Saját emberei, kiket magas udvari hivatalokba helyezett, szemet hunytak Baketamon viselkedése felett, és azt mondták egymásnak: „Ez családi viszály, és bölcsebb dolog malomkövek közé dugni kezünket, mint beleavatkozni a férj és feleség közötti viszálykodásba, mert aki így cselekszik, mindkettőt ellenségévé teszi.” Így Horemheb semmit sem tudhatott meg abból, ami szíriai háborúskodása idején Thébában történt, és úgy gondolom, ez volt a legjobb Egyiptomnak, mert Baketamon viselkedésének híre bizonyára nagyon felkavarta volna Horemheb lelkének nyugalmát.

5

Sokat beszéltem arról, hogy Eje pap uralkodása idején mi történt másokkal, de magamról nem beszéltem. Ennek oka viszont az, hogy magamról nincs többé sok mondanivalóm. Életem folyama nem háborgott többé, hanem elcsitult és újra sekély mederbe jutott. Muti gondoskodásában éltem napjaimat a rézöntő egykori házában, melyet Muti a tűzvész után újra felépített, s lábam fáradt volt ahhoz, hogy a poros utakat járja. - szemem fáradt volt ahhoz, hogy a világ békétlenségét nézze, és szívem belefáradt mindama hiábavalóságba, amely a világban történt. Ezért házamban maradtam elzárkózva, nem fogadtam többé betegeket, csupán szomszédaimat gyógyítottam ki olykor bajaikból, meg a legszegényebbeket, hiszen azoknak nem volt ajándékoznivalójuk, amit más orvosnak adhattak volna. Kertemben új tavacsokát ásattam, tarka halakat raktam bele, és naphosszat elüldögéltem a szikomorfa alatt, míg szamarak ordítottak házam előtt az utcán, és gyermekek játszadoztak a porban, nézegetvén a halakat, melyek lassan úsztak a hús vízben. A tűzvésztől kormos szikomorfa újra zöld leveleket hajtott, és Muti jóltartott engem, jó ételeket készített, és mértékletesen bort is adott, ha kívántam, gondoskodott róla, hogy eleget aludjam, és testemet ne fárasszam.

Ám az étel elveszítette ízét szájamban, s a bor sem adott örömet, hanem az esték hűvösében elém hozta minden gonosz tettemet. Az esték hűvösében elém hozta a bor Ehnaton fáraó haldokló arcát, és Subattu herceg ifjú arcát is. Ezért nem akartam többé tudásommal gyógyítani az embereket. Kezem átkozott kéz volt, és csak halált osztogatott, noha azt szerettem volna, hogy jóságos kéz legyen. Ezért csak a halakat nézegettem a kerti tóban. Irigyeltem a halakat, amelyeknek vére hideg, és gyönyöre hús, és anélkül élnek le idejüket a vízben, hogy belélegeznék a föld forró levegőjét.

Midőn a halakat nézegetvén, kertemben ültem, beszéltem szívemhez és ekképpen szóltam: „Nyugodj meg, bolond szív! A vétkes nem te vagy. Minden esztelen, ami a világban történik, és a jósnak meg a gonoszságnak nincsen ott szerepe. Kapzsiság, harag és vágy uralkodnak a világ felett. A vétkes nem te vagy, Szinuhe, mert az ember egyforma marad, és soha nem változik. Évek peregnék le, emberek születnek és halnak, életük olyan, akár egy forró lehelet, és létükben nem boldogok, csupán halálukban azok. Ezért nincsen nagyobb hiábavalóság az emberi életnél, és a vétkes nem te vagy, hiszen az ember mindörökké egyforma marad. Hiába meríted az embert az idők folyamába, szíve nem változik, és ő ugyanúgy lép ki e folyamból, miként belépett abba. Hiába próbálsz meg az embert háborúval és inséggel, döghalállal és tűzvésszel, istenekkel és lándzsákkal, mert a megpróbáltatások csak megkeményítik, míg végül gonoszabb lesz a krokodilnál is. Mindezt tehát csak a halott ember a jó ember.”

De szívem ellentmondott nekem, és így szólott: „Nézegetsd csak a halakat, Szinuhe, de én, amíg élsz, mégsem hagyok nyugtot neked. Életed minden napján megismétlem: éppen te vagy a vétkes! Életed minden éjszakáján álmodba dobogom: te vagy a vétkes, Szinuhe! Mert én, a te szíved, a krokodiloknál is telhetetlenebb vagyok, és azt akarom, hogy mértéked beteljék.”

Akkor igen megdühödtem szívemre, és azt mondtam neki: „Bolond szív vagy, és nagyon reád untam, mert csak veszélyt, bajt, bánatot és gondokat okoztál nekem életem minden napján. Jól tudom, hogy eszem gyilkos, hogy eszemnek cselekvő keze fekete, ám az én gyilkosságaim aprók mindama gyilkosságokhoz képest, melyek a világban történnek, és nem is vádol értük engem senki. Ezért igazán nem értem, miért hajtogatod bűnösségemet, s miért nem hagysz nyugtot nekem, hiszen ki vagyok én ahhoz, hogy megjavítsam a világot, és ki vagyok ahhoz, hogy megváltoztassam az emberi természetet?”

Ám szívem ekképpen szólt: „Nem beszélek gyilkosságaidról, és nem vádolkodok értük, noha éjjel és nappal azt dobogom: vétkes, vétkes. Ezrek és ezrek haltak meg miattad, Szinuhe. Meghaltak éhen, meghaltak dögvészben, meghaltak fegyverektől, és meghaltak sebeikben. Meghaltak hadiszekerek kerekei alatt, elvesztek a sivatag hadiútjain. Miattad haltak meg gyermekek anyjuk méhében, miattad csaptak le botok meggörnyedt hátakra, miattad tipor az igazságon a hamisság. Miattad győz a kapzsiság is a jóság felett, miattad uralkodnak rablók a világon. Bizony megszámlálhatatlan sok ember halt meg miattad, Szinuhe! Bőrük színe különböző, nyelvük különböző szavakat beszél, ám ártatlanul haltak meg, Szinuhe, mert nem birtokolták a te tudásodat, és mind, akik meghaltak, és meghalnak ma is, testvéreid ők, és miattad halnak meg, és te vagy a vétkes egyedül. Jajszaik ezért felsírnak álmaidban, elveszik szájadnak jó ízt, és megrontják minden örömet.”

Akkor megkeményítettem magam, és azt mondtam szívemnek: „A halak az én testvéreim, mert nem tudnak hiábavaló szavakat mondani. A sivatag farkasai az én testvéreim, és a vérszomjas oroszlánok az én testvéreim, de nem az ember, mert az ember tudja, hogy mit cselekszik.”

Szívem gúnyolt engem, szólván: „Valóban tudja az ember, hogy mit cselekszik? Te csakugyan tudod, és te tudással bírsz. Tudásod miatt halálos gyötörlek is, de mások nem ismerik a tudást, Szinuhe. Ezért egyedül te vagy a vétkes, Szinuhe.”

Akkor haragos kiáltásban törtem ki, megszaggattam ruhámat, és így beszéltem:

„Átkozott legyen minden tudásom, átkozott legyen a kezem, átkozott legyen a szemem! De legeslegátkozottabb legyen ostoba szívem, mely nem hagy nyugodni életem napjaiban, és hamis vádakkal illet! Hozzátok ide késlekedés nélkül Ozirisz mérlegét, hogy hazug szívem megmérésük, és az ő negyven igazságos páviánja ítéljen felettem, mert jobban hiszek nekik, mint nyomorult szívemnek.”

Akkor Muti sietve kijött a konyhából, megmártott egy ruhát a tavacska vizében, fejem köré csavarta, és homlokomra hideg korsót borított. Haragosan megszidott, ágyba fektetett, és sokféle rosszízű gyógyszerrel itatott meg, míg végül megnyugodtam. Hosszú ideig beteg voltam, és betegségem idején Ozirisz mérlegéről beszéltem Mutinak, és lisztmérleget kértem tőle, s Meritet és a kicsi Thotot emlegettem. Muti hűségesen ápolt, és úgy vélem, nagy élvezet volt számára, hogy ágyban tarthatott és etethetett. Ezután szigorúan megtiltotta, hogy valaha is napon üljek a kertben, mivel hajam már kihullt, és kopasz fejem nem bírta a nap mérges sugarait. Nem is ültem a napon, hanem a szikomorfa hús árnyékában ültem, a halakat nézegetvén, akik testvéreim voltak, mert nem tudtak beszélni.

Idő múltán azonban felgyógyultam betegségemből, és csendesebbé, nyugodtabbá váltam, mint azelőtt. Kibékültem szívemmel is, úgyhogy már nem kínozott többé oly nagyon. Nem

beszéltem többé Meritről, és a kicsi Thotról sem Mutinak, hanem bezártam őket szívembe. Megértettem: azért kellett meghalniok, hogy mértékem beteljék, és magányos legyek, mert ha velem maradnak, jóllakott és boldog lettem volna, és szívem is elhallgat. Mert ama mérték szerint, mely számomra kiméretett, mindig magányosnak kellett lennem, és ezért sodródtam szurkozott nádcsónakomon a folyón lefelé, már születésem éjjelén, magányosan.

Felgyógyulván, titokban a szegények durva ruháját öltöttem magamra, levettem lábamról a sarut, útra keltem a rézöntő házából, hogy ne térjek vissza soha többé. A kikötő rakpartjára mentem, és rakományokat cipeltem együtt a teherhordókkal, míg a hátam bele nem fájdult, és vállam ferdére nem görbedt. Akkor a zöldségpiacra mentem, és romlott zöldséget gyűjtöttem étkemül, és a szénpiacra mentem, s tapostam a szénégetők és kovácsok fűjtatóit. Rabszolgák és teherhordók munkáját végeztem, az ő kenyérüket ettem, az ő sörüket ittam, és azt mondtam nekik:

- Nincsen különbség az emberek között. Minden ember meztelenül jön a világra, és az emberek között egyetlen mérték az emberi szív. Az embert nem lehet bőrének színével, avagy nyelvével mérni; az embert nem lehet ruhájával és ékszereivel mérni; az embert nem lehet gazdagságával avagy szegénységével mérni, egyes-egyedül szívével. Ezért a jó ember jobb, mint a rossz, és az igazság jobb, mint a hamisság, de mást nem tudok, és ez minden tudásom. Így beszéltem nekik agyagviskóik előtt alkonyat idején, midőn az asszonyok meggyújtották az utcán tüzeiket, és a sült halak illata felszállt a levegőbe, és betöltötte a szegények városrészét. Ők pedig kinevettek engem, és így beszéltek: „Bolondos ember vagy, Színuhe, hiszen tudsz olvasni és írni, mégis rabszolgák munkáját végzed. De bizonyára gonosztettekbe keveredtél, hogy nálunk akarsz rejtőzködni, és beszéded Atóntól büzik, kinek nevét többé nem szabad említenünk. Mégsem adunk fel az öröknek; inkább magunknál tartunk, hogy bolondos beszédeddel felvidítsál bennünket. De azért ne hasonlíts bennünket koszos szíriaiakhoz és nyomorult négerekhez, mert jóllehet rabszolgák és teherhordók vagyunk csupán, mégis egyiptomiak vagyunk, akik büszkék bőrükre, nyelvükre, múltjukra és jövőjükre.

Akkor azt mondtam nekik:

- Ez hamis beszéd, mert addig, amíg az ember büszkélkedik magával, és jobbnak tartja magát más embereknél, bilincsek, botütések, lándzsák és hollók járnak a nyomában. Ezért az embert csak szíve alapján lehet megmérni, és minden ember szíve egyforma, egyik szív sem jobb a másiknál. Mert ugyanazon vízből vannak és egyforma sósak a könnyek; a feketék és barnák könnyei, a szíriaiak könnyei, meg a szegények és előkelők könnyei.

De ők nagy hangon nevettek rajtam, térdüket csapkodták, és szóltak: „Csakugyan bolond ember vagy, és bizonyára sosem láttad az életet, hanem zsákban nőttél fel. Mert az ember nem élhet anélkül, hogy ne tartaná jobbnak magát a másik embernél, és nincs olyan nyomorult, aki valamiben ne tartaná magát különbnek a másiknál. Egyik a kezének ügyességére büszke, másik a vállának erejére. A tolvaj ravaszságával büszkélkedik, a bíró a bölcsességével, a kapzsi a kapzsiságával, a pazarló a pazarlásával, az asszony az erényességével, az örömléány a bőkezű természetével. Semmi sem hoz az embernek nagyobb örömet, mint az a tudat, hogy valamiben kiválóbb a másiknál. Ezért mi is nagy örömet érzünk, felfedezvén, hogy szegény ember és rabszolga létünkre is bölcsőbbek és ravaszabbak vagyunk nálad, noha te tudsz olvasni és írni.”

Akkor azt mondtam nekik: - Mégis jobb a jó ember, mint a gonosz, és az igazság is jobb, mint a hamisság.

De ők elkomorulván így beszéltek:

- Mi a jóság és mi a gonoszság? Ha megölünk egy gonosz gazdát, aki botjával gyötör bennünket, ellopja ételünket, és asszonyainkat, gyermekeinket éheztetni, akkor jól cselekszünk, de az örök elvisznek a fáraó bírái elé, és levágják fülünket és orrunkat, és fejjel lefelé kiakasztanak a falakra. Ez igazság, ámde az igazság a súlytól függ, amellyel megmérték. Az igazság túlságosan gyakran hamisság számunkra, mivel nem tehetjük saját súlyainkat az igazság mérlegére, a fáraó bírának súlyai pedig másfélék, mint a mi súlyaink.

Asszonyaik sült halakat adtak nekem, és én sovány sörüket ittam, és így folytattam:

- A gyilkosság a legaljasabb tett, amit az ember elkövethet. Gyilkolni éppoly aljas dolog jó ügyért, mint gonosz ügyért, mert az embert nem meggyilkolni kell, hanem megjavítani.

Akkor szájuk elé kapták kezüket, körülnéztek, és azt mondták:

- Mi egyáltalán nem akarunk meggyilkolni senkit, mert a korbács és a bot alázatossá tettek bennünket, és lenyelünk minden rúgást, sérelmet és megaláztatást, anélkül, hogy bárkit is meggyilkolnánk. De hogyha meg akarod javítani az embereket gonoszságukból, és igazságot akarsz szerezni a hamisság helyére, akkor menj csak az előkelőkhöz, a gazdagokhoz, és a fáraó bíráihoz, és nekik beszélj e dolgokról, mert úgy véljük, bennük több gonoszságot és hamisságot találsz, mint mibennünk.

Így szóltak, egymásra nevettek, kacsintottak, és könnyökkel oldalba bökték egymást. Ám én azt feleltem nekik:

- Szívesebben szólok hozzátok, mert ti vagytok a nép, és oly számosan vagytok, akár a homok és a csillagok, és töletek ered minden gonoszság és hamisság, miként minden jóság is töletek ered. Nem vagytok ártatlanok, mert ha azt mondják nektek, menjetek, ti mentek, és mindent megtesztek, amit parancsolnak. Gyakran keresnek fel benneteket a fáraó toborzói is, rezet és vászondarabokat adnak, lándzsát nyomnak markotokba, és háborúba visznek benneteket. Hogyha nem követitek őket, kötéllal és láncokkal megkötöznék benneteket, és láncra verve visznek a háborúba. A háborúban pedig hozzátok hasonló embereket döftök le, hozzátok hasonlóknak oltjátok ki életét. Átdöfitek testvéreitek hasát, és fennen kérkedtek mindezzel. De minden gyilkolás alantas dolog, és a kiömlő vér a ti fejetekre száll. Ezért egyáltalán nem vagytok ártatlanok.

Néhányan közülük elgondolkoztak szavaimon, és sóhajtva mondták:

- Valóban, egyikünk sem ártatlan, de gonosz világba születünk, és midőn anyánk méhéből előbújtunk, sírással kezdtük életünket. Ezért a sírás életünk minden útján a sarkunkban jár. Örökös részünk a rabság, és a papok még halálunk után is béklyóba vernek bennünket varázslatukkal, hogy uraink javára dolgozzunk, hiszen nevünket faszobrokra írják, s a szobrok követik urainkat a sírba. Menj azonban a gazdagokhoz és előkelőkhöz is, beszélj nekik is e dolgokról, mert hitünk szerint a gonoszság és a hamisság tőlük ered, hiszen a hatalom az övék. Ám ne bennünket okolj, ha szavaidért levágják füledet, és bányába küldenek, vagy fejjel lefelé kiakasztanak a falakra, mert a szavak, melyeket kimondtál, veszélyes szavak. Ha közülünk mondana valaki efféle szókat, nem mernénk meghallgatni őt, jóllehet téged meghallgatunk, mivel látnivalóan dőre és veszélytelen férfi vagy. De legveszélyesebb a beszédedben az, amit a háborúról mondasz, mert a gyilkolás a háborúban a férfi dicsősége. Horemheb, nagy hadvezérünk, nyilván megölne téged, ha meghallaná, hogy efféleket mondasz a népnek, jóllehet ő különben tehetetlen férfi, és feleségét sem tudja kielégíteni.

Meghallgattam tanácsaikat, és elhagytam vályogviskóikat. Csupasz lábbal, a szegények szürke ruhájában jártam végig Théba nagy utcáit, és megszólítottam a kereskedőket, akik homokot keverték a lisztbe, és megszólítottam a malmok gazdáit, akik felpeckelték rabszolgáik száját,

hogy ne tudjanak enni az általuk megőrölt gabonából, és megszólítottam a bírákat, akik elrabolták az árvák örökségét, és dús ajándékokat kapván, hamis ítéleteket hoztak. Szóltam mindnyájukhoz, és megfeddtem őket tetteikért és gonoszságukért, és ők nagy álmélkodva hallgatták szavaimat, és azt mondták egymásnak: „Kicsoda valójában ez a Szinuhe nevű orvos, aki merész szavakat mond, noha csak rabszolgák ruháját hordja? Legyünk óvatosak, mert bizonyára a fáraó kémje. Másképp bizony nem merészelne ilyen bátran beszélni hozzánk.” Ezért nem tudtak betelni velük, úgy hallgatták szavaimat; és a kereskedők behívtak szobáikba, és ajándékokat kínáltak nekem, a malmok gazdái borral itattak, a bírák pedig kikérték tanácsomat, és aszerint hirdették meg ítéletüket. Ily módon - noha dús ajándékokat kaptak a gazdagoktól - a szegények javára, s a gazdagok ellen ítéleztek úgy, hogy ez nagy elégedetlenséget szült, amiért is Thébában azt mondogatták: „Már a fáraó bírái sem lehet megbízni többé, mert álnokabbak, mint a tolvajok, akik felett ítéleznek.”

De midőn az előkelőkhöz mentem, ők kigúnyoltak, reám uszították kutyáikat, és szolgálknak meghagyták, hogy korbáccsal üzzenek ki udvarukból. Nagy volt a szégyenem. Megtépett ruhában, vérző lábbal futottam végig Théba utcáin, és nyomomban kutyák loholtak. Az emberek, térdüket csapkodva, kacagtak rajtam, s a kereskedők és a fáraó bírái látván szégyenemet, szavaimnak nem adtak hitelt többé, hanem elkergettek maguktól, és öröket hívtak, hogy lándzsanyéllel megverjenek. És azt mondták nekem: „Ha még egyszer hozzánk jössz, hogy hamis vádakkal illess bennünket, elítélünk téged, mint gonosz beszédek terjesztőjét, és a nép lázítóját, s hollók fogják testedet tépdesni a falakon.”

Akkor szégyenemben visszatértem a rézöntő egykori házába, a szegények városrészébe, mert minden fáradtságomat hiábavalónak láttam. Halálomból senkinek sem lett volna haszna, csupán a hollókat örvendeztette volna meg. Muti ugyancsak jajveszékelt, és összeecsapta kezét a feje fölött, midőn nyomorult állapotomat meglátta. Megmosta testemet, bekente sebeimet, és hevesen szidalmazván, így beszélt:

- Valóban, a férfiak természete javíthatatlan, és szégyellned kellene, Szinuhe, hogy öreg napjaidban is elszöksz házadból, pedig kopasz vagy már és ráncos a nyakad. Jól vagyon-e, hogy ivókban borra váltod finom ruháidat? Jól vagyon-e, hogy örömházakban verekszel, és púpokat szerzel fejedre és sebeket a lábad szárára? Bizony, nem kellene elszöknöd házadból, hogy bort ihass. Mostantól fogva szívesen adok neked annyi bort, amennyit csak kívánsz, és nem szidlak meg többé. Ivócimborákat is hívhatsz házadba, ha vágyódsz utánuk, mert igen nyugtalan-kodtam miattad ezekben a napokban és éjjeleken, midőn távol voltál. Kaptah is érdeklődött felőled, és aggódott miattad. Visszatért Thébába, tehát nem vagy többé egyedül.

Akkor ismét leültem kertembe a szikomorfa alá, hogy tavacskámban a néma halakat nézegessem, és nézésük igen megnyugtatta szívemet, miközben szamarak ordítottak házam előtt az utcán, gyerekek háborúsdit játszottak, és számárganajjal hajigálták egymást. Kaptah is eljött, hogy üdvözljön engem, mert csakugyan visszatért Thébába, hiszen nem félt többé a rabszolgáktól meg a teherhordóktól, akik már újra alázatossá váltak. Hatalmas úrként érkezett hozzám, feldíszített és színes hordszékét tizenhárman fekete rabszolga cipelte. Puha szőnyegekben ült hordszékében, és drága olaj csepegett homlokáról az arcára, hogy ne kelljen éreznie a szegénynegyed bűzeit. Ismét erősen meghízott, és egy szíriai aranymíves aranyból és drágakövekből új szemet készített neki vak szemének helyére. Erre nagyon büszke volt, pedig fájdalmasan nyomta szeme gödrét, és midőn leült mellém a szikomorfa alá, és már senki nem látott bennünket, ki is vette.

Ám először megölelt, és a viszontlátás örömeiben sírva fakadt. Súlyosan nehezedett vállamra széles keze, és nehéz teste alatt darabokra tört a szék, melyet Muti hozott neki. Ezért felhajtotta ruhájának szárnyát, és leült elém a földre. Elmondta, hogy a háború Szíriában vége felé

jár, és Horemheb hadiszekerei egészen Kádesig hajtottak, noha a várost meghódítani nem tudták. Hengegett gazdagságával, és nagy üzleteivel, melyeket Szíriában kötött, s elmesélte, hogy vásárolt az előkelők városrészében egy régi palotát, és száz meg száz építőt fogadott, hogy gazdagságához méltó módon újjáépítsék, mivel rangjához nem illett többé a kikötői borozó.

És így fordult hozzám:

- Gonosz beszédekot hallottam rólad Thébában, uram. Azt mondják, hogy Horemheb ellen lázítod a népet, s a bírák és az előkelők rettentő módon haragszanak reád, mert számtalan hamissággal vádolod őket. Figyelmeztetlek, vigyázz magadra, mert ha folytatod veszélyes beszédeidet, bányába küldenek. Az is lehetséges, hogy nem merészelnek elítélni, mert Horemheb kegyeiben vagy, de egyszer már leégett a házad, és lehet, hogy egy sötét éjszakán újra eljönnek, és agyonvernek, házadat pedig felgyújtják, ha beszédeidet folytatod, és lázítod a szegényeket a gazdagok ellen. Mondd hát meg énnekem, mi a bajod, és mitől kerültek hangyák a fejedbe, hadd segíthessek rajtad, miként a jó szolgának segítenie kell urán.

Meghajtottam előtte fejemet, és mindazt elmondtam neki, amit gondoltam és cselekedtem, s elmondtam neki szívemnek terhét. Bólogatva hallgatott, kövér archúsa remegett, és midőn beszédem végéhez értem, így szólt:

- Jól tudom, hogy együgyű és bolondos ember vagy, uram, Szinuhe, ám azt hittem, a korral együtt bolondságod is gyógyulni fog. De bolondságod csak rosszabbodik, noha tulajdon szemeddel láttad mindama rosszat, ami Atón miatt történt, s Atón a saját boldogságodat is tönkretette. Meglehet, Ehnaton betegsége ragadt rád Ahetatonban, én azonban azt hiszem, hogy e bajod a tétlenkedésből fakad, és tétlenkedésed miatt háborítanak hiábavaló gondolatok. Ezért jobb volna, hogyha újra elkezdenéd mesterséged gyakorlását, s tudásodat az emberek koponyájának vizsgálatára és bajaik gyógyítására használnád. Bizony egyetlen beteg meggyógyításával több hasznot hajtasz, mint összes beszédeddel, melyből csak károd származik, és kára származik mindazoknak, akiket vele megkísértesz. De ha nem is gyakorlod mesterségedet, felhasználhatod idődet valami hasznos foglalatoskodásra, mint a tétlenkedő gazdagok teszik. Gondolom, hogy vízilóvadász belőled nem lesz, és talán a macskák büze sem kedvedre való, jóllehet, miként Pepitamon, hírnévre tehetnél szert fajmacskák tenyésztésével. De bizonyára gyűjthetnél régi írásokat, és jegyzéket állíthatnál össze belőlük, és gyűjthetnél különféle ékszereket és tárgyakat, melyeket még a piramisok idejében véstek és kovácsoltak. - És hozzátette: - A világon semmi sem tökéletes, minden kenyérdarab széle égett, minden gyümölcs féregrágtá, és az embernek borivás után el kell szenvednie a csömört is. Ezért nincs tökéletes igazság sem, ámde minden igazság hamisságot rejt magában, és a jó cselekedetek is okozhatnak rossz következményeket, a legjobb szándék is vethet halált, miként Ehnaton példája erre megtanított téged. De nézz reám, uram, Szinuhe! Én elégedett vagyok fogyatékos osztályrészemmel, és istenekkel és emberekkel békében élván, gyarapodom. A fáraó bírái meghajolnak előttem, és az emberek dicsérik nevemet, viszont neked kutyák vizelnek térdedre, Szinuhe. Csillapodj hát, uram, mert nem te vagy a vétkes benne, hogy a világ olyan, mint amilyen. Nem te vagy a vétkes abban, hogy ekképpen volt, és ekképpen lesz mindig.

Néztem kövérségét és gazdagságát, s igen irigyeltem őt lelkének békéjéért, de azt mondtam neki:

- Legyen úgy, miként mondod, Kaptah! Lecsillapodom hát, és újra elkezdem gyakorolni mesterségemet. De mond meg nekem, emlékeznek-e még Atónra és átkozzák-e még Atónt az

emberek? Mert említetted őt, jóllehet nevének említése megtiltatott, és neve bányákba és fejjel lefelé a falakra küldi a férfiakat.

- Atónt bizony éppoly gyorsan elfeledték, amilyen gyorsan Ahetaton oszlopai romba dőltek, falai leomlottak, és a házak padlóit homok fedte be. De láttam, hogy néhány művész még Atón mintájára rajzol képeket, és akadnak mesemondók, akik veszedelmes meséket mondanak. Néha homokba rajzolt Atón-keresztet látni a piacokon, és a nyilvános árnyékszékek falaira szintúgy Atón keresztjeit rajzolják olykor a járókelők, tehát Atón még nem halt meg tán egészen.

- Legyen úgy, ahogyan mondtad, Kaptah! - ígértem neki akkor. - Lecsillapodom hát, és elkezdem gyakorolni mesterségemet, és időöltésül gyűjteni is fogok, ahogyan ajánlottad. De mivel nem kívánok másokat utánozni, csak olyat akarok gyűjteni, amit mások nem gyűjtenek. Egybe akarom gyűjteni mindazokat az embereket, akik emlékeznek még Atónra!

Kaptah azt hitte, hogy tréfálkozom, és szavaimon úgy nevetett, mint valami élcelődésen, hiszen éppolyan jól tudta, akárcsak én, mennyi rosszat okozott Atón Egyiptomnak és magamnak is. Ezután egyetértésben beszélgettünk számos dologról, és Muti bort hozott nekünk.

Együtt ittunk, mígnem odajöttek rabszolgái, és segítettek neki a felállásban, mivel kövérsége miatt már nehéz volt egyedül lábra állnia, és hordszékén elhagyta házamat. A következő napon pedig dús ajándékokat küldött nekem, amelyek fényűzővé és kényelmessé tették életemet, úgyhogy öröömnek nem lett volna semmi híja, ha képes lettem volna örülni.

6

Ily módon újra felrakattam az orvosi jelvényt házam ajtaja fölé, és újra gyakorolni kezdtem mesterségemet. Tudásomért a betegektől vagyonuk mértékében kértem ajándékokat, de a szegényektől semmit, amiért is udvaromban reggeltől estig voltak betegek, s nem sok haszonra tettem szert. Míg a betegeket gyógyítottam, óvatosan kérdezgettem őket Atón felől, mert nem akartam, hogy megijedjenek vagy gonosz beszédeket terjesszenek rólam, melyek árthatnak híremnek, hiszen már úgyis eléggé rossz volt Théba városában. De idő múltán észrevettem, hogy Atónt már elfeledték, és többé senki sem érti meg őt. Csupán a rajongók és a jogtalanságot szenvedők emlékeztek reá, és rajongásuknak vagy az elszenvedett jogtalanságnak megfelelően alkották őt újra emlékezetükben. Atón keresztjét is gonosz varázsszernek használták, hogy az embereknek bajt okozzanak vele.

Amidőn az áradás újra leapadt, meghalt Eje. Azt beszélték, hogy éhen halt, mivel a méregtől való félelmében nem mert többé semmit megenni, még a kenyeret sem, melyet az általa örölt magból maga dagasztott és sütött az aranyházban; ugyanis azt hitte, hogy a magokat még a szántóföldeken megmérgezték. Akkor Horemheb befejezte a háborút Szíriában, és meghagyta Kádest a hettitáknak, mivel nem tudta tőlük elfoglalni. Diadalmenetben tért vissza a folyón Théba városába, számos győzelmét ünnepeelve. Ejét nem tekintette jogos uralkodónak, és halála után nem tartott gyászidőt, hanem kimondta róla, hogy hamis fáraó volt, aki a szakadatlan hadviseléssel és a jogtalan adóztatással csak szenvedéseket okozott Egyiptomnak. Befejezván a háborút, és bezárván Szehmet templomának kapuit, el is tudta hitetni a néppel, hogy ő maga egyáltalán nem akart hadat viselni, csupán engedelmeskednie kellett a gonosz fáraónak. Ezért a nép ujjongva fogadta visszatértét, s magasztalta őt és katonáit.

Amidőn pedig Thébába érkezett, elsőként maga elé hívatott engem, megszólított, és így beszélt:

- Szinuhe! Barátom! Öregebb vagyok most, mint elválásunk idején voltam, s lelkemet nagyon bántották szavaid és vádjaid, miszerint véreskező ember vagyok, és bajt hozok Egyiptomra. De most elértem, amit akartam, és visszaszereztem Egyiptom nagyságát. Semmiféle külső veszedelem nem fenyegeti többé Egyiptomot, mert a hettiták lándzsáinak hegyét letörtem. Kádes elfoglalását fiam, Ramszesz gondjára bízom, mert nekem már elegendő van a háborúból, és erős birodalmat akarok felépíteni számára. Egyiptom most bizony szennyesebb, mint a szegény istállója, de nemsokára megláthatod, hogyan seprek ki a ganajt Egyiptom földjéről, hogyan térítem vissza a jogtalanság helyére a jogot, és hogyan adom meg mindenkinek a maga részét, amint megérdemli. A dolgoznak szorgalma szerint, a lustának lustasága szerint, a tolvajnak tolvajsága szerint, a gonosztevőnek elkövetett gonoszságai szerint. Bizony, Szinuhe, barátom, énvélem visszatérnek a régi idők Egyiptomba, és minden úgy lesz, mint azelőtt. Ezért éppúgy kitöröltetem az uralkodók jegyzékéből Tutanhamon és Eje nyomorult nevét, miként Ehnaton neve is kitöröltetett már belőle. Kitöröltetem nevüket, mintha nem is uralkodtak volna sohasem, és saját uralkodásomat a nagy fáraó halálának éjszakájától számítom, melyen lándzsával kezemben, és előttem repülő sólymommal megérkeztem Thébába.

Elszomorodott, és fejét tenyerébe hajtotta. A háború barázdássá tette arcát, és szemében nem volt többé öröm, midőn így beszélt:

- Bizony másféle most a világ, mint akkor, midőn még fiúk voltunk s a szegény teli mérővel kapott, s az olaj és a zsír nem hiányzott a vályogkunyhókból sem. De a régi idők visszatérnek vélem, Szinuhe, és Egyiptom virágzó és gazdag ország lesz. Hajóimat elküldöm Punt földjére, és újra megnyitom a kőfejtőket és az elhagyott bányákat, hogy a templomokat az előzőeknél nagyobbra építhessem, és hogy aranyat, ezüstöt és rezes gyűjthessek a fáraó tárházaiba. Bizony, tíz év múlva nem ismersz többé Egyiptomra, Szinuhe, mert ha tíz évem lesz rá, nem látsz többé koldusokat és nyomorékokat Kemetnek földjén. A gyengéket félre kell seperni az életrevalók útjából, és én megtisztítom a gyenge és beteg vértől Egyiptomot, miként megtisztítom a hamisságtól és a rablástól is. Bizony, Egyiptom népe újra erős nép lesz, s fiaim háborúba vihetik, hogy meghódítsák vele az egész föld színét!

De én nem örültem szavainak, gyomrom térdemig süllyedt tőlük, a szívemet hideg járta át. Ezért nem mosolyogtam rá, hanem némán álltam előtte. Horemheb haragra gerjedt, összevonta szemöldökét, mint azelőtt, aranyos korbácsával csapkodni kezdte lába szárát, és azt mondta:

- Éppoly fanyar vagy, Szinuhe, mint régen voltál. Terméketlen túskebokor vagy szememben, és nem értem, miért gondoltam, hogy látásodon oly nagyon fogok örömet lenni. Éppen téged hívtalak elsőként magamhoz, hamarabb, mintsem fiaimat ölembe vettem volna, és feleségemet, Baketamont, megöleltem volna. Mert a háború és a hatalom magányossá tett, és Szíriában nem akadt többé ember, akivel örömet és bánatomat megosztottam volna, ámde szóba állván valakivel, mindig aszerint kellett mérnem szavaimat, hogy mit akartam tőle. De tőled én nem akarok semmit, Szinuhe, csupán barátságodat kérem. Ám úgy rémlik, hogy barátságod kihuny, és nem örvendezel többé látásomon.

Mélyen meghajoltam előtte, magányos szívem hozzá kiáltott, és így szóltam:

- Horemheb! Közös ifjúkorunk barátaiból te vagy az egyetlen, aki életben vagy mindama dolgok után, amik történtek. Ezért téged mindig szeretni foglak. Most tiéd a hatalom, és nemsokára fejedre emeled a két birodalom koronáját, és uralmat meggátolni már senki sem tudja. Könyörgök tehát hozzád, Horemheb, térítsd vissza Atónt! Barátunk, Ehnaton kedvéért térítsd vissza Atónt! Szörnyű gonosztetteinkért térítsd vissza Atónt, hogy minden nép egymás testvére legyen, ne legyen különbség ember és ember között, és ne legyen többé háború soha!

Ezt hallván, Horemheb sajnálkozóan csóválta fejét, és így beszélt hozzám:

- Éppoly bolond vagy, mint azelőtt voltál, Szinuhe. Értsd meg, hogy Ehnaton a vízbe követ hajított, és a loccsanás igen nagy volt. Ám én újra elsimítom a víz színét, mintha Ehnaton nem is létezett volna sohasem. Értsd meg, sólymom azért vezetett az aranyházba, hogy Egyiptom ne vesszen el, hanem megmaradjon az ő uralkodása után is, mert az istenek nem akarják Egyiptom bukását. Ezért téríték vissza mindent a régi módra. Mert az ember a jelennel sohasem elégedett, szemében csupán a múlt jó, és a jövő a jó. Én egyesítem a múltat és a jövőt. Én megszorítom a gazdagokat, akik túl gazdagra nőttek, és megszorítom az isteneket is, akik túlságosan nagyra híztak, hogy birodalmamban a gazdagok ne legyenek túl gazdagok, és a szegények ne legyenek túl szegények, s hogy egyetlen ember és isten se versengjen velem a hatalomért. De hiába beszélek neked, mert úgysem érted meg gondolataimat, és saját gondolataid a gyenge és erőtlén ember gondolatai. A gyengének és erőtlennek pedig nincs joga élni a világban. Ők csak arra termettek, hogy az erősek rájuk tapossanak; és helyénvaló, hogy eltapossák őket. Így tapossa el a gyenge népeket az erősek lába, és a nagyok így veszik ki a falatot a kicsik szájából. Így volt ez, és így lesz mindig.

Ekképpen váltunk el, Horemheb és én, s már nem voltunk többé barátok, mint azelőtt. Miután pedig elindultam, ő fiaimhoz ment, erős karjára kapta és örömeiben magasra dobta őket a levegőbe. Fiai után Baketamon hercegnőt kereste fel, és így szólította meg:

- Királyi hitvesem! Miként a Hold, úgy ragyogtál szívemben ezen elmúlt évek idején, és nagy volt az én vágyódásom utánad. De most befejeztem a munkámat, és te nemsokára nagy királyi hitves leszel oldalamon, amire szent véred jogosít. Sok vér omlott érted, Baketamon, városok égtek le érted, emberek jajszava szállt érted az égis mindenütt, amerre seregem elhaladt. Nem érdemlem hát meg a fizetségemet?

Baketamon bájosan rámosolygott, és szemérmesen megérintette vállát.

- Bizony, megérdemelted fizetségedet, férjem, Egyiptom nagy hadvezére. Ezért örömházikót emeltettem kertemben, olyat, amelyhez foghatót még sohasem láttak, hogy érdemeidhez méltó módon fogadhassalak téged. Minden egyes követ magam gyűjtöttem falaihoz, midőn nagy vágyakozásban vártam rád. Menjünk hát eme örömházikóba, hogy ölemben megkapjad jutalmadat, s hogy örömet szerezzek neked.

Horemheb igen megörült e szavakra, Baketamon pedig szemérmesen kézen fogta őt, és magával vitte a kertbe. Az udvari nép pedig elrejtőzött és elmenekült, s elgondolván, hogy mi történhetik, a rémülettől visszafojtotta lélegzetét is, a rabszolgák és az istállószolgák szintúgy elmenekültek, s az aranyház kihalt.

Ily módon vitte magával Baketamon Horemhebet az örömházikójába, de amikor Horemheb türelmetlenül ölébe akarta ragadni, Baketamon szelíden eltolta őt, és így szólt:

- Csitítsad egy kissé férfiúi természeted, Horemheb, hadd mondhassam el, mily nagy fáradással építettem ezt az örömházikót. Mert remélem, emlékszel, mit mondtam neked, midőn utoljára öledbe kényszerítettél. Nézd meg tehát alaposan e köveket, és tudd meg, hogy a fal és a padozat minden egyes köve - és nem is oly kevés kő - egy-egy emléke annak a gyönyörnek, melyet más férfiak ölében szereztem. Gyönyöreimből építettem ezt a házikót a te tiszteletedre, Horemheb. Ama nagy fehér követ egy halzsigerelő hozta, aki igen belém szeretett, és ama zöld követ a szénpiac árnyékszék-tisztogatójától kaptam, és azt a nyolc barna követ egymás mellett egy zöldségkereskedő hozta nekem, aki ugyancsak telhetetlen volt ölemben, és erősen dicsérte tudásomat. Ha győződ türelemmel, elmondom mindegyik kő történetét, hiszen bőven van időnk, Horemheb. Sok közös év van előttünk, és közösek öregségünk napjai, de úgy

vélem, hogy elegendő történetem lesz e kövekről öregségemig, ahányszor csak meg akarsz ölelni engem.

Horemheb először nem hitt e szóknak, csupán esztelen tréfának vette őket, mert Baketamon szemérmes viselkedése félrevezette. De belenézvén Baketamon izzó szemébe, gyűlöletet látott benne, mely félelmesebb volt a halálnál, és akkor már hitt szavainak. Amidőn mindent megértett, a düh elvette eszét. Hettita kését kirántva, meg akarta gyilkolni Baketamont, aki ily szörnyű módon megsértette férfiúi mivoltát és hiúságát. De Baketamon készségesen felfedte mellét, és csúfondárosan mondta:

- Szúrj, Horemheb! Verd le a késsel fejedről a koronákat, mert Szehmet papnője vagyok, és szent a vérem, s ha meggyilkolsz, nincs többé törvényes jogod a fáraók trónjára!

Baketamon szavai lehiggasztották Horemhebet, hiszen meg kellett őriznie vele a jó viszonyt, mert csupán a Baketamonnal kötött házasság tette törvényessé jogát a fáraók koronájához. Ily módon Baketamon gúzsba kötötte őt, és nem tehetett vele semmit. Baketamon bosszúja teljes volt, mert Horemheb még csak szét sem merte rombolni az örömházikót, ott maradt szeme előtt mindennap, amikor kinézett szobáiból. Midőn mindent végiggondolt, nem talált más megoldást, csak azt, hogy tettesse, mintha semmit sem tudna Baketamon viselkedéséről.

Így járt Horemheb, és nem hiszem, hogy akár koronáiból is sok öröme volt, midőn a papok felkenték őt és a fejére tették a vörös és fehér koronát, a Felső Birodalom és az Alsó Birodalom lilium- és papiruszkoronáját. Bizalmatlan lett, és már egyetlen emberben sem bízott teljesen. Úgy vélte, hogy háta mögött mindenki kineveti őt Baketamon miatt. Ily módon örökös tüske bökölte oldalát, és szíve nem tudott békére lelni. Nem tudta kedvét tölteni más asszonyokkal sem, mert elszenvedett sérelme túl borzasztó volt ahhoz, hogy bárki más asszonnyal szeretkezni képes legyen. Ezért munkával zsibbasztotta bánatát és keserűségét, s nekilátott kiséperni a ganajt Egyiptom földjéről, hogy visszatérítsen mindent a régi mederbe, és a hamisság helyére visszaállítsa az igazságot.

7

Hogy hű legyek az igazsághoz, beszélnem kell Horemheb helyes cselekedeteiről is, mert a nép ugyancsak magasztalta nevét, és jó uralkodónak tartotta, már uralkodásának első éveit után Egyiptom nagy fáraóinak sorába jegyezte. Mert Horemheb megszorította a gazdagokat és előkelőket. Nem engedte meg senkinek Egyiptomban, hogy túlságosan gazdag vagy túlságosan előkelő legyen; így senki sem versenghetett vele a hatalomért, és mindez nagyon kedvére volt a népnek. Megbüntette a hamis bírakat és visszaállította a szegények jogait. Megújította az adószedést, és a fáraó tárházaiból rendszeres fizetést biztosított az adószedőknek, úgyhogy nem sanyargathatták többé a népet saját meggazdagodásukra.

Szüntelenül és örökké nyughatatlanul utazott szerte az országban, kerületről kerületre és faluról falura - kutatván a jogtalanságokat -, és útját a hamis adószedők levágott füle és véres orra jelezte. Botütések csattogása és jajveszékelés hangzott mindenfelé ama környékeken, ahol igazságot tett. A legszegényebbek is előadhatták panaszukat egyenesen öneki, és hivatalnokai nem merészték meggátolni a szegényeket abban, hogy kihallgatásra kerüljenek. Horemheb a népnek megvesztegethetetlen igazságot osztott. Újra hajókat indított Punt földjére, és a hajósok asszonyai és gyermekei sírtak a rakpartokon, s a jó erkölcs kívánta módon megsebeztek arcukat. Egyiptom pedig igen meggazdagodott, mert tíz hajóból minden évben visszatért három, és nagy kincseket hozott magával. Új templomokat is épített, és megadta az isteneknek rangjuk és joguk szerint, ami járt nekik, anélkül, hogy Hóruszon kívül egyetlen istennek, és Hetnepsut templomain kívül egyetlen templomnak is különösen

kedvezett volna. E templomokban a nép az ő képmását szolgálta, és birkákat áldozott neki. Áldotta Horemheb nevét, magasztalta őt, és már életében számtalan csodálatos történetet mesélt róla.

Kaptah is szépen gyarapodott, és évről évre gazdagabbá vált, úgyhogy nem volt többé senki sem Egyiptom földjén, aki gazdagságban versenyre kelhetett volna vele. Mivel nem volt asszonya, sem gyermeke, Horemhebet tette meg örökösének, hogy békében tölthesse életének napjait, és egyre több gazdagságot gyűjthessen. Ezért Horemheb nem szorította őt oly keményen, mint Egyiptom többi gazdagját, és az adószedőknek sem engedte, hogy túlságosan megszorongassák.

Kaptah gyakran meghívott engem házába, amely az előkelők városrészében állt és kertjeivel, ligeteivel egész utcát foglalt el, úgyhogy egyetlen szomszédja sem volt, ki nyugalma zavarta volna. Aranyedényekből evett, és házában a víz krétai módon ezüst csapokból csörgött, fürdőkádja színezüst volt, és árnyékszékeinek ülökéje ébenfából készült, falai pedig értékes kövekkel voltak telerakva, melyek tetszetős képeket alkottak. És ekképpen szólt hozzám:

- Uram, Színuhe! Amikor az ember eléggé gazdag, már nem szegényedhet el többé, ámde egyre gazdagabb lesz, még ha nem is akar gazdagabbá válni. Ilyen különös a világ rendje. De gazdagságom tőled ered, Színuhe, és ezért mindig uramnak tekintelek téged. Semmiben sem lesz hiányod élted napjaiban, bár magadnak jobb, hogy nem vagy gazdag, mert gazdagságodat úgysem tudnád helyesen felhasználni, hiszen gazdagságoddal csak nyugtalanságot vetnél el, és sok kárt okoznál. Ezért jobb, hogy elpazaroltad gazdagságodat a hamis fáraó gonosz napjaiban, mert én bizony öröködöm javadon, és gondoskodom róla, hogy ne legyen hiányod semmi ésszerű dologban, amit csak kérsz.

Kaptah a művészeket is pártfogolta, és a művészek kőbe faragták őt, és finomra és előkelőre faragták: tagjait karcsúra, kezét meg lábát kicsinyre, arccsontját magasra. A szobron mindkét szeme látó volt, és ő elgondolkozva, két lábát keresztbe téve ült, térdén papirusz-tekerccsel, kezében íróvesszővel, jóllehet még csak meg sem próbálta megtanulni az olvasást és írást soha, hiszen írnokai olvasták, írták és számígtatták helyette a nagy számokat. E szobrok igen megörvendeztették Kaptahot, és Ámon papjai, akiknek már Szíriából való visszatérte után mérhetetlen ajándékokat adott, hogy jó viszonyban maradjon az istennel, felállították szobrát a nagy templomban, és Kaptah maga állta a költségeket.

A Halottak Városában hatalmas sírt építtetett magának, és a művészek a sír falaira számos képet festettek mindennapos életéről és szórakozásairól, s látó és előkelő embernek, has nélkül festették le őt. Kaptah meg akarta csalni az isteneket, és olyan emberként kívánt a nyugat földjére jutni, amilyen lenni szeretett volna, nem pedig olyanként, aminő volt, jóllehet életének napjaiban inkább meg akart maradni ugyanolyannak, mivel abból kevesebb vesződése származott, mint előkelőségéből. Ezért sírjához Halotti Könyvet is készíttetett, amely a legszebben megírt, és legcikornyásabb Halotti Könyv volt, amit valaha láttam; tizenkét tekercs képet és írást tartalmazott, meg varázsigéket az alvilág szellemeinek megbékéltetésére, és arra, hogy Ozirisz mérlegét hamis mérésre készítse, és az igazságos páviánokat megvesztegesse. Azért tette mindezt, mert jóllehet különben nem szívesen gondolt a halálra, és jobban tisztelte szent bogarunkat, mint bármelyik más istent, véleménye szerint a biztonság volt a legjobb.

Én pedig örvendtem Kaptah gazdagságának és boldogságának, mindenki más örömének és elégedettségének is örvendeztem, és nem akartam többé az embereket megfosztani ábrándjaiktól, ha az ábrándok boldoggá tették őket. Mert a valóság gonosz és keserű az ember számára, és sok embernek jobb, ha megölik, mint hogyha összetörik ábrándjait. Ezért

szándékosan nem fosztottam meg az embereket ábrándjaiktól, ha ábrándjaikban boldogok voltak, és nem cselekedtek gonoszúságot miattuk, hanem megelégedtek velük.

De az én homlokomat nem hűtötték ábrándok, és nem nyugtatta meg szívemet öröm, s nem csitított engem a munkám. Pedig sokat dolgoztam ezekben az években, és számos beteget gyógyítottam meg, néhány alkalommal koponyát is lékeltem, s e betegek meggyógyultak, csak három halt meg közülük, úgyhogy nagy hírnévre tettem szert mint koponyalékelő, örökké elégedetlen voltam, talán eltanultam Mutitól a keserűséget, és zsörtölődése reám is átragadt. Bizony, szakadatlanul szemrehányást tettem mindenkinek, akivel csak találkoztam. Kaptahot a mértéken felüli evésért, a szegényeket lustaságukért, a gazdagokat önzésükért, a bírákat pedig részvétlenségükért szidalmaztam. Senkivel sem voltam elégedett, elégedetlen voltam minden emberrel, és keserűen gúnyoltam őket. A betegeket és a gyermekeket azonban nem illetem gúnnal. A betegeket meggyógyítottam, és nem okoztam nekik felesleges fájdalmakat, az utca fiúcskáinak pedig, akiknek szeme Thot csillogó szemét juttatta eszembe, mézeslepenyt osztattam Mutival.

Az emberek azt mondták rólam: „Ez a Szinuhe bús és keserű férfi, dagadt a mája, és amidőn beszél, epe tajtézkzik szájából. Bizony, túl korán megvénült ő, és életének nem képes örvendezni többé. Gonosz cselekedetei is üldözik őt, ezért nem tud aludni éjszakánként. Legyünk hát jóindulatúak hozzá, és elnézők, mert az ő nyelve jobban marja saját magát, mint bennünket.” Így is volt valóban, mert amidőn már eleget zsörtölődtem, saját keserűségem miatt kezdtem szenvedni. Könnyezve osztogattam gabonát a lustáknak, lehúztam a ruhát magamról, hogy a részeget felöltöztessem, bocsánatot kértem szidalmaimért a gazdagoktól, és hittem a bírák becsületességében. Így történt, mert most is gyenge voltam, és természetemet nem tudtam megváltoztatni.

De rosszat beszéltem Horemhebről is, minden tette gonosz volt szememben, és legjobban szidalmaztam ganajos csavargóit, akiket a fáraó tárházaiból tartott el, és akik tunya életet éltek, hőstetteikkel hengegtek a sörözőkben és bormérésekben, és fejeket zúztak be és tagokat törtek a verekedések során, és megerősakolták a szegények leányait, úgyhogy a nők nem voltak többé biztonságban Théba utcáin. Horemheb ugyanis mindig megbocsátott ganajos csavargóinak, és mindig jóra magyarázta tetteiket. Ha leányaik miatt panasszal fordultak hozzá a szegények, azt mondta, legyenek büszkék, hogy a katonák erős vért oltanak Egyiptom testébe. Hiszen Horemheb gyűlölte az asszonyokat, és csak gyermekek születésére tartotta őket alkalmasnak, más jelentőséget nem tulajdonított nekik.

Azok, akik jót akartak nekem, gyakran óva intettek attól, hogy hangosan rosszat beszéljek Horemhebről, és befogták szájamat tenyerükkel, amidőn erős hangon gonoszokat beszéltem róla a nyilvános helyeken. Féltettek engem, és féltették magukat, így eltávoztak, és ott hagytak egymagamban. Mert az idő múlásával Horemheb egyre bizalmatlanabbá vált minden emberhez. Mindent tudni akart, amit róla beszéltek, és nemsokára nem volt egyetlen nyilvános hely vagy borozó, ahol ne lettek volna ott Horemheb fülei, kihallgatván az emberek beszédét és panaszait. El kell ismernem, hogy ily módon számos visszaélés jutott Horemheb tudomására, amelyeket az emberek nem mertek elpanaszolni neki, s ő szigorúan megbüntette a hamisságok elkövetőit. De annál gyakrabban kellett szenvedniök azoknak is, akik tetteit bírálni merészték, sok hátat botoztak véresre, és számtalan embert küldtek bányákba és kőfejtőkbe vétkes nyelvük miatt, sőt némelyeket, mint varázslókat, a krokodiloknak dobtak eledelül.

Idő múltán pedig Horemheb még bizalmatlanabbá vált, és eljött a nap, melyen örei beléptek házamba, lábamra szandált húztak, ruhát csavartak rám, és a betegeket kiűzték udvaromból, hogy elvigyenek Horemheb elé. Újra tavasz volt, és az ár leapadt, a folyó sárga iszaptól sűrű

vize felett nyílsebesen, nyugtalanul csivitelve cikáztak a fecskék. Az örök elvittek Horemhebhez, s ő megvénült ezen évek során, nyaka meggörbedt, arca sárgára vált, és az izmok göbök módjára bújtak elő sovány, hosszú testén. Szemembe nézett, melyben nem volt többé öröm, és így beszélt hozzám:

- Színuhe! Sokszor figyelmeztettelek, de te nem hallgatsz szavamra, és egyre azt beszéled az embereknek, hogy minden foglalkozás között a katona foglalkozása a legalávalóbb és a legutolsóbb. Azt beszéled, hogy jobb a gyermeknek anyja méhében meghalni, mint katona-életre születni. Azt beszéled, hogy az asszonyoknak két vagy három gyermek elegendő, és több gyermeket nem kell szülnie, mert jobb, ha három gyermeket nevelvén boldog, mint ha nyolc vagy tíz gyermeket nevelvén boldogtalan és nyomorult. Azt is mondtad, hogy minden isten egyforma, és minden templom sötét ház, a hamis fáraó istene nagyobb minden más istennél. Az ember ne adjon el, és ne vásároljon rabszolgának más embereket, igen, ezt mondtad, Színuhe. Azt mondtad, hogy a nép, mely szánt, vet és arat, és a termést csűrökbe gyűjti, akkor is tulajdonosa a földnek, melyet bevet, s a csűröknek, melyekbe termést gyűjt, ha a föld a fáraó vagy az isten földje. Azt mondtad még, hogy uralmam nemigen különbözik a hettiták uralmától, és sok más, még bolondabb dolgot is mondtál. Bizony, valaki más már sokkal kevesebért is régen kőfejtőbe kerül követ törni és botot imádni, Színuhe! De én türelmes voltam hozzád, mert egykor barátom voltál, és amíg Eje pap élt, szükségem volt reád, hiszen egyedül te tanúskodhattál nekem ellene. Többé azonban nincs szükségem reád, sőt belőled és mindabból, amit tudsz rólam, bajom származhatik, amíg csak élsz. Ha okos volnál, befognád a szájadat, csendesesen élnél, és megelégednél azzal, amid van, mert bizony semmiben sem szenvedtél hiányt. Ám te ahelyett szádból mocskot szórsz reám, és én ezt többé nem tűrhetem!

Beszéd közben elfogta a düh, és aranyos korbácsával csapkodni kezdte megsoványodott lába szárát, és szemöldökét összevonva így folytatta:

- Bizony, olyan vagy, mint sivatagi bolha lábujjaim között, s mint bögöly a vállamon. Nem tűrök kertemben olyan bokrokat, melyek nem hoznak gyümölcsöt, csupán mérges töviseket növesztenek! Kemet földjén újra tavasz virít, és midőn apad a víz, a fecskék elbújnak nyárra az iszapba, turbékol a galamb, és virágot fakasztanak az akácok. Ez gonosz idő, mert a tavasz mindig nyugtalanságot és hiábavaló beszédeket szül, és a feltüzelt kamaszok vöröset látnak, és köveket szednek a földről, és megdobálják az öröket, és szobraim a templomokban már ökörganajjal vannak bemocskolva. Ezért száműznöm kell téged Egyiptomból, Színuhe, és nem látod meg soha többé Kemetnek földjét. Mert ha megengedem neked, hogy itt maradj, eljön a nap, melyen meg kell öletnem téged, és ezt nem akarom, hiszen egykor barátom voltál. Esztelen szavaid szikrákká válhatnak, melyek a száraz nádat lángra lobbantják, és ha a nád egyszer meggyullad, lobogva ég porrá. Ezért a gonosz szavak olykor veszedelmesebbek, mint a lándzsák, és én megtisztítom tőlük Kemetnek földjét, miként a jó kertész megtisztítja a dudvától a zöldséges ágyast. Bizony, megértem a hettitákat, akik minden varázslót karóba húznak útjaik mentén. Mert nem engedem többé Kemet földjét lángba borulni, sem emberek, sem istenek miatt. Ezért száműzlek téged, Színuhe, mivel bizonyára sohasem voltál egyiptomi, ámde valamiféle különös és kevert vérű torzszülemény, és beteg fejedben beteg gondolatok fészkelnek.

Meglehet, Horemhebnek igaza volt, és meglehet, szívemnek baját az okozta, hogy a fáraók szent vérébe belekeveredett a haldokló Mitanninak a világ alkonyától megsápadt vére. Mégis vihognom kellett szavain, és udvariasságból szájam elé tettem kezemet, hogy csillapítsam magam. Szavai nagyon megijesztettek, mert Théba az én városom volt, itt születtem és nevelkedtem, és sehol másutt nem akartam élni, csak Thébában. Nevetésem azonban erősen

megsértette Horemhebet, aki azt várta, hogy arccal a földre vetem magam előtte, és kegyelemért könyörgök. Ezért maga elé suhintott egyet az uralkodói korbáccsal.

- Így legyen! - kiáltotta. - Száműzlek Egyiptomból mindörökre, és ha egyszer meghalsz, testedet sem hozhatják többé Egyiptomba eltemetni, noha megengedem, hogy a jó erkölcs szerint tartóssá tegyék, ne fogjon rajta az enyészet. Testedet a keleti tenger partján kell elföldelni, ahonnan Punt földjére vitorláznak a hajók, és ahová száműzlek téged, mert Szíriába nem száműzhetlek, hiszen Szíria ma is izzó parázshalom, és fűjtatóra ott nincs szükség. Kús földjére sem száműzhetlek, mert azt állítod, hogy az ember bőrének színe mit sem jelent, a négerek és az egyiptomiak egyazon értékűek, és ily módon bolond gondolatokat ültethetnél a négerek fejébe. Ám a tenger partja kihalt és beszélhetsz ott a vörös hullámoknak, és beszélhetsz a sivatag fekete szelének, és kívánságod szerint szónokolhatsz a sziklákról a sakálókhoz és a hollókhoz és a kígyókhoz. Örök mérjék ki a teret, amelyen mozoghatsz, és öljenek meg lándzsáikkal, hogyha átlépsz az általuk kimért határokon. Ám különben nem lesz semmiben hiányod, ágyad kényelmes lesz, étked bőséges, és bármi értelmeset kérsz, elküldetik neked, mert a magányosságba való száműzetés eléggé nagy büntetés számodra. Mással nem akarlak kínozni téged, mert egykor barátom voltál, csak váljék valóra akaratom, és szabaduljak meg bolond beszédeidtől.

Én azonban nem féltem a magányosságtól, hiszen egész életemben magányos voltam, és magányosnak is születtem, de szívemet ellankasztotta a bánat; eszembe jutott, hogy soha többé nem láthatom Thébát, és soha többé nem érezheti lábam Kemet országának puha földjét, s a Nílus vizéből sem ihatom többé soha. Ezért ekképpen szoltam Horemhebez:

- Nincsen sok barátom, mert az emberek keserűségem és éles nyelvem miatt elkerülnek, de talán megengeded, hogy a barátaimtól elbúcsúzzam. Thébától is szeretnék elbúcsúzni, még egyszer szeretnék végigsétálni a Kosok útján, és szeretném érezni a szent füst illatát a nagy templom tarka oszlopai közt, és a sült halak égett szagát alkonyattájt a szegénynegyedben, amidőn az asszonyok tüzeket gyújtanak a vályogkunyhók előtt, és a férfiak megfáradt testtel hazatérnek a munkából.

Horemheb biztosan engedett volna kérésemnek, ha sírva fakadok előtte, és arccal a földre borulok, mert igen hiú ember volt. Keserűségét pedig, mellyel irányomban viseltetett, főleg az okozta, hogy nem csodáltam őt, és szívemben nem ismertem el jogos fáraónak. Ám, jóllehet, gyenge ember voltam, és bárányszívem volt, nem akartam megalázkodni előtte, mert a tudásnak nem kell megalázkodnia a hatalom előtt. Ezért újra szájam elé tettem kezemet, hogy az ijedséget és félelmet ásítással palástoljam, mert amidőn legjobban féltem, mindig erős álmodás fogott el. Úgy vélem, ebben sok más embertől különbözöm. Akkor Horemheb így beszélt:

- Nem kedvelem a felesleges búcsúzkodást és huzavonát, mert katona vagyok, és egyenes ember vagyok, s az érzélgés nem kenyerem. Ezért könnyűvé teszem távozásodat, és nyomban utadra küldelek. Nem akarok semmiféle lármát és tüntetést miattad, mert téged ismernek Thébában, és jobban ismernek, mint talán gondolod. Ezért zárt hordszékekben kell útra kelned. Ha azonban valaki követni akar száműzetésed helyére, azt megengedem. Ám annak veled kell maradnia egész életében, és akkor sem szabad elhagynia száműzetésed helyét, ha te meghalsz, hanem neki is ott kell meghalnia. Mert a veszedelmes gondolatok olyanok, akár a döghalál, és könnyen átragadnak egyik emberről a másikra. Nem akarom, hogy ragályod valaki mással visszatérjen Egyiptom földjére. Ha pedig barátaidon azt a gabonamalombéli rabszolgát érted, akinek ujjai nyomorékká lettek, és ama részeges művészt, aki az útfélen guggolva, isteneket rajzolgat, és ama néhány négert, akik házadban fecsegték, bizony hiába igyekszel elbúcsúzni tőlük, mert ők hosszú útra indultak, és nem is térnek vissza soha többé.

Ama pillanatban gyűlöltem Horemhebet, de még jobban gyűlöltem magamat, mert, noha nem akartam, kezem még mindig halált osztogatott, és barátaimnak miattam kellett szenvedniök. Hiszen nem kételkedtem többé abban, hogy Horemheb megölte vagy Szináj rézbányáiba küldte meghalni ama néhány barátomat, kiket magam köré gyűjtöttem, mert még emlékeztek Atónra. Ezért nem szóltam többé semmit Horemhebnek, csak kezemet térdemhez ejtven, meghajoltam előtte, és eltávoztam tőle, s az örök elvittek engem. Két ízben még kinyitotta száját, hogy indulásom előtt valamit mondjon nekem, és tett is egy lépést utánam, de aztán megállt, és korbácsával megcsapkodta lába szárát, így szólt:

- A fáraó beszélt.

Ily módon az örök hordszékbe zártak, és elvittek Thébából; Théba három hegye mellett elhaladva keletre, a sivatagba vittek azon a kövezett úton, melyet Horemheb építtetett. Húsz napon át vittek engem, míg el nem érkeztünk abba a kikötőbe, ahol a Punt földjére induló hajókat megrakják, s ahol a hajók kirakják terhüket évenként egyszer, miután Thébából lehajóztak a folyón és a csatornán a keleti tengerbe. De a kikötő lakott volt, ezért az örök, a tenger partján haladva, a kikötőtől három nap járásnyira egy elhagyott faluba vittek, melyben halászok éltek valamikor. Itt kimérték lépteim terét, és házat építettek nekem. Én e házban töltöttem mindezen éveket, és most öreg és fáradt férfi vagyok már. Semmiben sem volt hiányom, amit kívántam, házamban a gazdag ember életét éltem és voltak írószereim, és finom papiruszom, és ébenfából készült dobozaim, melyekben az általam írt könyveket és orvosi szerszámaimat őriztem. De ez az utolsó könyv, melyet leírok, és a tizenötödik, melyet megírtam. Nincs már több mesélnivalóm, fáradt vagyok az íráshoz, és oly fáradt a kezem, oly fáradt a szemem, hogy a papiruszon alig tudom már megkülönböztetni az írásjeleket.

Úgy vélem, nem bírtam volna elviselni az életet, ha nem írtam volna, és írás közben nem éltem volna újra át az életem, noha nem is volt sok jó mesélnivalóm felőle. Mert mindezt a magam kedvéért írtam, hogy elviselhessem az életet, és megmagyarázzam magamnak, miért éltem. Ám azt, hogy miért éltem, nem tudom, és midőn befejezem utolsó könyvemet, még kevésbé tudom, mint annak előtte, midőn hozzákezdtam az íráshoz. De emez években az írás nagyon vigasztalt, mert mindennap a tenger volt előttem, s láttam vörösnek és feketének, láttam nappal zöldnek és éjjel fehérnek és az izzóan forró napokon kékebbnek, mint amilyenek a kék kövek, s igen beleuntam a nézésébe. Mert a tenger túl nagy és túl félelmetes ahhoz, hogy az ember azt nézze, amíg csak él. A tenger nagyságát nézvén, feje megfájdul, s a tengert nézvén esti pír idején, a szíve kút fenekére zuhan.

Mindezen évek során a körülöttem levő vörös hegyeket is nézegettem, megvizsgáltam a sivatagi bolhákat, ismerőseimmé váltak a skorpiók és a kígyók, úgyhogy már nem menekülnek el tőlem, ámde meghallgatják szavaimat, midőn beszélek hozzájuk. Mégis azt gondolom, hogy a kígyók és a skorpiók rossz barátai az embernek. Ezért éppúgy megelégteltem őket, mint ahogy megelégteltem a tenger hömpölygő és vég nélküli halmait.

Ám el kell mondanom, hogy az első évben, melyet itt töltöttem a kifehéřült csontok és romba dőlt kunyhók falvában, midőn a hajók újra elindultak Punt földjére, a fáraó karavánjával együtt megérkezett hozzám Thébából Muti. Odajött, kezét térdéhez engedte előttem, üdvözölt, és meglátván szárnalmas állapotomat, keserves sírásba fogott. Mert arcom beesett, hasam leapadt, és nem törődtem többé semmivel, a tengert bámultam, hogy múltjék az idő, míg csak bele nem fájdult a fejem. De Muti gyorsan magához tért, szidni kezdett, és haragos zsörtölődéssel így szólt hozzám:

- Hát nem figyelmeztettelek ezerszer is, Szinuhe, hogy férfíúi természeted miatt ne dugd a nyakadat hurokba? De a férfiak süketebbek, mint a kövek, és a férfiak fiúk, akik oktanul

fejvel mennek a falnak. Bizony, elégszer falba verted már a fejedet, uram, Színuhe. Van idő, hogy lecsillapodj és okos ember életét éljed, míg aztán az a kicsi szerszám, amelyet a férfiak ágyékkötőjük alá rejtenek, maga is szégyenkező, nem zaklat többé, és fejedet nem forrósitja el. Bizony, attól ered minden gonosz, ami a világban történik.

Amikor pedig megfeddtem őt, és azt mondtam, hogy egyáltalán nem kellett volna Thébából eljönnie hozzám, mivel most soha többé nem térhet oda vissza, hiszen idejöttével hozzákötötte életét az enyémhez - amit semmiképp nem engedtem volna meg, ha tudok szándékáról -, hosszan zsörtölődve így válaszolt:

- Ellenkezőleg, ami veled történt, az a legjobb minden eddig történetek közül. Hiszem, hogy Horemheb fáraó igazi barátod, mert vénséged napjaira ilyen békés helyre vitetett. Én is igen meguntam Théba zaját és a civakodó szomszédokat, akik főzőedényeket kérnek kölcsön, és nem adják vissza őket, és a szemetet udvaromba szórják. Ha meggondolom, a rézöntő egykori háza sem volt többé ugyanolyan a tűzvész után, mint annak előtte. A főzőverem elégette sütemet, az olaj megavasodott korsóimban, a padlón át hideg levegő áramlott tagjaimba, és az ablakok zárai szakadatlanul nyikorogtak. Itt viszont mindent előről kezdetünk, és mindent kívánságunk szerint építhetünk, már ki is néztem egy kiváló helyet a kertnek, ahol zöltséget termeszték majd, és zsázsát, amit annyira szeretsz, uram, a mártások fűszereként. Bizony, munkára akarom fogni ezeket a lusta tekergőket, akiket a fáraó azért rendelt ide, hogy megvédjenek téged a rablóktól és gonosztevőktől. Mindennap friss húst vadászatok velük számodra, és halakat halászatok velük a tengerből, és kagylókat és rákokat szedetek velük a partról, noha kétlem, hogy a tenger halai és kagylói éppoly ízesek, mint a folyókban élők. Magamhoz illő sírhelyet is akarok még időben választani, ha megengeded, uram, mert ha egyszer idejöttem, nyilván nem távozom el innét többé soha. Mert téged keresvén, egyik helyről a másikra vándoroltam, s igen elfáradtam már, és az utazásoktól félek, hiszen azelőtt soha nem tettem ki lábamat Thébából. Így vigasztalt engem Muti, és zsörtölődésével felélénkített. Úgy gondolom, csak az ő jóvoltából kezdtem vonzódni újra az élethez, és az ő jóvoltából kezdtem írni is, mert igazságtalan lettem volna hozzá, ha meghalok és száműzetésem helyén egyedül hagyom őt öregsége napjaira. Ő buzdított engem az írásra, úgyhogy serényen munkálkodtam íróvesszőmmel, jóllehet ő maga nem is tudott olvasni, és tudom, hogy szívének mélyén haszontalan ostobaságnak tartotta írásomat. Ám azt akarta, hogy munkám legyen, amely száműzetésem helyén értelmet ad életemnek; gondosan ügyelt, hogy ne írjak késő estig, és ne rontsam szememet, így mértékletesen írtam, eleget pihentem, és elfogyasztottam mindama jó ételeket, melyeket készített nekem. Mert ígéretéhez híven a fáraó örökonait - életüket megkeserítve - munkára fogta, úgyhogy ugyancsak átkozták őt a háta mögött, és boszorkánynak meg vén szipirtónak nevezték. De nem mertek vele ellenkezni, mert ha ellenkeztek, csúnya szókkal becsmérelte őket, és nyelve jobban szúrt, mint az ösztöke, mellyel az ökröket nógatják a taliga húzására. Olyan történeteket mesélt nekik ama kis szerszámról, amelyet ágyékkötőjük alatt rejtegettek, hogy szemüket földre sütötték szégyenükben, és lábujjaikkal a földet turkálták.

Ám azt hiszem, hogy Muti egészséges hatást tett rájuk, mert folytonos sürgés-forgásban tartotta őket. Őrzésem alatt nem unták el magukat, és nem jutottak hozzá, hogy átkozzanak. Nem tudtak terveket szőni megölésekre, hogy megszabadulhassanak tőlem, és visszaérhessenek Thébába, hanem áldották pihenésük óráit. Muti azzal jutalmazta őket, hogy finom kenyeret sütött, és nagy korsókban erős sört adott nekik. Veteményeséből friss zöltséget kaptak, és megtanította őket arra, hogy ételüket változatosan készítsék el, így nem betegedtek meg ama egyhangú tápláléktól, mely járandóságaik közé tartozott. Minden évben, amikor a hajók Punt földjére indultak, Muti rendelkezése szerint Kaptah sok-sok szárárrakomány különféle holmit küldött nekünk Thébából, és írnokaival levelet is íratott nekem, és elmesél-

tette, mi történt Thébában, úgyhogy nem éltem egészen zsákba varrva. Mindezt az öröknek szép hasznuk volt az örököséből; Muti jóvoltából sok üdvös ismeretre tettem szert, és ajándékaimon meggazdagodtak, így Thébába nem vágytak vissza túlságosan.

De mire még ezt is elmeséltem, már fáradt vagyok ahhoz, hogy írjak, és fáradt a szemem is. Muti macskái is felugranak ölembe, fejükkel lökődik kezemet, mely az íróvesszőt tartja, ezért már nem tudok írni. Fáradt a szívem az elmondott dolgok miatt, fáradtak tagjaim, és örök pihenésre vágnak már. Meglehet, nem vagyok boldog, ám nem vagyok túlságosan boldogtalan sem magányom miatt. Minél magányosabban és minél messzebb voltam az emberektől, annál világosabban láttam őket és tetteiket, és tetteik hiábavalóságát. Mert bizony minden ember tettei nagyon hiábavalók éltük napjaiban.

De áldom a papiruszt és áldom íróvesszőmet, mert nekik köszönhetem azt az érzést, hogy újra kicsi fiú vagyok, és nem ismerve még az élet szomorúságát és a tudás gyötrelmét, szurkozott nádcsónakban úszom tova a folyón. Újra kisfiú voltam apám, Szenmut házában, és Meti, a halzsigerelő könnyei forrón hullottak kezemre. Babilónia útjain vándoroltam Mineával, és Merit szép karja átölelte nyakamat. Együtt sírtam a szenvedőkkel, és gabonámat elosztottam a szegényeknek. Igen, ezekre mind emlékezni akarok, ám nem akarok emlékezni gonosz cselekedeteimre, és veszteségem keserűségére.

Mindezt én írtam, Szinuhe, az egyiptomi, a magam kedvéért. Nem az istenek, de nem is az emberek kedvéért. Nem azért, hogy megőrizsem nevemet az örökkévalóságnak, hanem csupán szegény, bánatos magamért, és szívemért, amelynek betelt a mértéke. Hiszen nem remélhetem, hogy nevem fennmarad az írásokban, mert jól tudom, az örök mindent elpusztítanak, amit írtam, ha egyszer meghalok. Horemheb parancsa szerint elpusztítják írásaimat, szétrombolják házam falait, és nem tudom, hogy egyáltalán bánkódok-e miatta, mert mindazok után, amit átéltem, cseppet sem kívánok nevemnek örök életet.

Ezt a megírt tizenöt könyvet mégis gondosan megőrzöm. Muti erős pólyát font pálmastérből mindegyik könyvnek, és én e bepólyázott könyveimet ezüst ládikába zárom, az ezüst ládikát pedig keményfából készült ládikába, a faládikát pedig rézládikába, azonképpen, amiként ládikákba zárták és a folyó mélyére süllyesztették egykor Thot isten szent könyveit is. De hogy megmenekednek-e ily módon könyveim az öröktől, és elrejtetheti-e Muti őket a síromba, azt nem tudom, és nem is nagyon érdekel engem.

Mert én, Szinuhe, ember vagyok, és emberként éltem minden emberben, aki előttem volt, és emberként élek minden emberben, aki utánam jön. Élek az emberek jajszájában és örömeiben, élek bánatában és félelmében. Élek az emberek jóságában és gonoszságában; élek az igazságban és hamisságban, a gyengeségben és az erőben. Emberként örökké fogok élni az emberben, ezért nem kívánok áldozatokat síromba, és nem sóvárgom a halhatatlanságot nevemnek. Ezt Szinuhe írta, az egyiptomi, ő, aki magányosan élte életének minden napját.

.oOo.